

การประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน
ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

Ithipadhadramma Application Supporting The Strategy
Of Historic Site Restoration Of Sangha Administrative Monks
In Region 15th Sangha Administration

พระครูวัชรสุวรรณาท (ลูกขุบ ธมฺมโชโต)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๗

การประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน
ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

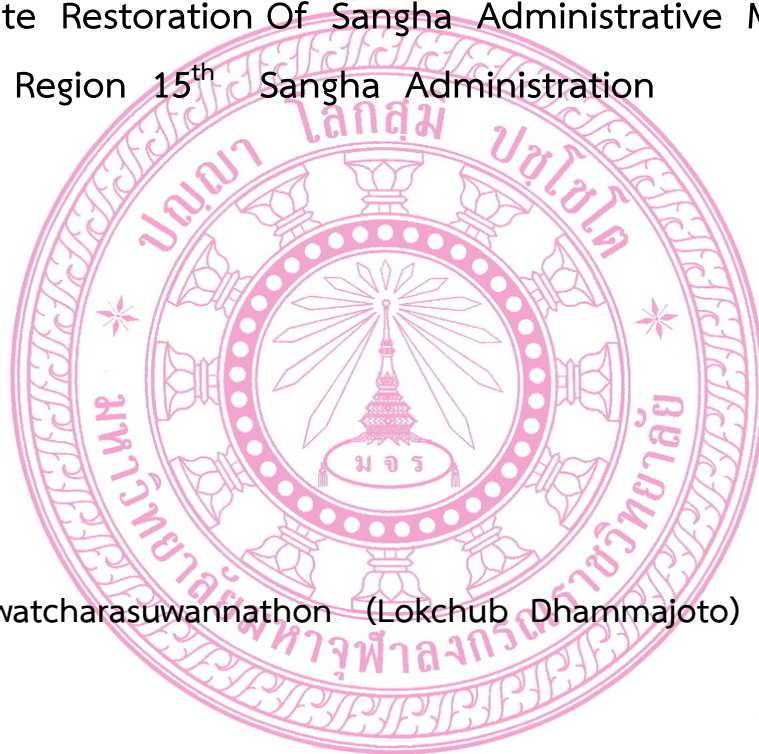

พระครูวัชรสุวรรณาท (ลูกซุบ ธมฺมโชโต)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๗
(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Ithipadhadramma Application Supporting The Strategy
Of Historic Site Restoration Of Sangha Administrative Monks
In Region 15th Sangha Administration

Phrakruwatcharasuwanthon (Lokchub Dhammajoto)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Doctor of Philosophy
(Buddhist Management)
Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E.2014

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การประยุกต์ใช้อธิปไตยธรรมในการส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของ พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕" เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

(พระครูสังรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, ดร.)

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมาน งามสนิท)

กรรมการ

(ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง)

กรรมการ

(พระครูรัตนโสภณ, ดร.)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระครูรัตนโสภณ, ดร.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม

ประธานกรรมการ

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระครูวัชรสุวรรณาท)

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : การประยุกต์ใช้อธิปไตยธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน
ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕
- ชื่อผู้วิจัย** : พระครูวัชรสุวรรณาทธ ธมฺมโชโต (ลูกซุบ เกตุเขียว)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : พระครูรัตนโสภณ พธ.บ., M.A., Ph.D. (Sociology)
 - : ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม พธ.บ., M.A., Ph.D. (Pol. Sc.)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๘

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ๒) เพื่อศึกษาหลักอธิปไตยธรรม แนวคิด และทฤษฎีเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ๓) เพื่อเสนอการประยุกต์ใช้อธิปไตยธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) เริ่มจากการศึกษาสภาพทั่วไปของการอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบถึงสภาพแวดล้อมทั่วไป จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหาอุปสรรค และโอกาส พร้อมทั้งรับฟังข้อเสนอแนะในด้านต่างๆ จากนั้นได้ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการการประยุกต์ใช้อธิปไตยธรรมเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถาน แล้วทำการยกยกร่างรูปแบบการประยุกต์ใช้อธิปไตยธรรมเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถาน โดยทำการประชุมกลุ่มเฉพาะ เพื่อระดมความคิดเห็น และศึกษาหลักธรรมที่นำมาสนับสนุนการประยุกต์ ต่อจากนั้นนำร่างรูปแบบการประยุกต์ใช้อธิปไตยธรรมเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถาน ดังกล่าว ไปทำการประเมินความเหมาะสมของร่างรูปแบบ เพื่อปรับปรุงนำเสนอต่อไป

ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพปัญหาอุปสรรคของการอนุรักษ์โบราณสถาน พบว่า ยังขาดแคลนงบประมาณและขาดความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน สำหรับประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการอนุรักษ์โบราณสถาน และการสื่อที่ใช้ในการให้ความรู้เกี่ยวกับในการอนุรักษ์ยังมีไม่เพียงพอ

๒. การบูรณาการระหว่างแนวคิดทฤษฎีและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการ พบว่า การวางแผน พระสังฆาธิการต้องวางแผนให้ชัดเจน การจัดองค์การ พบว่า องค์การจะต้องรวบรวมข้อมูลของปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่เหมาะสมกับโครงสร้าง

องค์กรในการดำเนินกิจกรรมให้มีความคล่องตัว การบริหารบุคคล พบว่า การเสาะแสวงหาเพื่อเลือกสรรให้ได้คนที่มีความรู้ ความสามารถเหมาะสมกับงานในการอนุรักษ์หรือผู้ที่มีความรักต่อโบราณอย่างสูงสุดเข้ามาทำหน้าที่ในการดูแลปกป้อง การอำนวยความสะดวก พบว่า พระสังฆาธิการจะต้องมีความรู้และข้อมูลอย่างลึกซึ้งที่สามารถนำไปกำหนดการวินิจฉัยสั่งการที่รวดเร็วแม่นยำ และการควบคุม พบว่า การใช้ระเบียบและระบบที่จัดวางขึ้น พระสังฆาธิการจะต้องพัฒนาระบบของจิตสำนึก มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อพระศาสนา สำหรับการบูรณาการหลักพุทธธรรมจะต้องทำให้พระสังฆาธิการมีฉันทะใส่ใจในการอนุรักษ์อยู่เสมอและมุ่งมั่น มีวิริยะความขยันหมั่นเพียรในการอนุรักษ์โบราณสถาน ความพยายามอดทน มีจิตตะความตั้งใจในการอนุรักษ์โบราณสถาน มีความกระตือรือร้น และมีวิมังสาใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจสอบหาเหตุผลเพื่อแก้ไขปรับปรุงงานให้ดีขึ้น

๓. การประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ พบว่า กลยุทธ์ด้านการให้ความรู้ พระสังฆาธิการจะต้องส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจภายใต้กรอบของการอนุรักษ์ และต้องมีแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป โดยมีระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างใน ระดับปานกลาง กลยุทธ์ด้านวิธีการอนุรักษ์ พระสังฆาธิการต้องดูแลรักษาเอกลักษณ์และ คุณค่าดั้งเดิมของโบราณสถาน โดยมีระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง ในระดับปานกลาง กลยุทธ์ด้านการดูแลรักษาและป้องกัน พระสังฆาธิการต้องกำกับดูแลโบราณสถานให้อยู่ในสภาพที่ดี โดยมีระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง ในระดับปานกลาง กลยุทธ์ด้านการติดต่อประสานงาน พระสังฆาธิการจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือระหว่าง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริม สนับสนุน และดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โดยมีระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง ในระดับปานกลาง และกลยุทธ์ด้านการสร้างองค์ความรู้ พระสังฆาธิการควรดำเนินงานให้สอดคล้องกับกฎระเบียบ ข้อบังคับ ของมหาเถรสมาคมและกรมศิลปากร ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถานและนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อสื่อสารและเผยแพร่เรื่องโบราณสถาน

Dissertation : Ithipadhadramma Application Supporting The Strategy Of Historic Site Restoration Of Sangha Administrative MonksIn Region 15th Sangha Administration

Researcher : Phrakru watcharasuwannathon (Lokchub Dhammajoto)

Degree : Doctor of Philosophy (Buddhist Management)

Dissertation Supervisory Committee

: Phrakru Ratanasophon B.A., M.A., Ph.D. (Sociology)

: Asist.Prof. Dr. Surapol Suyaprom B.A., M.A., Ph.D.(Pol.Sc..)

Date of Graduation :

ABSTRACT

The objectives of this research were : (1) to study the condition of problem and obstacles about Strategy for Holy Antiques Preservation of Sangha Administrative Monks in Sangha Administration Region 15, (2) to study the integration between the concepts, theories and principle of Buddhadhamma in Buddhism about Strategy for Holy Antiques Preservation of Sangha Administrative Monks in Sangha Administration Region 15, (3) to propose the Strategy for Holy Antiques Preservation of Sangha Administrative Monks in Sangha Administration Region 15.

The methodology was the mixed method research between quantitative research and qualitative research. The quantitative research collected data from the sampling group of 316 monks from the questionnaires of Sangha Administrative Monks in Sangha Administration Region 15. The data analysis was the descriptive interpretation and deductive analysis.

The quality research , the researcher collected the data from related texts and researches and 12 key informants by in-depth-interview who had the duty and responsibility about Strategy for Holy Antiques Preservation of Sangha Administrative Monks in Sangha Administration Region 15. The data were analyzed by the inductive analysis.

Findings of Research were as follows :

1. The condition of problems and obstacles about Holy Antiques Preservation were the problem and obstacles about the knowledge transference to monks, novices and people. Mostly problem happened due to Sangha administrative monks lacked of right understanding, media to help for explanation inequitably, Sangha organization or government agencies should cooperate to transfer the knowledge and experience in Holy Antiques Preservation to Sangha Administrative Monks for giving the them to be the

leaders of distribution the knowledge about the holy antiques preservation including the media productions for the public domain to study for more knowledge. 2. The principle of Iddhibatsi (Four Supreme Sublime Abidings) for the integration with Strategy for Holy Antiques Preservation were the Sangha Administrative Monks should have the knowledge and the understanding about Four Supreme Sublime Abidings as the main topic to apply for strategy for holy antiques preservation were the Sangha Administrative monks should have the Chanda (the will) to have the ambition to do always and wish to have better results, should have Viriya (the effort) to work hard with patience, should have Citta (the thoughtfulness) set up the mind to do with the ambitious thought always, and should have Vimamsa (the investigation) wisdom to investigate, examine with reason , to make the plan to solve the problem and improve it always.

3. To propose the Strategy for Holy Antiques Preservation of Sangha Administrative Monks in Sangha Administration Region 15. The findings of questionnaires distribution to the population as the sampling group were 316 monks of Sangha Administrative Monks in Sangha Administration Region 15. Then , the data analysis about the opinions of Sangha Administrative Monks in Sangha Administration Region 15 to Strategy for Holy Antiques Preservation of Sangha Administrative Monks in Sangha Administration Region 15 , had the issue to explain in the details (according to principle of Iddhibatsi and principle of administration strategy) , found that Sangha administrative monks had the opinions to strategy for holy antiques preservation in overall, was at the middle level. When considered in each aspect , found that Sangha administrative monks had the opinions to strategy for holy antiques preservation, was also at the middle level.

The findings of in-depth-interview from 12 key informants who were experts that played the major roles in Strategy for Holy Antiques Preservation of Sangha Administrative Monks in Sangha Administration Region 15 at the present the Sangha Administrative Monks play the major role to keep and protect the holy antiques within own monasteries, have knowledge and the understanding for keeping and protection very well, some monks had high experiences such as to face the natural disaster always that became the specialists to find out or have the guidelines for natural disaster protection, some monks had the experiences about protection from waste trees especially, Phothi tree(wisdom tree) is dangerous for holy antiques directly. The problem from animals is like the pigeons etc. If Sangha administrative monks get the advice from the government agencies like the fine arts department and then, they can keep and protect the holy antiques in the monasteries correctly and it is useful for holy antiques.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์จากคณาจารย์และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่านขอ
อนุโมทนาขอบคุณ ผศ.ดร.สุพล สุธะพรหม รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธและรัฐประศาสนศาสตร์ ที่ได้ทำการเปิดสอนหลักสูตรนี้
ขึ้นมา และที่ขาดไม่ได้ขอกราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณ พระครูรัตนโสภณ ดร. ประธานกรรมการ
ควบคุมวิทยานิพนธ์ ขอเจริญพรขอบคุณ ผศ.ดร.สุพล สุธะพรหม ที่ได้ให้คำแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์
ให้สมบูรณ์ลุล่วงไปด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, ดร. ที่ได้เมตตา
มาเป็นประธานสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ อาจารย์พระครูรัตนโสภณ ดร. ขอเจริญพรขอบคุณ
อาจารย์ ผศ. ดร. สุพล สุธะพรหม อาจารย์ ดร.สมาน งามสนิท อาจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง กรรมการ
สอบป้องกันวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะ ปรับปรุงแก้ไข เพื่อความถูกต้อง และความสมบูรณ์แห่ง
วิทยานิพนธ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณ อาจารย์พระครูปริมาณุรักษ์,รศ.ดร. ขอเจริญพรขอบคุณ
อาจารย์ ผศ.ดร.โกนิฐฐ์ ศรีทอง อาจารย์ ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ อาจารย์ ผศ.ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช
อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทั้งโต ที่ได้ให้ความกรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ ให้กำลังใจ ให้คำปรึกษา และให้
การสนับสนุนมาโดยตลอด

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ในภาควิชาการจัดการเชิงพุทธ และเจ้าหน้าที่ศูนย์บัณฑิตศึกษา
คณะสังคมศาสตร์ มจร. วัดศรีสุธาราม กรุงเทพมหานคร ที่ได้ให้ความเมตตาชี้แนะแนวทางในการศึกษา
ตลอดถึงในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และขอบคุณเพื่อนนิสิตทุกรูปที่ให้ความเมตตา
ช่วยเหลือในด้านการเรียน พร้อมทั้งคำแนะนำเพิ่มเติมที่เป็นประโยชน์ตลอดถึงให้กำลังใจในการทำ
วิทยานิพนธ์ ในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณเพื่อนนิสิตนักศึกษารุ่นเดียวกันเป็นอย่างสูง วิทยานิพนธ์นี้ถึงแม้จะมีชื่อผู้วิจัย
เพียงคนเดียว แต่ผู้อยู่เบื้องหลังในการให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำในการแก้ไขเนื้อหาที่เกี่ยวข้องจนทำ
ให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ขออนุโมทนาในน้ำใจเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้ด้วย

ขอน้อมจิตอุทิศผลงานวิทยานิพนธ์เล่มนี้เป็นวิทยาทาน แด่โยมบิดามารดา ผู้มอบอัฐภาพ
ร่างกาย ครูอุปัชฌาย์อาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและวิชาการทั่วไป จนมี
โอกาสได้ศึกษา ณ สถาบันที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งของคณะสงฆ์ไทย

พระครูวัชรสุวรรณาทธ (ลูกซูป ธมมโชโต)

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญแผนภาพ	ญ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๓
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๔
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๖ ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย	๖
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๒.๑ หลักอิทธิบาทธรรม	๗
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการจัดการเชิงกลยุทธ์	๑๕
๒.๓ แนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน	๒๖
๒.๔ แนวคิดและหลักการที่เกี่ยวกับพระสังฆาธิการ	๔๗
๒.๕ สภาพทั่วไปของกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕	๙๒
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๑๒
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๓๔
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๓๗
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๑๓๗
๓.๒ ประชากร และผู้ให้ข้อมูลหลัก	๑๓๘
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๑๓๙
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๔๑
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๑๔๓

บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๑๔๕
๔.๑ สภาพทั่วไปของการอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการ ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕	๑๔๕
๔.๒ กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานตามความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕	๒๐๖
๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรม เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะ สงฆ์ภาค ๑๕	๒๓๗
๔.๔ ผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)	๒๕๐
๔.๕ องค์กรความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๒๖๐
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๒๖๔
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๒๖๔
๕.๒ อภิปรายผล	๒๖๙
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๒๘๒
บรรณานุกรม	๒๘๔
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ	๒๙๗
ภาคผนวก ข เครื่องมือวิจัย (แบบสัมภาษณ์)	๓๐๔
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๓๒๘
ภาคผนวก ง หนังสืออาราธนา/เชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ	๓๓๘
ภาคผนวก จ ประมวลภาพการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม (Focus Group)	๓๔๙
ประวัติผู้จัดทำวิจัย	๓๕๗

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๒.๑ สรุปการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔	๑๔
๒.๒ สรุปความหมายเกี่ยวกับกลยุทธ์การจัดการ	๑๗
๒.๓ สรุปแนวคิดเกี่ยวกับกลยุทธ์การจัดการ	๒๑
๒.๔ สรุปทฤษฎีเกี่ยวกับกลยุทธ์การจัดการ	๒๖
๒.๕ เปรียบเทียบแนวคิดด้านการอนุรักษ์เป็นแบบตะวันตกและแบบตะวันออก	๔๑
๒.๖ สรุปแนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน	๔๕
๒.๗ สรุปประเภทของโบราณสถาน	๕๑
๒.๘ เกณฑ์มาตรฐานในการอนุรักษ์โบราณสถาน	๖๐
๒.๙ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์การจัดการ	๑๑๙
๒.๑๐ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน	๑๒๕
๒.๑๑ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระสังฆาธิการ	๑๓๑
๓.๑ จำนวนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๑๓๘
๓.๒ จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๑๓๙
๔.๑ สรุปความถี่ร้อยละ และจำนวนผู้ตอบประเด็นสภาพปัญหาการอนุรักษ์ โบราณสถาน โดยหลักอิทธิบาทธรรม ด้านฉันทะ	๑๕๒
๔.๒ สรุปความถี่ร้อยละ และจำนวนผู้ตอบประเด็นสภาพปัญหาการอนุรักษ์ โบราณสถาน โดยหลักอิทธิบาทธรรม ด้านวิริยะ	๑๕๘
๔.๓ สรุปความถี่ร้อยละ และจำนวนผู้ตอบประเด็นสภาพปัญหาการอนุรักษ์ โบราณสถาน โดยหลักอิทธิบาทธรรม ด้านจิตตะ	๑๖๕
๔.๔ สรุปความถี่ร้อยละ และจำนวนผู้ตอบประเด็นสภาพปัญหาการอนุรักษ์ โบราณสถาน โดยหลักอิทธิบาทธรรม ด้านวิมังสา	๑๗๒
๔.๕ สรุปค่าความถี่ ร้อยละ และจำนวนผู้ตอบประเด็นสภาพปัญหาการอนุรักษ์ โบราณสถาน ตามหลักการจัดการ ด้านการวางแผน	๑๗๘
๔.๖ สรุปค่าความถี่ ร้อยละ และจำนวนผู้ตอบประเด็นสภาพปัญหาการอนุรักษ์ โบราณสถาน ตามหลักการจัดการ ด้านการจัดองค์การ	๑๘๔
๔.๗ สรุปค่าความถี่ ร้อยละ และจำนวนผู้ตอบประเด็นสภาพปัญหาการอนุรักษ์ โบราณสถาน ตามหลักการจัดการ ด้านบริหารบุคคล	๑๙๑
๔.๘ สรุปค่าความถี่ ร้อยละ และจำนวนผู้ตอบประเด็นสภาพปัญหาการอนุรักษ์ โบราณสถาน ตามหลักการจัดการ ด้านการอำนวยความสะดวก	๑๙๗
๔.๙ สรุปค่าความถี่ ร้อยละ และจำนวนผู้ตอบประเด็นสภาพปัญหาการอนุรักษ์ โบราณสถาน ตามหลักการจัดการ ด้านการควบคุม	๒๐๔

๔.๑๐ สรุปสภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน	๒๐๕
๔.๑๑ กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักอิทธิบาทธรรม	๒๑๕
๔.๑๒ กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักการจัดการ	๒๒๗
๔.๑๓ จำนวน ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกนามสภาพส่วนบุคคล	๒๓๔
๔.๑๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ ที่มีต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักอิทธิบาทธรรม โดยภาพรวม	๒๓๖
๔.๑๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ ที่มีต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักอิทธิบาทธรรม ด้านฉันทะ	๒๓๗
๔.๑๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ ที่มีต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักอิทธิบาทธรรม ด้านวิริยะ	๒๓๗
๔.๑๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ ที่มีต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักอิทธิบาทธรรม ด้านจิตตะ	๒๓๘
๔.๑๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ ที่มีต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักอิทธิบาทธรรม ด้านวิมังสา	๒๓๙
๔.๑๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ ที่มีต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามการจัดการ โดยภาพรวม	๒๔๑
๔.๒๐ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ ที่มีต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามการจัดการ ด้านการวางแผน	๒๔๑
๔.๒๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ ที่มีต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามการจัดการ ด้านการจัดองค์การ	๒๔๑
๔.๒๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ ที่มีต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามการจัดการ ด้านบริหารบุคคล	๒๔๒
๔.๒๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ ที่มีต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามการจัดการ ด้านการอำนวยความสะดวก	๒๔๓
๔.๒๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ ที่มีต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามการจัดการ ด้านการควบคุม	๒๔๔

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒.๑ การจัดการเชิงกลยุทธ์ตามหลักอิทธิบาท ๔	๑๐
๒.๒ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔	๑๓
๒.๓ กระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์	๑๙
๒.๔ กรอบแนวคิดการวิจัย	๑๓๔
๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๒๖๐

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ ซึ่งมีจำนวน ๔๕ เล่ม ในการวิจัยได้ใช้ชื่อย่อดังต่อไปนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.ม. (ไทย) = วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.จ. (ไทย) = วินัยปิฎก	จุฬวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.มหา. (ไทย) = วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
ม.อุ. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปริปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ชาดก	(ภาษาไทย)
อ.จ.ต.ก. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อ.จ. ฉก.ก. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ฉกนิบาต	(ภาษาไทย)

๒. การระบุเลขหมายพระไตรปิฎก

ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ เป็นหลักการอ้างอิงพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย จะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า เช่น ที.สี. (ไทย) ๙/๑๙๘/๑๖๑. หมายความว่า ระบุถึงสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค ฉบับภาษาไทย พระไตรปิฎกเล่มที่ ๙ ข้อที่ ๑๙๘ หน้า ๑๖๑ เป็นต้น

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โบราณสถาน ความหมายโดยทั่วไป หมายถึง อาคารหรือสิ่งก่อสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้น ที่มีความเก่าแก่ มีประวัติความเป็นมาที่เป็นประโยชน์ทางด้านศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี นอกจากนี้ยังรวมถึงสถานที่หรือเนินดินที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ หรือมีร่องรอยกิจกรรมของมนุษย์ปรากฏอย่าง เช่น วัดไชยวัฒนาราม แหล่งประวัติศาสตร์ทุ่งภูเขาทอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แหล่งภาพเขียนสีผาแต้ม จังหวัดอุบลราชธานี แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย จังหวัดสุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์เขพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นต้น

ในประเทศไทยมีโบราณสถาน เช่น เจดีย์สถาน และวัดต่างๆ ซึ่งสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินและช่างผู้ชำนาญศิลปศาสตร์ ได้สร้างไว้แต่ปางก่อนเป็นอันมาก โบราณสถานดังกล่าวย่อมเป็นหลักฐานในพงศาวดาร และเป็นเครื่องมืออุปกรณ์การตรวจหาความรู้โบราณคดีต่าง ๆ อันจะเกิดประโยชน์ และเป็นเกียรติยศของบ้านเมือง เพราะฉะนั้น ประเทศต่าง ๆ จึงถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐบาล จะต้องดำเนินการตรวจตรารักษาโบราณสถานอันมีอยู่ในประเทศของตน ต่างพยายามแข่งขันและส่งเสริมให้ประชาชนคนในชาติของตนได้รับการเรียนรู้ ด้วยการส่งเสริมการเรียนการสอน การศึกษาค้นคว้าทุกรูปแบบ ในประเทศไทยเกิดระบบการศึกษานอกโรงเรียนเป็นมหาวิทยาลัย ชวบ้าน เกิดล้านนาคดีศึกษาวัดวาอาราม เข้ามาเกี่ยวข้องด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ทำให้วัดที่มีโบราณสถานที่มีความสำคัญมีชื่อเสียง จึงกลายเป็นแหล่งที่คนสนใจ เป็นเหตุให้มีนักท่องเที่ยว นักศึกษาครูบาอาจารย์ ได้แวะเวียนเข้าไปในวัด เพื่อศึกษาและเยี่ยมชมโบราณสถาน ศิลปวัตถุที่สวยงาม อยู่เสมอ

วัดที่มีชื่อเสียงเรื่องโบราณสถาน โบราณวัตถุ ที่สำคัญในท้องถิ่นทุกแห่งถือว่าเป็นของดีของบ้านเมือง ถ้ารู้จักจัดการด้านการบริหารย่อมจะได้รับประโยชน์มากมายนับประการ เช่น ถ้าวัดรู้จักดูแลรักษาโบราณสถานไม่ให้ทรุดโทรม ก่อสร้างถาวรวัตถุอย่างเป็นระเบียบและมีศิลปะเป็นเอกลักษณ์ จัดการทำความสะดวกบริเวณวัดสะอาดอยู่สม่ำเสมอ ปลุกต้นไม้สวยงามร่มรื่นเป็นระเบียบ จัดเจ้าหน้าที่คอยอำนวยความสะดวกต่าง ๆ แก่ผู้เดินทางเข้ามาในวัด ก็จะเป็นการดึงดูดให้ผู้คนสนใจการอนุรักษ์โบราณสถานมากยิ่งขึ้น ปัจจุบันมีกองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม ทำหน้าที่ในการเสนอแนะนโยบายและโครงการด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม กำหนดแนวทางแผนปฏิบัติการ มาตรการในการควบคุม ป้องกันและแก้ไขปัญหาการอนุรักษ์ รวมทั้งวางแผนการอนุรักษ์เฉพาะพื้นที่

คุ้มครองเพื่อการอนุรักษ์ประสาณงาน ประเมินผล ติดตามและตรวจสอบ การดำเนินงานให้เป็นไปตามแนวทางมาตรการและแผนปฏิบัติการด้านการอนุรักษ์ ดำเนินการตามพันธกรณีในอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมและ ธรรมชาติของโลก ตลอดจนปฏิบัติงานร่วมกันหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมายและเพื่อให้การดำเนินงานดังกล่าวเป็นไป ตามนโยบายของรัฐ ดังนั้นอาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๘ แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๔ คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติจึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมเพื่อทำหน้าที่กำกับดูแล ซึ่งมีองค์ประกอบ อำนาจหน้าที่รับผิดชอบ^๑

วัดจึงเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญเป็นแบบอย่างของสังคม การเมืองการปกครอง เป็นหน่วยงานที่เป็นพื้นฐานการอนุรักษ์โบราณสถานที่มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม หลักเกณฑ์และวิธีการต่างๆ ที่เกี่ยวกับวัดนั้น ทรงตราเป็นพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ เช่นเดียวกับบทบัญญัติว่าด้วยมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นสถาบันหรือองค์กรปกครองคณะสงฆ์สูงสุด วัด มีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย ในมาตรา ๓๑ วรรคสอง และมาตรา ๑๙ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ วัด จึงได้รับความคุ้มครองจากบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์รวมถึงกฎหมายอื่นๆ ด้วย เพราะฉะนั้น วัดทั้งหลายย่อมมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายดังเช่น บุคคลธรรมดา เว้นแต่สิทธิและหน้าที่บางอย่างที่ทำเองมิได้ จำเป็นต้องมีผู้แทน เพื่อใช้สิทธิและหน้าที่หรือแสดงเจตนา ดังเช่นบทบัญญัติในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาตรา ๓๑ วรรคสามว่า “เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป” ดังนั้น เจ้าอาวาสเป็นทั้งผู้ปกครองวัดตามมาตรา ๓๖ และเป็นผู้แทนวัดตามมาตรา ๓๑ วรรคสาม ทั้งเป็นฐานะเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญาดัง ความแห่งมาตรา ๔๕ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และไวยาวัจกรเป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา เพราะเหตุนี้ ตำแหน่งเจ้าอาวาสจึงเป็นตำแหน่งที่สำคัญยิ่ง^๒

การอนุรักษ์โบราณสถานจำเป็นต้องทำค้ำถึงหลักวิธีการ อย่างถูกวิธี อีกด้วย มิฉะนั้น ความพยายามในการอนุรักษ์ก็จะเป็นการทำลาย หากพระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทหน้าที่ใน การดูแล และไม่เห็นถึงความสำคัญหรือไม่เข้าใจในหลักการ อาจทำให้โบราณสถานเหล่านั้นเสื่อมสภาพลงเร็วกว่าเท่าที่ควร แต่หากพระสงฆ์ให้ความสำคัญของปัญหาดังกล่าวก็จะช่วยกันรักษาและคอยให้ความรู้ชี้แนะกับชาวบ้านให้เห็นความสำคัญของโบราณสถาน และสร้างจิตสำนึกว่าโบราณสถานเป็นสมบัติส่วนรวมของชาติ ที่จะต้องช่วยกันอนุรักษ์ให้โบราณสถานเหล่านั้นมีอายุยืนยาวเพื่อให้ชนรุ่นหลังรับรู้

^๑ธาดา สุทธิธรรม, ทฤษฎีและแนวปฏิบัติการอนุรักษ์อนุสรณ์สถานและแหล่งโบราณคดี, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ทิพย์พัฒน์ จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑๔๒-๑๕๐.

^๒พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโญ), การคณะสงฆ์และการศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๖.

ความเป็นมาของประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นในประเทศไทย นอกจากนี้มีประเด็นที่มีความสำคัญที่จะต้องนำมาพิจารณาปัญหาในการอนุรักษ์โบราณสถาน ถึงแม้ว่าโบราณสถานทั้งหลายจะมีความมีความแข็งแรงเพียงใด ก็ย่อมมีวันเสื่อมสภาพตามกาลเวลา ตัวการทำลายโบราณสถาน มีหลายประเภทเช่น กาลเวลาที่ยาวนาน ภัยพิบัติจากธรรมชาติ คือ กระแสน้ำ แสงแดด สายฝน และละอองน้ำ ทำให้ผิวที่ละเอียดอ่อนของสถาปัตยกรรม ประติมากรรมที่งดงามถูกกัดกร่อนจนผุ นอกจากนี้ยังเกิดจากภัยอันตรายทางสังคม เช่น การเกิดสงคราม การทำลายของมนุษย์ในรุ่นต่อๆ มาที่มีค่านิยมเปลี่ยนไปจนขาดความศรัทธาในรูปแบบของสถาปัตยกรรมรุ่นเก่า

ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ อันประกอบด้วย จังหวัดราชบุรี จังหวัดเพชรบุรี จัดหวัดสมุทรสงคราม และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นเขตพื้นที่ ๆ มีโบราณสถานมากมาย แต่ปัญหาในการอนุรักษ์ ก็คือการขาดความเอาใจใส่ ทอดทิ้ง การขาดความรู้ความเข้าใจในการบำรุงรักษาดูแล ทำให้โบราณสถานหลายแห่งถูกรื้อทำลายโดยปราศจากความระมัดระวัง ทำให้การสึกกร่อนทรุดโทรม แม้จะมีการพยายามในการบูรณะสงวนรักษาไว้บ้างแล้ว แต่ว่าการกระทำไปโดยขาดความรู้ทางวิชาการ ก็อาจเป็นเหตุให้โบราณสถานนั้น ต้องเสื่อมสลายไปในเวลาอันรวดเร็วกว่าที่ควร

จากความสำคัญของปัญหาและความเป็นมาดังกล่าว จึงเป็นมูลเหตุจูงใจให้ผู้วิจัยมีความสนใจทำการศึกษาศึกษาการประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการ อันก่อให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาเผยแพร่ต่อไป โดยบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับแนวคิด ทฤษฎีการอนุรักษ์ทางโลก มาใช้กับวิธีการอนุรักษ์โบราณสถาน เพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการ และเสนอกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการ ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการอนุรักษ์โบราณสถาน ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาหลักอิทธิบาทธรรม แนวคิด และทฤษฎี เพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

๑.๒.๓ เพื่อเสนอการประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ สภาพแวดล้อมทั่วไป ของการอนุรักษ์โบราณสถาน ของพระสังฆาธิการ ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ หลักอิทธิบาทธรรม แนวคิด และทฤษฎีการอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการ ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ เป็นอย่างไร

๑.๓.๓ การประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน
ของพระสังฆาธิการ ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๕ ควรเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์
โบราณสถาน ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕” ผู้วิจัย ได้กำหนดขอบเขต
การวิจัย ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริม
กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ดังต่อไปนี้
๑) สภาพปัญหาและอุปสรรคของการอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครอง
คณะสงฆ์ภาค ๑๕ ๒) อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการ
๓) แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการจัดการเชิงกลยุทธ์ ๔) แนวคิดและหลักการที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์
โบราณสถาน ๕) แนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องกับพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

การศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์
โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรไว้ดังนี้

๑. ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์
โบราณสถานปรากฏในพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาต่างๆ

๒. สภาพแวดล้อมทั่วไป ของการอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการ ในเขต
ปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

๓. ประมวลสังเคราะห์วิเคราะห์การประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมในการส่งเสริมกลยุทธ์
การอนุรักษ์โบราณสถาน ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

๔. สร้างรูปแบบการประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมในการส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์
โบราณสถาน ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑. การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มผู้สัมภาษณ์ ดังนี้ กลุ่มที่ ๑
กลุ่มพระสังฆาธิการ ได้แก่ ระดับเจ้าคณะภาคจำนวน ๑ รูป ระดับที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดจำนวน ๑
รูป ระดับเจ้าคณะจังหวัด ๔ รูป ระดับรองเจ้าคณะอำเภอจำนวน ๑ รูป กลุ่มที่ ๒ กลุ่มข้าราชการ
ได้แก่ ระดับอธิบดีกรมศิลปากรและผู้อำนวยการสำนักศิลปากร จำนวน ๒ ท่านระดับผู้อำนวยการ
พระพุทธศาสนาจังหวัด จำนวน ๔ ท่าน และระดับผู้อำนวยการวัฒนธรรมจังหวัดจำนวน ๒ ท่าน
กลุ่มที่ ๓ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้านจำนวน ๒ ท่าน รวมทั้งหมด ๑๘ รูปหรือท่าน

๒. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ได้แก่ การแจกแบบสอบถามแก่พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ จำนวน ๘๖๗ รูป^๓ ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) และการกำหนดตัวอย่างโดยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่าง ของเครซี มอร์แกน (Krejcie, Robert V. and Morgan, Daryle W.) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๑๖ รูป

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ของการวิจัย เฉพาะในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ซึ่งประกอบด้วย ๔ จังหวัด คือ จังหวัดราชบุรี จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดสมุทรสงคราม และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ กำหนดระยะเวลาตั้งแต่เดือนธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๖ ถึงเดือนพฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๕๗ รวมระยะเวลาในการทำวิจัย ๑๒ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การประยุกต์ หมายถึง การนำความรู้ในวิทยาการต่าง ๆ มาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์

อิทธิบาทธรรม หมายถึง ฐานหรือหนทางสู่ความสำเร็จ หรือ คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณเครื่องสำเร็จสมประสงค์ ทางแห่งความสำเร็จ

การส่งเสริม หมายถึง ช่วยเหลือ สนับสนุน ให้การทำงานบรรลุวัตถุประสงค์

กลยุทธ์ (Strategy) หมายถึง แนวทางการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายในการบริหารงานทั้งในระยะสั้นและระยะยาวขององค์การที่กำหนดขึ้นโดยคำนึงถึงสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมภายใน ภายนอกและอุปสรรค

การอนุรักษ์ หมายถึง การสงวน การรักษา และป้องกันโบราณสถาน เพื่อให้โบราณสถานคงคุณค่าความสำคัญและคงอยู่ในสภาพเดิมในระยะยาว

โบราณสถาน หมายถึง อสังหาริมทรัพย์ ที่เป็นสิ่งก่อสร้างเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ และมีความสำคัญเป็นประโยชน์ในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี ที่อยู่ภายในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

พระสังฆาธิการ หมายถึง พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งทางการปกครอง มีชั้นลำดับคือ

๑. เจ้าคณะภาค ๒.เจ้าคณะจังหวัด ๓. เจ้าคณะอำเภอ ๔. เจ้าคณะตำบล ๕.เจ้าอาวาส

^๓สำนักงานเจ้าคณะภาค ๑๕ , สถิติพระภิกษุสามเณรจำพรรษาเจ้าคณะภาค ๑๕ พ.ศ.๒๕๕๖, (นครปฐม : สำนักงานเจ้าคณะภาค ๑๕, ๒๕๕๖), หน้า ๑๖.

คณะสงฆ์ภาค ๑๕ หมายถึง เขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ประกอบด้วย ๔ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดราชบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และจังหวัดสมุทรสงคราม

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ทำให้ทราบสภาพทั่วไปของการอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๕

๑.๖.๒ ทำให้ทราบหลักอิทธิบาทธรรม แนวคิด และทฤษฎีเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

๑.๖.๓ ทำให้ทราบการประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

๑.๖.๔ ผลที่ได้จากการวิจัยจะเป็นความรู้สำหรับการอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ และคณะสงฆ์ภาคอื่นๆ ต่อไป

บทที่ ๒

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่มีความสัมพันธ์และเหมาะสมที่จะใช้เป็นฐานคิดในการศึกษาและวิเคราะห์ร่วมกับการออกแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึกในเรื่องที่เกี่ยวกับกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานเพื่อหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งมีทั้งด้านแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับพุทธวิธีของพระพุทธศาสนาที่พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ นำมาเป็นหลักดำเนินการ รวมทั้งแนวคิด ทฤษฎี กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังต่อไปนี้

๒.๑ หลักอิทธิบาทธรรม

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการกลยุทธ์

๒.๓ แนวคิดทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน

๒.๔ แนวคิดหลักการของพระสังฆาธิการ

๒.๕ สภาพทั่วไปของการอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ หลักอิทธิบาทธรรม

กลยุทธ์การบริหารจัดการตามแนวทางพระพุทธศาสนาที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าใช้ในการบริหารจัดการองค์กรสงฆ์โดยทั่วไปมีหลักดังต่อไปนี้

๒.๒.๑ ความหมายของอิทธิบาทธรรม

จากการศึกษาหลักอิทธิบาทธรรม ตามนักวิชาการสำหรับการบูรณาการหรือการประยุกต์ใช้ กับกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน คือ หลักอิทธิบาท ๔ ตามนักวิชาการระบุถึงคุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย ฉันทะความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ไฟใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ วิริยะความเพียรคือขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วย ความพยายาม อุตทน จิตตะความคิดมุ่งไป คือตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด วิมังสา ความไตร่ตรองหรือทบทวน มีการวางแผนวัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงเป็นต้น^๑

^๑พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๖๐.

หลักอิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมที่จะทำให้การทำงานประสบความสำเร็จและมีความสุขไปด้วยความศรัทธา ความเชื่อมั่น เป็นตัวเบิกโรงในการทำงานได้ประสบผลสำเร็จและมีความสุขกับงาน ยิ่งได้รวมพลังกับธรรมข้ออื่นก็จะเพิ่มความสำเร็จเพิ่มความสุขในการทำงานยิ่งขึ้นนั้น เรียกว่าอิทธิบาท ๔ ได้แก่^๒

๑. ฉันทะเป็นองค์ธรรมหนึ่งที่จะทำให้การทำงานประสบความสำเร็จ
๒. วิริยะเป็นองค์ธรรมความเพียรที่เกิดจากตนเองและความเพียรที่บุคคลอื่นช่วยกระตุ้น
๓. จิตตะใช้ความคิดในเรื่องนั้นบ่อยเสมอ ทำกิจการงานนั้นอย่างอุทิศตัวอุทิศใจ
๔. วิมังสาใช้ปัญญาสอบสวน ตรวจสอบข้อบกพร่องเป็นต้น

พระสังฆาธิการจะใช้สติปัญญาพิจารณากระบวนการทำงาน ไม่ใช่เน้นที่ตัวคน องค์การมีความเครียด เนื่องจากว่า ผลที่เคยได้รับ ไม่เป็นเหมือนเดิมที่เคยมี เคยเป็น เคยได้ เปลี่ยนไป ทำให้เกิดความทุกข์มาก ถ้าเราย้อนกลับมาดู องค์การส่วนใหญ่เน้นที่ผลลัพธ์ องค์การเชิงพุทธเน้นที่กระบวนการ เน้นการทำงานในแต่ละขณะ ทำงานด้วยฉันทะ มีใจรักการทำงาน วิริยะ มีความเพียรตั้งมั่นไม่ย่อท้ออุปสรรค เป็นแรงผลักดันให้องค์การก้าวข้ามอุปสรรคไปได้ จิตตะ การใช้พลังในสมอง ชีกขวา เป็นการใส่ใจในรายละเอียดเล็กน้อย สร้างความแตกต่างกันตรงความตั้งใจ เราเป็นองค์กรที่ทำแตกต่างจากองค์กรอื่น และสุดท้ายคือ วิมังสา ลับคมเลื่อยอยู่ตลอดเวลา ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง

๒.๒.๒ องค์ประกอบของอิทธิบาทธรรม

จากการศึกษาหลักอิทธิบาท ๔ ตามพระไตรปิฎกสำหรับการบูรณาการหรือการประยุกต์ใช้กับกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน คือ ตามหลักอิทธิบาท ๔ เป็น หลักธรรมให้เกิดความสำเร็จ พระสังฆาธิการ สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการจัดการเชิงกลยุทธ์อย่างมีคุณภาพหลักอิทธิบาท ๔^๓ มีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ ๔ ประการตามที่ท่านผู้รู้ ได้ทำการศึกษาและแสดงให้เห็นว่า มีความสำคัญและเป็นแนวทางให้ผู้ปฏิบัติตามเกิดพลังพิเศษ ส่งเสริมให้กิจการทั้งปวงสัมฤทธิ์ผล ดังต่อไปนี้

๑. ฉันทะ ได้แก่ความมีใจรักในสิ่งที่ทำและพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อยากร ทำสิ่งนั้นให้สำเร็จ อยากรให้งานนั้นบรรลุถึงจุดหมาย
๒. วิริยะ ได้แก่ความเพียร ความอาจหาญแก้อุปสรรคขวากขว้างไปใจสู้ ไม่ย่อท้อ ไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก
๓. จิตตะ ได้แก่ความคิดจดจ่อหรือเอาใจใส่ คือความมีจิตผูกพันจดจ่อเฝ้าเรื่องนั้น ใจอยู่กับงานนั้นไม่ปล่อยไม่ห่างไปที่อื่น

^๒สัญญา สัญญาวิวัฒน์, การบริหารจัดการแนวพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๐.

^๓ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๓๑/๒๓๓.

๔. วิมังสา ได้แก่ความสอบสวนไตร่ตรอง การใช้สติปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญ ตรวจ ตราเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อน บกพร่อง หรือข้อข้องใจเป็นต้นในกิจที่ทำ

อิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมคุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ พระพุทธเจ้าตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย อิทธิบาท ๔ ธรรมนำไปสู่ความสำเร็จคือภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ๑) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิปานสังขาร ๒) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิปานสังขาร ๓) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิปานสังขาร ๔) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิ ปานสังขาร ภิกษุทั้งหลายเธอทั้งหลายพึงเจริญอิทธิบาท ๔ ประการ เพื่อรู้ยัง เพื่อกำหนด เพื่อกำหนดสิ้นไป เพื่อละอุทธัมภาคิยสังโยชน์ ๕ ประการแล^๔

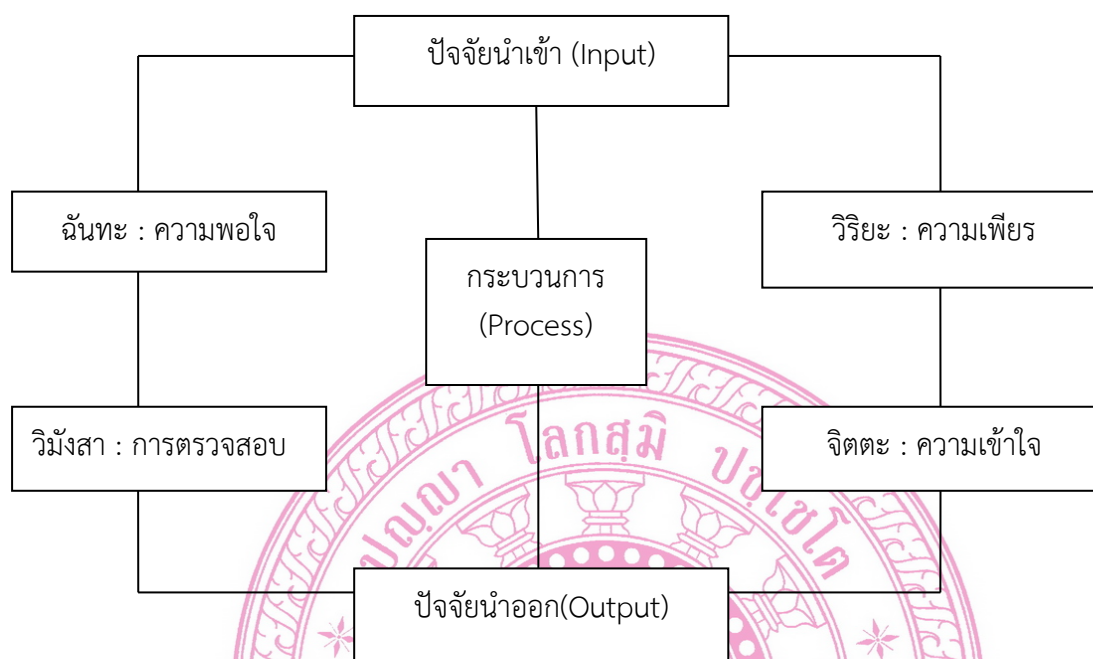
อิทธิบาท คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ ^๕ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ๑) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิปานสังขาร สมาธิที่เกิดจากฉันทะและความเพียรสร้างสรรค์ ๒) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิปานสังขาร สมาธิที่เกิดจากวิริยะและความเพียรสร้างสรรค์ ๓) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิปานสังขาร สมาธิที่เกิดจากจิตตะและความเพียรสร้างสรรค์ ๔) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิปานสังขาร สมาธิที่เกิดจากวิมังสาและความเพียรสร้างสรรค์

๒.๒.๓ ประโยชน์ของหลักอิทธิบาทธรรม

อิทธิบาท ๔ เป็นเครื่องให้สำเร็จตามความประสงค์หรืออุบายให้ถึง ความสำเร็จเรียกว่า อิทธิบาทความพอใจรักใคร่ในอันจะทำความดีชื้อฉันทะความพอใจรักใคร่ใน ศิลปวิทยาที่ควรศึกษาก็ดี ในการประกอบกิจเครื่องเลี้ยงชีวิตก็ดีพึงสงเคราะห์เข้าในข้อนี้ความเพียร ประกอบความดีด้วยความกล้าหาญชื้อวิริยะความบากบั่นในการศึกษาศิลปวิทยาก็ดีในการละอกุศลและเจริญกุศลเป็นต้นก็ดี ด้วยความกล้าหาญไม่กลัวความยากลำบากพึงสงเคราะห์เข้าในข้อนี้ความ เอาใจฝักใฝ่ในความดีด้วยความตั้งใจไม่ว่างธุระชื้อจิตตะความเอาใจใส่ในศิลปวิทยาก็ดีในหน้าที่การ งานเป็นต้นของตนก็ดีใน ธรรมวินัยที่พึงศึกษาและปฏิบัติก็ดีพึงสงเคราะห์เข้าในข้อนี้ความตริตรอง พิจารณาเหตุผลสิ่งนั้นด้วย ปัญญาชื้อวิมังสาอิทธิบาท๔เป็นหลักธรรมที่คอยสกัดกั้นอุปสรรคเพื่อ ความสำเร็จและเป็นแรงเสริม กำลังใจที่คอยผลักดันการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

^๔ส.ม. (ไทย) ๑๙/๘๙๘/๔๒๗.

^๕ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๖/๒๗๗.

แผนภาพที่ ๒.๑ การจัดการเชิงกลยุทธ์ตามหลักอิทธิบาท ๔

จากแผนภาพที่ ๒.๒ การจัดการเชิงกลยุทธ์ตามหลักอิทธิบาท ๔ หมายถึงการจัดการจะมีปัจจัยนำเข้า (Input) คือ การบริหารบุคคล (Man) การบริหารการเงิน (Money) การบริหารวัสดุ อุปกรณ์ (Materials) การจัดการ (Management) เป็นต้น ผู้บริหารจะต้องมีเข้าใจทรัพยากรบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ คือ^๖ พระสังฆาธิการต้องดำเนินการด้วยใจที่มีเมตตา มีปัญญามองกระบวนการที่การทำงาน ไม่ใช่เน้นที่ตัวคน สำหรับองค์กรเชิงพุทธ เน้นที่กระบวนการ เน้นการทำงานในแต่ละขณะ ทำงานด้วยฉันทะมีใจรักการทำงาน วิริยะมีความเพียรตั้งมั่นไม่ย่อท้ออุปสรรค จิตตะมีการใช้พลัง ในสมองซีกขวา เป็นการใส่ใจในรายละเอียดเล็กๆ น้อยๆ สร้างความแตกต่างกันตรงความใส่ใจ และ สุดท้ายคือ วิมังสา ลับคมเลื่อยอยู่ตลอดเวลา ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพัฒนาตนเองอยู่อย่างสม่ำเสมอ

การจัดการเชิงกลยุทธ์จะมีปัจจัยนำเข้า (Input) คือการบริหารบุคคล (Man) การบริหารการเงิน (Money) การบริหารวัสดุ อุปกรณ์ (Materials) การจัดการ (Management) เป็นต้น

^๖แก้ว ขิตตะขบ, พุทธธรรมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๐), หน้า ๙๕.

ผู้บริหารจะต้องมีเข้าใจทรัพยากรบริหาร ตามหลักอริยาบท ๔ คือ^๗ ผู้บริหารดำเนินการด้วยใจที่มีเมตตา มีปัญญามองกระบวนการที่การทำงานไม่ใช่เน้นที่ตัวคนสำหรับองค์กรเชิงพุทธเน้นที่กระบวนการเน้นการทำงานในแต่ละขณะทำงานด้วยฉันทะมีใจรักการทำงานวิริยะมีความเพียรตั้งมั่นไม่ย่อมนย่อต่ออุปสรรคจิตตะมีการใช้พลัง ในสมองซีกขวาเป็นการใส่ใจในรายละเอียดเล็กๆน้อยๆสร้างความแตกต่างกันตรงความใส่ใจและ สุดท้ายคือวิมังสาแลค้มเลอยอยู่ตลอดเวลาเปลี่ยนแปลงพัฒนาตนเองอยู่อย่างสม่ำเสมออย่างไรรักก็ตามกระบวนการ (Process) สำหรับกลยุทธ์การจัดการนั้นผู้บริหารจะต้องมีฉันทะ พอใจรักใคร่ในสิ่งนั้นมีวิริยะเพียรประกอบสิ่งนั้นมีจิตตะเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้นมีวิมังสาหมั่นตริตรอง พิจารณาหาเหตุผลในสิ่งนั้นหลักคุณธรรมนี้จะส่งผลให้บุคคลผู้ประพฤติไปสู่ความสำเร็จผลตามที่มีมุ่ง คือ

๑. ประโยชน์ของฉันทะเป็นข้าศึกต่อความเบื่อหน่ายทำให้ไม่เบื่อหน่ายไม่ท้อแท้มีกำลังต่อสู้ป้องกันสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้งานหนักกลายเป็นงานเบาที่ยากก็กลายเป็นง่ายถ้าขาด ฉันทะทำให้ขาดกำลังใจเบื่องานทอดทิ้งงานกลายเป็นคนจ้บจืดไม่ก้าวหน้า

๒. ประโยชน์ของวิริยะกำจัดความเกียจคร้านทำให้งานต่อเนื่องถ้าขาดวิริยะจะเป็นคนอ่อนแอหนีที่ยากไปหาแต่ที่ง่ายทำอะไรไม่สำเร็จขาดความก้าวหน้ามีแต่งานค้างกลายเป็นคนหย่อนสมรรถภาพ

๓. ประโยชน์ของจิตตะทำให้ทราบความเป็นไปของงานอยู่เสมอเมื่อมีปัญหาสามารถแก้ไขเหตุการณ์ได้ทันทั่วทั้งถ้าขาดจิตตะงานอาจเสียหายได้โดยไม่รู้ตัวหรือรู้ตัวเมื่อสายเกินแก้

๔. ประโยชน์ของวิมังสาช่วยให้งานไม่ผิดพลาดและทำให้มองเห็นลู่ทางที่จะทำงานได้ผลดีถ้าขาดวิมังสาจะทำงานผิดพลาดๆ เปลืองทุนเปลืองแรงเปลืองเวลาและทำให้โง่เขลา

๒.๒.๔ การประยุกต์ใช้อริยาบทธรรม

จากการศึกษาการประยุกต์ใช้อริยาบทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน คือ การประยุกต์ใช้หลักอริยาบท ๔ นั้นผู้บริหารควรจะมีความรู้ความเข้าใจประเด็นสำคัญ ซึ่งใช้เป็นหลักกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานเป็นข้อปฏิบัติที่พระสังฆาธิการควรจะต้องประกอบกลยุทธ์การจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์ พระสังฆาธิการจะต้องมีวิจารณ์ญาณและปัญหาหาเหตุผลกลั่น กรองที่จะนำหลักอริยาบท ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียนเพื่อเป็นดรรชนีบ่งชี้ถึงความสำเร็จในกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานตามเป้าหมายเพื่อให้เกิดผลเป็นเครื่องจูงใจและเป็นปัจจัยที่จะผลักดันให้พระสังฆาธิการ ประยุกต์ใช้อริยาบท ๔ ในการอนุรักษ์โบราณสถานอย่างถูกต้องซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

^๗ดนัย จันทรเจ้าฉาย, **ปรัชญาเชิงพุทธ**, วารสารการบริหารทรัพยากรบุคคล, สำหรับนักบริหารงานบุคคลมีอาชีพ, ปีที่๓๐ฉบับที่๑/๒๕๕๒ (กรุงเทพมหานคร : สมาคมการจัดการงานบุคคลแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๓.

หลักธรรมส่งเสริมความขยันอดสาหะหมั่นเพียรคือหลักอิทธิบาท ๔ ธรรมเป็นเหตุนำไปสู่ความสำเร็จคือฉันทะพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้นวิริยะเพียรประกอบสิ่งนั้นจิตตะเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้นไม่วางธุระวิมังสาหมั่นตรองพิจารณาหาเหตุผลในสิ่งนั้นคุณธรรมทั้ง ๔ ประการนี้จะเป็น แรงผลักดันให้บุคคลผู้ประพฤติไปสู่ความสำเร็จผลตามที่มุ่งหมายมีอธิบายขยายความดังต่อไปนี้^๔

๑. ฉันทะ หมายถึงผู้บริหารต้องมีความใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งขึ้นไปเป็นอาการที่จิตใฝ่ปรารถนาอยากทำสิ่งนั้นด้วยความสุจริตอยากทำสิ่งดีงามเพื่อให้ความถูกต้องเกิดขึ้นอยากให้สิ่งนั้นเข้าถึงหรือดำรงอยู่ในภาวะที่ประณีตงดงามเมื่อมีความใฝ่ใจใคร่จะทำเช่นนี้คนเราก็จะมีความเพียรสร้างสรรค์ทำสิ่งนั้นให้สำเร็จลงได้ความอยากทำที่จัดเป็นฉันทะนี้จะต่างจากความอยากที่จัดเป็นตัณหาที่เป็นความอยากในทางสนองความต้องการทางกามารมณ์อยากเป็นโน่นเป็นนี่ในทางทุจริตเป็นต้นฉันทะนี้เป็นคุณธรรมสำคัญในเบื้องต้นที่ผู้ปรารถนาความเจริญพึงทำให้เกิดมีในตนเพื่อขจัดความเกียจคร้านให้หมดไปแล้วใฝ่หาความเจริญก้าวหน้าหันมาเอา ใจใส่ต่อกิจการที่สามารถทำให้สมปรารถนาได้ถ้าคนเราขาดฉันทะนี้แล้วก็เท่ากับว่าประสบความ ล้มเหลวตั้งแต่ต้นเพราะไม่ปรารถนาแม้แต่จะลองทำคนที่ขาดฉันทะก็จะมีแต่ความหมดกำลังใจ เบื่อ งานในหน้าที่ของตนทอดทิ้งงานกลายเป็นคนจืดจางทำอะไรไม่จริงทั้งงานนี้คว่างานโน้นจบเอาดีไม่ได้สักอย่าง

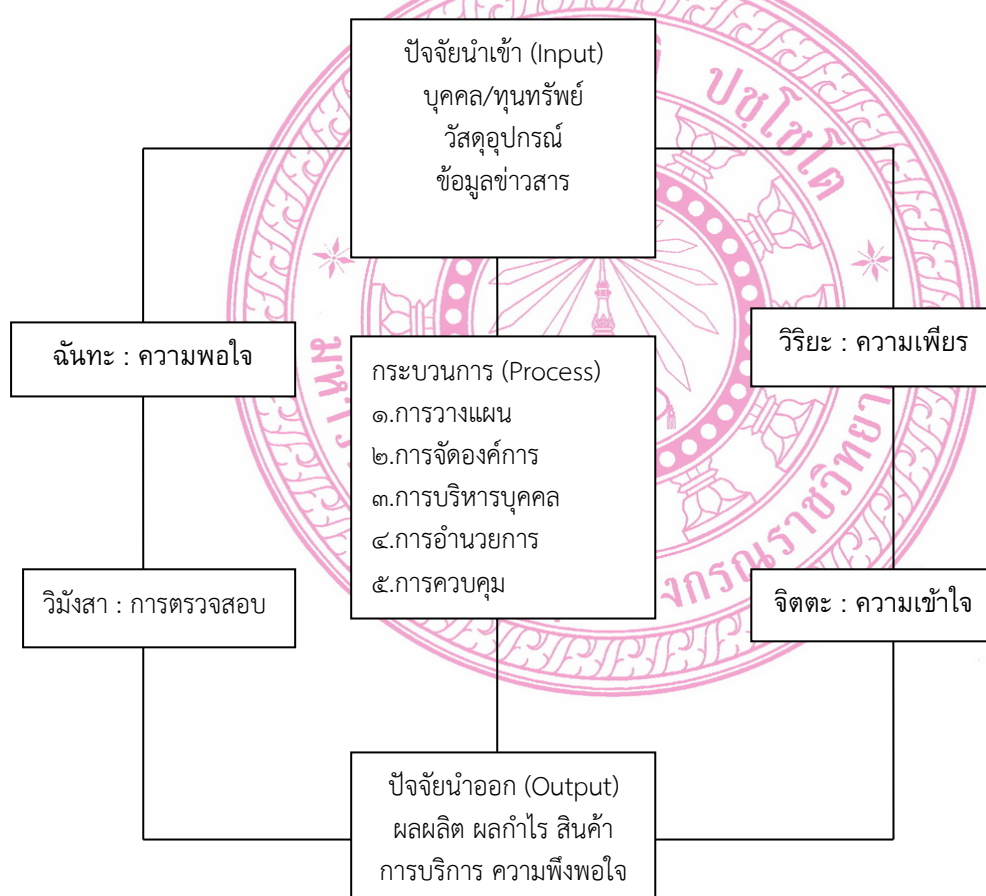
๒. วิริยะ หมายถึงผู้บริหารต้องมีความขยันหมั่นเพียรประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็งอดทนเอาธุระไม่ทอดเลยความเพียรความเพียรประกอบความดีความบากบั่นในการศึกษา ศิลปวิทยาความเพียรในการระวังและละอกุศลหรือความเพียรในการทำและรักษากุศลเป็นต้นด้วยความกล้าหาญไม่กลัวต่อความยากลำบากโดยตระหนักตามพุทธภาษิตที่ว่า “วิริเยนทุกขมจเจติคนจะ ล่วงทุกข์ได้เพราะความเพียร” คนที่มีความเพียรเท่ากับมีแรงหนุนเวลาทำงานหรือปฏิบัติธรรม ก็ตามจิตใจจะแน่วแน่มั่นคงพุ่งตรงต่อจุดหมาย

๓. จิตตะ หมายถึงผู้บริหารต้องมีความตั้งใจรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิดเอา จิตฝักใฝ่ไม่ปล่อยจิตให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยหมั่นใส่ใจสนใจฝักใฝ่ในความดีด้วยความมั่นใจผู้ที่มี อิทธิบาท ข้อนี้จะประกอบกิจการสิ่งใดก็จะทำด้วยความมีชีวิตชีวามีความกระตือรือร้นสดชื่นอยู่ใน ขณะ ที่ทำงานเสมอหรือเรียกว่า “มีกะจิตกะใจทำงาน” การที่คนเรามีความคิดผูกพันจดจ่อสนใจใน เรื่องใด เรื่องหนึ่งคนผู้นั้นจะไม่สนใจรับรู้เรื่องอื่นยอมเป็นเหตุให้เกิดสมาธิพร้อมกับความคิดจดจ่อ สนใจนั้น อย่างไรก็ตามการทำงานทุกอย่างย่อมมีความผิดพลาดเพราะคนที่ไม่มีผิดพลาดคือคน ที่ไม่ได้ทำ

^๔ แก้ว ขิตตะขบ, พุทธธรรมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจ, ฝ่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา, กองพุทธศาสน ศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๐), หน้า ๙๒.

อะไรเลยแต่งงานของผู้มีอิทธิบาทคือจิตตะนี้จะมีความผิดพลาดน้อยมากและผลงานที่ทำสำเร็จลงก็มีผลเป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่ง

๔. วิมังสา หมายถึงผู้บริหารต้องมีความมั่นใจใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหรือหย่อนในสิ่งที่ทำนั้นโดยมีการวางแผนคิดค้นหาวิธีแก้ไขปรับปรุงอยู่เสมอการที่คนเราใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญตรวจตราเหตุผลในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยคิดหาเหตุผลและสอบสวนเช่นนี้ย่อมช่วยรวมจิตใจให้คอยกำหนดและติดตามเรื่องที่พิจารณาอย่างใกล้ชิดตลอดเวลาทั้งยังเป็นเหตุให้จิตแน่วแน่แล่นไปดิ่งไปกับเรื่องที่พิจารณานั้นโดยไม่ฟุ้งซ่านไม่วกแวก

แผนภาพที่ ๒.๒ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ สำหรับการบูรณาการคือผู้วิจัยได้แบ่งการดำเนินการขององค์การเป็นระบบต่างเช่นปัจจยนำเข้า (Input) หมายถึงทรัพยากรขององค์การที่นำเข้าสู่ระบบการจัดการประกอบด้วยบุคคลทุนทรัพย์วัสดุอุปกรณ์เครื่องมือเทคโนโลยีและข้อมูลสำหรับกระบวนการ (Process) นั้นหมายถึงขั้นตอนการนำ ทรัพยากรขององค์การมาดำเนินการแปรสภาพ

อย่างเป็นกระบวนการพัฒนารูปแบบการจัดการได้แก่การวางแผนการจตุการการการบริหารบุคคล การอำนวยการและการควบคุมเป็นต้นปัจจัยนำออก (Output) คือสิ่งที่ได้จากการแปรสภาพที่ผ่าน กระบวนการประกอบด้วยผลผลิตผลกำไรสินค้าการ บริการความพึงพอใจเป็นต้น

สรุปได้ว่า การประยุกต์ใช้อธิบิาพธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน กลยุทธ์การจัดการคือพระสังฆาธิการควรจะมีความรู้ความเข้าใจอิธิบิาพ ๔ ที่เป็นประเด็นสำคัญ ซึ่งใช้กับกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน คือผู้บริหารมีฉันทะความใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ได้ผลดี ยิ่งขึ้นไปผู้บริหารมีวิริยะความขยันหมั่นเพียรประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายามอดทนผู้บริหารมีจิตตะความตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิดมีความกระตือรือร้นสดชื่นอยู่ในขณะทำงานเสมอผู้บริหารมีวิมังสาความมั่นใจปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราเหตุผลและตรวจสอบ การวางแผนคิดค้นหาวิธีแก้ไขปรับปรุงอยู่เสมอ

จากการบูรณาการและประยุกต์ใช้หลักอิธิบิาพ ๔ กับกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน และผลการศึกษาของนักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยประมวลผลได้ว่า หลักอิธิบิาพ ๔ มีส่วนสำคัญต่อการส่งเสริมความสำเร็จในกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน สรุปได้ตามตารางที่ ๒.๔

ตารางที่ ๒.๑ สรุปการประยุกต์ใช้อธิบิาพ ๔

ลำดับ	นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
๑	พัชรพร วีรสุทธิ (๒๕๔๖, หน้า๑๘)	หลักอิธิบิาพ ๔ ฉันทะเป็นข้าศึกต่อความเบื่อหน่ายวิริยะกำจัดความ เฝียจคร้านจิตตะทำให้ทราบความเป็นไปของงานและวิมังสาช่วยทำให้งานไม่ผิดพลาด
๒	ดนัย จันทรเจ้าฉาย (๒๕๕๒, หน้า๑๓)	หลักอิธิบิาพ๔คือฉันทะมีใจรักการทำงานวิริยะมีความเพียรตั้งมั่นไม่ ย่นย่อต่ออุปสรรคจิตตะการใช้พลังในสมองซีกขวาและวิมังสา ลับคม เลื่อยอยู่ตลอดเวลา
๓	แก้ว ชิตตะขบ (๒๕๕๐, หน้า๙๕)	หลักอิธิบิาพ๔คือฉันทะความต้องการที่จะทำวิริยะความขยันหมั่นเพียรจิตตะความตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและวิมังสาความมั่นใจ ปัญญาพิจารณา
๔	พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (๒๕๕๑, หน้า๑๖๐)	หลักอิธิบิาพ๔คือฉันทะความพอใจวิริยะความเพียรคือขยันจิตตะความคิดมุ่งไปและวิมังสาความไตร่ตรองหรือทดลอง
๕	สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (๒๕๕๐, หน้า๒๐)	หลักอิธิบิาพ๔คือฉันทะความพอใจวิริยะความเพียรจิตตะเอาจิต ผักไฟ และวิมังสาใช้ปัญญาสอบสวน

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเชิงกลยุทธ์

จากการทบทวนผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์ (Strategy) พบว่ามีปัญหาอุปสรรคและประเด็นการบริหารจัดการกลยุทธ์หลายประการ การใช้วิธีการตัดสินใจแบบวิทยาศาสตร์ โดยการสังเกตอย่างเป็นระบบเพื่อค้นหาปัญหา รวบรวมข้อมูล สร้างทางเลือกในการแก้ปัญหา ประเมินผลลัพธ์ในแต่ละทางเลือก เพราะกลยุทธ์ไม่ได้เป็นกฎเกณฑ์ตายตัวแต่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในทุกสถานการณ์ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวเป็นเหตุผลหนึ่งที่กลยุทธ์เป็นทั้งศิลป์และศาสตร์ นักวิชาการจึงได้ให้ความหมาย ความสำคัญและประโยชน์ แนวคิดและทฤษฎีการบริหารกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ดังต่อไปนี้

๒.๒.๑ ความหมายกลยุทธ์

คำว่ากลยุทธ์ มีรากศัพท์มาจากภาษากรีกโบราณ เป็นคำที่ใช้ในความหมายของศิลป์และศาสตร์เกี่ยวกับยุทธการทางทหารซึ่งคำศัพท์ “กลยุทธ์” หรือ “Strategy” มาจากคำสองคำรวมกันคือ “Stratos” ซึ่งหมายถึง “กองทัพ” และ “Legei” ซึ่งหมายถึง “การนำหรือผู้นำ” มีผู้ให้ความหมายของคำว่า กลยุทธ์ไว้หลากหลายทัศนะ พอที่จะนำมาแสดงได้ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ให้ความหมายของคำว่า “กลยุทธ์” ไว้ว่า การรบที่มีเล่ห์เหลี่ยม, วิธีการที่ต้องใช้กลอุบายต่าง ๆ, เล่ห์เหลี่ยมในการต่อสู้^๙

กลยุทธ์ (Strategy) เป็นแผนการปฏิบัติการอธิบายถึงการจัดสรรทรัพยากรและกิจกรรมอื่นๆ ให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อม และช่วยให้องค์การบรรลุเป้าหมายในระยะยาว^{๑๐} และจะเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกของธุรกิจเพื่อพิจารณาหาโอกาส (Opportunity) และภัยอันตราย (Threat) ตลอดจนการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในของบริษัทเพื่อหาจุดอ่อน (Weakness) และจุดแข็ง (Strength) นั้นเอง^{๑๑}

“กลยุทธ์” หมายถึง กลวิธี หรือกลยุทธ์ใน การดำเนินการ ในขอบเขตที่กว้างขวางหรือระดับสูงให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยมุ่งที่จะให้บรรลุผลในเวลาอันสั้นที่สุด และสิ้นเปลืองหรือเกิดการเสียหายแก่ฝ่ายดำเนินกลยุทธ์น้อยที่สุด”^{๑๒} เป็นแบบของการตัดสินใจและปฏิบัติการบางอย่าง

^๙ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๗๓.

^{๑๐} ศิริวรรณ เสรีรักษ์ และคณะ, องค์การและการจัดการ Organization and Management ฉบับมาตรฐาน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา, ๒๕๓๙), หน้า ๑๐๐.

^{๑๑} สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์, การบริหารเชิงกลยุทธ์, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อมรินทร์, ๒๕๔๕), หน้า ๔-๕.

^{๑๒} อภิชาติ อธิ์ธำรง, ยอดยุทธศาสตร์ของยอดขุนพล, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๒), หน้า ๑.

ที่ผู้บริหารใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร (Strategy is an action that managers take to attain a organization's goals)^{๑๓} แผนกลยุทธ์ คือ แผนงานร่วมซึ่งเชื่อมโยงข้อได้เปรียบในด้านต่างๆ ขององค์กรเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อให้ห้องค์กรอยู่รอดภายใต้การผันผวนทางสภาพแวดล้อมต่างๆ^{๑๔}

การวางแผนกลยุทธ์ หมายถึง ทางเลือกในการดำเนินงานที่เหมาะสมที่สุด ถูกเลือกมาใช้เพื่อให้ได้ผลสำเร็จตามเป้าหมายสูงสุด แต่ลงทุน ต่ำที่สุด^{๑๕} การวางแผนกลยุทธ์ เป็นกระบวนการวางแผนระยะ ๓-๕ ปี ของหน่วยงาน/ส่วนราชการ ที่หน่วยงานพึงต้องดำเนินการภายใต้หลักการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ทั้งจากภายในและภายนอกหน่วยงาน^{๑๖}

กระบวนการวางแผนกลยุทธ์ เป็นหัวข้อหนึ่งที่มีความสำคัญสำหรับการบริหารงานของทุกๆ องค์กร จำแนกเป็น ๔ กระบวนการ คือ ๑) การรวบรวมข้อมูลที่ต้องการใช้ ๒) คิดค้นกลยุทธ์ และจัดทำแผนกลยุทธ์ ๓) การกระจายแผนไปสู่การปฏิบัติ ๔) การตรวจวินิจัยโดยผู้บริหารระดับสูง^{๑๗}

สรุปได้ว่า กลยุทธ์ หมายถึง แนวคิดหรือวิธีการที่แยบคาย ซึ่งบอกลักษณะการเคลื่อนไหวขององค์กรว่าจะก้าวไปสู่เป้าหมายได้อย่างไร โดยการวางแผนยุทธศาสตร์กำหนดทางเลือกโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งจากภายในและภายนอกองค์กร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตอบสนองวิสัยทัศน์และภารกิจขององค์กร ซึ่งเป็นแนวทางในการดำเนินการเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางยุทธศาสตร์ในระยะยาว และเป็นการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ ความสำเร็จขององค์กรจำเป็นต้องมีกระบวนการที่ครบวงจรซึ่งประกอบไปด้วย แผนปฏิบัติการ การนำแผนไปปฏิบัติ และการติดตามประเมินผล

จากความหมายของกลยุทธ์ และผลการศึกษานักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยประมวลผลได้ว่า กลยุทธ์ มีส่วนสำคัญต่อการส่งเสริมความสำเร็จการจัดการ สรุปได้ตามตารางที่ ๒.๑

^{๑๓} Hill, Charles W., and others, *Strategic Management : An Integrated Approach*, 4th ed., (Boston : Houghton Mifflin Co., 1998), p. 3.

^{๑๔} พักตร์ผจง วัฒนสินธุ์ และพสุ เดชะรินทร์, *การจัดการเชิงกลยุทธ์และนโยบายธุรกิจ*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๕.

^{๑๕} รังสรรค์ มณีเล็ก, *การวางแผนเชิงกลยุทธ์ในสถาบันศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ก.พลจำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๑๒.

^{๑๖} สุพจน์ ทรายแก้ว, *การจัดการภาครัฐแนวใหม่*, (พระนครศรีอยุธยา : โรงพิมพ์เทียนวัฒนา, ๒๕๔๕), หน้า ๓๒.

^{๑๗} วีรพจน์ ลือประสิทธิ์สกุล, *การบริหารกระบวนการอย่างมีคุณภาพ Quality Process Management*, (กรุงเทพมหานคร : บีทีอาร์ แอนด์ ทีคิวเอ็ม คอนซัลแทนท์, ๒๕๔๕), หน้า ๒.

ตารางที่ ๒.๒ สรุปความหมายเกี่ยวกับกลยุทธ์การจัดการ

ลำดับ	นักวิชาการ	ประเด็นสำคัญ
๑	ราชบัณฑิตยสถาน (๒๕๔๖, หน้า ๗๓)	การรบที่มีเล่ห์เหลี่ยม, วิธีการที่ต้องใช้กลอุบายต่างๆ, เล่ห์เหลี่ยมในการต่อสู้
๒	ศิริวรรณ เสรีรักษ์ และคณะ (๒๕๓๙, หน้า ๑๐๐)	แผนการปฏิบัติการอธิบายถึงการจัดสรรทรัพยากรและกิจกรรมอื่นๆ ให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อม และช่วยให้องค์การบรรลุเป้าหมาย
๓	สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์ (๒๕๔๕, หน้า ๔-๕)	การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกของธุรกิจเพื่อพิจารณาหาโอกาส (Opportunity) และภัยอันตราย (Threat)
๔	อภิชาติ อธิธำรง (๒๕๓๒, หน้า ๑)	กลวิธี หรือกลยุทธ์ในการดำเนินการ ในขอบเขตที่กว้างขวางหรือระดับสูงให้บรรลุวัตถุประสงค์
๕	Hill, Charls W., and others (1993 p 3)	การตัดสินใจและปฏิบัติการบางอย่างที่ผู้บริหารใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร
๖	พัชร์ผจง วัฒนสินธุ์ และ พสุ เดชะรินทร์ (๒๕๔๒, หน้า ๕)	แผนงานร่วมซึ่งเชื่อมโยงข้อได้เปรียบในด้านต่างๆ
๗	รังสรรค์ มณีเล็ก (๒๕๔๔, หน้า ๑๒)	ทางเลือกในการดำเนินงานที่เหมาะสมที่สุด ถูกเลือกมาใช้เพื่อให้ได้ผลสำเร็จ
๘	สุพจน์ ทราญแก้ว (๒๕๔๕, หน้า ๓๒)	หน่วยงานพึงต้องดำเนินการภายใต้หลักการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย

๒.๒.๒ ความหมายกลยุทธ์การจัดการ

กลยุทธ์ (Strategy) หมายถึง การรบที่มีเล่ห์เหลี่ยมหรือวิธีการต่อสู้ ต้องใช้อุบาย ต่างๆ หรือเป็นศาสตร์และศิลปะในการสั่งการกองทัพ มีการนำมาใช้ในการบริหารจัดการธุรกิจ กลยุทธ์จะเป็นเค้าโครง (Outline) ของขั้นตอนที่ผู้บริหารวางแผนในการบรรลุเป้าหมายในระยะยาวขององค์กร เรียกว่า การวางแผนอย่างกว้าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในระยะยาว ส่วนการจัดการกลยุทธ์ (Strategies Management) เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องในการสำรวจสภาพแวดล้อมเปรียบเทียบกับความต้องการและสถานะขององค์กร โดยผู้บริหารต้องคำนึงถึงสถานการณ์ขององค์กรในระยะยาว แล้วนำมากำหนดแผนงาน การปฏิบัติ และการควบคุม ซึ่งเป็นแนวทางหลักในการสร้าง

ความได้เปรียบในการแข่งขัน (Competitive Advantages) สามารถบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ โดยการจัดการเชิงกลยุทธ์มีความสำคัญต่อการดำเนินงานขององค์กรดังต่อไปนี้^{๑๘}

๑) ช่วยให้ผู้บริหารสามารถสำรวจและประเมินปัญหา ความสามารถพื้นฐานขององค์กร การเปลี่ยนแปลง และผลกระทบของสถานการณ์ที่มีต่อธุรกิจ

๒) ผลลัพธ์จากกระบวนการจัดการกลยุทธ์ จะกำหนดเป้าหมายและทิศทางที่ชัดเจนสำหรับพนักงาน ทำให้องค์กรสามารถดำเนินงานมุ่งสู่เป้าหมายและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมได้โดยไม่หลงทาง

๓) ช่วยปรับปรุงและสนับสนุนทำให้เกิดการประสานงานระหว่างกิจกรรมและจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพในทุกระดับขององค์กร

๔) ช่วยให้ผู้บริหารมีเป้าหมายและทราบถึงทิศทางในการบริหารงาน ทำให้มีความมุ่งมั่น และการปรับตัวให้สอดคล้องกับปัญหาอย่างยืดหยุ่นและเหมาะสม

สรุปได้ว่า กลยุทธ์การจัดการ หมายถึง ขั้นตอนที่ผู้บริหารวางแนวทางในการบริหารจัดการองค์กรที่ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมโดยไม่หลงทาง

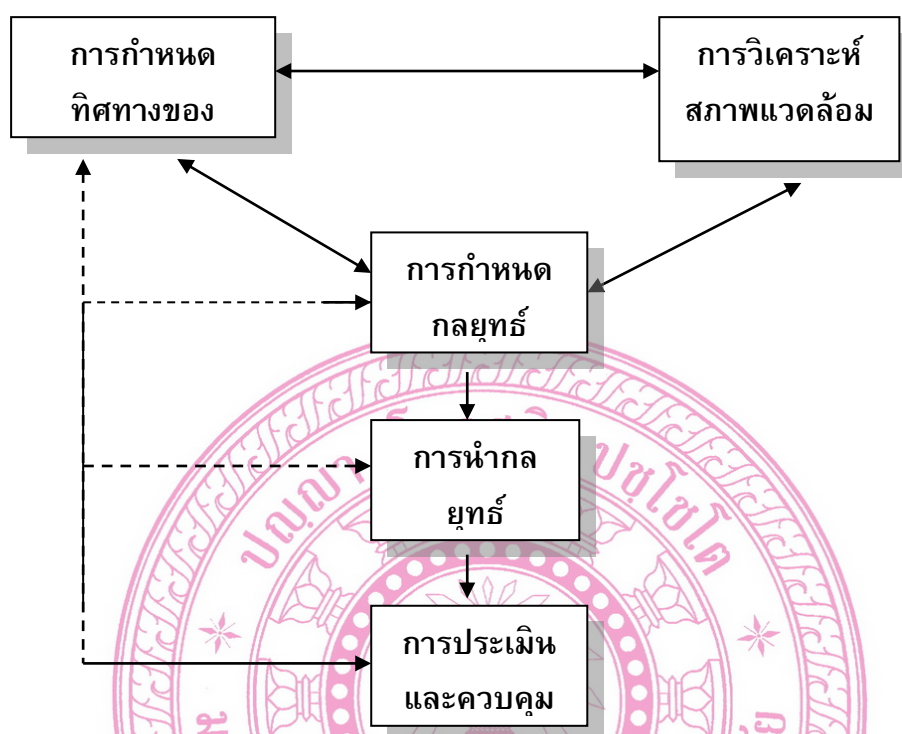
๒.๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับกลยุทธ์การจัดการ

การจัดการเชิงกลยุทธ์ เป็นเรื่องของการตัดสินใจในการบริหารและการดำเนินการเพื่อกำหนดผลการปฏิบัติงานในระยะยาว (Long-run) ของธุรกิจ ซึ่งมีกระบวนการดังนี้^{๑๙}

- ๑ การกำหนดทิศทางขององค์กร
- ๒ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม
- ๓ การกำหนดกลยุทธ์
- ๔ การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ
- ๕ การประเมินและควบคุมกลยุทธ์

^{๑๘}บรรจง จันทมาศ, การพัฒนางานด้วยระบบบริหารคุณภาพและเพิ่มผลผลิต, (กรุงเทพมหานคร : สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น), ๒๕๔๓), หน้า ๑๑๓

^{๑๙}พัศตร์ผจง วัฒนสินธุ์ และพสุ เดชะรินทร์, การจัดการเชิงกลยุทธ์และนโยบายธุรกิจ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๖๕.

ภาพที่ ๒.๓ : กระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์

การพัฒนา การใช้วิธีการ แผนการ กระบวนการ ตลอดจนถึงการรวบรวมและจัดสรรทรัพยากรต่างๆ อย่างพลิกแพลงตามสถานการณ์ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ คือแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์ มีรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านี้ที่พอยกเป็นตัวอย่างเป็นได้ดังนี้

กลยุทธ์ที่สำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบันไว้เรียกว่า ยุทธศาสตร์ในการเผยแผ่เชิงรุก ไว้ว่ามีอยู่ ๓ ประการ คือ

๑. ตกปลานอกบ้าน
๒. ทอดสะพานทุกทิศา
๓. สีสาลิกาป้อนเหยื่อ^{๒๐}

การวางแผนกลยุทธ์เกี่ยวข้องกับเรื่องกว้างๆที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาองค์การเป็นอย่างมากการวางแผนกลยุทธ์ให้ความสนใจเป็นพิเศษกับสภาพแวดล้อมทางด้านเศรษฐกิจและวิทยาการที่ไม่อาจจะควบคุมได้การให้ความสำคัญจะอยู่ที่การคาดคะเนถึงพฤติกรรมของตัวแปรผัน

^{๒๐}พระธรรมโกศาจารย์ ศ.ดร. (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), “ยุทธศาสตร์ การเผยแผ่เชิงรุก”, การศึกษาเพื่อสันติสุขของสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : หจก. สามลดา, ๒๕๕๔), หน้า ๔๐.

ภายนอกดังกล่าวนี้ในอนาคตและการกำหนดทางเลือกของการกระทำต่างๆ^{๒๑} ด้วยเทคนิค SWOT Analysis เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการวางแผนกลยุทธ์อย่างหนึ่งที่ใช้ในการทบทวนภารกิจหลักขององค์กรและเพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมต่างๆโดยจะทำการศึกษาคาดคะเนถึงแนวโน้มของสถานการณ์หรือสิ่งที่กำลังศึกษาอยู่ซึ่งมีตัวแปรที่สำคัญที่ต้องพิจารณาดังต่อไปนี้คือ

๑. การวิเคราะห์สถานการณ์ภายในได้แก่การพิจารณาถึงสถานการณ์ภายในขององค์กรเพื่อระบุจุดแข็ง (Strength) ขององค์กรที่ทำได้ดีกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับของคู่แข่งและจุดอ่อน (Weakness) ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมภายในเป็นการศึกษาประเมินตรวจสอบทรัพยากรปัจจัยหลักขององค์กรมาตรการและกระบวนการทำงานผลงานขององค์กรโดยคำนึงถึงดังนี้คือจุดแข็งขององค์กรต้องคำนึงถึงสมรรถนะขององค์กร (การบริหารบุคลากร ประสิทธิภาพการแข่งขัน), ความพร้อมทางการเงิน, ความพร้อมทางเทคนิควิชาการ, ความคิดสร้างสรรค์และจุดอ่อนขององค์กรเช่นการขาดแผนงานยุทธศาสตร์ยุทธวิธี, เทคนิคเครื่องมืออุปกรณ์ล้ำสมัย, การบริหารบุคลากรไร้ฝีมือ, ขาดค่านิยมร่วมสิ่งจูงใจขาดทรัพยากร เป็นต้น

๒. การวิเคราะห์สถานการณ์ภายนอกได้แก่การพิจารณาถึงสถานการณ์แวดล้อมขององค์กรเพื่อแสวงหาโอกาส (Opportunity) ที่องค์กรจะสามารถสร้างผลงานหรือใช้ประโยชน์จากโอกาสนั้นและเรียนรู้ข้อจำกัด/ภัยคุกคาม (Threat) ขององค์กรอันเกิดจากสภาพแวดล้อมภายนอก ที่เป็นอุปสรรคขัดขวางความสำเร็จก้าวหน้าหรือเป็นอันตรายต่อการดำรงอยู่ขององค์กรการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมภายนอกขององค์กรจะเกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ควบคุมไม่ได้หรือไม่ได้ควบคุม เช่นการพิจารณาโอกาสด้านต่างๆอาทิการแข่งขันและการลงทุนใหม่, การหาแนวทางร่วม, การเข้าสู่ยุทธศาสตร์ที่ดีกว่าได้เปรียบกว่า, การชิงแนวทาง (ภายนอกที่ดีกว่า) ส่วนการพิจารณาภาวะคุกคามต่างๆอาทิคู่แข่งและการลงทุนของฝ่ายตรงข้ามขยายตัว, มีสิ่งทดแทนใหม่ต่อทรัพยากรที่มีอยู่ของเรา, บรรยากาศที่เป็นอุปสรรค , อำนาจการต่อรองจากภายนอก เป็นต้น^{๒๒}

สรุปได้ว่า แนวคิดกลยุทธ์การจัดการ ผู้บริหารจะกำหนดทิศทางขององค์กรในรูปของวิสัยทัศน์ (Vision) ภารกิจ (Mission) และวัตถุประสงค์ (Objectives) ขององค์กร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานและเป็นเป้าหมายในระยะยาว ซึ่งจะมีความสำคัญในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลง ความผันผวน และความซับซ้อนของธุรกิจ อาจทำให้ผู้บริหารให้ความสนใจกับปัญหาในระยะสั้นจนลืมวัตถุประสงค์ในระยะยาว จึงต้องมีการกำหนดทิศทางและจัดลำดับความสำคัญในความต้องการเชิงกลยุทธ์ของธุรกิจให้ชัดเจน

^{๒๑}สมยศ นาวิการ, การบริหาร Management, พิมพ์ครั้งที่๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, ๒๕๓๗), หน้า ๙๒.

^{๒๒}อุทิศ ขาวเขียว, อ้างแล้ว, หน้า ๗-๘.

จากความหมายของกลยุทธ์การจัดการ และผลการศึกษาของนักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัย ประมวลผลได้ว่า กลยุทธ์การจัดการ มีส่วนสำคัญต่อการส่งเสริมความสำเร็จการพัฒนาการจัดการ การจัดการ สรุปได้ตามตารางที่ ๒.๒

ตารางที่ ๒.๓ สรุปแนวคิดเกี่ยวกับกลยุทธ์การจัดการ

ลำดับ	นักวิชาการ	ประเด็นสำคัญ
๑	ราชบัณฑิตยสถาน (๒๕๔๖, หน้า ๗๓)	การรบที่มีเล่ห์เหลี่ยม, วิธีการที่ต้องใช้กลอุบายต่าง ๆ, เล่ห์เหลี่ยมในการต่อสู้
๒	พัชร์ผจง วัฒนสินธุ์ และพสุ เดชะรินทร์ (๒๕๔๒, หน้า ๕)	กลยุทธ์คือ แผนงานร่วมซึ่งเชื่อมโยงข้อได้เปรียบในด้านต่างๆ ขององค์กรเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อให้องค์กรอยู่รอด ภายใต้การผันผวนทางสภาพแวดล้อมต่างๆ
๓	พระธรรมโกศาจารย์ ศ.ดร., (ประยูร ธมมจิตโต) (๒๕๕๔, หน้า ๔๐)	กลยุทธ์ที่สำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบันไว้ เรียกว่า ยุทธศาสตร์ในการเผยแผ่เชิงรุก
๔	สมยศ นาวิการ (๒๕๓๗, หน้า ๙๒)	การให้ความสำคัญจะอยู่ที่การคาดคะเนถึงพฤติกรรมของตัวแปร ผันภายนอกดังกล่าวนี้ในอนาคตและการกำหนดทางเลือกของการกระทำต่างๆ
๕	สัลยุทธ์ สว่างวรรณ (๒๕๓๗, หน้า ๕-๗)	การวางแผนกลยุทธ์มีการพิจารณาใน ๒ มิติคือ ก. วิธีการ (Approach) ในการจัดทำแผน ข. กรอบระยะเวลาของ IT Strategy ตามระยะเวลา
๖	อุทิศ ขาวเขียว (หน้า ๗-๘)	เทคนิค SWOT Analysis เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการวางแผนกลยุทธ์อย่างหนึ่งที่ใช้ในการทบทวนภารกิจหลักขององค์กร

๒.๒.๔ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์การจัดการ

กลยุทธ์ จะเป็นงานส่วนที่สำคัญในกระบวนการจัดการเชิงยุทธ์และอนาคตขององค์กร แต่เราจะทราบว่ากลยุทธ์ที่กำหนดขึ้นจะมีผลดีหรือไม่ ก็ต่อเมื่อกลยุทธ์นั้นถูกนำไปใช้งานแล้วเท่านั้น ดังนั้นการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติจึงเป็นขั้นตอนสำคัญทางการเชิงกลยุทธ์ ที่ทำให้แนวคิดเชิงกลยุทธ์

ประสบความสำเร็จในชีวิตจริง โดยผู้มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการปฏิบัติตามแผนกลยุทธ์ (Carry out Strategic Plans)

ทฤษฎีการจัดการเชิงยุทธศาสตร์ ไว้ว่า หมายถึง กระบวนการที่ทำซ้ำ ย้ำทวนอย่างต่อเนื่อง ที่มีจุดหมายเพื่อรักษาองค์การให้เข้ากันได้อย่างเหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมขององค์การและได้เสนอขั้นตอนการจัดการเชิงยุทธศาสตร์ไว้ ๕ ขั้นตอน ดังนี้ ๑) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (Environmental Analysis) ทั้งสภาพแวดล้อมภายใน และภายนอกองค์การ เป็นการระบุอุปสรรคขององค์การในปัจจุบันและในอนาคตที่อาจมีอิทธิพลต่อความสามารถขององค์การในปัจจุบันและอนาคต และการไปสู่เป้าหมายซึ่งประกอบด้วย สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกขององค์การที่อาจจะมีผลต่อความก้าวหน้าขององค์การในการที่จะไปสู่เป้าหมายก็คือ ความสำเร็จขององค์การนั่นเอง เพราะองค์การสมัยใหม่เป็นองค์การแบบเปิด สภาพแวดล้อมมีอิทธิพลต่อองค์การได้ และเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องแน่ใจว่าอิทธิพลนี้เข้ามาถูกช่องทางในทิศทางที่จะทำให้องค์การประสบความสำเร็จ ๒) การสร้างทิศทางขององค์การ (Establishing Organization Direction) หรือ กำหนดแนวรุก (Thrust) ขององค์การ

การกำหนดทิศทางมี ๒ ตัว คือ พันธกิจขององค์การและวัตถุประสงค์ขององค์การ “พันธกิจขององค์การ” คือ จุดมุ่งหมายหรือเหตุผลว่าทำไมองค์การจึงคงอยู่ ส่วน “วัตถุประสงค์” คือ เป้าหมาย ที่องค์การได้เลือกแล้ว ๓) การกำหนดยุทธศาสตร์ (Strategic Formulation) เนื่องจากยุทธศาสตร์ หมายถึง การกระทำที่มุ่งไปสู่การประกันว่าองค์การจะบรรลุวัตถุประสงค์ ดังนั้น การสร้างยุทธศาสตร์ จึงหมายถึง กระบวนการออกแบบและเลือกยุทธศาสตร์ ซึ่งนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ วิธีการที่ใช้ในขั้นตอนนี้ อาจจะได้หลายแนวทาง เช่น การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ๔) การใช้ยุทธศาสตร์ในองค์การ (Implementing Organizational Strategy) ขั้นตอนนี้เป็นการนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งผู้บริหารต้องมีแนวความคิดที่ชัดเจนในหลายๆ ประเด็น เช่น ยุทธศาสตร์องค์การมีการเปลี่ยนแปลงมากเพียงใด จะดำเนินการอย่างไรกับวัฒนธรรมองค์การ เพื่อเป็นหลักประกันว่าการใช้ยุทธศาสตร์จะประสบความสำเร็จ ๕) การควบคุมยุทธศาสตร์ (Strategic Control) ซึ่งเป็นการควบคุมและประเมินผล^{๒๓}

กลยุทธ์ ถือเป็นนโยบายขององค์กรที่ผู้บริหารระดับกลางจะนำไปเป็นกรอบสำคัญในการกำหนดกลยุทธ์ระดับหน่วยงาน (Business-level strategy) ได้แก่ระดับสำนัก กองหรือฝ่ายต่างๆ ซึ่งจะต้องดำเนินการแปลงกลยุทธ์หลักขององค์กร เพื่อไปกำหนดเป็นกลวิธี (Tactics) หรือ แผนดำเนินงาน (Operation or action plans) เพื่อให้้องค์กรสามารถรักษาความได้เปรียบใน

^{๒๓}Certo, S.C. & Peter J.P., **Strategic Management : Concept and Applications**, (New York : McGraw-Hill, 1991) p. 5.

การแข่งขัน (Competitive advantage) ให้ได้ รายละเอียดการกำหนดกลยุทธ์หลัก กลยุทธ์ระดับหน่วยงานและกลยุทธ์ในระดับของกิจกรรม มีดังต่อไปนี้

๑. การกำหนดกลยุทธ์หลัก (Grand Strategies)

กลยุทธ์หลักเป็นกลยุทธ์ระดับองค์กรโดยรวม ที่จะแสดงให้เห็นถึงทิศทางการดำเนินงานขององค์กรและการสร้างสมรรถนะในการแข่งขัน ซึ่งกลยุทธ์หลักมี ๔ ประเภทคือ

๑.๑ กลยุทธ์พลิกฟื้น (Turn around strategy) เป็นการเลือกดำเนินงานในลักษณะการปรับปรุง การพัฒนา การสร้างเครือข่าย ฯลฯ เพื่อลดจุดอ่อนภายในองค์กร

๑.๒ กลยุทธ์รักษาเสถียรภาพ (Stability strategy) เป็นการเลือกดำเนินงานในแบบเดิมๆ โดยเลือกขยายงานเฉพาะส่วนที่ยังพอมีจุดแข็งมาช่วยต้านอุปสรรคจากภายนอก

๑.๓ กลยุทธ์เชิงรุก (Aggressive strategies) เป็นการเลือกกลยุทธ์ในการดำเนินงานที่มุ่งสร้างความเจริญเติบโตให้องค์กร ซึ่งโดยทั่วไปกลยุทธ์การสร้างเติบโตจะเป็นไปในลักษณะ “การบูรณาการแนวตั้ง” (Vertical integration) เพื่อขยายขอบเขต (Domain) งานขององค์กร แยกเป็นบูรณาการแนวตั้งไปข้างหลัง (Backward) อันจะสามารถควบคุมปัจจัยนำเข้า (Inputs) ที่จำเป็นต่อการดำเนินงาน การบูรณาการแนวตั้งไปข้างหน้า (Forward) อันจะสามารถควบคุมการให้บริการ/จำหน่ายสินค้า ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการประหยัดต่อขนาด (Economy of scale) “การบูรณาการในแนวนอน” (Horizontal integration) เป็นการขยายขนาดของกิจการเพื่อเพิ่มยอดขายและการให้บริการ อันจะเป็นการเพิ่มส่วนแบ่งทางการตลาดจากคู่แข่งที่ประกอบกิจการในลักษณะเดียวกัน “การแตกตัว” (Diversification) ขององค์กรในลักษณะที่องค์กรยังคงอยู่ในบริการหรือการประกอบการเดิม (Related or concentric diversification) หรือในลักษณะที่ขยายกิจการแตกต่างไปจากบริการหรือการประกอบการเดิมอย่างสิ้นเชิง (Conglomerate diversification) ตลอดจน “การร่วมลงทุน” (Joint ventures) หรือ การรวมกิจการเข้าด้วยกัน (Mergers) เพื่อสร้างความเติบโต

๑.๔ กลยุทธ์การตัดทอน (Retrenchment strategies) เป็นการเลือกกลยุทธ์ที่พยายามจะรักษาองค์กรเอาไว้โดยการลดต้นทุนด้านต่างๆ ลง อาทิ ด้านบุคลากร ด้านพัสดุครุภัณฑ์ ด้านการผลิต ด้านการบริหาร ฯลฯ ตลอดจนการลดขนาดขององค์กร (Downsizing) โดยการขายองค์กรบางส่วนที่ทำประโยชน์ได้น้อยออกไป หรือการเลิกกิจการ (Liquidation) โดยการขายองค์กร การถอนการลงทุน (Divestment) โดยการขายทรัพย์สินให้ผู้อื่นเพื่อสะสางหนี้สินขององค์กร ฯลฯ

๒. การกำหนดกลยุทธ์ในระดับของกิจกรรม (Functional-Level Strategies)

การกำหนดกลยุทธ์ระดับกิจกรรม จะเป็นการดำเนินการโดยพิจารณาจากหน้าที่ของหน่วยงานย่อยภายในองค์กร ประกอบด้วย ๕ ด้าน คือ

๒.๑ การวิจัยและพัฒนา (Research and development strategy) เป็นการค้นคว้าหาวิธีผลิตสินค้าหรือบริการใหม่ที่มีคุณภาพดีกว่า ซึ่งจะเป็นหน้าที่ของฝ่ายวิชาการ

๒.๒ การปฏิบัติการ (Operations strategy) เป็นการคิดค้นกลยุทธ์เพื่อควบคุมกระบวนการผลิต ได้แก่ การควบคุมค่าใช้จ่าย และการจัดการกระบวนการผลิต ซึ่งจะเป็นหน้าที่ของฝ่ายผลิต

๒.๓ ด้านการเงิน (Financial strategy) เป็นการพิจารณาที่เน้นความคุ้มค่าในการลงทุนก่อนที่จะตัดสินใจดำเนินงาน การประเมินผลสถานะทางการเงินเพื่อการปรับแผนต่อไป ซึ่งจะเป็นหน้าที่ของฝ่ายคลัง หรือฝ่ายบัญชี-การเงิน

๒.๔ ด้านการตลาด (Marketing strategy) เป็นการกำหนดแผนการตลาด เช่น การกำหนดราคา การขยายตลาด ฯลฯ ซึ่งจะเป็นหน้าที่ของฝ่ายขายหรือฝ่ายการตลาด^{๒๔}

การบริหารเชิงกลยุทธ์เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้บริหารตอบคำถามที่สำคัญ อาทิ องค์กรอยู่ที่ไหนในขณะนี้ องค์กรมีเป้าหมายอยู่ที่ไหน พันธกิจของเราคืออะไร พันธกิจของเราควรจะเป็นอะไร และใครเป็นผู้รับบริการของเรา การบริหารเชิงกลยุทธ์จะมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งและพอจะสรุปเป็นข้อๆ ได้ดังนี้

๑) การบริหารเชิงกลยุทธ์จะช่วยให้องค์กร กำหนดและพัฒนาข้อได้เปรียบทางการแข่งขันขึ้นมาได้และเป็นแนวทางที่บุคคลภายในองค์กรรู้ว่าจะใช้ความพยายามไปในทิศทางใด จึงจะประสบความสำเร็จในการให้บริการประชาชน

๒) การบริหารเชิงกลยุทธ์สามารถส่งเสริมให้เกิดแรงผลักดันในการคิดค้นสิ่งใหม่ และได้วิธีการที่เป็นระบบ ในการกระตุ้นให้เกิดความคิดใหม่ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับกลยุทธ์

๓) การบริหารเชิงกลยุทธ์เป็นการดำเนินการโดยการมีส่วนร่วมของผู้บริหารทุกระดับ และมีความเข้าใจแผนกลยุทธ์ มีวิสัยทัศน์ เป้าหมายร่วมกัน มีความเป็นเจ้าของ และมีความผูกพันกับการดำเนินการตามกลยุทธ์ที่ร่วมกันกำหนดไว้^{๒๕}

รูปแบบการบริหารจัดการโดยมีการดำเนินกิจกรรม ๗ ประการ มาใช้ในการบริหารจัดการในวงจรการบริหารจะรู้จักการดำเนินการทั้ง ๗ ประการนี้เป็นอย่างดี โดยมีคำย่อว่า POSDCoRB (Co คือคำเดียวกัน) มีการนำรูปแบบการจัดการของทั้งสองไปใช้ในการจัดการองค์การสมัยใหม่อย่างกว้างขวาง การดำเนินงานกิจกรรมในการจัดการของกูลิคและ เออร์วิค (Luther H. Gulick

^{๒๔}บรรจง จันทมาศ. การพัฒนางานด้วยระบบบริหารคุณภาพและเพิ่มผลผลิต. (กรุงเทพมหานคร : สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น) ๒๕๔๓), หน้า ๒๑๖.

^{๒๕}สุพานี สฤษฏ์วานิช, การบริหารเชิงกลยุทธ์ แนวคิดและทฤษฎี, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๓๕.

and Lyndall Urwick) ซึ่งได้เสนอกิจกรรมสำหรับการจัดการไว้ ๗ ประการซึ่งเรียกย่อๆ ว่า POSDCoRB กิจกรรมสำหรับการจัดการนี้ได้สรุปไว้ในหนังสือ “Papers on The Science of Administration” ในปี ค.ศ. 1936 โดยมีวิธีการดำเนินกิจกรรมสำหรับการบริหารจัดการ ดังนี้

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึงการกำหนดงานวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติงานและวิธีการปฏิบัติงานก่อนที่จะมีการปฏิบัติจริง

๒. การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึงการกำหนดหน้าที่ของบุคคลหรือหน่วยงานต่างๆ รวมถึงวิธีติดต่อประสานงานระหว่างกัน

๓. การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) หมายถึงการบริหารงานด้านบุคคล การสรรหาการพัฒนาบุคคล และการเสริมสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี

๔. การวินิจฉัยสั่งการ (Directing) หมายถึงการสั่งการหลังจากการพิจารณาและติดตามผลการปฏิบัติ

๕. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึงการสร้างความร่วมมือกันระหว่างบุคคลในตำแหน่งต่างๆ หรือหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

๖. การรายงาน (Reporting) หมายถึงการแจ้งให้ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบต่างๆ ทั้งผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาทราบความเคลื่อนไหวความก้าวหน้าในการดำเนินงานภายในหน่วยงาน

๗. การจัดทำงบประมาณ (Budgeting) หมายถึงการทำโครงการจัดสรรงบประมาณ การทำบัญชีและการควบคุมการใช้จ่ายให้รัดกุม^{๒๖}

สรุปได้ว่า ทฤษฎีกลยุทธ์ คือ วิสัยทัศน์ที่มีความจำเป็นสำหรับองค์กรในสถานการณ์ต่างๆ ดังนี้ ๑) องค์กรจำเป็นต้องมีการริเริ่มสิ่งใหม่ๆ และผู้บริหารมีความต้องการความเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง ๒) องค์กรมีผลงานต่ำ ไม่เป็นที่น่าพอใจ ซึ่งจะนำมาสู่ความล้มเหลวในการดำเนินการ เช่น ความพอใจของลูกค้า ต้นทุนการดำเนินการ คุณภาพของสินค้า หรือบริการ เป็นต้น และผู้บริหารเห็นสมควรให้มีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ๓) องค์กรจำเป็นต้องจัดลำดับความสำคัญของการดำเนินงานด้านต่างๆ ตามข้อจำกัดของทรัพยากรองค์กร ๔) องค์กรจำเป็นต้องจัดทำวัตถุประสงค์ระยะสั้นและระยะยาวสำหรับงานด้านสำคัญขององค์กร

จากทฤษฎีกลยุทธ์การจัดการ และผลการศึกษานักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยประมวลผลได้ว่า กลยุทธ์การจัดการ มีส่วนสำคัญต่อการส่งเสริมความสำเร็จการพัฒนาการจัดการ สรุปได้ตามตารางที่ ๒.๓

^{๒๖}พรนพ พุกกะพันธ์, *ภาวะผู้นำและการจูงใจ*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จามจุรีโปรดักท์, ๒๕๔๔), หน้า ๓-๔.

ตารางที่ ๒.๔ สรุปทฤษฎีเกี่ยวกับกลยุทธ์การจัดการ

ลำดับ	นักวิชาการ	ประเด็นสำคัญ
๑	Certo, S.C. & Peter J.P (1991, หน้า 5)	กระบวนการที่ทำซ้ำ ย้ำทวนอย่างต่อเนื่อง ที่มีจุดหมายเพื่อรักษาองค์การให้เข้ากันได้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมขององค์การ
๒	บรรจง จันทมาศ. (๒๕๔๗, หน้า ๒๑๖)	กลยุทธ์ ถือเป็นนโยบายขององค์กรที่ผู้บริหารระดับกลางจะนำไปเป็นกรอบสำคัญในการกำหนดกลยุทธ์ระดับหน่วยงาน
๓	สุพานี สฤณภูวนิช. (๒๕๕๖, หน้า ๑๓๕)	การบริหารเชิงกลยุทธ์เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้บริหารตอบคำถามที่สำคัญ อาทิ องค์กรอยู่ที่ไหนในขณะนี้ องค์กรมีเป้าหมายอยู่ที่ไหน พันธกิจของเราคืออะไร
๔	พรนพ พุกกะพันธุ์ (๒๕๕๔, หน้า ๓-๔)	การให้ความสำคัญจะอยู่ที่การคาดคะเนถึงพฤติกรรมของตัวแปรผันภายนอกดังกล่าวนี้ในอนาคตและการกำหนดทางเลือกของการกระทำต่างๆ

๒.๓ แนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน

๒.๓.๑ ความหมายของการอนุรักษ์

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า “การอนุรักษ์” ไว้มากมาย ผู้ศึกษาขอนำเสนอเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยฉบับนี้ ดังนี้

โบราณสถาน คือ อาคารหรือสิ่งก่อสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้น มีความเก่าแก่ มีประวัติความเป็นมาที่เป็นประโยชน์ทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี นอกจากนี้ยังรวมถึงสถานที่หรือเนินดินที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ หรือมีร่องรอยกิจกรรมของมนุษย์ปรากฏอยู่ เช่น วัดไชยวัฒนาราม แหล่งประวัติศาสตร์ทุ่งภูเขาทอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แหล่งภาพเขียนสีผาแต้ม จังหวัดอุบลราชธานี แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย จังหวัดสุโขทัย เป็นต้น

ด้วยนิยามเช่นนี้จึงเห็นได้ว่า อาคารสมัยใหม่ไม่ใช่โบราณสถาน เพราะสร้างขึ้นในสมัยปัจจุบันนี้เอง แม่น้ำและภูเขาโดยทั่วไปก็ไม่ใช่โบราณสถานเพราะเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ในขณะที่กลุ่มหลักหินหรือหินตั้งเป็นโบราณสถาน เพราะถูกสร้างขึ้นโดยมนุษย์สมัยโบราณ ถ้าที่พบ

ร่องรอยหลักฐานการอยู่อาศัยของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์จัดเป็นโบราณสถาน เพราะแม้จะเป็นสถานที่ที่เกิดโดยธรรมชาติ แต่ก็เป็นที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของมนุษย์โบราณ^{๒๗}

สภาการโบราณสถานระหว่างประเทศของไทยหรือไอโคโมสไทยได้ร่างกฎบัตรประเทศไทยโดยระบุว่า การอนุรักษ์และการจัดการมรดกวัฒนธรรมมีความเป็นมาพัฒนาการของการอนุรักษ์ ปัญหาของการอนุรักษ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันจึงจำเป็นต้องมีสาระสำคัญของความหลากหลายของสถาปัตยกรรมโบราณสถานและมรดกวัฒนธรรมในประเทศไทยมีหลักการว่าการอนุรักษ์ควรเป็นข้อเสนอแนะที่เป็นหลักการอย่างกว้างๆ เพื่อให้หน่วยงานหรือส่วนที่เกี่ยวข้องนำไปประยุกต์ปฏิบัติให้เหมาะสมต่อเงื่อนไขเฉพาะของแต่ละแห่งโดยไม่ระบุระเบียบวิธีปฏิบัติในการอนุรักษ์และการจัดการมรดกวัฒนธรรมไม่ควรละเลยที่จะมองถึงความสัมพันธ์กับมรดกทางธรรมชาติที่เป็นสิ่งแวดล้อมของสถาปัตยกรรมโบราณสถานและมรดกวัฒนธรรมเหล่านั้นด้วยเพื่อให้การอนุรักษ์และการจัดการมรดกวัฒนธรรมเป็นไปในแนวทางมาตรฐานเดียวกัน ข้อเสนอแนะควรเป็นการบูรณาการข้อกำหนดระเบียบวิธีปฏิบัติด้านการอนุรักษ์และการจัดการมรดกวัฒนธรรมที่เป็นภารกิจของหน่วยงานภาครัฐต่างๆ เข้าด้วยกันเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนและการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมถึงมีการจัดการที่ดีโดยคำนึงถึงกรอบประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของไทยสิทธิความเท่าเทียมของความเป็นมนุษย์การมีส่วนร่วมการกระจายอำนาจรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ. ๒๕๔๐ พระราชบัญญัติกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกฎบัตรและแนวปฏิบัติในระดับนานาชาติ^{๒๘}

การอนุรักษ์เริ่มจากในยุโรปและโลกตะวันตกวัฒนธรรมศาสนาคือความเป็นอยู่ทำให้มีการสร้างศิลปะสิ่งก่อสร้างสถาปัตยกรรมที่สนองด้านจิตใจและการสนองความต้องการด้านการอยู่อาศัย สถาปัตยกรรมที่สวยงามได้ตกทอดมาสู่คนรุ่นหลังต่อมาเมื่อสังคมได้เจริญขึ้นโดยในยุคการปฏิวัติอุตสาหกรรมสังคมชนบทหรือสังคมเกษตรกรรมได้อพยพรวมกันเป็นกลุ่มก้อนเป็นชุมชนและเมือง สังคมอุตสาหกรรมทำให้ผู้คนละทิ้งชนบทหันมาสู่เมืองเกิดความต้องการอาคารที่มีพื้นที่มากขึ้นทำให้ศิลปะสิ่งก่อสร้างสถาปัตยกรรมรุ่นแรกๆ หมดคุณค่าด้านการใช้สอยถูกรื้อทิ้งตั้งนั้นกระแสการอนุรักษ์ได้เริ่มดำเนินการรักษาคุณค่าเดิมของสิ่งนั้นๆ พร้อมทั้งมีการพัฒนาควบคู่กันไป การอนุรักษ์ไม่ได้เป็นเพียงการเก็บรักษาของเก่าเข้าพิพิธภัณฑสถานหากต้องศึกษาค้นคว้าและนำคุณค่าที่ได้เผยแพร่กลับไปสู่สังคมอย่างกว้างขวางอีกครั้งเป็นการยกระดับสังคมให้หันมาสนใจในมรดกศิลปะและวัฒนธรรม หลักสำคัญของการอนุรักษ์ในยุคแรกคือการสงวนรักษา (Preservation) เช่นการศึกษาโครงสร้างชนิด

^{๒๗} สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม, แนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานสำหรับ พระสงฆ์, หน้า ๑๙.

^{๒๘} วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง, ผศ.ดร., การอนุรักษ์และการจัดการมรดกวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๑๐.

และส่วนประกอบของวัตถุการหาสาเหตุของการชำรุดการกำจัดสิ่งที่ก่อเหตุให้เกิดความชำรุดเสียหาย
วิธีการสงวนรักษาให้มีสภาพคงทนต่อไปได้การเก็บรักษาและการจัดแสดง^{๒๙}

การอนุรักษ์ของไทยในปัจจุบันมี ๒ แนวทางคือแบบตะวันตกและแบบตะวันออก

๑. แบบตะวันตกการอนุรักษ์จะให้ความสำคัญกับการรักษารูปแบบไว้ตามสภาพเดิมซึ่งเป็นผลมาจากของกฎบัตรต่างๆที่พัฒนาขึ้นในช่วงปลายศตวรรษที่ ๑๙ การปฏิบัติตามแบบตะวันตกในการเก็บรักษาหลักฐานโบราณสถานไว้ตามสภาพเดิมนี้นปรากฏใน พ.ร.บ.โบราณวัตถุสถานฯ ฉบับแก้ไขปรับปรุง (พ.ศ. ๒๕๓๕) ที่มีเป้าหมายหลักคือเพื่อรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมและนิยามโบราณสถานในฐานะเป็นหลักฐานที่มีคุณค่าในด้านประวัติศาสตร์และศิลปะและเพื่อเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของชาติ

๒. แบบตะวันออกของไทยใช้แนวคิดทางพุทธศาสนาเป็นหลักการอนุรักษ์เป็นส่วนหนึ่งของการทำนุบำรุงพุทธศาสนาอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในความหมายของความเชื่อความศรัทธาและความหมายของคุณค่าในเชิงนามธรรมทำให้ชาวพุทธมุ่งสั่งสมสืบทอดและพัฒนาฝีมือช่างสกุลช่างจนสามารถสร้างสรรค์ศาสนสมบัติสถานและวัตถุอันงดงามและมีชีวิตสืบต่อเนื่องกันมายาวนาน^{๓๐}

สถาปนิกอนุรักษ์ให้การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมมีความหมายรวมถึงการสงวนปกป้องรักษาจากความสูญเสียทั้งทำลายเพื่อทำให้มรดกวัฒนธรรมเหล่านั้นสามารถใช้การอนุรักษ์ในความสุขทางจิตใจของตนและของคนรุ่นต่อไปในการปฏิบัติกรในงานอนุรักษ์เป็นสิ่งที่ควรระมัดระวังเนื่องจากต้องเกี่ยวข้องกับการเข้าไปกระทำหุ้ยยังขัดขวางการเสื่อมของสิ่งของวัสดุเดิมทำให้เปลี่ยนรูปลักษณะและบางครั้งจะยากต่อการคืนสภาพดังนั้นควรมีการทดสอบทดลองมาตรฐานและการจดบันทึกลักษณะก่อนการอนุรักษ์ขณะที่ทำการอนุรักษ์และหลังการอนุรักษ์และเหตุผลของการตัดสินใจในการปฏิบัติงานอนุรักษ์นั้น^{๓๑}

มรดกทางศิลปวัฒนธรรมโดยเฉพาะโบราณสถาน โบราณวัตถุ ที่มีอยู่ภายในวัด เป็นสิ่งที่แสดงถึงความเจริญงอกงามทางศิลปกรรมของฝีมือช่างในแต่ละยุคสมัยที่เกิดขึ้นจากความเสื่อมสัศรัทธาในพุทธศาสนาของแต่ละท้องถิ่น ในปัจจุบันมรดกทางศิลปวัฒนธรรมในวัด กำลังประสบปัญหาถูกทำลายด้วยสาเหตุต่างๆ มากมายทั้งการเสื่อมสภาพทางกายภาพของตัวโบราณสถาน

^{๒๙}สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, ม.ล., “เอกสารการบรรยายประกอบวิชา๑๐๔๓๐๐การอนุรักษ์ศิลปกรรมภาคการศึกษาที่๑ ปีการศึกษา๒๕๕๒”, (เชียงใหม่ : สาขาวิชาศิลปะไทยคณะวิจิตรศิลป์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒), (เอกสารอัดสำเนา).

^{๓๐}ศิริชัย นฤมิตรเรขการ, “เอกสารการบรรยายประกอบวิชา๑๐๔๓๐๐การอนุรักษ์ศิลปกรรมภาคการศึกษาที่๑ปีการศึกษา ๒๕๕๑”, (เชียงใหม่ : สาขาวิชาศิลปะไทยคณะวิจิตรศิลป์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑), (เอกสารอัดสำเนา).

^{๓๑}Weaver, Martin E, *Conserving Buildings: Guide to Techniques and Materials*, (John Wiley & Sons, New York, 1993), p. 53.

เอง หรือเนื่องจากการกระทำของสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการทำลายด้วยฝีมือของมนุษย์ ตลอดจนผลกระทบจากการพัฒนาสภาพเศรษฐกิจและสังคม วัดจึงเป็นองค์กรที่มีความสำคัญในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมของวัดและของชุมชนให้คงอยู่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีสืบไป^{๓๒}

มรดกทางศิลปวัฒนธรรมประเภทโบราณสถาน โบราณวัตถุ ที่มีอยู่ภายในวัด เป็นสิ่งที่สร้างสรรค์ขึ้นจากศรัทธาในทางพระพุทธศาสนาของช่วงแต่ละยุคสมัยซึ่งปรากฏในภูมิภาคต่างๆ นับแต่อดีตสืบถึงปัจจุบัน มรดกทางศิลปวัฒนธรรมดังกล่าวมีการเสื่อมสภาพทางกายภาพและถูกทำลายด้วยสาเหตุต่างๆ อันเนื่องมาจากการกระทำของสิ่งแวดล้อม รวมถึงการทำลายโดยมนุษย์ ด้วยผลกระทบจากการพัฒนาสภาพเศรษฐกิจและสังคม วัดจึงเป็นองค์กรที่มีส่วนสำคัญต่อการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมให้คงอยู่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีของชาติ^{๓๓}

จึงสรุปได้ว่า ลักษณะความสัมพันธ์ของพระสงฆ์ที่มีต่อหลักฐานทางโบราณคดีในแง่ของการช่วยซ่อมแซม บูรณะศาสนวัตถุที่ชำรุด ผุพังนั้น น่าจะสืบเนื่องมาโดยตลอด เพราะพระสงฆ์มักมีจุดศรัทธาไปในที่ต่างๆ เสมอ ย่อมมีโอกาสพบเห็นโบราณสถานโบราณวัตถุมากกว่าคนทั่วไป ทั้งนี้หากโบราณสถานโบราณวัตถุเหล่านั้น เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นในพระพุทธศาสนา อาทิ วิหาร พระพุทธรูป ที่อยู่ในสภาพทรุดโทรม ประกอบกับความปรารถนาดี ไม่นิ่งดูตาย เพิกเฉย พระสงฆ์มักดำเนินการซ่อมแซมสิ่งนั้นตามกำลังเท่าที่สามารถจะกระทำได้ อาจใช้วิธีการชักชวนชาวบ้านให้ร่วมบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุนั้น ด้วยกิจดังกล่าวถือเป็นวัตรอันพึงปฏิบัติในหมู่พระสงฆ์เพื่อซ่อมแซมสิ่งอันเป็นศาสนวัตถุ เสมือนการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา

๒.๓.๒ แนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน

การอนุรักษ์มีความหมายอยู่หลายระดับซึ่งเป็นที่ตั้งในระดับท้องถิ่นถึงระดับสากล ในระดับท้องถิ่นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นวัดและประชาชนเป็นผู้ดำเนินการโดยในแต่ละระดับก็มีแนวคิดในการทำงานอยู่หลายวิธีในระดับสากลจะเกี่ยวข้องในทางวิชาการซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยเฉพาะทางโดยมีอาทิเช่นกรมศิลปากรองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือยูเนสโกและสภาการโบราณสถานระหว่างประเทศหรืออโคโมสเป็นองค์กรที่มีส่วนร่วมกำหนดรับผิดชอบงานเหล่านี้

^{๓๒} คุณหญิงไขศรี ศรีอรุณ, แนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานสำหรับพระสงฆ์, รวบรวมจัดพิมพ์โดย สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๐), หน้า คำนำ.

^{๓๓} อารักษ์ สังหิตกุล, แนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานสำหรับพระสงฆ์, รวบรวมจัดพิมพ์โดย สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม, หน้า คำแถลง.

สภาการโบราณสถานระหว่างประเทศของไทยหรือไอโคโมสไทยได้ร่างกฎบัตรประเทศไทยโดยระบุว่า การอนุรักษ์และการจัดการมรดกวัฒนธรรมมีความเป็นมาพัฒนาการของการอนุรักษ์ ปัญหาของการอนุรักษ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันจึงจำเป็นต้องมีสาระสำคัญของความหลากหลายของสถาปัตยกรรมโบราณสถานและมรดกวัฒนธรรมในประเทศไทยมีหลักการว่าการอนุรักษ์ควรเป็นข้อแนะนำที่เป็นหลักการอย่างกว้างๆ เพื่อให้หน่วยงานหรือส่วนที่เกี่ยวข้องนำไปประยุกต์ปฏิบัติให้เหมาะสมต่อเงื่อนไขเฉพาะของแต่ละแห่งโดยไม่ระบุระเบียบวิธีปฏิบัติในการอนุรักษ์และการจัดการมรดกวัฒนธรรมไม่ควรละเลยที่จะมองถึงความสัมพันธ์กับมรดกทางธรรมชาติที่เป็นสิ่งแวดล้อมของสถาปัตยกรรมโบราณสถานและมรดกวัฒนธรรมเหล่านั้นด้วย เพื่อให้การอนุรักษ์และการจัดการมรดกวัฒนธรรมเป็นไปในแนวทางมาตรฐานเดียวกัน ข้อแนะนำควรเป็นการบูรณาการข้อกำหนด ระเบียบวิธีปฏิบัติด้านการอนุรักษ์และการจัดการมรดกวัฒนธรรมที่เป็นภารกิจของหน่วยงานภาครัฐต่างๆ เข้าด้วยกัน เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย รวมถึงมีการจัดการที่ดีโดยคำนึงถึงกรอบประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของไทย สิทธิความเท่าเทียมของความเป็นมนุษย์ การมีส่วนร่วมการกระจายอำนาจรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ พระราชบัญญัติกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง กฎบัตรและแนวปฏิบัติในระดับนานาชาติ

ตั้งแต่ครั้งหลังของศตวรรษที่ ๒๐ (ค.ศ. 1950-1999) การอนุรักษ์เป็นที่ยอมรับของนานาชาติว่ามีความสำคัญต่อมนุษยชาติ มีการยกย่องศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม เมืองชุมชน และโบราณสถานให้เป็นมรดกโลกโดยมีการยอมรับว่าโลกมีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมและเชื้อชาติเผ่าพันธุ์เป็นผลให้ปรัชญาและวิธีปฏิบัติในการอนุรักษ์มีความซับซ้อนและแตกต่างโดยเฉพาะความเห็นของตะวันตกและตะวันออกซึ่งตำราเล่มนี้จะแยกแยะระหว่างตะวันตกซึ่งจะเน้นการอนุรักษ์ลักษณะทางกายภาพมองข้ามข้อสำคัญทางวัฒนธรรมและธรรมเนียมประเพณีส่วนทางตะวันออกที่ให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ที่สัมพันธ์กับศิลปวัฒนธรรมจารีตประเพณีและบุญกุศลที่เกิดกับจิตใจโดยบางครั้งจะละทิ้งลักษณะทางกายภาพดั้งเดิมบางส่วนที่ไม่สำคัญ

การอนุรักษ์เริ่มจากในยุโรปและโลกตะวันตก^{๓๔} วัฒนธรรมศาสนาความเป็นอยู่ทำให้มีการสร้างศิลปะสิ่งก่อสร้างสถาปัตยกรรมที่สนองด้านจิตใจและการสนองความต้องการด้านการอยู่อาศัย สถาปัตยกรรมที่สวยงามได้ตกทอดมาสู่คนรุ่นหลังต่อมาเมื่อสังคมได้เจริญขึ้นโดยในยุคการปฏิวัติอุตสาหกรรมสังคมชนบทหรือสังคมเกษตรกรรมได้อพยพรวมกันเป็นกลุ่มก้อนเป็นชุมชนและเมือง

^{๓๔} สุรัสวดี สุสวสดี, ม.ล., เอกสารการบรรยายประกอบวิชา ๑๐๔๓๐๐ การอนุรักษ์ศิลปกรรม ภาควิชาที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๔๒ สาขาวิชาศิลปะไทย คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ในการอนุรักษ์และการจัดการมรดกวัฒนธรรม, รวบรวมโดย ผศ.ดร.วิฑูรย์ เหล็กวุ้นเรือง, การอนุรักษ์และการจัดการมรดกวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑.

สังคมอุตสาหกรรมทำให้ผู้คนละทิ้งชนบทหันมาสู่เมืองเกิดความต้องการอาคารที่มีพื้นที่มากขึ้นทำให้ศิลปะสิ่งก่อสร้างสถาปัตยกรรมรุ่นแรกๆ หดคุณค่าด้านการใช้สอยถูกรื้อทิ้งตั้งนั้นกระแสการอนุรักษ์ได้เริ่มดำเนินการรักษาคุณค่าเดิมของสิ่งนั้นๆพร้อมทั้งมีการพัฒนาควบคู่กันไปการอนุรักษ์ไม่ได้เป็นเพียงการเก็บรักษาของเก่าเข้าพิพิธภัณฑ์เท่านั้นหากต้องศึกษาค้นคว้าและนำคุณค่าที่ได้เผยแพร่กลับไปสู่สังคมอย่างกว้างขวางอีกครั้งเป็นการยกระดับสังคมให้หันมาสนใจในมรดกศิลปะและวัฒนธรรมหลักสำคัญของการอนุรักษ์ในยุคแรกคือการสงวนรักษา (Preservation) เช่นการศึกษาโครงสร้างชนิดและส่วนประกอบของวัตถุการหาสาเหตุของการชำรุดการกำจัดสิ่งที่เกิดเหตุให้เกิดความชำรุดเสียหายวิธีการสงวนรักษาให้มีสภาพคงทนต่อไปได้การเก็บรักษาและการจัดแสดง

สมัยเรเนซองส์ (Renaissance) อิตาลีเป็นผู้นำที่เฟื่องฟูทางเศรษฐกิจนอกจากสถาบันศาสนาและสถาบันกษัตริย์ที่เป็นผู้อุปถัมภ์ศิลปะกลุ่มพ่อค้าวานิชก็เป็นผู้ที่ส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมสำคัญมีการศึกษาสถาปัตยกรรมโบราณสถานวัฒนธรรมในอดีตยุคกรีกและโรมันแล้วนำมาพัฒนาเป็นศิลปะร่วมยุคจนกลายเป็นยุคทองในประวัติศาสตร์ศิลปะของตะวันตกสังคมตะวันตกในยุคต่อมาจึงหันมาให้ความสนใจต่อการอนุรักษ์มีกฎหมายการอนุรักษ์เป็นครั้งแรกในรัสเซียในยุคที่อยู่ภายใต้การปกครองของ Grand Duke of Hesse-Drumstadt (ค.ศ.1753-1830) ถัดมาอังกฤษได้ออกกฎหมาย Ancient Monuments Act (ค.ศ.1882) จนในที่สุดประเทศในยุโรปก็ตื่นตัวมากขึ้นเรื่องการอนุรักษ์ซึ่งมีสาเหตุประการสำคัญมาจากความหวงแหนมรดกวัฒนธรรมที่เสียหายเนื่องจากสงครามและการปฏิวัติอุตสาหกรรมนั่นเอง

ในการศึกษาระดับปริญญาเอกของ Jukka Jokilehto (ค.ศ.1986) เรื่องประวัติศาสตร์ของการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม (A History of Architecture Conservation: the Contribution of English, French, German and Italian Thought towards an International Approach to the Conservation of Cultural Property) ได้แสดงปรัชญาของการอนุรักษ์ตะวันตกแบบชาวยุโรปเป็นการบูรณะ/ปฏิสังขรณ์สมัยใหม่ในยุโรปขณะนั้นที่ได้สืบทอดและพัฒนามาจากความคิดแบบตะวันตกในสมัยเรเนซองส์ ที่รักษารูปแบบโบราณไว้ให้มากที่สุดความพยายามในการสรุปรูปแบบแนวคิดที่สร้างผู้ที่สร้างในครั้งแรกเป็นสิ่งสำคัญซึ่งในการวิเคราะห์สิ่งเหล่านั้นไม่ง่ายและอาจจะทำไม่ได้เลยในเวลาสั้นๆ Jokilehto ทำให้เกิดกระแสการทวนความคิดที่เคยเกิดขึ้นและคล้อยคลึงกันในทฤษฎีการอนุรักษ์

ประวัติศาสตร์ของการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม^{๓๔} ในระยะแรกตามการปฏิบัติเชิงกายภาพได้ถูกเรียกรวมว่าเป็นการบูรณะ/ปฏิสังขรณ์ (Restoration/Reconstruction)

^{๓๔} นิคม มุสิกคามะและธาดา สุทธิธรรม, ประวัติของแนวคิดและวิธีการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมตามแนวความคิดปัจจุบัน – วารสารศิลปการปีที่ ๓๔ ฉบับที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๓๔, ใน การอนุรักษ์และจัดการมรดกวัฒนธรรม, รวบรวมโดย ผศ.ดร.วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง, หน้า ๑๒.

ซึ่งหมายถึงการทำให้สถาปัตยกรรมคืนสภาพสู่ลักษณะที่เคยปรากฏในอดีตและสามารถทำให้มันเป็นส่วนที่เข้ากับโลกปัจจุบันได้มีการประกาศนิยามขึ้นเป็นหลักการเป็นครั้งแรกเมื่อ ค.ศ. 1794 ในการประชุมแห่งชาติที่ประเทศฝรั่งเศสและต่อจากนั้นวิธีการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมตามแนวความคิดต่างๆ ได้เกิดขึ้นโดยต่อเนื่องกันมา

ในยุคแรกของการบูรณะ/ปฏิสังขรณ์ First Concept of Restoration Reconstruction (ค.ศ.1810–1830) หลังจากที่มีการประกาศนิยามของการบูรณะ/ปฏิสังขรณ์ขึ้นในประเทศฝรั่งเศสแล้วในตอนต้นศตวรรษที่ 19 แนวคิดแรกในการบูรณะโดยการประกอบขึ้นใหม่จากของเดิมและทำเลียนแบบส่วนที่ขาดหายไปเกิดขึ้นโดยถือหลักการนำส่วนประกอบของโบราณที่หล่นเกลื่อนกลาดอยู่มาประกอบให้เกิดความแตกต่างโดยชัดเจนระหว่างของเดิมกับส่วนประกอบที่ทำเลียนขึ้นการบูรณะโบราณสถานต่างๆ ในขณะนั้นได้กระทำตามวิธีการนี้กันอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบูรณะโบราณสถานสมัยคลาสสิกที่กรุงโรมประเทศอิตาลี

ยุคบูรณะ/ปฏิสังขรณ์แบบฝรั่งเศส French Stylistic restoration (ค.ศ.1830–1870) Viollet-le-duc (1814-1879) เป็นนักประวัติศาสตร์และนักทฤษฎีทางสถาปัตยกรรมผู้ทำการบูรณะ/ปฏิสังขรณ์วิหารเป็นจำนวนมากรวมทั้งวิหาร Notre Dame ในปารีสเขาได้เสนอแนวความคิดใหม่ที่เกิดขึ้นในประเทศฝรั่งเศสว่า “การบูรณะตามรูปแบบ” หรือการบูรณะแบบให้เป็นสไตล์เดียวกันตามแนวความคิดนี้โบราณสถานแต่ละแห่งไม่ว่าจะมีลักษณะเฉพาะของตนเองจึงก่อให้เกิดการก่อสร้างเพื่อดัดแปลงและต่อเติมขนาดใหญ่ทำให้โบราณสถานต่างๆ เปลี่ยนไปในรูปแบบเดียวกัน

ยุคบูรณะ/ปฏิสังขรณ์แบบอังกฤษ English Romantic restoration (ค.ศ.1850) ในช่วงกลางศตวรรษที่ 19 ในขณะที่ประเทศฝรั่งเศสดำเนินการบูรณะแบบ “Stylistic” ได้มีการพัฒนาการปฏิสังขรณ์แบบ “Romantic” ขึ้นในประเทศอังกฤษทั้งนี้สืบเนื่องมาจากแนวคิดแบบโรแมนติกที่กำลังเกิดขึ้นในขณะนั้นซึ่งแทนที่จะมีการดำเนินการต่อเติมแบบเฉพาะขึ้นอย่างรุนแรงในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบอาคารในขณะบูรณะกลับเห็นว่าควรจะเคารพโบราณสถานในรูปแบบที่มันเป็นอยู่โบราณสถานในอดีตแม้จะเป็นซากผุพังก็มีคุณค่าเฉพาะในตัวเองและแสดงถึงความต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันจึงสมควรให้มีความจริงใจต่อโบราณสถานเหล่านั้นแนวความคิดนี้ก่อให้เกิดความรักเทิดทูนในโบราณสถานและสถาปนิกวิศวกรผู้ก่อสร้างและถือว่าการปฏิบัติการใดด้วยน้ำมือมนุษย์สถาปนิกรุ่นหลังไม่อาจกระทำได้เพราะถือเป็นความโหดร้ายและลบหลู่ดูหมิ่นโบราณสถานจึงไม่สมควรกระทำการอนุรักษ์โบราณสถานควรคงอยู่อย่างที่มีมันเป็นห้ามจับต้องหรือป้องกันมันจากการพังทลายลงมาผู้สนับสนุนแนวความคิดนี้คือ John Ruskin (ค.ศ.1819 – 1900) นักเขียนและนักวิจารณ์ในแนวคิดแบบโรแมนติกเห็นว่าการปฏิวัติอุตสาหกรรมมีผลเสียต่อสังคมมากมายหลายแง่เขาถือว่าการบูรณะ (Reconstruction) เป็นสิ่งที่ผิดเพราะการทดแทนวัสดุสมัยโบราณเช่นก้อนหินเก่าๆ ด้วยวัสดุใหม่เป็นการทำลายโบราณสถานและสิ่งที่คงอยู่คือรูปจำลองโบราณสถานนั้นเท่านั้น

สำหรับการยืดอายุของโบราณสถานเขามีความเห็นว่ามันมีค่าเท่ากันเพราะเป็นการทำลายไม่ว่าจะเป็นการบูรณะหรือการทอดทิ้งโบราณสถานแต่อย่างไรก็ตามถ้าผู้ใดจำเป็นต้องบูรณะ (ซึ่งไม่ใช่ John Ruskin) ผู้นั้นควรจะเข้าใจถึงการทำลายนี้และพยายามอย่าสร้างสิ่งแปลกปลอมขึ้นบนโบราณสถานเลย

ยุคแนวความคิดที่พัฒนาสองแบบ Two approaches of concept in late 19 century A.D. (ค.ศ.1880 – 1890) ได้เกิดแนวความคิดสองแบบขึ้นในเวลาไล่เลี่ยกันกล่าวคือ

๑. แนวความคิดแรกเรียกว่า Historical Restoration ซึ่งมี Luca Beltrami เป็นผู้สนับสนุนและนำมาใช้โดยยังยึดถือการดำเนินการอย่างกว้างขวางต่อโบราณสถานแบบโรแมนติกแต่เพิ่มเติมรูปแบบของส่วนที่ขาดหายไปโดยการคาดเดาว่าอาคารนั้นๆควรจะเป็นเช่นใดในอดีต (โดยศึกษาจากตัวอย่างอาคารที่คล้ายคลึงกันแล้วนำมาแบบอย่างนั้นมาใส่ในอาคารที่จะทำการปฏิสังขรณ์แนววิธีนี้จะต่างจากการปฏิสังขรณ์แบบ Stylistic ตรงที่แบบ Stylistic ไม่สนใจว่าโบราณสถานนั้นเดิมเป็นโบราณสถานสไตล์ใดแต่จะเปลี่ยนให้เป็นไปในสไตล์ที่ตนเลือกให้หมด)

๒. แนวความคิดที่สองเป็นแนวความคิดที่ขัดแย้งกับแนวความคิดแรกโดยถึงแม้จะมีการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ศิลป์เหมือนกันแต่มีความลึกซึ้งกว่าเพราะถือว่าอาคารแต่ละหลังมีลักษณะเฉพาะของมันเองและแตกต่างกันการคาดเดาแบบกว้างๆโดยเอาตัวเองเป็นพื้นฐานแม้จะผ่านการวิเคราะห์แล้วก็ยังเหมือนเป็นสิ่งที่ผิดผู้ทำการอนุรักษ์ซึ่งมีจิตสำนึกถือว่าตนเป็น “ศิลปิน-ผู้สร้าง” ควรจะรู้ดีกว่าคนอื่นๆควรเปลี่ยนเป็น “ผู้มีจิตสำนึกของนักประวัติศาสตร์นักข้อมูลจากหนังสือโบราณในการอนุรักษ์โบราณสถาน” จึงเป็นการหาหลักฐานอ้างอิงโดยเฉพาะสำหรับอาคารแต่ละแห่งเสียก่อนโดยอาจค้นคว้าจากภาพเขียนจากการบันทึกในอดีตหรือจากการวิเคราะห์โครงสร้าง

แนวคิด Camillo Boito Theory (ค.ศ. 1883) Boito ได้ประกาศหลักการปฏิสังขรณ์ตามแนวความคิดที่ได้ยึดถือมาจนถึงปัจจุบันซึ่งสามารถกล่าวโดยย่อได้ ๔ ข้อดังต่อไปนี้^{๓๖}

๑. โบราณสถานนั้นนอกจากจะมีคุณค่าสำหรับการศึกษาด้านสถาปัตยกรรมแล้วยังเป็นหลักฐานที่ใช้แสดงประวัติศาสตร์ของประชาชนและประเทศชาติจึงสมควรได้รับความเคารพมันย่อมเป็นการหลอกลวงและเป็นการกระทำที่ผิดถ้าจะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นบนโบราณสถาน

๒. โบราณสถานควรได้รับการเสริมสร้างความแข็งแรงมากกว่าการซ่อมแซมและการซ่อมแซมมากกว่าการปฏิสังขรณ์การเพิ่มเติมส่วนประกอบโดยเฉพาะการทำให้เป็นของใหม่ควรหลีกเลี่ยง

๓. หากการต่อเติมมีความจำเป็นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ทั้งนี้เพื่อความแข็งแรงของอาคารหรือเพื่อความจำเป็นอื่นใดเป็นที่สุดการกระทำนั้นให้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่เพียงพอ

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕.

ลักษณะและวัสดุที่ใช้เป็นส่วนต่อเติมนั้นควรแตกต่างจากของเดิมแต่รูปลักษณะของอาคารดั้งเดิมก็ยังสามารถดำรงไว้ได้

๔. ส่วนต่อเติมที่เกิดขึ้นจากเวลาที่ผ่านมาในหลายสมัยถือเป็นส่วนของโบราณสถานนั้นที่พึงรักษาไว้ยกเว้นมันจะเป็นการปกปิดหรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของอาคารนั้น

กฎบัตรเอเธนส์ Athen Charter (ค.ศ.1931) เกิดขึ้นหลังจากหลักการของ Boito ซึ่งแพร่หลายข้ามมากต้องใช้เวลาถึง ๔๘ ปีจึงเป็นที่ยอมรับในการประชุมนานาชาติด้านการปฏิสังขรณ์ที่กรุงเอเธนส์กฎบัตรที่ออกในการประชุมครั้งนั้นนอกเหนือจากการยอมรับหลักการทั้งหมดของ Boito แล้วยังได้มีการเสนอแนะว่าสมควรให้มีการบำรุงรักษาโบราณสถานเป็นประจำและควรใช้เทคนิคและระบบงานก่อสร้างที่ทันสมัยที่สุดในการปฏิสังขรณ์ด้วย

การปฏิสังขรณ์เชิงวิทยาศาสตร์ Scientific Restoration (ค.ศ.1932) ในปีถัดมาจากการประกาศกฎบัตรเอเธนส์ G.Giovannoni ได้ทำการขยายหลักการดังกล่าวและตั้งเป็นทฤษฎีการปฏิสังขรณ์ “เชิงวิทยาศาสตร์” ขึ้นซึ่งที่แท้จริงแล้วควรจะเรียกว่าการปฏิสังขรณ์เชิงวิชาการหรือ Scholarly Restoration เพราะมิได้มีการประดิษฐ์คิดค้นเชิงวิทยาศาสตร์ขึ้นมาใหม่แต่เป็นการมองโบราณสถานในรูปแบบของหลักฐานการศึกษาเชิงวิชาการโดยถือว่าทุกองค์ประกอบในโบราณสถานจะต้องถูกอนุรักษ์ไว้ไม่ว่ามันจะเป็นส่วนปิดบังหรือบิตเป็นรูปลักษณะอันแท้จริงของโบราณสถานหรือไม่ก็ตามไม่มีการคำนึงว่ามันจะเหมาะสมหรือลดคุณค่าความงามของอาคารลงทุกอย่างต้องเก็บไว้เป็นหลักฐานให้หมดอย่างไรก็ตามหลักการนี้ก็ได้รับการพิสูจน์ว่าไม่เหมาะสมเนื่องจากในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองระหว่างปี ค.ศ.1943 -1945 มีเมืองเป็นจำนวนมากได้ถูกทำลายลงการเก็บรักษาหลักฐานของอาคารไว้เช่นที่มันคงอยู่ในสภาพที่ถูกทำลายโดยปฏิเสธการปฏิสังขรณ์ให้กลับคืนสู่สภาพเดิมแห่งความงามสมบูรณ์จึงไม่อาจยอมรับได้

การปฏิสังขรณ์เชิงวิกฤต Critical Restoration (ประมาณ ค.ศ.1845) เกิดขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองโดยถือว่าเมื่อสถาปัตยกรรมเป็นงานศิลปะคุณค่าด้านศิลปะจึงเป็นคุณค่าที่อยู่เหนือคุณค่าอื่นใดในการปฏิสังขรณ์อันดับแรกต้องสามารถเข้าใจถึงคุณค่าของโบราณสถานและสามารถตัดสินใจถึงความมีอยู่หรือขาดหายไปของคุณค่าด้านศิลปะของอาคารนั้นได้และอันดับหลังการปฏิสังขรณ์ต้องสามารถบูรณะและปลดปล่อยคุณค่าแห่งงานศิลปะออกมาให้ปรากฏและที่เรียกว่าเป็นการปฏิสังขรณ์เชิงวิกฤตเพราะการดำเนินการและผลลัพธ์ที่จะปรากฏออกมาต้องมีการควบคุมอยู่ตลอดเวลาเพราะเมื่อทำให้อาคารเสียไปย่อมแทบจะเป็นไปไม่ได้ที่จะแก้คืนกลับมา

การปฏิสังขรณ์ตามแนวคิดนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะอนุรักษ์โบราณสถานให้ออกมาในรูปแบบที่มีคุณค่าสูงสุดการตระหนักถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมของโบราณสถานนั้นทำให้มีความจำเป็นที่จะต้อง

มีการปฏิสังขรณ์ให้อาคารปรากฏออกมาในรูปแบบแห่งสถานที่และเวลาที่สามารถทำให้มันเข้ากับวัฒนธรรมในปัจจุบันได้ทั้งยังสามารถก่อให้เกิดความซาบซึ้งในด้านศิลปะอีกด้วย

การปฏิสังขรณ์เชิงวิฤตมีอยู่ ๒ รูปแบบซึ่งมีความแตกต่างและขัดแย้งกัน^{๓๗}

๑. รูปแบบแรกเมื่อมีการประเมินได้ว่าอาคารควรจะปรากฏอยู่ในรูปที่ปรากฏก็ให้คงสภาพไว้เพราะถือว่าเป็นหลักฐานด้านข้อมูล

๒. รูปแบบที่สองเมื่อมีการประเมินรูปแบบของอาคารว่าควรจะเปลี่ยนไปเพื่อเป็นการเพิ่มคุณค่าทางสถาปัตยกรรมส่วนต่อเติมที่เกิดขึ้นภายหลังซึ่งอาจบิดเบือนคุณค่าความงามที่แท้จริงของอาคารจึงให้อาออก (โดยไม่ใส่ใจว่ามันจะเป็นหลักฐานสำคัญยิ่งทางประวัติศาสตร์) และส่วนที่ขาดหายไปก็สนับสนุนให้มีการสร้างเลียนแบบขึ้น (โดยการเดาหรือใช้จินตนาการสร้างขึ้นก็ได้เมื่อไม่สามารถหาหลักฐานทางประวัติศาสตร์)

แต่อย่างไรก็ตามทั้งสองรูปแบบล้วนตระหนักถึงคุณค่าทางประวัติศาสตร์และแบบแผนในงานสถาปัตยกรรมนั้นๆ

กฎบัตรเวนิส Venice Charter (ค.ศ.1964) ในการประชุมนานาชาติสำหรับสถาปนิกและนักเทคนิคเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานที่เวนิสประเทศอิตาลีในปี ค.ศ.1964 (พ.ศ.๒๕๐๗) ได้มีการตราหลักในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมเรียกว่ากฎบัตรสากลแห่งเมืองเวนิสว่าด้วยการสงวนรักษาและบูรณะอนุสรณ์สถานและแหล่งที่ตั้งจากหลักการพื้นฐานตามกฎบัตรเฮเธนส์โดยมีหลักการว่าการปฏิสังขรณ์ต้องหยุดลง ณ จุดที่มีการคาดเดาเกิดขึ้นแต่ถ้ามีความจำเป็นจริงๆอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ก็ควรจะให้เห็นความแตกต่างระหว่างสิ่งที่คาดเดากับของเดิมโดยให้เป็นไปในลักษณะร่วมสมัยจากหลักการและวิธีการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมข้างต้นจะเห็นว่าเป็นการกล่าวถึงการอนุรักษ์อาคารเดี่ยวเฉพาะหลังซึ่งแท้ที่จริงการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมได้ขยายวงกว้างขึ้นตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ ๑๙ เป็นต้นมาโดยเริ่มมีการมองอาคารควบคู่ไปกับสิ่งแวดล้อมที่มันตั้งอยู่มีการมองอาคารเป็นกลุ่มเป็นชุมชนและขยายออกเป็นเมืองทั้งเมืองและอาคารต่างๆในเขตพื้นที่ที่มองนั้นอาจมีรูปแบบเรียบง่ายและต่ำต้อยแต่เมื่อมาอยู่รวมกันสามารถมีคุณค่าในแง่ของการเป็น “ตัวแทน” ของอดีตดังนั้นการอนุรักษ์อาคารในรูปแบบของชุมชนหรือเขตพื้นที่จึงเริ่มขึ้น ซึ่งก็มีการกล่าวถึงการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและสิ่งแวดล้อมบ้างในกฎบัตรแห่งเมืองเวนิสกฎบัตรเวนิสส่วนหนึ่งกล่าวว่างานสร้างชิ้นใหม่ทั้งปวงจะต้องไม่จัดเป็นลำดับแรกในการซ่อมแซมด้วยวิธีแอนัสทีโลซิส (Anastylosis) เท่านั้น กล่าวคือการประกอบส่วนที่มีอยู่แล้วเข้าด้วยกันนั้น ส่วนที่ขาดหายอนุญาตให้สร้างเดิมได้วัสดุที่ใช้ในการเสริมสร้างนั้นจะต้องเป็นที่ยอมรับและจะต้องใช้ให้น้อยที่สุดเพื่อเป็นที่แน่นอนว่าเป็นการสงวนรักษาอนุสรณ์สถานและคงไว้ตามรูปลักษณะเดิม

^{๓๗} ว่างแล้ว, หน้า ๑๖.

การที่ในยุโรปได้ให้กำเนิดกฎบัตรสำคัญๆที่ว่าด้วยเรื่องของการอนุรักษ์ขึ้นเป็นสากล เช่น Athen Charter (ค.ศ.1931) Venice Charter (ค.ศ.1964) Burra Charter (ค.ศ.1999) เป็นต้น ซึ่งเป็นกฎบัตรที่จัดทำโดยองค์การระหว่างประเทศคือองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือยูเนสโก (UNESCO) และสภาการโบราณสถานระหว่างประเทศหรือไอโคโมส (ICOMOS The International Council on Monuments and Sites) ได้ให้ คำจำกัด ความ ของ การอนุรักษ์ที่นำมายกตัวอย่างแปลได้ว่า

๑. โบราณสถานหมายถึงพื้นที่ที่ดินภูมิทัศน์อาคารกลุ่มอาคารรวมถึงส่วนประกอบองค์ประกอบอื่นๆในพื้นที่ว่างและทัศนียภาพ
๒. ความสำคัญทางวัฒนธรรมหมายถึงคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ประวัติศาสตร์วิทยาศาสตร์สังคมสิ่งศักดิ์สิทธิ์สำหรับคนในยุคปัจจุบันและอนาคตความสำคัญทางวัฒนธรรมมีอยู่ในตัวโบราณสถานเองในโครงสร้างบริเวณโดยรอบ
๓. การอนุรักษ์หมายถึงกระบวนการต่างๆที่ดูแลรักษาโบราณสถานนั้นไว้ให้คงคุณค่าความสำคัญทางวัฒนธรรมต่อไป
๔. การบำรุงรักษาหมายถึงการดูแลป้องกันวัสดุและบริเวณโดยรอบโบราณสถานนั้นอย่างต่อเนื่องซึ่งต่างจากการซ่อมแซมตรงที่การซ่อมแซมจะเกี่ยวข้องกับการปฏิสังขรณ์และการบูรณะ
๕. การสงวนรักษาหมายถึงการดูแลรักษาโครงสร้างของโบราณสถานไว้ตามสภาพเดิมและชะลอความเสียหายที่จะเกิดขึ้น
๖. การปฏิสังขรณ์หมายถึงการทำให้โครงสร้างของโบราณสถานกลับคืนสู่สภาพเดิมโดยนำสิ่งที่เพิ่มเติมขึ้นมาออกไปหรือรวบรวมส่วนประกอบที่เหลืออยู่ให้กลับสู่สภาพเดิมโดยไม่ใช้วัสดุใหม่
๗. การบูรณะหมายถึงการซ่อมแซมให้เหมือนเดิมโดยต่างจากปฏิสังขรณ์ตรง ที่ใช้วัสดุที่ทำขึ้นมาใหม่
๘. การปรับปรุงการปรับเปลี่ยนหมายถึงการปรับปรุงพื้นที่ให้เหมาะสมแก่การใช้งานที่มีอยู่หรือที่จะมีขึ้น
๙. การใช้การอนุรักษ์หมายถึงหน้าที่ของโบราณสถานรวมถึงกิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นในโบราณสถาน
๑๐. การใช้งานที่เหมาะสมหมายถึงการใช้พื้นที่ที่ตระหนักถึงความสำคัญทางวัฒนธรรมของโบราณสถานเช่นการใช้งานที่ไม่มีผลกระทบหรือมีผลกระทบน้อยต่อความสำคัญทางวัฒนธรรม

๑๑. การสื่อความหมายคือการอธิบายว่าโบราณสถานมีความสำคัญอย่างไร
สื่ออะไรทำให้ระลึกถึงอะไรหรือแสดงออกถึงสิ่งใด

๑๒. การตีความหมายถึงการนำเสนอความสำคัญทางวัฒนธรรมของโบราณสถาน
ในทุกรูปแบบ

การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมมีความหมายรวมถึงการสงวนปกป้องรักษาจากความสูญเสียดังกล่าวเพื่อให้มรดกวัฒนธรรมเหล่านั้นสามารถใช้การอนุรักษ์ในความสุขทางจิตใจของตนและของคนรุ่นต่อไป ในการปฏิบัติการในงานอนุรักษ์เป็นสิ่งที่ควรระมัดระวังเนื่องจากต้องเกี่ยวข้องกับการเข้าไปกระทำหุ้ยขัดขวางการเสื่อมของสิ่งของวัสดุเดิมทำให้เปลี่ยนรูปลักษณะและบางครั้งจะยากต่อการคืนสภาพดังนั้นควรมีการทดสอบทดลองมาตรฐานและการจดบันทึกลักษณะก่อนการอนุรักษ์ขณะที่ทำการอนุรักษ์และหลังการอนุรักษ์และเหตุผลของการตัดสินใจตัดสินใจในการปฏิบัติงานอนุรักษ์นั้น^{๓๘}

สรุปได้ว่า แนวคิดในการอนุรักษ์โบราณสถานนั้น มีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอด นักวิชาการหลากหลายท่านได้เสนอแนวคิดแตกต่างกันไป เพื่อหักล้างแนวความคิดเดิมของนักวิชาการเก่า จนกลายเป็นทฤษฎีใหม่ๆ เกิดขึ้นมากมาย ทั้งนี้พระสังฆาธิการสามารถนำเอาแนวความคิดเหล่านี้มาประยุกต์ใช้กับการอนุรักษ์โบราณสถานต่อไปได้

๒.๓.๓ แนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถานในประเทศไทย

กลยุทธ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานในประเทศไทย มีนักวิชาการการอนุรักษ์โบราณสถานหลายท่านได้เสนอไว้ในปัจจุบันมี ๒ แนวทางคือแบบตะวันตกและแบบตะวันออก^{๓๙}

๑. แบบตะวันตกการอนุรักษ์จะให้ความสำคัญกับการรักษารูปแบบไว้ตามสภาพเดิมซึ่งเป็นผลมาจากของกฎบัตรต่างๆที่พัฒนาขึ้นในช่วงปลายศตวรรษที่ ๑๙ การปฏิบัติตามแบบตะวันตกในการเก็บรักษาหลักฐานโบราณสถานไว้ตามสภาพเดิมนี้ปรากฏใน พ.ร.บ.โบราณวัตถุสถานฉบับแก้ไขปรับปรุง (พ.ศ. ๒๕๓๕) ที่มีเป้าหมายหลักคือเพื่อรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมและนิยามโบราณสถานในฐานะเป็นหลักฐานที่มีคุณค่าในด้านประวัติศาสตร์และศิลปะและเพื่อเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของชาติ

^{๓๘}Weaver, Martin E, *Conserving Buildings: Guide to Techniques and Materials*, (John Wiley & Sons, New York, 1993), p. 53.

^{๓๙}ศิริชัย นฤมิตรเรขการ, อนุรักษ์ศิลปกรรม ภาคการศึกษาที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๔๑ สาขาวิชาศิลปะไทย คณะจิตรกรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เอกสารการบรรยายประกอบวิชา, หน้า ๒๐.

๒. แบบตะวันออกของไทยใช้แนวคิดทางพุทธศาสนาเป็นหลักการอนุรักษ์เป็นส่วนหนึ่งของการทำนุบำรุงพุทธศาสนา มุ่งรักษาศิลปวัฒนธรรมในความหมายของความเชื่อความศรัทธา และความหมายของคุณค่าในเชิงนามธรรมทำให้ชาวพุทธมุ่งสั่งสมสืบทอดและพัฒนาฝีมือช่างสกุลช่างจนสามารถสร้างสรรค์ศาสนสมบัติสถานและวัตถุอันงดงามและมีชีวิตสืบต่อเนื่องกันมายาวนาน

การอนุรักษ์เป็นส่วนหนึ่งของการปกครองกษัตริย์หรือสมมติเทพที่ต้องการสั่งสมคุณความดีและบารมีของความชอบธรรมในการปกครองความเป็นกษัตริย์ผู้ทรงทศพิธราชธรรมผ่านบารมีจากการทำนุบำรุงพุทธศาสนา^{๔๐} สมัยสุโขทัยในจารึกหลักที่ ๒ จารึกวัดศรีชุมที่จารบนหินดินดาร์กล่าวถึงการเสี่ยงทายถึงบารมีของสมเด็จพระมหาศรีศรัทธาธิราชจุฬามณีก่อนที่จะได้ขึ้นครองเมืองสุโขทัยและศรีสัชนาลัยที่ต้องการซ่อมวิหารโบราณในป่าชื่อดังโปรดช้างทรงตั้งจิตอธิษฐานว่าหากมีบุญบารมีจะได้เป็นกษัตริย์องค์ต่อไปขอให้สามารถหาทางซ่อมเจดีย์ที่ซ่อมเรียกว่าพระธมซึ่งตั้งอยู่กลางนครพระกฤษณ์ได้ซึ่งต่อมาได้พบบ่อน้ำในป่าจริงจึงถือเป็นบารมีของพระองค์ครั้งนี้เช่นเดียวกับการปฏิสังขรณ์เจดีย์หลวงให้ใหญ่ขึ้นจนเป็นสิ่งก่อสร้างที่สูงที่สุดในล้านนาของพระเจ้าติโลกราชแห่งเชียงใหม่ที่ทรงใช้เป็นการแสดงความชอบธรรมในการปกครองอีกประการหนึ่งด้วย

การอนุรักษ์เป็นส่วนหนึ่งของการทำให้สังคมสงบสุขดังนั้นพระเจ้าคหบดีสงฆ์มุ่งทำดีเพื่อไปพบพระศรีอาริยมุตตรัยเข้าใจเรื่องกรรมผลของบุญกรรมการทำบาปการเวียนว่ายตายเกิดและการหลุดพ้นนิพพานตามอธิบายในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเช่นไตรภูมิพระร่วงพระราชนิพนธ์ของพระยาสิทธิไทยแห่งสุโขทัยที่ทรงรวบรวมเนื้อหาจากคัมภีร์ต่างๆหลายฉบับการอนุรักษ์ของไทยเน้นทางด้านบุญกรียาโดยถือว่าเป็นการทำเพื่อผลบุญในชาติหน้าหรือเป็นการอุทิศส่วนกุศลการอนุรักษ์เป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการลักลอบขุดหาสมบัติโดยมีกฎหมายคุ้มครองป้องกันตั้งแต่อดีต เช่นกฎหมายตราสามดวงในหมวด “พระไอยการลักษณะโจร” ได้กล่าวถึงบทลงโทษและการกระทำผิดอันเกี่ยวเนื่องกับศาสนาหลายมาตราเช่น “๔๙ มาตราหนึ่ง...ถ้าโจรนั้นขุดล้างพระพุทธรูปพระสฤป (พระเจดีย์วิหาร) พระศรีมหาโพธิ์จับได้พิจารณาเป็นสัจให้ตัดนิ้วมือเสียให้ทวนด้วยลวดหนั่ง ๖๐ ที่ถ้าโจรทำหลายครั้งหลายคราให้ทะเลสาวันให้ผ่าอกเสีย”^{๔๑}

การอนุรักษ์ในสมัยล้านนาก็ยังมีแนวคิดที่สรุปได้จากการเข้าใจแนวคิดวัตถุประสงค์การก่อสร้างศาสนสถานในพุทธศาสนาซึ่งใช้แนวคิดทางพุทธศาสนาเป็นหลักอาศัยความเชื่อความศรัทธา และความหมายของคุณค่าในเชิงนามธรรมมากกว่าความสำคัญต่อรูปธรรมด้านวัตถุแนวคิดสรุปได้ดังนี้

๑. แนวคิดไตรลักษณ์ เป็นสามัญลักษณ์สามประการได้แก่ - อนิจจังความไม่เที่ยงทุกสิ่งมีการเกิดแก่เจ็บตายและเสื่อมสลาย - ทุกขังความเป็นทุกข์ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ - อนัตตา

^{๔๐} อุษณีย์ ธงไชย, พระราชพงศาวดารและพงศาวดาร : หลักฐานที่สร้างขึ้นเพื่อสถาบันกษัตริย์, ใน การอนุรักษ์และจัดการมรดกวัฒนธรรม, รวบรวมโดย ผศ.ดร.วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง, หน้า ๒๐.

^{๔๑} ราชบัณฑิตยสถาน, กฎหมายตราสามดวงฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม ๑ - ๒, หน้า ๒๐.

ความไม่ยึดมั่นถือมั่นในตัวในการเป็นเจ้าของไตรลักษณ์ทำให้มนุษย์ไม่ลุ่มหลงไม่ยึดติดยึดถือกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งทำให้ลดอุปาทานคือ การยึดมั่นถือมั่นลดความเห็นแก่ตัวสามารถปรับตัวได้จากการพลัดพรากจากสิ่งที่รักหรือพึงปรารถนาและสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาไตรลักษณ์ใน “ปัจจุเวก” บทสวดมนต์ทำวัตรของพระสงฆ์ในประเทศไทยเนื้อความตอนหนึ่งว่า “...เสนาสนะนี้เป็นไปตามปัจจัยสักแต่ว่าธาตุถึงบุคคลผู้เข้าไปใช้สอยเสนาสนะนั้นสักแต่ว่าธาตุมิใช่สัตว์มิใช่ชีวิตเป็นของว่างเปล่า...” ดังนั้นศาสนสถานหรือศิลปกรรมก็ล้วนเป็นอนัตตาที่ว่างเปล่าปราศจากตัวตนจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่พระสงฆ์ไม่ยึดถือความสำคัญในการอนุรักษ์ศาสนสถานต้องเปลี่ยนไปตามกาลเวลาไม่ถาวรไม่ยึดติดกับสิ่งเหล่านี้^{๔๒} การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงมีบัญญัติศัพท์คำว่า “ผาติกรรม” คือการทำให้เจริญหมายถึงการจำหน่ายครุภัณฑ์เพื่อประโยชน์สงฆ์อย่างหนึ่งอย่างใดโดยเอาของแล้วแลกเปลี่ยนเอาของดีกว่าให้แก่สงฆ์หรือเอาของของตนถวายสงฆ์เป็นการทดแทนที่ตนทำของสงฆ์ชำรุดไปหรือของที่ไม่ดีออกทำให้ใหม่ดีกว่าของเก่าเช่นเอาที่วัดไปทำอย่างอื่นแล้วสร้างวัดถวายให้ใหม่การชดใช้และการทดแทน

๒. แนวคิดสัณฺญา ศิลปะสถาปัตยกรรมและศาสนสถานในฐานะเป็นสัญลักษณ์เพื่อการการสืบทอดอายุศาสนาหรือสัญลักษณ์เครื่องชี้ชี้้นำใจของมนุษย์ เพื่อให้เข้าถึงสัจธรรมแม้ว่าจะมีกิเลสอันยึดติดอยู่ในความงามดังนั้นความงามของศิลปะสถาปัตยกรรมจะเป็นเครื่องโน้มน้ามนุชย์ให้คิดดีทำดีเช่นคติสัญลักษณ์ของรูปแบบและการตกแต่งวิหารเจดีย์ในรูปต่างๆเช่นศูนย์กลางจักรวาลเรือสำเภา หมายถึงสำเภานาวาที่พาผู้คนออกจากวัฏสงสารการเข้ามาในวิหารเพื่อทำบุญจึงเป็นสัญลักษณ์แห่งการเริ่มต้นเดินทางเพื่อให้พ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดในทางพุทธศาสนา^{๔๓} สัณฺญาที่เป็นทางพิธีกรรมสัญลักษณ์ทางจิตวิญญาณและความเชื่อกำหนดเพื่อกำกับศาสนสถานแต่ละแห่งว่าสร้างไว้เพื่อวัตถุประสงค์ใดแล้วแม้ว่าทางกายภาพศาสนสถานนั้นๆจะปรักหักพังไปแต่หากไม่มีการทำพิธีกรรม“สูตรถอน” เพื่อให้ศาสนสถานนั้นแปรเปลี่ยนสภาพไปใช้งานอย่างอื่น ก็ยังคงถือสภาพว่าสถานที่แห่งนั้นยังคงความหมายเดิมสัณฺญาในการสืบทอดให้พุทธศาสนาจะมีอายุถึง ๕,๐๐๐ ปีจากพุทธทำนายเป็นแนวคิดที่ทำให้การอนุรักษ์ไม่ได้ยึดติดกับรูปแบบเดิมถึงยาวนาน ๕,๐๐๐ ปีหากจะไม่ปล่อยให้ศาสนาสมบัติชำรุดหักพัง

๑. แนวคิดบุญกริยาการบำเพ็ญบุญเพื่อตนเองและผู้อื่น

๑.๑ อานิสงส์ โดยถือว่าเป็นการทำเพื่ออานิสงส์ผลบุญในชาติหน้าหรือเป็นการอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ที่ล่วงลับไปแล้วการสร้างและซ่อมแซมศาสนสถานให้คงรูปในสภาพที่สมบูรณ์ย่อมได้อานิสงส์ผลบุญในคัมภีร์อานิสงส์ล้านนาว่าหากสร้างธรรมมาสน์มีอานิสงส์ผลบุญคือเมื่อตายแล้วจะได้จุติบนสวรรค์พร้อมวิมานส่วนการปิดทองพระพุทธรูปมีอานิสงส์ผลบุญชาติต่อไปคือจะได้จุติเป็นกษัตริย์นอกจากนั้นในจันทเสนชาดกกล่าวว่าการปฏิสังขรณ์และปิดทอง

^{๔๒}วรญาณก์ บุญยสุรัตน์, ผลงานวิชาการสถาปัตยกรรมไทยล้านนา, หน้า ๒๑.

^{๔๓}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒.

พระพุทธรูปที่ชำรุดมีอานิสงส์ผลบุญคือได้จัดเป็นเทวดาและหากเป็นหญิงก็จะมีอานิสงส์ผลบุญทำให้ผิวงามเป็นต้นหรือเป็นความเชื่อในการเกิดใหม่ในพุทธศาสนาไปพบพระศรีอารียเมตไตรยทำให้ชาวล้านนาทำบุญกุศลอย่างแรงกล้าโดยการบูชาพระสฤปเจดีย์พระศรีมหาโพธิ์และการสร้างปฏิสังขรณ์ศาสนสมบัติให้คงทนแข็งแรงมีอานิสงส์ผลบุญที่จะพาท่านทั้งหลายสู่ยุคนั้นได้การทำ “ผาติกรรม” เป็นอานิสงส์ผลบุญอย่างหนึ่งที่ทำให้เจริญการทดแทนของสงฆ์ที่ชำรุดไปรื้อของที่ไม่ดีออกทำให้ใหม่สดใช้ได้ดีกว่าของเก่าเช่นสร้างวิหารถวายให้ใหม่เป็นอานิสงส์

๑.๒ การบรรลุนพระโพธิญาณ ครุบาศรีวิชัยได้ทำการบำเพ็ญเพียรบารมีเพื่อปรารถนาพุทธภูมิหรือสำเร็จบรรลุนพระโพธิญาณเป็นพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งในอนาคตโดยการทำนุบำรุงสร้างปฏิสังขรณ์ศาสนสมบัติจำนวนมากในล้านนา^{๔๔} การซ่อมแซมวัดของครุบาศรีวิชัยมีการสร้างใหม่หรือเพิ่มเติมลวดลายใหม่เป็นการบำเพ็ญเพียรบารมี

๑.๓ บุญญาบารมี ความเป็นกษัตริย์ผู้ทรงทศพิธราชธรรมผ่านบุญญาบารมีจากการทำนุบำรุงพุทธศาสนาเช่นการปฏิสังขรณ์เจดีย์หลวงเชียงใหม่ให้สูงที่สุดในล้านนาของพระเจ้าติโลกราชทรงใช้เป็น การแสดงบุญญาบารมีและความชอบธรรมในการปกครองล้านนา

ผลที่ปรากฏจากสองแนวทางการอนุรักษ์ในประเทศไทยคือการอนุรักษ์ที่ดำเนินการบนพื้นฐานแนวคิดจากตะวันตกในปัจจุบันสามารถรักษารูปแบบศิลปกรรมสถาปัตยกรรมโบราณวัตถุสถานไว้ได้แต่ยังขาดข้อมูลในด้านภูมิปัญญาความรู้สึและฝีมือช่างการอนุรักษ์ที่ผ่านมาจึงทำได้เพียงแค่นำวัตถุหรือรูปธรรมทำให้ปรากฏเป็นซากโบราณสถานที่ไร้ชีวิตและปราศการใช้สอยเช่นอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาสุโขทัย ศรีสัชนาลัย กำแพงเพชร ฯลฯ แต่ในแนวคิดแบบไทยที่ไม่เน้นการรักษาแบบเดิมทำให้ขาดความพอเหมาะในการบูรณะและการเปลี่ยนแปลงศาสนสมบัติที่เกินความจำเป็นสนองตอบระบบทุนนิยมของพุทธพาณิชย์และการท่องเที่ยว ดังนั้นการอนุรักษ์ควรปรับวิธีการทั้ง ๒ แนวทางให้เหมาะสมดั่งนั้นศิริชัยนฤมิตรเรขการ^{๔๕} ได้วิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดด้านการอนุรักษ์เป็นตะวันตกและตะวันออกไว้ดังนี้

แนวคิดตะวันตก เป็นพื้นฐานแนวความคิดเชิงอนุรักษ์เป็นปรัชญาครอบคลุมแนวความคิดความเชื่อทัศนคติเมื่อแปรเป็นการกระทำแล้วปรากฏอย่างไรเป็นแบบวิเคราะห์วิสัย (Analytic) ได้แก่ การใช้ขบวนการคิดในเรื่องใด ๆ ก็ตามในการอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติสร้างสรรค์การหาเหตุผลในการสร้างเรื่องราวต่างๆเป็นวิธีที่จะต้องแยกแยะวิเคราะห์เป็นขั้นเป็นตอนกระบวนการในการคิดแบบนี้มีมาตั้งแต่อารยธรรมยุคโบราณของตะวันตกคืออารยธรรมกรีกและโรมัน

^{๔๔}ชาญณรงค์ ศรีสุวรรณ, การศึกษาวิหารที่สร้างในกระบวนการครุบาศรีวิชัย พ.ศ.๒๕๔๗ - ๒๕๕๑, ในเรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒.

^{๔๕}ศิริชัย นฤมิตรเรขการ, เอกสารการบรรยายประกอบวิชา๑๐๔๓๐๐การอนุรักษ์ศิลปกรรม ภาคการศึกษาที่๑ปีการศึกษา๒๕๕๑สาขาวิชาศิลปะไทยคณะวิจิตรศิลป์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, หน้า ๒๒.

ตามประวัติศาสตร์ตะวันตกจะมีการกล่าวถึงนักปราชญ์กรีก ซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิดสรรพวิชาความรู้ให้แก่มนุษยชาติด้านการคำนวณคณิตศาสตร์เรขาคณิตทฤษฎีความรู้ต่างๆซึ่งท่านเหล่านั้นจะมองดูสิ่งต่างๆมิใช่ดูเพียงรูปลักษณ์ภายนอกแต่จะมองลึกลงไปอีกว่าสิ่งของต่างๆ เหล่านั้นมันเกิดมาอย่างไร เช่นพีธากอรัสผู้คิดสูตรทางคณิตศาสตร์บูกริสผู้คิดทฤษฎีทางเรขาคณิตอริสโตเติลผู้อธิบายปรากฏการณ์ทางธรรมชาติซึ่งลักษณะการคิดของนักปราชญ์เหล่านั้นเป็นการคิดที่มีระบบแล้วพิสูจน์ทำตามให้ได้นับเป็นวิธีทางวิทยาศาสตร์เช่นเดียวกับในงานศิลปกรรมโบราณสถานสถาปัตยกรรมก็ใช้แนวคิดที่เป็นระบบแบบตะวันตกลักษณะแรกเริ่มของงานศิลปะตะวันตกเริ่มจากการเลียนแบบธรรมชาติให้มีความเหมือนจริงมากที่สุดในยุคทองกรีกผลงานประติมากรรมรูปหินอ่อนก็พยายามสร้างให้แนบเนียนเหมือนจริงทั้งทางด้านโครงสร้างกล้ามเนื้อเครื่องแต่งกายที่เป็นริ้วผ้าชาวกรีก ถือว่าสิ่งที่ใกล้เคียงธรรมชาติมากที่สุดคือสิ่งที่สูงที่สุด ตัวอย่างเช่นการทำหีบศพของบุคคลชั้นสูงหรือผู้ปกครองที่ทำจากไม้หรือหินและบนฝาหีบศพก็จะมีการทำหน้ากากที่มีใบหน้าของเจ้าของศพนั้นเพราะมีจุดมุ่งหมายที่จะแสดงให้เห็นตอนที่มีชีวิตอยู่เป็นต้นเริ่มในสมัยเรเนซองส์หรือสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการของอิตาลีได้มีการหันกลับไปศึกษาวิทยาการแบบกรีกและโรมันงานศิลปกรรมต่างๆในสมัยนี้จะหันไปทำตามแบบเก่าเช่น เขียนรูปให้คล้ายของจริงมากที่สุดใช้ทัศนียภาพรูปเหมือนรูปธรรมกฎเกณฑ์การเขียนให้เหมือนธรรมชาติตั้งนั้นจากลักษณะต่างๆ

ที่กล่าวมาข้างต้นจึงทำให้กระบวนการคิดของชาวตะวันตกมีลักษณะที่จะคิดคำนึงถึงรูปลักษณ์เดิมมากที่สุดและสามารถหันกลับไปศึกษาและพิสูจน์ได้อีกหลายครั้งเพราะเป็นการสืบทอดทางความรู้และวิทยาการแนวคิดตะวันออกในไทยเป็นการใช้คิดในแนวปรัชญาตะวันออก ปราชญ์ตะวันออกไม่วิเคราะห์เป็นลำดับขั้นตอนแต่ใช้การคิดในใจใช้ญาณวิสัย (Intuitive) กับความคิดที่แสดงให้เห็นได้แบบเบ็ดเสร็จ (Holistic) หรือการคิดด้วยญาณ (Enlightenment) ซึ่งเป็นความคิดขั้นละเอียดใช้พลังค้นหาคำตอบโดยไม่ต้องแจกแจงเช่นศิลปะจีนจะไม่ใช้การเลียนแบบธรรมชาติแต่ผลงานศิลปะจะเกิดขึ้นจากภาพในใจการสร้างงานของจิตรกรจีนจะออกไปสัมผัสธรรมชาติที่ประทับใจแล้วเก็บเอามาสร้างงานไม่มีการร่างแบบไม่กางผืนผ้าใบลอกธรรมชาติของจริงลงไป

การวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดด้านการอนุรักษ์เป็นแบบตะวันตกและแบบตะวันออกไว้และได้ปรับปรุงใหม่ได้ดังนี้^{๔๖}

^{๔๖} สุรัสวดี สุสวดี, ม.ล., เอกสารการบรรยายประกอบวิชา ๑๐๔๓๐๐ การอนุรักษ์ศิลปกรรม ภาควิชาการศึกษาที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๔๒ สาขาวิชาศิลปะไทยคณะศิลปกรรมศาสตร์, (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒), หน้า ๒๓.

ตารางที่ ๒.๕ เปรียบเทียบแนวคิดด้านการอนุรักษ์เป็นแบบตะวันตกและแบบตะวันออก

แนวคิด	ตะวันตก Occidental Approach	ตะวันออก Oriental Approach
ปรัชญา	วิเคราะห์วิสัย Analytic	ญาณวิสัย Intuitive
ศิลปะ	รูปเหมือนรูปธรรม Portrait, Concrete	สัญลักษณ์นามธรรม Symbol, Abstract
แรงบันดาลใจ	แบบธรรมชาติ Mimesis, Natural	จากศาสนาความเชื่อ Religion, Beliefs
การฝึกฝน	การสร้างกฎเกณฑ์ Rule	การสร้างชำนาญ Skills
จุดประสงค์	ความคงทนถาวร Permanence	ความงดงาม Aesthetic
การอนุรักษ์	การสืบทอดความรู้และวิทยาการ Inheritance of Knowledge and Technique การเหมือนของเดิม Base on the previous model	การสืบทอดความเชื่อและศรัทธา Inheritance of Beliefs and Faith บุญกรรม Base on the merit making

ในปัจจุบันมีการจัดตั้งองค์การการอนุรักษ์และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมทั่วโลกอยู่หลายแห่ง ผู้ศึกษาขอเสนอเฉพาะที่สำคัญ ๆ ดังนี้

องค์การการอนุรักษ์บางประเทศเป็นหน่วยงานของภาคเอกชนซึ่งทำหน้าที่จัดการลดภาระของรัฐได้มากการพัฒนาองค์การการอนุรักษ์เช่นในอังกฤษเริ่มปี ค.ศ.1882 เกิดกฎหมาย (Ancient Monuments Act) ทำการขึ้นทะเบียนโบราณสถานปราสาทวังโบสถ์ที่มีได้ใช้งานแล้วซึ่งสร้างขึ้นก่อนค.ศ.1714 รวมได้กว่า ๑๒,๐๐๐ แห่งอีกราว ๗๐๐ แห่งอยู่ภายใต้การอารักขาของกรมสิ่งแวดล้อมโบราณสถานนอกจากนั้นบางแห่งอยู่ในความดูแลของหน่วยบริหารท้องถิ่นหรือเทศบาลฯ โบราณสถานแห่งใดที่เอกชนเข้าไปดูแลยากหรือไม่สามารถรับภาระได้หน่วยบริหารท้องถิ่นหรือเทศบาลฯอาจมีเงินช่วยเหลือหรือซื้อไว้หรือร่วมกับกลุ่มประชาชนมูลนิธิและกองทุนต่างๆต่อมาได้เกิดองค์การระหว่างประเทศขึ้นที่สำคัญตามลำดับได้แก่

๑. สภาการโบราณสถานระหว่างประเทศ (International Council on Monuments and Sites) (ICOMOS) เพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานของโลกตั้งที่กรุงปารีสทำงานเพื่อการอนุรักษ์และปกป้องรักษาสถานที่มรดกทางวัฒนธรรมเป็นองค์กรเดียวของโลกที่ทำหน้าที่ประเภทนี้ทำงานในลักษณะไม่ใช่องค์กรของทางราชการ (NGO) ซึ่งมีเครือข่ายของนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญซึ่งส่วนใหญ่เป็นสถาปนิกนักประวัติศาสตร์นักโบราณคดีนักประวัติศาสตร์ศิลปะนักภูมิศาสตร์นัก

มานุษยวิทยาวิศกรและนักผังเมืองสมาชิกเหล่านี้มีหน้าที่แนะนำการปรับปรุงรักษามาตรฐานและวิธีการในการทำงานด้านมรดกทางวัฒนธรรมพื้นที่ ที่ตั้งอาคารชุมชนเมืองและโบราณสถานต่างๆ คณะกรรมการฯ แต่งตั้งจากระดับชาติของประเทศในกลุ่มสหประชาชาติในองค์กรศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือยูเนสโก (UNESCO) ซึ่งมีสมาชิกในปัจจุบันกว่า ๑๑๐ ชาติ

๒. ศูนย์ระหว่างประเทศเพื่อการศึกษาด้านการสงวนรักษาและปฏิสังขรณ์ ทรัพย์สินทางวัฒนธรรม (The International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property (ICCROM) เป็นองค์กรระหว่างรัฐ (Inter Governmental Organization - IGO) ทำงานเพื่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมสมาชิกในปัจจุบันกว่า ๑๑๐ ชาติรัฐ ส่งเสริมสนับสนุนการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมทั้งที่เคลื่อนที่ได้และไม่ได้ก่อตั้งในกรุงโรม ปี ค.ศ.1995

๓. องค์กรเอกชนเพื่อการอนุรักษ์ (National Trust UK) เกิดขึ้นในอังกฤษ ปี ค.ศ.1895 เพื่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมโดยไม่พึ่งพารัฐแต่ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบางประการเช่นทรัพย์สินจะได้รับการยกเว้นภาษีเงินส่วนใหญ่ได้จากการบริจาคค่าสมาชิกและการพาณิชย์มีสมาชิกจำนวนมากกว่าสามล้านสี่แสนคนอาสาสมัคร ๔๓,๐๐๐ คนผู้เยี่ยมชมและจ่ายเงินสนับสนุน ๑๒ ล้านคนและครอบครองอาคารประวัติศาสตร์และสวนประมาณ ๓๐๐ แห่งและที่ดินอีกจำนวนมากปัญหาที่ประสบก็มาจากการที่ทรัพย์สินส่วนใหญ่ไม่สามารถขายได้ทางองค์กรจะต้องเป็น เจ้าของไปตลอดยกเว้นบางกรณีที่รัฐสภาออกกฎหมายพิเศษอนุมัติให้ขายทรัพย์สินบางรายการได้นอกนั้นต้องดูแลให้อยู่ในสภาพดีซึ่งสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมิใช่น้อยปัจจุบันองค์กรจึงมีนโยบายงดรับ ทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคเพิ่มเติมยกเว้นเสีย

๔. แต่ว่าเจ้าของผู้มอบให้จะจัดเงินทุนสำหรับดูแลรักษามาด้วยเท่านั้นสำหรับการจัดการกับทรัพย์สินในความดูแลทางองค์กรต้องการให้มีผู้อยู่อาศัยในอาคารต่างๆ ของตนฉะนั้นก็ มักอนุญาตให้มีการเช่าอยู่อาศัยได้หรือมีการใช้ที่ดินเพาะปลูกภายใต้การควบคุม

๕. สมาคมเพื่อการปกป้องอาคารเก่า (The Society for the Protection of Ancient Buildings (SPAB) ก่อตั้งโดย William Morris ในปี ๑๘๘๗ โดยมีจุดประสงค์หลักในการทำงานเพื่อป้องกันการถูกทำลายของอาคารในยุคกลางของอังกฤษและสมัยวิคตอเรียนปัจจุบันเป็น สมาคมที่เก่าแก่ที่มีบทบาทและความเชี่ยวชาญที่สุดด้านการอนุรักษ์ปฏิสังขรณ์

๖. ชมรมระหว่างประเทศเพื่อวิทยาการการสงวนรักษา (The Association for Preservation Technology International (APT) เป็นองค์กรสหสาขาเพื่อสนับสนุนการใช้ วิทยาการที่ดีที่สุดสำหรับการอนุรักษ์โครงสร้างและที่ตั้ง (<http://www.apti.org>) สมาคมเพื่อการ อนุรักษ์ระดับรัฐภาคเมืองและชุมชนในอเมริกายุโรปและออสเตรเลียเกิดขึ้นมากมายในท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งมีความเชี่ยวชาญและความรู้ที่สามารถช่วยเหลือแลกเปลี่ยนกันคอยดูแลสอดส่องซึ่งกันว่ามี

ประโยชน์มากเพราะสมาชิกเป็นคนในท้องถิ่นต่างจากเจ้าหน้าที่เทศบาลหรือสมาชิกสภาจังหวัดที่มักโยกย้ายสมาคมอนุรักษ์เหล่านี้มีอยู่ราว ๕,๐๐๐ แห่งได้รับความสนับสนุนระดับชาติ ซึ่งให้คำปรึกษาด้านการอนุรักษ์แก่ประชาชนจัดการประชุมสัมมนาสิทธิการงานอาสาสมัครฯ

สำหรับในประเทศไทยได้มีการจัดตั้งองค์การการอนุรักษ์โบราณสถานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน องค์การที่เป็นหน่วยงานราชการหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่ในการอนุรักษ์โบราณสถาน ดังนี้

๑. กรมศิลปากรกระทรวงวัฒนธรรมทำหน้าที่รับผิดชอบการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุศิลปวัตถุและส่วนของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติทั่วประเทศมี พ.ร.บ. และกฎหมายที่ใช้ในการควบคุมการปฏิบัติงานคือ พ.ร.บ.โบราณสถานโบราณวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติปี ๒๕๐๔ และฉบับแก้ไขเพิ่มเติมปี พ.ศ.๒๕๓๕ และประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๓๐๘ เกี่ยวกับกรมศิลปากรปี ๒๕๑๕ มีหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นในแต่ละเขตเพื่อทำหน้าที่ดูแลรักษามรดกวัฒนธรรมของชาติจังหวัดที่มีหน่วยงานของกรมศิลปากรตั้งอยู่มากเป็นแหล่งที่มีความสำคัญทางด้านโบราณสถานหรือโบราณวัตถุสำคัญๆหรือเป็นแหล่งศูนย์กลางการดูแลครอบคลุมไปในจังหวัดต่างๆที่อยู่ในเขตดังเช่น

๑.๑ หน่วยศิลปากรที่ ๗ ที่ทำการตั้งอยู่ที่อำเภอเมืองจังหวัดน่านมีหน้าที่ในเขตจังหวัดน่านพะเยาลำปางและแพร่

๑.๒ หน่วยศิลปากรที่ ๘ ที่ทำการตั้งอยู่ที่อำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่มีหน้าที่ในเขตจังหวัดเชียงใหม่เชียงใหม่ลำพูนและแม่ฮ่องสอน

ในงานอนุรักษ์และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมในปัจจุบันนอกจากกรมศิลปากรแล้วมีองค์กรและหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องของการอนุรักษ์มีดังนี้

๒. กรมการศาสนากระทรวงวัฒนธรรมมีความสำคัญในการอนุรักษ์ศาสนสถานทั้งหมดโดยเจ้าอาวาสแต่ละวัดมีการบูรณปฏิสังขรณ์เปลี่ยนแปลงหรือทำลายมรดกทางวัฒนธรรมได้การดูแลและควบคุมงานด้านการอนุรักษ์โดยมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ประกาศคณะสงฆ์เรื่องระเบียบควบคุมโบราณวัตถุและศิลปวัตถุภายในวัดปี พ.ศ. ๒๕๐๓ เป็นกฎระเบียบข้อบังคับในการทำงานต่างๆเป็นต้น

๓. กรมธนารักษ์กระทรวงการคลังมีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์เป็นผู้ครอบครองที่ดินของหลวงหรือที่ราชพัสดุที่ดินในส่วนราชการที่ใช้อยู่เช่นโบราณสถานคูเมืองกำแพงเมืองเก่าเป็นต้นควบคุมโดย พ.ร.บ.ที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๑๘ และกฎกระทรวงปี พ.ศ. ๒๕๑๘

๔. สำนักโยธาธิการและผังเมืองกระทรวงมหาดไทยมีหน้าที่งานโยธาและผังเมืองทั่วประเทศบทบาทที่ส่งเสริมหรือไม่ส่งเสริมการอนุรักษ์ได้โดยการประกาศเขตอนุรักษ์เช่นการกำหนดเขตการอนุรักษ์ภายในกำแพงเมืองเก่าเชียงใหม่ลงในผังเมืองโดยอาศัยอำนาจตาม พ.ร.บ.การผังเมืองปี พ.ศ. ๒๕๑๘

๕. สำนักงานสิ่งแวดล้อมแห่งชาติกระทรวงวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นมาจากรางานด้านวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อมซึ่งทำหน้าที่ดูแลเรื่องมลพิษรวมไปถึงสิ่งแวดล้อมทางด้านศิลปกรรมด้วยโดยมีกฎข้อบังคับคือแนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมปี พ.ศ.๒๕๓๐

องค์กรหรือหน่วยงานเอกชนได้มีการจัดตั้งองค์การการอนุรักษ์โบราณสถานอยู่หลายแห่ง ดังนี้

๑. กรรมการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ ทำหน้าที่คุ้มครองดูแลเผยแพร่ข่าวสารงานอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมการดำเนินงานมีการศึกษาเก็บข้อมูลและพิจารณาให้รางวัลแก่งานสถาปัตยกรรมที่ดีเด่นส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปกรรมในทุกปี

๒. สมาคมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อมทำหน้าที่เป็นผู้ให้ข้อมูลข่าวสารทำการศึกษาและเผยแพร่งานด้านการอนุรักษ์

๓. Special Project on Archaeology and Fine Arts (SPAFA) หน่วยงานขององค์การ SEAMEO/UNESCO ทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือประเทศในกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานอนุรักษ์ระดับภูมิภาคและจัดประชุมเชิงปฏิบัติงาน

๔. สยามสมาคมสมาคมทางวิชาการที่เก่าที่สุดในประเทศไทยตั้งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๖ มีสมาชิกที่เป็นทั้งคนไทยและต่างชาติทำหน้าที่เป็นผู้ให้ความรู้การศึกษาและเผยแพร่งานศิลปกรรมโดยมีห้องสมุดในเรื่องศิลปกรรมเป็นของตนเอง

สรุปได้ว่า สาเหตุที่เราต้องมีการอนุรักษ์โบราณสถานต่าง มีทั้งสาเหตุจากภายในคือความเสื่อมสภาพของโบราณสถานเองและสาเหตุจากภายนอกเช่นดิน ฟ้า อากาศ เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่ก็มาจากมนุษย์เป็นผู้กระทำด้วย มนุษย์เป็นศัตรูที่ก่อให้เกิดการชำรุดเสียหายต่อโบราณสถาน โบราณวัตถุ และเกิดขึ้นในลักษณะต่าง ๆ กัน เช่น เก็บรักษาไม่ถูกต้อง การเคลื่อนย้าย การจับถือหรือจับต้องโดยขาดความระมัดระวัง และการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือแม้กระทั่งการลักลอบขุดทำลายเพื่อหาวัตถุมีค่า การจงใจทำลายทำให้โบราณสถาน โบราณวัตถุเหล่านั้นแตกหักเสียหายกร่อนลงได้อีกประการที่น่าคำนึงถึง คือ การพัฒนาบ้านเมือง ได้แก่ การสร้างความเร็ว ตัดถนนหนทาง การขยายพื้นที่ทำการเกษตร การก่อสร้าง สถานที่ราชการ ที่พักอาศัย ฯลฯ มีส่วนที่เป็นภัยต่อโบราณสถาน โบราณวัตถุ เช่น การตัดถนนผ่านไปใกล้โบราณสถานก่อให้เกิดความสั่นสะเทือนทำให้โบราณสถานแตกร้าวหรือทรุดเสียหายได้

จากความหมายการอนุรักษ์โบราณสถาน และผลการศึกษาของนักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยประมวลผลได้ว่า การอนุรักษ์โบราณสถาน มีส่วนสำคัญต่อการส่งเสริมความสำเร็จสู่กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน สรุปได้ตามตารางที่ ๒.๖

ตารางที่ ๒.๖ สรุปแนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน

ลำดับ	นักวิชาการ	ประเด็นสำคัญ
๑	สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, ม.ล. (๒๕๕๒, หน้า ๑๑)	วัฒนธรรมศาสนาคือความเป็นอยู่ทำให้มีการสร้างศิลปะสิ่งก่อสร้างสถาปัตยกรรมที่สนองด้านจิตใจและการสนองความต้องการด้านการอยู่อาศัย
๒	นิคมมุสิกะคามะและ ธาดาสุทธิธรรม (หน้า ๑๒)	ระยะแรกตามการปฏิบัติเชิงกายภาพได้ถูกเรียกรวมว่าเป็นการบูรณะ/ปฏิสังขรณ์ (Restoration/Reconstruction) ซึ่งหมายถึงการทำให้สถาปัตยกรรมคืนสภาพสู่ลักษณะที่เคยปรากฏในอดีต
๓	Weaver, Martin (1993, หน้า 53)	การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมมีความหมายรวมถึงการสงวนปกป้องรักษาจากความสูญเสียทั้งทำลายเพื่อให้มรดกวัฒนธรรมเหล่านั้นสามารถใช้การอนุรักษ์ในความสุขทางจิตใจ
๔	ศิริชัย นฤมิตรเรขการ (๒๕๔๑, หน้า ๑๐)	พ.ร.บ.โบราณวัตถุสถานฉบับแก้ไขปรับปรุง (พ.ศ. ๒๕๓๕) ที่มีเป้าหมายหลักคือเพื่อรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมและนิยามโบราณสถานในฐานะเป็นหลักฐานที่มีคุณค่าในด้านประวัติศาสตร์และศิลปะและเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของชาติ
๕	อุษณีย์ ธงไชย (หน้า ๒๐)	การอนุรักษ์เป็นส่วนหนึ่งของการปกครองกษัตริย์หรือสมมติเทพที่ต้องการส่งสมคุณความดีและบารมีของความชอบธรรมในการปกครองความเป็นกษัตริย์ผู้ทรงทศพิธราชธรรมผ่านบารมีจากการทำนุบำรุงพุทธศาสนา
๖	กรมศิลปากร (๒๕๓๓, หน้า ๑๗)	ทางการอนุรักษ์ในประเทศไทยคือการอนุรักษ์ที่ดำเนินการบนพื้นฐานแนวคิดจากตะวันตกในปัจจุบันสามารถรักษารูปแบบศิลปกรรมสถาปัตยกรรมโบราณวัตถุสถานไว้ได้แต่ยังขาดข้อมูลในด้านภูมิปัญญาความรู้วัสดุและฝีมือช่างการอนุรักษ์

๒.๔ แนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องกับพระสังฆาธิการ

เพื่อประกอบการศึกษา ผู้ศึกษาจึงได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับพระสังฆาธิการตามที่ได้ นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวไว้ ดังนี้

๒.๔.๑ ความหมายของพระสังฆาธิการ

คำว่าพระสังฆาธิการมาจากคำว่า “สังฆ” และ “อธิการ” เป็นพระสังฆาธิการแปลตาม รูปศัพท์ว่าพระภิกษุผู้ทำงานโดยสิทธิขาดในทางคณะสงฆ์หรือพระภิกษุผู้ทำงานในคณะสงฆ์โดยมี อำนาจเต็มตามตำแหน่งจึงหมายถึงพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์^{๔๗}

จากความหมายข้างต้นพระสังฆาธิการจึงเป็นพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะ สงฆ์กฎหมายเถรสมาคมฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการโดย กำหนดตำแหน่งพระภิกษุดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ตามลำดับชั้นไว้ได้แก่ระดับเจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาครองเจ้าคณะภาคเจ้าคณะจังหวัดรองเจ้าคณะจังหวัดเจ้าคณะอำเภอรองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลรองเจ้าคณะตำบลเจ้าอาวาสรองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระภิกษุผู้ดำรง ตำแหน่งดังกล่าวจะมีอำนาจเต็มตามกฎหมายคณะสงฆ์กฎหมายคำสั่งของมหาเถรสมาคมครอบคลุมงาน ทุกส่วนในเขตปกครองหรือในวัดพระสังฆาธิการจึงมีลักษณะความเป็นผู้นำในการพัฒนาพระภิกษุ สามเณรและคฤหัสถ์ที่อยู่ในวัดในหมู่บ้านและในชุมชนโดยใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนา

การปกครองคณะสงฆ์จึงถือว่าเป็นหัวใจหลักในงานบริหารจัดการกิจการของคณะสงฆ์ คือด้านการปกครอง การศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ สาธารณูปการ และสาธารณ สงเคราะห์ ให้ดำเนินไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎระเบียบ มหาเถรสมาคม ข้อบังคับ มติ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชหรือคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน การระงับอธิกรณ์ การวินิจฉัย การลงนิคหกรรม การวินิจฉัยข้ออุทธรณ์ต่าง ๆ ตลอดถึงการแต่งตั้งถอดถอนเจ้าคณะพระสังฆาธิการ ควบคุมดูแลให้ไปตามข้อวัตรปฏิบัติของจริยาพระสังฆาธิการ และสถาบันคณะสงฆ์ไทยตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบันได้ตระหนักถึงความสำคัญในระบบการปกครองคณะสงฆ์ในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะ ปัจจุบันนี้ วิทยาการด้านการบริหารและการจัดการก้าวหน้าไปมากคณะสงฆ์ควรจะได้ใช้วิทยาการ เหล่านี้มาช่วยเสริมการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ กิจการคณะสงฆ์บางอย่างอาจอาศัยการบริหารแบบราชการของฝ่ายบ้านเมือง กิจการคณะสงฆ์บางอย่างอาจอาศัยการบริหารที่คล่องตัวแบบ ภาคเอกชน และกิจการบางอย่างต้องบริหารตามหลักพระธรรมวินัย^{๔๘}

^{๔๗}สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอำนาจเจริญ การปฏิบัติงานพระพุทธศาสนา, โครงการประชุม พระสังฆาธิการเจ้าคณะจังหวัดและเจ้าคณะอำเภอ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๗), หน้า ๘.

^{๔๘}พระธรรมวรนายก (โอภาส นิรุติเมธี), ธรรมปริทัศน์ ๔๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๕๙.

แนวคิดเกี่ยวกับพระสังฆาธิการ ว่าการที่พระสงฆ์ต้องเกี่ยวข้องกับประชาชนมากขึ้น ก็ยิ่งควรต้องตระหนักในสมณภาวะและภาระหน้าที่ เกื้อกูลต่อพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง โดยมีการศึกษาปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างถูกต้อง ไม่สร้างความเสื่อมทรามหรือสิ่งที่ไม่ดีงามแก่พระพุทธศาสนา

ปัจจุบัน การปกครองคณะสงฆ์ จึงถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญเพราะถ้ามีระบบปกครองดี ศาสนาก็มีความเจริญมั่นคง การปกครองหรือการบริหารที่ดีนั้น จะต้องมีการรูปแบบและวิธีการจัดการ หรือมีแนวคิดซึ่งขึ้นอยู่กับงานมอบอำนาจกระจายงานให้ผู้อยู่ฝ่ายบริหารระดับต่างๆ รับผิดชอบตามความรู้ความสามารถของตน และพัฒนาการในด้านต่างๆ เพราะการปกครองคณะสงฆ์ ปัจจุบันนี้ มีอำนาจรัฐและจารีตประเพณีเข้ามาเกี่ยวข้อง เมื่อมีอธิกรณ์เกิดขึ้นต้องอาศัย พระราช บัญญัติคณะสงฆ์เป็นเกณฑ์จัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์^{๔๙}

พระพุทธศาสนา มีหลักศาสนธรรมที่สามารถน้อมนำไปปฏิบัติ มีศาสนสถานไว้สำหรับ ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และมีศาสนบุคคลคือพระสงฆ์เป็นผู้สืบทอดเจตนารมณ์ปฏิบัติตามคำ สอนของพระพุทธเจ้า แล้วเผยแผ่พุทธธรรม ในสังคมไทยให้ความสำคัญกับพระสงฆ์ เนื่องจากเห็นว่า เป็นบุคคลที่มีฐานะพิเศษทางสังคมได้รับการยอมรับนับถือ สังคมไทยให้ความเอื้อเฟื้อและแสดงความ เคารพนอบน้อมต่อพระสงฆ์เมื่อได้พบเห็น ยิ่งพระสงฆ์ที่มีวัตรปฏิบัติเคร่งครัดตามพระธรรมวินัย ด้วยแล้ว มักจะได้รับการยอมรับนับถือจากพุทธศาสนิกชนอย่างมาก เมื่อพระสงฆ์เป็นแบบอย่างที่ดี ของพุทธศาสนิกชนยิ่งทำให้พระศาสนาเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นไป หากพระสงฆ์ประพฤติในทางเสียหาย ก็จะทำให้ศาสนามีความเศร้าหมองและประชาชนเสื่อมความศรัทธา เมื่อพระสงฆ์ประพฤติดีปฏิบัติ ชอบคุณานุประโยชน์ก็จะเกิดแก่สังคมสงฆ์นั้น^{๕๐}

พระสังฆาธิการ จะต้องอาศัยพระธรรมวินัยตัวบทกฎหมาย ระเบียบ กฎ และข้อบังคับ ตลอดทั้งแนวนโยบาย และระเบียบประเพณีที่เคยปฏิบัติมา ฉะนั้น การตัดสินใจ หมายถึง การอำนวยการเลือกตั้ง การชี้แจงงานให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติตามเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่าง มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลตลอดทั้งติดตามคำสั่งชี้แนะนั้น และในการสั่งงานซึ่งตัดสินใจสั่งการ ลงไป พระสังฆาธิการจะต้องอาศัยข้อมูล ข้อเท็จจริงตลอดจนความคิดเห็นของบุคคลหลายฝ่าย ที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการพิจารณา การสั่งการจะดำเนินไปในทิศทางอันเป็นจุดหมายของ

^{๔๙}พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหพิมพ์กรรม จำกัด, ๒๕๓๙), หน้า ๗๘.

^{๕๐}กรมการศาสนา, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑.

หน่วยงานนั้นๆ ต้องใช้เทคนิควิธีให้เกิดแรงจูงใจ การติดต่อสื่อสารความคิด และการทำงานให้เกิดขึ้นนั้น จึงจะทำให้การปฏิบัติงานของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาเกิดแรงจูงใจที่จะปฏิบัติตามคำสั่ง^{๕๑}

การของคณะสงฆ์ หรือพระพุทธศาสนา เป็นกิจการของวัดตามหน้าที่ของเจ้าอาวาส ส่วนเจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้นควรให้การช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษา หรือบุคคลผู้ศึกษาได้ โดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย และระเบียบแบบแผนของพระสงฆ์ เช่น ช่วยขวนขวายในการสร้างอาคารเรียน ช่วยจัดหาอุปกรณ์การศึกษา จัดตั้งกองทุนสงเคราะห์นักเรียนชั้นประถมศึกษา มัธยม และอุดมศึกษา ตามหลักการประกาศของมหาเถรสมาคม ช่วยแก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าอาวาสให้เป็นไปโดยชอบ และพิจารณาให้กำลังใจและบำรุงขวัญแก่เจ้าอาวาสตามสมควรแก่การปฏิบัติหน้าที่^{๕๒}

สำนักงานพระพุทธศาสนา ได้มีแนวคิดเกี่ยวกับพระสังฆาธิการ ว่า การกำกับดูแลเป็นการควบคุมสมาชิกภายในองค์การ ให้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญแก่การกำกับดูแลคณะสงฆ์เป็นอย่างดีดังที่พระพุทธเจ้าบัญญัติพระวินัย เพื่อให้พระสงฆ์ใช้มาตรฐานการควบคุมความประพฤติให้เป็นแบบเดียวกัน พระพุทธเจ้าทรงให้เหตุผลในการบัญญัติพระวินัยไว้ ๑๐ ประการ เช่น เพื่อความผาสุกแห่งคณะสงฆ์ เพื่อข่มบุคคลผู้ไม่มีความละอาย เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสื่อมเสียทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพื่อความมั่นคงแห่งพระศาสนา^{๕๓}

สรุปได้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ จึงถือว่ามีสำคัญต่อความมั่นคงของพุทธศาสนา เป็นการสร้างความเข้มแข็งของสถาบันสงฆ์ การดำรงอยู่ของคณะสงฆ์คือเป็นตัวแทนที่เป็นสาวกของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทำหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจเผยแผ่ สืบสาน และถ่ายทอดพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ นอกจากนั้นการปฏิบัติและการดำรงชีวิตของพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัย สามารถสร้างศรัทธาความเลื่อมใสให้เกิดแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป ทั้งยังเป็นการสร้างแรงจูงใจ ให้พุทธศาสนิกชนได้ตระหนักถึงบทบาท หน้าที่ของตนในฐานะพุทธบริษัทอีกด้วย ดังนั้นการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์จึงมีความจำเป็น เพราะนั่นคือการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวรตลอดไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ไทย ย่อมมีเอกลักษณ์เป็นการเฉพาะ นอกจากจะเป็นไปตามพระธรรมวินัยแล้ว ยังได้มีแบบแผนตามที่ได้กำหนดขึ้นมาในประเทศไทยเป็นการเฉพาะอีกด้วย

^{๕๑}พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) , พุทธวิธีการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๕-๖.

^{๕๒}สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า, การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๔๔.

^{๕๓}สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอำนาจเจริญ, การปฏิบัติงานพระพุทธศาสนา โครงการประชุมพระสังฆาธิการเจ้าคณะจังหวัดและเจ้าคณะอำเภอ, ๒๕๔๗, หน้า ๘.

๒.๔.๒ ความสำคัญของพระสังฆาธิการ

พระสังฆาธิการเป็นผู้ปกครองดูแลคณะสงฆ์ในเขตปกครองและวัดให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ และพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช มีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์จัดการและพัฒนาศาสนศึกษาการศึกษาสงเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นไปด้วยดี พระสังฆาธิการจึงมีความสำคัญในการดูแลพระภิกษุสามเณรดูแลวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยให้พระภิกษุสามเณรมีจริยาวัตรตรงตามประเพณีปฏิบัติตนตามหลักพระธรรมวินัยนับว่าพระสังฆาธิการเป็นผู้จรรโลงพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนดูแลความประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุสามเณรมีให้ออกนอกพระธรรมวินัยและพระสังฆาธิการโดยเฉพาะเจ้าอาวาสรองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาสจะต้องบำรุงรักษาจัดการวัดและสมบัติของวัดให้เป็นไปโดยเรียบร้อยปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่พำนักอยู่ในวัดปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ให้ความสะอาดตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

กรมการศาสนากระทรวงศึกษาธิการระบุถึงความสำคัญของพระสังฆาธิการว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบต่อไปก็ด้วยจะต้องอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญเนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชนโดยเฉพาะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสซึ่งเป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของประชาชนตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เจ้าอาวาสจึงมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารและจัดการวัดให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ^{๔๔}

ส่วนสำนักงานเจ้าคณะภาค๑๕ ได้ระบุความสำคัญของพระสังฆาธิการว่าเป็นผู้ขับเคลื่อนการบริหารกิจการคณะสงฆ์และการพระพุทธศาสนาให้ปฏิบัติถูกต้องเป็นประโยชน์ทั้งงานการศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาการสาธารณูปการการศึกษาสงเคราะห์และการสาธารณสงเคราะห์^{๔๕}

ดังนั้น พระสังฆาธิการจึงเป็นพระภิกษุที่ปฏิบัติภารกิจของพระพุทธศาสนาที่จะช่วยส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองและสร้างศรัทธาของพุทธศาสนิกชนต่อพระพุทธศาสนาและสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงของพระพุทธศาสนา.

^{๔๔}กรมการศาสนากระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, หน้าค่านำ.

^{๔๕}สำนักงานเจ้าคณะภาค๑๕, คู่มือปฏิบัติงานการคณะสงฆ์, (นครปฐม : สำนักงานเลขาธิการเจ้าคณะภาค ๑๕ วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร, ๒๕๕๗), หน้า ๔๖.

๒.๔.๓ การแต่งตั้งและถอดถอนพระสังฆาธิการ

กฎหมายเถรสมาคมฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการได้กำหนดคุณสมบัติของพระสังฆาธิการการแต่งตั้งและถอดถอนไว้ดังนี้^{๕๖}

คุณสมบัติทั่วไปของพระสังฆาธิการ

กฎหมายเถรสมาคมฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการได้กำหนดคุณสมบัติทั่วไปของพระสังฆาธิการไว้ข้อดังนี้

๑. มีพรรษาสมควรแก่ตำแหน่ง
๒. มีความรู้สมควรแก่ตำแหน่ง
๓. มีความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย
๔. เป็นผู้ฉลาดสามารถในการปกครองคณะสงฆ์
๕. ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพไร้ความสามารถหรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบหรือเป็นโรคเรื้อนหรือเป็นวัณโรคในระยะอันตรายจนเป็นที่น่ารังเกียจ
๖. ไม่เคยต้องคำวินิจฉัยลงโทษในอธิกรณ์ที่พึงรังเกียจมาก่อน
๗. ไม่เคยถูกถอดถอนหรือถูกปลดจากตำแหน่งใดเพราะความผิดมาก่อน

การแต่งตั้งพระสังฆาธิการ

การแต่งตั้งพระสังฆาธิการตามกฎหมายเถรสมาคมมีดังนี้คือ^{๕๗}

๑. การแต่งตั้งเจ้าคณะใหญ่จะต้องมีคุณสมบัติทั่วไปแล้วจะต้องมีพรรษาพ้น ๓๐ และมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่ารองสมเด็จพระราชาคณะสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งพระภิกษุที่มีคุณสมบัติให้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่โดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม

๒. การแต่งตั้งเจ้าคณะภาคจะต้องมีคุณสมบัติทั่วไปแล้วจะต้องมีพรรษาพ้น ๒๐ พรรษาและกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะภาคนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปีหรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดในภาคนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๔ ปี หรือมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นเทพหรือเป็นพระราชาคณะซึ่งเป็นพระคณาจารย์เอกหรือเป็นเปรียญธรรม ๙ ประโยค การแต่งตั้งเจ้าคณะภาคเป็นหน้าที่ของเจ้าคณะใหญ่พิจารณาคัดเลือกพระภิกษุที่มีคุณสมบัติเสนอมหาเถรสมาคมพิจารณาเพื่อมีพระบัญชาแต่งตั้งตามมติมหาเถรสมาคมเจ้าคณะภาคจะอยู่ในตำแหน่งคราวละ ๔ ปี และอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้

๓. การแต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัดจะต้องมีคุณสมบัติทั่วไปแล้วจะต้องมีพรรษาพ้น ๑๐ พรรษากับมีสำนักอยู่ในเขตจังหวัดนั้นและกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะจังหวัดนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒

^{๕๖} กองแผนงานกรมการศาสนากระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติกฎระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๔๐๓.

^{๕๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐๔ - ๔๑๐.

ปีหรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอในจังหวัดนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๔ ปี หรือมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่า พระราชาคณะชั้นสามัญหรือเป็นพระคณาจารย์โทขึ้นไปหรือเป็นเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่า ๖ ประโยค การแต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัดในภาคใดให้เจ้าคณะภาคนั้นพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตาม เกณฑ์เสนอเจ้าคณะใหญ่พิจารณาเพื่อมีพระบัญชาแต่งตั้งตามมติมหาเถรสมาคม

๔. การแต่งตั้งเจ้าคณะอำเภอจะต้องมีคุณสมบัติทั่วไปแล้วจะต้องมีพรรษาพ้น ๑๐ พรรษากับมีสำนักอยู่ในเขตจังหวัดนั้นและกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะอำเภอนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลในอำเภอนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่า ๔ ปี หรือมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าชั้นสัญญาบัตรหรือเป็นพระคณาจารย์ตรีขึ้นไปหรือมีเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่า ๔ ประโยค การแต่งตั้ง เจ้าคณะอำเภอในจังหวัดใดให้เจ้าคณะจังหวัดนั้นคัดเลือกผู้มีคุณสมบัติดังกล่าวเสนอเจ้าคณะภาคเพื่อ พิจารณาแต่งตั้งโดยอนุมัติของเจ้าคณะใหญ่

๕. การแต่งตั้งเจ้าคณะตำบลจะต้องมีคุณสมบัติทั่วไปแล้วจะต้องมีพรรษาพ้น ๕ พรรษากับมีสำนักอยู่ในเขตอำเภอนั้นและกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะตำบลนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสในตำบลนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่า ๔ ปีหรือเป็นพระภิกษุมีสมณศักดิ์ หรือเป็นพระคณาจารย์หรือเป็นเปรียญธรรมหรือเป็นนักรธรรมเอกการแต่งตั้งเจ้าคณะตำบลในอำเภอ ใดให้เจ้าคณะอำเภอคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติดังกล่าวเสนอเจ้าคณะจังหวัดพิจารณาแต่งตั้ง เมื่อได้แต่งตั้งแล้วให้แจ้งกรมการศาสนาและรายงานเจ้าคณะภาคเพื่อทราบ

๖. การแต่งตั้งเจ้าอาวาสที่เป็นพระอารามราษฎร์จะต้องมีคุณสมบัติทั่วไปแล้วจะต้อง มีพรรษาพ้น ๕ พรรษาและเป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ในถิ่นนั้น ในการแต่งตั้งเจ้าอาวาสนอกจากพระอารามหลวงในตำบลใดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอเจ้าคณะตำบลรองเจ้าคณะตำบลเจ้าสังกัดถ้าไม่มีรองเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะ ตำบลให้เจ้าคณะอำเภอเลือกเจ้าอาวาสในตำบลนั้นรวมกันทั้งหมดไม่น้อยกว่า ๓ รูปร่วมกันพิจารณา คัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติดังกล่าวแล้วให้เจ้าคณะอำเภอรายงานเสนอ เจ้าคณะจังหวัด เพื่อพิจารณาแต่งตั้งถ้าพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสนั้นดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดอยู่ด้วย ให้เจ้าคณะอำเภอรายงานเจ้าคณะจังหวัดเพื่อเจ้าคณะภาคพิจารณาแต่งตั้งในการแต่งตั้งรอง เจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาสนอกจากพระอารามหลวงให้เจ้าอาวาสพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มี คุณสมบัติและระบุน้ำที่ที่ตนจะมอบหมายให้ปฏิบัติเสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับเพื่อเจ้าคณะ จังหวัดพิจารณาแต่งตั้ง

๗. การแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงในกรุงเทพมหานครต้องมี คุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่งคือต้องมีพรรษาพ้น ๑๐ พรรษาเป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับ ถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์สำหรับพระอารามหลวงชั้นเอกต้องมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะ

ชั้นราชสำหรับพระอารามหลวงชั้นโทต้องมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นสามัญสำหรับพระอารามหลวงชั้นตรีต้องมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นเอก

ส่วนพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานครต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะส่วนหนึ่งดังนี้คือมีพรรษาพัน ๑๐ พรรษาเป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์สำหรับพระอารามหลวงชั้นเอกต้องมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นสามัญสำหรับพระอารามหลวงชั้นโทต้องมีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นเอกสำหรับพระอารามหลวงชั้นตรีต้องมีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นโทหรือพระครูสัญญาบัตรที่มีนิตยภัตไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นโทสำหรับพระอารามหลวงชั้นตรีการแต่งตั้งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะจังหวัดคัดเลือกพระภิกษุที่มีคุณสมบัติดังกล่าวแล้วแต่กรณีเสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับเพื่อมหาเถรสมาคมพิจารณาถ้าพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดอยู่ด้วยให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะภาคดำเนินการในการแต่งตั้งรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงให้เจ้าอาวาสพระอารามหลวงนั้นพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติและระบุหน้าที่ที่มอบหมายให้ปฏิบัติแล้วรายงานเจ้าคณะจังหวัดเพื่อพิจารณาเสนอตามลำดับจนถึงมหาเถรสมาคมสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งเจ้าอาวาสรองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงตามมติมหาเถรสมาคม

การพ้นจากตำแหน่งหน้าที่พระสังฆาธิการ พระสังฆาธิการจะพ้นจากตำแหน่งได้ในกรณีมรณภาพหรือพ้นจากความเป็นพระภิกษุหรือลาออกหรือย้ายออกไปนอกเขตที่ตนมีสำนักอยู่หรือให้ออกจากตำแหน่งหน้าที่โดยถูกปลดจากตำแหน่งหน้าที่ที่ถูกถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่^{๕๘}

๒.๔.๔ บทบาทของพระสังฆาธิการ

นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงบทบาทของพระสังฆาธิการไว้มากมาย ดังนี้

พระสังฆาธิการมีบทบาทหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์โดยมีหลักการปกครองคือมุ่งความสงบเรียบร้อยมุ่งความเจริญงอกงามและมุ่งความสามัคคีปรองดองซึ่งทั้ง๓ประการนี้เป็นเครื่องวัดสมรรถภาพของการปกครองในขณะเดียวกันในการปกครองพระสงฆ์ให้ได้ผลดีตามหลักการดังกล่าวนั้นพระครูมงคลคีตวงศ์และคณะ^{๕๙} กล่าวว่าพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสทุกรูปต้องพัฒนาตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัยก่อนเป็นประการแรกประการที่สองจะต้องมีรูปแบบการปกครองในวัดวาอารามให้เรียบร้อยและประการสุดท้ายจะต้องจัดรูปแบบในการศึกษาเล่าเรียนแผนกพระปริยัติธรรมขึ้นเช่นแผนกนักธรรมแผนกบาลีขึ้นในวัดของตนนอกจากนี้จะต้องอบรมวิปัสสนากรรมฐานให้กับ

^{๕๘}อ้างแล้ว, หน้า ๔๑๑.

^{๕๙}พระครูมงคลคีตวงศ์ (กุศล คนธวโร) และคณะ, พระสงฆ์กับการพัฒนาชนบท, การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร, ๒๕๒๖), หน้า ๕๓ – ๖๗, (เอกสารอัดสำเนา).

พระภิกษุ สามเณรเรียกว่าพัฒนาจิตใจของพระภิกษุสามเณรให้มีความมั่นคงเพื่อพระภิกษุสามเณรจะได้นำหลักการพัฒนาจิตใจนี้ไปสู่เด็กหรือเยาวชนหรือยุวพุทธให้หันเข้ามาศึกษาหาความรู้ด้านพระพุทธศาสนาเรียกว่าจริยธรรมการให้การศึกษาด้านจริยธรรมก็คือการเปิดโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้นการเปิดโรงเรียนเด็กเล็กที่เรียกว่าเด็กก่อนเกณฑ์ซึ่งเป็นโครงการของมหาเถรสมาคมก็เพื่อเป็นการชักจูงเด็กเล็กให้หันเข้ามาฟังพระสงฆ์พระสงฆ์ก็มีบทบาทช่วยเหลือเด็กเล็กด้วยเมตตาธรรมเด็กเล็กเหล่านี้ก็คือลูกหลานชาวบ้านที่ต้องออกไปประกอบอาชีพเมื่อวัดรับดูแลลูกหลานให้ความเลื่อมใสศรัทธาต่อวัดต่อพระพุทธศาสนาที่บังเกิดขึ้นกับประชาชน จึงเห็นได้ว่าพระสงฆ์สาธารณะระดับเจ้าอาวาสนอกจากจะมีหน้าที่ในการดูแลวัดพัฒนาวัดแล้วยังต้องช่วยเหลือและพัฒนาชุมชนพร้อมกันไปด้วย^{๖๐}

พระสงฆ์สาธารณะเป็นนามบัญญัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่๒) พ.ศ.๒๕๓๕ ได้กำหนดบทบาทอำนาจหน้าที่การปกครองคณะสงฆ์ในเขตปกครองของตนได้แก่การรักษาความเรียบร้อยดีงามการศาสนศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาการสาธารณูปการการศึกษาสงเคราะห์และการสาธารณสงเคราะห์รวมทั้งการนิคมกรรมหรือการวินิจฉัยอธิกรณ์หรือความผิดทางพระธรรมวินัยของพระภิกษุ

กฎหมายมหาเถรสมาคมฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสงฆ์สาธารณะ^{๖๑} ได้กำหนดจรรยาพระสงฆ์สาธารณะซึ่งพระสงฆ์สาธารณะต้องปฏิบัติตามบทบาทของพระสงฆ์สาธารณะดังต่อไปนี้

๑. ต้องเคารพเชื่อฟังเพื่อต่อกฎหมายพระราชบัญญัติคณะสงฆ์กฎกระทรวงกฎหมายมหาเถรสมาคมข้อบังคับระเบียบคำสั่งมติประกาศพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชสั่งรและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด

๒. ต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาซึ่งสั่งโดยชอบด้วยอำนาจหน้าที่ ถ้าไม่เห็นพ้องด้วยคำสั่งนั้นให้เสนอความเห็นคัดค้านเป็นลายลักษณ์อักษรภายใน๑๕วันนับแต่วันที่ได้รับทราบคำสั่งและเมื่อได้คัดค้านดังกล่าวมานั้นแล้วแต่ผู้สั่งมิได้ถอนหรือแก้คำสั่งนั้นถ้าคำสั่งนั้นไม่ผิดพระวินัยต้องปฏิบัติตามต้องรายงานจนถึงผู้สั่งในกรณีมีการคัดค้านคำสั่งให้ผู้ส่งรายงานเรื่องทั้งหมดไปยังผู้บังคับบัญชาเหนือตนเพื่อพิจารณาสั่งการต่อไป ในการปฏิบัติหน้าที่ห้ามทำข้ามผู้บังคับบัญชาเหนือตนวันแต่จะได้รับอนุญาตพิเศษเป็นครั้งคราว

๓. ต้องตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวังมิให้เกิดความเสียหายแก่การคณะสงฆ์และการพระพุทธศาสนาและห้ามมิให้ละทิ้งหน้าที่โดยไม่มีเหตุอันควร

^{๖๐}พระธรรมญาณมุนี (ททองย้อย กิตติทินโน), วัดช่วยชาวบ้านได้อย่างไร, การแสวงหาเส้นทางพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร, ๒๕๒๖), หน้า ๔๗, (เอกสารอัดสำเนา).

^{๖๑}สำนักงานเจ้าคณะภาค๑๕, คู่มือปฏิบัติงานการคณะสงฆ์, หน้า ๔๗ - ๔๘.

๔. ต้องปฏิบัติหน้าที่โดยชอบและห้ามมิให้ใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ไม่สมควร
 ๕. ต้องสุภาพเรียบร้อยต่อผู้บังคับบัญชาเหนือตนและผู้อยู่ในปกครอง
 ๖. ต้องรักษาส่งเสริมสามัคคีในหมู่คณะและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางที่ชอบ
 ๗. ต้องอำนวยความสะดวกในหน้าที่การคณะสงฆ์และการพระศาสนา
 ๘. ต้องรักษาข้อความอันเกี่ยวกับการคณะสงฆ์ที่ยังไม่ควรเปิดเผย
- ทั้ง ๘ ข้อนี้เป็นจรรยาอันพระสังฆาธิการต้องถือปฏิบัติตามโดยเคร่งครัดเพราะละเมิดแล้วย่อมได้รับโทษฐานละเมิดจรรยา

๒.๔.๕. อำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการ

การปกครองคณะสงฆ์ทุกส่วนทุกชั้นให้มีเจ้าคณะมหานิกายและเจ้าคณะธรรมยุตปกครองบังคับบัญชาวัดและพระภิกษุสามเณรในนิกายนั้นๆ อำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการมีระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ดังนี้^{๒๒}

ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง

กฎหมายตราสามดวงฉบับที่ ๒๓ (๒๕๔๑) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ได้กำหนดวิธีดำเนินการเพื่อความเรียบร้อยดังงามวิธีดำเนินการศาสนศึกษาและศึกษาสงเคราะห์วิธีดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาวิธีดำเนินการสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์อันเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนาให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในระเบียบมหาเถรสมาคมเพื่อประโยชน์แก่การปกครองคณะสงฆ์ให้เจ้าคณะใหญ่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับคณะสงฆ์ในนิกายนั้นๆ ในเขตปกครองคณะสงฆ์ดังนี้^{๒๓}

๑. เจ้าคณะใหญ่หนกลางปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ ภาค ๒ ภาค ๓ ภาค ๑๓ ภาค ๑๔ และภาค ๑๕
๒. เจ้าคณะใหญ่หนเหนือปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ ภาค ๕ ภาค ๖ และภาค ๗
๓. เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออกปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๘ ภาค ๙ ภาค ๑๐ ภาค ๑๑ และภาค ๑๒
๔. เจ้าคณะใหญ่หนใต้ปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๖ ภาค ๑๗ และภาค ๑๘
๕. เจ้าคณะใหญ่ธรรมยุตปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุตทุกภาคเจ้าคณะใหญ่มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตหนของตนดังนี้

^{๒๒}สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการและพระวินยาธิการ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๗๐.

^{๒๓}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๑.

(๑) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัยกฎหมายมหาเถรสมาคมข้อบังคับระเบียบคำสั่งมติประกาศพระราชบัญญัติศาสนาสมเด็จพระสังฆราช

(๒) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงามการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ให้ดำเนินการไปด้วยดี

(๓) วินิจฉัยการลงนิคมกรรมวินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือวินิจฉัยชั้นภาคหรือมีอำนาจหน้าที่ในกรณีที่ได้รับมอบหมายอย่างอื่นจากมหาเถรสมาคม

(๔) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะภาคให้เป็นไปโดยชอบ

(๕) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาสตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตนและชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

(๖) ตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค

การปกครองคณะสงฆ์ในส่วนภูมิภาคแบ่งการปกครองเป็นระดับชั้นดังนี้^{๖๔}

๑. เจ้าคณะภาคมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตภาคของตนดังนี้

๑.๑ ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัยกฎหมายมหาเถรสมาคมข้อบังคับระเบียบคำสั่งมติประกาศพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

๑.๒ ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงามการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาการสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ให้ดำเนินไปด้วยดี

๑.๓ วินิจฉัยการลงนิคมกรรมวินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นจังหวัด

๑.๔ แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะจังหวัดให้เป็นไปโดยชอบ

๑.๕ ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาสตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตนและชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

๑.๖ ตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

๒. เจ้าคณะจังหวัดหมายถึง เจ้าคณะกรุงเทพมหานครและเจ้าคณะจังหวัด นอกจากกรุงเทพมหานคร รวมถึง รองเจ้าคณะจังหวัด หมายถึง รองเจ้าคณะกรุงเทพมหานครและรองเจ้า

^{๖๔}อ้างแล้ว, หน้า ๗๒.

คณะจังหวัดนอจากกรุงเทพมหานคร เจ้าคณะจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดของตน^{๖๕} ดังนี้

๒.๑ ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัยกฎหมายกฎหมายมหาเถรสมาคมข้อบังคับระเบียบคำสั่งมติประกาศพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน

๒.๒ ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงามการศาสนศึกษาการศึกษาสงเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาการสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ให้ดำเนินไปด้วยดี

๒.๓ ระวังอธิกรณ์วินิจัยการลงนิคหกรรมวินิจัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจัยชั้นเจ้าคณะอำเภอ

๒.๔ แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะอำเภอให้เป็นไปโดยชอบ

๒.๕ ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาสตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตนและชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

๒.๖ ตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

๓. เจ้าคณะอำเภอหมายถึงเจ้าคณะเขตในกรุงเทพมหานครและเจ้าคณะอำเภอในจังหวัดนอจากกรุงเทพมหานคร รองเจ้าคณะอำเภอหมายถึงรองเจ้าคณะเขตในกรุงเทพมหานครและรองเจ้าคณะอำเภอ ในจังหวัดนอจากกรุงเทพมหานครเจ้าคณะอำเภอมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอของตนดังนี้^{๖๖}

๓.๑ ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัยกฎหมายกฎหมายมหาเถรสมาคมข้อบังคับระเบียบคำสั่งมติประกาศพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน

๓.๒ ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงามการศาสนศึกษาการศึกษาสงเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาการสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ให้ดำเนินไปด้วยดี

๓.๓ ระวังอธิกรณ์วินิจัยการลงนิคหกรรมวินิจัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจัยชั้นเจ้าคณะตำบล

๓.๔ แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะตำบลให้เป็นไปโดยชอบ

^{๖๕}อ้างแล้ว, หน้า ๗๓.

^{๖๖}อ้างแล้ว, หน้า ๗๔.

๓.๕ ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาสตลอดถึงพระภิกษุ สามเณร ผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตนและชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

๓.๖ ตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

๔. เจ้าคณะตำบลหมายถึงเจ้าคณะแขวงในกรุงเทพมหานครและเจ้าคณะตำบล ในจังหวัดนอจากกรุงเทพมหานครรวมถึงรองเจ้าคณะตำบลหมายถึงรองเจ้าคณะแขวง ในกรุงเทพมหานครและรองเจ้าคณะตำบลในจังหวัดนอจากกรุงเทพมหานครรวมถึงเจ้าคณะตำบล มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตตำบลของตนดังนี้^{๖๗}

๔.๑ ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัยกฎหมาย กฎมหาเถรสมาคมข้อบังคับระเบียบคำสั่งมติประกาศพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน

๔.๒ ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดังการศึกษา การศึกษาสงเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาการสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

๔.๓ ระวังอธิกรณ์วินิจฉัยการลงนิคหกรรมวินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือวินิจฉัย ชั้นเจ้าอาวาส

๔.๔ แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าอาวาสให้เป็นไปโดยชอบ

๔.๕ ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าอาวาสและพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชา หรือผู้อยู่ในเขตปกครองของตนและชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไป โดยความเรียบร้อย

๔.๖ ตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตนเพื่อประโยชน์ แก่การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าคณะใหญ่เจ้าคณะภาครองเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัดรองเจ้าคณะ จังหวัดเจ้าคณะอำเภอรองเจ้าคณะอำเภอเจ้าคณะตำบลรองเจ้าคณะตำบลให้มีเลขานุการทำหน้าที่ เลขานุการ

๕. เจ้าอาวาสผู้มีอำนาจสูงสุดภายในวัดคือเจ้าอาวาสวัดซึ่งเป็นพระสังฆาธิการอันดับที่ ๙ ตามกฎหมายมหาเถรสมาคมเจ้าอาวาสวัดเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อการพระศาสนาอย่างยิ่งใหญ่เพราะ ต้องทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองวัดและเป็นผู้แทนวัดเนื่องจากวัดมีฐานะเป็นนิติบุคคลคือบุคคลตามกฎหมายดังนั้นเจ้าอาวาสจึงมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญาตาม มาตรา ๔๕ กล่าวว่า “ให้ถือว่าพระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์และ ไวยาวัจกรเป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา” ตำแหน่งเจ้าอาวาสจึงเป็นตำแหน่ง

^{๖๗} อ่างแล้ว, หน้า ๗๕-๗๖.

สำคัญยิ่ง^{๖๘} และนอกจากนั้นเจ้าอาวาสยังมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพุทธศาสนิกชนมากที่สุดที่จะช่วย จรรโลงพระพุทธศาสนาปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่ประชาชนดังที่พระพุทธวรญาณ^{๖๙} กล่าวว่าพระสังฆาธิการคือผู้ปกครองสงฆ์ซึ่งตามกฎหมายเถรสมาคมกำหนดให้มีจำนวน ๑ อันดับโดยมีเจ้า คณะภาคเป็นอันดับที่ ๑ มีผู้ช่วยเจ้าอาวาสเป็นอันดับที่ ๑๑ นั้น พระสังฆาธิการอันดับที่ ๙ คือ เจ้าอาวาสนับเป็นพระสังฆาธิการที่มีความสำคัญมากที่สุดมีความรับผิดชอบสูงสุดด้วยเหตุผล

๑. เจ้าอาวาสเป็นผู้อยู่ใกล้ชิดพระภิกษุสามเณรอุบาสกอุบาสิกาประชาชนและเด็กเล็ก รู้จักพื้นฐานของบุคคลเหล่านั้นดีกว่าใครๆ อยู่ใกล้ชิดเหตุการณ์ทางพระศาสนาทั้งดีและร้ายย่อมเข้าใจ ปัญหาต่างๆ และหาทางคลี่คลายปัญหาได้ง่าย

๒. ตำแหน่งเจ้าอาวาสจัดเป็นพื้นฐานที่สำคัญของตำแหน่งผู้ปกครองสงฆ์ทุกตำแหน่ง เป็นเครื่องพิสูจน์และรับรองความสามารถของตำแหน่งปกครองสงฆ์ทั้งหลายได้อย่างดีคือถ้าเป็น เจ้าอาวาสได้ดีก็มีหวังที่จะเป็นเจ้าคณะตำบลหรือเจ้าคณะต่างๆ ได้ดี

ดังนั้นกฎหมายคณะสงฆ์จึงได้บัญญัติอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ในมาตรา ๓๗ และ มาตรา ๓๘ ดังนี้^{๗๐}

มาตรา ๓๗ เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดังนี้

- ๑) บำรุงรักษาวัดจัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี
- ๒) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัด นั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัยกฎหมายเถรสมาคมข้อบังคับระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม
- ๓) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
- ๔) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

หน้าที่เจ้าอาวาสดังกล่าวในมาตรา ๓๗ นี้เป็นหน้าที่โดยภาพรวมลักษณะงานอย่างกว้างๆ มิได้ชี้ชัดถึงวิธีปฏิบัติแต่อย่างใดเพราะวิธีปฏิบัตินั้นได้กำหนดโดยลักษณะงานเป็น ๔ คือ^{๗๑}

๑. หน้าที่ต้องปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมได้แก่

๑.๑ การบำรุงรักษาวัดให้เป็นไปด้วยดีหมายถึงการก่อสร้างการ บูรณปฏิสังขรณ์ การปรับปรุงตกแต่งการกำหนดแบบแปลนผังซึ่งล้วนแต่เป็นงานที่ต้องทำด้วย แรงเงินแรงงาน และแรงความคิดอันเป็นส่วนสร้างสรรค์และเสริมสร้างส่วนที่เป็นวัตถุให้ปรากฏเป็น

^{๖๘}อ้างแล้ว, หน้า ๘๙.

^{๖๙}พระพุทธวรญาณ (ทองย้อย กิตติทินโน), ธรรมญาณนิพนธ์: ๑๐๐ ปีพระพุทธวรญาณ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๗๕.

^{๗๐}พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ), เอกสารประกอบคำบรรยายเรื่องการคณะสงฆ์และการ พระศาสนา, ๓๓ - ๓๔.

^{๗๑}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔ - ๓๖.

รูปธรรม ศาสนสถานและศาสนวัตถุของวัดวาอารามต่างๆจักได้รับการปรับปรุงพัฒนาให้เป็นไปด้วยดี ด้วยหน้าที่เจ้าอาวาสข้อนี้

๑.๒ การจัดกิจการของวัดให้เป็นไปด้วยดีหมายถึงการจัดกิจการของวัดตามหน้าที่ผู้ปกครองวัดและหน้าที่จัดกิจการแทนวัดในฐานะผู้แทนนิติบุคคลเช่นการรับทรัพย์สินการอรรถคดีกิจการเหล่านี้เจ้าอาวาสจะต้องจัดการให้เป็นไปด้วยดีคือเป็นไปโดยถูกต้องตามระเบียบแบบแผนหรือจารีตว่าด้วยการนั้น

๑.๓ การจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดีหมายถึงการดูแลรักษาการใช้จ่าย การจัดทรัพย์สินของวัดตลอดจนการบัญชีทั้งส่วนที่เป็นศาสนวัตถุศาสนสถานและศาสนสมบัติ ของวัดที่ตนเป็นเจ้าอาวาสให้เป็นไปด้วยดีคือให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

๒. หน้าที่ในการปกครองบรรพชิตและคฤหัสถ์ในวัดได้แก่

๒.๑ การปกครองบรรพชิตและคฤหัสถ์ในวัดหมายถึงการคุ้มครองปกป้องรักษาให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ผู้มีอยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นได้เป็นอยู่ด้วยความผาสุกให้ความอนุเคราะห์ในส่วนที่อยู่อาศัยและปัจจัยตามสมควรหรือกล่าวอีกในหนึ่งว่าช่วยบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ดังกล่าวด้วยพรหมวิหารธรรมตามควรแก่เหตุ

๒.๒ การสอดส่องบรรพชิตและคฤหัสถ์ในวัดหมายถึงการตรวจตราและเอาใจใส่ดูแลการประพฤติปฏิบัติตนของบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีถิ่นที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยถึงควบคุมและบังคับบัญชาบรรพชิตและคฤหัสถ์ดังกล่าวให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยกฎหมายกฎหมายอาญาและระเบียบหรือคำสั่งมหาเถรสมาคมและรวมถึงการว่ากล่าวแนะนำชี้แจงเกี่ยวกับการปฏิบัติดังกล่าวด้วยทั้งนี้เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งวัดและพระศาสนาอันเป็นส่วนรวม

๓. หน้าที่เป็นธุระจัดการศึกษาและอบรม

๓.๑ การจัดการศาสนศึกษาหมายถึงการจัดให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรม (รวมถึงธรรมศึกษาอยู่ด้วย) หรือเฉพาะแผนกใดแผนกหนึ่งซึ่งยึดแบบแผนตามจารีตประเพณีที่โดยปฏิบัติสืบมาโดยตรงได้แก่การจัดตั้งสำนักศาสนศึกษาแผนกธรรมหรือการให้พระภิกษุสามเณรไปเรียนที่วัดใกล้เคียงซึ่งมีสำนักศาสนศึกษาดังกล่าว

๓.๒ การอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยหมายถึงการจัดให้มีการอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตตามวิธีการที่กำหนดในคำสั่งมหาเถรสมาคมเรื่องให้ภิกษุสามเณรเรียนพระธรรมวินัย พ.ศ.๒๕๒๘ และการจัดให้มีการอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่คฤหัสถ์ในรูปแบบอื่นๆ รวมถึงการฝึกอบรมระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์เช่นการทำกิจวัตรประจำวันการฝึกซ้อมสวดมนต์ฝึกซ้อมเรื่องสังฆกรรมและพิธีกรรมทาง

พระศาสนาตลอดจนฝึกอบรมการปฏิบัติศาสนกิจของคฤหัสถ์เช่นการทำวัตรสวดมนต์ประจำวันพระ การสมาทานอุโบสถศีลและปฏิบัติศาสนพิธีอื่นๆ

๔. หน้าที่อำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลหน้าที่อำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลนั้นเป็นหน้าที่เชื่อมโยงผูกพันกับสังคมทั้งในส่วนวัดและนอกวัดและเป็นหน้าที่อันเกี่ยวกับผลประโยชน์ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมซึ่งพอแยกได้โดยลักษณะคือ

๔.๑ การอำนวยความสะดวกแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่ขอใช้วัดเป็นที่จัดบำเพ็ญกุศลทั้งที่เป็นส่วนตัวและส่วนรวม

๔.๒ การอำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลของวัดเองทั้งที่เป็นการประจำและเป็นการจร

๔.๓ การอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้จะบำเพ็ญกุศลนอกวัดแต่ขอรับคำปรึกษาและความอุปถัมภ์จากเจ้าอาวาสหรือจากวัด

๔.๔ การสร้างสถานที่เพื่ออำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลเช่นการสร้างฌาปนสถานมีเมรุเผาศพศาลาเผาศพศาลาพักศพหรือศาลาบำเพ็ญกุศลและที่เก็บศพเป็นต้น

อำนาจของเจ้าอาวาส

อำนาจเจ้าอาวาสหมายถึงสิ่งที่เป็นอุปการะแก่การปฏิบัติงานของเจ้าอาวาสเพื่อให้งานที่ปฏิบัติเป็นไปด้วยดีเป็นสิ่งที่มิคู่กับหน้าที่เจ้าอาวาสมิไว้เพื่อใช้บังคับบัญชาผู้อยู่ในบังคับบัญชาโดยเฉพาะเกี่ยวกับบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นดังในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์มาตรา๓๘เจ้าอาวาสมีหน้าที่^{๗๒}ดังนี้

- ๑) ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด
- ๒) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด
- ๓) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัดทำงานภายในวัดหรือให้ทำทัณฑ์บนหรือให้ขอมาโทษในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาสซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัยกฎหมายเถรสมาคมข้อบังคับระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

นอกจากอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสตามกฎหมายคณะสงฆ์ดังกล่าวแล้ว พระพุทธรธรรมญาณ^{๗๓} ได้กล่าวถึงบทบาทความรับผิดชอบของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสว่าต้องช่วยพัฒนาท้องถิ่นในด้านการเสริมสร้างคุณธรรมให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นของตนด้วยในการพัฒนาท้องถิ่นนั้นก็ต้องเริ่มที่เจ้าอาวาสต้องคุมบริยาภาศในวัดให้หล่อหลอมด้วยเมตตาสัจจะสามัคคีคนในวัดรัก

^{๗๒}อ้างแล้ว, หน้า ๓๖ – ๓๗.

^{๗๓}พระพุทธรธรรมญาณ (ทองย้อย กิตติทินโน), ธรรมญาณนิพนธ์ : ๑๐๐ปีพระพุทธธรรมญาณ, หน้า ๕๒-๕๓.

กันเชื้อสัต์ต่อกันปรองดองกันนอกจากนั้นพระธรรมญาณมุนี^{๗๔} ยังได้กล่าวว่า ในส่วนสภาพวัดเจ้าอาวาสก็ต้องจัดวัดให้เป็นศาสนสถานคือเป็นที่บำเพ็ญกิจทางศาสนาเป็นบุญสถานคือเป็นสถานที่ในการบำเพ็ญกุศลเป็นศึกษสถานคือเป็นที่ให้การศึกษาเล่าเรียนอบรมเป็นธรรมสถานคือเป็นสถานที่ในทางประสิทธิ์ประสาทคุณงามความดีเพราะฉะนั้นภายในวัดจึงต้องมีบรรยากาศแห่งศาสนกิจอยู่ตลอดเวลาเช่นมีการไหว้พระมีการสวดมนต์มีการทำสังฆกรรมเป็นประจำตามพระวินัย

๒.๔.๖ การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการ

แต่เดิมลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในอดีตจะเป็นไปในบทบาทของผู้พิทักษ์รักษา เนื่องจากพระสงฆ์แต่ก่อนจะมีความคิดในเรื่องการอนุรักษ์อย่างมาก มักเป็นผู้รวบรวมโบราณวัตถุจากที่ต่าง ๆ มาไว้ที่วัดของตน หรือบางครั้งเป็นผู้ทำการซ่อมแซมปฏิสังขรณ์พระพุทธรูปโบราณที่ถูกทิ้งร้างตามที่ต่างๆ ด้วยกุศลเจตนาอันบริสุทธิ์ที่ปรารถนาให้พระพุทธรูปเหล่านั้นอยู่ในสภาพดี ไม่ทรุดโทรม หักพังเป็นที่น่าสังเวชใจแก่ผู้พบเห็น

กิจที่พระสงฆ์ปฏิบัติดังกล่าว ปรากฏนับแต่สมัยสุโขทัย จากศิลาจารึกหลักที่ ๒ วัดศรีชุม กล่าวถึง สมเด็จพระมหาเถรศรีศรัทธาราชจุฬามณี พระสงฆ์องค์สำคัญในสมัยสุโขทัย ซึ่งมีบทบาทในการซ่อมแซมปฏิสังขรณ์ศาสนสถานโบราณที่ถูกทิ้งร้างตามป่า รวมทั้งเก็บรวบรวมชิ้นส่วนพระพุทธรูปที่แตกหักทรุดโทรมมาต่อให้เป็นองค์ เพื่อการสักการะ ยังความปิติแก่พุทธศาสนิกชน ดังตัวอย่างข้อความในจารึกที่กล่าวว่า

“สมเด็จพระมหาเถรศรีศรัทธาราชจุฬามณีเป็นเจ้า เอาตนเข้าไปเลิกไปก่อกระทำพระมหาธาตุหลวงคืน พระมหาธาตุด้วยสูงเกล้าลิบหัววามั เหนือพระมหาธาตุหลวงไชร์สองอ้อมสามอ้อม พระศรีราชจุฬามณีเป็นเจ้าพยายามให้แล้วแล้ว จึงก่ออิฐขึ้นเจ็ดวา สทายปูนแล้วบริเวณพระธาตุหลวงก่อใหม่เกล้าสูงได้ร้อยสองวา” หรือ

“लगแห่งได้แข่งได้ข่า ลางแห่งได้มือได้ตีน ย่อมพระหินอันใหญ่ชักมาด้วยล้อ ด้วยเกวียนเข็นเข้าในมหาพิหาร เอาตาต่อติดประกิดด้วยปูนมีโถมพรรณอันงามพิจิตร ด้วยอินทนิรมิตเอามาประกิดชิดชนเป็นตนพระพุทธรูปใหญ่ อันถ้าว อันราม งามหนักหนา เอามาไว้เต็มในมหาพิหารเรียงหลายกองช่อง งามหนักหนาแก่กม”

ลักษณะความสัมพันธ์ของพระสงฆ์ที่มีต่อหลักฐานทางโบราณคดีในแง่ของการช่วยซ่อมแซม บูรณะศาสนวัตถุที่ชำรุด ผุพังนั้น น่าจะมีสืบเนื่องมาโดยตลอด เพราะพระสงฆ์ก็มีจุดควรไปในที่ต่าง ๆ เสมอ ย่อมมีโอกาสพบเห็นบรรดาโบราณสถาน โบราณวัตถุมากกว่าคนทั่วไป ทั้งนี้หากโบราณสถานโบราณวัตถุเหล่านั้น เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นในพุทธศาสนา อาทิ วิหาร พระพุทธรูปที่อยู่ในสภาพทรุดโทรม ประกอบกับความปรารถนาดี ไม่นิ่งดูตาย เพิกเฉยพระสงฆ์

^{๗๔}พระธรรมญาณมุนี (ทองย้อย กิตติทินโน), “วัดช่วยชาวบ้านได้อย่างไร”, การแสวงหาเส้นทางพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, ๒๕๒๖, หน้า ๔๓.

มักดำเนินการซ่อมแซมสิ่งนั้นตามกำลังเท่าที่สามารถกระทำได้ อาจใช้วิธีการชักชวนชาวบ้านให้ร่วมบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุนั้น ด้วยก็จัดกล่าวถือเป็นวัตรอันพึงปฏิบัติในหมู่พระสงฆ์เพื่อซ่อมแซมสิ่งอันเป็นศาสนวัตถุ เสมือนการสืบทอดอายุพระศาสนา

หลักฐานในเรื่องนี้มีกล่าวไว้ในจดหมายเหตุเรื่องสมณทูตไปลังกาที่พบว่าเมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมณทูตไทย จำนวน ๘ รูป เดินทางไปลังกา เพื่อสืบข่าวคราวและเหตุการณ์ในพระพุทธศาสนาภายหลังการที่ลังกาทกเป็นอาณานิคมของอังกฤษระหว่างการเดินทางผ่านอินเดีย เมื่อสมณทูตไทยเดินทางถึงนาคปัดตำพบพระพุทธรูปปางสมาธิชำรุด จมดินอยู่ในสภาพน่าสังเวชใจ คณะสงฆ์ไทยจึงร่วมกันยกพระพุทธรูปนั้นขึ้นจากดิน และทำความสะอาดพระพุทธรูปดังกล่าวตามกำลังศรัทธาและความคิดในขณะนั้น

“ฝ่ายพระสงฆ์ทั้งปวงชวนกันผะยอยกขึ้นแล้วตักน้ำมาชำระรดขัณฑ์บางองค์ก็เปลื้องอังสะห่มบูชา บางองค์เอาร่มไปกัน ให้คฤหัสถ์เอาทองไปปิดเอาชาดแต้มพระโอษฐ์ พระคอ”

จากนั้น จึงเดินทางต่อเมื่อถึงเมืองโกลปัดนำพบพระพุทธรูปศิลาชำรุด องค์หนึ่งล้มคว่ำอยู่ริมทางถนน คณะสมณทูตไทยจึงหยุดการเดินทางไว้ชั่วขณะเพื่อช่วยกันยกและทำความสะอาดพระพุทธรูปนั้น ดังที่เคยกระทำที่เมืองนาคปัดตำอีกครั้งหนึ่ง

“ได้เห็นพระพุทธรูปศิลาองค์ ๑ ล้มคว่ำอยู่ริมทางถนนก็ชวนกันยกขึ้น วัตถุประสงค์กว้าง ๒ ศอก ข้างไม้ พระองค์สูง ๒ ศอก ๗ นิ้ว แต่พระนาสิกและพระอุระเบื้องขวา พระกรทั้งสองนั้นแตกทำลายเสียแล้ว ชวนกันไปตักน้ำมาชำระรดขัณฑ์ ต่างองค์ก็เปลื้องเอาอังสะแลสไปออกแล้วให้คฤหัสถ์เอาทองคำเปลวปิดพระพักตร์ เอาชาดแต้มพระโอษฐ์ พระคอ พระเมาลี พระอุณาโลม”

นอกจากกรณีดังกล่าวแล้ว พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งผนวชเป็นพระสงฆ์ได้เสด็จจรดงค์ไปตามที่ต่าง ๆ ทรงทอดพระเนตรโบราณสถานโบราณวัตถุ ตามแหล่งชุมชนโบราณสำคัญของประเทศหลายแห่ง อาทิพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม ที่เป็นจุดเริ่มต้นให้มีพระราชดำริในการบูรณะและทรงศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธสถานแห่งนี้ในเวลาต่อมา

นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวยังทรงพบศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง และศิลาจารึกพระมหาธรรมราชา (ลิไท) ณ เมืองเก่าสุโขทัยจังหวัดสุโขทัย พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ย้ายศิลาจารึกดังกล่าวมาเก็บรักษาในกรุงเทพฯ จากนั้น ทรงอ่านและแปลความในศิลาจารึกดังกล่าวมาเก็บรักษาในกรุงเทพฯ จากนั้น ทรงอ่านและแปลความในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงจนสำเร็จและนับเป็นหลักฐานสำคัญที่บอกเล่าเกี่ยวกับดินแดนสุโขทัยในอดีต แม้ว่าในเวลาต่อมา ศิลาจารึกดังกล่าวจะกลายเป็นประเด็นถกเถียงทางวิชาการที่ยังหาข้อยุติมิได้ในปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในครั้งที่ทรงดำรงเพศบรรพชิตทรงมีบทบาทสำคัญต่อการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดีที่เกี่ยวข้องนับเป็นรากฐานสำคัญต่อการศึกษาทางด้านโบราณคดีในประเทศไทยในเวลาต่อมา

ความสัมพันธ์อีกแง่หนึ่งในอดีตของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรม คือ การเป็นผู้พิทักษ์ดูแลโบราณสถาน โบราณวัตถุ ซึ่งถือเป็นเสนาสนะและศาสนวัตถุของวัด เนื่องจากวัดในประเทศไทยมิได้เป็นเพียงศาสนสถาน ที่พำนักอาศัยศึกษา ปฏิบัติพระธรรมวินัย และประกอบศาสนกิจของสงฆ์เท่านั้น หากแต่ยังเป็นศูนย์รวมของความเจริญรุ่งเรืองในวัฒนธรรมครั้งอดีตของคนไทย บ่งชี้ถึงพลังอำนาจแห่งความศรัทธาเลื่อมใสในพุทธศาสนา ดังปรากฏในงานศิลปกรรมอันเนื่องในพุทธศาสนาที่มีความงดงาม วิจิตรบรรจงและประณีตพิสดารอย่างที่ไม่อาจทำขึ้นใหม่ให้เสมอเหมือนได้ในปัจจุบัน อาทิ โบสถ์ วิหาร เจดีย์ พระพุทธรูป เป็นต้น พระสงฆ์ในฐานะผู้พำนักอาศัยในวัด จึงมีหน้าที่ในการดูแลรักษามรดกอันล้ำค่าเหล่านี้ให้คงอยู่สืบไปโดยปริยาย ด้วยเป็นสมบัติของวัดที่ต้องรักษาไว้ พระสงฆ์ในอดีตได้กระทำหน้าที่ดังกล่าวได้อย่างดีเยี่ยม สามารถบำรุงรักษาเสนาสนะ หรือโบราณสถาน โบราณวัตถุในวัด รวมทั้งสิ่งที่มีค่าอื่น ๆ ให้อยู่ในสภาพดี และเมื่อชำรุดก็สามารถซ่อมแซมด้วยวิธีการที่สามารถคงสภาพของโบราณสถาน โบราณวัตถุนั้นไว้อย่างเดิมไม่เปลี่ยนแปลงสภาพมากนัก

เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะวัดในอดีตเป็นศูนย์กลางของการศึกษาศิลปศาสตร์ทุกแขนง ทั้งศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประณีตศิลป์ ฯลฯ โดยพระสงฆ์ที่มีความชำนาญเฉพาะในศาสตร์นั้นเป็นครูผู้สอน พระสงฆ์ยังมีวิชาวรรณกรรม หรือช่าง ๙ อย่าง ที่ศึกษาเรียนรู้ปฏิบัติสืบทอดกันมาเพื่อประโยชน์ในการดูแลอนุรักษ์สมบัติของวัดในทางที่ถูกที่ควร วิชาวรรณกรรม ประกอบด้วย ช่างรัก ช่างไม้ ช่างปูน ช่างแกะสลัก ช่างปั้น ช่างกระจำ ช่างเขียน ช่างหล่อ และช่างทาสี วิชาดังกล่าวนับเป็นการรวบรวมงานหลักพื้นฐานวิชาช่างทุกประเภทที่เกี่ยวข้องกับงานด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม

พระสงฆ์ในอดีตจึงมีความรู้ในเรื่องงานช่างเป็นอย่างดี สามารถดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ อันทรงคุณค่าในวัดได้ด้วยตนเอง รวมทั้งสามารถสร้างสรรค์งานศิลปกรรมหรือเสนาสนะภายในวัดได้อย่างงดงาม เช่น วัดเกาะแก้วสุทธารวาส จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งมีศาลาการเปรียญขนาดใหญ่ โครงสร้างภายในที่เป็นเสาดอกแตงลายทอง มีดาวเพดานแกะสลักด้วยฝีมืออันวิจิตรงดงาม ล้วนเป็นงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์โดยพระสงฆ์ในวัดทั้งสิ้น หรือในเรื่องการบูรณะโบราณสถาน เสนาสนะภายในวัดให้มีสภาพดีดังเดิม เช่นกรณีของท่านเจ้าคุณวิหาราภิมุขไพศาล วัดใหญ่สุวรรณาราม จังหวัดเพชรบุรี เมื่อครั้งรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทำการติดกลับศาลาการเปรียญที่ล้มเซให้ตั้งตรงได้อย่างเดิม แสดงถึงความชัดเจนและชำนาญในวิชาช่างอย่างสูง

หลักฐานอีกประการหนึ่งที่แสดงถึงความสามารถในเชิงช่างของพระสงฆ์ในอดีตได้อย่างเด่นชัด คือ “โคลงต้นปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพน” พระนิพนธ์ในสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ที่กล่าวถึงพระสงฆ์จากวัดต่าง ๆ ซึ่งร่วมดำเนินการปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ความว่า

“ช่างชียี่สิบสร้าง	ฐานองค์ พระนา
กำกับกิจฝ่ายสงฆ์	พวกนั้น
วินัยธรวัดระฆังคง	คุมควบ อยู่เอย
เกณฑ์กะพระช่างปั้น	จ่ายถ่วงควรเสมอ ฯ”
“มหาเนียบนับเอกอ้าง	ออกนาม ช่างฤา
ชีช่างสองอาราม	มอบให้
ราชสิทธิ์ชนะสงคราม	คุมควบ เขียนแฮ
ถ้วนถี่ซังนได้	เฉกชั้น ถานาฯ”
“สงฆ์สรรอวาสาห์	แห่งจัด มาฤา
ราชฤทธิ์เครือวัลลวิวัต	ปากน้ำ
หงส์กลางช่างสันทัด	ทุกรูป
รจิตเล่ห์ภูมิติล้า	เลอคลื่นลายระบายฯ”

จากการที่พระสงฆ์เป็นช่างมีความรู้ในเรื่องการดูแลรักษาสิ่งของภายในวัด เป็นเหตุให้พระสงฆ์ต้องมีกิจอันเกี่ยวข้องกับการซ่อมแซม บูรณะหรือการสร้างสรรค์ศิลปกรรมในวัดอยู่เสมอ ความผูกพันอันเกิดจากการเป็นผู้สร้างสรรค์ หรือซ่อมแซมจึงเกิดขึ้นในจิตใจ ปัญหาในการทำลายหรือปล่อยให้ศาสนวัตถุในวัดผุพังเสียหายจึงเกิดน้อยมาก

ดังนั้นบรรดาหลักฐานทางโบราณสถาน โบราณวัตถุในวัด จึงได้รับการอนุรักษ์คงสภาพเดิมอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม บทบาทของพระสงฆ์ในความเป็นช่างเริ่มลดลง เมื่อมีหน่วยงานของฝ่ายฆราวาสเข้ามาทำหน้าที่แทน กล่าวคือในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะนั้นพระสงฆ์ที่ยังเป็นช่างมีจำนวนพอสมควร แต่หลังจากที่กรมช่างสิบหมู่ซึ่งรวบรวมผู้มีความรู้เรื่องช่างเข้าด้วยกัน พระสงฆ์ที่มีความรู้ด้านช่างมีโอกาสนำความรู้ทางช่างน้อยลง เพราะการซ่อมแซมวัดเริ่มมีช่างหลวงมาทำหน้าที่แทนมากขึ้น การสืบทอดวิชาช่างจึงค่อยๆ ขาดหายไป จนถึงในปัจจุบัน เหลือพระสงฆ์ที่มีความรู้ในเรื่องงานช่างน้อยลงมาก การบูรณ ปฏิสังขรณ์โบราณสถาน โบราณวัตถุในวัดไม่สามารถกระทำตัวเอง ต้องเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่จากทางราชการก่อให้เกิดปัญหาทางด้านการบูรณปฏิสังขรณ์ระหว่างพระสงฆ์และหน่วยราชการอยู่เสมอ ถือเป็นสัญญาณแสดงถึงความเปลี่ยนแปลงทางความสัมพันธ์ของพระสงฆ์ต่อ

บทบาทการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม^{๗๕} และปรากฏชัดเจนมากยิ่งขึ้นจาก บทพระราชนิพนธ์ เทียบเมืองพระร่วง ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งดำรง พระราชอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ซึ่งเส้นทางเสด็จพระราชดำเนิน ครั้งนั้นเริ่มจากเมืองกำแพงเพชร สุโขทัย สวรรคโลก อุตรดิตถ์ พิษณุโลก และพิจิตร ระหว่าง วันที่ ๔ มกราคม - ๖ มีนาคม ๒๔๕๐ ทรงพระราชนิพนธ์ถึงสภาพโบราณสถาน แห่งหนึ่งใน เมืองสุโขทัยที่มีการบูรณปฏิสังขรณ์จนทำให้โบราณสถานนั้นเสียรูปทรงความเป็นของแท้ดั้งเดิมไป ว่า

“...จากวัดตระพังทองไปคูวัดร้าง ซึ่งราษฎรเรียกว่า วัดใหม่ จะเป็นวัดใหม่มาครั้งไรก็ไม่ปรากฏ วัดนี้มีคูรอบ ภายในจังหวัดคูนั้นมีที่กว้าง ๑ เส้น ๘ วา ยาว ๓ เส้น คู่นั้นคงจะเป็นลิม (สังเกตว่าวัดโบราณมีคูทั้งนั้น คงจะถือลิมาน้ำเป็นของมันคง) ที่บนเกาะกลางนั้นมียาวารูปรางชอกกล ตั้งอยู่บนลานยกพื้นดินขึ้นไปประมาณ ๔ คอก มีบันไดขึ้นตัววิหารเป็นรูปสี่เหลี่ยมรี กว้าง ๖ วา ยาว ๑๕ วา มีเสาใหญ่ ๆ รูปกลมก่อด้วยแลงแผ่นเล็ก ๆ ทางด้านตะวันออกและตะวันตก มีมุขเด็จทางด้านตะวันออกทลายเสียแล้ว แต่ทางด้านตะวันตกยังเป็นรูปร่างเรียบร้อยดี ยังแลเห็นบัวที่ฐาน บนมุขเด็จมีพระปรางค์ย่อม ๆ ตั้งอยู่หน้าตาเป็นมุขเด็จปราสาท ที่วิหารด้านเหนือนอกแนวเสาออกมา มีผนังปูนเกลี้ยง ๆ ที่ผนังมีหน้าต่างช่องใหญ่ ๆ รูปสี่เหลี่ยมเหมือนหน้าต่างโบสถ์สมัยปัจจุบันนี้ พอแลเห็นหน้าต่างก็เดาว่าเป็นขึ้นใหม่ ครั้นพิจารณาดูพอ จะสังเกตได้ว่า ผนังวิหารตลอดถึงเสาบุษบกที่มุขเด็จและพระปรางค์ที่เป็นมุขเด็จนั้นเป็นของเพิ่มเติมขึ้นใหม่ทั้งสิ้น ก่อด้วยอิฐแผ่นใหญ่เสริมขึ้นไปบนฐานแลงของเดิม ฐานซุกซี้ที่รองพระประธานก็เป็นชั้นที่เดิมขึ้นภายหลัง แลเห็นได้ชัดเจนที่ตรงรอยต่อกับเสาเดิมไม่สนิท เป็นพยานอยู่ว่าทำคนละครวากัน พอจะเดาต่อไปได้ว่า วิหารนี้คงทิ้งร้างอยู่ แล้วมีผู้มาปฏิสังขรณ์ขึ้น คือ ตอนที่ทำด้วยอิฐนั้น และโดยที่ไม่รู้จักนามวัด จึงได้เลยเรียกว่าวัดใหม่ต่อมา..”^{๗๖} ทั้งยังทรงพบว่า ประชาชนบางกลุ่มมีความคิดในเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถานที่เบี่ยงเบนไปจากแนวทางเดิม อันบ่งชี้ถึงภาวะวิกฤติในเรื่องดังกล่าว

“....บางคนแทบจะไม่ทราบว่ ที่กำแพงเพชรมีเมืองเก่าที่จะเที่ยวดูเล่นได้ เมื่อผ่านไปแลเห็นกำแพงเมืองเก่าก็พอแต่ทราบว่าเมืองเก่าเท่านั้น ไม่ได้นึกอยากดูหรืออยากทราบอะไรอีกต่อไป บางคนถึงกับอุทานว่เมืองเก่านี้จะไปดูอะไรปานนี้ จนปรักหักพังเสีย

^{๗๕}ชูศักดิ์ แซ่เอี้ยะ และคณะ, เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง การศึกษาพฤติกรรมของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับหลักฐานโบราณคดี, ๒๕๓๒), (เอกสารอัดสำเนา).

^{๗๖}พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, เทียบเมืองพระร่วง, พิมพ์ครั้งที่ ๒, พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพหม่อมหลวงซัง สนิทวงศ์ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส วันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๒๐, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยเชชม, ๒๕๒๐), (เอกสารอัดสำเนา).

หมดแล้ว เพราะเรามีความคิดเช่นนี้ เรื่องราวของชาติเราจึงได้สูญเรื้อนาก ชาวเราไม่รู้สึกละอายแก่ชาติอื่น ๆ เขาบ้างเลย น่าจะประสงค์ที่จะอวดว่าเราเป็นชาติที่แก่ กลับอยากจะลืมความแก่ของชาติเสีย อยากแต่จะตั้งหนึ่งใหม่ เริ่มด้วยสมัยเมื่อรู้สึกว่าได้เดินไปสู่ทางเจริญอย่างแบบยุโรปแล้วทั้งนั้น ข้อที่ประสงค์เช่นนี้ก็เพราะประสงค์จะให้ชาวยุโรปนิยมว่า ชาติไทยไม่เคยเป็นชาติ “ป่า” เลย พอเกิดขึ้นก็จำเริญเทียมหน้าเพื่อนที่เดียว ข้อนี้เป็นข้อที่เข้าใจผิดโดยแท้ ชาวยุโรปไม่นับถือทั้งของใหม่ทั้งชาติใหม่ นิยมในของโบราณและชาติที่โบราณมากกว่าทั้งนั้น ในหมู่เมืองในประเทศยุโรปเองแข่งขันอยู่เสมอว่า ชาติไหนจะค้นเรื่องราวของชาติได้นานขึ้นไปกว่ากัน เพราะฉะนั้น ที่นิยมเห็นว่า การตัดอายุของชาติตนเป็นของควรกระทำนั้นเป็นความนิยมผิดเท่ากับการหมิ่นประมาทผู้ใหญ่ว่าผู้มั่งมั่งใช้ไม่ได้ ซึ่งเป็นความคิดของคนไทยสมัยใหม่บางจำพวก....^{๗๗}

ด้วยทรงตระหนักถึงความสำคัญแห่งโบราณสถานที่เป็นส่วนเสริมสร้างเกียรติภูมิในชาติ และเพื่อดำรงรักษาไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ก่อตั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการดำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชาติ คือ กรมศิลปากร เมื่อ พ.ศ.๒๔๕๔ ทั้งยังทรงมีพระบรมราชโองการ เรื่อง ประกาศจัดตรวจรักษาของโบราณ เมื่อวันที่ ๑๗ มกราคม พ.ศ.๒๔๖๖ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้กรรมการหอพระสมุดวชิรญาณ สำหรับพระนคร มีหน้าที่อีกประการหนึ่ง คือเป็นพนักงานอำนวยการตรวจรักษาของโบราณในพระราชอาณาเขต ให้มีหน้าที่ ดังนี้

ข้อ ๑ ให้พิเคราะห์เลือกสรรและกำหนดว่าของโบราณแห่งใดและสิ่งใดควรตรวจตรารักษาไว้สำหรับบ้านเมืองบ้าง

ข้อ ๒ ให้คิดอ่านวิธีการตรวจตรารักษาของโบราณ ซึ่งสมควรจะรักษาไว้สำหรับบ้านเมือง

ข้อ ๓ ให้ตรวจตราและเป็นที่ปรึกษาแนะนำเจ้าหน้าที่และผู้อื่นซึ่งเป็นพนักงานตรวจรักษาของโบราณ

ข้อ ๔ ให้พูดจาว่ากล่าวในเรื่องการตรวจตรารักษาของโบราณได้ตรวจต่อเจ้ากระทรวงทบวงการหรือเทศบาลและผู้อื่นตามซึ่งเห็นควรแก่ประโยชน์ของการนั้น

ข้อ ๕ ให้ทำรายงานการที่ได้จัดทำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายไม่น้อยกว่าปีละครั้งหนึ่งเป็นกำหนด^{๗๘}

^{๗๗} เรื่องเดียวกัน, เอกสารอัดสำเนา.

^{๗๘} กรมศิลปากร, พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการพิพิธภัณฑสถานไทย, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ จำกัด, ๒๕๓๖), หน้า ๑๘.

แนวพระราชดำริดังกล่าว นับเป็นจุดกำเนิดของพระราชบัญญัติว่าด้วยโบราณสถาน ศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ และการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๔๗๗ และพระราชบัญญัติว่าด้วยโบราณสถาน ศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ และการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๔๘๖ ซึ่งมีบทบัญญัติว่าด้วยการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุให้คงอยู่

พระสงฆ์ไทยกับการอนุรักษ์โบราณสถานในปัจจุบัน

ปัจจุบันพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญต่อการอนุรักษ์โบราณสถานของชาติโดยเฉพาะโบราณสถานที่ตั้งอยู่ภายในวัดต่าง ๆ จำเป็นอย่างยิ่งที่พระสงฆ์ผู้ดูแลวัดและปกครองคณะสงฆ์จะต้องมีหน้าที่สำคัญในการดูแลรักษาและปกป้องคุ้มครอง เพื่อส่งเสริมสนับสนุนบทบาทดังกล่าวของพระสงฆ์ องค์การภาครัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการอนุรักษ์โบราณสถาน ได้แก่ กรมศิลปากร และองค์กรที่ทำหน้าที่ดูแลปกครองสงฆ์ได้แก่ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและมหาเถรสมาคม โดยคณะสงฆ์มนตรียุติพิจารณาเห็นว่า เจ้าอาวาสบางวัดได้ทำการรื้อถอนโบราณสถานภายในวัดและวัดร้างที่ได้ขึ้นทะเบียนโบราณสถาน ทำให้โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุของชาติเสียหาย เพื่อเป็นการรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติที่ยังมิได้ทำการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ มิได้ถูกทำลายเสียหายไป จึงมีการประกาศคณะสงฆ์ลงวันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๐๓ กำหนดระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

๑. ถ้าวัดใดจะเจาะ ขุดรื้อ ปูชนียสถาน เช่น เจดีย์ ปรางค์ ประติมากรรม ภาพฝาผนัง อุโบสถ วิหาร ตลอดจนซ่อมแซมเปลี่ยนแปลงโบราณวัตถุและศิลปวัตถุของเก่าอื่น ๆ ให้รายงานขออนุญาตต่อคณะกรรมการสงฆ์อำเภอและจังหวัดโดยลำดับ

๒. ให้ส่งรูปถ่ายของเก่าที่จะเจาะ ขุดรื้อ หรือเปลี่ยนแปลงสภาพนั้น พร้อมประวัติของโบราณวัตถุ และศิลปวัตถุนั้นมาด้วยโดยย่อ กับให้มีแผนผังแบบแปลนที่จะก่อสร้างเปลี่ยนแปลงใหม่แนบมาด้วย

๓. จะเจาะ ขุด รื้อ ปูชนียวัตถุ หรือซ่อมแซม เปลี่ยนแปลงโบราณวัตถุและศิลปวัตถุนั้นได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตแล้ว

๔. ให้คณะกรรมการสงฆ์จังหวัดกับผู้ว่าราชการจังหวัด ร่วมกันพิจารณาแล้วแจ้งกรมการศาสนา

๕. ให้กรมการศาสนากับกรมศิลปากรร่วมกันพิจารณา แล้วนำเสนอองค์การสาธารณูปการ เพื่อพิจารณาสั่งการ ในบางกรณีความเห็นสมควรจะเสนอคณะสังฆมนตรีพิจารณาอนุมัติก็ได้

๖. ผู้ใดฝ่าฝืนล่วงละเมิดประกาศนี้ ให้เจ้าคณะผู้บังคับบัญชาลงโทษตามควรแก่กรณี

๗. ประกาศฉบับนี้ให้ใช้บังคับเฉพาะวัตถุที่ได้ขึ้นบัญชีเป็นโบราณสถานแห่งชาติ

มติของมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๒๗/๒๕๓๙ ลงวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๓๘ เรื่องการปรับปรุงหลักเกณฑ์การขอพระราชทานสมณศักดิ์ ยังได้รวมการอนุรักษ์ การบูรณะและการสงวนรักษาโบราณสถานภายในวัดเข้าในหลักเกณฑ์การขอพระราชทานสมณศักดิ์ด้วย

นอกจากนี้ หนังสือข้อตกลงความร่วมมือกระทรวงวัฒนธรรมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ลงวันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๔๗ ซึ่งทำความตกลงร่วมกันเพื่อให้การดำเนินงานด้านวัฒนธรรมบรรลุผลสำเร็จในการร่วมมือด้านต่างๆ ได้แก่

ความร่วมมือด้านการศาสนา ตกลงให้ความร่วมมือในการเผยแพร่ศาสนธรรม การส่งเสริมพัฒนาบุคลากรทางศาสนา การส่งเสริมเนศาสนสงเคราะห์ การส่งเสริมสนับสนุนด้านศาสนสัมพันธ์ รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

ความร่วมมือด้านการศิลปะ ตกลงให้ความร่วมมือในการปกครอง คุ้มครอง อนุรักษ์ บำรุงรักษา ฟื้นฟูและส่งเสริมในด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุและศิลปวัตถุ รวมทั้งการส่งเสริมและสนับสนุนด้านการสร้างสรรค์ผลงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย

ความร่วมมือด้านการวัฒนธรรม ตกลงให้ความร่วมมือในการส่งเสริมสนับสนุน การดำเนินการเกี่ยวกับศูนย์ข้อมูลสารสนเทศ และให้บริการแหล่งการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม เช่น การจัดตั้งหอวัฒนธรรมหรือพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านและศูนย์บูรณาการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน ส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในวัดและศาสนสถาน ส่งเสริมการสืบค้นข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับวัดและบุคลากรทางศาสนา รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนตามแนววิถีพุทธ

ความร่วมมือด้านบุคลากรและการวางแผน ตกลงให้ความร่วมมือในการประสานแผนการปฏิบัติงาน และมีการประสานการใช้ทรัพยากรบุคคลร่วมกัน เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพสูงสุด

สรุปได้ว่า สังคมให้ความสำคัญต่อสถาบันสงฆ์อย่างมากต่อการดูแลรักษาสมบัติทางวัฒนธรรมในฐานะผู้สืบทอดศาสนา ทั้งยังเป็นส่วนที่มีความสัมพันธ์กับโบราณสถานและภาคประชาชน ดังนั้น การเสริมสร้างความเข้าใจในบริบทแห่งการเป็นผู้ดูแลรักษาและอนุรักษ์โบราณสถานแก่พระสงฆ์ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งดังที่กล่าวมา

๒.๔.๗ พระสังฆาธิการผู้มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์โบราณสถานภายในวัดของเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

จากการศึกษาค้นคว้าวิจัย เกี่ยวกับพระสังฆาธิการผู้มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์โบราณสถานภายในวัดของเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ นั้น มีพระเถรานุเถระหลายรูปที่ท่านเพียรพยายามเป็นอย่างยิ่งที่จะอนุรักษ์ สงวน รักษา ดูแล ซ่อมแซม ปรับเปลี่ยน โบราณสถานและ

โบราณวัตถุ ให้คงอยู่เป็นสมบัติของชาติไทย เป็นสมบัติทางพระพุทธศาสนา ดังนั้นผู้วิจัยจะนำเสนอ พระสังฆาธิการที่มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์โบราณสถาน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. พระราชสุวรรณมุนี ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร

ประวัติ

วัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าสร้างในสมัยใด มีผู้สันนิษฐานว่าน่าจะสร้าง สมัยทวารวดี - สุโขทัย มีอายุราว ๘๐๐-๑,๐๐๐ ปี โดยประมาณ เนื่องจากขุดพบซากอิฐสมัยทวารวดีอยู่เป็นจำนวนมาก มีผู้กล่าวว่าวัดมหาธาตุวรวิหารน่าจะเคยเป็นวัดที่เคยมีความเจริญรุ่งเรืองและเป็นพระอารามหลวงมาก่อน ต่อมาชำรุดทรุดโทรมลง จนถึงสมัยรัชกาลที่ ๖ จึงได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ยกฐานะเป็นพระอารามหลวง เมื่อปี พ.ศ. -๒๔๕๙ ซึ่งพระสุวรรณมุนี (หลวงพ่อดิด ชิตรัตน์) เป็นเจ้าอาวาส

วัดมหาธาตุวรวิหาร เป็นวัดที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะและโบราณคดี ภายในพระวิหารหลวงของวัดประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ คือ หลวงพ่อศักดิ์สิทธิ์ วัดมหาธาตุ ด้านหลังพระวิหารหลวง คือ พระปรางค์ ๕ ยอด อยู่ภายในวิหารคด ทางด้านทิศใต้ของพระวิหารหลวง คือ พระวิหารน้อย และวัดมหาธาตุวรวิหารยังได้สร้าง พิพิธภัณฑ์ของวัด เป็นที่รวบรวมศิลปะ ความเป็นมาต่าง ๆ ของวัดไว้ให้ผู้สนใจได้เข้าชม

พระวิหารหลวง

พระวิหารหลวง สร้างในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย รัชสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ. ๒๒๗๕-๒๓๐๑) ภายในพระวิหารหลวงมีพระพุทธรูปที่สำคัญ คือ พระพุทธรูปประธาน ทรงราชาภรณ์ นอกจากนี้ ยังมี หลวงพ่อศักดิ์สิทธิ์ วัดมหาธาตุ เป็นพุทธรูปปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง ๘ นิ้ว หัตถ์ซ้ายถือพัด ชาวบ้านเรียกว่า หลวงพ่อวัดมหาธาตุ ภายในพระวิหารหลวงผนังทุกด้าน มีจิตรกรรมฝาผนังที่สวยงาม ทั้งภาพชาดก และเทพชุมนุมที่หน้าบันประดับด้วยลายปูนปั้น รูปพระนารายณ์ทรงครุฑยุดนาค มีพญาวานรแบกครุฑอยู่อีกชั้นหนึ่ง ผนังหลังเป็นลายกนก ก้านชดออกช่อลายหางโต เป็นรูปครุฑ นาค ยักษ์ ฯลฯ

พระวิหารน้อย

พระวิหารน้อย เป็นสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยา ฐานอ่อนโค้งทรงสำเภา ตั้งอยู่ระหว่างพระวิหารหลวงกับพระอุโบสถ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปหลวงพ่อบูชื้อทอง ศิลปะแบบอุททอง ปางมารวิชัย ที่ฐานมีลายปูนปั้น ประดับกระจกสวยงามสดดงาม เช่น รูป ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช อดีตนายกรัฐมนตรีแบกฐานพระเป็นต้น ที่หน้าบันประดับด้วยลวดลายปูนปั้นวิจิตรงดงาม เช่นเดียวกับพระอุโบสถ และพระวิหารหลวง

พระปรางค์ ๕ ยอด

วัดมหาธาตุวรวิหาร มีพระปรางค์ ๕ ยอด เป็นสัญลักษณ์ สูงตระหง่านในเขตพุทธาวาส สามารถมองเห็นได้แต่ไกลทั้ง ๔ ทิศ วัดจากฐานถึงยอดนภศูลได้ ๕๕ เมตร รอบฐานยาว ๑๒๐ เมตร มีอายุราว ๑,๐๐๐ กว่าปี ภายในบรรจุพระบรมสารีริกธาตุมาแต่อดีตกาล มีระเบียงคตรอบพระปรางค์ เป็นรูปสี่เหลี่ยมจตุรัส ในระเบียงคตรมีพระพุทธรูปจำนวน ๑๙๓ องค์ ประดิษฐานบนระเบียง พริ้งทั้ง มีตัวแบกที่ฐานพระ ส่วนมากตั้งอยู่ใต้องค์พระพุทธรูปทรงเครื่องไว้หลากหลาย สวยงาม พระพุทธรูป ส่วนใหญ่ เป็นศิลปะอยุธยาตอนปลาย และสกุลช่างเมืองเพชร พุทธลักษณะงดงามมาก^{๗๙}

พระเดชพระคุณพระราชสุวรรณมุนี ก็เป็นพระเถรานุเถระชั้นผู้ใหญ่อีกรูปที่มีบทบาท สำคัญในการอนุรักษ์โบราณสถาน ท่านมีความคิดเห็นว่า การก่อสร้างและการตามรักษาดูแลในอดีต มีการดูแลเอาใจใส่ รักษาศิลปะในการก่อสร้าง และการรักษาดีเยี่ยม เพราะโดยส่วนมากพระสงฆ์เป็น ช่างฝีมือ ท่านสร้างด้วยฝีมือของท่านเอง จึงวางแผนในผลงานการก่อสร้างทุกอย่าง ท่านจึงรักษาไว้ เป็นอย่างดี ปัจจุบันโบราณสถานอยู่ในความดูแลของกรมศิลปากร คือ กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนไว้ โบราณสถานภายในวัดพระสงฆ์เจ้าอาวาสจะทำการบูรณปฏิสังขรณ์ต้องขออนุญาตจากกรมศิลปากร ก่อน ทำให้การบูรณปฏิสังขรณ์การดูแลรักษาไม่ดีเท่าที่ควร เพราะต่างฝ่ายต่างแย่งกันรักษา โบราณสถานภายในวัด วัดควรเป็นผู้รับผิดชอบ เพราะวัดเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย

๒. วัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร

ประวัติ วัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร หรือวัดสมเด็จพระสังฆราชแตงโม คือวัดแห่ง เดียวกัน แต่ชาวบ้านมักจะเรียกสั้นๆ ว่า “วัดใหญ่” เดิมตั้งอยู่ตำบลหน้าพระลาน เมื่อเทศบาล รวมเขตเข้ากับตำบลท่าราบ ปัจจุบันจึงอยู่ในตำบลท่าราบ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี และอยู่ใน เขตเทศบาล จากสะพานจอมเกล้าที่ทำข้ามแม่น้ำเพชรบุรี ย่างนใจกลางตลาด วัดใหญ่สุวรรณาราม อยู่ห่างไม่ถึง ๑ กิโลเมตร มีถนนพหุวัชรวิทย์จากสะพานจอมเกล้า ผ่านหน้าวัดทางด้านทิศเหนือวัด ใหญ่สุวรรณารามวรวิหารมีอายุถึงสมัยอยุธยาหรืออาจกว่านั้นขึ้นไปด้วยมีใบเสมาคู่พระอุโบสถเป็น หลักฐานอยู่ วัดนี้ยังมีโบราณสถานและโบราณวัตถุล้ำค่าอยู่อีกหลายอย่าง ส่วนมากยังอยู่ในสภาพดี เพราะได้รับการบำรุงรักษาสืบต่อเนื่องกันมาหลายอายุคน วัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหารมีอาณาบริเวณ กว้างขวาง โดยเฉพาะที่ดินในอุปัฏฐการมีประมาณ ๒๐ ไร่เศษ ด้านกว้างตามแนวกำแพง ๓ เส้น ๑๗ วา ๒ ศอก ด้านยาว ๕ เส้น ๑๗ วา ๒ ศอก ด้านทิศเหนือติดกับที่ธรณีสงฆ์ของวัดอีกราว ๑๗ ไร่ซึ่งจัดให้เป็นที่พักของชาวบ้านให้อยู่อาศัยและอาคารพาณิชย์

^{๗๙} กองโบราณคดี กรมศิลปากร, จิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทย ชุดที่ ๐๐๒ เล่มที่ ๕ วัดใหญ่ สุวรรณาราม, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทล่องรัตน จำกัด, ๒๕๓๖), หน้า ๓-๕.

เรื่องเกี่ยวกับประวัติของวัดใหญ่สุวรรณารามยังไม่พบหลักฐานที่ชัดเจนแต่คงจะเป็นวัดมาก่อนที่พระสังฆราชแดงโมจะทำการบูรณปฏิสังขรณ์ ได้ทราบค่าเล่าจากพระผู้สูงอายุของวัดใหญ่สุวรรณาราม ชื่อพระหลวงตามแหยม สุบุญโญ กับพระอาจารย์แบ๋ ฆมมสโร เล่าให้ฟังว่า วัดนี้เดิมทีชื่อ วัดน้อยปากใต้ หรือปากซีใต้ เพราะอยู่ทางด้านทิศใต้ของแม่น้ำ หรืออาจอยู่ริมนอกที่เป็นกำแพงเมืองด้านนอก ชื่อนี้จะคล้องจองกับอีกวัดหนึ่ง ที่ตั้งอยู่ด้านในหลังเข้าไปชื่อ วัดในโก่เตี้ยซึ่งปัจจุบันได้ร้างไปนานแล้ว แต่เมื่อราว ๕๐ ปี มาแล้ว ยังมีเจดีย์และฐานอุโบสถเหลืออยู่บ้าง ต่อมาได้มีคนมาทำสนามวัวเกวียน (เป็นการเล่นอย่างหนึ่งใช้วัว ๒ ตัว เทียมเกวียนเล่มเดียวกัน วิ่งดูว่าวัวตัวใดจะวิ่งเก่งกว่ากัน) จึงเรียกว่าวัดหัวสนาม ต่อมาเมื่อราว พ.ศ.๒๔๗๕ ทางราชการได้ใช้พื้นที่สร้างเป็นเรือนจำจังหวัดเพชรบุรีขึ้น โดยใช้วัดหัวสนามและวัดไผ่ล้อมทั้ง ๒ วัด รวมกันเป็นที่ตั้งเรือนจำ และแปลงที่ดินทำเกษตรของผู้ต้องขัง ส่วนกรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของศาสนาสมบัติที่กล่าวว่าวัดอยู่ด้านใต้ของแม่น้ำเพชรบุรี หรือริมกำแพงเมืองด้านนอกนั้น เพราะแต่เดิมมาแนวของแม่น้ำเพชรบุรีผ่านวัดใหญ่สุวรรณาราม ไปตามแนววัดวิหาร วัดไตรโลก และผ่านไปยังวัดศาลาลิง และวัดศาลาลอย ซึ่งต่อมา ๒ วัดนี้ได้ร้างไปคงเหลือแต่ชื่อ ส่วนที่ดินต่อมาเป็นของศาสนสมบัติ จัดให้เป็นที่อยู่อาศัยของสมาชิกครูสภา ก่อนที่ทางน้ำจะไหลลงไปทางใต้และแยกสาขาไปออกทางเขตบางจาน และที่เป็นแม่น้ำใหญ่ไปออกปากอ่าวบ้านแหลม ข้อความตามตำนานวัดใหญ่สุวรรณารามยังได้เล่าว่า สมเด็จพระสังฆราชแดงโมเมื่อเป็นเด็กเคยเล่นน้ำที่ทำน้ำหน้าวัดใหญ่ หิวโหยจนต้องดำน้ำลงกินเปลือกแตงโมที่ลอยน้ำมาเลยถูกเพื่อนเด็กวัดล้อว่า “เด็กแตงโม” มาแต่ครั้งนั้น

อนึ่ง แนวกำแพงเมืองเพชรบุรีสมัยก่อน ครึ่งตัวเมืองตั้งอยู่ที่เรียกว่า หน้าพระลาน ซึ่งอยู่ทางด้านตะวันออกของแม่น้ำเพชรบุรีในปัจจุบันแม่น้ำเพชรไม่ไหลผ่านวัดใหญ่ฯ เสมือนเป็นคูเมืองด้วยทำนองเดียวกับวัดเกาะในปัจจุบัน ซึ่งเป็นคลองคูเมือง มีวัดเกาะอยู่ด้านใน วัดจันทร์อยู่ด้านนอก หรือวัดป้อมอยู่ด้านใน และวัดแรกอยู่ด้านนอกและผ่านวัดปากน้ำ ก่อนที่จะไหลไปทางบางจานสายหนึ่งแยกไปทางโพธิ์พระสายหนึ่ง เช่นเดียวกับทางน้ำที่ผ่านวัดใหญ่ฯ แล้วไปแยกเป็น ๒ ทางเหมือนกัน แต่ที่วัดใหญ่นั้นอยู่ทางด้านใต้ของกระแสน้ำ จึงมีชื่อ นอกปากใต้ หรือนอกปากซีใต้ ส่วนวัดปากน้ำ ทางคลองวัดเกาะนี้น่าจะมีชื่อ “เหนือน้ำ” อยู่บ้าง แต่วัดนี้ก็ร้างไปนานเหลือแต่เจดีย์ที่มีผู้บูรณะขึ้นใหม่องค์เดียว แต่อดีตเคยมีการพบกรุพระเรียกพระกรุนี้ว่า กรุพระวัดปากน้ำเมื่อสมเด็จพระสังฆราชแดงโม ท่านได้มาบูรณปฏิสังขรณ์วัดน้อยปากใต้เสร็จสมบูรณ์ทั่วทั้งวัดแล้วได้มีผู้เรียกวัดนี้ซึ่งเปลี่ยนฐานะจาก “วัดน้อย” มาเป็น “วัดใหญ่” ด้วยबारมีของสมเด็จพระสังฆราชแดงโมในครั้งนั้นเพราะสิ่งปลูกสร้างและเสนาสนะก็มีขนาดใหญ่แปลกออกไปจากเดิมด้วยประการ ทั้งปวง และยังได้เติมสร้อยวัดใหญ่ว่า สุวรรณารามบ้าง สุวรรณธารามบ้าง เพื่อเป็นอนุสรณ์ เพราะนามเดิมของสมเด็จพระสังฆราชท่านชื่อ “ทอง” หรือนามสร้อยของวัดใหญ่ฯ

ในครั้งนี้ได้จากสมณศักดิ์ของท่านแต่ครั้งเป็นที่ “พระสุวรรณมุนี” แต่จะได้เรียกขานเช่นนี้ ภายหลังท่านมรณภาพ หรือก่อนนั้นยังไม่อาจทราบได้

ที่ตั้งของวัดใหญ่สุวรรณารามอยู่ในบริเวณที่เคยเรียกว่า “หน้าพระลาน” เพราะเป็นที่ตั้งเมืองเก่ามีวัดมีวังมากมายล้วนอยู่ใกล้ชิดติดต่อกัน กำแพงของวังเดิม เคยมีหลักฐานปรากฏอยู่ทางด้านตะวันออกของวัดพระทรงขณะนี้ ทำถนนผ่านไปยังโคกตลาด ป่าช้าจีน ศาลเจ้าโคกสำโรง และบางแห่งแนวกำแพงวัดเป็นตรอกสาธารณะไปหมดแล้ววัดต่างๆ ในเขตวังโบราณมีมากมายเมื่อราว ๕๐ - ๖๐ ปี ที่ผ่านมายังเห็นเหลือซากปรักหักพังอยู่เกลื่อนไม่ว่าหลักฐานเก่าของอุโบสถ พระหินทรายแดง เจดีย์ ก้อนศิลาแลง ล้วนมีกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป แต่ขณะนี้เกือบไม่มีหลงเหลืออยู่เลย ส่วนหลักฐานบางอย่างที่มีพอให้เห็นเป็นเจดีย์ ปรางค์ และพระพุทธรูปอยู่บ้าง เช่นที่วัดปับ วัดปากน้ำ วัดกำแพง วัดค้ำคาว วัดไผ่ล้อม เป็นต้น วัดวังเป็นวัดสำคัญ ท่านองวัดพระศรีรัตนศาสดาราม หรือวัดมหาธาตุในกรุงศรีอยุธยา และถ้าจะนับวัดและวังเป็นศูนย์กลางในรัศมีไม่ถึง ๑ กิโลเมตร โดยรอบวัดวังพอจะบอกวัดต่างๆ ในพื้นที่ได้ดังนี้ วัดพระยาเสด็จ วัดกุฎีทอง วัดเนรเจ็ดซวบ วัดสัตตพันพาน วัดวิหารเขียน วัดไผ่ล้อม วัดหัวสนามหรือวัดในโก่เตี้ย วัดกำแพงแลง วัดล้นทม วัดโพธิ์กร้อ วัดวิหารวัดกุ่ม วัดศาลาลิง วัดศาลาลอย วัดอุทัย วัดโพธาราม วัดอินทราราม วัดกุฎีสงฆ์ วัดค้ำคาว วัดพระทรง วัดชีประเสริฐ วัดลาด วัดพริบพรี วัดโบสถ์ วัดวิหารพรหม วัดใหม่ วัดปากน้ำ วัดปับ วัดนาค วัดป้อม วัดแรก วัดเกาะ วัดจันทร์ วัดอ้อ วัดสนามพราหมณ์วัดในร่วมกำแพงเมืองในยุคต่อมา เข้าใจว่าที่เก่าแก่และยังหลงเหลืออยู่ทุกวันนี้ น่าจะได้แก่ วัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร วัดพริบพรี และวัดเกาะ ส่วนวัดกำแพงแลงก็เพิ่งจะขอตั้งเป็นวัดได้ไม่นาน ที่ดินเป็นของศาสนสมบัติ ทางราชการจัดให้ประชาชนเช่าอยู่อาศัยวัดค้ำคาวนั้น เคยได้กรุพระ เรียกว่า กรุพระวัดค้ำคาว และยังขุดได้เสมารธรรมจักรหินทราย ปัจจุบันอยู่ในพระวิหารหลวงวัดมหาธาตุ และพระพุทธรูปองค์ใหญ่ที่ วัดสัตตพันพาน ซึ่งกล่าวว่าต้องใช้พานถึงเจ็ดพันใบสร้างขึ้น บัดนี้ได้ัญเชิญไปประดิษฐานในพระอุโบสถวัดบวรนิเวศน์วรวิหาร มีพระนามเรียกว่า “พระสุวรรณเขต” แต่เรียกโดยทั่วไปว่า “หลวงพ่อดโต” จะเห็นว่าวัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหารแต่เดิมมานั้น เกาะกลุ่มอยู่ในบริเวณเป็นวังมาก่อน แต่อยู่ริมด้านนอกที่เหลือเป็นอนุสรณ์มาได้ทุกวันนี้ ก็เพราะबारมี สมเด็จพระสังฆราชแดงโมเป็นปฐม และได้รับการอนุรักษ์และหวงแหนสืบต่ออายุด้วยกลุ่มช่างสกุลเมืองเพชรที่มีความรู้ ความเข้าใจในวิชาการช่างและศิลปะแขนงต่างๆ บรรดามีอยู่อย่างมากมายเหลือเฟือในแควดวงของวัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร

เกี่ยวกับพระพุทธรูปเจ้าหลวงรัชกาลที่ ๕ มีเรื่องควรแก่การบันทึกไว้เรื่องหนึ่งคือ ขณะนั้นกิจการโดยสารทางรถไฟสายใต้ ได้เปิดทางเดินมาถึงจังหวัดเพชรบุรีแล้วหลัง พ.ศ. ๒๔๔๖ ได้เริ่มวางรางรถไฟจากเพชรบุรีไปภาคใต้ต่อไปอีก โดยกรุยทางและพูนดินล่งหน้าระหว่างเพชรบุรีไปสถานีห้วยเสือ ถนนจะผ่านระหว่างวัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหารและวัดโพธาราม ตรงไปยังวัดไผ่ล้อม

ซึ่งมีการเตรียมรื้อโบสถ์วัดไผ่ล้อมไปครั้งหนึ่งก่อน ทรงทราบว่าถ้าแนวถนนรถไฟเป็นไปอย่างที่ว่า แนวไผ่เดิมทางวัดใหญ่ฯจะมีความลำบากในการขนไม้ และขุงมาบูรณะปฏิสังขรณ์วัด จึงทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตัดทางรถไฟเสียใหม่อ้อมไป ทางหลัง วัดพรหมวิหารและวัดไตรโลก เฉียดเขตวัดนาค อุโบสถวัดปืบ ตรงไปยังภาคใต้ต่อไป ทรงให้เหตุผลว่า มิฉะนั้นจะทำให้ตัวเมือง แคมบลงไม่มีทางขยายออกไปได้อีก^{๔๐}

วัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร เป็นวัดโบราณที่เก่าแก่ มีความสำคัญและมีความ เจริญรุ่งเรืองมากมายเป็นเวลานานสันนิษฐานว่าเป็นวัดที่มีมาแล้วตั้งแต่กรุงศรีอยุธยา โดยอาศัย หลักฐานการพิจารณาปูชนียสถานสำคัญๆ ในวัดเป็นเครื่องประกอบของเก่า เป็นฝีมือช่างสมัย กรุงศรีอยุธยา ที่จะนำมากล่าวในที่นี้คือ

พระอุโบสถ

พระอุโบสถวัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร ตั้งอยู่ด้านหน้าศาลาการเปรียญมีพระระเบียง คตหรือศาลารายล้อมรอบเป็นตัวกำหนดของเขตพุทธาวาส ลักษณะเป็นสถาปัตยกรรมทรงไทยก่ออิฐ ถือปูน ขนาดยาว ๖ ห้อง กว้าง ๓ ห้อง ผนังหุ้มกลองด้านหน้ามีช่องประตู ๓ ประตู ด้านหลัง ๒ ประตู ผนังด้านข้างก่อทึบไม่มีช่องหน้าต่าง ผนังด้านนอกถือนูนและฉาบพาดด้วยน้ำปูนขาว ลักษณะ ฐานของพระอุโบสถยกพื้นสูง ๖๐ เซนติเมตร เป็นฐาน ๒ ชั้น ชั้นล่างเป็นฐานเขียงซึ่งเป็นที่ตั้ง ของฐานใบเสมาด้วย ชั้นที่ ๒ เป็นฐานบัวคว่ำ พื้นปูด้วยกระเบื้องดินเผา ฐานชั้นนี้เป็นที่ตั้งของเสา เป็นบัวแฉกปูนปั้น มีบันไดที่ด้านหน้าและด้านหลัง ด้านละ ๒ ทาง ซึ่งตรงกับประตู ฐานอาคาร ภายนอกพระอุโบสถเป็นฐานปัทม์ยกมุมฐานให้สูงขึ้นแบบฐานทรงสำเภา ลักษณะผนังด้านข้างไม่มี ช่องหน้าต่างแต่มีเสาเป็นช่องๆ ทุกห้อง เสาตรงมุมทั้ง ๔ มีบัวหัวเสา แต่เสาผนังด้านข้างในไม่มี ผนังหุ้มกลองด้านหน้ามีประตู ๓ ช่อง ประตูกลางจะมีขนาดใหญ่กว่าและตั้งอยู่สูงกว่าประตูทั้งสอง ข้าง ผู้สูงอายุบางท่านเรียกว่าประตูเทวดา และที่ต้องทำประตูยกพื้นสูงกว่าอีก ๒ ประตู ก็เพราะ เทวดาต่างเหาะกันมาส่วนผนังหุ้มกลองด้านหลังมีประตูเพียง ๒ ช่อง เท่านั้น ช่องประตูเป็นแบบ เรียบไม่ได้ตกแต่งลายปูนปั้นใดๆ บานประตูเป็นไม้สักหนา ด้านนอกทาสีแดง ด้านในเป็นภาพเขียนสี รูปทวารบาล เสานางแบบที่ผนังด้านหน้ามีบัวหัวเสาและลายรัดเกล้า แต่เสานางแนบด้านหลังไม่มี ลายรัดเกล้า เครื่องบนหลังคา เป็นหลังคาจั่ว ๒ ชั้น ไม่มีมุข มุงด้วยกระเบื้องกาบปู ผนังหลังคามี ด้านละ ๓ ตับ ประดับด้วยกระเบื้องชิงชายทุกชั้น จั่วด้านหน้าประดับด้วยช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ ประดับกระຈฉิน้ำบัน ด้านตะวันออกประดับลวดลายปูนปั้น หน้าบันด้านตะวันตกเป็น รูปปูนปั้นเช่นเดียวกัน ลักษณะภายในอาคาร เป็นอาคารโถงมีเสารายรับน้ำหนักเครื่องบนหลังคา ๒

^{๔๐} กองโบราณคดี กรมศิลปากร, จิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทย ชุดที่ ๐๐๒ เล่มที่ ๕ วัดใหญ่ สุวรรณาราม, (กรุงเทพมหานคร : บริษัททองรัตน จำกัด, ๒๕๓๖), หน้า ๗ - ๑๕.

แถวๆ ละ ๕ ต้น แบ่งความกว้างของอาคารเป็น ๓ ตอน ตอนกลางกว้างกว่าด้านข้าง ๒ เท่า ตัวลายเสาเหมือนกันเป็นคู่ๆ เพดานอยู่สูงจากระดับช่อเอกขึ้นไป อยู่ทีระดับช่อโท ดาวเพดานตรงกลางติดต่อกับ ก้านฉัตร กั้นเหนือพระประธาน หัวเสาเป็นรูปบัวฉัตร เหนือภาพเทพวราบาลเป็นรูปพระพุทธรูปเจ้าผจญมารและพระแม่ธรณีบีบมวยผมอยู่เหนือบานหน้าต่างกลางด้านหน้าพระอุโบสถ ภาพเทพชุมนุมทั้ง ๒ ด้าน มี ๕ ชั้นตลอดชายล่างเปิดให้เห็นกลอนแปดที่คมขึ้นไว้เป็นระเบียบ พื้นพระอุโบสถปูด้วยแผ่นหินอ่อน ใบเสมาศิลาทรายแดงเนื้อละเอียดจำหลัก ตั้งคู่อยู่บนฐานเขียงของพระอุโบสถครึ่งหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งเลยออกไปบนลานประทักษิณ ฐานในเสมาก่ออิฐถือปูนทรงสูงเป็นรูปฐานสิงห์ ในเสมาดังอยู่เหนือบัวกลุ่มและยังมีพระพุทธรูปและรูปหล่อของพระที่สำคัญอยู่ด้วย คือ รูปหล่อสมเด็จพระสังฆราชแดงโม กับพระคันธารราษฎร์ ปีใดฝนแล้งราษฎรจะมาอัญเชิญออกไปแห่แหนไปรอบตลาดเมืองเพชรเพื่อขอฝน และในเทศกาลตรุษสงกรานต์ที่หน้าเขาวังทางราชการได้อัญเชิญไปประดิษฐานในประรำพิธี เพื่อให้ประชาชนสงฆ์และปิดทอง

ต่อมาเมื่อราว พ.ศ.๒๔๙๑ รูปหล่อสมเด็จพระสังฆราชแดงโมได้รับความเสียหายมาก เกิดชำรุดที่พระศอ หลังซ่อมแซมแล้วไม่ได้นำไปในที่ใดอีกเลย พระพุทธรูปสำคัญ ในพระอุโบสถวัดใหญ่ฯ สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงขอไปประดิษฐานที่พระวิหารคดวัดเบญจมบพิตร ๒ องค์ คือ องค์ที่ ๘ ปางห้ามสมุทร องค์ที่ ๓๕ ปางห้ามญาติ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปสมัยอยุธยา และยังได้จำลองแบบพระคันธารราษฎร์จากต้นแบบวัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร ไปประดิษฐานไว้อีก ๑ องค์ เป็นพระพุทธรูปของจังหวัดเพชรบุรี อยู่ในพระวิหารคดวัดเบญจมบพิตร จากวัดอื่นๆ ด้วยเป็น ๙ องค์ การทำรูปเหมือนในครั้งกระนั้นต้องนับว่ามีความสำคัญอย่างมาก เพราะนอกจากมีความยุ่งยากของการหาเครื่องมือเครื่องใช้และอุปกรณ์ แล้วตามตำนานยังกล่าวว่า หล่อเท่าใดๆ ก็ไม่สำเร็จร้อนถึงเทวดาต้องปลอมตัวเป็นตาแป๊ะแก่มาช่วยหล่อจึงหล่อได้สำเร็จและเหมือนตัวจริงไม่ผิดเพี้ยน เพราะผู้ชำนาญการหล่อโลหะ คงชำนาญแต่การหล่อพระพุทธรูปเท่านั้น

ตาแป๊ะยังได้หล่อรูปของตัวเองไว้ด้วย เสร็จการหล่อแล้วก็หายไปโดยไม่ให้ใครทราบ ร่องรอย ลักษณะรูปหล่อคล้ายพระจีน นั่งห้อยเท้า หน้าตัก ๕ นิ้ว รูปหล่อตาแป๊ะตั้งอยู่บนพานในพระอุโบสถบ้าง ต่อมาได้นำไปไว้ที่โต๊ะหมู่บูชาบนหอสวดมนต์ ภายหลังได้นำไปเก็บรักษาไว้ในกุฏิเจ้าอาวาส ทราบจากทางกองตำราวจเมื่อไม่นานมานี้รับแจ้งความว่า รูปหล่อนี้ถูกโจรกรรมไปแล้ว ขณะนี้ยังได้คืนมาแล้ว รูปหล่อของสมเด็จพระสังฆราชแดงโมอยู่ในท่านั่งขัดสมาธิ มีรูปหล่อของพระครูมหาวิหาราภิรักษ์ (พุก) พนมมือถือดอกบัว ๓ ดอก พระยาปริยัติธรรมธาดาผู้เล่าเรื่องตำนานพระสังฆราชแดงโมกล่าวตามลักษณะของรูปหล่อว่า ท่านต้องเป็นคนสันตติทรงสูงปากแหลมอย่างที่เราเรียกว่าปากครุฑ เป็นลักษณะของคนมีปัญญา และเป็นคนมีบุญด้วย ด้านซ้ายของรูปหล่อสมเด็จพระสังฆราชแดงโม มีรูปหล่อของพระครูมหาวิหาราภิรักษ์ (พุก) อดีตเจ้าอาวาสที่มีความสำคัญต่อวัดใหญ่สุวรรณารามมาก เพราะได้บูรณปฏิสังขรณ์วัดใหญ่ฯ ทั้งพระอารามตั้งแต่

เสนาสนะ โบราณสถานโบราณวัตถุ โดยเฉพาะการบูรณะศาลาการเปรียญ และพระอุโบสถ กับได้สร้างพระระเบียงคต และพระวิหารโถงหน้าพระอุโบสถ พร้อมพระพุทธรูป รายรอบพระระเบียง ๑๑๖ องค์ สร้างศาลาราย กำแพงวัด หอระฆัง กุฏิสงฆ์ทรงไทยเกือบ ๓๑ หลังแบ่งเป็น ๓ คณะใหญ่ ทำกำแพงวัดก่อขอบสระน้ำ และยังนำศรัทธาญาติโยมไปสร้างวัด มาบปลาเค้าที่อำเภอยางด้วย ท่านเป็นผู้ได้รับความเคารพ นับถือทั้งในด้านศีลจาริยวัตร และความรอบรู้ชำนาญในกระบวนการวิศวกรรมก่อสร้างทั้งปวง ด้านในผนังหุ้มกลองด้านหลัง พระประธาน มีพระพุทธรูปสัมฤทธิ์หน้าตัก ๑๔๐ เซนติเมตร

แต่ก่อนมาไม่มีผู้ใดพบว่าเป็น พระเนื้อโลหะ เพราะมีปูนพอกเหมือนพระปูนปั้นทั่วไป น่าสังเกตตรงที่พระบาทขวามี ๖ นิ้ว จึงมักพวนคำเรียกว่า “พระหีวนก” เล่ากันว่านำมาจากวัดหัวสนาม ซึ่งเป็นวัดร้างอยู่ด้านหลังทางทิศใต้ของวัดใหญ่ฯ สองข้างพระดังกล่าวมีพระปางห้ามญาติและห้ามสมุทร เมื่อมีการโครงการพระกันอย่างซุกซม คนร้ายคงทราบว่าเป็นพระโลหะ จึงตัดเอาพระเศียรไป เจ้าอาวาสได้จ้างทำเศียรขึ้นใหม่ แต่ในที่สุดกรมศิลปากรตามกลับมาได้เพียงองค์เดียวคือพระเชียงแสน

พระระเบียงคต

พระระเบียงคตวัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร มีทั้งหมด ๘ หลัง มีหลังคาเป็นจัตุรมุข ล้อมรอบพระอุโบสถ วิหารคตด้านตะวันออก ทำลักษณะเป็นมุขโดยประดิษฐานเจดีย์จุฬามณีมีฐานปูน เจดีย์นั้นทำด้วยโลหะดีบุกผสม สูง ๑.๕ เมตร จินตหราชาวบ้านปากทะเลสร้างด้วยทุนทรัพย์ ๑,๕๐๐ บาท นอกประตูออกไปทางทิศตะวันออกมีกำแพงเสมาล้อมรอบเจดีย์ทรงลังกา ๒ องค์ ประตูออกไปภายนอกทางหน้าพระอุโบสถเป็นซุ้มทรงมงกุฎ เป็นที่ตั้งของพระปรารักษ์ อีก ๑ องค์ พระอาจารย์เพลิง แก้วไพฑูลย์ เป็นผู้สร้างและออกแบบ หน้าบันมุขโถงทางทิศตะวันตกเป็นรูปช้างเอราวัณยืนแท่น ปิดกระຈกสีเขียว อยู่กลางลายจำหลักรูปเครือเถาว์ หน้าบันด้านหน้าลักษณะอย่างเดียวกับทางทิศตะวันตก ตรงกลางลายเป็นแท่นลอยตั้งแจกันปักรูปดอกทานตะวัน ๓ ดอกกำลังบานรับแสงพระอาทิตย์ แต่ในระยะต่อมาของเก่าในวัดใหญ่ฯ ถูกโครงการบ่อยครั้ง แจกันได้ถูกคนร้ายขโมยไป ยังแลเห็นเป็นรอยโหว่ว่างเปล่าอยู่จนปัจจุบันนี้ พระวิหารคตมีประตูทางเข้า ๔ ทิศ ฐานพระอยู่ติดผนัง มีพระพุทธรูปโลหะประดิษฐานที่ พระระเบียง ตั้งเรียงกันไว้ทั้งหมด เดิมมีได้ ๑๑๖ องค์ ตรงมุขทิศตะวันตกเฉียงใต้แต่ก่อนเคยมีรูปหล่อพระครูมหาวิหาราภิรักษ์ (พุก) ประดิษฐานอยู่บนฐานปูน รูปเหล่านี้สร้างไว้ ๒ รูป ปัจจุบันอยู่ที่วัดวิหารอีก ๑ รูป เช่นเดียวกับของมีค่าอื่นๆ ที่คนร้ายมีโอกาสมือใดก็จะประกอบกรรมทุจริตอยู่เสมอไม่มีการเว้น โดยเอาน้ำกรดมาลอกทองคำที่ปิดหุ้มองค์พระที่พระระเบียงเห็นแต่รักสีดำไปทุกองค์โดยไม่อาจติดตามหาคนร้ายที่ทำการในครั้งนี้ได้ ขณะนี้ได้ลงรักปิดทองใหม่แล้ว มองดูเป็นทองสุกปลั่งเหมือนในอดีตที่ผ่านมา ความหลากหลายในเชิงช่างพระระเบียงยังมีหน้าบัน ทุกหน้าบันประดับลายจำหลักรูปเครือเถาว์

มีเลข ๕ ไทย วางพาดเหนือพระขรรค์ อยู่ใต้พระมหาพิชัยมงกุฎ เบื้องบนเป็นฉัตรกมัย ซึ่งคงหมายถึงรัชกาลที่ ๕ ที่ทรงโปรดปราน วัดใหญ่ฯ และทรงรับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ พระราชทานทุนทรัพย์และเสด็จมาหลายครั้ง

ศาลาการเปรียญ

ศาลาการเปรียญวัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร มีขนาด ๑๐ ห้อง มีความกว้าง ๕ วา ยาว ๑๕ วา นับว่ามีขนาดใหญ่มากตามตำนานว่า สมเด็จพระเจ้าเสือได้พระราชทานท้องพระโรงหลังหนึ่ง มาเพื่อช่วยเหลืออาจารย์คือ สมเด็จพระสังฆราชแดงโม ทำเป็นการเปรียญในคราวที่ท่านได้กลับมาซ่อมบูรณะวัดใหญ่สุวรรณาราม วัดเดิมที่เคยศึกษาเล่าเรียนมา ซึ่งได้รับพระราชทานมาพร้อมกับช่างหลวง มีช่างไม้ ช่างปูน ช่างเขียน ช่างแกะสลัก โดยสมเด็จพระสังฆราชแดงโมเป็นแม่งานคุมการทั้งปวง จนเสร็จและในคราวนั้นท่านยังได้ไปสร้างวัดหนองหว้า อุทิศส่วนกุศลให้โยมมารดา ไปสร้างวัดดอนบ้านใหม่ที่บางตุล (หาดเจ้าสำราญ)

โยมบิดา ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เคยเล่าโดยการสันนิษฐานว่า ศาลาการเปรียญวัดใหญ่ฯ เป็นพระตำหนักเจ้าฟ้าอภัยทศหรือเจ้าขวัญในสมเด็จพระเพทราชา เมื่อพระเจ้าเสือได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน ได้พระราชทานมาปลูกเป็นศาลาการเปรียญวัดใหญ่ฯ ทั้งนี้เพราะผิดๆ และยังมีเรื่องเล่าอีกว่า พระพุทธเจ้าเสือเคยเสด็จมาเมืองเพชรบุรีหลายครั้ง เสด็จทรงปลาบ้าง คล้องช้างบ้าง และเคยเสด็จไปเยี่ยมพระอาจารย์แสงที่วัดเขาน้ำใส และได้เสด็จมาเยี่ยมสมเด็จพระสังฆราชแดงโม พระอาจารย์ที่วัดใหญ่ฯ ทรงเห็นว่ากำลังซ่อมพระอุโบสถอยู่ ยังขาดแค่ศาลาการเปรียญจึงพระราชทานท้องพระโรงหลังหนึ่งพร้อมด้วยช่างหลวง เมื่อสมเด็จพระสังฆราชแดงโมซ่อมบูรณะวัดที่เพชรบุรีเสร็จทั้ง ๓ วัด ศาลาการเปรียญหลังนี้มีของเก่าติดมาพร้อมกับศาลาคือ ธรรมาสันเทศน์ของเก่าสมัยอยุธยา รูปทรงคล้ายศาลาการเปรียญ แต่ก่อนน่าจะใช้เป็นท้องพระโรง สำหรับบำเพ็ญพระราชกุศลมาก่อนก็ได้ ศาลาการเปรียญตั้งอยู่ด้านหลังพระอุโบสถ เป็นศาลาใหญ่ หลังคาด้านทิศตะวันตกเป็นแบบมุขประเจิด มีหลังคาในประธาน ๑ ตับ และปีกนกลาดลงมาอีกด้านละ ๓ ตับ มุงกระเบื้องกาบกล้วย (กาบ) แล้วฉาบปูนทับกระเบื้องโดยตลอดประดับช่อฟ้า ใบระกาติดกระจกสีเชิงชายหลังคาประดับกระเบื้องดินเผาแบบกระเบื้องหน้าอุดมีลวดลายต่างๆ หลังคาเป็นหลังคาซ้อน ๒ ชั้น ด้านทิศตะวันตกเป็นมุขประเจิด ด้านข้างมีชั้นลด ๔ ชั้น ชั้นสุดท้ายมีทวยรับ เชิงชายกระเบื้องหลังคาเป็นกระเบื้องกาบ

ซึ่งในสมัยพระครูวิหาราภิรักษ์ (นาค) หลังคาศาลาการเปรียญชำรุด กระเบื้องด้านทิศใต้เลื่อนลงมาเกือบหมดทั้งแถบ ทางวัดได้เก็บกระเบื้องของเก่าจากที่ต่างๆ มาทำการบูรณะไว้ดังเดิม หน้าบันเป็นลายกนกช่อหางโตที่หน้าบันมุขประเจิดมีสาหร่ายรวงผึ้งหวนมาประดับอยู่อย่างสวยงาม แสดงว่าผู้สร้างต้องมีบารมีสูง ทวยที่ศาลาการเปรียญมี ๓๔ ตัว ไม้ทั้งแผ่นจำหลัก มีรูปแบบที่เรียกว่า หน้าตักแตน ฝาปะกน ศาลาการเปรียญข้างนอกเดิมเป็นลายทองทั้งหมด ข้างในเป็น

ภาพเขียนลายน้ำกาบ จิตรกรรมฝาผนังศาลาการเปรียญ เป็นเรือนทรงไทยฝาประกนสมัย ภายในศาลามี เสาแปดเหลี่ยมเต็มอ้อมกอดจำนวน ๔๔ ต้น เรียงรายรองรับเครื่องบนหลังคา เสาแต่ละต้นเขียนลายรด น้ำต่างกันเป็นคู่ๆ มีเสาดูกดาบนช่อเอก ช่อโท ขึ้นรับแปแทนจันทัน กลอนและชื่อเขียนภาพและลาย ด้วยสีฝุ่น บนหน้าต่างและฝาประกนด้านในเขียนจิตรกรรมสีน้ำกาบ แต่ลบเลือนเป็นส่วนมาก เขียนเป็น ภาพคน สัตว์หิมพานต์ ลายพันธุ์พฤกษา ฯลฯ ศาลาการเปรียญหลังนี้ได้รับการซ่อมแซมหลายครั้ง ทางวัดก็ได้พยายามรักษาฝีมือของเดิมไว้ให้มากที่สุด จะเปลี่ยนเฉพาะที่ชำรุดเท่านั้น

เป็นที่น่าเสียดายที่ลายเขียนสีทองภายนอกนั้นได้ถูกสีแดงทาทับจนหมดสิ้นแต่ครั้งสมัย พระครูญาณสาคร (ม่วย) โดยใช้ดินแดงจากบ้านหนองหัวฝสมกับน้ำมันยางทาทับ ซ่อมครั้งหลัง ต่อมาใช้สีน้ำมัน ที่ฝาด้านข้างมีหน้าต่างด้านละ ๙ ช่อง ทางด้านทิศเหนือทำเป็นช่องพระบัญชา ๒ ช่อง เสาในประธานเป็นงานปิดทองลายฉลุ ลายคล้ายกันเป็นคู่ๆ เฉพาะเสาคู่ที่ ๔ แต่ละด้านมี ลาย ๒ แบบ เป็นหลักฐานว่าเดิมมีฝักันที่แนวเสาคู่นี้ ซึ่งเป็นหลักฐานแสดงว่าศาลาหลังนี้เดิมเป็น ห้องพระโรงมีฝักันเป็นชั้นในกับชั้นนอก ภาพเขียนลายน้ำกาบภายในศาลาการเปรียญ แม้ขณะนี้ จะลบเลือนไปมาก กรมศิลปากรได้จัดสรรงบประมาณมาซ่อมบูรณะภายใต้การควบคุมดูแลของงาน อนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนัง กองโบราณคดี กรมศิลปากร เสร็จเรียบร้อยไปเมื่อต้นปี พ.ศ.๒๕๓๖ นี้ จิตรกรรมฝาผนังในศาลาการเปรียญให้ความรู้ความเข้าใจ ทั้งทางศิลปะ และธรรมชาติวิทยาเป็น อย่างสูง ส่วนใหญ่แสดงชีวิตและธรรมชาติ ของนก สัตว์นานาชนิด ตลอดจนพรรณพฤกษา ทุกช่อง กระดานกรูและยังมีภาพวิทยารอยุ่ที่ขอบฝาตอนบนอีก

สำหรับผนังด้านตะวันตกและหน้าต่างด้านนี้ได้ซ่อมแซมขึ้นใหม่ ในส่วนนี้ไม่มีภาพเขียน เหลืออยู่ให้เห็น กระจังพริง เรือนไทยใช้พริงเป็นที่สำหรับตั้งผ้าห้อย แต่พริงศาลาการเปรียญวัดใหญ่ สุวรรณารามแปลกกว่าที่อื่น ด้านบนแกะเป็นกระจังปฏิญาณขนาดใหญ่ ด้านล่างลอกเป็นหัวลิกลง ไปในเนื้อไม้ ลายกระจังพริงแต่ละตัวไม่ซ้ำกัน ของเดิมทางด้านเหนือเรียงรายไปจำนวน ๑๑๙ ตัว บางตัวยังมีกระจังสีที่ประดับตัวกระจังให้เห็นอยู่บ้าง มีนอกชานสกัดหัวท้าย มีบันไดปูนรูปครึ่ง วงกลม (อัมจรรย) สุดด้านหัวท้ายชานและมีบันไดทำเป็นรูปอศมุขมีฉา มีหัวเป็นม้าส่วนลำตัวและ หางมีเกร็ดมีครีบคล้ายปลา ทาสีเขียวอ่อน สำหรับประตูกกลางด้านหน้ายกพื้น ยื่น ออกมารับบันได ขึ้นจากชาน ล้อมรั้วไม่มีฝากรูอยู่ตอนล่างพอแสดงขอบเขต มีประตูเล็กเสาประตูไม้กลึงยอดเรียวเล็ก คล้ายปล้องไฉนปิดทอง ผ่านประตูเล็กไปเป็นประตูใหญ่ขณะนี้ทางวัดใช้แผ่นเหล็กตามภายใน ไม่ให้ เปิดปิดได้ ป้องกันขโมย บานประตูเป็นไม้ขนาดใหญ่ จำหลักลายก้านขดทางโต ก้านลายเป็นรูป หงส์ คชสีห์ ราชสีห์ สอดแทรกด้วยพรรณไม้ ดอกไม้ มีทั้งตูม บานและยังมีสัตว์จำพวก ลิง กระรอก นกจับ ก้านลาย แต่ละข้อมีลักษณะไม่เหมือนกันเป็นตัวกระจังก็มีเป็นนกถูกกลีบลายหุ้มไว้ พยายามจะบินหนีออกก็มี ลวดลายจัดจางหะได้อย่างสวยงาม บานประตูซ้ายขวาทำลายไม้

เหมือนกันทีเดียว บานประตูกลางของศาลาการเปรียญวัดใหญ่ฯ ประตูกลางด้านตะวันออก นอกจากเป็นของเก่าโดยฝีมือช่างชั้นเยี่ยมสรรค์สร้างไว้แล้ว ยังเป็นประตูประวัติศาสตร์อีกด้วย

ธรรมมาสน์ มี ๒ หลัง อยู่ในศาลาการเปรียญหลังเก่า ตั้งอยู่ด้านหน้าเป็นธรรมมาสน์หลังเก่าที่มีมาแต่เดิม ลักษณะเป็นไม้จำหลักบุษบก ขานประดับด้วยกนกแข้งสิงห์ และกระจังมุมทั้ง ๔ เป็นเสารองรับยอดบุษบกติดหอย มีพนักล้อม ๓ ด้าน เหลือด้านหนึ่งสำหรับเป็นทางเข้ารอบพนักประดับด้วยกระจังขนาดใหญ่ ลงรักปิดทองประดับกระจกลี

สังเค็ด อยู่ในศาลาการเปรียญมีความงดงามมาก รูปคล้ายเรือสำเภา ใช้สำหรับพระสวด ๘ รูป กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ยืมไปตั้งในงานถวายพระเพลิงที่สนามหลวง ปัจจุบันได้เก็บไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกรุงเทพมหานคร

ธรรมมาสน์หลังใหม่ เป็นไม้จำหลักลงรักปิดทองประดับกระจกลี รูปทรงบุษบกย่อมุมไม้สิบสองฐานสูงชั้นล่างเป็นหน้ากระดาน ๒ ชั้น ฐานสิงห์ถัดขึ้นไปเป็นชั้นแยก ๓ ชั้น ทางขึ้นอยู่ด้านทิศใต้มีพนักเตี้ยๆ เสาหัวเม็ดที่มุมย่อแต่ละมุมของฐานเชิงพนักประดับด้วยกนกกาบ มีสาหร่ายรวงผึ้ง ยอดบุษบกมี ๕ ชั้น แต่ละชั้นประดับซุ้มรังไก่อ

รอยพระพุทธบาทจำลอง มีขนาดยาว ๑๕๐ เซนติเมตร กว้าง ๕๐ เซนติเมตรอีก ๑ รอย เป็นรอยพระพุทธบาทที่มีลวดลายมงคล ๑๐๘ สันนิษฐานว่าเป็นรอยพระพุทธบาทสมัยอยุธยา

เจดีย์ พระเจดีย์มี ๓ องค์ ๒ องค์เป็นทรงลังกา ขนาดย่อมอยู่ทางด้านหน้าพระอุโบสถ และอยู่ตรงทางเข้าข้างละองค์ ปัจจุบันซ่อมใหม่ ทางหน้าพระอุโบสถทำเป็นซุ้มยื่นออกมาจากแนวพระระเบียง แล้วสร้างเป็นกำแพงแก้วล้อมรอบพระเจดีย์ ๒ องค์ ซุ้มหน้าพระอุโบสถออกมาประมาณ ๕ เมตร และมีพระเจดีย์ขนาดย่อมทรงลังกาอีกองค์อยู่ทางด้านเหนือที่ตรงองค์ระฆังของพระเจดีย์องค์นี้มีสังวาลพาดคล้ายพระเจดีย์คู่ที่หน้าพระอุโบสถวัดราชสิทธิาราม กรุงเทพฯ

หอไตร

หอไตร มี ๒ หลัง หลังเก่าอยู่ในสระน้ำ ทรงแบบเรือนโบราณชั้นเดียวแต่มี ๓ เสา การสร้างเสาสามเสานี้ อาจมีความหมายถึงพระไตรปิฎก อันได้แก่ พระสูตร พระวินัย และพระอภิธรรม จึงได้สร้างไว้เพียง ๓ เสา หอไตรมีสะพานทอดจากริมสระไปยังหอไตร ปัจจุบันไม่ได้เก็บหนังสือ แต่มีไม้แกะเป็นรูปยักษ์เรียกกันว่า ไอ้ดำ ไอ้แดง กับรูปสิงโตอยู่ข้างใน

หอไตรหลังใหม่

หอไตรหลังใหม่ สร้างเมื่อ พ.ศ.๒๔๗๐ พระอาจารย์เพลิง แก้วไพฑูรย์ และพระเชื้อมทรัพย์เจริญ ออกแบบและดำเนินการสร้าง เป็นอาคารทรงไทย ๒ ชั้น ชั้นบนมี ๔ ห้อง เป็นโถงหน้าหลังเสีย ๒ ห้อง มีระเบียงเดินได้รอบ หลังคาซ้อน ๒ ชั้น ประดับช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ หน้าบันประกอบรูปลายเทพพนมอยู่คนละด้าน ห้องชั้นบนเก็บตู้บรรจุหนังสือ ผูกใบลานไว้หลายตู้

ชั้นล่างปล่อยโล่ง มีฝาปะกนปิด ๓ ด้าน ประดับข้างฝาด้วยตัวหนังสือ คำโคลง ๔ สุภาพ สอนธรรมะเขียนใส่กรอบเช่นเดียวกับกรอบรูปมีประมาณ ๘๐ บท เขียนโดยครูพูน ซึ่งเคยเป็น ครูสอนหนังสือไทยให้พวกมิชชันนารีฝรั่งที่เข้ามาอยู่เพชรบุรี เป็นคนคิดทำซุ้มรับเสด็จรัชกาลที่ ๕ มีอักษร “ทรงพระเจริญ” ครั้งเสด็จมาวัดใหญ่ฯ เป็นครั้งแรกและเป็นคนออกทุนทรัพย์คนเดียว สร้างธรรมาสน์เทศน์ที่ตั้งอยู่บนการเปรียญวัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหารหลังใหม่

สระน้ำ เป็นสระรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดใหญ่ กว้าง ๑๘ เมตร ยาว ๘๐ เมตร มีขอบสระล้อมรอบ สระแห่งนี้เดิมเป็นคูที่ขุดขึ้นเพื่อให้เรือที่บรรทุกไม้ศาลาการเปรียญเทียบเข้ามาจอด แต่ได้กลบเสียส่วนหนึ่งครั้งสมัยพระอธิการนิม เป็นเจ้าอาวาสและได้สร้างกุฏิคณะกลางยังคงเห็นเป็นลำรางลึกอยู่ขณะนี้ ถึงคราวน้ำป่าไหลหลากน้ำใหม่จะเข้ามาในสระตามแนวลำรางที่อยู่ระหว่างวัดไตรโลกย์และวัดพรหมวิหาร แต่ปัจจุบันทางน้ำนั้นตื้นเขิน และมีการปลูกสร้างอาคารปิดทางน้ำจนไม่สามารถไหลเข้ามาได้

หอรบขัง ตั้งอยู่กลางบริเวณลานวัด ระหว่างศาลาราย ๒ หลังคู่ หอรบขังเดิมตั้งอยู่ระหว่างศาลาการเปรียญกับพระอุโบสถ เมื่อมีการสร้างพระวิหารคดจึงได้สร้างหอรบขังก่ออิฐถือปูน ๒ ชั้นขึ้นใหม่ มีความกว้าง ๕.๓๕ เมตร ความยาว ๕.๓๕ เมตร ความสูง ๑๑.๔๐ เมตร ยอดเป็นทรงบุษบก มีบรรณแถลง มีครุฑประจํามุม ทำซุ้มคูหาซ้อนบันไดทางขึ้นไว้ภายใน คนอยู่ข้างนอกจะมองไม่เห็น ทำเสาอิงหัวเสาทำอย่างตะวันตก กรอบซุ้มด้านล่างทำปูนปั้นประกอบลายใบเทศล้อมรอบด้วยกำแพงลูกฟัก และมีระเบียงเดินได้ทั้ง ๒ ชั้น บนกำแพงทำพุ่มปูนปั้นเป็นระยะๆ ระยะเวลาที่ต้องออกมาขึ้นด้านนอกซุ้มคูหา เพราะเป็นช่องบันไดทางขึ้น และภายในคูหา มีพื้นที่น้อย หอรบขังนี้ขุนศรีวิชัยออกแบบและควบคุมการสร้าง

ศาลาโถง เป็นศาลายกพื้นสูงประมาณ ๑ เมตร ขนาด ๔ ห้อง ทำด้วยไม้ มีหลังคาในประธาน ๑ ชั้น และหลังคาปีกนกล้อมรอบ หลังคาประธานมุงด้วยกระเบื้องกาบูกา ขายหลังคาไม่มีกระเบื้องหน้าออก ส่วนหลังคาปีกนกมุงด้วยกระเบื้องเกล็ดเต่า กระเบื้องทั้งหมดเป็นกระเบื้องดินเผาไม่เคลือบ มีลักษณะคล้ายกันทั้ง ๒ หลัง

โรงเรียนปริยัติธรรม เป็นทรงปั้นหยา ๒ ชั้น ความสูงจากพื้นถึงอกไก่ ๙.๓๕ เมตร ความกว้าง ๗.๕๐ เมตร ความยาว ๑๐ เมตร ชั้นล่างก่ออิฐถือปูน ชั้นบนมีระเบียงลูกกรงล้อมรอบ มีมุขหน้าตั้งอยู่ขอบลานวัดด้านทิศตะวันตก ผู้ออกทุนทรัพย์คือ โยมช่างและภรรยาชาวบ้านพี่เลี้ยง สร้างในสมัยพระครูญาณวิมล มีพระอาจารย์ผัน เป็นผู้ดำเนินการ

กุฏิ อยู่ทางด้านหลังของศาลาการเปรียญ ๑ คณะ สร้างเป็นแนวยาวขนานกับเขตวัดทางด้านใต้จากตะวันตกไปตะวันออกอีก ๑ คณะ ปัจจุบันทางวัดได้ตัดยกเอากุฏิทางด้านตะวันตกส่วนหนึ่งไปสร้างขนานกับแถวกุฏิยกขึ้นอีก ๑ แถว แต่อยู่ตอนใต้แถวเดิมทำเป็นหลังๆ ไม่มีชานถึงกัน และทำเป็น ๒ ชั้น ชั้นบนรูปเดิม ชั้นล่างเป็นเครื่องก่อ

หอสวดมนต์ เป็นอาคารโถงขนาด ๓ ห้อง และมีห้องเล็กซึ่งอยู่ใต้ปีกนกทางตอนหน้า และตอนหลังอีกข้างละ ๑ มีฝา ๓ ด้าน เสาประธานเป็นเสากลม พื้นในประธานยกสูงกว่าพื้นชานประมาณ ๓๐ เซนติเมตร มีชานกว้างประมาณ ๓ เมตร ส่วนที่เป็นชานสูงกว่าชานแรกประมาณ ๙๐ เซนติเมตร หลังคาประธาน ๑ ตับ หลังคาปีกนกล้อมรอบ มีหลังคาด้านข้าง ตอนหน้าเสริมยื่นออกมาคลุมพื้นชาน หลังคาทั้งหมดมุงด้วยกระเบื้องเกล็ดเต่า เครื่องประดับหลังคามีเครื่องลำยองและที่ปลายสันตะขามีหัวนาค เป็นไม้จำหลักประดับกระจง หอสวดมนต์มีฝา ๓ ด้าน ส่วนที่เป็นชานไม่มีฝา ส่วนด้านข้างที่เป็นชานเปิดโล่งโดยตลอด ภายในหอสวดมนต์ห้องท้ายสุด ซึ่งเป็นห้องเล็กอยู่ใต้หลังคาปีกนก มีซุ้มลักษณะแบบเตี้ยโบราณ เป็นไม้จำหลักลวดลายฝรั่ง มีเสาที่มุมๆละ ๑ คู่ เพดานดาด้วยผ้าเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป จารึกอักษร ร.ศ.๑๑๙

หอฉันเดิม เป็นอาคารโถงขนาด ๓ ห้อง หลังคาเป็นหลังคาประธาน ๑ ชั้น ปีกนกล้อมรอบมุงด้วยกระเบื้องเกล็ดเต่า ภายในหอฉันพื้นเรียบเสมอกันโดยตลอด เสารับเครื่องบนหลังคาเป็นเสากลม รอบหอฉันมีกุฏิล้อม และมีชานคั่นถึงกันโดยตลอด หอฉันปัจจุบันทางวัดได้สร้างเพิ่มขึ้นอีก ๓ หลัง

ถาน (เวาญ) มี ๒ หลัง ขนาด ๒ ห้อง ส่วนฐานเป็นเครื่องก่อฝาไม้ปะกน หลังคาเป็นแบบเรือนไทยมีปั้นลมหน้าจั่วแบบภักควัม มุงด้วยกระเบื้องเกล็ดเต่า ด้านหน้ามีหลังคาปีกนกลาดลงคลุมบันไดทางขึ้น

ลานวัด มีพื้นที่แผ่กว้างออกไปโดยรอบอีก จรดกุฏิทั้ง ๓ คณะ โรงเรียนปริยัติธรรม สระน้ำ การเปรียญ และพระอุโบสถ ให้พื้นลานวัดปูอิฐเผาตลอดผิวบนรอยกรวดทราบ เพื่อสะดวกในการเก็บกวาดใบไม้ แนวลานวัดชั้นในปลูกตะโกตัดเป็นแถว ๒ แถว แนวด้านนอกปลูกจำปี พิกุล ที่หน้าหอรบะฆังมีเสาไม้แก่นขนาดใหญ่สูง ๕ เมตร ตั้งอยู่เรียกว่าเสาดาวเรืองเป็นเสาการกนิ (ไม่ดี)

เสาหัวเม็ดทรงมัน

เสาหัวเม็ดทรงมัน เป็นรูปบัวคว่ำบัวหงาย มีอยู่ ๑๐ ชั้น มีความสูงจากพื้นถึงยอดเสา ๓.๒๐ เมตร กว้าง ๑.๒๐ เมตร เมื่อพระพุทธเจ้าหลวงรัชกาลที่ ๕ เสด็จฯ มาวัดใหญ่สุวรรณารามครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.๒๔๕๒ สิ่งก่อสร้างที่ทรงพบและตรัสชมไว้ คือ หัวเม็ดทรงมันมุมกำแพง “มาหยุดที่วัดใหญ่สุวรรณาราม ซึ่งเป็นที่ฉันชอบใจฝีมือช่างในวัดนี้ บรรดาฝีมือที่ทำทุกอย่างปรากฏเป็นช่างหลวงทำได้อย่างวิเศษตั้งแต่เสาเม็ดทรงมันเป็นต้นไป” เมื่อเดือนมกราคมพ.ศ.๒๕๐๘ ช่างพื้นบ้านที่ทางวัดจัดหามาซ่อมหัวเม็ดมุมกำแพงด้านติดถนนพงษ์สุริยา ได้ทำการบูรณะใหม่ทำให้รูปแบบของเดิมเปลี่ยนไป

ประติมากรรม

ภายในวัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร มีประติมากรรมที่สำคัญและน่าสนใจอยู่หลายชิ้นด้วยกันส่วนใหญ่จะอยู่ภายในพระอุโบสถ กุฏิ ประติมากรรมที่เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปมีดังนี้

พระประธาน

พระประธานเป็นพระพุทธรูปปูนปั้นลงรักปิดทอง ปางมารวิชัย สูง ๒.๗๐ เมตรหน้าตักกว้าง ๒.๒๐ เมตร ฝีมือแบบสมัยอยุธยา ประดิษฐานบนฐานสูงรัตนบัลลังก์ ส่วนล่างเป็นหน้ากระดานเส้นลวดฐานสิงห์ ฐานสิงห์เป็นฐานบัวลูกแก้วอกไก่ ฐานบัวเป็นหน้ากระดานประดับลายลูกฟัก ประจำยาม ก้ามปู ปิดทองประดับกระจกเหนือหน้ากระดานเป็นกระจัง ต่อชั้นขึ้นไปเป็นท้องไม้ และฐานกลีบบัวปัทมาสน์ของพระประธาน

พระพุทธรูปบนฐานชุกชีพระประธาน

พระพุทธรูปบนฐานชุกชีพระประธาน แลแรกมีพระพุทธรูปนั่งปางมารวิชัย ๓ องค์ เรียงกันไป และมีพระพุทธรูปยืนแทรกอยู่ในระหว่างพระนั่ง ๒ องค์ แลถัดออกมามีพระพุทธรูปนั่งสมาธิ ๒ องค์อยู่ริม และพระพุทธรูปนั่งปางมารวิชัย ๓ องค์ เรียงกัน แต่องค์ดังกล่าวเป็นพระทรงเครื่องเล็กมาก ประดิษฐานอยู่บนแท่นสูง ด้านหลังพระประธานมีพระพุทธรูปนั่ง ๓ องค์

พระพุทธรูป ๖ นิ้ว

พระพุทธรูป ๖ นิ้ว เป็นพระพุทธรูปองค์ใหญ่หล่อด้วยโลหะ ปางมารวิชัย ประดิษฐานอยู่บนแท่นนั่งตมมาก สูง ๑.๙๐ เมตร หน้าตักกว้างประมาณ ๑.๔๐ เมตร พระบาทเบื้องขวามี ๖ นิ้ว

รูปเหมือนสมเด็จพระสังฆราชแดงโม

รูปหล่อสมเด็จพระเจ้าแดงโม มีตำนานว่า “ที่บ้านหนองหว้ามีเด็กอายุประมาณ ๙ - ๑๐ ขวบ ชื่อเด็กทอง ได้กำพร้าบิดามารดาแต่เล็ก อยู่ในความปกครองของพี่สาวๆ ใช้ให้ตำข้าวหาฟืนทุกวัน วันหนึ่งตำข้าวหก พี่สาวคว่ำฟืนไล่ตีเลยวิ่งหนีเอาตัวรอด และระหกระเหินเข้าเมืองสุรรัตตู่เห่เข้าไปตามฝูงเด็กๆ จนมีเพื่อนเล่นเพื่อนเที่ยวมาก เช่นเด็กบ้านและเด็กวัด เด็กทองนี้ได้เที่ยวอดๆ อายากๆ อาศัยแต่น้ำพอกลั้วท่องไปวันหนึ่งๆ โดยความอดทน วันหนึ่งลงเล่นน้ำกับเด็กวัดใหญ่ที่ทำหน้าวัด มีเปลือกแดงโมลอยน้ำมา ๑ เปลือก ด้วยความหิวจึงคว้าเปลือกแดงโมดำน้ำลงไปเคี้ยวกินแล้วโผล่ขึ้นมาเพื่อนเด็กที่เล่นน้ำด้วยกันรู้ว่าเด็กทองนี้กินเปลือกแดงโมก็พากันเย้ยหยันต่างๆ ว่าตะกละกินเปลือกแดงโม จึงได้พากันเรียกว่าเด็กแดงโม ถึงอย่างไรก็ดี เด็กทองคนนี้ก็หาแสดงความเก๋เจินขัดแค้นต่อเพื่อเด็กด้วยกันไม่ คงแสดงความอึดอึดแถมแถมใส่พูดจาเล่นหัวตามเคย ตั้งแต่นั้นมามีกระจอกกระแจกับเด็กวัดใหญ่ จนได้เข้าไปเล่นหัวอยู่ใน วัดกับเพื่อน ทั้งได้ดูเพื่อนเขาเขียนเขาอ่านกันอยู่เนืองๆ แล้วก็เลียนอคำอยู่กับเพื่อนในวัดด้วยกัน

วันหนึ่งเป็นพิธีมงคลการ เจ้าเมืองได้นิมนต์สมภารไปสวดมนต์เย็น ครั้นเสร็จแล้วกลับวัด พอตกลงเวลากลางคืนสมภารจำวัดตอนใกล้รุ่ง ฝันว่าข้างเผือกตัวหนึ่งได้เข้ามาอยู่ในวัด แล้วขึ้นไปบนหอไตรแหงเอาตู้พระไตรปิฎกล้มลงหมดทั้งหอ ครั้นตื่นจากจำวัดท่านก็นั่งตรองความฝัน จึงทราบได้โดยตำราลักษณะสุบินทำนายฝัน พอได้เวลาท่านจะไปฉันที่บ้านเจ้าเมือง ท่านสั่งกับพระเฝ้ากุฏิว่า ถ้ามีใครมาหาให้อาตมาไว้อ่อนรองจนกว่าจะพบท่าน แล้วท่านก็ไปฉัน ครั้นเสร็จแล้วกลับมาวัดถามพระว่ามีใครมาหาหรือเปล่า พระตอบว่าไม่มีใครมาหา ท่านจึงคอยดูอยู่จนเย็นก็ไม่เห็นมีใครมา จึงไต่ถามพระและสามเณร ศิษย์ว่า เมื่อคืนนี้มีใครแปลกหน้าเข้ามาบ้างหรือเปล่า เด็กวัดคนหนึ่งเรียนท่านว่า มีเด็กทองเข้ามานอนด้วยคนหนึ่ง ท่านจึงได้ให้ไปตามตัวมา ครั้นเด็กทองมาแล้ว จึงชักชวนให้อยู่ในวัดมีให้ระหกระเหินไปไหน ธรรมเนียมวัดแต่เมื่อใครพาเด็กมาให้เล่าเรียนแล้ว มักจะปล่อยให้เล่นกันเสียให้คุ้นเคยกันสัก ๒ - ๓ เวลา ก่อน จึงจะให้ลงมือเขียนอ่าน พอถึงกำหนด ท่านจึงเรียกเด็กทองให้เขียนหนังสือ เด็กทองก็เขียนได้ตั้งแต่ ก.ข.ก.กา ไปจนถึงเคย ตลอดจนอ่านหนังสือพระมาลัยได้ ท่านมีความประหลาดใจ จึงถามว่าเจ้ารู้มาจากไหน เด็กทองตอบว่ารู้ที่วัดนี้เอง เพราะครูเพื่อนเขาเขียนเขาอ่านจึงจำได้ เรื่องนี้จึงเป็นเหตุให้เด็กแต่งโมหรือทองก็เรียน ซึ่งเป็นคนมีเขี้ยวหรือตาไวจึงได้เขียนได้เสียก่อนเรียนทุกอย่าง ท่านสมภารจึงได้ให้บวชเป็นเณร หัดเทศน์ธรรมวัตรและมหาชาติ และเรียนอรรถแปลบาลีด้วย

ครั้งเทศกาลเข้าพรรษาเจ้าเมืองให้สมภารเทศน์ไตรมาส วันหนึ่งท่านสมภารอาพาธจึงให้สามเณรแต่งโมไปแทน ครั้นสามเณรแต่งโมไปถึงเจ้าเมืองเห็นเข้าก็ไม่ศรัทธา จึงบอกว่าเมื่อพ่อเณรมาแล้วก็ขึ้นเทศน์ไปเถิด แล้วกลับเข้าไปในห้องเสีย สามเณรแต่งโมก็ขึ้นเทศน์ พอตั้งนะโมแล้ว เดินบพคุณณีย์เริ่มทำนองธรรมวดีสำแดงไป ผู้หายกทั้งข้างหน้าข้างในได้ฟังเพราะจับใจ ทั้งกระแเสเสียงก็แจ่มใส เมื่อเอ่ยถึงพระพุทธคุณมีพระอรหันต์เป็นต้นเสียงสาธุการ และพนมมือแลเป็นฝักบัวไปทั่วโรงธรรม ท่านเจ้าเมืองฟังอยู่ข้างในถึงนั่งอยู่ไม่ได้ จึงต้องกลับมานั่งฟังข้างนอกอย่างเคยและเพิ่มเครื่องกัณฑ์ติดเทียนประจำกัณฑ์ขึ้นอีกเมื่อเทศน์จบแล้วด้วยความเลื่อมใส เข้าไปประเคนของและชักไช้ไต่ถามเหตุผลว่าอยู่ที่ไหน แล้วปวารณาเป็นโยมอุปัฏฐากอาราธนาให้มาแทนสมภารต่อไป ว่าท่านแก่เฒ่าชราอาพาธอย่าให้มาประดักประเดิกละ ขอให้พ่อเณรมาเทศน์แทนท่านเถิด ต่อนั้นไปสามเณรแต่งโมก็มาเทศน์แทนเสมอ สามเณรแต่งโมนี้ได้เล่าเรียนศึกษาจากอาจารย์ที่มีอยู่ในอารามต่างๆ ในเมืองเพชรบุรี การศึกษาเช่น ทางพระปริยัติธรรมและข้อกัจจัตยปฏิบัติ จนสิ้นความรู้ของท่านสมภารในสมัยนั้น ท่านสมภารจึงได้พาตัวสามเณรแต่งโมเข้ากรุง ไปฝากไว้ต่อเจ้าคุณวัดหลวงแห่งหนึ่งได้ศึกษาพระปริยัติธรรมจนจบพระไตรปิฎก นับได้ว่าเป็นเปรียญแล้วได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ มีชื่อเสียงโด่งดังจนเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดินทรงนับถือ โปรดให้เป็นอาจารย์สอนหนังสือพระราชาบุตรพระราชนัดดา ให้เสด็จมาเล่าเรียนพระพุทธศาสนาปฏิบัติในคัมภีร์พระไตรปิฎกทางศาสตร

นัยว่ากาลภายหลังมา เมื่อสมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระองค์นั้นได้เสด็จเสวยราชแล้ว โปรดตั้งพระอาจารย์แต่งโมเป็นพระราชาคณะที่พระสุวรรณมุนี ซึ่งปรากฏในหมู่ผู้ชนภายหลังเรียกกันว่า สมเด็จพระเจ้าแต่งโม เมื่อท่านได้มั่งคั่งด้วยพระสมณศักดิ์ฐานันดรแล้ว ภายหลังต่อมาท่านคิดถึง ภูมิลาเนาบ้านเกิดเดิม และวัดอันเป็นสถานมุลศึกษาของท่าน จึงได้ถวายพระพรลาสมเด็จพระเจ้า แผ่นดินว่าจะออกไปบูรณะปฏิสังขรณ์ พระอารามที่เคยพำนักอาศัยเป็นการบำเพ็ญพุทธบูชา ก็ทรง อนุญาตอนุโมทนาแล้วถวายท้องพระโรงในพระราชฐานองค์หนึ่งเป็นการช่วยเจ้าคุณอาจารย์ ท่านได้ นำมาประดิษฐานเป็นศาลาการเปรียญวัดใหญ่นั้น ตัวไม้และเสาไม้ใหญ่งามมาก ลวดลายที่เขียนและ ลายสลักก็เป็นฝีมือโบราณ ก็ควรเชื่อตำนานนี้ได้จริงๆ บานประตูศาลาการเปรียญสลักงามเป็นลาย ก้านขด ปิดทองอย่างวิจิตร และมีรอยขวานหรือมีดฟันอยู่ ๑ - ๒ แห่ง

ได้กล่าวกันว่าเมื่อครั้งศึกพม่าหรือมอญเข้ามาทำศึกในเมืองเพชรบุรีฯ ผู้ไม่ได้พากันหนี พวกข้าศึก จึงพากันไล่ตามจับ พวกที่หนีพากันเข้าศาลาการเปรียญนี้ พวกข้าศึกจึงได้พากันฟันผ่า ประตูเข้าไปหมายจะจับแต่ไม่เป็นผลสำเร็จ โดยมีผู้มาช่วย จึงได้พากันหนีไป และเมื่อสมเด็จพระเจ้า แต่งโมมาถึงแล้วเขาเล่าว่าท่านให้หล่อรูปท่านไว้รูปหนึ่ง เรื่องหล่อรูปนี้หาช่างปั้นหุ่นแสนยากทำไม่ เหมือนได้เลย มาได้ตาแป๊ะหลังโกงคนหนึ่งเป็นช่างปั้นอย่างเอกหล่อได้เหมือนมิได้ผิดเพี้ยน ท่านจึง ได้หล่อรูปตาแป๊ะไว้เป็นที่ระลึกด้วย ประดิษฐานไว้ในโบสถ์วัดใหญ่อยู่ตราบนานเท่าทุกวันนี้ มีเจ้านาย ข้าราชการ พ่อค้าชาวต่างประเทศ เมื่อไปเที่ยวเมืองเพชรบุรีได้ไปชมศาลาการเปรียญและรูปสมเด็จพระ เจ้าแต่งโมมิได้ขาดและต่อมาเมื่อครั้งหลังคาพระมณฑปพระพุทธบาทเป็นหลังคาเหมือนวัดพนัญเชิง อยู่มาสมเด็จพระเจ้าแต่งโมจึงถวายพรแก่สมเด็จพระบรมกษัตริยาธิราชเจ้าว่าจะรื้อหลังคาลงเสีย จะทำ ยอดพระมณฑปขึ้นไว้ สมเด็จพระบรมกษัตริยาธิราชเจ้าจึงโปรดให้มาดูแล แต่ก่อนนั้นมามีต้นไม้ ใหญ่ต้นหนึ่ง อยู่หน้าพระสัจจพันธคีรีต้นนั้นใหญ่ ๔ อ้อม มีดอกนั้นใหญ่ประมาณเท่าฝ่าบาตร ครั้นเข้านั้นบานแล้ว บ่ายหน้าดอกไม้ข้างพระมณฑปกลางวันตูม เวลาเย็นบาน บ่ายหน้าไปทาง พระมณฑปเป็นนิจันรินดรมิได้ขาด ครั้นสมเด็จพระเจ้าแต่งโมทำพระมณฑปขึ้นแล้วเห็นต้นไม้ใหญ่นั้นกิด ขววดพระมณฑปอยู่ ท่านสมเด็จพระเจ้าแต่งโมจึงให้ฟันต้นไม้นั้นเสีย ท่านสมเด็จพระเจ้าแต่งโมก็ลงโลหิต จนถึงแก่กรรมภาพ

รูปเหมือนพระครูวิหาราภิรักษ์ (พุก) ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสคนสำคัญรูปหนึ่ง ปฏิสังขรณ์ และสร้างความงามให้แก่วัดในสมัยรัตนโกสินทร์ ดังได้กล่าวมาแล้ว คณะศิษย์ได้หล่อท่านไว้ ๒ รูป รูปหนึ่งอยู่ในพระอุโบสถของวัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร และอีกรูปหนึ่งคณะศิษย์ได้นำไปไว้ที่วัด พรหมวิหาร

รูปเขียน (รูปช่างหล่อรูปสมเด็จพระเจ้าแต่งโม) แต่เดิมอยู่ที่กุฏิเจ้าอาวาส ได้เคยหายไป ปัจจุบันได้ค้นมาแล้ว พระยาปริยัติธรรมธาดา (แพ ตาละลักษณ์) กล่าวไว้ว่า เป็นช่างชั้นเอก

หล่อรูป ท่านสมเด็จพระเจ้าตากมอญได้เหมือนไม่ผิดเพี้ยน จึงได้ให้หล่อรูปตาแป๊ะไว้เป็นที่ระลึกด้วย แต่รูปหล่อตาแป๊ะนี้ทางวัดเขียนบอกไว้ว่าเป็นเทวรูป (หลวงพ่เขียน)

พระพุทธรูปเชียงแสน เป็นพระพุทธรูปเชียงแสนยุคแรกเริ่ม สร้างราว พ.ศ.๑๖๐๐ หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า “พระพุทธรูปเชียงแสนสิงห์หนึ่ง” มีขนาดหน้าตักกว้างประมาณ ๘๐ เซนติเมตร ประทับนั่งขัดสมาธิเพชร ส่วนเศียรไม่มีบัวรองรับ พุทธลักษณะงดงามมาก พุทธลักษณะของพระพุทธรูปเชียงแสนมีพระรัศมีเป็นรูปดอกบัวตูม เส้นพระศกใหญ่ เป็นต่อมกลม หรือขมวด พระเกศาเป็นก้นหอย ไม่มีไรพระศก พระพักตร์ค่อนข้างกลมสั้น พระขนงโก่ง พระนาสิก จุ่ม พระโอษฐ์เล็ก พระหนุเป็นปม พระอังสะผายกว้าง พระนาภีคอดพองาม จีวรยาวแนบกับ พระองค์ พระอุระนูน ชายสังฆาฏิสั้น อยู่เหนือราวกะบังข้างซ้ายเล็กน้อย นั่งขัดสมาธิเพชรปางมารวิชัย พระหัตถ์ขวายาวเกือบสุดพระขานเบื้องขวา ฐานรองรับพระบาทเป็นดอกบัวบาน กลีบเล็กใหญ่เรียงซ้อนสลับกัน มีทั้งชนิดบัวหงาย และบัวคว่ำ บางฐานเป็นฐานเชียงไม่มีบัวรองรับก็มี

เนื่องจากพระพุทธรูปองค์นี้มีลักษณะงดงามมาก จึงเป็นที่ต้องตาต้องใจของผู้พบเห็น แต่เดิมประดิษฐานไว้หน้าพระประธานองค์ใหญ่ภายในพระอุโบสถ และได้ถูกโจรกรรมไป แต่ตามกลับคืนมาได้ภายใน ๗ วัน ปัจจุบันพระพุทธรูปองค์นี้ประดิษฐานอยู่บนกุฏิหลังหนึ่งภายในวัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร^{๘๑}

พระครูวัชรสุวรรณาทธ เป็นพระสงฆ์รูปหนึ่งที่มีคุณูปการต่อวัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร เป็นพระนักพัฒนา เมื่อเข้ามาอยู่ยังวัดใหญ่ได้เริ่มการพัฒนาโดยได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาส พระครูสุวรรณศิลปาคม ให้ดูแลรักษาวัดโบราณสถานของวัดตลอดมาจนถึงพระมงคลวรญาณเจ้าอาวาส ได้มอบหมายให้ดูแลงานสาธารณูปการของวัดใหญ่ทั้งหมด เป็นผู้ควบคุมดูแลช่างก่อสร้าง ติดต่อประสานงานกับ กรมศิลปากรเพื่อให้งานบูรณปฏิสังขรณ์สิ่งก่อสร้างภายในวัดให้เป็นไปตามระเบียบกฎหมายของกรมศิลปากร ซึ่งได้ขึ้นทะเบียนวัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหารเป็นโบราณสถาน จึงจำเป็นอย่างยิ่งในการอนุรักษ์โบราณสถานสำคัญทางประวัติศาสตร์ชาติไทย เพื่อการสืบค้นประวัติ ความเป็นมา เพื่อให้เป็นมรดกของชนรุ่นหลังต่อไป ได้เคยรับการแต่งตั้งจากกรมศิลปากรให้เป็นกรรมการจัดซื้อจัดจ้างควบคุมการก่อสร้างการบูรณปฏิสังขรณ์ ได้รับอาราธนาจากกรมศิลปากรเข้าอบรม พระสังฆาธิการและฆราวาสผู้ดูแลโบราณสถานและพิพิธภัณฑสถานในวัดหลายครั้ง และผู้วิจัเคยได้รับอาราธนาจากกรมศิลปากรให้เป็นวิทยากรถวายความรู้พระสังฆาธิการผู้เข้าอบรมโครงการถวายความรู้พระสงฆ์และฆราวาสผู้ดูแลโบราณสถานและพิพิธภัณฑสถานของวัด ผู้ทำการวิจัยได้เป็นผู้

^{๘๑} กองโบราณคดี กรมศิลปากร, จิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทย ชุดที่ ๐๐๒ เล่มที่ ๕ วัดใหญ่สุวรรณาราม, (กรุงเทพมหานคร : บริษัททองรัตน จำกัด, ๒๕๓๖), หน้า ๗ - ๑๕.

ควบคุมดูแลการก่อสร้างหมู่กุฏิเรือนไทยเพิ่มเติมขึ้นอีกจำนวน ๑๐ หลัง ตามรูปแบบของโบราณที่มีอยู่ซึ่งอยู่ด้านหลังของหมู่กุฏิหลังเก่า (ทิศใต้) ปัจจุบันกรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนเป็นหมู่เดียวกับหมู่กุฏิเดิมแล้ว เป็นงานสาธารณูปการที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งของวัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร ผู้ทำวิจัยจึงได้เข้ารับโล่ผู้ทำคุณประโยชน์จาก กระทรวงวัฒนธรรมเป็นกระทรวงเจ้าสังกัดของกรมศิลปากร และเมื่อปี พ.ศ.๒๕๕๑ วันที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๕๓ ได้รับอาราธนาจากกรมศิลปากรเข้าเฝ้ารับเข็มที่ระลึกจาก สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ผู้ทำคุณประโยชน์ด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พิธีไหว้ครูประจำปีของกรมศิลปากรที่โรงละครแห่งชาติ จึงเห็นได้ว่าผู้วิจัยเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถด้านการอนุรักษ์โบราณสถานวัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร

๓. พระธรรมปัญญาภรณ์ (ไพบูลย์ ชินวิโส ป.ธ.๗) เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร

ประวัติวัดมหาธาตุ จังหวัดราชบุรี แรกสร้างขึ้นตั้งแต่สมัยทวารวดี ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๓ ต่อมาในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘ วัฒนธรรมเขมรจากราชอาณาจักรกัมพูชาได้แพร่เข้าสู่ดินแดนราชบุรี จึงได้มีการก่อสร้างและดัดแปลงศาสนสถานกลางเมืองราชบุรีขึ้นเป็นพระปรางค์ และสร้างกำแพงศิลาแลงล้อมรอบเพื่อให้เป็นศูนย์กลางของเมืองตามคติความเชื่อเรื่องภูมิจักรวาลของเขมร ต่อมาในสมัยอยุธยาตอนต้น ราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๑ ได้มีการก่อสร้างพระปรางค์แบบอยุธยา ซึ่งซ้อนทับและสร้างพระปรางค์บริวารขึ้นอีก ๓ องค์บนฐานเดียวกัน

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายเมืองราชบุรีจากฝั่งตะวันตกมายังฝั่งตะวันออก ประชาชนก็ย้ายตามความเจริญไปด้วย วัดมหาธาตุจึงกลายเป็นวัดร้างไม่มีพระสงฆ์จำพรรษา ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ใน พ.ศ. ๒๓๓๘ พระภิกษุองค์หนึ่งชื่อพระบุญมา ได้ธุดงค์มาเห็นวัดนี้มีสถานที่ที่ร่มรื่น เหมาะสำหรับการปฏิบัติธรรมจึงได้ขอความร่วมมือจากพุทธศาสนิกชนช่วยกันปิดกวาดซ่อมแซมเสนาสนะต่างๆ ในที่สุด วัดมหาธาตุจึงกลับมาเป็นศูนย์กลางของศาสนาเช่นเดิม และยังคงเป็นมาจนถึงปัจจุบัน

พระปรางค์ประธาน

เป็นสถาปัตยกรรมที่สร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ ๑๘ และได้รับการซ่อมแซมเพิ่มเติมในสมัยอยุธยาตอนต้นตรงส่วนที่เป็นซุ้มด้านตะวันออก และภาพจิตรกรรมภายใน ประกอบด้วยพระปรางค์ประธานและพระปรางค์บริวาร ๓ องค์บนฐานเดียวกันมีการตกแต่งองค์พระปรางค์ทั้งหมดด้วยลวดลายปูนปั้นอย่างงดงาม ด้านตะวันออกของพระปรางค์ประธานมีบันไดและขึ้นมุขยื่น ภายในเป็นคูหาเชื่อมต่อกับพระปรางค์ ผงึนภายในองค์พระปรางค์ทุกด้านมีภาพจิตรกรรมรูปพระอดีตพุทธเจ้าสันนิษฐานว่าเขียนขึ้นในสมัยเดียวกันกับการสร้างองค์พระปรางค์ พระวิหารหลวง อยู่ด้านหน้าพระปรางค์ภายนอกกระเปียงคด เป็นซากอาคารในแผนผังสี่เหลี่ยมผืนผ้า ฐานด้านล่างสุดก่อด้วยศิลาแลง ด้านหน้ามีมุขยื่น บนพระวิหารเคยมีเจดีย์ขนาดเล็กตั้งอยู่ แต่พังทลายลงหมด บนฐานวิหารมี

อาคารไม้โล่ง หลังคาเครื่องไม้มุงสังกะสี อาคารหลังนี้กล่าวกันว่า นายหยินบิดาของขุนสิทธิสุวรรณ พงศ์ อดีตนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองราชบุรีเป็นผู้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ พระวิหารนี้เคยเป็นที่ตั้งโรงเรียนพระอภิธรรมราชบุรี ภายในอาคารพระวิหารประดิษฐานพระพุทธรูปปูนปั้นแกนหินทรายขนาดใหญ่แสดงปางมารวิชัย ๒ องค์ ประทับนั่งหันพระปฤษฎางค์ชนกัน พุทธศิลปะแบบอยุธยาตอนต้น ด้านข้างทั้งสองและด้านหน้าของพระวิหารที่มุมด้านตะวันออกแยกเหนือและด้านตะวันออกเฉียงใต้ มีวิหารขนาดเล็ก ประดิษฐานพระพุทธรูปหินทรายสีแดงปางมารวิชัยประทับนั่งหันพระปฤษฎางค์ชนกันคล้ายกับพระพุทธรูปบนพระวิหารหลวง

พระอุโบสถ

สันนิษฐานจากลักษณะทางสถาปัตยกรรมว่าสร้างขึ้นตอนปลายสมัยอยุธยา ราวพุทธศตวรรษที่ ๒๒ ซ่อมแซมครั้งล่าสุดเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๙ เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน หลังคาลด ๒ ชั้น ๓ ตับ เป็นเครื่องไม้มุงกระเบื้อง ด้านหน้าและด้านหลังทำพาไลยื่นรองรับโครงหลังคาด้วยเสาปูนจำนวน ๓ ตับ ด้านข้างมีชายคาปีกนกโดยรอบ ฐานอาคารมีลักษณะศิลปะสถาปัตยกรรมแบบอยุธยาตอนปลาย คือแอ่นโค้งคล้ายท้องเรือสำเภาหรือที่เรียกว่าแอ่นท้องช้าง ชุ่มประตูหน้าต่างปั้นปูนประดับกระจกเป็นชຸ່ມหน้านาง ภายในพระอุโบสถประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัยประทับบนฐานดอกบัว ด้านนอกโดยรอบมีกำแพงแก้วก่ออิฐถือปูนล้อมรอบ

พระมณฑป

ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของพระปรางค์ประธานภายนอกกำแพงแก้วปัจจุบันอยู่ในเขตสังฆาวาสของวัด เป็นอาคารก่ออิฐถือปูนในผังสี่เหลี่ยมย่อมุมไม้ยี่สิบบนฐานเขียงรองรับฐานสิงห์ ผนังรอบด้านมีชຸ່ມหน้าต่างทรงมณฑปด้านละ ๑ ชຸ່ມ เว้นด้านตะวันออกเป็นชຸ່ມประตูทางเข้ามีบันไดขึ้น - ลง เครื่องลั้วคาของพระมณฑปพังทลายลงหมดแล้ว ภายในพระมณฑปประดิษฐานรอยพระพุทธรูปทำด้วยหินทรายสีแดง ฝาผนังด้านในมีภาพจิตรกรรมเรื่องพุทธประวัติตอนเสด็จโปรดพระพุทธรูปมารดาบนดาวดึงส์ และตอนผจญกองทัพพญามาร ปัจจุบันมีสภาพลบเลือนเกือบหมด เพราะไม่มีหลังคาคลุมทำให้น้ำฝนชะล้างสีจนภาพเลอะเลือน พระมณฑปหลังนี้สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

พระเจดีย์

เป็นเจดีย์รายเรียงเป็นแถวอยู่ด้านหน้าพระมณฑปจำนวน ๕ องค์ เป็นพระเจดีย์ทรงระฆังกลมจำนวน ๔ องค์ และพระเจดีย์ย่อมุมไม้ยี่สิบสององค์ ๑ องค์ ทั้งหมดเป็นศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ ที่ฐานของพระเจดีย์ย่อมุมไม้ยี่สิบสองมีจารึกบนแผ่นหินอ่อนความว่า พ.ศ. ๒๔๖๒

สามเณรเชียะเล็ก พร้อมบุตรทิพ เจริญ ฮกแข่งพิจารณาเห็นว่า พระเจดีย์เป็นปูชนียวัตถุถาวรจึงได้พร้อมใจกันมีศรัทธาสร้างขึ้นไว้ในพระพุทธศาสนานิพพานปัจจุโยโหตุอนาคตะฯ^{๘๒}

บทบาทของพระเดชพระคุณพระธรรมปัญญาภรณ์ (ไพบูลย์ ชินวิโส ป.ธ.๗) เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ ที่สำคัญยิ่งต่อวงการพระพุทธศาสนา คือ ตั้งแต่ท่านได้บรรพชาจนถึงปัจจุบันนี้ ท่านได้อุทิศตัว ทั้งร่างกาย แรงใจ และได้สนับสนุนปัจจัยต่างๆ ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ท่านได้คำนึงถึงความสำคัญของโบราณสถานของวัด จึงควบคุมดูแลงานด้านการก่อสร้างบูรณปฏิสังขรณ์ด้วยความห่วงใย เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหาย และไม่ให้เกิดระเบียบกฎหมายของกรมศิลปากร ที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ ท่านทำเฉพาะที่กฎหมาย กฎระเบียบของกรมศิลปากรอนุญาต โดยจะก่อสร้างหรือบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถานต้องมีการขออนุญาตจากกรมศิลปากรก่อนทุกครั้ง

๔. พระครูพัฒนวรกิจ (ชวน เขมियो) เจ้าอาวาสวัดเขาแดง^{๘๓}

วัดเขาแดง จ.ประจวบ ที่ตั้ง หมู่ที่ ๒ บ้านเขาแดง ตำบลเขาแดง อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นวัดเก่าแก่ เดิมตั้งอยู่บริเวณหน้าสถานีอนามัยเขาแดง ต่อมาได้ย้ายมาอยู่ในหุบเขาบริเวณที่ตั้งวัดในปัจจุบันเป็นวัดเก่าแก่ของหมู่บ้าน จะสร้างในสมัยใดนั้นไม่มีใครทราบ ได้อาศัยหนังสือประกาศพระราชทานวิสุงคามสีมา ซึ่งพอจะเทียบใกล้เคียงกับความเป็นจริงคือ วัดเขาแดงสร้างประมาณปี พ.ศ. ๒๔๕๕ และมีการก่อสร้างกุฏิ หอฉัน และอุโบสถ เพราะมีคำประกาศพระราชทานวิสุงคามสีมาของวัดเขาแดงว่า "วัดเขาแดง" ตำบลเขาแดง ท้องที่อำเภอเกาะหลัก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยยาว ๓ เส้น กว้าง ๒๒ เส้น ๑๐ วา พระครูสุทธาจารย์คุณผู้ตั้งตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พระครูวิริยะสาร เจ้าคณะแขวงได้ให้กราบบังคมทูลพระกรุณาขอเป็นวิสุงคามสีมา พระเจ้าแผ่นดินสยามได้ทรงยินยอมไม่ทอนอนุญาต แล้วพระราชทานตั้งแต่วันที่ ๑๖ สิงหาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๓๗ พระพุทธศานกาล ๒๔๖๑ พรรษา

หลังจากนั้นทางวัดจึงได้ประกอบพิธีผูกพัทธสีมา วัดเขาแดงได้เจริญก้าวหน้ามาตามลำดับอุโบสถที่สร้างไว้แต่เดิมได้ชำรุดและไม่เหมาะสมแก่การทำสังฆกรรม พระครูพัฒนวรกิจ (ชวน เขมियो) จึงได้ทำการก่อสร้างอุโบสถหลังใหม่ขึ้น เป็นอุโบสถ ๒ ชั้น หลังคา ๓ ชั้น กว้าง ๑๑ เมตร ยาว ๒๕.๕๐ เมตร และได้วางศิลาฤกษ์อุโบสถ ในวันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๓๐ สิ่งสำคัญ ๑. โบสถ์ ๒. พระพุทธรูปพระประธานในโบสถ์ ๓. พระพุทธรูปปางห้ามสมุทร ๔. พระพุทธรูปในหอสวดมนต์ รูปแบบ

^{๘๒}สุนทรีย์ อาสะไวย์, สมุดราชบุรี, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: สมาคมมิตรภาพญี่ปุ่น - ไทย ด้วยความร่วมมือของสถาบันจักรวาลวิทยา, ๒๕๕๐).

^{๘๓}สายันต์ ไพรชาญจิตต์, โบราณคดีชุมชน การจัดการอดีตของชาวบ้านกับการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพฯ : โครงการโบราณคดีชุมชน, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐๓.

ศิลปกรรม สมัยรัตนโกสินทร์ การประกาศขึ้นทะเบียน ประกาศในพระราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๑๕ ตอนพิเศษ ๓๘๖ วันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๔๑

๕. พระราชสมุทร์รังสี เจ้าอาวาสวัดอัมพวันเจติยาราม

ประวัติ วัดอัมพวันเจติยาราม ตั้งอยู่ในเขตตำบลอัมพวา อำเภอมะนัง จังหวัดสมุทรสงคราม ตามประวัติกล่าวว่าพื้นที่ตั้งวัดในปัจจุบันเป็นนิเวศสถานเดิมขององค์ปฐมวงศ์ทางราชินิกุลแห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ในปี พ.ศ. ๒๓๑๐ ซึ่งเป็นปีที่เสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่า พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ ๒) ได้เสด็จพระราชสมภพ ณ สถานที่แห่งนี้ เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ ๑) เสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติแล้ว สมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี ทรงอุทิศบริเวณวาสนาให้เป็นที่ตั้งสร้างวัดถวายแด่พระมารดาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ ๒) เสด็จสวรรคต พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๓) ทรงปฏิสังขรณ์วัดอัมพวันเจติยารามใหม่ โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระปรางค์และอัญเชิญพระศรีรังคารของสมเด็จพระบรมชนกนาถมาบรรจุไว้ในพระปรางค์ และในปี พ.ศ. ๒๔๔๗ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) ทรงเสด็จประพาสต้น ณ วัดอัมพวันเจติยารามแห่งนี้ โบราณสถานสำคัญของวัดอัมพวันเจติยาราม ได้แก่

พระปรางค์

ลักษณะเป็นปรางค์ก่ออิฐถือปูนย่อมุมไม้ยี่สิบมีวิหารคดล้อมรอบ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเพื่อบรรจุพระศรีรังคารของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

พระอุโบสถ

สร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และบูรณะซ่อมแซมเรื่อยมาจนถึงในปัจจุบัน ภายในพระอุโบสถมีภาพจิตรกรรมฝาผนังที่เขียนขึ้นใหม่ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๒ เป็นภาพแสดงพระราชประวัติของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

พระที่นั่งทรงธรรม

สร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ในคราวที่มีการบูรณะปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่ ลักษณะเป็นวิหารก่ออิฐถือปูนหลังคาเครื่องไม้มุงกระเบื้องมีชายคาปีกนกคลุมทั้งสี่ด้าน ภายในประดิษฐานพระพุทธรูป “หลวงพ่отรงธรรม หรือ หลวงพ่อดำ” และรอยพระพุทธรูปจำลองอาคารหลังนี้ได้รับการยกย่องให้เป็นอาคารอนุรักษ์ดีเด่นในปี พ.ศ. ๒๕๓๘ โดยสมาคมสถาปนิกสยามแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์

พระตำหนักไม้

เดิมเป็นของเก่าปลูกสร้างอยู่ที่วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพฯ ต่อมาในสมัยสมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ เป็นสมเด็จพระสังฆราชจึงได้ย้ายพระตำหนักไม้นี้มาสร้างไว้ที่วัดอัมพวันเจติยาราม ลักษณะเป็นเรือนไม้ทรงไทยขนาดใหญ่ ยกพื้นสูง หลังคาเครื่องไม้มุงกระเบื้อง หน้าบันมีลวดลายกระจกประดับ ช่อฟ้าใบระกาหางหงส์ไม้ประดับกระจกอย่างงดงาม ฝาพระตำหนักเป็นฝาไม้ปะกน กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนวัดอัมพวันเจติยารามเป็นโบราณสถานของชาติในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๗๔ ตอนที่ ๙๖ เมื่อวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๐๐^{๘๔}

พระเดชพระคุณเป็นพระสังฆาธิการ ปกครอง ดูแล บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติ เป็นธุระในการอบรม และสั่งสอนพระธรรมวินัย สอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่อยู่ในวัดปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และได้อนุรักษ์โบราณสถานอันเป็นสมบัติที่สำคัญของชาติ และของพระพุทธศาสนา ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษา ค้นคว้า วิจัย เรียนรู้ ถึงศิลปวัฒนธรรมของชาติไทย

๖. พระเทพสมุทรโมลี เจ้าอาวาสเพชรสมุทรวรวิหาร ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม

ประวัติ วัดเพชรสมุทรวรวิหาร เดิมชื่อ "วัดศรีจำปา" สร้างขึ้นในราชสมัยพระเจ้าปราสาททองแห่งกรุงศรีอยุธยาตาม ตำนานเล่าว่า ในปี พ.ศ.๒๓๐๗ ชาวบ้านแหลมในเขตเมืองเพชรบุรีอพยพหนีพม่ามาตั้งบ้านเรือน อยู่บริเวณตำบล แม่กลองเหนือวัดศรีจำปา และเรียกหมู่บ้านนี้ว่า "บ้านแหลม" ตามชื่อหมู่บ้านเดิมของตนชาวบ้านแหลมได้ช่วย กันบูรณะวัดศรีจำปาและเรียกวัดนี้ใหม่ว่า วัดบ้านแหลม" ต่อมาวัดบ้านแหลมได้ยกฐานะขึ้นเป็นอาราม หลวง ชื่นวรวิหาร ได้รับพระราชทานนามว่า วัดเพชรสมุทรวรวิหาร

พระอุโบสถวัดเพชรสมุทรวรวิหาร

อาคารก่ออิฐถือปูนขนาดใหญ่ หลังคาเครื่องไม้มุงกระเบื้องลาดข้างมีชั้น ๒ ชั้นซ้อนกันชั้นละ ๓ ตับ ช่อฟ้าใบระกาหางหงส์ปูนปั้นประดับกระจก หน้าบันปูนปั้นประดับกระจกรูปพระนารายณ์ทรงครุฑ ด้านหน้ามีพาไลยื่นออกมา ๑ ห้อง มีเสาปูนสี่เหลี่ยมรองรับ ด้านข้างมีคันทวยไม้แกะสลักรองรับหลังคา ผนังสกัดด้านหน้าและด้านหลังมีประตูทางเข้าด้านละ ๒ ประตู บานประตูด้านหน้าเป็นไม้ลึงรักปิดทอง ส่วนทางด้านหลังทางวัดได้ซ่อมแซมใหม่เป็นประตูเหล็กยึด ผนังด้านข้างมีช่องหน้าต่างด้านละ ๗ บาน ซุ้มประตูและหน้าต่างประดับลวดลายปูนปั้นรูปใบเทศ^{๘๕}

^{๘๔}พระสมุทรโมลี, สมโภชพระอารามหลวง วัดเพชรสมุทรวรวิหาร, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน, ๒๕๓๙), หน้า ๖-๗.

^{๘๕}กองโบราณคดี กรมศิลปากร, จิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทย ชุดที่ ๐๐๒ เล่มที่ ๕ วัดใหญ่สุวรรณาราม, ๒๕๓๖), หน้า ๗ - ๑๕.

หลวงพ่อบ้านแหลม

พระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งมีความศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพเลื่อมใสของคนทั่วไป เป็น พระพุทธรูปยืนอัมบาตรขนาดเท่าคนจริง สูงประมาณ ๑๖๗ เซนติเมตร ตามตำนานเล่าว่า ชาวประมงบ้านแหลมออก ไปลากอวนในอ่าวแม่กลอง ได้พระพุทธรูปติดมา ๒ องค์ องค์หนึ่งเป็นพระพุทธรูปนั่งอีกองค์หนึ่งเป็นพระพุทธรูป ยืน พระพุทธรูปนั่งได้อัญเชิญไปประดิษฐานไว้ที่วัดเขาตะเครา จังหวัดเพชรบุรี ส่วนพระพุทธรูปยืนนำมา ประดิษฐานไว้ที่วัดบ้านแหลม เรียกกันว่า หลวงพ่อบ้านแหลม ตอนที่ชาวประมงพบในอ่าวแม่กลองบาตรนั้น สูญหายไปทะเล สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ที่ได้เคยเสด็จมานมัสการ ได้ถวายบาตร แก้วส่น้ำเงิน ถวายหลวงพ่อบ้านแหลมเป็นพุทธรูชา และยังปรากฏอยู่จนทุกวันนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว ทรงพระราชศรัทธาหลวงพ่อบ้านแหลม จึงพระราชทานผ้าดั้นทองแก่หลวงพ่อบ้านแหลมสองผืนแต่ละผืนมี ขนาด หน้า กว้าง ๖ นิ้ว ยาวประมาณ ๑๐ ฟุต ปัจจุบันทางวัดได้จัดแสดงไว้ในพระอุโบสถที่ ประดิษฐานหลวงพ่อบ้านแหลม ในวันสำคัญ เช่น วัดสงกรานต์ วันทอดกฐิน พระราชทาน จะนำผ้าดั้นทองพระราชทาน หลวงพ่อบ้านแหลมเป็นที่เคารพบูชาในหมู่พุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป ในแต่ละวันจะมีผู้ศรัทธาจากทั่วทุกสารทิศมากราบนมัสการอย่างเนืองแน่น มีการเปรียบเปรยว่า หากใครไปเมืองสมุทรสงคราม ไม่ได้ไปนมัสการหลวงพ่อบ้านแหลมก็เหมือนไม่ได้ไปเมืองสมุทรสงคราม ใครพูดถึงเมืองสมุทรสงคราม ไม่กล่าวถึงนาม หลวงพ่อบ้านแหลมก็เหมือน ไม่รู้จักสมุทรสงคราม คนสมุทรสงครามคนใดไม่เคยเห็นหลวงพ่อบ้านแหลม ก็เปรียบเสมือนลูกกำพร้าไม่เคยเห็นหน้าพ่อทศนียภาพริมแม่น้ำแม่กลอง

พระเดชพระคุณพระเทพสมุทรโมลีได้แสดงให้เห็นว่าการอนุรักษ์โบราณสถานให้อยู่มั่นคงถาวรนั้นเป็นการดีมาก เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษา รู้ความเป็นไปในอดีตสู่ปัจจุบันเกี่ยวกับโบราณสถาน อันเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และนี่ถึงบรรพบุรุษผู้มีความสามารถพยายามสร้างโบราณสถานเป็นอนุสรณ์สถานถึงปัจจุบัน

สรุปได้ว่า การอนุรักษ์โบราณสถานภายในวัดของพระสังฆาธิการตามหลักการอนุรักษ์นั้นถือเป็นกระบวนการเบื้องต้นในการชะลออัตราการเสื่อมสภาพของโบราณสถานเป็นมาตรการเฉพาะหน้าชั่วคราวก่อนที่จะดำเนินการอนุรักษ์ขั้นสูงต่อไป หรือเป็นการกระทำอย่างต่อเนื่องหลังจากที่ได้มีการอนุรักษ์ขั้นสูง เช่น บูรณะ ซ่อมแซม หรือปฏิสังขรณ์โบราณสถานแล้ว เพื่อป้องกันการเสื่อมสภาพอันอาจจะเกิดขึ้นมาในอนาคต รวมถึงการพัฒนาโบราณสถานให้เกิดประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่พระศาสนาหรือชุมชน โดยบทบาทของพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์โบราณสถานที่ถูกต้องเหมาะสมจะเป็นการธำรงไว้ซึ่งโบราณสถานมิให้เสื่อมสภาพหรือเสื่อมคุณค่าลงไป

๒.๕ สภาพทั่วไปของการอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถานนั้น ผู้ศึกษาขอนำเสนอเฉพาะแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ดังนี้

๒.๕.๑ ความหมายของการอนุรักษ์โบราณสถาน

การอนุรักษ์โบราณสถาน ประกอบด้วย ๒ คำ คือ คำว่า “การอนุรักษ์” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ ได้ให้ความหมาย “การอนุรักษ์” ว่าเป็นการรักษาให้คงเดิม^{๘๖} ส่วนคำว่า “โบราณสถาน” หมายถึง สิ่งที่เคลื่อนที่ไม่ได้ เช่น โบสถ์ วิหาร วัง ที่มีอายุเก่าแก่กว่า ๑๐๐ ปีขึ้นไป อสังหาริมทรัพย์ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้าง หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้น เป็นประโยชน์ในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี ทั้งนี้รวมถึงสถานที่ที่เป็นแหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ และอุทยานประวัติศาสตร์ด้วย^{๘๗}

โบราณสถาน หมายถึง สิ่งที่เคลื่อนที่ไม่ได้ เช่น โบสถ์ วิหาร วัง ที่มีอายุเก่าแก่กว่า ๑๐๐ ปีขึ้นไป พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ให้ความหมายของโบราณสถานว่า หมายถึงอสังหาริมทรัพย์ซึ่งโดยอายุ หรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้าง หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของอสังหาริมทรัพย์นั้น เป็นประโยชน์ในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี ทั้งนี้ให้รวมถึงสถานที่ที่เป็นแหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ และอุทยานประวัติศาสตร์ด้วยความหมายของอนุสรณ์และสถานที่หมายถึง อาคารสถานที่และบริเวณ ซึ่งมนุษย์สร้างหรือเกิดขึ้นเป็นเองโดยธรรมชาติและมีคุณค่าในทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ หรือสุนทรียภาพ ถือว่าเป็นเกียรติและมรดกของชาติและของโลกกรมศิลปากร ได้ให้คุณค่าของโบราณสถานว่า “โบราณสถานเป็นเครื่องช่วยให้เห็นความเจริญรุ่งเรือง และชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชาติ ควรรู้จักหวงแหน ปกป้องรักษาไว้ให้เป็นมรดกของชาติไทยตลอดไป^{๘๘}

สถาปนิกนักอนุรักษ์ให้การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมมีความหมายรวมถึงการสงวนปกป้องรักษาจากความสูญเสียดังทำลายเพื่อทำให้มรดกวัฒนธรรมเหล่านั้นสามารถใช้การอนุรักษ์ในความสุขทางจิตใจของตนและของคนรุ่นต่อไปในการปฏิบัติการในงานอนุรักษ์เป็นสิ่งที่ควรระมัดระวัง

^{๘๖} ราชบัณฑิตยสถาน, อังแล้ว, หน้า ๑๓๗๑.

^{๘๗} ราชบัณฑิตยสถาน, อังแล้ว, หน้า ๖๘๙.

^{๘๘} ดำรงวิชาการ, รวมบทความทางวิชาการคณะโบราณคดี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศักดิ์โสภารพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๑๑๗.

เนื่องจากต้องเกี่ยวข้องกับการเข้าไปกระทำหุ้ยยังขัดขวางการเสื่อมของสิ่งของวัสดุเดิมทำให้เปลี่ยนรูปลักษณะและบางครั้งจะยากต่อการคืนสภาพดังนั้นควรมีการทดสอบทดลองมาตรฐานและการจดบันทึกลักษณะก่อนการอนุรักษ์ขณะที่ทำการอนุรักษ์และหลังการอนุรักษ์และเหตุผลของการตัดสินใจในการปฏิบัติงานอนุรักษ์นั้น^{๘๙}

การอนุรักษ์ไว้ว่า การอนุรักษ์เริ่มจากในยุโรปและโลกตะวันตกวัฒนธรรมศาสนาความเป็นอยู่ทำให้มีการสร้างศิลปะสิ่งก่อสร้างสถาปัตยกรรมที่สนองด้านจิตใจและการสนองความต้องการด้านการอยู่อาศัยสถาปัตยกรรมที่สวยงามได้ตกทอดมาสู่คนรุ่นหลังต่อมาเมื่อสังคมได้เจริญขึ้นโดยในยุคการปฏิวัติอุตสาหกรรมสังคมชนบทหรือสังคมเกษตรกรรมได้อพยพรวมกันเป็นกลุ่มก่อนเป็นชุมชนและเมืองสังคมอุตสาหกรรมทำให้ผู้คนละทิ้งชนบทหันมาสู่เมืองเกิดความต้องการอาคารที่มีพื้นที่มากขึ้นทำให้ศิลปะสิ่งก่อสร้างสถาปัตยกรรมรุ่นแรกๆหมดคุณค่าด้านการใช้สอยถูกรื้อทิ้งดังนั้นกระแสการอนุรักษ์ได้เริ่มดำเนินการรักษาคุณค่าเดิมของสิ่งนั้นๆพร้อมทั้งมีการพัฒนาควบคู่กันไปการอนุรักษ์ไม่ได้เป็นเพียงการเก็บรักษาของเก่าเข้าพิพิธภัณฑ์เท่านั้นหากต้องศึกษาค้นคว้าและนำคุณค่าที่ได้เผยแพร่กลับไปสู่สังคมอย่างกว้างขวางอีกครั้งเป็นการยกระดับสังคมให้หันมาสนใจในมรดกศิลปะและวัฒนธรรมหลักสำคัญของการอนุรักษ์ในยุคแรกคือการสงวนรักษา(Preservation) เช่นการศึกษาโครงสร้างชนิดและส่วนประกอบของวัตถุการหาสาเหตุของการชำรุดการกำจัดสิ่งทีก่อให้เกิดความชำรุดเสียหายวิธีการสงวนรักษาให้มีสภาพคงทนต่อไปได้การเก็บรักษาและการจัดแสดง^{๙๐}

มรดกทางศิลปวัฒนธรรมประเภทโบราณสถาน โบราณวัตถุ ที่มีอยู่ภายในวัด เป็นสิ่งที่สร้างสรรค์ขึ้นจากศรัทธาในทางพระพุทธศาสนาของช่วงแต่ละยุคสมัยซึ่งปรากฏในภูมิภาคต่างๆ นับแต่อดีตสืบถึงปัจจุบัน มรดกทางศิลปวัฒนธรรมดังกล่าวมีการเสื่อมสภาพทางกายภาพและถูกทำลายด้วยสาเหตุต่างๆ อันเนื่องมาจากการกระทำของสิ่งแวดล้อม รวมถึงการทำลายโดยมนุษย์ด้วยผลกระทบจากการพัฒนาสภาพเศรษฐกิจและสังคม วัดจึงเป็นองค์กรที่มีส่วนสำคัญต่อการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมให้คงอยู่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีของชาติ^{๙๑}

สภาการโบราณสถานระหว่างประเทศของไทยหรือไอโคโมสไทยได้ร่างกฎบัตรประเทศไทยโดยระบุว่าการอนุรักษ์และการจัดการมรดกวัฒนธรรมมีความเป็นมาพัฒนาการของการอนุรักษ์

^{๘๙}Weaver, Martin E, *Conserving Buildings: Guide to Techniques and Materials*, (John Wiley & Sons, New York, 1993), p. 53.

^{๙๐}สุรัสวดี สุขสวัสดิ์, ม.ล., “เอกสารการบรรยายประกอบวิชา ๑๐๔๓๐๐ การอนุรักษ์ศิลปกรรมภาคการศึกษาที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๒”, (เชียงใหม่ : สาขาวิชาศิลปะไทยคณะวิจิตรศิลป์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒), (เอกสารอัดสำเนา).

^{๙๑}อารักษ์ สังหิตกุล, “คำแถลง”, ในแนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานสำหรับพระสงฆ์, รวบรวมจัดพิมพ์โดย สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม, หน้า คำแถลง.

ปัญหาของการอนุรักษ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันจึงจำเป็นต้องมีสาระสำคัญของความหลากหลายของสถาปัตยกรรมโบราณสถานและมรดกวัฒนธรรมในประเทศไทยมีหลักการว่าการอนุรักษ์ควรเป็นข้อเสนอแนะที่เป็นหลักการอย่างกว้างๆเพื่อให้หน่วยงานหรือส่วนที่เกี่ยวข้องนำไปประยุกต์ปฏิบัติให้เหมาะสมต่อเงื่อนไขเฉพาะของแต่ละแห่งโดยไม่ระบุระเบียบวิธีปฏิบัติในการอนุรักษ์และการจัดการมรดกวัฒนธรรมไม่ควรละเลยที่จะมองถึงความสัมพันธ์กับมรดกทางธรรมชาติที่เป็นสิ่งแวดล้อมของสถาปัตยกรรมโบราณสถานและมรดกวัฒนธรรมเหล่านั้นด้วยเพื่อให้การอนุรักษ์และการจัดการมรดกวัฒนธรรมเป็นไปในแนวทางมาตรฐานเดียวกันข้อเสนอแนะควรเป็นการบูรณาการข้อกำหนดระเบียบวิธีปฏิบัติด้านการอนุรักษ์และการจัดการมรดกวัฒนธรรมที่เป็นภารกิจของหน่วยงานภาครัฐต่างๆ เข้าด้วยกันเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนและการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงมีการจัดการที่ดีโดยคำนึงถึงกรอบประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของไทยสิทธิความเท่าเทียมของความเป็นมนุษย์การมีส่วนร่วมการกระจายอำนาจรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ พระราชบัญญัติกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกฎบัตรและแนวปฏิบัติในระดับนานาชาติ^{๙๒}

สรุปได้ว่า การอนุรักษ์โบราณสถาน หมายถึง การรักษาโบราณวัตถุที่เคลื่อนที่ได้เช่น เทวรูป ศิลาจารึก มีอายุเก่ากว่า ๑๐๐ ปีขึ้นไป รวมทั้งสิ่งหาชมิที่หายากที่เป็นของโบราณไม่ว่าจะเป็นสิ่งประดิษฐ์หรือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และโบราณสถานที่ไม่เคลื่อนที่ได้ เช่น โบสถ์ วิหาร วัง ที่มีอายุเก่ากว่า ๑๐๐ ปีขึ้นไป รวมทั้งสิ่งหาชมิที่หายากที่เป็นประโยชน์ในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี ทั้งนี้รวมถึงสถานที่ที่เป็นแหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ และอุทยานประวัติศาสตร์ให้คงเดิม

๒.๕.๒ ประเภทของโบราณสถาน

นักวิชาการหลายท่านได้จำแนกประเภทของโบราณสถานไว้หลายประการ ผู้ศึกษาขอเสนอเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เพื่อให้ประกอบการศึกษา ดังนี้

๑) โบราณสถานสัญลักษณ์แห่งชาติ (National Historic Landmarks) หมายถึง โบราณสถานใดก็ตามที่มีความสำคัญสูงสุดหากชาติชาติซึ่งโบราณสถานนั้นจะเป็นการสูญเสียมากเนื่องจากโบราณสถานแห่งนั้นเป็นสัญลักษณ์ของชาติหรือเป็นเอกลักษณ์ของชาติ เช่น วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดอรุณราชวราราม เป็นต้น

๒) อนุสาวรีย์แห่งชาติ (National Historic Statues) หมายถึงอนุสรณ์สถานที่ได้สร้างขึ้นเพื่อบุคคลหรือเรื่องราวที่ประชาชนจะต้องรำลึกด้วยกันอนุสาวรีย์แห่งชาติอาจมีได้มีอายุเก่าแก่เนื่องจากการจัดสร้างขึ้นในสมัยหลังแต่เป็นตัวแทนของเรื่องราวของบุคคลที่สำคัญยิ่งในประวัติศาสตร์หรือเป็นที่เคารพอย่างสูงในชาติเช่น ศาลหลักเมือง พระบรมรูปทรงม้า เป็นต้น

^{๙๒}วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง, ผศ.ดร., การอนุรักษ์และการจัดการมรดกวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๑๐.

๓) อาคารสถาปัตยกรรมแห่งชาติ (National Historic Building) หมายถึงอาคารและสิ่งก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมและวิศวกรรมอันทรงไว้ซึ่งคุณค่าอย่างสูงในทางศิลปสถาปัตยกรรม วิศวกรรมแสดงถึงการประดิษฐ์คิดค้นใหม่ๆ ในยุคอดีตซึ่งมีผลต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน หรือเกี่ยวข้องกับบุคคลสำคัญหรือเหตุการณ์ที่สำคัญของชาติเช่นพระที่นั่งอนันตสมาคม สะพานปฐมบรมราชานุสรณ์ (สะพานพุทธฯ) เป็นต้น

๔) ย่านประวัติศาสตร์ (National Historic Districts) หมายถึงพื้นที่ที่กำหนดขอบเขตได้พื้นที่หนึ่งด้วยความหนาแน่นทางสถาปัตยกรรมเรื่องราวทางประวัติศาสตร์การวางผังเมืองหรือสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยมีอาคารสิ่งก่อสร้างถนนหนทางและองค์ประกอบอื่นๆ ให้พื้นที่อยู่ร่วมกันทั้งสิ้นโดยรูปแบบหรือเนื้อหาเรื่องราวความสำคัญของพื้นที่นั้นทำให้พื้นที่นั้นจัดอยู่ในหนึ่งในลักษณะต่อไปนี้

๑. ย่านประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม (Architectural or Historic District)
๒. ย่านประวัติศาสตร์การพาณิชย์ (Commercial District)
๓. ย่านประวัติศาสตร์การอุตสาหกรรม (Industrial District)
๔. ย่านประวัติศาสตร์พื้นถิ่น (Rural District)
๕. เขตพื้นที่ทางโบราณคดี (Archaeological District)

ซึ่งย่านประวัติศาสตร์นั้นๆ จะต้องแสดงให้เห็นถึงสาระสำคัญของพื้นที่โดดเด่นยิ่งกว่าย่านประวัติศาสตร์ระดับท้องถิ่นทั่วไปเช่นย่านประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมกรุงรัตนโกสินทร์ ย่านประวัติศาสตร์การพาณิชย์ภูเก็ต เป็นต้น

๕) อุทยานประวัติศาสตร์แห่งชาติ (National Historic Parks) หมายถึงพื้นที่กำหนดขอบเขตให้พื้นที่หนึ่งซึ่งมีเนื้อหาประวัติศาสตร์องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม วัฒนธรรม รวมถึงสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นและโดยธรรมชาติที่มนุษย์ใช้งานอันทำให้สาระทางประวัติศาสตร์และการควบคุมพิทักษ์รักษาพื้นที่ประวัติศาสตร์ให้ดำรงไว้ได้อุทยานประวัติศาสตร์ เช่นอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยอุทยานประวัติศาสตร์อยุธยา เป็นต้น

๖) นครประวัติศาสตร์แห่งชาติ (National Historic Cities) หมายถึงเมืองและนครซึ่งย่อมกำหนดขอบเขตการตั้งถิ่นฐานได้อย่างกำแพงเมืองคูน้ำคันดินอันแสดงถึงหลักฐานความเป็นเมืองหรือนครซึ่งมีแบบอย่างทางวัฒนธรรมอำนาจทางการเมืองสาระสำคัญทางประวัติศาสตร์และองค์ประกอบของเมืองสถาปัตยกรรมผังเมืองหรือวิถีชีวิตความเป็นอยู่ซึ่งยังคงเห็นได้ในปัจจุบันอันโดดเด่นและมีคุณค่ามากกว่าเมืองอื่นใดเช่นเมืองสุโขทัย เมืองเชียงใหม่เมืองเชียงแสน เป็นต้น

๗) ซากโบราณสถานและแหล่งโบราณคดีประวัติศาสตร์แห่งชาติ (Trace of National Archaeology or National Historic Sites) หมายถึง แหล่งโบราณคดีประวัติศาสตร์

และซากโบราณสถานซึ่งเป็นหลักฐานแสดงถึงประวัติศาสตร์อันสำคัญของชาติในช่วงเวลานั้นในอดีตเช่นซากปราสาทหินต่างๆ ซากเมืองสุโขทัยอยุธยา เป็นต้น

สรุปได้ว่า เมื่อโบราณสถานมีสภาพที่แตกต่างกันหลายสภาพเช่นนี้ การกำหนดแนวทางให้นักอนุรักษ์ดำเนินการก็ต้องแตกต่างกันออกไปตามสภาพของโบราณสถานนั้นๆ การอนุรักษ์โบราณสถานต่าง ๆ มีข้อจำกัดที่แตกต่างกัน อาคารประวัติศาสตร์กับย่านประวัติศาสตร์ กับอุทยานประวัติศาสตร์ หรืออุทยานประวัติศาสตร์ แม้จะถูกจำกัดให้อยู่ในกรอบการอนุรักษ์ที่เหมือนกันแต่มีวิธีการผ่อนปรนแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของโบราณสถานประเภทนั้น และเทคนิค ที่แตกต่างกัน ทั้งนี้จะต้องพิจารณาถึงสภาพของท้องถิ่น วัตถุ และสภาพของสังคมและเศรษฐกิจของแต่ละเมืองประกอบด้วย

โบราณสถานสามารถแยกได้ตามปัจจัยต่างๆ และผลการศึกษาของนักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยประมวลผลได้ว่า ประเภทของโบราณสถาน สรุปได้ตามตารางที่ ๒.๗

ตารางที่ ๒.๗ สรุปประเภทของโบราณสถาน

ประเภท	ลักษณะ
โบราณสถานสัญลักษณ์แห่งชาติ (National Historic Landmarks))	โบราณสถานใดก็ตามที่มีความสำคัญสูงสุด เป็นสัญลักษณ์ของชาติหรือเป็นเอกลักษณ์ของชาติเช่นวัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดอรุณราชวราราม
อนุสาวรีย์แห่งชาติ (National Historic Statues)	อนุสรณ์สถานที่ได้สร้างขึ้นเพื่อบุคคลหรือเรื่องราวที่ประชาชนจะต้องรำลึกด้วยกัน ในประวัติศาสตร์หรือเป็นที่เคารพอย่างสูงในชาติเช่น ศาลหลักเมือง พระบรมรูปทรงม้า
อาคารสถาปัตยกรรมแห่งชาติ (National Historic Building)	อาคารและสิ่งก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมและวิศวกรรมอันทรงไว้ซึ่งคุณค่าอย่างสูงในทางศิลปสถาปัตยกรรมวิศวกรรม เช่น พระที่นั่งอนันตสมาคมสะพาน ปฐมบรมราชานุสรณ์
ย่านประวัติศาสตร์ (National Historic Districts)	พื้นที่ที่กำหนดขอบเขตได้พื้นที่หนึ่งด้วยความหนาแน่นทางสถาปัตยกรรม เช่น ย่านประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม ย่านประวัติศาสตร์การพาณิชย์ ย่านประวัติศาสตร์การอุตสาหกรรม ย่านประวัติศาสตร์พื้นถิ่น เขตพื้นที่ทางโบราณคดี
อุทยานประวัติศาสตร์แห่งชาติ (National Historic Parks)	พื้นที่ที่กำหนดขอบเขตให้พื้นที่หนึ่งซึ่งมีเนื้อหาประวัติศาสตร์องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมวิศวกรรม เช่น อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์อยุธยา

นครประวัติศาสตร์แห่งชาติ (National Historic Cities)	เมืองและนครซึ่งย่อมกำหนดขอบเขตการตั้งถิ่นฐานได้อาจด้วยกำแพงเมืองคูน้ำคันดินอันแสดงถึงหลักฐานความเป็นเมืองหรือนครซึ่งยังคงเห็นได้ในปัจจุบันอันโดดเด่นและมีคุณค่ามากกว่าเมืองอื่นใดเช่นเมืองสุโขทัย เมืองเชียงใหม่เมืองเชียงแสน
ซากโบราณสถานและแหล่งโบราณคดีประวัติศาสตร์แห่งชาติ (Trace of National Archaeology or National Historic Sites)	แหล่งโบราณคดีประวัติศาสตร์และซากโบราณสถานซึ่งเป็นหลักฐานแสดงถึงประวัติศาสตร์อันสำคัญยิ่งของชาติในช่วงเวลานั้นในอดีต เช่น ซากปราสาทหินต่างๆ ซากเมืองสุโขทัยอยุธยา

๒.๕.๓ การศึกษาพัฒนาการของแนวคิดการอนุรักษ์โบราณสถานไทย

ในปัจจุบันการศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการของแนวคิดการอนุรักษ์โบราณสถานไทยเท่าที่ผ่านมามีอยู่ไม่กี่เรื่องและมักเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวกับพัฒนาการของงานสถาปัตยกรรมไทยในด้านอื่นๆ ทั้งนี้แนวคิดและวิธีการอนุรักษ์โบราณสถานเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและเป็นสิ่งที่จำเป็นมากที่นักวิจัยนักศึกษาผู้ค้นคว้าหรือผู้ที่ทำงานในแวดวงการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมควรมีพื้นฐานเบื้องต้นก่อนเข้าสู่การปฏิบัติงานจริงเพื่อที่จะได้รู้และเข้าใจว่าควรปฏิบัติการณ์อนุรักษ์โบราณสถานอย่างไรและการกระทำดังกล่าวเป็นการทำลายโบราณสถานหรือไม่ถึงแม้ว่าเมื่อปฏิบัติงานจริงนั้นแนวคิดหรือหลักการย่อมมีการพลิกแพลงไปตามแต่กรณี ทั้งนี้ควรจะมีการเรียนรู้อย่างเข้าใจเพื่อไม่ให้เป็นการทำลายหรือบิดเบือนความเป็นจริงแห่งสถาปัตยกรรมในอดีตเมื่อวันที่ ๑๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๖ ได้มี “ประกาศจัดการตรวจรักษาของโบราณ” โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ให้กรมการหอสมุดวชิรญาณสำหรับพระนครเป็นพนักงานอำนวยการตรวจรักษาโบราณสถานวัตถุสถาน โดยมีหลักการและเหตุผลในคำปรารภดังนี้

“ในประเทศสยามนี้มีของโบราณสถาน เช่น เจดีย์สถาน และวัตถุต่างๆ ซึ่ง สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินและช่างผู้ชำนาญศิลปศาสตร์ ได้สร้างไว้แต่ปางก่อนเป็นอันมาก โบราณสถานดังกล่าวมาย่อมเป็นหลักฐานในพงศาวดาร และเป็นเครื่องมืออุปกรณ์การตรวจหาความรู้โบราณคดี ต่างๆ อันจะเกิดประโยชน์ และเกียรติยศของบ้านเมือง เพราะฉะนั้น บรรดาอารยประเทศจึงถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐบาล จะต้องเอาเป็นธุระถือถือการตรวจตรารักษาของโบราณอันมีอยู่ในประเทศของตน ของโบราณอันมีในพระราชอาณาเขตสยามประเทศนี้ที่พนักงานดูแลรักษาอยู่ตามสมควรแล้ว ก็มีที่ยังทอดทิ้งมิได้มีผู้พิทักษ์รักษาที่มี ที่ควรจะตรวจตราหาความรู้ให้เป็นประโยชน์ยิ่งขึ้น แต่ยังมีได้ตรวจตรา

ก็มาก เพราะเหตุยังไม่มีเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลที่จะอำนวยความสะดวก และการรักษาของโบราณ การนั้นจึงยังไม่มีระเบียบเรียบร้อย”

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ทรงกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งราชบัณฑิตยสถานขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๖ เพื่อทำหน้าที่แผนกกรรมการหอสมุดชิรญาณสำหรับพระนคร และให้ส่วนงานทั้งหมดของกรรมการหอสมุดชิรญาณ มาเป็นงานของราชบัณฑิตยสถาน วิธีการตรวจรักษาโบราณสถาน วัตถุสถาน กระทำกันอย่างไรรั้นจะทราบได้จากปาฐกถาเรื่องสงวนของโบราณซึ่งสมเด็จพระบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงแสดงต่อที่ประชุม เทศาภิบาลมณฑล ณ พิพิธภัณฑสถานสำหรับพระนคร เมื่อ วันที่ ๑๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๓ มีความตอนหนึ่งดังนี้

“วิธีการสงวนโบราณสถาน การที่ทำเป็น ๓ อย่าง”

อย่างที่ ๑ คือ การค้น ให้รู้ว่ามีโบราณสถานอยู่ที่ไหนบ้าง ดังเช่น ราชบัณฑิตยสถานได้มีตราขอให้เทศาภิบาลต่างมณฑลช่วยสืบ และบอกมาให้ทราบเพื่อจะทำบัญชีและหมายเลขลงแผนที่ประเทศสยามไว้เป็นสำรวจ

อย่างที่ ๒ คือ การตรวจ คือเมื่อรู้ว่าโบราณสถานอยู่ ณ ที่ใดแล้ว แต่งตั้งให้ผู้เชี่ยวชาญออกไปดูยังที่นั้นพิจารณาให้รู้ว่าเป็นของอย่างไรสร้างในสมัยใดและเป็นของสำคัญเพียงใด การตรวจนี้บางอย่างต้องขุดหาแนวรากผนัง และค้นลวดลายต้องทำมากบ้างน้อยบ้างตามลักษณะสถานนั้น

อย่างที่ ๓ คือ การรักษา ซึ่งนับว่าเป็นการยากยิ่งกว่าอย่างอื่น เพราะโบราณสถานในประเทศนี้มีมากในเวลานี้ยังเหลือกำลังราชบัณฑิตยสภาที่จะจัดการได้ทุกแห่งจึงคิดจะจัดการรักษาแต่ที่เป็นสถานที่สำคัญและที่พอจะสามารถรักษาได้เสียก่อน ถึงกระนั้นก็ต้องผ่อนผันทำไปทีละน้อย เพราะต้องหาเงินสำหรับจ่ายในการรักษานั้น จำเป็นต้องกำหนดลักษณะการรักษาเป็น ๒ ชั้นชั้นต่ำเป็นแต่ห้ามมิให้ผู้ใคร่ทำลายของโบราณสถาน มิให้หักพังลงอีกต่อไป ชั้นสูง คือการปฏิสังขรณ์คืนอย่างเดิม”ในเรื่องการปฏิสังขรณ์โบราณสถาน ราชบัณฑิตยสภาใคร่จะให้เทศาภิบาลคอยสอดส่องในความ ๓ ข้อที่จะกล่าวต่อไปนี้ คือ

๑. ถ้าผู้ศรัทธาจะปฏิสังขรณ์โบราณสถานสำคัญ ขอให้แจ้งแก่เขาให้ทำตามแบบอย่างเดิมอย่าให้เปลี่ยนแปลงรูปร่าง และลวดลายไปอย่างอื่นตามใจชอบ

๒. อย่าให้รื้อทำลายโบราณสถานที่สำคัญเพื่อจะสร้างของใหม่ขึ้นแทน

๓. วัดโบราณที่จะทำการปฏิสังขรณ์นั้น มักมีผู้ศรัทธาสร้างสิ่งต่าง ๆ เพิ่มเติมของโบราณสถานดังเช่นสร้างพระเจดีย์ขนาดย่อมๆ ขึ้นบรรจุอัฐิธาตุของญาติวงศ์เป็นต้น ของที่สร้างเพิ่มเติม เช่นว่านี้ไม่ควรสร้างขึ้นในอุปการใกล้ชิดของโบราณที่ดั้งเดิม ด้วยอาจทำให้ของโบราณเสียสง่าต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาอานันทมหิดล ได้มีพระราชบัญญัติว่าด้วยโบราณสถานศิลปวัตถุ โบราณวัตถุและการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๔๙๗ ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๗

พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๘ โดยยกเลิกประกาศจัดการตรวจรักษาของโบราณ พ.ศ. ๒๔๖๖ พระราชบัญญัติว่าด้วยโบราณสถาน ศิลปวัตถุ โบราณวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๔๗๗ นี้ได้โอนอำนาจการควบคุมดูแลจากราชบัณฑิตยสถานมาเป็นอำนาจของอธิบดีกรมศิลปากรใน ปีพ.ศ. ๒๔๐๖ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ได้มีพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๔๗๗ ด้วยเหตุผลที่ว่าพระราชบัญญัติฉบับที่ถูกล้มเลิกมีบทกำหนดโทษได้และประกาศในวันที่ ๒ เมษายน อันเป็นวัน พระราชสมภพของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นวันอนุรักษ์มรดกไทย ด้วยพระองค์ทรงสนพระทัยและทรงให้การสนับสนุนแก่งานด้านศิลปวัฒนธรรมของชาติตลอดมา^{๙๓}

งานศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การอนุรักษ์โบราณสถานไทยนั้นพบเป็นบทความแต่ไม่มีครั้งใดที่มีการทำวิจัยอย่างลึกซึ้ง

ประวัติแนวคิดและวิธีการปฏิบัติงานอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมไทยโดยผู้เขียนได้กล่าวถึงปรากฏการณ์ที่มีความสำคัญในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในช่วงเวลา ๗๐ ปีที่ผ่านมาโดยแบ่งเป็นยุคยุคดังนี้คือ^{๙๔}

๑. การอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรม ๒๔๖๖ – ๒๔๗๕ โดยเริ่มการอนุรักษ์จากประกาศจัดการตรวจรักษาของโบราณ พ.ศ. ๒๔๖๖ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งเป็นกฎหมายฉบับแรกทีกล่าวถึงการสงวนรักษาของโบราณ

๒. งานอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งในสมัยนี้เป็นช่วงที่อนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

๓. การอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรม พ.ศ. ๒๔๗๖ – ๒๕๓๖ แสดงพัฒนาการในช่วงเวลาดังกล่าวซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงในระดับประเทศทางด้านต่างๆ ทั้งการเมืองการปกครองสังคม เศรษฐกิจอันมีผลต่อการปฏิบัติการอนุรักษ์โบราณสถาน

บทความนี้ได้ทำการรวบรวมและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเมือง สังคม เศรษฐกิจ และกฎหมายกับการอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมไว้ อันเป็นพื้นฐานต่อการทำศึกษาวิจัยขึ้นนี้

ประวัติศาสตร์และการพัฒนาของการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในประเทศไทยออกเป็น ๓ ช่วงใหญ่ๆ คือช่วงก่อนการพัฒนาเป็นประเทศไปสู่แบบอย่างตะวันตกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ

^{๙๓}สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร, แนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานสำหรับพระสงฆ์, หน้า ๒๙ - ๓๔.

^{๙๔}สุนนท์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา, “การอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมในประเทศไทย”, อาษา ๓๑, (๓ มีนาคม ๒๕๓๗) : ๘๖ – ๙๓.

พระจุลจอมเกล้าอยู่หัวระหว่างยุคไทยเฟื่องฟูและสมัยใหม่และช่วงหลังการก่อตั้งของกรมศิลปากร^{๙๕} ในบทความนี้ได้บรรยายเรื่องราวที่สำคัญเฉพาะบางตอนไว้เพียงคร่าวๆ โดยขาดการอ้างอิงที่สมบูรณ์ โดยกล่าวในตอนรัชกาลที่ ๔ – ๗ และช่วงที่มีการบูรณะโดยอนัสติโลซิสในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๕ – ๒๕๐๗ โดยขาดบางเรื่องราวที่เป็นจุดเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการแนวความคิดการอนุรักษ์โบราณสถานไทยไปทั้งยังไม่ได้กล่าวถึงการอนุรักษ์ในสมัยอดีตและปัจจุบัน

นอกจากนั้นการไล่ลำดับประวัติแนวความคิดการอนุรักษ์ยังพบในหนังสือของกรมศิลปากรซึ่งมีการไล่ลำดับระหว่างเวลากับแนวคิดที่เกิดขึ้นแต่ไม่มีการวิเคราะห์ใดๆ โดยการรวบรวมประวัตินั้นจะให้ พ.ศ. ๒๔๖๖ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นช่วงเวลาแรกที่มีการอนุรักษ์โบราณสถานในประเทศเนื่องจากเป็นช่วงที่มีกฎหมายฉบับแรกที่เกี่ยวข้องถึงการสงวนรักษาของโบราณทั้งนี้ยังขาดการกล่าวถึงแนวความคิดการอนุรักษ์โบราณสถานดั้งเดิมของคนไทยซึ่งยังไม่มีการศึกษาใดที่เอ่ยถึงถึงแม้จะมีการกล่าวถึงความคิดดั้งเดิมของคนไทยกระทำเพื่อความเชื่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนาแต่ยังไม่มีการศึกษาครั้งใดที่ลงลึกถึงความเข้าใจเรื่องการอนุรักษ์ในอดีตของคนไทยเป็นเช่นใดกระทำตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเรื่องใดและเหตุใดจึงมีความคิดเช่นนั้น เป็นต้น

ทั้งนี้ความเข้าใจเรื่องราวอนุรักษ์ของไทยมีพัฒนาการต่อเนื่องมาอย่างยาวนานถึงสมัยปัจจุบันเรื่องราวต่างๆ เหล่านี้ล้วนมีความน่าสนใจแนวคิดต่างๆ เหล่านี้ล้วนสัมพันธ์กับระบบการเมืองการปกครองสังคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจตลอดจนอิทธิพลตะวันตกต่างๆ ที่เข้ามาซึ่งแนวคิดที่เกิดขึ้นทำให้มีการปฏิบัติต่อมรดกทางสถาปัตยกรรมในแต่ละเวลาแตกต่างกันไป

๒.๕.๔ เกณฑ์มาตรฐานในการอนุรักษ์โบราณสถานในปัจจุบัน

(๑) นิยามและความหมาย

ในระเบียบกรมศิลปากรว่าด้วยการอนุรักษ์โบราณสถาน พ.ศ. ๒๕๒๘ ได้กำหนดความหมายการอนุรักษ์ไว้ชัดเจนคือ

อนุรักษ์ (Conservation) หมายถึงการดูแลรักษาเพื่อให้คงคุณค่าไว้และให้หมายรวมถึงการป้องกันการรักษาการสงวนและการปฏิสังขรณ์และการบูรณะด้วย

การสงวนรักษา (Preservation) หมายถึงการดูแลรักษาไว้ตามสภาพเดิมเท่าที่เป็นอยู่และป้องกันไม่ให้เสียหายต่อไป

การปฏิสังขรณ์ (Renovation) หมายถึงการทำให้คืนสู่สภาพเดิมที่เคยเป็นมา

^{๙๕} ปันรัชฎ์ กาญจนนัชนิติ, แนวคิดและวิธีปฏิบัติการณ์อนุรักษ์สถาปัตยกรรมในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๑๐๒-๑๐๔.

การบูรณะ (Restoration) หมายถึงการซ่อมแซมปรับปรุงให้มีรูปทรงลักษณะกลมกลืนเหมือนของเดิมมากที่สุดเท่าที่จะมากได้แต่ต้องแสดงความแตกต่างของสิ่งที่มีเดิมและสิ่งที่ทำขึ้นใหม่ด้วย

(๒) เกณฑ์ทั่วไปในการอนุรักษ์สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ต่างๆ

กรมศิลปากรเป็นหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่ในการดูแลและคุ้มครองแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศใช้มาตรการหลายอย่างในปัจจุบันในการคุ้มครองอนุรักษ์นำเสนอและฟื้นฟูแหล่งมรดกวัฒนธรรมของชาติได้แก่

๑) มาตรการทางกฎหมายกฎหมายที่ใช้คุ้มครองโบราณสถานในปัจจุบัน คือ พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ (แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕) เนื้อหาในพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวล้วนเป็นบทกำหนดเพื่อประโยชน์ในการดูแลรักษาและควบคุมมิให้ผู้ใดล่วงละเมิดรุกรานและทำลายมรดกทางวัฒนธรรมของชาติเช่น

หมวดที่ ๑ โบราณสถาน

มาตรา ๗ เพื่อประโยชน์ในการดูแลรักษาและการควบคุมโบราณสถานให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ให้อธิบดีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษาขึ้นทะเบียนโบราณสถานใดๆตามที่อธิบดีเห็นสมควรได้และให้อำนาจกำหนดเขตที่ดินตามที่เห็นสมควรเป็นเขตของโบราณสถานโดยให้ถือว่าเป็นโบราณสถานด้วยก็ได้ประกาศดังกล่าวนี้อธิบดีจะเพิกถอนหรือแก้ไขเพิ่มเติมก็ได้กระทำได้โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๘ บรรดาโบราณสถานซึ่งอธิบดีกรมศิลปากรได้จัดทำบัญชีและประกาศในราชกิจจานุเบกษามาตามกฎหมายว่าด้วยโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติแล้วก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับให้ถือว่าเป็นโบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย

มาตรา ๑๐ ห้ามมิให้ผู้ใดซ่อมแซมแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือถอนต่อเติมทำลาย เคลื่อนย้าย โบราณสถานหรือส่วนต่างๆของโบราณสถานเว้นแต่จะกระทำตามคำสั่งของอธิบดีหรือได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีและถ้าหนังสืออนุญาตนั้นกำหนดเงื่อนไขประการใดไว้ก็ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นด้วย

มาตรา ๑๑ โบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนนั้นแม้ว่าจะเป็นโบราณสถานที่มิใช่เจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายก็ให้อธิบดีมีอำนาจสั่งให้เจ้าพนักงานหรือเจ้าหน้าที่หรือบุคคลใดๆทำการซ่อมแซมหรือกระทำด้วยประการใดๆอันเป็นการบูรณะหรือรักษาไว้ให้คงสภาพเดิมได้แต่ต้องแจ้งเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองทราบก่อน

มาตรา ๑๓ เพื่อประโยชน์ในการรักษาสภาพความปลอดภัยและความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของโบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วให้รัฐมนตรีมีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดให้ผู้เข้าชมปฏิบัติในระหว่างการเข้าชมได้และจะกำหนดให้ผู้เข้าชมเสียค่าเข้าชมหรือค่าบริการอื่นด้วยก็ได้

หมวดที่ ๕ บทกำหนดโทษ

มาตรา ๓๒ ผู้ใดบุกรุกโบราณสถานหรือทำให้เสียหายทำลายทำให้เสื่อมค่าหรือทำให้ไร้ประโยชน์ซึ่งโบราณสถานต้องระวางจำคุกไม่เกินเจ็ดปีหรือปรับไม่เกินเจ็ดแสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

๒) การจัดลำดับความสำคัญของโบราณสถาน กรมศิลปากรได้จัดตั้งคณะกรรมการลำดับความสำคัญโบราณสถานเมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๔ เพื่อประโยชน์ในการดูแลรักษาโบราณสถานอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของไทยโดยมีหน้าที่ดังนี้คือกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อการนำขึ้นทะเบียนและการจัดลำดับความสำคัญโบราณสถานการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานของบุคคลากรงบประมาณและการบริหารจัดการโบราณสถานแต่ละระดับและดำเนินงานอื่นๆที่เกี่ยวข้องกรมศิลปากรได้จัดลำดับความสำคัญโบราณสถานโดยแบ่งออกเป็น

๒.๑ การจัดลำดับคุณค่าความสำคัญของโบราณสถานเพื่อเสนอขึ้นทะเบียนหรือบัญชีโบราณสถาน

อันดับหนึ่ง**สมบัติแห่งชาติ** มีคุณค่าความสำคัญเยี่ยมยอดในระดับชาติเสนอให้ขึ้นทะเบียนโบราณสถาน

อันดับสอง**มรดกทางวัฒนธรรมสำคัญ** มีคุณค่าความสำคัญในระดับภูมิภาคเสนอให้ขึ้นทะเบียนโบราณสถาน

อันดับสาม**มรดกทางวัฒนธรรม** มีคุณค่าความสำคัญในระดับท้องถิ่นเสนอให้ขึ้นทะเบียนโบราณสถาน

อันดับสี่**อาคารสถานที่อนุรักษ์** มีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์หรือศิลปะสถาปัตยกรรมแต่มีความสำคัญในอันดับรองลงมาจากอันดับที่สามเสนอให้ขึ้นบัญชีโบราณสถาน

๒.๒ การจัดลำดับศักยภาพในการอนุรักษ์เพื่อการตรวจตราและการดูแลรักษา ศักยภาพสูง ได้แก่ โบราณสถานที่มีความพร้อมหรือสมควรอย่างยิ่งที่จะได้รับการอนุรักษ์มาก

ศักยภาพปานกลาง ได้แก่ โบราณสถานที่มีความพร้อมหรือสมควรอย่างยิ่งที่จะได้รับการอนุรักษ์ปานกลาง

ศักยภาพต่ำ ได้แก่ โบราณสถานที่มีความพร้อมหรือสมควรอย่างยิ่งที่จะได้รับการอนุรักษ์ต่ำ

๒.๓ การจัดลำดับการดำเนินงานอนุรักษ์เพื่อตรวจสอบและการดูแลรักษาโดยพิจารณาจากความเสี่ยงต่อการเสื่อมสภาพ

เร่งด่วน ได้แก่ โบราณสถานที่มีความเสี่ยงต่อการเสื่อมสภาพมากต้องดำเนินการอนุรักษ์โดยด่วน

จำเป็นแต่ไม่เร่งด่วน ได้แก่ โบราณสถานที่มีความเสี่ยงต่อการเสื่อมสภาพปานกลาง ให้พิจารณาดำเนินการอนุรักษ์ในลำดับถัดจากกลุ่มที่๑

ยังไม่มีความจำเป็น ได้แก่ โบราณสถานที่มีความเสี่ยงต่อการเสื่อมสภาพน้อยให้ รอดำเนินการในลำดับหลังได้

ในการอนุรักษ์ในโบราณสถานที่จัดลำดับความสำคัญเป็น **สมบัติของชาตินั้น** กรมศิลปากรมีคู่มือในการดูแลรักษา ดังนี้

บุคลากร

งานบำรุงรักษาขั้นพื้นฐานได้แก่การรักษาความปลอดภัยการรักษาความสะอาด (ที่ไม่เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายต่อโบราณสถาน) การกำจัดสิ่งกีดขวางและการถากถางวัชพืช การซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอเล็กน้อยๆตามรูปแบบวัสดุและเทคนิควิธีการดั้งเดิมผู้ครอบครองสามารถ ดำเนินการเองได้ตามความเหมาะสม

งานอนุรักษ์ได้แก่งานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทางด้านต่างๆอันจำเป็นต้องอาศัย ผู้ปฏิบัติงานเฉพาะทางได้แก่

ผู้ปฏิบัติ ทั้งในส่วนการรวบรวมข้อมูลการออกแบบการลงมือปฏิบัติจะต้องมีคุณสมบัติ ตามที่กรมศิลปากรกำหนดประกอบด้วย

๑) ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางเช่นนักอนุรักษ์งานศิลปกรรมช่างฝีมือศิลปะเฉพาะ ท้องถิ่น

๒) ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม/ภูมิสถาปัตยกรรม ผู้มีประสบการณ์การทำงานอนุรักษ์ในโบราณสถานประเภทและลักษณะเดียวกัน (ในระยะ ๑๐ ปีของ การปฏิบัติงานต้องเป็นเจ้าหน้าที่ของกรมศิลปากรเท่านั้น)

๓) ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านวิศวกรรมในสาขาที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหางานอนุรักษ์

๔) ผู้เชี่ยวชาญด้านโบราณคดี

๕) ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ

๖) ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านประวัติศาสตร์

๗) ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์เพื่อการอนุรักษ์

๘) บุคลากรกลุ่มช่างเทคนิคได้แก่กลุ่มช่างสำรวจกลุ่มช่างศิลปกรรมกลุ่มช่างโยธา และกลุ่มช่างเขียนแบบผู้มีประสบการณ์ทำงานด้านการอนุรักษ์

๙) บุคลากรอื่นที่มีความจำเป็นเฉพาะกรณีเช่นนักสังคมสงเคราะห์หมั่นทนกร เป็นต้น

ผู้อนุมัติและตรวจสอบ ได้แก่กรมศิลปากรในส่วนกลางพิจารณาในลักษณะ ของคณะกรรมการวิชาการผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆที่เกี่ยวข้องทั้งหมด

ผู้ควบคุมงาน

๑) การดำเนินงานที่มีโบราณคดีเข้ามาเกี่ยวข้องต้องมีนักโบราณคดีผู้ที่มีประสบการณ์ ในงานโบราณคดีเพื่อการอนุรักษ์ในลักษณะเดียวกันดับโบราณสถานแห่งนั้นไม่น้อยกว่า๓งานควบคุม งานด้วย

๒) งานอนุรักษ์ทั่วไปจะเป็นจะต้องมีสถาปนิกหรือวิศวกรในงานอนุรักษ์ในลักษณะ เดียวกับโบราณสถานแห่งนั้นไม่น้อยกว่า๓งานเป็นผู้ควบคุมงาน

ผู้ตรวจงานกรรมการตรวจรับงาน

- ๑) สถาปนิก/ภูมิสถาปนิก/ผู้ออกแบบ
- ๒) วิศวกรผู้ออกแบบในกรณีทำงานอนุรักษ์นั้นเน้นในเรื่องทางวิศวกรรมที่สำคัญ
- ๓) เจ้าหน้าที่กรมศิลปากรผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางโดยตรงกับงานอนุรักษ์นั้น

งบประมาณ เงินอุดหนุนของรัฐบาลจากงบประมาณของกรมศิลปากรหรืองบประมาณอื่นๆที่ผ่านการพิจารณาเห็นชอบจากกรมศิลปากร

การบริหารจัดการ รัฐเป็นผู้ดำเนินการบริหารกำหนดขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติซึ่งมีผลบังคับใช้ตามพระราชบัญญัตินั้นอันเป็นการดำเนินการใดๆที่เป็นการเปลี่ยนแปลงโบราณสถานต้องขออนุมัติในระดับชาติ

ขอบเขตของการอนุรักษ์ที่ได้จำกัดอยู่เพียงการป้องกันการเสื่อมสภาพ (Prevention of Deterioration) การสงวนรักษา (Preservation) และการเสริมความมั่นคงแข็งแรง (Consolidation) สิ่งต่างๆเหล่านี้กรมศิลปากรเป็นผู้กำหนดเพื่อใช้เป็นมาตรการในการดำเนินงานมรดกทางวัฒนธรรม

นอกจากนี้ยังมีแนวคิดในการการปฏิบัติงานดังนี้

๑) ให้ความพยายามอย่างมีเหตุผลในทุกวิถีทางที่จะนำสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์มาใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมโดยให้การเปลี่ยนแปลงอาคารหรือพื้นที่ตั้งและสิ่งแวดล้อมของมันเกิดขึ้นน้อยที่สุดหรือมีฉะนั้นก็ให้ใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ดั้งเดิมที่ได้ตั้งใจไว้ของสถานที่นั้น

๒) ไม่ควรให้มีการทำลายคุณภาพดั้งเดิมเอกลักษณ์ของอาคารสิ่งก่อสร้างหรือพื้นที่หรือสิ่งแวดล้อมที่ประกอบอยู่การเคลื่อนย้ายหรือการเปลี่ยนแปลงวัสดุและส่วนประกอบที่เป็นเอกลักษณ์ของสถานที่ให้หลีกเลี่ยงเป็นไปได้

๓) ให้ตระหนักว่าอาคารสิ่งก่อสร้างและพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ทั้งหลายนั้นเป็นผลงานแห่งยุคสมัยนั้นการเปลี่ยนแปลงโดยไม่มีพื้นฐานทางประวัติศาสตร์หรือความพยายามที่จะบิดเบือนให้กลายเป็นสมัยที่เก่ากว่าไม่สมควรได้รับการสนับสนุน

๔) การเปลี่ยนแปลงต่างๆอาจเกิดขึ้นได้ตามกาลเวลาและมักเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์และพัฒนาการของอาคารสิ่งก่อสร้างหรือพื้นที่รวมถึงสิ่งแวดล้อมที่ประกอบอยู่ในแต่ละชนิดนั้นการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจมีนัยสำคัญเป็นเอกลักษณ์แห่งตนจึงสมควรได้รับการรับรู้และยอมรับนับถือ

๕) ให้มีจิตสำนึกในการปฏิบัติต่อสิ่งที่มีลักษณะเด่นเป็นเอกในรูปแบบหรือสิ่งที่เป็นตัวอย่างของช่างฝีมือซึ่งเป็นลักษณะบ่งชี้ถึงอาคารสิ่งก่อสร้างหรือพื้นที่นั้น

๖) ในที่ใดก็ตามที่เป็นไปได้ส่วนประกอบทางสถาปัตยกรรมที่เสื่อมสภาพพึงให้มีการซ่อมแซมมากกว่าที่จะเป็นการเปลี่ยนทดแทนในกรณีที่มีการเปลี่ยนทดแทนเป็นสิ่งจำเป็นวัสดุใหม่ที่ใช้พึงให้เข้ากันได้กับของเดิมทั้งในแง่ของสัดส่วนลักษณะของการออกแบบสีลายผิวและคุณภาพของ

ทัศนวิสัยอื่นๆ ส่วนการประกอบทางสถาปัตยกรรมที่ขาดหายไปเมื่อมีการซ่อมแซมหรือการเปลี่ยนทดแทนได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการลอกเลียนแบบของเดิมให้ถูกต้องโดยใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ทางกายภาพหรือทางภาพถ่ายเป็นสาระในการยึดถือมากกว่าที่จะเป็นการออกแบบด้วยการคาดเดาหรือการใช้ส่วนประกอบที่แตกต่างกันแต่หาได้ง่ายจากอาคารหรือสิ่งก่อสร้างอื่น

๓) ให้ใช้วิธีประณีตที่สุดในการทำความสะอาดผิวหน้าของอาคารและสิ่งก่อสร้างนั้นๆ จะไม่ใช้วิธีขัดผิวด้วยทรายเป่าหรือวิธีทำความสะอาดอื่นใดอันมีผลต่อการทำลายวัสดุทางประวัติศาสตร์

๔) ให้มีความพยายามอย่างมีเหตุผลทุกวิถีทางที่จะปกป้องและอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีที่จะถูกกระทบกระเทือนจากการพัฒนาอื่นๆ

สรุปได้ว่า โบราณสถานนับเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมาก ทั้งนี้การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะที่เป็นโบราณสถานนั้น ย่อมไม่ได้หมายถึงการให้พระสงฆ์ ประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าไปบริหารจัดการหรือดำเนินการต่อโบราณสถานในทุกที่ทุกแห่ง และในงานทุกระดับ ทั้งนี้เพราะงานอนุรักษ์ทางศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยวิชาการเฉพาะด้านที่ต้องการความรู้ ความเข้าใจ โดยเฉพาะการจัดการกับทรัพย์สินเหล่านี้ เช่น วิชาการทางโบราณคดี ประวัติศาสตร์ พิพิธภัณฑสถานวิทยา เทคโนโลยีเพื่อการอนุรักษ์ต่างๆ

จากความหมายการอนุรักษ์โบราณสถาน และผลการศึกษาของนักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยประมวลผลได้ว่า เกณฑ์มาตรฐานในการอนุรักษ์โบราณสถาน สรุปได้ตามตารางที่ ๒.๘

ตารางที่ ๒.๘ เกณฑ์มาตรฐานในการอนุรักษ์โบราณสถาน

หลักเกณฑ์	รายละเอียด
การจัดลำดับคุณค่าความสำคัญของโบราณสถานเพื่อเสนอขึ้นทะเบียนหรือบัญชีโบราณสถาน	๑. สมบัติแห่งชาติ ๒. มรดกทางวัฒนธรรมสำคัญ ๓. มรดกทางวัฒนธรรม ๔. อาคารสถานที่อนุรักษ์
การจัดลำดับศักยภาพในการอนุรักษ์เพื่อการตรวจตราและการดูแล	๑. ศักยภาพสูง ๒. ศักยภาพปานกลาง ๓. ศักยภาพต่ำ
การจัดลำดับการดำเนินงานอนุรักษ์เพื่อตรวจสอบและการดูแลรักษาโดยพิจารณาจากความเสี่ยงต่อการเสื่อมสภาพ	๑. เร่งด่วน ๒. จำเป็นแต่ไม่เร่งด่วน ๓. ยังไม่มีความจำเป็น

๒.๕.๕ พระสังฆาธิการกับกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน

แต่เดิมลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในอดีตจะเป็นไปในบทบาทของผู้พิทักษ์รักษา เนื่องจากพระสงฆ์แต่ก่อนจะมีความคิดในเรื่องการอนุรักษ์อย่างมาก มักเป็นผู้รวบรวมโบราณวัตถุจากที่ต่างๆ มาไว้ในวัดของตน หรือบางครั้งเป็นผู้ทำการซ่อมแซมปฏิสังขรณ์พระพุทธรูปโบราณที่ถูกทิ้งร้างตามที่แตกต่างกัน ด้วยกุศลเจตนาอันบริสุทธิ์ที่ปรารถนาให้พระพุทธรูปเหล่านี้อยู่ในสภาพที่ดี ไม่ทรุดโทรม หักพัง เป็นที่น่าสังเวชแก่ผู้พบเห็น กิจที่พระสงฆ์ปฏิบัติดังกล่าว ปรากฏนับแต่สมัยสุโขทัย จากศิลาจารึกหลักที่ ๒ วัดศรีชุม กล่าวถึงสมเด็จพระมหาเถรศรีศรัทธาราชจุฬามณี พระสงฆ์องค์สำคัญในสมัยสุโขทัย ซึ่งมีบทบาทในการซ่อมแซมปฏิสังขรณ์ศาสนสถานโบราณที่ถูกทิ้งร้างตามป่า รวมทั้งเก็บรวบรวมชิ้นส่วนพระพุทธรูปที่แตกหักทรุดโทรมมาต่อให้เป็นองค์ เพื่อการสักการะ ยังความปิติแก่พุทธศาสนิกชน ตัวอย่างข้อความจารึกที่กล่าวว่า สมเด็จพระมหาเถรศรีศรัทธาราชจุฬามณีเป็นเจ้า เอาตนเข้าไปเล็ก ไปก่อกระทำพระมหาธาตุหลวงคืน พระมหาธาตุด้วยสูงเกล้าสืบท้าวไม้มัน เนื้อพระมหาธาตุหลวงไซ้สองอ้อม สามอ้อม พระศรีราชจุฬามณีเป็นเจ้าพยายามให้แผ้วแล้ว จึงก่ออิฐขึ้นเจ็ดวา สทหายปูนแล้ว บริเวณพระธาตุหลวงก่อใหม่เกล้าสูงได้ร้อยสองวา ”หรือ“ ลางแห่งได้แข่งได้ชา ลางแห่งได้มือได้ตีน ย่อมพระหินอันใหญ่ชักมาด้วยล้อ ด้วยเกวียนขึ้นเข้าในมหาพิหาร เอามาต่อประกิดด้วยปูนมีโถมพรรณอันงามพิจิตร ด้วยอินทนิรมิตเอามาประกิดชิดชนเป็นตนพระพุทธรูปใหญ่ อันถาว อันรามงามหนักหนา เอามาไว้เต็มในมหาพิหารเรียงหลายกองช่อง งามหนักหนาแก่กม ” ลักษณะความสัมพันธ์ของพระสงฆ์ที่มีต่อหลักฐานทางโบราณคดี ในแง่ของการซ่อมแซม บูรณะศาสนวัตถุที่ชำรุด ผุพังนั้น น่าจะมีสืบเนื่องมาโดยตลอด เพราะพระสงฆ์ก็มีจุดศรัทธาไปในที่ต่างๆ เสมอ ย่อมมีโอกาสพบเห็นบรรดาโบราณสถานโบราณวัตถุ

ทั้งนี้หากโบราณสถานโบราณวัตถุเหล่านั้น เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นในพุทธศาสนา อาทิ วิหาร พระพุทธรูป ที่อยู่ในสภาพทรุดโทรม ประกอบกับความปรารถนาดี ไม่นิ่งดูตาย เพิกเฉย พระสงฆ์มักดำเนินการซ่อมแซมสิ่งนั้นตามกำลังเท่าที่สามารถกระทำได้ อาจใช้วิธีการชักชวนชาวบ้านให้ร่วมบูรณปฏิสังขรณ์ ด้วยกิจดังกล่าวถือเป็นวัตรอันพึงปฏิบัติในหมู่พระสงฆ์เพื่อซ่อมแซมสิ่งอันเป็นศาสนวัตถุ เสมือนการสืบต่ออายุพระศาสนา ความสัมพันธ์อีกแง่หนึ่งในอดีตของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมคือ การเป็นผู้พิทักษ์ดูแลโบราณสถาน โบราณวัตถุ ซึ่งถือเป็นเสนาสนะและศาสนวัตถุของวัด เนื่องจากวัดในประเทศไทยมิได้เป็นเพียงศาสนสถาน ที่พำนักอาศัย ศึกษา ปฏิบัติพระธรรมวินัย และประกอบศาสนกิจของสงฆ์เท่านั้น หากแต่ยังเป็นศูนย์กลางของความเจริญรุ่งเรืองในวัฒนธรรมครั้งอดีตของคนไทย บ่งชี้ถึงพลังอำนาจแห่งความศรัทธาเลื่อมใสในพุทธศาสนาดังปรากฏในงานศิลปกรรมอันเนื่องในพุทธศาสนาที่มีความงดงาม วิจิตรบรรจงและประณีตพิสดารอย่างไม่อาจทำขึ้นใหม่ให้เสมอเหมือนได้ในปัจจุบัน อาทิ โบสถ์ วิหาร เจดีย์

พระพุทธรูป เป็นต้น พระสงฆ์ในฐานะผู้พำนักอาศัยในวัดจึงมีหน้าที่ในการดูแลรักษามรดกอันล้ำค่าเหล่านี้ให้คงอยู่สืบไปโดยปริยายด้วยเป็นสมบัติของวัดที่ต้องรักษาไว้ พระสงฆ์ในอดีตได้กระทำหน้าที่ดังกล่าวได้อย่างดีเยี่ยม สามารถบำรุงรักษาเสนาสนะ หรือโบราณสถาน โบราณวัตถุในวัด รวมทั้งสิ่งมีค่าอื่นๆ ให้อยู่ในสภาพดี และเมื่อชำรุดก็สามารถซ่อมแซมด้วยวิธีการที่สามารถคงสภาพของโบราณสถาน โบราณวัตถุนั้นไว้ได้อย่างเดิมไม่เปลี่ยนแปลงสภาพมากนัก เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะวัดในอดีตเป็นศูนย์กลางของการศึกษาศิลปศาสตร์ทุกแขนง ทั้งศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประณีตศิลป์ ฯลฯ โดยพระสงฆ์ที่มีความชำนาญเฉพาะในศาสตร์นั้นเป็นครูผู้สอน พระสงฆ์ยังมีวิฆานกรรม หรือช่าง ๙ อย่าง ที่ศึกษาเรียนรู้ปฏิบัติสืบต่อกันมา เพื่อประโยชน์ในการดูแลอนุรักษ์สมบัติของวัดในทางที่ถูกที่ควร วิฆานกรรม ประกอบด้วย ช่างรัก ช่างไม้ ช่างปูน ช่างแกะสลัก ช่างปั้น ช่างกระจก ช่างเขียน ช่างหล่อ และช่างทาสี

วิชาดังกล่าวนับเป็นการรวบรวมงานหลักพื้นฐานวิชาช่างทุกประเภทที่เกี่ยวข้องกับงานด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม พระสงฆ์ในอดีตจึงมีความรู้ในเรื่องงานช่างเป็นอย่างดี สามารถดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ อันทรงคุณค่าในวัดได้ด้วยตนเอง รวมทั้งสามารถสร้างสรรค์งานศิลปกรรมหรือเสนาสนะภายในวัดได้อย่างงดงาม เช่น วัดเกาะแก้วสุทธาวาส จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งมีศาลาการเปรียญขนาดใหญ่โครงสร้างภายในที่เป็นเสาดอกแตงลายทอง มีดาวเพดานแกะสลักด้วยฝีมืออันวิจิตรงดงาม ล้วนเป็นงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์โดยพระสงฆ์ในวัดทั้งสิ้น หรือในเรื่องการบูรณะโบราณสถาน เสนาสนะภายในวัดให้มีสภาพดีดังเดิม เช่นกรณีของท่านพระครูมหาวิหาราภิรักษ์ วัดใหญ่สุวรรณาราม จังหวัดเพชรบุรี เมื่อครั้งรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทำการติดกลับศาลาการเปรียญที่ล้มเซให้ตั้งตรงได้อย่างเดิม แสดงถึงความชัดเจนและชำนาญในวิชาช่างอย่างสูง

จากการที่พระสงฆ์เป็นช่างมีความรู้ในเรื่องการดูแลรักษาสสิ่งของภายในวัด เป็นเหตุให้พระสงฆ์ต้องมีกิจอันเกี่ยวข้องกับการซ่อมแซม บูรณะหรือการสร้างสรรค์ศิลปกรรมในวัดอยู่เสมอ ความผูกพันอันเกิดจากการเป็นผู้สร้างสรรค์ หรือซ่อมแซมจึงเกิดขึ้นในจิตใจ ปัญหาในการทำลายหรือปล่อยให้ศาสนวัตถุในวัดผุพังเสียหายจึงเกิดขึ้นน้อยมาก ดังนั้นบรรดาหลักฐานทางโบราณสถาน โบราณวัตถุในวัด จึงได้รับการอนุรักษ์คงสภาพเดิมอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม บทบาทของพระสงฆ์ในความเป็นช่างเริ่มลดลง เมื่อมีหน่วยงานของฝ่าย ข้าราชการเข้ามาทำหน้าที่แทน กล่าวคือในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะนั้นพระสงฆ์ที่ยังเป็นช่างมีจำนวนพอสมควร แต่หลังจากที่มีกรมช่างสิบหมู่ ซึ่งรวบรวมผู้มีความรู้เรื่องช่างเข้าด้วยกัน

พระสงฆ์ที่มีความรู้ด้านช่างมีโอกาสนในการใช้ความรู้ทางช่างน้อยลง เพราะการซ่อมแซมวัดเริ่มมีช่างหลวงมาทำหน้าที่แทนมากขึ้นการสืบทอดวิชาช่างจึงค่อยๆ ขาดหายไป จนถึงในปัจจุบันเหลือพระสงฆ์ที่มีความรู้ในเรื่องการช่างน้อยลงมาก การบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถาน โบราณวัตถุใน

วัดไม่สามารถกระทำได้เอง ต้องเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่จากทางราชการก่อให้เกิดปัญหาทางด้านการบูรณปฏิสังขรณ์ระหว่างพระสงฆ์และหน่วยงานราชการอยู่เสมอ ปัจจุบันพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญต่อการอนุรักษ์โบราณสถานของชาติโดยเฉพาะโบราณสถานที่ตั้งอยู่ภายในวัด องค์การภาครัฐมีหน้าที่รับผิดชอบในการอนุรักษ์โบราณสถาน ได้แก่ กรมศิลปากร และองค์กรที่ทำหน้าที่ดูแลปกครองสงฆ์ ได้แก่ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและมหาเถรสมาคม โดยคณะสังฆมนตรีพิจารณาเห็นว่าเจ้าอาวาสบางวัดได้ทำการรื้อถอนโบราณสถานภายในวัดและวัดร้างที่มีได้ขึ้นทะเบียนโบราณสถานทำให้โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุของชาติเสียหาย เพื่อเป็นการรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติที่ยังมิได้ทำการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ มิได้ถูกทำลายเสียหายไป จึงมีประกาศคณะสงฆ์ซึ่งได้กำหนดระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

๑. ถ้าวัดใดจะเจาะ ขุดรื้อ ปูชนียสถาน เช่น เจดีย์ ปรางค์ ประติมากรรมหรือภาพฝาผนัง อุโบสถ วิหาร ตลอดจนซ่อมแซมเปลี่ยนแปลงโบราณวัตถุและศิลปวัตถุของเก่าอื่นๆ ให้รายงานขออนุญาตต่อคณะกรรมการสงฆ์อำเภอ และจังหวัดโดยลำดับ
๒. ให้ส่งรูปถ่ายของเก่าที่จะเจาะ ขุดรื้อ หรือเปลี่ยนแปลงสภาพนั้น พร้อมประวัติของโบราณวัตถุ และศิลปวัตถุนั้นมาด้วยโดยย่อ กับให้มีแผนผังแบบแปลนที่จะก่อสร้างเปลี่ยนแปลงใหม่แนบมาด้วย
๓. จะเจาะ ขุด รื้อ ปูชนียวัตถุ หรือซ่อมแซม เปลี่ยนแปลงโบราณวัตถุและศิลปวัตถุนั้นได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตแล้ว
๔. ให้คณะกรรมการสงฆ์จังหวัดกับผู้ว่าราชการจังหวัด ร่วมกันพิจารณาแล้วแจ้งกรมการศาสนา
๕. ให้กรมการศาสนากับกรมศิลปากรร่วมกันพิจารณา แล้วนำเสนอองค์การสาธารณูปการ เพื่อพิจารณาสั่งการ ในบางกรณี que เห็นสมควรจะเสนอคณะสังฆมนตรีพิจารณาอนุมัติก็ได้
๖. ผู้ใดฝ่าฝืนล่งละเมิดประกาศนี้ ให้เจ้าคณะผู้บังคับบัญชาลงโทษตามควรแก่กรณี
๗. ประกาศฉบับนี้ให้ใช้บังคับเฉพาะโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีได้ขึ้นบัญชีเป็นโบราณสถานแห่งชาติ

โบราณสถานก็ดี โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เมื่อเราสงวนรักษาและซ่อมบูรณะไว้ดีแล้วก็ไม่ควรปิดหรือเก็บทิ้งไว้เฉยๆ ควรจะต้องหมั่นตรวจตราสภาพโดยทั่วไปให้คงดีอยู่เสมอ และที่สำคัญที่สุดคือต้องนำมาใช้งานให้เป็นประโยชน์ จะเป็นทางตรงทางอ้อมจะมากหรือน้อยก็ตาม มิฉะนั้นก็คล้ายกับสูญเปล่าไม่คุ้มค่า อย่างเช่น บางวัดมีของดีของงามก็ปิดบังไม่ให้ใครรู้ หรือไม่กล้านำออกมาใช้งาน จริงอยู่ในบางกรณีอาจเกิดเป็นดาบสองคม อาจเกิดผลร้ายตามมาได้ เรื่องนี้เห็นว่า

ถ้าเราดำเนินการอย่างรัดกุมรอบคอบ มีวิธีการที่ดีถูกต้อง ก็ไม่น่าจะมีปัญหา เช่นวัดแห่งหนึ่งมีพระพุทธรูปงดงามมาก ท่านเจ้าอาวาสไม่ต้องการให้ใครเห็นใครดู เพราะเกรงจะไปเข้าหูคนร้ายและมาลักขโมยจึงเก็บซ่อนไว้ในกุฏิอย่างแน่นลับ จนไม่มีใครรู้ข้อเท็จจริงว่า ยังมีอยู่จริง ไม่ถูกสับเปลี่ยนหรือของจริงองค์เดิมหน้าตาเป็นอย่างไร เพราะคนรุ่นเก่าที่เคยเห็นตายไป ทำให้เกิดปัญหาขึ้นในภายหลัง เมื่อเกิดอศคภัย เกิดโจรกรรมหรือท่านเจ้าอาวาสมรณภาพ ก็ยังสับสนและ ไม่เหลือหลักฐานอะไรเลย เป็นต้น^{๙๖}

อุโบสถ วิหาร เจดีย์ ศาลา ฯลฯ ล้วนเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมได้ มิฉะนั้น คนโบราณเขาจะไม่ลงทุนสร้างขึ้นมาให้เหนื่อยยาก ดังนั้น เรื่องการจัดการนำโบราณสถาน โบราณวัตถุ มาใช้งานนำมารับใช้สังคม จึงนับเป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่ง โดยเฉพาะโลกทุกวันนี้ได้เปลี่ยนแปลงไปมาก เห็นว่าโบราณสถาน โบราณวัตถุควรจะได้จัดการเพื่อชุมชนดังนี้ การใช้สอยประจำสำหรับภายในโบราณสถาน ที่ยังใช้งานอยู่ ไม่ว่าโบสถ์ วิหาร ศาลา เจดีย์ กุฏิ มณฑป ฯลฯ จำเป็นต้องใช้ประกอบพิธีกรรมต่างๆ อยู่เสมอ ทั้งในกิจของสงฆ์เองและกิจของชาวบ้านหรือศาสนิกชน กล่าวคือ พระสงฆ์ต้องใช้สวดมนต์ ทำวัตร ปลุกเสก บวชนาค เทศนา จำวัด ฯลฯ ประชาชนต้องมาตักบาตร ทำบุญ ทอดผ้าป่า ทอดกฐิน บูชากราบไหว้ สรงน้ำพระ เวียนเทียน ฯลฯ

อาคารสถานที่ที่ดี โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุของวัดที่มีอยู่ต้องถูกใช้งานเสมอ แต่การใช้งานอย่างไรจึงจะดีและมีประโยชน์ควบคู่กัน มีข้อควรปฏิบัติคือ การใช้ประโยชน์ใดๆ ควรเป็นไปด้วยความระมัดระวัง หรือป้องกันดูแลรักษานั้นเองเป็นขั้นตอนแรกของการอนุรักษ์ที่สำคัญมาก เป็นวิธีป้องกันและรักษาไม่ให้โบราณสถาน โบราณวัตถุ เกิดการเสียหายเสื่อมสภาพหรือเกิดชำรุดทรุดโทรม อันเนื่องมาจากมนุษย์หรือผู้ใช้ประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นพระสงฆ์ เด็กวัด หรือชาวบ้านก็ตาม อย่างเช่นพื้นและฝาผนังอาคารทุกชนิดถ้าเราใช้อย่างไม่ปราณีปราศรัย อยากจะลากอะไรก็ลาก อยากจะตอกตะปูแขวนอะไรก็แขวนในไม่ช้าอาคารนั้นก็เกิดการสกปรก ขาดความสวยงามและชำรุดทรุดโทรม ถ้าเป็นโบราณวัตถุก็จะเกิดการแตกหักงอ บิ่น ร้าว ไฟไหม้ รอยขีดขีดสกปรก สิ่งของทุกอย่างต้องหมั่นทำความสะอาดและตกแต่งให้ดูสวยงามตามสมควร การซ่อมบำรุงเป็นเรื่องการขาดความเอาใจใส่ของคนไทยเป็นอย่างมาก อาคารศาสนสถานชอบสร้างมาก แต่ไม่ชอบซ่อม จึงกลายเป็นสร้างแล้วทิ้งถือว่าฟุ่มเฟือยสิ้นเปลืองโภคทรัพย์เงินทองของชาติอย่างมาก สิ่งของทุกอย่างเมื่อเกิดชำรุดต้องรีบซ่อมบำรุง ถ้าทิ้งไว้นานขึ้นส่วนต่างๆ จะค่อยๆ หายไปจนหมดการรักษาดูแลการเก็บเป็นที่เปิ่นทาง มีทะเบียนบัญชี มีกฎเกณฑ์ติดป้องกันขโมย มีคนดูแลและเฝ้ารักษา ติดลูกกรงเหล็กเสริมความมั่นคง ติดไฟฟ้าให้แสงสว่างอย่างพอเพียง การใช้สอยสำหรับคนภายนอกเป็นการเปิดบริการสาธารณะแก่ทางโลก

^{๙๖} สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร, แนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานสำหรับพระสงฆ์, หน้า ๕๒ - ๕๖.

วัดที่มีชื่อเสียงเรื่องโบราณสถาน โบราณวัตถุ ที่สำคัญในท้องถิ่นทุกแห่งถือว่าเป็น “ของดี” ของบ้านเมือง ถ้ารู้จักจัดการด้านบริหารย่อมจะได้รับประโยชน์แก่ทุกฝ่าย เช่น วัดถ้ารู้จักดูแลรักษาโบราณสถานดีไม่ทรุดโทรม ก่อสร้างอย่างเป็นระเบียบ บริเวณวัดสะอาด ปลุกต้นไม้สวยงามร่มรื่น จัดเจ้าหน้าที่และพระสงฆ์คอยบริการอำนวยความสะดวกต่างๆ แก่นักท่องเที่ยว ผู้มาไหว้พระสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จัดให้มีการแสดงธรรม จัดให้มีโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จัดงานเทศกาลและจัดงานวัดสำคัญทางศาสนาอย่างเป็นระเบียบและสงบ วัดนั้นก็จะมีคนมากขึ้น รายได้เข้าวัดก็จะตามมาโดยไม่ต้องไปเรียกรักร้างความเดือดร้อนแก่คนทั่วไป บางวัดพัฒนาไปมากสามารถเก็บเงินค่าเข้าชมได้อีก ยิ่งสังคมโลกปัจจุบันนี้แคบลง เพราะความเจริญก้าวหน้าทางการสื่อสาร การคมนาคม และการท่องเที่ยว การแลกเปลี่ยนทางศิลปวัฒนธรรมเข้ามามีบทบาทอย่างมาก “จุดขาย” จึงอยู่ที่วัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิตของผู้คน โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ดังนั้น ถ้าคนไทยเราเห็นความสำคัญช่วยกันอนุรักษ์เอกลักษณ์ของท้องถิ่นไว้ได้ อย่างเช่น ถ้าเราไปเที่ยวภาคเหนือก็ต้องการดูคน ดูวัด และถ้าเกิดความอึ้งอึ้งใจก็แสดงว่าวัฒนธรรมไทยเรายังคงมีความหวังอยู่

การบริหารเพื่อการค้นคว้าวิจัย ทุกชาติในโลกต่างพยายามแข่งขันและส่งเสริมให้ประชาชนคนในชาติของตนเป็นคนฉลาดรอบรู้ ด้วยการส่งเสริมการเรียน การสอน การศึกษา ค้นคว้าทุกรูปแบบ เกิดระบบการศึกษานอกโรงเรียนเกิดมหาวิทยาลัยชาวบ้าน เกิดทักษิณคดีศึกษา เกิดล้านนาคดีศึกษา วัดวาอารามเข้ามาเกี่ยวข้องกับทางด้านสังคมศาสตร์ ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม วัดโบราณ วัดสำคัญมีชื่อเสียง จึงกลายเป็นแหล่งที่คนสนใจ นอกจากนักท่องเที่ยวแล้วยังมีนักเรียน นักศึกษาครูบาอาจารย์อีกกลุ่มหนึ่ง ที่จำเป็นต้องแวะเวียนเข้าไปในวัดเสมอ ฉะนั้นวัดจะต้องรับรู้และตอบสนองชุมชนในแง่นี้ด้วยไม่ควรปิดกั้นหากควรส่งเสริมสนับสนุน เพราะจะเกิดผลดีแก่ทางวัดทั้งทางตรงและทางอ้อม วัดใดมีโบราณสถาน ศิลปวัตถุที่สวยงาม นอกจากจัดเก็บรักษาอย่างมั่นคง ปลอดภัย จัดเก็บอย่างเป็นระเบียบหรือถ้าจัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑ์ได้ยิ่งดี ก็เป็นที่ดึงดูดคนที่สนใจใฝ่รู้เช่น ภาพจิตรกรรม โบสถ์ วิหาร เป็นต้น

เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นทางวัดอาจขอให้สถาบันทางการศึกษามหาวิทยาลัยเข้ามาช่วยอุปถัมภ์ หรือช่วยเหลือในทางใดๆ ก็ได้ การบริหารเพื่อการท่องเที่ยว ปัจจุบันมีวัดวาอารามจำนวนมากในทุกภาคของประเทศที่กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยว มิใช่เฉพาะสำหรับคนไทย แต่รวมถึงเป็นชาวต่างประเทศด้วย เนื่องจากเอกลักษณ์ที่สำคัญโดดเด่นอย่างหนึ่งของประเทศไทย คือ “วัด” มีสถาปัตยกรรมไทยที่แปลกแตกต่างกันไปในทุกภาค บางครั้งวัดก็กลายเป็นที่ต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองได้ดีไม่แพ้พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ยิ่งถ้าทางคณะสงฆ์และท่านเจ้าอาวาสเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของวัดในส่วนนี้ และพยายามปรับปรุงให้เกิดประโยชน์ร่วมกันได้ก็จะดีมาก เนื่องจากทางศาสนาจะหนีทางโลกไม่พ้นเพราะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมมนุษย์ ถ้าวัดพัฒนา

อย่างมีทิศทางถูกต้องทันโลกทันเหตุการณ์อย่างเช่น วัดในประเทศญี่ปุ่น เกาหลีและจีนก็จะเป็นประโยชน์มากบางวัดมีพระสงฆ์ที่มีความรู้มาช่วยอธิบายนำชมโดยแทรกพระธรรมคำสั่งสอนเข้าไปด้วย ยิ่งทำให้มีบรรยากาศพิเศษน่าสนใจ ไม่เบื่ออย่างสวนโมกขพลาราม อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นต้น^{๙๗}

สรุปได้ว่า การอนุรักษ์โบราณสถาน แต่เดิมลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในอดีตจะเป็นไปในบทบาทของผู้พิทักษ์รักษา เนื่องมาจากพระสงฆ์แต่ก่อนจะมีความคิดในเรื่องการอนุรักษ์เป็นอย่างมาก มักเป็นผู้รวบรวมโบราณวัตถุจากที่ต่างๆ มาไว้ที่วัดของตน หรือบางครั้งเป็นผู้ทำการซ่อมแซมปฏิสังขรณ์พระพุทธรูปโบราณที่ ถูกทิ้งร้างตามที่ต่างๆ ด้วยกุศลเจตนาอันบริสุทธิ์ที่ปรารถนาให้พระพุทธรูปเหล่านี้อยู่ในสภาพดีไม่ทรุดโทรมหักพัง เป็นที่น่าสังเวชใจแก่ผู้พบเห็น

ลักษณะความสัมพันธ์ของพระสงฆ์ที่มีต่อหลักฐานทางโบราณคดีในแง่ของการช่วยซ่อมแซม บูรณะศาสนวัตถุที่ชำรุด ผุพังนั้น น่าจะมีสืบเนื่องมาโดยตลอด เพราะพระสงฆ์มักมีชุดงฆ์ตรไปในที่ต่างๆ เสมอ ย่อมมีโอกาสพบเห็นบรรดาโบราณสถานโบราณวัตถุมากกว่าคนทั่วไป ทั้งนี้หากโบราณสถานโบราณวัตถุเหล่านั้น เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นในพุทธศาสนา อาทิ วิหาร พระพุทธรูปที่อยู่ในสภาพทรุดโทรม ประกอบกับความปรารถนาดี ไม่นิ่งดูตายพระสงฆ์ มักดำเนินการซ่อมแซมสิ่งนั้นตามกำลังเท่าที่สามารถกระทำได้ อาจใช้วิธีการชักชวนชาวบ้านให้ร่วมบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุนั้น ด้วยกิจดังกล่าวถือเป็นวัตรอันพึงปฏิบัติในหมู่พระสงฆ์เพื่อซ่อมแซมสิ่งอันเป็นศาสนวัตถุเสมือนการสืบต่ออายุพระศาสนา

ความสัมพันธ์อีกแง่หนึ่งของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรม คือ การเป็นผู้พิทักษ์ดูแลโบราณสถาน โบราณวัตถุ ซึ่งถือเป็นเสนาสนะและศาสนวัตถุของวัด เนื่องจากวัดในประเทศไทยมิได้เป็นเพียงศาสนสถาน ที่พำนักอาศัยศึกษา ปฏิบัติพระธรรมวินัย และประกอบศาสนกิจของสงฆ์เท่านั้น หากแต่ยังเป็นศูนย์รวมของความเจริญรุ่งเรืองในวัฒนธรรมครั้งอดีตของคนไทย บ่งชี้ถึงพลังอำนาจแห่งความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ดังปรากฏในงานศิลปกรรมอันเนื่องในพุทธศาสนาที่มีความงดงาม วิจิตรบรรจงและประณีตพิสดารอย่างที่ไม่อาจทำขึ้นใหม่ให้เสมอเหมือนได้ในปัจจุบัน อาทิ โบสถ์ วิหาร เจดีย์ พระพุทธรูป เป็นต้น พระสงฆ์ในฐานะผู้พำนักอาศัยในวัด จึงมีหน้าที่ดูแลรักษามรดกอันล้ำค่าเหล่านี้ให้คงอยู่สืบไป ด้วยเป็นสมบัติของวัดที่ต้องรักษาไว้

^{๙๗} สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, การถวายเป็นพุทธบูชาแด่พระสังฆาธิการ หลักสูตร การอนุรักษ์และพัฒนาศิลปกรรมของวัด, หน้า๕๙-๖๐.

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้อธิปไตยธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ มีรายละเอียด ดังนี้

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์การจัดการ

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์การจัดการ คือ พระสังฆาธิการ ผู้มีภาระหน้าที่สำคัญในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ การบริหารเชิงกลยุทธ์เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้บริหารตอบคำถามที่สำคัญ อาทิ องค์กรอยู่ที่ไหนในขณะนี้ องค์กรมีเป้าหมายอยู่ที่ไหน พันธกิจของเราคืออะไร พันธกิจของเราควรจะเป็นอะไร และใครเป็นผู้รับบริการของเรา ผู้วิจัยจะได้นำเสนอผลงาน วิจัยนิพนธ์มาอ้างอิงเพื่อประโยชน์ในการศึกษาเป็นตัวอย่าง ตามลำดับขั้นตอนการวิจัยมี รายละเอียดดังต่อไปนี้

มณฑริกา วิฑูรชาติ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของสถานศึกษาเอกชนชั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ ๑-๒ ในเขตกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการจัด การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของสถานศึกษาเอกชนชั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ ๑-๒ ในเขต กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ๕ กลยุทธ์หลัก คือ ๑. กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำ ซึ่งมีกลยุทธ์รอง ๑๖ กลยุทธ์ ๒. กลยุทธ์การพัฒนาครู ซึ่งมีกลยุทธ์รอง ๗ กลยุทธ์ ๓. กลยุทธ์การพัฒนาวิชาการ ซึ่งมี กลยุทธ์รอง ๕๒ กลยุทธ์ ๔. กลยุทธ์การพัฒนาการบริหารจัดการทั่วไป ซึ่งมีกลยุทธ์รอง ๑๓ กลยุทธ์ ๕. กลยุทธ์การพัฒนาความร่วมมือกับชุมชนและเครือข่ายโรงเรียน ซึ่งมีกลยุทธ์รอง ๘ กลยุทธ์ ผลการประเมินการทดลองใช้กลยุทธ์ในการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของสถานศึกษาเอกชน พบว่า กลยุทธ์ ทั้ง ๕ กลยุทธ์ ที่พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสมทุกกลยุทธ์อยู่ในระดับมากทั้ง ๔ มาตรฐาน คือ ด้านอรรถประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม และด้านความถูกต้อง^{๔๘}

รวิวรรณ กลิ่นหอม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการวัดและเครื่องมือวัดภาวะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ของผู้อำนวยการโรงเรียนเอกชนสายสามัญ” ผลการวิจัยพบว่า ๑) รูปแบบการวัดภาวะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ ที่พัฒนาขึ้นมี ๒ รูปแบบ ตามกรอบแนวคิด มีความตรงเชิงโครงสร้างทั้งสองรูปแบบ ๒) เครื่องมือวัดภาวะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ ที่สร้างขึ้น เป็นแบบสอบถามชนิด มาตรการประเมินค่า ๕ ระดับ แบบ Likert รวม ๔ ตอน ปัญญาด้านบุคคล ๓๐ ข้อ ปัญญา ด้านบริบท ๒๕ ข้อ ปัญญาด้านกระบวนการ ๑๕ ข้อ และปัญญาด้านผลการดำเนินงาน ๒๐ ข้อ มีค่าความเที่ยง เท่ากับ ๐.๙๔๔,

^{๔๘} มณฑริกา วิฑูรชาติ, “การพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของสถานศึกษาเอกชนชั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ ๑-๒ ในเขตกรุงเทพมหานคร”, **ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, ๒๕๕๑).

๐.๙๔๑, ๐.๙๔๘ และ ๐.๙๕๒ ตามลำดับ ๓) ผู้อำนวยการที่อยู่ในโรงเรียนขนาดต่างกันจะมีค่าเฉลี่ยของ ปัญหาด้านบุคคลต่างกัน ผู้อำนวยการที่มีระดับการศึกษาต่างกัน จะมีค่าเฉลี่ยของปัญหาทั้ง ๔ ด้านต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ เมื่อจำแนกตามผลการประเมินคุณภาพภายนอกโดย สมศ.พบว่า ผู้อำนวยการกลุ่ม โรงเรียนที่มีคุณภาพได้มาตรฐานมีความเข้าใจและ การพัฒนาวัฒนธรรมขององค์กรสูงกว่าที่มีคุณภาพ ไม่ได้มาตรฐาน และ ๔) การนำคะแนนภาวะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ ไปใช้เปรียบเทียบกลุ่มโรงเรียนที่มีผลการ ประเมินคุณภาพภายนอกแตกต่างกัน พบว่า รูปแบบการวัดภาวะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์จะใช้งานได้ทั้ง ๒ รูปแบบ โดยรูปแบบที่ ๒ จะทำให้เห็นความแตกต่างทางปัญหาด้านผลการดำเนินงานทั้ง ๔ มุมมอง จึงดีกว่ารูปแบบ ที่หนึ่งในแง่ของความครอบคลุมในการวัด ส่วนรูปแบบที่หนึ่งจะดีในแง่ของความประหยัดเพราะตัวแปรมี น้อยกว่าเมื่อ เปรียบเทียบกัน^{๙๙}

สืวงศ์ กาพวงค์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ตัวแบบสมรรถนะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล” ผลการวิจัยพบว่า ตัวแบบสมรรถนะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล จากผลการศึกษาพบว่า สมรรถนะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วยสมรรถนะย่อย ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) สมรรถนะการคิดเชิงยุทธศาสตร์ ๒) สมรรถนะการบริหารการเปลี่ยนแปลง ๓) สมรรถนะการสร้างความร่วมมือ ๔) สมรรถนะการสื่อสาร และ ๕) สมรรถนะการพัฒนาบุคลากร

ผลการพัฒนาตัวแบบสมรรถนะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ของนายก องค์การบริหารส่วนตำบล พบว่าประกอบด้วยตัวบ่งชี้เชิงพฤติกรรมและระดับความชำนาญ ซึ่งสามารถจำแนกระดับสมรรถนะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ออกเป็น ๕ ระดับ เรียงจากสมรรถนะระดับสูงไปหาน้อย ได้แก่ ๑) ระดับต้นแบบ ๒) ระดับผู้สร้างความเปลี่ยนแปลง ๓) ระดับนักพัฒนา ๔) ระดับผู้แก้ปัญหา และ ๕) ระดับผู้ปฏิบัติงาน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เสนอว่าควรนำตัวแบบสมรรถนะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ไปพัฒนาเป็นหลักสูตรแกนกลางสำหรับการพัฒนาศักยภาพของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ตลอดจนการประยุกต์ไปสู่การประเมินผลการปฏิบัติงานและการปรับปรุงค่าตอบแทนพิเศษ รวมถึงการส่งเสริมให้มีช่องทางการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และกรณีศึกษาในการบริหารท้องถิ่น เพื่อเป็นการเพิ่มประสบการณ์และทักษะการปฏิบัติงาน นอกจากนั้นควรมีการพัฒนาสมรรถนะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ให้ครอบคลุมไปถึงผู้นำชุมชน

ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาต่อยอดนายกองค์การบริหารส่วนตำบล เสนอให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ใช้แนวทางประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก ในการดำเนินงานเป็นยุทธศาสตร์สำคัญขององค์การบริหารส่วนตำบล นอกจากนั้นควรจัดให้มีการประชุมและพบปะกับ

^{๙๙} รวีวรรณ กลิ่นหอม, “การพัฒนารูปแบบการวัดและเครื่องมือวัดภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้อำนวยการโรงเรียนเอกชนสายสามัญ”, *ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*, (มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, ๒๕๕๐).

บุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบล ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการสม่ำเสมอ ตลอดจนเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น และการแลกเปลี่ยนความรู้ข้อมูลกับประชาชนอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอเพื่อการวิจัย เสนอให้ดำเนินการวิจัยด้วยแนวทางการวิจัยเชิงปริมาณ โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่ เพื่อสำรวจระดับสมรรถนะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ในระดับมหภาค ตลอดจนการศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อนำไปสู่การศึกษาถึงยุทธศาสตร์พัฒนาผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล อย่างเป็นระบบ^{๑๐๐}

พงษ์ศักดิ์ สุขพิทักษ์, ทองใบ สุดซารี และบุญชม ศรีสะอาด^{๑๐๑} ได้วิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การบริหารคุณภาพงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๓” ผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๓ ทุกแห่ง มีการบริหารงานวิชาการตามขอบข่ายงานวิชาการ ๑๐ ด้าน คือ การวางแผน งานวิชาการ การบริหารหลักสูตร การบริหารการจัดการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผลการเรียนของผู้เรียน การนิเทศการศึกษา การบริหารสื่อเทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ การวิจัยทางการศึกษาการบริหารข้อมูลสารสนเทศ การประกันคุณภาพและการส่งเสริมทางวิชาการแก่ชุมชน ปัญหาการบริหารงานวิชาการที่เป็นปัญหามากที่สุดคือ ขาดแคลนครูและบุคลากรทางการศึกษาทำให้สูญเสียศักยภาพในการสร้างคุณภาพงานวิชาการ รองลงมา คือ ขาดทีมงานวิชาการที่เข้มแข็ง ทำให้ระดับผลการปฏิบัติงานไม่บรรลุวัตถุประสงค์ และผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานนำกิจกรรมคุณภาพเข้ามาใช้ในสถานศึกษามีเพียง ๓ กิจกรรม จากทั้งหมด ๙ กิจกรรม คือ วงจรคุณภาพของ Deming (PDCA) (ร้อยละ ๑๐๐) กิจกรรม ๕ ส. (ร้อยละ ๙๗.๘๐) และกิจกรรมควบคุมคุณภาพของ (QCC) (ร้อยละ ๘๒.๗๐)

พระมหาไกรวรรณ ปุณฺณันท์ ศึกษาเรื่อง “ผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรม” ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสำนักเรียนพระ

^{๑๐๐} สืบวงศ์ กาฬวงศ์, “ตัวแบบสมรรถนะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล”, *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (คณะรัฐประศาสนศาสตร์ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๔).

^{๑๐๑} พงษ์ศักดิ์ สุขพิทักษ์, ทองใบ สุดซารี และบุญชม ศรีสะอาด, “กลยุทธ์การบริหารคุณภาพงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๓, *วารสารการบริหารและพัฒนามหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน ๒๕๕๕), (บทคัดย่อ)

ปรียัติธรรม ประกอบด้วย ๕ องค์ประกอบ ได้แก่ การวางแผนกลยุทธ์ ภาวะผู้นำ วิสัยทัศน์ คุณธรรม และจริยธรรม และการบริหารองค์กร^{๑๐๒}

ทวิวรรณ อินตา^{๑๐๓} ศึกษาเรื่อง “การพัฒนารูปแบบที่มีประสิทธิภาพของการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ” ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ประกอบด้วย ๘ องค์ประกอบ คือ ความสามารถขององค์กร การจัดการความขัดแย้ง การบริหารการเปลี่ยนแปลง การมอบหมายให้กลยุทธ์ให้ผู้รับผิดชอบ การจัดทำแผนปฏิบัติการรายปี วัฒนธรรมองค์กร การกำหนดวัตถุประสงค์ระยะสั้น และการจูงใจ

พระอำนวย หมอกเมฆ^{๑๐๔} ได้ทำการวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การบริหารวัดในพระพุทธศาสนาสำหรับเจ้าอาวาสวัดราษฎร์ในเขตหนเหนือ ภาค ๔” ผลการวิจัยพบว่า โดยเฉลี่ยเจ้าอาวาสมีการปฏิบัติหน้าที่ดีมาก ซื่อสัตย์สุจริต บริหารวัดโปร่งใส แต่ยังไม่ให้ความสำคัญกับหลักความประหยัดความคุ้มค่า และการทำงานเป็นทีมน้อย จึงนำไปสู่การพัฒนากลยุทธ์สำหรับเจ้าอาวาสวัดราษฎร์ เรียกว่า “ปัญจบริหาร” ประกอบด้วย ๑) กลยุทธ์การถือธรรมเป็นใหญ่ ๒) กลยุทธ์การป้องกันความเสื่อมนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ๓) กลยุทธ์ปฏิบัติหน้าที่ศีลธรรม ๔) กลยุทธ์การทำงานที่ดีให้สำเร็จตามประสงค์ และ ๕) กลยุทธ์การสงเคราะห์อันเป็นความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล

วีรชัย อนันต์เจียร^{๑๐๕} ได้วิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทย” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาความผิดประกอบด้วย ๔ ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยตัวเยาวชนเอง ส่วนวิธีการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ได้ใน ๒ ทิศทาง ได้แก่ การสอนธรรม เช่น กิจกรรมนอกห้องเรียน เป็นต้น และการขัดเกลาจิตใจ เช่น การสร้างสำนึกที่ดี สำหรับกลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรม พบว่า คือ แผนกลยุทธ์ด้านการร่วมกันกับเพื่อนๆ และบุคคลอื่นๆ แผนกลยุทธ์การสร้างเสริมจิตสำนึกด้านจริยธรรมและค่านิยมที่ถูกต้อง แผนด้านการปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบของศีลธรรม และกติกาสังคม และแผนกลยุทธ์ด้านการสั่งสอนให้มีแนวคิดในการดำเนินชีวิตที่ดี

^{๑๐๒}พระมหาไกรวรรณ ปุณฺณขันธ, “ผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรม”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒)

^{๑๐๓}ทวิวรรณ อินตา, “การพัฒนารูปแบบที่มีประสิทธิภาพของการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒)

^{๑๐๔}พระอำนวย หมอกเมฆ, “กลยุทธ์การบริหารวัดในพระพุทธศาสนาสำหรับเจ้าอาวาสวัดราษฎร์ในเขตหนเหนือ ภาค ๔”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยภาคกลาง, ๒๕๕๖)

^{๑๐๕}วีรชัย อนันต์เจียร, “กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทย”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต** (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

ปชาบดี แยมสุนทร^{๑๐๖} วิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การส่งเสริมความผูกพันต่อองค์กรตามหลักสังคหวัตถุของแรงงานอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์” พบว่า ประกอบด้วย ๓ กลยุทธ์ ได้แก่

๑. กลยุทธ์การส่งเสริมความผูกพันระหว่างองค์กรกับงาน ได้แก่ (ทาน) องค์กรควรมีการปรับปรุงพัฒนาโครงสร้างลักษณะงานอยู่เป็นประจำ การจัดให้มีวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ สถานที่เพื่อสร้างความพร้อมในการปฏิบัติงาน (ปิยวาจา) มีการจัดการระบบการสื่อสารการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงถูกต้อง และชัดเจน (อิตถจริย) มีการจัดการโครงการส่งเสริมระบบการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพ การสร้างมาตรฐานการทำงานที่เหมาะสมกับสภาพองค์กร (สมานัตตตา) การบริหารจัดการลักษณะงานและองค์กรอย่างชัดเจน ไม่เลือกปฏิบัติ และการยอมรับฟังปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการทำงาน

๒. กลยุทธ์การส่งเสริมความผูกพันระหว่างองค์กรกับบุคลากร ได้แก่ (ทาน) องค์กรควรมีนโยบายการให้ความรู้ การสอนงาน (ปิยวาจา) การมีระบบการสื่อสาร กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ นโยบาย เป้าหมายขององค์กรอย่างถูกต้องและชัดเจน (อิตถจริย) การจัดให้มีการพิจารณาค่าจ้าง เงินเดือน สวัสดิการอย่างเหมาะสม รวมถึงการให้คุณภาพชีวิตที่ดี (สมานัตตตา) ให้ความเป็นกลาง มีภาวะผู้นำของหัวหน้างานและผู้บริหารที่น่าเคารพ และ ๓. กลยุทธ์การส่งเสริมความผูกพันระหว่างบุคลากรกับงาน ได้แก่ (ทาน) การจัดให้มีโครงสร้างความรู้ความเข้าใจในลักษณะงานเพื่อสร้างความชำนาญ (ปิยวาจา) มีระบบการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ลักษณะงานที่ดี และเหมาะสม การจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานที่ถูกต้อง (อิตถจริย) การมอบหมายงานให้สอดคล้องกับคุณลักษณะของบุคลากร ความรู้ความสามารถ (สมานัตตตา) การช่วยสนับสนุน และการสร้างแรงจูงใจให้กับพนักงานอยู่เป็นประจำ รวมถึงการบริหารจัดการที่ดีมีคุณภาพมีความเป็นธรรม ไม่ลำเอียง

สุขุมาลัย ประสมศักดิ์^{๑๐๗} ได้วิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน” ผลการวิจัยพบว่า ๑) องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีสภาพที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดการสิ่งแวดล้อม ๒) นโยบายภาครัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถควบคุมและไม่สามารถรักษามาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อมได้ ๓) ประชาชนขาดองค์ความรู้และไม่มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมได้อย่างต่อเนื่อง และ ๔) เครือข่ายของสมาคมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้านไม่สามารถจะบูรณาการการทำงานในเชิงเครือข่ายได้ ส่วนแนวทาง พบว่า การวางแผนการดำเนินงานการจัดการ

^{๑๐๖}ปชาบดี แยมสุนทร, “กลยุทธ์การส่งเสริมความผูกพันต่อองค์กรตามหลักสังคหวัตถุของแรงงานอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๑๐๗}สุขุมาลัย ประสมศักดิ์, “กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

สิ่งแวดล้อม เป็นการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ซึ่งได้แก่ การสร้างองค์ความรู้ในเครือข่ายภาคประชาชน โดยเมืองครีที่รับผิดชอบ การดำเนินงานการจัดการสิ่งแวดล้อมมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละกลุ่ม การติดตามตรวจสอบประเมินผล มีการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่จากหลายฝ่าย การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบประเมินผลจะต้องมีรูปแบบวิธีการดำเนินงาน เป้าหมายการดำเนินงานตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ส่วนการทบทวนและปรับปรุงพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อม ต้องเริ่มจากความชัดเจนของนโยบายภาครัฐเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม ไปสู่การบริหารขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในการสนับสนุนงบประมาณให้การสร้างความเข้มแข็ง และการมีส่วนร่วมของเครือข่ายภาคประชาชน

ชัยยุทธ์ ชินกุล^{๑๐๘} ได้วิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การฝึกอบรมและพัฒนาพระภิกษุสามเณรในจังหวัดชายแดนใต้” ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มนักเผยแผ่มีความจำเป็นในการฝึกอบรม ส่วนผู้บริหารไม่สามารถนำมาใช้ในการกำหนดนโยบายและวางวัตถุประสงค์ของหลักสูตร แต่พระธรรมทูตมีความสนใจอย่างมากต่อการสร้างหลักสูตร ๑๘ ชั่วโมงโดยเน้นไปที่ทฤษฎีทางการจัดการ การสร้างทีมงานจิตวิทยาการบริหาร และปฏิบัติทางภาษา ซึ่งหลักสูตรดังกล่าวใช้วันละ ๓ ชั่วโมง รวม ๓ วัน โดยเน้นไปที่ภาคการบรรยายและการสัมมนา ซึ่งทำให้ผู้เข้าร่วมอบรมมีความพอใจ ทั้งก่อนฝึกอบรม ขณะฝึกอบรม และหลังการฝึกอบรม ส่วนการดำเนินการฝึกอบรมต้องทำงานร่วมกับนักวิชาการเฉพาะเนื่องจากต้องใช้ความรู้และประสบการณ์มากและควรทำลักษณะ ๓๖๐ องศา

พระมหาฐานันดร เขมปญโญ^{๑๐๙} ได้วิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของบัณฑิตอาสาบที่ราบสูง” ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาของพระบัณฑิตอาสา คือ ขาดบุคลากร เพราะมีจำนวนลดลง ขาดงบประมาณดำเนินงาน ขาดวิธีการบริหารจัดการ เข้าถึงเจ้าบ้านได้ลำบาก ไม่สามารถสื่อสารกับชาวบ้านได้ในบางพื้นที่ ส่วนแนวทางการนำกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของบัณฑิตอาสาบที่ราบสูงไปใช้ พบว่า ต้องเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการโครงการพระบัณฑิตอาสา อำนวยความสะดวก สร้างศักยภาพตามทฤษฎีการสื่อสารการนำองค์ความรู้ทางทฤษฎีไปใช้ สร้างศักยภาพในการนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ และการบูรณาการเพื่อการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่

^{๑๐๘}ชัยยุทธ์ ชินกุล, “กลยุทธ์การฝึกอบรมและพัฒนาพระภิกษุสามเณรในจังหวัดชายแดนใต้”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๑๐๙}พระมหาฐานันดร เขมปญโญ, “กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของบัณฑิตอาสาบที่ราบสูง”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

ทรงวิทย์ แก้วศรี^{๑๑๐} ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า” ผลการวิจัยพบว่า ยุทธวิธีตามทฤษฎีการบริหารสมัยใหม่แบบตะวันตกนั้นถ้ายึดเอาทฤษฎีเหล่านี้เป็นกรอบความคิด เมื่อเทียบเคียงแล้วทฤษฎีดังกล่าวสอดคล้องกับยุทธวิธีการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้าหรือไม่เพียงไร เพราะวิธีการของพระพุทธเจ้าเกิดขึ้นก่อน ๒,๕๐๐ ปีมาแล้ว ผลการศึกษาพบว่า หลักการบริหารสมัยใหม่ตามรูปแบบการบริหารเชิงยุทธวิธีนั้นสอดคล้องกันกับวิธีการของพระพุทธเจ้าที่ทรงใช้ก่อนแล้วทั้งสิ้น วิธีการของพระองค์เป็นวิธีการปฏิบัติจริง เรียบง่าย กระชับ รัดกุม ตรงประเด็น สามารถจัดการแก้ปัญหาการบริหารได้ทุกอย่างอย่างได้ผล มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะทุกกระบวนการความคิดของพระองค์เป็นระบบและสมเหตุสมผล

สรุปได้ว่า กลยุทธ์ คือ กระบวนการคิดวิเคราะห์และตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่เหมาะสมที่สุด สำหรับการบริหารจัดการ การกำหนดการแก้ปัญหา การพัฒนาและการยกระดับคุณภาพการปฏิบัติงาน เป็นการวางแผนที่ต้องอาศัยวิสัยทัศน์ของผู้นำในการที่จะเข้าถึงการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในที่จะกระทบกับองค์กร เป็นการวางแผนในลักษณะที่เป็นทั้งการแก้ไขและต้องป้องกันปัญหา และรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาว ทั้งนี้ ความสำเร็จขององค์กรจำเป็นต้องมีกระบวนการที่ครบวงจร อันประกอบไปด้วยแผนปฏิบัติการ การนำไปปฏิบัติ และการประเมินผล

จากการทบทวนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์การจัดการ คือ การใช้วิธีการ แผนการ กระบวนการ ตลอดจนถึงการรวบรวมและจัดสรรทรัพยากรต่างๆ อย่างพลิกแพลงตามสถานการณ์ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ มีวิธีการบูรณาการองค์ความรู้ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน แล้วนำมาบูรณาการให้มีความ เหมาะสมกับยุคโลกาภิวัตน์ด้วยหลักการ วิธีการจัดการ แล้วนำเสนอการพัฒนากลยุทธ์ ตามขั้นตอน ที่มีทิศทาง วิสัยทัศน์ พันธกิจ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ และมีองค์ประกอบคือเป้าหมายที่ ชัดเจนเป็นต้น ผลการศึกษาวิจัยของนิสิตและนักศึกษาต่างๆ ผู้วิจัยประมวลผลได้ว่า กลยุทธ์ เป็นไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาทางเลือกในการดำเนินงานที่เหมาะสมที่สุด ถูกเลือกมาใช้เพื่อให้ได้ผลสำเร็จตามเป้าหมายสูงสุด แต่ลงทุน ต่ำที่สุด วิธีการบูรณาการให้มีความเหมาะสมกับ กาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป สรุปได้ตามตารางที่ ๒.๙

ตารางที่ ๒.๙ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์การจัดการ

ลำดับที่	นักวิจัย	ข้อค้นพบ
๑	มณฑริกา วิฑูรชาติ, (๒๕๕๑)	“การพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของ

^{๑๑๐}ทรงวิทย์ แก้วศรี, “การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

ลำดับที่	นักวิจัย	ข้อค้นพบ
		สถานศึกษาเอกชนชั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ ๑-๒ ในเขตกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ประกอบด้วย ๕ กลยุทธ์หลัก คือ ๑. กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำ กลยุทธ์ ๒. กลยุทธ์การพัฒนาครู ๓. กลยุทธ์การพัฒนาวิชาการ กลยุทธ์ ๔. กลยุทธ์การพัฒนาการบริหารจัดการทั่วไป และกลยุทธ์ ๕. กลยุทธ์การพัฒนาความร่วมมือกับชุมชนและเครือข่ายโรงเรียน
๒	รวีวรรณ กลิ่นหอม, (๒๕๕๐).	“การพัฒนารูปแบบการวัดและเครื่องมือวัดภาวะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสายสามัญ” ผลการวิจัยพบว่า ๑) รูปแบบการวัดภาวะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ ที่พัฒนาขึ้นมี ๒ รูปแบบ ตามกรอบแนวคิด มีความตรงเชิงโครงสร้างทั้งสองรูปแบบ ๒) เครื่องมือวัดภาวะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์โดยรูปแบบที่ ๒ จะทำให้เห็นความแตกต่างทางปัญญาด้านผลการดำเนินงานทั้ง ๔ มุมมอง จึงดีกว่ารูปแบบ ที่หนึ่งในแง่ของความครอบคลุมในการวัด ส่วนรูปแบบที่หนึ่งจะดีในแง่ของความประหยัดเพราะตัวแปรมี น้อยกว่าเมื่อ เปรียบเทียบกัน
๓	สীবวงศ์ กาพวงค์, (๒๕๕๔).	“ตัวแบบสมรรถนะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล” ผลการวิจัยพบว่า ตัวแบบสมรรถนะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล จากผลการศึกษาพบว่า สมรรถนะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วยสมรรถนะย่อย ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) สมรรถนะการคิดเชิงยุทธศาสตร์ ๒) สมรรถนะการบริหารการเปลี่ยนแปลง ๓) สมรรถนะการสร้างความร่วมมือ ๔) สมรรถนะการสื่อสาร และ ๕) สมรรถนะการพัฒนาบุคลากร
๔	พงษ์ศักดิ์ สุขพิทักษ์, ทองใบ สุดชาติ และ บุญชม ศรีสะอาด, (๒๕๕๕).	“กลยุทธ์การบริหารคุณภาพงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๓” ผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

ลำดับที่	นักวิจัย	ข้อค้นพบ
		อุบลราชธานี เขต ๓ ทุกแห่ง มีการบริหารงานวิชาการตามขอบข่ายงานวิชาการ ๑๐ ด้าน คือ การวางแผน งานวิชาการ การบริหารหลักสูตร การบริหารการจัดการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผลการเรียนของผู้เรียน การนิเทศการศึกษา การบริหารสื่อเทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ การวิจัยทางการศึกษาการบริหารข้อมูลสารสนเทศ การประกันคุณภาพและการส่งเสริมทางวิชาการแก่ชุมชน
๕	พระมหาไกรวรรณ ปุณฺณันท์, (๒๕๕๒)	“ผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรม” ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรม ประกอบด้วย ๕ องค์ประกอบ ได้แก่ การวางแผนกลยุทธ์ ภาวะผู้นำ วิสัยทัศน์ คุณธรรมและจริยธรรม และการบริหารองค์กร
๖	ทวีวรรณ อินดา, (๒๕๕๒)	“การพัฒนารูปแบบที่มีประสิทธิภาพของการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ” ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ประกอบด้วย ๘ องค์ประกอบ คือ ความสามารถขององค์กร การจัดการความขัดแย้ง การบริหารการเปลี่ยนแปลง การมอบหมายให้กลยุทธ์ให้ผู้รับผิดชอบ การจัดทำแผนปฏิบัติการรายปี วัฒนธรรมองค์กร การกำหนดวัตถุประสงค์ระยะสั้น และการจูงใจ
๗	พระอำนวย หมอกเมฆ, (๒๕๕๖)	“กลยุทธ์การบริหารวัดในพระพุทธศาสนาสำหรับเจ้าอาวาสวัดราษฎร์ในเขตหนเหนือ ภาค ๔” ผลการวิจัยพบว่า โดยเฉลี่ยเจ้าอาวาสมีการปฏิบัติหน้าที่ดีมาก ชื่อสัตย์สุจริต บริหารวัดโปร่งใส แต่ยังให้ความสำคัญกับหลักความประหยัดความคุ้มค่า และการทำงานเป็นทีมน้อย
๘	วีรชัย อนันต์เอียร, (๒๕๕๖).	“กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทย” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อกรกระทำ ความผิดประกอบด้วย ๔ ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยตัวเยาวชนเอง

ลำดับที่	นักวิจัย	ข้อค้นพบ
๙	ปชาบดี แยมสุนทร, (๒๕๕๖).	“กลยุทธ์การส่งเสริมความผูกพันต่อองค์กรตามหลักสังคหวัตถุของแรงงานอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์”พบว่าประกอบด้วย ๓ กลยุทธ์ ได้แก่ ๑. กลยุทธ์การส่งเสริมความผูกพันระหว่างองค์กรกับงาน ๒. กลยุทธ์การส่งเสริมความผูกพันระหว่างองค์กรกับบุคลากร ๓. กลยุทธ์การส่งเสริมความผูกพันระหว่างบุคลากรกับงาน
๑๐	สุขุมายล์ ประสมศักดิ์, (๒๕๕๖).	“กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน” ผลการวิจัยพบว่าการสร้างองค์ความรู้ในเครือข่ายภาคประชาชน โดยมีองค์กรที่รับผิดชอบ การดำเนินงานการจัดการสิ่งแวดล้อม มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละกลุ่ม การติดตามตรวจสอบประเมินผล มีการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่จากหลายฝ่าย การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบประเมินผลจะต้องมีรูปแบบวิธีการดำเนินงาน เป้าหมายการดำเนินงานตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้
๑๑	ชัยยุทธ์ ชีโนกุล, (๒๕๕๖).	“กลยุทธ์การฝึกอบรมและพัฒนาพระภิกษุสามเณรในจังหวัดชายแดนใต้” ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มนักเผยแผ่มีความจำเป็นในการฝึกอบรม ส่วนผู้บริหารไม่สามารถนำมาใช้ในการกำหนดนโยบายและวางวัตถุประสงค์ของหลักสูตร แต่พระธรรมทูตมีความสนใจอย่างมากต่อการสร้างหลักสูตร ๑๘ ชั่วโมงโดยเน้นไปที่ทฤษฎีทางการจัดการ การสร้างทีมงาน จิตวิทยาการบริหาร และปฏิบัติทางภาษา
๑๒	พระมหาฐานันดร เขมปญโญ, (๒๕๕๖).	“กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของบัณฑิตอาสาสมัครที่ราบสูง” ผลการวิจัยพบว่า ต้องเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการโครงการพระบัณฑิตอาสา อำนวยความสะดวกสร้างศักยภาพตามทฤษฎีการสื่อสารการนำองค์ความรู้ทางทฤษฎีไปใช้ สร้างศักยภาพในการนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ และการบูรณาการเพื่อการประยุกต์ใช้ให้

ลำดับที่	นักวิจัย	ข้อค้นพบ
		เหมาะสมกับสภาพพื้นที่
๑๓	ทรงวิทย์ แก้วศรี, (๒๕๕๖).	การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีการประกาศศาสนาของ พระพุทธเจ้า” ผลการวิจัยพบว่า หลักการบริหารสมัยใหม่ ตามรูปแบบการบริหารเชิงยุทธวิธีนั้นสอดคล้องกันกับ วิธีการของพระพุทธเจ้าที่ทรงใช้ก่อนแล้วทั้งสิ้น วิธีการของ พระองค์เป็นวิธีการปฏิบัติจริง เรียบง่าย กระชับ รัดกุม ตรงประเด็น สามารถจัดการแก้ปัญหาการบริหารได้ทุก เรื่องอย่างได้ผล มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะทุกกระบวนการ ความคิดของพระองค์เป็นระบบและสมเหตุสมผล

๒.๖.๒ งานวิจัยเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการการอนุรักษ์โบราณสถาน คือ พระสังฆาธิการ
ผู้มีภาระหน้าที่สำคัญในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาและด้านการศาสนศึกษา
สงเคราะห์ ด้วยการดำเนินการจัดการเรียนการสอนแก่สามเณร พระภิกษุเป็นต้น ด้วยการกำกับดูแล
กฎระเบียบ ควบคุม กระบวนการอนุรักษ์โบราณสถาน เช่น การวางแผน การจัด องค์การ การบริหาร
บุคคล การอำนวยความสะดวก และการควบคุม เป็นต้น ผู้วิจัยจะได้นำเสนอผลงาน วิทยานิพนธ์มาอ้างอิงเพื่อ
ประโยชน์ในการศึกษาเป็นตัวอย่าง ตามลำดับขั้นตอนการวิจัยมี รายละเอียดดังต่อไปนี้

สาธิต กฤตลักษณ์^{๑๑๑} ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษารูปแบบการอนุรักษ์ พื้นฟู และพัฒนา
โบราณสถานในเขตทุ่งกุลาร้องไห้โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน” ผลการวิจัยพบว่า แนวทาง
การอนุรักษ์ พื้นฟูโบราณสถานจะต้องเริ่มจากการปรึกษาหารือ ประชุมระดมสมอง ระดมความ
คิดเห็นจากผู้เป็นเจ้าของโบราณสถาน คือ ประชาชนเป็นชุมชนอันได้แก่ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ ชุมชน
ครู พระสงฆ์ และบุคคลอื่นๆ เพื่อหาทาง หาทุน และหาวิธีที่จะดำเนินการฟื้นฟูต่อไปโดยมีรูปแบบใน
การฟื้นฟูอนุรักษ์ คือ การรักษาสภาพเดิมให้ได้มากที่สุด และนานที่สุด

^{๑๑๑}สาธิต กฤตลักษณ์ “การศึกษารูปแบบการอนุรักษ์ พื้นฟู และพัฒนาโบราณสถานในเขตทุ่งกุลาร้องไห้โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑), หน้า ๒๙๖-๓๐๓

Jokilehto^{๑๑๒} ได้วิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ของงานสถาปัตยกรรม : การร่วมมือกันในการเสนอความคิดเห็นของอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน และอิตาลี ต่อความคิดในการอนุรักษ์สมบัติทางวัฒนธรรม” ซึ่งวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ การสำรวจประวัติศาสตร์และพัฒนาการของชาติต่างๆ โดยเป็นการปลูกฝังในลักษณะข้ามชาติเกี่ยวกับความคิดและหลักการต่างๆ ที่มีต่อการอนุรักษ์สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ซึ่งศึกษาเฉพาะสถานที่ต่างๆ ดังนี้ คอลอสเซียม (Colosseum) ในกรุงโรม, โบสถ์ไนเกแห่งกรุงเอเธนส์ (The temple of Althena Nike) ในกรุงเอเธนส์, วิหารดิวรัม (Durham Cathedral) ในอังกฤษ, วิหารแมดบูร์ก (Magdeburg Cathedral) ในปรัสเซีย และอาครมาเดอลีนแห่งเวสเลย์ (The madalaina in Vezelay) ในฝรั่งเศส

สุนีย์ ทองจันทร์ และคณะ^{๑๑๓} ได้วิจัยเรื่อง ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในการบริหารจัดการ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์: ศึกษากรณีเกาะเมืองจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า พระราชบัญญัติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๓๕) เป็นกฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่ให้กรมศิลปากร ในการบริหารจัดการโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ตั้งอยู่ในเกาะเมือง จังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยตรงแต่พื้นที่ซึ่งเป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ นั้นส่วนใหญ่ตั้งอยู่ใจกลางเมืองจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (Core Zone) เป็นพื้นที่อยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรปกครองท้องถิ่น คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลพระนครศรีอยุธยาและองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมีหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตน เมื่อกรมศิลปากรและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างมีอำนาจในการบริหารจัดการพื้นที่โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ตั้งอยู่ในเกาะเมือง จังหวัด พระนครศรีอยุธยา และต่างฝ่ายได้ใช้อำนาจของตนเอง จึงเกิดปัญหาการบังคับใช้กฎหมายที่ทับซ้อนกัน จึงทำให้โบราณสถาน โบราณวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เสียหาย ถูกทำลาย สูญหาย และภูมิทัศน์โดยรอบเกิดทัศนอุจาด "นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาและเมืองป้อมปราการ" ที่ได้จดทะเบียนเป็นมรดกโลกจากองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization หรือยูเนสโก: UNESCO) อาจจะถูกลบออกจากความเป็นมรดกโลกได้ในอนาคตเพราะการบริหารจัดการพื้นที่ในเขตโบราณสถาน

^{๑๑๒} Jokilehto, Jukka Ilmari, A History of Architectural Conservation : the Contribution of English , French , German and Italian Thought Towards an International Approach to the Conservation of Cultural Property, **Dissertation Abstracts International** 49, 03 (1986) : 337.

^{๑๑๓} สุนีย์ ทองจันทร์ และคณะ, ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในการบริหารจัดการ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์: ศึกษากรณีเกาะเมืองจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, **รายงานการวิจัย**, (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ๒๕๕๖), หน้า ๑.

มรดกวัฒนธรรมเหล่านั้นสามารถใช้การอนุรักษ์ในความสุขทางจิตใจของตนและของคนรุ่นต่อไป ในการปฏิบัติการในงานอนุรักษ์เป็นสิ่งที่ควรระมัดระวังเนื่องจากต้องเกี่ยวข้อง กับการเข้าไปกระทำ หยุดยั้งขัดขวางการเสื่อมของสิ่งของวัตถุเดิมทำให้เปลี่ยนรูปลักษณะและบางครั้งจะยากต่อการคืน สภาพการ ผลการศึกษาวิจัยของนิสิตและนักศึกษาต่างๆ ผู้วิจัยประมวลผลได้ว่า การอนุรักษ์ โบราณสถาน เป็นไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ มีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอด นักวิชาการ หลากหลายท่านได้เสนอแนวคิดแตกต่างกันไป เพื่อหักล้างแนวความคิดเดิมของนักวิชาการเก่า จนกลายเป็นทฤษฎีใหม่ๆ เกิดขึ้น สรุปได้ตามตารางที่ ๒.๙

ตารางที่ ๒.๑๐ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน

ลำดับที่	นักวิจัย	ข้อค้นพบ
๑	สาธิต กฤตลักษณ์, (๒๕๕๑).	“การศึกษารูปแบบการอนุรักษ์ ฟันฟู และพัฒนา โบราณสถานในเขตทุ่งกุลาร้องไห้โดยการมีส่วนร่วมของ ชุมชน” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการอนุรักษ์ ฟันฟู โบราณสถานจะต้องเริ่มจากการปรึกษาหารือ ประชุม ระดมสมอง ระดมความคิดเห็นจากผู้เป็นเจ้าของ โบราณสถาน คือ ประชาชนเป็นชุมชนอันได้แก่ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ ชุมชน ครู พระสงฆ์ และบุคคลอื่นๆ เพื่อหาทาง หาทุน และหาวิธีที่จะดำเนินการฟันฟูต่อไปโดยมีรูปแบบ ในการฟันฟูอนุรักษ์ คือ การรักษาสภาพเดิมให้ได้มากที่สุด และนานที่สุด
๒	Jokileto, (1986, p. 337).	การอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ของงานสถาปัตยกรรม : การ ร่วมมือกันในการเสนอความคิดเห็นของอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน และอิตาลี ต่อความคิดใน การอนุรักษ์สมบัติทาง วัฒนธรรม ซึ่งวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ การสำรวจ ประวัติศาสตร์และพัฒนาการของชาติต่างๆ โดยเป็นการ ปลุกฝังในลักษณะข้ามชาติเกี่ยวกับความคิดและหลักการ ต่างๆ ที่มีต่อการอนุรักษ์สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์
๓	สุนีย์ ทองจันทร์ และ คณะ, (๒๕๕๖, หน้า ๑).	ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในการบริหารจัดการ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์: ศึกษา กรณีเกาะเมืองจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า พระราชบัญญัติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และ

ลำดับที่	นักวิจัย	ข้อค้นพบ
		พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๓๕) เป็นกฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่ให้กรมศิลปากร ในการบริหารจัดการโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ตั้งอยู่ในเกาะเมือง จังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยตรงแต่พื้นที่ซึ่งเป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์
๔	วินัย หมั่นคตธรรม, (๒๕๕๕, หน้า ข-ค).	การศึกษาแนวทางการออกแบบและการบูรณะโบราณสถานเพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ กรณีศึกษา : อาคารศศิพงศ์ประไพ อาคารจุฑารัตนาภรณ์ อาคารอาหารทิพย์นิवासและอาคารเอื้อนอาชัวแถมถวัลย์ พบว่าลักษณะของสถาปัตยกรรม ที่สร้างขึ้นในสวนสุนันทาทั้งหมดจากการที่สำรวจโบราณสถานตำแหน่งทั้ง ๔ หลัง มีความเกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ กล่าวคือ เป็นตำแหน่งที่มีเจ้านายที่มีพระอิสริยยศสูง ประทับอยู่เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ ตัวอาคารก่อสร้างเป็นโครงก่ออิฐฉาบปูน ส่วนใหญ่จะเป็นตำแหน่งหลังเดียวไม่มีลักษณะเป็นเรือนหมู่แบบไทย ความสูงมีตั้งแต่ ๒ ชั้นขึ้นไปจนถึง ๔ ชั้น

๒.๖.๓ งานวิจัยเกี่ยวกับพระสังฆาธิการ

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระสังฆาธิการ คือ พระสังฆาธิการเป็นผู้มีภาระหน้าที่สำคัญในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาและด้านการศาสนศึกษา สงเคราะห์ ด้วยการดำเนินการจัดการเรียนการสอนแก่สามเณร พระภิกษุเป็นต้น ด้วยการกำกับดูแลกฎระเบียบ ควบคุมขบวนการจัดการศึกษาตามหลักสูตรบาลีสนาทหลวง เช่น การวางแผน การจัด องค์การ การบริหารบุคคล การอำนวยการ และการควบคุมเป็นต้น ผู้วิจัยจะได้นำเสนอผลงานวิทยานิพนธ์มาอ้างอิงเพื่อประโยชน์ในการศึกษาเป็นตัวอย่าง ตามลำดับขั้นตอนการวิจัยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ธงชัย สิงอุดม^{๑๑๕} ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๘ ” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตปกครอง

^{๑๑๕}ธงชัย สิงอุดม, “การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๘”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

คณะสงฆ์ภาค ๘ ตามหลักพุทธ ธรรม ประกอบไปด้วย ๒ หลักธรรม หลักธรรมแรกคือ ทุติยาปณิกสูตร และหลักธรรมที่สอง คือ สังฆโสภณสูตร พระสังฆาธิการมีการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักธรรม ทุติยาปณิกสูตร มีดังนี้ ประการแรก เป็นพฤติกรรมของผู้นำที่ควรให้ความสนใจในสมาชิก โดยผู้นำที่ให้ความสนใจแก่สมาชิกจะส่งเสริมขวัญและกำลังใจให้เกิดขึ้นกับบุคคลากร ประการที่สอง เกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้นำที่ต้องให้ความสนใจกับการทำให้เป้าหมายของงาน หรือขององค์การประสบความสำเร็จ จะต้องให้ ความสนใจในการทำให้เป้าหมายและงานประสบความสำเร็จ โดยจะมีการกำหนดเป้าหมายมาตรฐาน มีการมอบหมายงานรวมทั้งการผลักดันให้เกิดความสำเร็จ เหล่านี้คือ พฤติกรรมภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพได้

พระมหาอำนาจ ปวทุฒโน^{๑๒๖} ศึกษาเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม” พบว่า ผู้บริหารที่ยึดหลักอิทธิบาทธรรมที่นำไปบูรณาการหรือการประยุกต์ใช้กับการพัฒนา รูปแบบการจัดการ คือ หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมความขยัน อุตสาหะ หมั่นเพียร คือ หลักอิทธิบาท ๔ เป็นหลักคุณธรรมที่เป็นเหตุนำไปสู่ความสำเร็จ คือ ฉันทะ พอใจรักใคร่ในหน้าที่การทำงานที่ตนรับผิดชอบ วิริยะ เพียรประกอบการเรียนการสอนตามเวลาหรือการปฏิบัติหน้าที่ตามเวลา จิตตะ เอาใจใส่ต่อกระบวนการจัดการ วิมังสา หมั่นตรองพิจารณาเหตุผลข้อดีข้อเสีย

พระมหาธฤติ วิโรจโน^{๑๒๗} ศึกษาเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์” พบว่า สิกขา ๓ หรือไตรสิกขา เป็นหลักธรรมในการพัฒนา มนุษย์ให้เป็นผู้ประเสริฐหรือเป็นบุคคลผู้มีจิตใจดีซึ่งเหมาะสมกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หรือการพัฒนาพระสังฆาธิการที่มุ่งเน้นด้านการศึกษา ประกอบด้วย ๑.อภิสลสิกขา คือ การฝึกความประพฤติ สุจริตกาย วาจาและสัมมาอาชีวะ เป็นเรื่องของการฝึกฝนด้านพฤติกรรม ๒.อภิจิตตสิกขา คือ การฝึกฝนในด้านคุณภาพและสมรรถนะทางจิตใจ เป็นส่วนของการฝึกฝนด้านจิตใจ และ ๓.อภิปญญาสิกขา คือ การฝึกปฎิบัติปัญญาให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง

โชติ บติรัฐ^{๑๒๘} ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครอง คณะสงฆ์ภาค ๔ เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า ๑) สภาพการบริหารงาน คณะสงฆ์ภาค ๔ ในการบริหารคน มีการสร้างและพัฒนาภาวะผู้นำบุคคลากรทางพระพุทธศาสนาให้มี

^{๑๒๖}พระมหาอำนาจ ปวทุฒโน, “การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม”, วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๑๒๗}พระมหาธฤติ วิโรจโน, “รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการ คณะสงฆ์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๑๒๘}โชติ บติรัฐ, “การบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ เพื่อความ มั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราช ภัฏวไลยอลงกรณ์, ๒๕๕๔).

ประสิทธิภาพมากขึ้น การบริหารงาน มีการออกกฎระเบียบในการปกครองคณะสงฆ์ ๒) ประสิทธิภาพการบริหารงานคณะสงฆ์ภาค ๔ ในการบริหารคน มีการดำเนินไปอย่างรวดเร็วสนองต่องานที่มอบหมายให้ทำการบริหารภาระงาน มุ่งบริหารที่สนองต่อความต้องการของผู้มาติดต่อ และการบริหารองค์กร ได้เน้นในเรื่องสร้างศรัทธาเข้าวัดและปฏิบัติธรรมมากขึ้น ๓) ศักยภาพการบริหารงานคณะสงฆ์ภาค ๔ การบริหารคน มีการนำจุดเด่นของบุคลากรมาใช้ในการบริหารงาน การบริหารภาระงาน มีการประยุกต์เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบริหารงาน และการบริหารองค์กร มีการจัดทำแผนงานหรือโครงการเพื่อพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง ๔) วิธีการพัฒนาการบริหารงานคณะสงฆ์ภาค ๔ ควรมีวิธีการพัฒนาคนให้เก่ง มีความรู้ความสามารถ มีการพัฒนาสมรรถนะด้านการบริหารงาน โดยอบรมให้พระสังฆาธิการเป็นผู้นำในการพัฒนาจิตใจ จริยธรรมคุณธรรมและให้มีความรู้และทักษะในเรื่องการป้องกันไม่ให้พุทธศาสนิกชนเสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนา

จิตติมา พงษ์ไพบูลย์^{๑๑๙} ได้ศึกษา “ภาวะผู้นำของพระเทพปริยัติเมธี (สฤณี สิริโร), ผศ.ดร.” ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ ตามทัศนะของนักวิชาการทั่วไปและทัศนะของพระพุทธศาสนาเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีลักษณะที่โดดเด่นเหนือบุคคลอื่นทั้งในด้านความคิดเทคนิควิธีการในการทำงาน ความมีระเบียบวินัยและมีความรับผิดชอบสามารถให้ความคุ้มครองดูแลผู้ร่วมงานได้อย่างมีความสุข โดยปัจจุบันนี้ได้ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์ ในส่วนผลงานด้านการบริหารคณะสงฆ์นั้นพบว่า ภาวะผู้นำของพระเทพปริยัติเมธี (สฤณี สิริโร), ผศ.ดร. ในภารกิจการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยท่านพยายามนำเอาหลักธรรมหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ซึ่งภาวะผู้นำของพระเทพปริยัติเมธี (สฤณี สิริโร), ผศ.ดร. นั้นในบางประเด็นมีความสอดคล้องกับหลักการบริหารและภาวะผู้นำของนักวิชาการสมัยใหม่ อันแสดงให้เห็นว่าภาวะผู้นำของพระสงฆ์สมัยปัจจุบันที่นำเอาพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้นั้นสามารถที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมได้เป็นอย่างดี

พระมหาเรืองเดช ถาวรธมโม, ดร (ศรีประสม)^{๑๒๐} ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนวัดไผ่ล้อม ตำบลจันทนิมิต อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่ส่งผลให้ภารกิจหรือกิจกรรมของวัด

^{๑๑๙}จิตติมา พงษ์ไพบูลย์, “ภาวะผู้นำของ พระเทพปริยัติเมธี(สฤณี สิริโร)”, ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช, ๒๕๕๒).

^{๑๒๐}พระมหาเรืองเดช ถาวรธมโม, ดร (ศรีประสม), “การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนวัดไผ่ล้อม ตำบลจันทนิมิต อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี”, รายงานการวิจัย, หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไผ่ล้อม (พระอารามหลวง), (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ข-ค.

บังเกิดผลสำเร็จ เจ้าอาวาสสามารถสร้างวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้เป็นศูนย์กลางพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนและพัฒนาชุมชน คือ ๑) พระสงฆ์ชั้นปกครองของวัด ได้ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด เป็นแบบอย่างที่ดี สร้างความศรัทธาให้เกิดแก่ประชาชน เมื่อประชาชนเกิดความศรัทธา วัดจึงสามารถปฏิบัติภารกิจต่างๆ จนบังเกิดผลสำเร็จได้ในที่สุด ๒) มีการจัดระบบการบริหารงานในวัด โดยการวางระเบียบและมอบอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจต่างๆ ของวัดให้แก่รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระภิกษุสงฆ์ในวัด ตามความรู้ความสามารถรวมถึงการตัดสินใจได้ตามที่เห็นเหมาะสมทำให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินงานต่างๆ ตามภารกิจของวัดอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลยิ่ง ๓) การสร้างคตินิยมประจำใจของเจ้าอาวาสแต่ละรูปเปรียบเสมือนสัญลักษณ์ในการเตือนใจสำหรับพระภิกษุสามเณรและประชาชนรอบวัดให้ยึดถือปฏิบัติ ๔) วัดสืบทอดวิธีการระบบและระเบียบปฏิบัติต่างๆ ซึ่งเป็นที่ยอมรับของชุมชนและประชาชน ให้คงอยู่เป็นวัฒนธรรมประเพณีคู่กับวัดสืบไป ๕) วัดทำหน้าที่เป็นสื่อการในการโอนถ่ายระหว่างผู้ให้และผู้รับ เพื่อสร้างโอกาสผู้ด้อยโอกาสในด้านต่างๆ ส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาค และเกื้อกูลกันในสังคม ๖) การสร้างสายสัมพันธ์ในระหว่างวัดกับชุมชน และวัดกับประชาชน เป็นการดึงชุมชนและประชาชนเข้าหาวัด แนะนำวัดสู่ชุมชนและประชาชนเพื่อสร้างความสัมพันธ์และการพึ่งพาซึ่งกันและกัน ๗) การสร้างความรู้สึกให้เกิดแก่ประชาชนว่า “วัดเป็นแหล่งชุมชน” โดยประชาชนเข้ามาร่วมใน “ศูนย์การเรียนรู้ของวัด”

ทรงวิทย์ แก้วศรี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า” ผลการวิจัยพบว่า ๑. พระพุทธเจ้าทรงประกาศศาสนา ด้วยพระปรีชาสามารถและพระกุศโลบายอันแยบยลลึกซึ้ง ยุทธวิธีของพระองค์นั้นเมื่อเทียบเคียงแล้วแสดงว่าทฤษฎีการบริหารเชิงยุทธวิธีของตะวันตกมาสอดคล้องกับวิธีการของพระพุทธเจ้าโดยมีมีข้อสงสัย ทั้งวิธีการของพระพุทธองค์ มีประสิทธิภาพก่อให้เกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุดด้วย ๒. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก เพื่อหาโอกาสและภัยอันตราย และการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน เพื่อหาจุดแข็งและจุดอ่อน พระพุทธเจ้าทรงวิเคราะห์โดยรวมทุกสภาพแวดล้อม ในการวิเคราะห์นั้น ผู้วิจัยจำแนกสภาพแวดล้อมต่างๆ ออกเป็น ๓ กลุ่มคือ สภาพแวดล้อมทางศาสนา สภาพแวดล้อมทางการเมืองการปกครอง และสภาพแวดล้อมทางสังคม พระพุทธเจ้าทรงทราบจุดแข็ง, จุดอ่อน, ภัยอันตราย และโอกาสช่องทางได้เป็นอย่างดี จึงทรงสามารถนำพระพุทธศาสนาเข้าแรกแทรกขึ้นในหมู่ประชาชนชาวชมพูทวีป จนประดิษฐานพระพุทธศาสนาได้มั่นคงภายในเวลาเพียง ๔ ปี ๓. กระบวนการคิดออกมาเป็นทฤษฎีระหว่างตะวันตก กับพระพุทธเจ้าแตกต่างกัน ตะวันตกหรือสามัญชนทั่วไปนั้นคิดตั้งทฤษฎีจากปัญญาคือความรู้แค่ ๒ ประการ ได้แก่เงินตามยปัญญาและสุตมยปัญญา จึงเป็นการตั้งสมมุติฐานแล้วคิดหาวิธีการเพื่อไปสู่เป้าหมาย โดยคาดคะเนเอาว่าจะต้องเป็นไปตามนั้น ซึ่งอาจไม่แน่นอน แต่พระพุทธเจ้าทรงคิดค้นทฤษฎีจากภาวนามยปัญญา ได้ผ่านการทดลองปฏิบัติการจนเห็น

ผลมาแล้ว จึงทรงนำมาประมวลสรุปเป็นทฤษฎี อาจจะกล่าวได้ว่าตะวันตกคิดทฤษฎีต่างๆ ได้เพียงแค่ “ทฤษฎี” (Theory) แต่พระพุทธเจ้านั้นทรงคิดได้ถึงขั้นเป็น “ทฤษฎีบท” (Theorem)

ยุทธวิธีการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้าทุกขั้นตอน สามารถนำหัวข้อธรรมมาใช้เป็นหลักควบคู่กันไปได้อย่างกลมกลืน กล่าวคือ การคิดใช้โยนิโสมนสิการ, การตัดสินใจใช้ปริญา ๓ อธิฐานธรรม ๔ และปัญญาธรรม ๓, การวางแผนใช้โกศล ๓ และสัมมปปธาน ๔, การบริหารใช้อิทธิบาท ๔ พละ ๔ และทิวฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกรรม ๔, ภาวะผู้นำใช้อัตตหิตสมบัติ ปรีทิตปฏิบัติ และยุทธการแบบทหารมีออาชีพตามที่ตรัสไว้ในโยธาสิวสูตร และยุทธวิธีของพระพุทธเจ้านั้น สามารถบูรณาการออกมาใช้กับการดำเนินงานทั่วไปในองค์กรต่างๆ ในที่นี้ได้แสดงเป็นรูปแบบไว้ ๓ รูปแบบ คือ “แบบตรีกกรม”, “แบบจตุราริยสัจ” และ “แบบรัตนตรัย” แต่ละแบบแสดงด้วยแผนภูมิให้เห็นวิธีการและขั้นตอนอย่างชัดเจน สุดท้ายได้แสดงตัวอย่างการบูรณาการยุทธวิธีแบบพุทธวิธี ใช้กับห้องสมุดและสถาบันวิทยบริการ “แบบรัตนตรัย” เพื่อเป็นแบบอย่างแก่องค์กรต่างๆ นำไปประยุกต์ใช้ในฐานะเป็น “องค์ความรู้ใหม่” ต่อไป^{๑๒๑}

ศศิวรรณ กำลังสินเสริม^{๑๒๒} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธกระบวนการทัศน์ในการดำเนินชีวิตยุคบริโภคนิยม” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ผลสำเร็จของกระบวนการบริโภคนิยมอยู่ที่ความสามารถในการกุมความคิดของคนในสังคมให้มีกระบวนการทัศน์ในการดำเนินชีวิตว่า ต้องเป็นคนทันสมัย ร่ำรวยสิ่งอำนวยความสะดวก กลายเป็นค่านิยมที่ไม่ได้ส่งผ่านเฉพาะสื่อสารสนเทศประเภทต่างๆ เท่านั้น หากยังได้รับการปลูกฝังโดยสถาบันต่างๆ ในสังคม จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทย ทำให้พฤติกรรมของความคิด คำพูด การกระทำ วิถีชีวิตและกลไกต่างๆ ในสังคมถูกครอบงำด้วยวัฒนธรรมบริโภคนิยม ทำให้คนไทยเคลื่อนออกจากศีลธรรม เป็นเงินเป็นใหญ่ คิดหาหนทางลัดเพื่อบรรลุประโยชน์ตน โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบใดๆ ดังนั้น เพื่อให้สังคมไทยมีวิถีชีวิตที่อุดมด้วยปัญญา พึงพาตนเองได้อย่างมีความสุข ความพอดี มีภูมิคุ้มกัน รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกรอบตัวและภายในจิตใจอย่างชัดเจน โดยไม่ยึดเอาบริโภคนิยมเป็นจุดหมาย แต่อาศัยเป็นเครื่องมือเพื่อยังชีวิตตนให้อยู่ได้ทั้งกายและจิตท่ามกลางกระแสบริโภคนิยม คนไทยต้องปรับเปลี่ยนวิธีคิดหรือกระบวนการทัศน์มาสู่พุทธกระบวนการทัศน์ด้วยการนำหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้อย่างจริงจังจนสามารถฝังรากลึก

^{๑๒๑} ทรงวิทย์ แก้วศรี, “การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๐.

^{๑๒๒} ศศิวรรณ กำลังสินเสริม, “พุทธกระบวนการทัศน์ในการดำเนินชีวิตยุคบริโภคนิยม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑.

โดยสรุป ปัจจุบันเป็นยุคของการพัฒนาประเทศให้เจริญรุดหน้าเท่าเทียมกับอารยประเทศนั้นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่ควรคำนึงถึงเป็นหลักการในการพัฒนาโดยไม่ทำลายและต้องพยายามที่จะรักษา คุณภาพพระหว่างการอนุรักษ์กับการพัฒนาให้เหมาะสมที่จะสามารถปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักการได้ จำเป็นจะต้องเข้าใจในหลักการเสียก่อน การอนุรักษ์กับการพัฒนานั้นไม่ใช่สิ่งตรงข้ามอันแยกออกจากกัน แต่จะต้องถือว่าการพัฒนากับการอนุรักษ์เป็นส่วนอันสอดคล้องกัน วัดเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน โดยมีหน้าที่หลักในการให้บริการแก่ชุมชนด้านการศึกษาและคุณธรรม ดังนั้นควรมีการส่งเสริมและพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งในด้านศาสนธรรมและความรู้รอบระบบอื่น ตามความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น เพื่อพัฒนาจิตใจและสร้างคุณภาพการดำรงชีวิตของประชาชน

จากการทบทวนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระสังฆาธิการ คือ พระสังฆาธิการเป็นผู้ปกครองดูแลคณะสงฆ์ในเขตปกครองและวัดให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ และพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช มีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์จัดการและพัฒนาศาสนศึกษาการศึกษาสงเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นไปด้วยดี ผลการศึกษาวิจัยของนิสิตและนักศึกษาต่าง ๆ ผู้วิจัย สรุปได้ตามตารางที่ ๒.๑๐

ตารางที่ ๒.๑๑ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระสังฆาธิการ

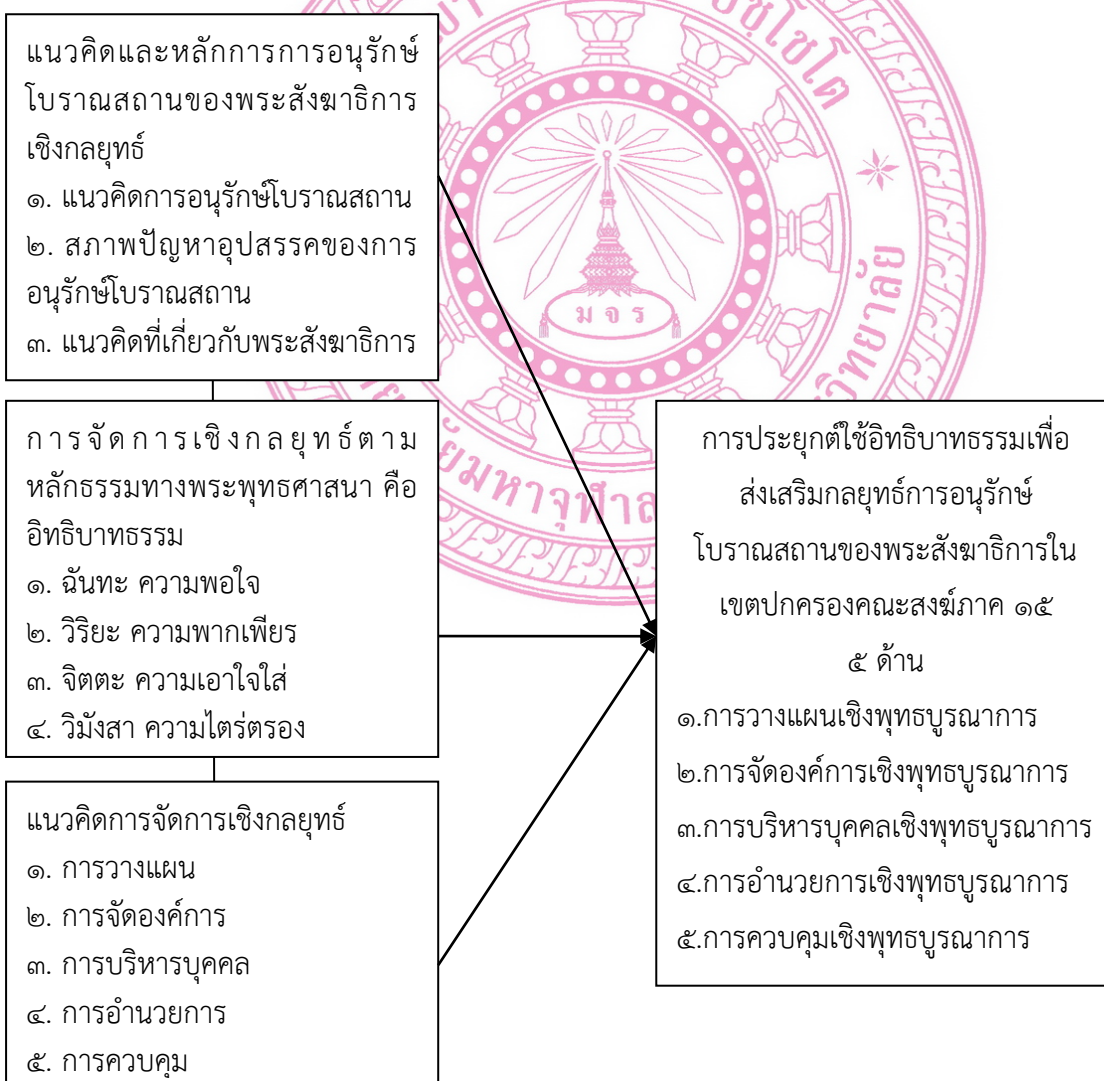
ลำดับที่	นักวิจัย	ข้อค้นพบ
๑	ธงชัย สิงอุดม, (๒๕๕๖)	“การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๘” ผลการวิจัยพบว่า ประกอบไปด้วย ๒ หลักธรรม หลักธรรมแรกคือ ทุติยปาปนิกสูตร และหลักธรรมที่สอง คือ สังฆโศภณสูตร พระสังฆาธิการมีการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักธรรม ทุติยปาปนิกสูตร มีดังนี้ ประการแรก เป็นพฤติกรรมของผู้นำที่ควรให้ความสนใจในสมาชิกจะส่งเสริมขวัญและกำลังใจให้เกิดขึ้นกับบุคลากร ประการที่สอง เกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้นำที่ต้องให้ความสนใจกับการทำให้เป้าหมายของงาน
๒	พระมหาอำนาจ ปวฑฒโน, (๒๕๕๖)	“การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม” พบว่า ผู้บริหารที่ยึดหลักอิทธิบาทธรรมที่นำไปบูรณาการหรือการประยุกต์ใช้กับการพัฒนารูปแบบการจัดการ คือ หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมความขยัน อุตสาหะ หมั่นเพียร คือ หลักอิทธิบาท ๔ เป็นหลักคุณธรรมที่เป็นเหตุนำไปสู่ความสำเร็จ คือ ฉันทะ พอใจรักใคร่ในหน้าที่การงานที่ตน

ลำดับที่	นักวิจัย	ข้อค้นพบ
		รับผิดชอบ วิริยะ เพียรประกอบการเรียนการสอนตามเวลาหรือการปฏิบัติหน้าที่ตามเวลา จิตตะ เอาใจใส่ต่อกระบวนการจัดการ วิมังสา หมั่นตรึงตรองพิจารณาเหตุผล ข้อดีข้อเสีย
๓	พระมหาธฤติ วิโรจน์, (๒๕๕๖)	“รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์” พบว่า ประกอบด้วย ๑.อธิศีลสิกขา คือ การฝึกความประพฤติสุจริตกาย วาจาและสัมมาอาชีวะ เป็นเรื่องของการฝึกฝนด้านพฤติกรรม ๒.อธิจิตตสิกขา คือ การฝึกฝนในด้านคุณภาพและสมรรถนะทางจิตใจ เป็นส่วนของการฝึกฝนด้านจิตใจ และ ๓.อธิปัญญาสิกขา คือ การฝึกปรือปัญญาให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง
๔	โชติ บดีรัฐ, (๒๕๕๔).	“การบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า ๑) สภาพการบริหารงานคณะสงฆ์ภาค ๔ ในการบริหารคน ๒) ประสิทธิภาพการบริหารงาน ๓) ศักยภาพการบริหารงานคณะสงฆ์ภาค ๔ การบริหารคน วิธีการพัฒนาการบริหารงานคณะสงฆ์ภาค ๔ ควรมีวิธีการพัฒนาคนให้เก่ง มีความรู้ความสามารถ
๕	จิตติมา พงษ์ไพบูลย์, (๒๕๕๒).	“ภาวะผู้นำของพระเทพปริยัติเมธี (สฤษดิ์ สิริธโร), ผศ.ดร.” ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ ตามทัศนะของนักวิชาการทั่วไปและทัศนะของพระพุทธศาสนา เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีลักษณะที่โดดเด่นเหนือบุคคลอื่น ทั้งในด้านความคิดเทคนิควิธีการในการทำงาน ความมีระเบียบวินัยและมีความรับผิดชอบสามารถให้ความคุ้มครองดูแลผู้ร่วมงานได้อย่างมีความสุข
๖	พระมหาเรืองเดช ถาวรธมโม, ดร (ศรีประสม), (๒๕๕๔)	“การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนวัดไผ่ล้อม ตำบลจันทนิมิต อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่ส่งผลให้ภารกิจหรือกิจกรรมของวัดบังเกิดผลสำเร็จ เจ้าอาวาสสามารถสร้างวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้เป็นศูนย์กลางพัฒนาคุณภาพชีวิต ประชาชนและ

ลำดับที่	นักวิจัย	ข้อค้นพบ
		พัฒนาชุมชน
๗	ทรงวิทย์ แก้วศรี, (๒๕๕๐).	“การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า” ผลการวิจัยพบว่า พระพุทธเจ้าทรงประกาศศาสนา ด้วยพระปรีชาสามารถและพระกุศโลบายอันแยบยลลึกซึ้ง ยุทธวิธีของพระองค์นั้นเมื่อเทียบเคียงแล้วแสดงว่า ทฤษฎีการบริหารเชิงยุทธวิธีของตะวันตกมาสอดคล้องกับวิธีการของพระพุทธเจ้าโดยมีข้อสงสัย ทั้งวิธีการของพระพุทธองค์ มีประสิทธิภาพก่อให้เกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุดด้วย
๘	ศศิวรรณ กำลั้งสิน เสริม, (๒๕๕๑).	“พุทธกระบวนทัศน์ในการดำเนินชีวิตยุคบริโภคนิยม” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ผลสำเร็จของกระบวนกรการบริหารนิยมนอยู่ที่ความสามารถในการกุมความคิดของคนในสังคมให้มีกระบวนทัศน์ในการดำเนินชีวิตว่า ต้องเป็นคนทันสมัย ร่ำรวยสิ่งอำนวยความสะดวก กลายเป็นค่านิยมที่ไม่ได้ส่งผ่านเฉพาะสื่อสารสนเทศประเภทต่างๆ เท่านั้น หากยังได้รับการปลูกฝังโดยสถาบันต่างๆ ในสังคม

๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาเชิงทฤษฎี (Theoretical Approach) ของหลักการ แนวคิด ทฤษฎีการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ตามหลักทฤษฎีตะวันตก และแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับกลยุทธ์ การอนุรักษ์โบราณสถานในอดีต จากเอกสาร หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาวิธีการกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานจากพระไตรปิฎกภาษาไทย จากเอกสาร หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ได้ดังนี้ การวางแผน การจัดองค์การ การบริหารบุคคล การอำนวยการ และการควบคุม

แผนภาพที่ ๒.๔ กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากแผนภาพที่ ๒.๔ กรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อธิปไตยธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕” ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กลยุทธ์การจัดการ หมายถึง การรับที่มีเล่ห์เหลี่ยมหรือวิธีการต่อสู้ ต้องใช้อุบาย ต่าง ๆ หรือเป็นศาสตร์และศิลปะในการสั่งการกองทัพ มีการนำมาใช้ในการบริหารจัดการธุรกิจ กลยุทธ์จะเป็นเค้าโครง (Outline) ของขั้นตอนที่ผู้บริหารวางแผนทางในการบรรลุเป้าหมายในระยะยาวขององค์กร ในปัจจุบันนี้ พระสังฆาธิการมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์โบราณสถาน ตามพระราชบัญญัติและตามกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง วัตถุประสงค์ของการอนุรักษ์โบราณสถาน คือ การสงวนปกป้องรักษาจากความสูญเสียทั้งทำลายเพื่อให้มรดกวัฒนธรรมเหล่านั้นสามารถใช้การอนุรักษ์ในความสุขทางจิตใจของตนและของคนรุ่นต่อไป

มรดกทางศิลปวัฒนธรรมประเภทโบราณสถาน โบราณวัตถุ ที่มีอยู่ภายในวัด เป็นสิ่งที่สร้างสรรค์ขึ้นจากศรัทธาในทางพระพุทธศาสนาของช่วงแต่ละยุคสมัยซึ่งปรากฏในภูมิภาคต่าง ๆ นับแต่อดีตสืบถึงปัจจุบัน ส่วนปัญหาการอนุรักษ์โบราณสถาน ซึ่งมรดกทางศิลปวัฒนธรรมดังกล่าวมีการเสื่อมสภาพทางกายภาพและถูกทำลายด้วยสาเหตุต่างๆ อันเนื่องมาจากการกระทำของสิ่งแวดล้อม รวมถึงการทำลายโดยมนุษย์ ด้วยผลกระทบจากการพัฒนาสภาพเศรษฐกิจและสังคม พระสังฆาธิการและวัดจึงเป็นองค์กรที่มีส่วนสำคัญต่อการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมให้คงอยู่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีของชาติ

กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักอธิปไตยธรรม สำคัญแก่พระสังฆาธิการเป็นแนวทางสาย กลยุทธ์การจัดการ ส่งเสริมให้บุคคลผู้ประพฤติปฏิบัติตามได้ พลังจากสติปัญญาญาณเกิดผลดีต่อหน้าที่การงาน เป็นปฏิปทาให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมาย^{๑๒๓} คือ

๑. **ฉันทะ** ความพึงพอใจในหน้าที่การงานที่ตนรับผิดชอบ
๒. **วิริยะ** ความขยันหมั่นเพียรดูแลรักษา ศาสนสถานและศาสนวัตถุของวัด ให้ถูกต้องตามกฎหมายและกฎหมายเถรสมาคมอย่างเคร่งครัด
๓. **จิตตะ** มีความเข้าใจในบุคคลที่ได้มอบหมายงานให้ไปปฏิบัติหน้าที่
๔. **วิมังสา** การไตร่ตรองพิจารณาเหตุผลถึงข้อดีและข้อเสีย แล้วนำมาพิจารณาแก้ไขให้เหมาะสมต่อไป

กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักการจัดการ พระสังฆาธิการมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการจัดการการอนุรักษ์โบราณสถานให้มีความถูกต้อง ด้วยการสร้างประสิทธิภาพในการจัดการระบบ ให้มีความเหมาะสมชัดเจน มีปัจจัยนำเข้าไปบริหารจัดการ มีกระบวนการอนุรักษ์

^{๑๒๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน , พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๔๙), หน้า ๘๓.

โบราณสถานที่มีประสิทธิภาพ กล่าวคือ มีทักษะและประสบการณ์จริง สะดวกและง่ายที่ผู้ปฏิบัติตามทำได้ดี ประหยัดงบประมาณ ตรงเวลา และคุ้มค่า ซึ่งเมื่อพิจารณาภารกิจดังกล่าว พระสังฆาธิการจะต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ เรียกว่า หน้าที่การบริหาร ๕ ประการ ประกอบด้วย^{๑๒๔}

๑. การวางแผน (Planning) พระสังฆาธิการ มีการกำหนดทิศทางองค์การพร้อมกับเป้าหมายและแผนงานต่างๆ

๒. การจัดองค์การ (Organizing) พระสังฆาธิการ มีการจัดระเบียบทรัพยากรให้เป็นระบบงานที่มีประสิทธิภาพ เป็นระบบวิธีทำงานที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

๓. การบริหารบุคคล (Staffing) พระสังฆาธิการ มีการดำรงรักษาให้องค์การมีทรัพยากรบุคคลที่ทรงคุณค่าสูงสุด เพื่อพร้อมที่จะปฏิบัติงานและสร้างสรรค์ความสำเร็จให้กับองค์การจากหน้าที่ที่ตนปฏิบัติอยู่

๔. การอำนวยการ (Directing) พระสังฆาธิการมีศิลปะการสร้างความสำเร็จ การรู้จักจูงใจและกำกับให้ทำงานทุกคน ทำงานโดยทุ่มเท และเสริมสร้างประสบการณ์ต่อกัน เพื่อผลสำเร็จของส่วนรวมร่วมกัน

๕. การควบคุม (Controlling) พระสังฆาธิการ มีการติดตามการปฏิบัติงานที่กำลังดำเนินไปเพื่อให้ทราบถึงประสิทธิภาพของการทำงานต่างๆ ในระหว่างกระบวนการทำงาน ทั้งนี้หากผลงานใดผิดไปจากแผนที่วางไว้ พระสังฆาธิการก็จะสามารถแก้ไขและปรับปรุงให้การทำงานกลับเข้าสู่สภาวะที่มีประสิทธิภาพอีกครั้ง และโดยที่การควบคุมนี้จะอยู่ในขั้นตอนของการปฏิบัติโดยบุคคลฝ่ายต่างๆ อยู่ ดังนั้น การติดตามผลการปฏิบัติงานและการปรับแก้ต่างก็ต้องกระทำกับคน ผู้ทำงานที่กำลังปฏิบัติงานอยู่ในขณะนั้น และด้วยเหตุดังกล่าวนี้องความหมายของการควบคุมที่แท้จริง จึงเป็นการควบคุมผู้ปฏิบัติงานนั่นเอง

^{๑๒๔} ศิริวรรณ เสรีรัตน์, ทฤษฎีองค์การ : ฉบับมาตรฐาน, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร, ๒๕๕๓),

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย รูปแบบการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นต้น นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาตามวิธีการดำเนินการวิจัย ตามกระบวนการศึกษาวิจัย และตามลำดับขั้นตอนการวิจัยเป็นต้น มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลหลัก
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕” ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ศึกษาการวิจัยเชิงปริมาณเป็นงานวิจัยหลัก และศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นงานวิจัยสนับสนุน ดังต่อไปนี้

๓.๑.๑ งานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากเอกสารหลักฐานสำคัญ (Documentary Research) และการสัมภาษณ์ บุคคลระดับเชิงลึก (In-depth interview) ที่เกี่ยวกับกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ดังต่อไปนี้

๑. สภาพทั่วไปของการอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการ

๒. การประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ๓. การเสนอการประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

๓.๑.๒ งานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาสภาพทั่วไปกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ดังต่อไปนี้

๑. กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ตามหลักอิทธิบาท ๔ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา

๒. กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ตามหลักการจัดการ คือ การวางแผน การจัดองค์การ การบริหารบุคคล การอำนวยการ และการควบคุม เป็นต้น

๓.๒ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)

ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕” ได้แบ่งประชากรเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึกและกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม ดังต่อไปนี้

๓.๒.๑ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมในการอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการมีวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน ๑๘ รูป/คน ดังในตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑ จำนวนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	กลุ่มตัวอย่าง
กลุ่มพระสังฆาธิการ	๗ รูป
กลุ่มข้าราชการที่เกี่ยวข้อง	๙ คน
ปราชญ์ชาวบ้าน	๒ คน
รวม	๑๘ รูป/คน

๓.๒.๒ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

เป็นการวิจัยมุ่งหาเท็จจริง ข้อสรุปเชิงปริมาณ เน้นการใช้ข้อมูลที่เป็นตัวเลขเป็นหลักฐานเพื่อยืนยันความถูกต้อง โดยการแจกแบบสอบถาม เพื่อศึกษาสำรวจความคิดเห็นของประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมในการอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย ๆ ตามสัดส่วนประชากรในแต่ละจังหวัด คือ จังหวัดราชบุรี จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์และจังหวัดสมุทรสงคราม ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๓๑๖ รูป ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อประกอบความพร้อมในการประกอบการพิจารณา ในการใช้เป็นแนวทางการประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ มีรายละเอียดดังในตารางที่ ๓.๒

ตารางที่ ๓.๒ จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

พระสงฆ์จังหวัด	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
จังหวัดเพชรบุรี	๒๑๘	๗๙
จังหวัดราชบุรี	๓๗๑	๑๓๕
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	๑๗๐	๖๒
จังหวัดสมุทรสงคราม	๑๐๘	๔๐
รวม	๘๖๗	๓๑๖

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีอยู่ ๒ แบบ คือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

๓.๓.๑ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลักษณะ สัมภาษณ์เป็นแบบมีโครงสร้างซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นคำถาม ที่ใช้เป็นแนวทางเพื่อให้ได้ความจริง แนวคิด ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับ การประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การ อนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ โดยผู้วิจัยได้อาศัยเครื่องมือ เพื่อใช้ในการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

๑. ศึกษาความรู้พื้นฐานทั่วไปเอกสารแนวคิดทฤษฎีหลักพุทธธรรมและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน

๒. กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์

๓. ประมวลผลข้อมูลที่ได้จากการศึกษากำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือ การวิจัยแบบสัมภาษณ์ โดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

๔. สร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ตามระเบียบวิจัยให้มีเนื้อหาสาระครอบคลุม กลยุทธ์ การอนุรักษ์โบราณสถาน

๕. นำเสนอโครงร่างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์การวิจัยต่ออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity)

๖. ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือการวิจัยตามคำแนะนำของอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

๘. จัดพิมพ์เครื่องมือการวิจัยให้เป็นฉบับที่สมบูรณ์สำหรับนำไปใช้จริง เพื่อเก็บข้อมูล จากกลุ่มประชากรตัวอย่าง

แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ประกอบด้วย ๔ ตอนดังต่อไปนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ คำถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาอุปสรรคกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน

ตอนที่ ๓ คำถามเกี่ยวกับการจัดการตามหลักอิทธิบาท ๔

ตอนที่ ๔ คำถามเกี่ยวกับการพัฒนากลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน

๓.๓.๒ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อศึกษาแนวความคิดการประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๑. ศึกษาเอกสารแนวคิตฤษฎีหลักพุทธธรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน

๒. กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสอบถามตามกรอบปัจจัยที่ศึกษาได้จากข้อ ๑

๓. สร้างแบบสอบถามตามวิธีการสร้างแบบสอบถามประมาณค่า ๕ ระดับโดยมีเนื้อหาสาระครอบคลุมการพัฒนากลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน

๔. นำเสนอโครงร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของแบบสอบถามแล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องรายข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) และปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือตามข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ ท่านดังต่อไปนี้

๑. พระครูปริมาณุรักษ์,รศ.ดร อาจารย์ประจำภาควิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. พระครูปริยัติกิตติธำรง, ผศ.ดร คณบดีคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓ ผศ.ดร.โกนิฐฐ์ ศรีทอง หัวหน้าภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔) ผศ.ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕) ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕. นำเครื่องมือที่ตรวจสอบแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๐ รูปเพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการหาค่าแอลฟา (Crobach's Alpha) ของความเชื่อมั่นตามวิธีการ ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๙๘๔

๖. ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือการวิจัยตามคำแนะนำของอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

๗. จัดพิมพ์เครื่องมือการวิจัยให้เป็นฉบับที่สมบูรณ์ สำหรับนำไปใช้จริง ต่อไป

โดยแบบสอบถามดังกล่าวมีมาตรวัด ๕ ระดับ (Rating Scale) ดังต่อไปนี้

คะแนน ๑	หมายถึงมี	ความเห็นด้วยน้อยที่สุด
คะแนน ๒	หมายถึงมี	ความเห็นด้วยน้อย
คะแนน ๓	หมายถึงมี	ความเห็นด้วยปานกลาง
คะแนน ๔	หมายถึงมี	ความเห็นด้วยมาก
คะแนน ๕	หมายถึงมี	ความเห็นด้วยมากที่สุด

แบบสอบถามชุดนี้ประกอบด้วย ๓ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ สภาพกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับโดยมีการเกณฑ์การให้น้ำหนักของคะแนนดังต่อไปนี้

คะแนน ๑	หมายถึงมี	ความเห็นด้วยน้อยที่สุด
คะแนน ๒	หมายถึงมี	ความเห็นด้วยน้อย
คะแนน ๓	หมายถึงมี	ความเห็นด้วยปานกลาง
คะแนน ๔	หมายถึงมี	ความเห็นด้วยมาก
คะแนน ๕	หมายถึงมี	ความเห็นด้วยมากที่สุด

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลจากหนังสือ เอกสารสิ่งพิมพ์ บทความ งานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลมารวบรวมจัดบันทึกอย่างเป็นระบบและตรวจสอบแหล่งข้อมูลว่ามีความครอบคลุมเพียงพอ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์แล้วนำมาวิเคราะห์ โดยการจำแนกตามประเภทของหมวดหมู่ เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นกระบวนการว่ามีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งจะทำให้ข้อมูลสรุปในการวิจัยมีความคลาดเคลื่อนน้อยที่สุด แล้วส่งให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจแนะนำ ผู้วิจัยรับเอาคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา มาปรับปรุงสรุป สร้างเป็นเครื่องมือวิจัย เพื่อใช้เป็นแบบสอบถามพระสังฆาธิการ และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ กับผู้เชี่ยวชาญ

ผู้วิจัยทำหนังสือถึงบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อออกหนังสือขออนุญาตในการเก็บข้อมูล แล้วนำเสนอต่อพระสังฆาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถานที่กำหนดไว้ เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ดังต่อไปนี้

๓.๔.๑ การวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูล ดังนี้

๑. ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลและรับข้อมูลคืนด้วยตนเอง โดยนำหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยแบ่งเป็น ๓ กลุ่ม **กลุ่มที่ ๑ กลุ่มพระสังฆาธิการ** ได้แก่ ระดับเจ้าคณะภาคจำนวน ๑ รูป ระดับที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดจำนวน ๑ รูป ระดับเจ้าคณะจังหวัด ๔ รูป ระดับรองเจ้าคณะอำเภอจำนวน ๑ รูป รวมเป็น ๗ รูป **กลุ่มที่ ๒ กลุ่มข้าราชการที่เกี่ยวข้อง** ได้แก่ ระดับอธิบดีกรมศิลปากรและผู้อำนวยการสำนักศิลปากร จำนวน ๒ ท่านระดับผู้อำนวยการพระพุทธศาสนาจังหวัด จำนวน ๔ ท่าน และระดับผู้อำนวยการวัฒนธรรมจังหวัดจำนวน ๓ ท่าน รวมเป็น ๙ ท่าน **กลุ่มที่ ๓ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน** ได้แก่ ระดับปราชญ์ชาวบ้านจำนวน ๒ ท่าน รวมทั้งหมด ๑๘ รูปหรือท่าน ได้แก่

กลุ่มที่ ๑ กลุ่มพระสังฆาธิการ ได้แก่

๑. พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ พุสธมโม ป.ธ.๙) เจ้าคณะภาค ๑๕ เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร

๒. พระธรรมปัญญาภรณ์ (ไพบูลย์ ชินวิโส ป.ธ.๗) เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดราชบุรี

๓. พระเทพสิทธิวิมล (ละเอียด สุทนโต) เจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เจ้าอาวาสวัดคลองวาฬ

๔. พระราชสุวรรณมณี (แคล้ว อุตตโม ป.ธ.๗) ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี

๕. พระวชิรธรรมคณี (ผ่อง สุวิโร ป.ธ.๕) เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี เจ้าอาวาสวัดหนองจอก

๖. พระสมุทธรรมคณี (จำลอง อาสโภ ป.ธ.๕) เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม เจ้าอาวาสวัดกลางเหนือ

๗. พระครูพิศาลวัชรกิจ (เชาวลิต มหาปญโญ) รองเจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี เจ้าอาวาสวัดนาพรม

กลุ่มที่ ๒ ข้าราชการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

๘. นายอเนก สีสมาตย์ อธิบดีกรมศิลปากร

๙. นางสาวนาริรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์ ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ จังหวัดราชบุรี
๑๐. นายณัฐกร จิรภัคพงศ์ ผู้อำนวยการสำนักพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม
๑๑. นายฉวีปวิชัย จินาพงศ์ ผู้อำนวยการสำนักพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี
๑๒. นายสุทธิรักษ์ หนูเนื่อง ผู้อำนวยการสำนักพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี
๑๓. นายเจริญ ศรีคำมูล ผู้อำนวยการสำนักพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
๑๔. นางประนอม คลังทอง วัฒนธรรมจังหวัดราชบุรี
๑๕. นายเกริกชัย ขาดีไทยไตรรงค์ วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
๑๖. นายบัญญัติ แสงดี วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม

กลุ่มที่ ๓ ประชาชนชาวบ้าน ได้แก่

๑๗. นายทองร่วง เอ็มโอรุ ศิลปินแห่งชาติ
๑๘. นายสาโรจน์ บุญประเสริฐ ศิลปินปุนปั้น

๓.๔.๒ การวิจัยเชิงปริมาณ

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยได้นำหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ขออนุญาตแจกแบบสอบถามในเขตปกครองคณะสงฆ์ จำนวน ๓๑๖ ชุด และเก็บรวบรวมไว้เมื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ มีการประยุกต์ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ ตามลำดับขั้นตอนการวิจัย ดังต่อไปนี้

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้อธิปไตยธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ รวมทั้งการลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ด้วยตนเองตามระเบียบวิธีวิจัยและตามหลักประเด็นโจทย์วิจัย วิธีดำเนินการวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) การสังเคราะห์เนื้อหา (Synthesis) ข้อมูลที่สอดคล้องกัน เพื่อแสวงหาคำคิดเห็นที่สอดคล้องกันในบางประการ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ และแนวทางในการกำหนดการประยุกต์ใช้อธิปไตยธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ และนำเสนอเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

- ๑) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง
- ๒) จัดลำดับข้อมูล
- ๓) การสัมภาษณ์
- ๔) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นและ
- ๕) สรุปผลการวิจัย

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถาม ได้จำนวน ๓๑๖ ชุด วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยการวิเคราะห์สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่ม ตัวอย่างและพรรณนาความคิดเห็นของพระสงฆ์ในการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ต่อกลยุทธการอนุรักษ์โบราณสถาน สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๓) เกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ยดังต่อไปนี้^๑

๑.๐๐ - ๑.๔๙	หมายถึงมี	ความเห็นด้วยน้อยที่สุด
๑.๕๐ - ๒.๔๙	หมายถึงมี	ความเห็นด้วยน้อย
๒.๕๐ - ๓.๔๙	หมายถึงมี	ความเห็นด้วยปานกลาง
๓.๕๐ - ๔.๔๙	หมายถึงมี	ความเห็นด้วยมาก
๔.๕๐ - ๕.๐๐	หมายถึงมี	ความเห็นด้วยมากที่สุด

๔) เกณฑ์การแปลผลส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานดังต่อไปนี้^๒

ต่ำกว่า ๐.๕๐	หมายความว่า	สอดคล้องกันมากที่สุด
๐.๐๕ - ๐.๙๙	หมายความว่า	สอดคล้องกันมาก
๑.๐๐ - ๑.๔๙	หมายความว่า	สอดคล้องกันปานกลาง
๑.๕๐ - ๑.๙๙	หมายความว่า	สอดคล้องกันน้อย
๒.๐๐ ขึ้นไป	หมายความว่า	สอดคล้องกันน้อยที่สุด

^๑พระมหาสุภกิจ สุภกิจใจ (ภักดีแสน) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา :กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอำเภอพล จังหวัดขอนแก่น, **ปริญญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า๑๐๓.

^๒บุญส่ง นิลแล้ว, “การประเมินหลักสูตรศึกษามหาบัณฑิตสาขาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่”, **ปริญญาการศึกษาคุณวุฒิบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๐), หน้า๕๕.

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อธิปไตยธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕” ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๘ รูป/คน รวมทั้งการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (Focus Group Discussion) จำนวน ๙ รูป/คน ดำเนินการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนาความ และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ด้วยการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๑๖ ชุด ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ผู้วิจัยแสดงผลการวิจัยตามลำดับ ดังต่อไปนี้

๔.๑ สภาพทั่วไปการอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

๔.๒ กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานตามความคิดเห็นของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

๔.๓ ผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

๔.๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้อธิปไตยธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๑ สภาพทั่วไปของการอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

สภาพปัญหาและอุปสรรคการอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๑๘ รูป/คน เพื่อให้เห็นถึงสภาพปัญหาและอุปสรรค พร้อมทั้งแนวทางสำหรับการพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถาน ดังต่อไปนี้

๔.๑.๑ สภาพทั่วไปของการอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักอธิปไตยธรรม

สภาพปัญหาและอุปสรรคการอนุรักษ์โบราณสถานด้านฉันทะ คือ ความพอใจ ได้แก่ ความมีใจรักใคร่สิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่ รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อยากทำสิ่งนั้นๆ ให้สำเร็จ อยากให้งานนั้นหรือสิ่งนั้นบรรลุ รักงานและรักจุดหมายของงาน ความรักความใฝ่ใจปรารถนาต่อภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้นๆ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) ทำงานด้วยความเต็มอกเต็มใจด้วยความสุขใจ เต็มใจทำ ฉันทะนี้มีความสำคัญอย่างมากๆ ต่อการทำงานทุกๆ อย่าง^๑

๒) พอใจรักใคร่ที่จะทำความดี ด้วยความเต็มใจและตั้งใจอย่างแรงกล้า ซึ่งความดีที่ควรทำ นั้นมีประการต่างๆ^๒

๓) ฉันทะคือความรักในการปฏิบัติธรรม อยากเข้าถึงธรรม มีความผูกสมัค รักใคร่ในธรรม อยากให้เข้าถึงดวงธรรม อยากถึงธรรมกาย อยากเข้าถึงได้ อยากได้สุขที่เกิดจาก การหยุดการนิ่ง ภายใน มีแค่ฉันทะพอ อย่าให้ฉันทะมีมากจนกระทั่งไปเป็นความอยาก เพราะฉะนั้นให้มี ฉันทะแค่นั้นพอ มีความรักมีความชอบมีความพึงพอใจที่จะเข้าถึงธรรมอย่างเย็นๆ เบาๆ สบาย พอฉันทะซึ่งเป็นหัวเรือใหญ่ เป็นหัวหน้าที่มั่งคั่งขึ้นได้ เดี่ยววิริยะความเพียรจะตามมาเอง^๓

๔) งานที่ทำอยู่ไม่ใช่งานที่รักเสียทีเดียว เราจะได้มีเวลาค้นหาและปรับเปลี่ยนตัวเอง หรือปรับศรัทธาของตัวเองให้เข้ากับงานที่ทำอยู่^๔

๕) การเป็นผู้บริหารต้องทำให้ลูกน้องมั่นใจว่าเราทำสำเร็จ ให้มีความสุขกับการทำงานและเมื่องานนั้นสำเร็จเราก็มีความสุข^๕

๖) การจะทำงานให้สำเร็จได้นั้น เราต้องวางเป้าหมายไว้ เพราะหากทำไม่สำเร็จ ก็เหมือนเป็นการหยิบโย่ง ขาดความน่าเชื่อถือ^๖

๗) ผู้บริหารมีงานมาก ก็จำเป็นต้องหาผู้ช่วย และมีสายตาทียาวไกลโดยพยายามกระจายงานตามศักยภาพ เมื่อใดที่ลูกน้องทำผิดแล้ว คุณเขาคือหน้าคนอื่น เขาจะรู้สึกไม่ดีไปตลอด ในขณะที่การชื่นชมลูกน้อง ต่อหน้าคนอื่น จะทำให้เขารู้สึกดี ตรงนี้ถือเป็นเคล็ดลับอีกขั้นหนึ่งที่ผู้บริหารพึงมี^๗

^๑สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสธมโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^๒สัมภาษณ์ พระราชสุวรรณมุนี (แคล้ว อุตตโม ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^๓สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณี (ผ่อง สุวีโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^๔สัมภาษณ์ พระเทพสิทธิวิมล (ละเอียด สุทนโต), เจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, เจ้าอาวาสวัดคลองวาฬ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^๕สัมภาษณ์ พระสมุทรธรรมคณี (จำลอง อาสโภ ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, เจ้าอาวาสวัดกลางเหนือ จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^๖สัมภาษณ์ พระธรรมปัญญาภรณ์ (ไพบูลย์ ชินวิโส ป.ธ.๗), เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดราชบุรี, ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^๗สัมภาษณ์ นายเกริกชัย ขาดีไทยไตรรงค์, วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

๘) ความพอใจในสิ่งนั้น ประารถนาที่จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ ไม่ว่าสิ่งที่เราพอใจ สิ่งที่เราปรารถนานั้น จะเป็นสิ่งที่เรากำลังทำอยู่แล้ว กำลังดำเนินการอยู่แล้ว หรือเป็นสิ่งที่เราเพียงแต่คิดอยากจะทำ ความพอใจ ชอบในสิ่งนั้น เป็นคุณธรรมข้อแรกที่จะทำสิ่งนั้นให้สำเร็จได้^๘

๙) รักในสิ่งที่ต้องการอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งมากกว่าสิ่งอื่นๆ เลือกสิ่งนั้นไว้ด้วยความพอใจอย่างยิ่งแล้วเห็นคุณค่ามากกว่าอย่างอื่นๆ คิดว่าดี มีคุณค่าสูง พอใจ โดยสรุปต้องทำสิ่งนั้นให้สำเร็จเป็นเป้าหมายหลัก^๙

๑๐) ความรัก ความพอใจที่จะเป็นศรัทธา ต่อสิ่งที่จะทำ สิ่งใดก็ตามทั้งที่เป็นชีวิต การดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ ฉันทะสร้างขึ้นได้จากการศึกษาหาความรู้ ประสบการณ์จนได้รับแก่นสาร มีความชอบเกิดขึ้น พึงพอใจต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้น จนเกิดสิ่งที่เรียกว่าศรัทธา ที่หนุนเนื่องอยู่ภายในบุคคล ผลักดันให้เกิดความต้องการจะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้น^{๑๐}

๑๑) มีความภาคภูมิใจในสิ่งที่ตัวเองทำอยู่ นั่นคือการงานในอาชีพของคุณ นี่คือพื้นฐานง่ายๆ ของเคล็ดลับการทำงานใดๆ ในประสบความสำเร็จ^{๑๑}

๑๒) ความพอใจ ในฐานะเป็นสิ่งที่ ตนถือว่า ดีที่สุด ที่มนุษย์เรา ควรจะได้ ข้อนี้ เป็นกำลังใจอันแรก ที่ทำให้เกิด คุณธรรม ข้อต่อไป ทุกข้อ^{๑๒}

๑๓) ทุกวันนี้หาบุคลากรที่มีความชำนาญในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมนั้นยากนักแต่ที่ยากยิ่งกว่าคือ การหาบุคลากรที่มีความรู้ ความชำนาญ และความเต็มใจที่จะทำงาน^{๑๓}

๑๔) บุคลากรไม่ใส่ใจรายละเอียดในงาน และไม่ละเอียดรอบคอบในขั้นตอนการอนุรักษ์โบราณสถานในวัด^{๑๔}

^๘สัมภาษณ์ นายฉัญปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^๙สัมภาษณ์ นายบัญญัติ แสงดี, วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๑๐}สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๑๑}สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๑๒}สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูแจ้ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๑๓}สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสสมโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๑๔}สัมภาษณ์ พระราชสุวรรณมุนี (แคล้ว อุตตโม ปธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

๑๕) จุดอ่อนของการอนุรักษ์โบราณสถานของคณะสงฆ์ คือ ไม่มีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง^{๑๕}

๑๖) การติดต่อประสานงานกับกรมศิลปากรเพื่ออนุรักษ์โบราณสถาน มีความล่าช้าทั้งในส่วน of คณะสงฆ์และส่วนของราชการ^{๑๖}

๑๗) จำนวนพระสงฆ์ในเขตปกครองมีจำนวนน้อยลง วัดกลายเป็นแหล่งธุรกิจ ดำเนินธุรกิจไป^{๑๗}

๑๘) งานแต่ละอย่างไม่มีทางที่คนจะขึ้นขอบไปทั้งหมดทุกระบวนการ แต่ถ้าคุณพอใจที่จะให้ดีขึ้น สบายใจที่จะต้องเจอมันทุกวันเราเรียกว่าความศรัทธา^{๑๘}

๑๙) ผู้บริหารมีงานมาก ก็จำเป็นต้องหาผู้ช่วย และมีสายตาวีแว่นโดยพยายามกระจายงานตามศักยภาพ เมื่อใดที่ลูกน้องทำผิดแล้ว ดุเขาต่อหน้าคนอื่น เขาจะรู้สึกไม่ดีไปตลอด ในขณะที่การชื่นชมลูกน้อง ต่อหน้าคนอื่น จะทำให้เขารู้สึกดี^{๑๙}

๒๐) ขาดความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่ทำ เพราะไม่ศรัทธาในสิ่งที่ทำ ไม่มีความตั้งใจแน่วแน่ที่จะปฏิบัติงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย^{๒๐}

๒๑) ไม่มีความใส่ใจในงานที่ทำ ไม่ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเองหรือปรับศรัทธาของตนเองให้เข้ากับงานที่ทำอยู่^{๒๑}

๒๒) ผู้ที่ทำงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ไม่มีความพึงพอใจในงานที่ทำเนื่องมาจากค่าตอบแทนน้อยแต่งานที่ทำระยะยาว^{๒๒}

^{๑๕}สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณี (ผ่อง สุวีโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๑๖}สัมภาษณ์ พระเทพสิทธิวิมล (ละเอียด สุทนโต), เจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, เจ้าอาวาสวัดคลองวาฬ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๑๗}สัมภาษณ์ พระสมุทรธรรมคณี (จำลอง อาสโก ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, เจ้าอาวาสวัดกลางเหนือ จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๑๘}สัมภาษณ์ พระธรรมปัญญาภรณ์ (ไพบุลย์ ชินวิโส ป.ธ.๗), เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดราชบุรี, ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๑๙}สัมภาษณ์ นายเกริกชัย ขาดีไทยไตรรงค์, วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๒๐}สัมภาษณ์ นายณัฐปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๒๑}สัมภาษณ์ นายบัญญัติ แสงดี, วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๒๒}สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

๒๓) คนรุ่นใหม่ไม่ให้ความสำคัญ ไม่สนใจ และไม่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน
ที่ถูกต้อง^{๒๓}

๒๔) ประชาชนทั่วไปและในท้องถิ่นขาดการตระหนัก ถึงคุณค่าของโบราณสถาน^{๒๔}

๒๕) ทำด้วยความพากเพียร ขยันไม่ย่อท้อต่อกิจการงานที่ทำ^{๒๕}

๒๖) ทำความเข้าใจและพอใจในการกระทำ มีความตั้งใจที่จะทำให้นั้นๆ ให้สำเร็จ^{๒๖}

๒๗) ทำใจให้ชอบในงานที่ทำ คือไม่มีสิ่งที่ชอบก็ให้ชอบในสิ่งที่มี ฝึกปรับจิตใจให้ชอบหรือ
พอใจในงานที่ทำ^{๒๗}

๒๘) ได้ทำงานตัวเองชอบและชำนาญ ได้กำลังใจจากการทำงานได้ผลตอบแทนดีทุกด้าน^{๒๘}

๒๙) พอใจต่องานที่ทำกรรมที่ก่อ สลัดตัวกามฉันทะ มีคุณธรรม จริยธรรม สังคม การเมือง
และกฎหมาย^{๒๙}

๓๐) มีความรักต่องานที่ตนเองกำลังทำ มีความศรัทธาต่อสิ่งที่ตนเองทำ ตั้งใจแน่วแน่ ฝึกฝน
ในสิ่งที่ตนเองทำอยู่^{๓๐}

๓๑) โอกาสย่อมเป็นมีความสำเร็จในความจริงของผลงาน เป็นแรงจูงใจให้ทำงานให้ดี^{๓๑}

^{๒๓}สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์,
๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๒๔}สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูแจ้ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน
๒๕๕๗.

^{๒๕}สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสสมโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐม
เจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๒๖}สัมภาษณ์ พระราชสุวรรณมุนี (แคล้ว อุตตโม ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาส
วัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๒๗}สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณี (ผ่อง สุวิโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก
จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๒๘}สัมภาษณ์ พระเทพสิทธิวิมล (ละเอียด สุนโต), เจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, เจ้าอาวาส
วัดคลองวาฬ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๒๙}สัมภาษณ์ พระสมุทรธรรมคณี (จำลอง อาสโภ ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, เจ้าอาวาส
วัดกลางเหนือ จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๓๐}สัมภาษณ์ พระธรรมปัญญาภรณ์ (ไพบูลย์ ชินวิโส ป.ธ.๗), เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี, เจ้าอาวาส
วัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดราชบุรี, ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๓๑}สัมภาษณ์ นายเกริกชัย ขาดีไทยไตรรงค์, วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

๓๒) แรงผลักดันในการทำงานให้บรรลุตามเป้าหมายให้สามารถผ่านอุปสรรคได้ รักและยินดีในงานที่ตนรับผิดชอบ^{๓๒}

๓๓) ได้สามัคคีกันในการทำงาน และมีการต่อยอดในงานที่รับผิดชอบ^{๓๓}

๓๔) มีความรับผิดชอบในการทำงานและได้ทำงานตามที่ตัวเองจำเรียนมา และมีความพอใจในงานนั้นๆ^{๓๔}

๓๕) ศึกษาจุดด้อย ข้อบกพร่อง จุดแข็งของตนเองสม่ำเสมอ มีความอดทน ต่อสถานการณ์ต่างๆ ในสถานที่ทำงาน^{๓๕}

๓๖) งานแต่ละอย่างนั้น ไม่มีทางที่ใครจะขึ้นขอบไปทั้งหมดทุกระบวนการ ดังนั้นถ้าพอใจที่จะทำและมีความสุขกับงาน เชื่อว่างานที่คุณทำอยู่ต้องออกมาดีแน่ๆ^{๓๖}

๓๗) บุคลากรและสถานที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงาน^{๓๗}

๓๘) ไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐในการที่จะอนุรักษ์โบราณสถาน^{๓๘}

๓๙) มีความแตกแยกทั้ง ๒ ฝ่ายคือทั้งทางฝ่ายพระสังฆาธิการและหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน^{๓๙}

๔๐) อุปสรรคอาจมีเวลาจำกัดในงานที่มีเวลาน้อยจึงรีบทำงานนั้น เมื่องานออกมาก็จะเสร็จทันเวลา แต่ไม่มีความเรียบร้อย เป็นระเบียบ^{๔๐}

^{๓๒} สัมภาษณ์ นายฉัฐปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๓๓} สัมภาษณ์ นายบัญญัติ แสงดี, วัดนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๓๔} สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๓๕} สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๓๖} สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูแจ้ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสธมโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๓๘} สัมภาษณ์ พระราชสุวรรณมุนี (แคล้ว อุตตโม ปธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๓๙} สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณิ (ผ่อง สุวิโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๔๐} สัมภาษณ์ พระเทพสิทธิวิมล (ละเอียต สุทนต์), เจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, เจ้าอาวาสวัดคลองวาฬ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

๔๐) บุคลากรอาจจะไม่มีความรู้เพียงพอในการปฏิบัติงาน และยังไม่พอใจกับหน้าที่ในการปฏิบัติงานที่ตนได้รับมอบหมาย^{๔๑}

๔๑) ขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน บุคลากรขาดความสามัคคีในหมู่คณะ^{๔๒}

๔๒) ไม่ชวนช่วยในการทำงาน ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องงานที่ปฏิบัติ^{๔๓}

๔๓) ขาดความสัมพันธ์อันดีต่อผู้ร่วมงาน ขาดประสิทธิภาพในการทำงาน ทำแบบขอไปที^{๔๔}

๔๔) การขาดงบประมาณสนับสนุนจากทั้งภาครัฐและหน่วยงานท้องถิ่น หรืองบประมาณจำกัด ไม่เพียงพอในการทำนุบำรุงโบราณสถาน^{๔๕}

๔๕) มรดกทางวัฒนธรรมในปัจจุบันอยู่ในขั้นวิกฤติ อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ ไม่มีทิศทางแน่นอน ทำให้เกิดความขัดแย้งในหลายๆ มิติ^{๔๖}

๔๖) การอนุรักษ์โบราณสถานในปัจจุบันเป็นไปอย่างรีบเร่งตามกระแสวัตถุนิยมที่หลากหลายเข้ามาในประเทศไทย โดยมีกรอบการปิดป้องประมาณมากำหนด ทำให้ขาดความประณีตละเอียดอ่อน^{๔๗}

๔๗) ในปัจจุบันเยาวชนยังมองว่าโบราณสถานหรือมรดกทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งไร้ค่า โบราณและน่าเบื่อหน่าย ส่งผลให้ขาดจิตสำนึกรักและหวงแหน^{๔๘}

^{๔๑}สัมภาษณ์ พระสมุทรธรรมคณี (จำลอง อาสโภ ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, เจ้าอาวาสวัดกลางเหนือ จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๔๒}สัมภาษณ์ พระธรรมปัญญาภรณ์ (ไพบุลย์ ชินวิโส ป.ธ.๗), เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดราชบุรี, ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๔๓}สัมภาษณ์ นายเกริกชัย ชาติไทยไตรรงค์, วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๔๔}สัมภาษณ์ นายฉวีปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๔๕}สัมภาษณ์ นายบัญญัติ แสงดี, วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๔๖}สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๔๗}สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๔๘}สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูแจ้ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

ตารางที่ ๔.๑ : แสดงตารางสรุปความถี่ ร้อยละ และจำนวนผู้ตอบประเด็นสภาพปัญหาและอุปสรรค การอนุรักษ์โบราณสถานโดยหลักอิทธิบาท ๔ ด้านฉันทะ

ประเด็น	ปริมาณ	
	ความถี่	รูป/คนที่
๑. ขาดงบประมาณสนับสนุนจากทั้งภาครัฐและหน่วยงานท้องถิ่น หรืองบประมาณจำกัด ไม่เพียงพอในการทำนุบำรุงโบราณสถาน	๑๕	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙, ๑๐, ๑๔, ๑๕, ๑๗, ๑๖, ๑๘
๒. ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องงานที่ปฏิบัติ	๑๒	๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙, ๑๐, ๑๔, ๑๕, ๑๗
๓. ขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน บุคลากรขาดความสามัคคีในหมู่คณะ	๔	๓, ๖, ๑๗, ๑๘

สภาพปัญหาและอุปสรรคการอนุรักษ์โบราณสถานด้านวิริยะ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในแต่ละเขตปกครองคณะสงฆ์ จะพบว่ามีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) วิริยะมีความสำคัญต่อการทำงานทางใจ คือ จะให้สำเร็จได้ต้องมีวิริยะความพากเพียร นั่งนึก อย่างเดียวไม่สำเร็จ ต้องลงมือทำถึงจะสำเร็จ^{๔๙}

๒) เราจะต้องป้องกันศัตรูตัวร้ายที่มาทำร้ายวิริยะ คือ อบายมุข ทั้งการสูบบุหรี่ ดื่มเหล้า การเที่ยวเตร่เฮฮา การสูบบุหรี่ต่างๆ ความเจ้าชู้ คบคนไม่ดีความเกียจคร้านต่างๆ ใครเคยดื่มเหล้าหัวราน้ำ ต้องเพลา ต้องเลิกต้องงด ฯลฯ เพราะสิ่งเหล่านี้ทำให้เสียสุขภาพ เมื่อสุขภาพไม่ดีพอถึงคราวจะทำงาน ก็ไม่อย่างทำ ดื่มเหล้ามาเมาตื่นเช้าก็ยังมีนอยุ่ ยังไม่สร้าง ทำให้ขยันไม่ออกเพราะสภาพร่างกายไม่พร้อม พักผ่อนไม่พอ ร่างกายไม่แข็งแรง ต้องเว้นอบายมุขเสียก่อน เมื่อสุขภาพดี จึงจะทำงานได้^{๕๐}

^{๔๙}สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสฺสธมฺโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๕๐}สัมภาษณ์ พระราชสุวรรณมุนี (แคล้ว อุตฺตโม ปธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

๓) ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้งทางพระพุทธศาสนา คือ “ภิกษุยอมเจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยวิริยสมาธิและปธานสังขาร”^{๕๑}

๔) งานทุกอย่างจะสำเร็จได้ต้องอาศัยความขยันหมั่นเพียร ความวิริยะจึงเป็นเครื่องมืออีกอย่างหนึ่งที่จะนำคุณไปสู่ความสำเร็จได้ ยิ่งคุณขยันเท่าไรผลตอบแทนที่คุณจะได้รับมันก็มีมากเท่านั้น ที่สำคัญความวิริยะจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยความรักในงานจากฉันทะนั่นเอง^{๕๒}

๕) ความวิริยะไม่ใช่การทำงานแบบเอาเป็นเอาตาย แต่เป็นการหมั่นฝึกฝนตนเองต่างหาก จะต้องขยันด้วยกันทั้งหัวหน้าและลูกน้อง ยิ่งผู้เป็นหัวหน้ายิ่งสำคัญมาก ถ้าเป็นคนเกียจคร้าน คิดกินแรงอย่างเดียว ลูกน้องก็มักขยันไปได้ไม่กี่วัน^{๕๓}

๖) ความพากเพียร หมายถึง การกระทำที่ติดต่อ ไม่ขาดตอน เป็นระยะยาว จนประสบความสำเร็จ คำนี้มีความหมายของความกล้าหาญ เจืออยู่ด้วย^{๕๔}

๗) เมื่อเริ่มทำงาน และเห็นความสำคัญของงานที่ทำ ท่านก็จะมีความมานะพยายามที่จะทำงานนั้นให้ประสบความสำเร็จอย่างดีที่สุด หรือรับผิดชอบงานนั้นอย่างเต็มกำลังความสามารถที่เรามีอยู่ และก็จะพยายามทำงานนั้นให้ดีที่สุดอยู่เสมอๆ^{๕๕}

๘) ความเพียรพยายาม ที่จะทำสิ่งนั้นอย่างไม่ทอดทิ้ง ไม่เลิกล้มความตั้งใจเสียก่อน - เมื่อเราชอบในสิ่งนั้นแล้ว ถ้าเป็นสิ่งที่เรากำลังทำอยู่ เราต้องทำไปด้วยความขยันหมั่นเพียร ใช้ความพยายามทุ่มเททำในสิ่งนั้นให้สำเร็จ หรือถ้าเป็นสิ่งที่เราเพียงแต่คิดอยากจะทำ เราก็ต้องเพียรพยายามหาหนทางที่จะทำสิ่งที่เราปรารถนาให้ได้เสมอ เป็นคุณธรรมข้อที่สองที่จะทำสิ่งนั้นให้สำเร็จได้^{๕๖}

๙) เมื่อตกลงจะทำอะไรแล้วก็วางแผนการดำเนินงานต่างๆ อย่างมีขั้นตอน แล้วดำเนินการทำอย่างรอบคอบ เอาใจใส่ สม่ำเสมอ อย่างเต็มที่ ติดตามทุกขั้นตอน^{๕๗}

^{๕๑} สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณี (ผ่อง สุวีโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๕๒} สัมภาษณ์ พระเทพสิทธิวิมล (ละเอียด สุทนโต), เจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, เจ้าอาวาสวัดคลองวาฬ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๕๓} สัมภาษณ์ พระสมุทรธรรมคณี (จำลอง อาสโม ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, เจ้าอาวาสวัดกลางเหนือ จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๕๔} สัมภาษณ์ พระธรรมปัญญาภรณ์ (ไพบูลย์ ชินวิโส ป.ธ.๗), เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดราชบุรี, ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๕๕} สัมภาษณ์ นายเกริกชัย ขาติไทยไตรรงค์, วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๕๖} สัมภาษณ์ นายณัฐปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๕๗} สัมภาษณ์ นายบุญฤดี แสงวดี, วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

๑๐) มุ่งมั่นที่จะทำสิ่งที่ศรัทธานั้นให้สำเร็จ ไม่ย่อท้อต่อปัญหา มีปัญหาที่แก้ไขด้วยความอดทน กล้าหาญ และกล้ารับผิดชอบ ด้วยเหตุและผล สิ่งใดที่เป็นการที่เกี่ยวข้องกับวิชาการ ความรู้ก็นำวิชาการองค์ความรู้ หลักการเข้ามาแก้ไขปัญหา หากไม่เกี่ยวข้องก็ใช้สามัญสำนึกในการแก้ไขปัญหา^{๕๘}

๑๑) ความพากเพียร หมายถึง การกระทำที่ติดต่อกัน ไม่ขาดตอน เป็นระยะยาว จนประสบความสำเร็จ คำนี้ มีความหมายของ ความกล้าหาญ เจืออยู่ด้วย ส่วนหนึ่ง^{๕๙}

๑๒) ขยันหมั่นเพียรกับงาน ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีความขยันหมั่นเพียร ในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้ง หมั่นฝึกฝนตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น^{๖๐}

๑๓) มีความพยายามน้อยโดยจริตของมนุษย์ทั่วไป ย่อท้อต่อการทำงาน^{๖๑}

๑๔) ความอดทนเป็นเครื่องมือสำหรับคนใจเย็นและใจงามด้วย ไม่ใช่มีทะเลาะดุดันรบเร้าและรุ่มร้อน เพราะมันจะทำให้มีโอกาสผิดพลาดได้ง่าย หรือสูญเสียความอดทนในที่สุด ดังนั้น ความวิริยะอุสาหะ จึงเป็นวิถีทางของบุคคลที่หาญกล้าและหายท่าต่ออุปสรรคใดๆทั้งมวล^{๖๒}

๑๕) เพียรไปในทางกามฉันทะ ขาดการไตร่ตรองและมองหาแก่นสาร^{๖๓}

๑๖) ความวิริยะไม่ใช่ความอดทนอย่างเอาเป็นเอาตายหรือต้องให้ได้เสมอ แต่มันคือความแยบยลและเลือกที่จะทำบางอย่างเพื่อรักษาศรัทธาไว้หรือเพื่อรอวาระที่เหมาะสมอันหมายถึงการบรรลุผลแห่งศรัทธา^{๖๔}

๑๗) มีความประมาทในการทำงาน ไม่สู้งานที่ตนเองได้รับหน้าที่ ไม่กล้าตัดสินใจ^{๖๕}

^{๕๘}สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๙}สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๖๐}สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูแจ้ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๖๑}สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสธมโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๖๒}สัมภาษณ์ พระราชสุวรรณมุนี (แคล้ว อุตตโม ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๖๓}สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณี (ผ่อง สุวีโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๖๔}สัมภาษณ์ พระเทพสิทธิวิมล (ละเอียด สุทนโต), เจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, เจ้าอาวาสวัดคลองวาฬ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๖๕}สัมภาษณ์ พระสมุทรธรรมคณี (จำลอง อาสโภ ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, เจ้าอาวาสวัดกลางเหนือ จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

๑๘) จะต้องขยันด้วยกันทั้งหัวหน้าและลูกน้อง ยิ่งผู้เป็นหัวหน้ายิ่งสำคัญมาก ถ้าเป็นคนเกียจคร้าน คิดกินแรงอย่างเดียว ลูกน้องก็มักขยันไปได้ไม่กี่น้ำ เดียวก็รามือกันหมด แต่ถ้าหัวหน้าเอาภาระงาน ก็จะสามารถดึงลูกน้องให้ขยันขันแข็งขึ้นด้วย^{๖๖}

๑๙) วิริยะไม่ใช่การทำงานแบบเอาเป็นเอาตาย แต่เป็นการหมั่นฝึกฝนตนเองให้มีความพยายาม^{๖๗}

๒๐) เกิดความย่อท้อต่อปัญหาอุปสรรคใดๆ ที่อาจจะปล่อยวางหรือวางใจได้^{๖๘}

๒๑) บุคลากร ขาดความเพียร ไม่รู้จักปรับเปลี่ยนตนเองให้เป็นคนดีมีความเพียร งานหนักไม่เอาเบาไม่สู้^{๖๙}

๒๒) บุคลากรไม่ต้องใจทำงาน ไม่สู้งานและชอบหนีปัญหาจึงไม่ประสบความสำเร็จ^{๗๐}

๒๓) วิริยะไม่ใช่หมายถึง การทำงานแบบหามรุ่งหามค่ำ มีหัวนโหวดแวกออกนอกกลุ่มนอกทาง^{๗๑}

๒๔) กลัวความผิดพลาดและงกกล้าแสดงออกซึ่งความรับผิดชอบต่อความล้มเหลวของตัวเองอย่าทอดทิ้งงานหนักและงานมากให้คิดว่าทำมากรู้มากเก่งมากขึ้น อย่าบ่นว่าไม่มีเวลาเพราะเวลาไม่มีเท่าเดิม ฯลฯ^{๗๒}

๒๕) ถ้าอยากประสบความสำเร็จในชีวิตไม่ว่าจะทำธุรกิจการงานอะไรก็ตาม ทางโลกหรือทางธรรม เราต้องมีวิริยะ ความขยันหมั่นเพียร^{๗๓}

^{๖๖} สัมภาษณ์ พระธรรมปัญญาภรณ์ (ไพฑูริย์ ชินวิโส ป.ธ.๗), เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี, เจ้าอาวาส วัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดราชบุรี, ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๖๗} สัมภาษณ์ นายอเนก สีหามาศย์, อธิบดีกรมศิลปากร, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๗.

^{๖๘} สัมภาษณ์ นายฉัฐปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๖๙} สัมภาษณ์ นายบัญญัติ แสงดี, วัดนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๗๐} สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๗๑} สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๗๒} สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูแจ้ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๗๓} สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสธมโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

- ๒๖) ความวิริยะจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยความรักในงานจากฉันทีมนั่นเอง^{๗๔}
- ๒๗) เกิดความมุ่งมั่นทุ่มเท เป็นความมุ่งมั่นทุ่มเททั้งกายและใจ ที่จะเรียนรู้และทำให้เข้าถึงแก่นแท้ของสิ่งนั้นเรื่องนั้น ถ้าหากกระทำก็จะทำจนเชี่ยวชาญ^{๗๕}
- ๒๘) เราจะต้องป้องกันศัตรูตัวร้ายที่มาทำร้ายวิริยะ คือ อบายมุข ทั้งการสับสนหวั่นไหว การเที่ยวเตร่เฮฮา การสับสนหวั่นไหว ความเจ้าชู้ คบคนไม่ดี ความเกียจคร้านต่างๆ^{๗๖}
- ๒๙) เกิดความสำเร็จที่ได้มาจากหยาดเหงื่อแรงงาน ไม่ใช่ได้ทรัพย์สินมาอย่างลอยๆ ไม่มีที่มาที่ไป^{๗๗}
- ๓๐) มีความหวังที่จะเอาชนะอุปสรรคทั้งปวง โดยมีศรัทธาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ นำใจและเตือนใจ ความอดทนเป็นเครื่องมือสำหรับคนใจเย็นและใจงามด้วย^{๗๘}
- ๓๑) เกิดศรัทธาที่มั่นคงด้วยไม่ว่าจะมีอุปสรรคใดๆมากกระทบก็ตามก็จะไม่เปลี่ยนแปลง แต่อาจปล่อยวางหรือวางเฉยในบางเวลาบางสถานการณ์บ้าง เพื่อรอสถานะที่เหมาะสมกว่า^{๗๙}
- ๓๒) คงไม่มีคนไหนประสบความสำเร็จโดยปราศจากความเพียร เป็นคำคมที่แปลง่ายแต่ความหมายเห็นดื้นน้อยยิ่งนัก เพราะความวิริยะนั้นเป็นเครื่องมืออีกอย่างหนึ่งที่จะนำคุณไปสู่ความสำเร็จ ได้^{๘๐}
- ๓๓) เกิดความสุขในการทำงานเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ร่วมกับความขยันหมั่นเพียร ไม่เฉยชาที่จะต้อนรับลูกค้า กระตือรือร้นอยู่เสมอ มีวินัยในการทำงาน^{๘๑}

^{๗๔} สัมภาษณ์ พระราชสุวรมณีนี (แคล้ว อดุลโม บธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๗๕} สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณี (ผ่อง สุวีโร บธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๗๖} สัมภาษณ์ พระเทพสิทธิวิมล (ละเอียด สุนโต), เจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, เจ้าอาวาสวัดคลองวาฬ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๗๗} สัมภาษณ์ พระสมุทรธรรมคณี (จำลอง อาสโภ บธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, เจ้าอาวาสวัดกลางเหนือ จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๗๘} สัมภาษณ์ พระธรรมปัญญาภรณ์ (ไพบุลย์ ชินวิโส บธ.๗), เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดราชบุรี, ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๗๙} สัมภาษณ์ นายเกริกชัย ขาติไทยไตรรงค์, วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๘๐} สัมภาษณ์ นายฉวีปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๘๑} สัมภาษณ์ นายบัญญัติ แสงดี, วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

๓๔) ถ้าเราชอบอะไรแล้ว ไม่ต้องมีคนบอก ไม่ต้องมีคนใช้ ถึงเวลาเราก็จะทำเองเลย เพราะเราชอบ จิตใจจะอยู่กับสิ่งนั้นๆ การกระทำจะเป็นไปได้อย่างดี ผลต่างๆที่ปรารถนา ก็จะตามมา^{๘๒}

๓๕) ได้แก่การกระทำเพื่อให้ได้มาบำบัดความต้องการให้มีความมั่งคั่งอุดมสมบูรณ์ มีความเป็นอยู่ที่มั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ^{๘๓}

๓๖) การจะทำได้จะให้ประสบความสำเร็จนั้นต้องมีความเพียรทำอย่างสม่ำเสมอ ไม่ขี้เกียจในการทำงาน ความพยายามอยู่ที่ไหนความสำเร็จก็อยู่ที่นั่น นี่เป็นความจริง^{๘๔}

๓๗) มีฉันทะหลอกๆ หรือศรัทธาหลอกๆ ทั้งโกหกตัวเองและหลอกผู้อื่น เพื่ออะไรนั้น ผลงานที่เขาทำจะชี้ชัดออกมาเองว่าทำเพื่ออะไร ดังนั้น นักวิจัยท้องถิ่น จึงต้องมีใจที่รักต่อคนท้องถิ่นและรักต่อการทำงานวิจัยเพื่อแก้ปัญหาคนท้องถิ่น อันเป็นศรัทธาสูงสุด

๓๘) บุคลากร จึงต้องมีใจที่รักต่อคนท้องถิ่นและรักต่อการทำงานวิจัยเพื่อแก้ปัญหาคนท้องถิ่น อันเป็นศรัทธาสูงสุด หากไม่เป็นเช่นนั้น ก็ได้แต่เพียงศรัทธาปากเปล่าที่ไร้แก่นงาของความมุ่งมั่นและทุ่มเท หากแต่มีศรัทธาอื่นให้ครุ่นคิดและกระทำอยู่

๓๙) บุคลากรมีความมุงทะลุคุดนรบเร้าและรุ่มร้อน เพราะมันจะทำให้มีโอกาสผิดพลาดได้ง่าย หรือสูญเสียความอดทนในที่สุด ดังนั้น ความวิริยะอุสาหะ จึงเป็นวิถีทางของบุคคลที่หาญกล้าและท้าทาย ทำต่ออุปสรรคใดๆทั้งหมด

๔๐) ปัญหาของมนุษย์ ซึ่งเป็นเรื่องเศรษฐกิจเข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะจุดหมายด้านเศรษฐกิจของมนุษย์นั้น คือการพยายามหาวัตถุ สิ่งของมาบำบัด หรือสนองตอบความต้องการของมนุษย์

๔๑) ยอมแพ้ต่อความเกียจคร้าน ความขี้เกียจ ความเฉื่อยชา ซึมเซา คือบางที่ขี้เกียจอยากจะพัก อยากจะนอน อยากจะเล่น แต่ก็ยอมแพ้ต่อความอยากเหล่านั้น ไม่ขี้เกียจแข่งใจสู้ ต้องทำไปไม่ยอมแพ้^{๘๕}

๔๒) จะต้องขยันด้วยกันทั้งหัวหน้าและลูกน้อง ยิ่งผู้เป็นหัวหนายิ่งสำคัญมาก ถ้าเป็นคนเกียจคร้าน คิดกินแรงอย่างเดียว ลูกน้องก็มักขยันไปได้ไม่กี่น้ำ เดียวก็รามือกันหมด แต่ถ้าหัวหน้าเอาการเอางาน ก็จะสามารถดึงลูกน้องให้ขยันขันแข็งขึ้นด้วย^{๘๖}

^{๘๒} สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๘๓} สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๘๔} สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูแจ้ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๘๕} สัมภาษณ์ พระสมุทรธรรมคณี (จำลอง อาสโภ ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, เจ้าอาวาสวัดกลางเหนือ จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๘๖} สัมภาษณ์ นายอนงค์ สิทาตย์, อธิบดีกรมศิลปากร, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๗.

๔๓) ท้อถอยงานหนักและงานมากให้คิดว่าทำมากรู้มากเก่งมากขึ้น อย่าบ่นว่าไม่มีเวลาเพราะเวลามีเท่าเดิม ฯลฯ^{๘๗}

๔๔) ต้องระวังและละอกุศลหรือความเพียรในการทำและรักษากุศลเป็นต้นด้วย ความกล้าหาญไม่กลัวต่อความยากลำบาก^{๘๘}

๔๕) ความเกียจคร้านทำให้งานต่อเนื่องถ้าขาดวิริยะจะเป็นคน อ่อนแอหนีที่ยากไปหาแต่ที่ง่ายทำอะไรไม่สำเร็จขาดความก้าวหน้ามีแต่งงานค้างกลายเป็นคนหย่อน สมรรถภาพ^{๘๙}

๔๖) ไม่มีการตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง ทำให้งานไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร^{๙๐}

๔๗) ขาดแรงจูงใจที่จะทำให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างไม่ย่อท้อ อดทนและอดกลั้นต่อสภาพปัญหาและอุปสรรคต่างๆ^{๙๑}

๔๘) ทั้งหัวหน้าและลูกน้องทำงานแบบขอไปทีไม่มีความพยายามที่จะทำงานให้ดียิ่งๆ ขึ้นขาดประสบการณ์ ไม่มีความอดทนต่อการทำงาน^{๙๒}

ตารางที่ ๔.๒ : แสดงตารางสรุปความถี่ ร้อยละ และจำนวนผู้ตอบประเด็นสภาพปัญหาและอุปสรรค การอนุรักษ์โบราณสถานโดยหลักอิทธิบาท ๔ ด้านวิริยะ

ประเด็น	ปริมาณ	
	ความถี่	รูป/คนที่
๑. ความเกียจคร้าน ขาดความวิริยะในการทำงาน	๑๓	๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙, ๑๑, ๑๔, ๑๕, ๑๗, ๑๖
๒. ปฏิบัติงานอย่างย่อท้อ ขาดความอดทนและอดกลั้นต่อสภาพปัญหาและอุปสรรคต่างๆ	๑๒	๑, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙, ๑๑, ๑๔, ๑๕, ๑๘

^{๘๗}สัมภาษณ์ นายเกริกชัย ขาดีไทยไตรรงค์, วัดนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๘๘}สัมภาษณ์ นายฉวีปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๘๙}สัมภาษณ์ นายบัญญัติ แสงดี, วัดนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๙๐}สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๙๑}สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๙๒}สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูแจ้ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

สภาพปัญหาและอุปสรรคการอนุรักษ์โบราณสถานด้านจิตตะ

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในแต่ละเขตปกครองคณะสงฆ์ จะพบว่ามีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) การทำงานของจิตตะเป็นการทำงานอย่างต่อเนื่องในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ซึ่งคนที่มีจิตตะอย่างสมบูรณ์ไม่ว่าจะกระทำกิจใด ก็พัฒนาแนวทางการทำกิจกรรมนั้นๆ อย่างต่อเนื่องไปจนกว่า จะสำเร็จ ลักษณะการทำงานซ้ำๆ บ่อยๆ เป็นลักษณะที่สำคัญของจิตตะ^{๙๓}

๒) การทำสมาธิซ้ำๆ จนเกิดเป็นนิสัยขาดไม่ได้ ซึ่งเป็นการแสดงว่าคนๆ นั้น มีจิตตะที่สมบูรณ์ ซึ่ง จะแตกต่างจากวิริยะที่เป็นความกล้าในการเปลี่ยนแปลง แต่จิตตะเป็นการตอกย้ำซ้ำๆ ในงานนั้นๆ^{๙๔}

๓) การสร้างจิตตะ ถ้าเราต้องการจะทำสิ่งใด ต้องสร้างบรรยากาศรอบตัวให้เอื้อต่อ สิ่งนั้น เช่น จะนั่งสมาธิ ก็ต้องสร้างบรรยากาศการปฏิบัติธรรม จัดสถานที่ให้อำนวยต่อการปฏิบัติ พุดคุยกันเรื่องธรรมะ และสิ่งสำคัญประการหนึ่งของบรรยากาศ ก็คือ บรรยากาศพื้นฐานให้ใจสบาย ใจสงบ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการทำกิจกรรมทางโลกทุกอย่าง ก็ต้องเริ่มจากการรักษาความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย^{๙๕}

๔) จิตใจที่จดจ่อกับงานล้วนเกิดผลดีต่องานที่ทำ จิตตะเป็นธรรมะที่แสดงถึงสติ ความรอบคอบและความรับผิดชอบที่จะตามมา ซึ่งในสังคมการทำงานปัจจุบันนี้ มุ่งเน้นแย่งชิงตำแหน่งกัน และขัดขวางจนลืมนึกไปว่า งานที่ตนเองต้องรับผิดชอบนั้นคือสิ่งใดกันแน่ จิตตะจึงมีความสำคัญในการทำงานโดยไม่วกแวกออกไปนอกกลุ่มนอกทาง^{๙๖}

๕) จิตตะจะเป็นเสมือนรื้อของเส้นทางที่ไม่ให้ไขว่เขวออกนอกทางสู่ความสำเร็จได้ อย่างไรก็ดี ปกติคนที่ใดเป็นผู้ใหญ่รับผิดชอบ มักจะใส่ใจกับงานอยู่แล้ว เพราะธรรมชาติจะทำให้หยุดคิดยาก แต่เสียอยู่อย่างเดียวคือ ชอบคิดเจ้าก็เจ้าการแต่เรื่องงานของคนอื่น คอยติ คอยสอดแทรก คอยวิพากษ์วิจารณ์ ในขณะที่ธุระของตัวเองกลับไม่คิดไม่ดู ซึ่งไม่ส่งผลให้งานของเราดีขึ้น^{๙๗}

^{๙๓}สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสธมโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๙๔}สัมภาษณ์ พระราชสุวรรณมุนี (แคล้ว อุตตโม ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๙๕}สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณี (ผ่อง สุวีโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๙๖}สัมภาษณ์ พระเทพสิทธิวิมล (ละเอียด สุทนโต), เจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, เจ้าอาวาสวัดคลองวาฬ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๙๗}สัมภาษณ์ พระสมุทรธรรมคณี (จำลอง อาสโภ ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, เจ้าอาวาสวัดกลางเหนือ จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

๖) ความเอาใจใส่ หมายถึง ความเอาใจรับผิดชอบงาน ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีจิตใจ หรือสมาธิจดจ่อกับงานที่ทำ รวมถึง มีความรอบคอบและความรับผิดชอบในงานที่ทำอย่างเต็มสติกำลัง ความคิดฝักใฝ่ เอาใจใส่อยู่กับสิ่งที่ทำ หนักแน่น มั่นคง ไม่โลเล^{๙๘}

๗) ในขณะที่เรากำลังทำงานนั้นๆอยู่ เราต้องดูแลเอาใจใส่จดจ่อกับงานที่เราทำนั้น ไม่วอกแวก ทำงานด้วยสมาธิ ไม่สะเพร่า หรือถ้าเป็นสิ่งที่เราปรารถนาอยากจะทำ เราก็ต้องมุ่งมั่นเตรียมตัวเราทุกวิถีทางที่จะได้ไปสู่จุดมุ่งหมายนั้นให้จงได้^{๙๙}

๘) การที่คนเรามีความคิดผูกพันจดจ่อสนใจใน เรื่องใดเรื่องหนึ่ง คนผู้นั้นจะไม่สนใจรับรู้เรื่องอื่นๆ ย่อมเป็นเหตุให้เกิดสมาธิพร้อมกับความคิดจดจ่อ สนใจนั้น^{๑๐๐}

๙) ทำงานแบบมีการติดตาม ตรวจสอบ เอาใจใส่ มีการกำหนดระยะเวลาและกิจกรรมอย่างชัดเจน สม่าเสมอ ทำงานด้วยความตั้งใจ รู้ความเป็นไป ความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรคและดำเนินการกับงานนั้นๆ สู้เป้าหมาย^{๑๐๑}

๑๐) มีความตั้งมั่นในสิ่งที่ทำ อย่างมีใจจดจ่อเป็นสมาธิ ไม่ลี้มเล็ก กระทำอย่างต่อเนื่อง อาศัยความเพียร วิริยะ อุตทนเข้าประกอบ เพื่อให้สิ่งที่ทำนั้นสำเร็จลุล่วงได้^{๑๐๒}

๑๑) ความสะอาดสำคัญมาก เพราะสิ่งที่เราเห็น จะส่งผลต่อตัวเราทั้งความคิด คำพูด และการกระทำได้ จิตตะจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยบรรยากาศรอบตัวเป็นส่วนช่วย ลองสังเกตดู ถ้าเรามาวัด ก็เป็นบรรยากาศของการปฏิบัติธรรม การนั่งสมาธิการฟังเทศน์ สิ่งนี้ก็ถือเป็นเรื่องปกติ เพราะบรรยากาศทุกอย่างเอื้อให้นึกถึงเรื่องบุญ เรื่องธรรมะ เรื่องบุญเรื่องกุศล แต่ถ้าใครไปชายทะเล บรรยากาศความรู้สึก ก็จะไปอีกแบบ ใจก็จะคิดไปอีกเรื่อง ฉะนั้น บรรยากาศรอบตัวจะมีผลต่อความรู้สึกนึกคิดของตัวเราเอง^{๑๐๓}

๑๒) ความไม่ทอดทิ้ง สิ่งนั้น ไปจากความรู้สึก ของตัว ทำสิ่งซึ่งเป็น วัตถุประสงค์ นั้นให้เด่นชัด อยู่ในใจเสมอ คำนี้ รวมความหมาย ของคำว่า สมาธิ อยู่ด้วยอย่างเต็มที่ เมื่อมีความมานะ

^{๙๘}สัมภาษณ์ พระธรรมปัญญาภรณ์ (ไพฑูริย์ ชินวโส ป.ธ.๗), เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดราชบุรี, ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๙๙}สัมภาษณ์ นายเกริกชัย ขาติไทยไตรรงค์, วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๑๐๐}สัมภาษณ์ นายฉัฐปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๑๐๑}สัมภาษณ์ นายบัญญัติ แสงวงศ์, วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๑๐๒}สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๑๐๓}สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

อยากจะทำหน้าที่รับผิดชอบให้ดีที่สุดที่สุด เราก็จะมีความใส่ใจในงานที่เรารับผิดชอบ มีความตั้งใจจริง มีความเอาใจใส่ในงานของเรามากขึ้น และมีความมุ่งมั่นที่จะทำให้หน้าที่ที่เรารับผิดชอบไปสู่ผลสำเร็จ^{๑๐๔}

๑๓) ขาดสติไม่เอาจิตตั้งมั่นในขณะที่ทำงานอยู่ การทำงานในหมู่คณะไม่สามัคคีกัน^{๑๐๕}

๑๔) ความรอบคอบจะเกิดขึ้นไม่ได้เลยหากไม่รอบรู้ ดังนั้น การที่คนจะรอบรู้ได้นั้น ต้องหมั่นศึกษาเรียนรู้อยู่เป็นเนืองนิจ ติดตามข่าวสารบ้านเมืองสม่ำเสมอ^{๑๐๖}

๑๕) ความรอบคอบจึงแฝงไปด้วยความรอบรู้ตามสภาพจริงของมัน อันเป็นแนวปฏิบัติที่คนรุ่นใหม่ต้องสร้างให้เกิดเป็นนิสัยแก่ตนเอง^{๑๐๗}

๑๖) ไม่สามารถมีจิตจดจ่ออยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้นาน ผลคือ ทำอะไรก็ไม่ดีสักอย่างทำผิดๆ ถูกๆ อยู่อย่างนั้น^{๑๐๘}

๑๗) ความรอบคอบนอกจากจะดำรงอยู่คู่กับความรอบรู้แล้ว ยังต้องอาศัยความตั้งงามเป็นเครื่องเตือนสติด้วย ถึงจะสามารถใช้จิตของเราพิจารณาและตรึกตรองในเนื้อแท้ของสิ่งต่างๆ นั้นได้อย่างเหมาะสม^{๑๐๙}

๑๘) ขาดความรอบคอบในการปฏิบัติงาน เพราะความรอบคอบคือการตรวจตราหาสิ่งที่ผิดปกติหรือผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากการทำงาน^{๑๑๐}

๑๙) ไม่มีการตรวจสอบ ติดตาม เอาใจใส่ในการทำงาน ขาดความตั้งใจหรือเอาใจใส่ในงานนั้นๆ ^{๑๑๑}

^{๑๐๔}สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูเผ็ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๑๐๕}สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสธมโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๑๐๖}สัมภาษณ์ พระราชสุวรรณมุนี (แคล้ว อุตตโม ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๑๐๗}สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณี (ผ่อง สุวีโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๑๐๘}สัมภาษณ์ พระเทพสิทธิวิมล (ละเอียด สุทนโต), เจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, เจ้าอาวาสวัดคลองวาฬ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๑๐๙}สัมภาษณ์ พระสมุทรธรรมคณี (จำลอง อาสโภ ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, เจ้าอาวาสวัดกลางเหนือ จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๑๑๐}สัมภาษณ์ พระธรรมปัญญารณ (ไพบูลย์ ชินวิโส ป.ธ.๗), เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดราชบุรี, ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๑๑๑}สัมภาษณ์ นายเกริกชัย ชาติไทยไตรรงค์, วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

๒๐) ไม่มีความรับผิดชอบและความรอบคอบต่องานที่ตัวเองทำอยู่^{๑๑๒}

๒๑) ไม่มีจิตใจจดจ่ออยู่กับงานนั้น อันเป็นผลเสียต่อการปฏิบัติหน้าที่ คือก่อให้เกิดความไม่มีสมาธิในการทำงาน^{๑๑๓}

๒๒) ไม่เกล็ดไปนั่งอ่านหนังสือพิมพ์บ้าง นั่งกินกาแฟบ้าง คุยกับคนโน้น คุยกับคนนี้ ผลงานก็ไม่มี ต่อไปบริษัทก็เจ๊ง ก็ต้องตกงาน ต้องออกจากงาน ถ้าเป็นเจ้าของบริษัทก็ต้องลำบากในทางตรงกันข้าม^{๑๑๔}

๒๓) ไม่มีความรอบคอบและความรับผิดชอบที่จะตามมา ซึ่งในสังคมการทำงานปัจจุบันนี้ มุ่งเน้นแย่งชิงตำแหน่งกัน และข้าพเจ้าจนลืมนึกไปว่า งานที่ตนเองต้องรับผิดชอบนั้นคือสิ่งใดกันแน่ จิตตะจึงมีความสำคัญในการทำงานโดยไม่วอกแวกออกไปนอกกลุ่มนอกทาง^{๑๑๕}

๒๔) ไม่มีการเอาใจใส่หรือตั้งใจในการกระทำ นั้นๆ อย่างจริงจังโดยไม่ใส่ใจถึงปัญหาอุปสรรค อันจะเป็นเหตุให้เสียกำลังใจ^{๑๑๖}

๒๕) จิตตะมีความสำคัญในการทำงานโดยไม่วอกแวกออกไปนอกกลุ่มนอกทาง ดังนั้นเมื่อคุณมีทั้งฉันทะและวิริยะแล้ว จิตตะจะเป็นเสมือนรื้อของเส้นทางที่ไม่ให้ไขว้เขวออกนอกทางสู่ความสำเร็จได้^{๑๑๗}

๒๖) จิตตะจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยบรรยากาศรอบตัวเป็นส่วนช่วย ลองสังเกตดู ถ้าเรามาวัด ก็เป็นบรรยากาศของการปฏิบัติธรรม การนั่งสมาธิการฟังเทศน์ สิ่งนี้ก็ถือเป็นเรื่องปกติ เพราะบรรยากาศทุกอย่างเอื้อให้นึกถึงเรื่องบุญ เรื่องธรรมะ เรื่องบุญเรื่องกุศล แต่ถ้าใครไปชายทะเล บรรยากาศความรู้สึก ก็จะไปอีกแบบ ใจก็จะคิดไปอีกเรื่อง ฉะนั้น บรรยากาศรอบตัวจะมีผลต่อความรู้สึกนึกคิด ของตัวเราเอง^{๑๑๘}

^{๑๑๒}สัมภาษณ์ นายฉัฐวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๑๑๓}สัมภาษณ์ นายบุญฤดี แสงวดี, วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๑๑๔}สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๑๑๕}สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๑๑๖}สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูเน้ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๑๑๗}สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสสธโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๑๑๘}สัมภาษณ์ พระราชสุวรรณมุนี (แคล้ว อุตตโม ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

๒๗) การทำงานของจิตตะเป็นการทำงานอย่างต่อเนื่องในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ซึ่งคนที่มีจิตตะอย่างสมบูรณ์ไม่ว่าจะกระทำกิจใด ก็จะสามารถหาแนวทางการทำงานนั้นๆ อย่างต่อเนื่อง ไปจนกว่า จะสำเร็จ^{๑๑๙}

๒๘) พินิจพิจารณาและตรึกตรองในเนื้อหาของสิ่งต่างๆ นั้นได้อย่างเหมาะสม เพราะความดีงามตามแบบอย่างของคุณธรรมตามหลักศาสนาและจริยธรรมของสังคมนั้นเป็นสิ่งเดียวที่จะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างปรกติสุข^{๑๒๐}

๒๙) เราต้องการจะหาสิ่งใด ต้องสร้างบรรยากาศรอบตัวให้เอื้อต่อ สิ่งนั้น เช่น จะนั่งสมาธิ ก็ต้องสร้างบรรยากาศการปฏิบัติธรรม จัดสถานที่ให้อำนวยต่อการปฏิบัติ พุดคุยกันเรื่องธรรมะ^{๑๒๑}

๓๐) จิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิดที่แน่วแน่ ไม่ไขว้เขว ไม่ทอดทิ้งความตั้งใจที่มี ในการจะเสนอขายสินค้า และควรจดจำให้วัตถุประสงค์หรือความมุ่งมั่นดังกล่าวเอาไว้ในใจเสมอ จนกว่าจะสำเร็จลุล่วง^{๑๒๒}

๓๑) ทำสิ่งซึ่งเป็น วัตถุประสงค์ นั้นให้เด่นชัด อยู่ในใจเสมอ คำนี้ รวมความหมาย ของคำว่าสมาธิ อยู่ด้วยอย่างเต็มที่^{๑๒๓}

๓๒) ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกฝน ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป^{๑๒๔}

๓๓) มีจิตใจ หรือ สมาธิจดจ่อกับงานที่ทำ รวมถึง มีความรอบคอบและความรับผิดชอบในงานที่ทำอย่างเต็มสติกำลัง^{๑๒๕}

^{๑๑๙}สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณี (ผ่อง สุวีโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๑๒๐}สัมภาษณ์ พระเทพสิทธิวิมล (ละเอียด สุทนโต), เจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, เจ้าอาวาสวัด คลองวาฬ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๑๒๑}สัมภาษณ์ พระสมุทรธรรมคณี (จำลอง อาสโณ ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, เจ้าอาวาสวัดกลางเหนือ จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๑๒๒}สัมภาษณ์ พระธรรมปัญญารักษ์ (ไพบุลย์ ชินวิโส ป.ธ.๗), เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดราชบุรี, ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๑๒๓}สัมภาษณ์ นายเกริกชัย ขาดีไทยไตรรงค์, วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๑๒๔}สัมภาษณ์ นายฉวีปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๑๒๕}สัมภาษณ์ นายบัญญัติ แสงวงศ์, วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

๓๔) เมื่อมีความมานะ อยากจะทำงานที่รับผิดชอบให้ดีที่สุด เราก็จะมีความใส่ใจในงานที่เรา รับผิดชอบ มีความตั้งใจจริง มีความเอาใจใส่ในงานของเรามากขึ้น^{๑๒๖}

๓๕) มีความคิดฝักใฝ่ เอาใจใส่อยู่กับสิ่งที่ทำ หนักแน่น มั่นคง ไม่โลเล - ในขณะที่เรากำลัง ทำงานนั้นๆอยู่ เราต้องดูแลเอาใจใส่จดจ่ออยู่กับงานที่เราทำนั้น^{๑๒๗}

๓๖) ทำให้ไม่วอกแวก ทำงานด้วยสมาธิ ไม่สะเพร่า หรือถ้าเป็นสิ่งที่เราปรารถนาอยากจะ ทำ เราก็ต้องมุ่งมั่น เตรียมตัวเราทุกวิถีทางที่จะได้ไปสู่จุดมุ่งหมายนั้นให้จงได้^{๑๒๘}

๓๗) ไม่มีใจจดจ่อกับงานล้วนเกิดผลดีต่องานที่ทำ จิตตะเป็นธรรมชาติที่แสดงถึงสติ ความ รอบคอบและความรับผิดชอบต่อที่จะตามมา ซึ่งในสังคมการทำงานปัจจุบันนี้ มุ่งเน้นแย่งชิงตำแหน่งกัน และขาดจากลึ้มคิดไปว่า งานที่ตนเองต้องรับผิดชอบนั้นคือสิ่งใดกันแน่^{๑๒๙}

๓๘) ความรอบคอบจะเกิดขึ้นไม่ได้เลยหากไม่รอบรู้ ดังนั้น การที่คนจะรอบรู้ได้นั้น ต้องหมั่น ศึกษาเรียนรู้อยู่เป็นเนืองนิจ^{๑๓๐}

๓๙) ไม่มีมีความมานะ อยากจะทำงานที่รับผิดชอบให้ดีที่สุด เราก็จะมีความใส่ใจในงานที่เรา รับผิดชอบ มีความตั้งใจจริง^{๑๓๑}

๔๐) ไม่ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝักใฝ่ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่าน เลื่อนลอยไป^{๑๓๒}

๔๑) ไม่สติไม่เอาจิตตั้งมั่นในขณะที่ทำงานอยู่ การทำงานในหมู่คณะไม่สามัคคีกัน^{๑๓๓}

^{๑๒๖} สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๑๒๗} สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๑๒๘} สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูแจ้ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๑๒๙} สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสธมโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๑๓๐} สัมภาษณ์ พระราชสุวรรณมุนี (แคล้ว อุตตโม ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๑๓๑} สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณิ (ผ่อง สุวีโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๑๓๒} สัมภาษณ์ พระเทพสิทธิวิมล (ละเอียด สุทนโต), เจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, เจ้าอาวาสวัดคลองวาฬ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๑๓๓} สัมภาษณ์ พระสมุทรธรรมคณิ (จำลอง อาสโภ ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, เจ้าอาวาสวัดกลางเหนือ จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

๔๒) ไม่ทำสิ่งซึ่งเป็น วัตถุประสงค์ นั้นให้เด่นชัด อยู่ในใจเสมอ คำนี้ หมายความว่า สมภา^{๑๓๔}

๔๓) ไม่พิจารณาพิจารณาและตรึกตรองในเนื้อแท้ของสิ่งต่าง ๆ นั้นได้อย่างเหมาะสม^{๑๓๕}

๔๔) ไม่มีความรอบคอบในการปฏิบัติงาน เพราะความรอบคอบคือการตรวจตราหาสิ่งที่ ผิดปกติหรือผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากการทำงาน^{๑๓๖}

๔๕) ไม่มีความรอบรู้ ดังนั้น การที่คนจะรอบรู้ได้นั้น ต้องหมั่นศึกษาเรียนรู้อยู่เป็นเนื่อง นิจ ติดตามข่าวสารบ้านเมืองสม่ำเสมอ^{๑๓๗}

๔๖) เผลอไผลไปนั่งอ่านหนังสือพิมพ์บ้าง นั่งกินกาแฟบ้าง คุยกับคนโน้น คุยกับคนนี้ ผลงานก็ไม่มี^{๑๓๘}

๔๗) ไม่มีความรอบคอบและความรับผิดชอบที่จะตามมา ต่องานที่ตัวเองทำอยู่^{๑๓๙}

๔๘) ไม่มีการเอาใจใส่หรือตั้งใจในการกระทำ นั้นๆ อย่างจริงจัง^{๑๔๐}

ตารางที่ ๔.๓ แสดงตารางสรุปความถี่ ร้อยละ และจำนวนผู้ตอบประเด็นสภาพปัญหาและอุปสรรค การอนุรักษ์โบราณสถานโดยหลักอิทธิบาท ๔ ด้านจิตตะ

ประเด็น	ปริมาณ	
	ความถี่	รูป/คนที่
๑. ขาดจิตตั้งมั่นในขณะทำงาน	๑๒	๑, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙, ๑๑, ๑๔, ๑๕, ๑๖
๒. ขาดความรอบคอบในการทำงาน	๑๐	๒, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙, ๑๑, ๑๔, ๑๘

^{๑๓๔} สัมภาษณ์ พระธรรมปัญญารณ (ไพฑูรย์ ชินวิโส ป.ธ.๗), เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี, เจ้าอาวาส วัด มหาธาตุวรวิหาร จังหวัดราชบุรี, ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๑๓๕} สัมภาษณ์ พระครูพิศาลวัชรกิจ (เขาวลิต มหาปัญญา), รองเจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี, เจ้าอาวาส วัดนาปราม, ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๑๓๖} สัมภาษณ์ นายฉัฐปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๑๓๗} สัมภาษณ์ นายบัญญัติ แสงวดี, วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๑๓๘} สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๑๓๙} สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๑๔๐} สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูเน้ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

สภาพปัญหาและอุปสรรคการอนุรักษ์โบราณสถานด้านวิม้งสา

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในแต่ละเขตปกครองคณะสงฆ์ จะพบว่ามีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) ธรรมทั้ง ๓ ประการข้างต้น คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ ต้องมีวิม้งสาเป็นตัวช่วย เพราะถ้ามีฉันทะ ไม่พอดี คือ หย่อนเกินไป ไม่ค่อยจะรักในการปฏิบัติธรรมเท่าที่ควร หรือมีฉันทะมากเกินไปจนกลายเป็นความอยาก การปฏิบัติจะผิดวิธี และไม่สำเร็จผล^{๑๔๑}

๒) ควรหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น หรือความไตร่ตรอง ทบทวน ตรวจสอบนั่นเอง ทั้งข้อดีและข้อผิดพลาดในสิ่งที่ได้ทำลงไปหรือกำลังทำอยู่ เพื่อนำมาแก้ไขจุดอ่อน จุดด้อยของตัวเอง และเป็นประสบการณ์ที่จะเอาไว้อีกในครั้งต่อไป^{๑๔๒}

๓) หมั่นใช้ปัญญา พิจารณาไตร่ตรอง ตรวจสอบหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยังหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น ตัวอย่างคำสอนทางพระพุทธศาสนา คือ “ภิกษุย่อมเจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยวิม้งสาสมาธิและปธานสังขาร ดังนี้ ว่า วิม้งสาของเราจักไม่ย่อหย่อนเกินไป ไม่ต้องประคองเกินไป ไม่หดหู่ในภายใน ไม่ฟุ้งซ่านไป ภายนอก และเธอมีความสำคัญในเบื้องหลังและเบื้องหน้าอยู่ว่า เบื้องหน้าฉันใด เบื้องหลังก็ฉันนั้น เบื้องหลังฉันใด เบื้องหน้าก็ฉันนั้น เบื้องล่างฉันใด เบื้องบนก็ฉันนั้น เบื้องบนฉันใด เบื้องล่างก็ฉันนั้น กลางวันฉันใด กลางคืนก็ฉันนั้น กลางคืนฉันใด กลางวันก็ฉันนั้น เธอมี ใจเปิดเผย ไม่มีอะไรหุ้มห่อ อบรมจิตให้สว่างอยู่^{๑๔๓}

๔) สุกดยอดของวิธีทำงานให้สำเร็จอยู่ในอิทธิบาทข้อสุดท้ายนี้ วิม้งสา แปลว่า การพิจารณา พิจารณา หมายความว่า ทำงานด้วยปัญญา ด้วยสมองคิด ไม่ใช่สักแต่ว่าทำ คนเราแม้จะรักงานแค่ไหน บากบั่นเพียงใด หรือเอาใจจดจ่ออยู่ตลอดเวลา แต่ถ้าขาดการใช้ปัญญาพิจารณางานด้วยแล้ว ผลที่สุดงานก็คั่งค้างและผิดพลาดจนได้^{๑๔๔}

^{๑๔๑}สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสฺสธมฺโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๑๔๒}สัมภาษณ์ พระราชสุวรรณมุนี (แคล้ว อุตฺตโม ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๑๔๓}สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณี (ผ่อง สุวีโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๑๔๔}สัมภาษณ์ พระเทพสิทธิวิมล (ละเอียด สุทนฺโต), เจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, เจ้าอาวาสวัดคลองวาฬ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

๕) หลักธรรมะที่ใช้ในการทำงาน เป็นเรื่องง่าย ๆ ใกล้ตัว หากเรานำ อธิบาบท ๔ มาปรับใช้ในการทำงาน รั้งงานที่ทำ ขยันทำงาน รับผิดชอบงาน และรู้จักไตร่ตรองให้ถี่ถ้วน ทางแห่งความสำเร็จ คงไม่เกินเอื้อม...เชื่อเถอะ คุณก็ทำได้ ทุกอย่างอยู่ที่ใจ^{๑๔๕}

๖) มีการปรับปรุงงานให้ดีขึ้นกว่าเดิม จนอาจนำมาสู่การปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงาน หรือวิธีการทำงานใหม่ๆ ที่ทำให้งานที่เรารับผิดชอบมีความรวดเร็วมากขึ้น มีคุณภาพในงานมากขึ้น หรือเกิดนวัตกรรมใหม่ๆ ให้กับงานของเรา ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง นำไปสู่ความสำเร็จในชีวิตนั่นเอง^{๑๔๖}

๗) ความไตร่ตรอง หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง - ในขณะที่เราทำงานชิ้นนั้นๆ นอกจากจะทำด้วยความชอบ ทำอย่างต่อเนื่องด้วยความอดสาหะพยายาม^{๑๔๗}

๘) มีสมาธิอยู่กับสิ่งที่ทำ ดูแลเอาใจใส่งานที่เราทำให้ดีแล้ว เรายังต้องหมั่นทบทวนดูว่า งานที่เราทำอยู่นั้น มีข้อบกพร่องอะไรบ้าง มีปัญหาอะไรเกิดขึ้นกับงานของเราบ้าง สาเหตุของปัญหานั้นมาจากอะไร เราจะหาหนทางแก้ไขได้อย่างไร ถ้างานของเรา ไม่บกพร่อง ไม่มีปัญหา เราก็ยังต้องคิดไตร่ตรองให้ดีว่า เราจะมีหนทางปรับปรุงและพัฒนางานของเราให้ดีขึ้นได้ไหม^{๑๔๘}

๙) มีความรู้ฐาน ฐับริบทงาน กระบวนการต่างๆ มีการประเมินผลและปฏิบัติงาน ว่าได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทุกกระยะ มีการบริหารจัดการปรับปรุงงานอย่างมีหลักการและวิชาการ^{๑๔๙}

๑๐) เข้าใจในงาน มีความรู้ที่เกี่ยวกับงานที่รับผิดชอบโดยตรง หมั่นให้มีการตรวจสอบการปฏิบัติงานว่าเป็นไปตามแผนที่ตั้งไว้หรือไม่เพื่อจะนำไปสู่เป้าหมายของงาน^{๑๕๐}

๑๑) ความสอดคล้องในเหตุและผล หมายถึง การพิจารณาวิเคราะห์และใช้ปัญญาตรวจสอบงาน ผู้ปฏิบัติงานจะต้องทำงานด้วยปัญญา ด้วยสมองคิด รวมถึง การมีความเข้าใจในงานอย่างลึกซึ้งทั้งในแง่ขั้นตอนและผลสำเร็จ/ผลสัมฤทธิ์ของงาน^{๑๕๑}

^{๑๔๕}สัมภาษณ์ พระสมุทรธรรมคณี (จำลอง อาสโภ ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, เจ้าอาวาส วัดกลางเหนือ จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๑๔๖}สัมภาษณ์ นายอเนก สีหามาตย์, อธิบดีกรมศิลปากร, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๗.

^{๑๔๗}สัมภาษณ์ นายเกริกชัย ขาดีไทยไตรงค์, วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๑๔๘}สัมภาษณ์ นายฉัฐปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๑๔๙}สัมภาษณ์ นายบัญญัติ แสงวดี, วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๑๕๐}สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๑๕๑}สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

๑๒) ทางออกที่ดีที่สุดของการทำงานที่เราไม่ชอบ คือ ตั้งสติแล้วลองปรับทัศนคติใหม่ อย่า มัวแต่หนีปัญหา เพราะจะทำให้คุณเสียโอกาสหลายๆ อย่างเลยทีเดียว ซึ่งมีแนวทางในการคิดตามหลัก อิทธิบาท ๔ ตามแนวทางที่พระพุทธองค์ทรงสอนในยุคสองพันกว่าปีที่แล้ว^{๑๕๒}

๑๓) กิจกรรมใดๆ จะสำเร็จมากน้อยเพียงใด หรือไม่สำเร็จ เพราะเหตุใด ตนเอง จะต้อง สอบสวน เปรียบเทียบด้วยตนเองเป็นดีที่สุด^{๑๕๓}

๑๔) ขาดการใช้ปัญญาพิจารณางานด้วยแล้ว ผลที่สุดงานก็ค้างค้ำและผิดพลาดจนได้เราอาจ ลองทบทวนตัวเองนิ่ง ๆ ว่าวันนี้ทั้งวันเราทำอะไรบ้าง สรุปรูปกับตัวเองว่าทำเพื่ออะไร เราจะได้มีกำลังใจต่อ ในวันต่อ ๆ ไป^{๑๕๔}

๑๕) ปัจจุบันที่ผู้คนเริ่มสับสนวุ่นวายอย่างเข้มข้น ทบทวนความคิดเพื่อตรวจสอบความคิด และการกระทำของเราว่าเราคิดหรือทำจากความคิดอะไร^{๑๕๕}

๑๖) ไม่ตรวจตราปรับปรุงวิธีการ ปรับปรุงใจว่า ทำไมเราถึงนั่งแล้วไม่หยุด ทำไมเมื่อวานนั่งดี วันนี้ทำไมนั่งไม่ดี หรือวันนี้นั่งดีทำอย่างไรถึงจะดีตลอดไป^{๑๕๖}

๑๗) หย่อนยานในการทำสิ่งนั้น และคิดค้นวิธีแก้ไขข้อผิดพลาด จนถึงปรับปรุงให้ดีขึ้น จน ที่สุดเราก็มมาถึงขั้นสุดท้ายแล้ว ถ้ายังไม่สำเร็จงานที่ทำเอาไว้เรายังมีเวลาที่จะแก้ไขได้อีก ปรับปรุงให้ดีขึ้น^{๑๕๗}

๑๘) ไม่มีความเข้าใจในงานอย่างลึกซึ้งทั้งในแง่ขั้นตอนและผลสำเร็จ/ผลสัมฤทธิ์ของงาน^{๑๕๘}

๑๙) ไม่ได้ไตร่ตรองค้นคว้าในงานนั้นๆ ด้วยความตั้งใจ^{๑๕๙}

^{๑๕๒}สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูเนื่อง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๑๕๓}สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสสธโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๑๕๔}สัมภาษณ์ พระราชสุวรรณมุนี (แคล้ว อุตตโม ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๑๕๕}สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณี (ผ่อง สุวีโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๑๕๖}สัมภาษณ์ พระเทพสิทธิวิมล (ละเอียด สุทนโต), เจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, เจ้าอาวาสวัดคลองวาฬ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๑๕๗}สัมภาษณ์ พระสมุทรธรรมคณี (จำลอง อาสโภ ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, เจ้าอาวาสวัดกลางเหนือ จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๑๕๘}สัมภาษณ์ พระครูพิศาลวัชรกิจ (เขาวลิต มหาปัญญา), รองเจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดนาปรัง, ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๑๕๙}สัมภาษณ์นายเกริกชัย ขาดีไทยไตรรงค์, วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

๒๐) ไม่มีความรู้ในงาน ไม่รู้บริบทของงาน กระบวนการต่างๆ ไม่มีการประเมินผลการปฏิบัติงานและเป้าประสงค์^{๑๖๐}

๒๑) การทำงานด้วยความไม่รู้ ขาดเหตุผลไม่ตรงในงานนั้นๆ ไม่คิดจะลงมือทำงาน คิดแต่จะให้เวลาหมด งานจึงไม่สำเร็จ^{๑๖๑}

๒๒) ไม่พินิจพิจารณาว่า การทำงานต้องใช้สมองและแรงการประกอบกัน ไม่ใช่ทำตามๆ กันมาหรือสักแต่ทำ^{๑๖๒}

๒๓) แม้ว่าจะรักงานมากแค่ไหน บากบั่นเพียงใด หรือเอาใจจดจ่อแค่ไหน ถ้าขาดการใช้สติปัญญาพิจารณาแล้ว ก็ไม่สามารถจะประสบความสำเร็จได้^{๑๖๓}

๒๔) คนเราแม้จะรักงานแค่ไหน หรือเอาใจใส่ตลอดเวลาแต่ขาดการใช้ปัญญาพิจารณางานด้วยแล้ว ผลที่สุดงานก็คั่งค้างและผิดพลาดจนได้^{๑๖๔}

๒๕) หมั่นใคร่ครวญสอดส่องดูว่า วิธีการที่ทำไปนั้นมีอะไรขาดตกบกพร่องบ้าง รีบแก้ไขอย่างนั้นไม่ดีเปลี่ยนอย่างนี้ลองดูใหม่ เช่น นั่งภาวนาในที่นอนมักจะง่วง ก็เปลี่ยนมานั่งเสียที่อื่น^{๑๖๕}

๒๖) บุคคลเมื่อประกอบด้วย คุณธรรม ๔ อย่างนี้แล้ว ย่อมประสบความสำเร็จ ในสิ่งที่ไม่เหลือวิสัยของมนุษย์ ซึ่งโดยตรงทางหมายถึงความดับทุกข์โดยสิ้นเชิง ที่เรียกว่า นิพพาน^{๑๖๖}

๒๗) วิสัยของใคร ทำให้เขาเจริญอิทธิบาทได้มากเท่าใด เขาย่อมได้รับผลเต็มกำลังของอิทธิบาทนั้น^{๑๖๗}

^{๑๖๐} สัมภาษณ์ นายฉัฐปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๑๖๑} สัมภาษณ์ นายบัญญัติ แสงดี, วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๑๖๒} สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๑๖๓} สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๑๖๔} สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูแข็ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๑๖๕} สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสธมโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๑๖๖} สัมภาษณ์ พระราชสุวรรณหมณี (แคล้ว อุตตโม ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๑๖๗} สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณี (ผ่อง สุวีโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

๒๘) ใช้วิธีะ ได้ตั้งจิตตะในการนั้นๆ ไว้มากน้อยเท่าไรแล้วได้ผลเท่าไร แม้ในปัจจุบันกำลังทำเหตุ คือ ปลุกฉันทะเป็นต้นไว้เท่าไร ต่อไปคงจะได้ผลเท่าไร^{๑๖๘}

๒๙) สามารถปรับตนเอง ให้ถูกต้อง ทำงานให้ถูกต้อง ทั้งคติโลกคดียุทธธรรม ก็ย่อมสำเร็จกิจตามวัตถุประสงค์ที่ไม่เหลือวิสัยทุกประการ^{๑๖๙}

๓๐) การทำงานให้ประสบความสำเร็จสิ่งที่สำคัญคือการพิจารณาพิจารณาเห็นว่าทำงานด้วยปัญญา ใช้สมองหรือไม่^{๑๗๐}

๓๑) ได้ใช้ความรู้ ความสามารถที่ตนเองมี มาคิด ไตร่ตรองให้ละเอียดรอบคอบ^{๑๗๑}

๓๒) ได้ไตร่ตรองจิตคิดอยู่กับงาน ทำงานด้วยความมั่นใจและไม่ท้อถอย ทำตามหน้าที่ด้วยสติปัญญา^{๑๗๒}

๓๓) มีการปรับความคิด ปรับทัศนคติในการทำงาน มีการวิเคราะห์ถึงผลได้ผลเสียของผลงานที่ได้รับมอบหมาย^{๑๗๓}

๓๔) ช่วยทำให้งานไม่ผิดพลาดและทำให้มองเห็นลู่ทางที่จะทำงานได้ผลดีถ้าขาดวิมังสาจะทำงานผิดพลาดๆ เปลืองทุนเปลืองแรงเปลืองเวลาและทำให้ใจเซ^{๑๗๔}

๓๕) ผู้บริหารมีความมั่นใจใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล^{๑๗๕}

๓๖) ได้ตรวจสอบ วิเคราะห์อยู่ตลอดเวลาเปลี่ยนแปลงพัฒนาตนเองอยู่อย่างสม่ำเสมอ^{๑๗๖}

^{๑๖๘} สัมภาษณ์ พระเทพสิทธิวิมล (ละเอียด สุนทโร), เจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, เจ้าอาวาสวัด คลองวาฬ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๑๖๙} สัมภาษณ์ พระสมุทรธรรมคณี (จำลอง อาสโภ ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, เจ้าอาวาสวัด กลางเหนือ จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๑๗๐} สัมภาษณ์ พระครูพิศาลวัชรกิจ (เชาวลิต มหาปัญญา), รองเจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดนาปรัง, ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๑๗๑} สัมภาษณ์ นางประนอม คลังทอง, วัฒนธรรมจังหวัดราชบุรี, ๖ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๑๗๒} สัมภาษณ์ นายฉัฐปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๑๗๓} สัมภาษณ์ นายบัญญัติ แสงวดี, วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๑๗๔} สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชิต, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๑๗๕} สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๑๗๖} สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูเน้ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

๓๗) หย่อนเกินไป ไม่ค่อยจะรักในการปฏิบัติธรรมเท่าที่ควร หรือมีฉันทะมากเกินไปจนกลายเป็นความอยาก การปฏิบัติจะผิดวิธี และไม่สำเร็จผล^{๑๗๗}

๓๘) ไม่สอดคล้องในเหตุผลของสิ่งนั้น หรือความไตร่ตรอง ทบทวน ตรวจสอบนั่นเอง ทั้งข้อดี และข้อผิดพลาดในสิ่งที่ได้ทำลงไปหรือกำลังทำอยู่ เพื่อนำมาแก้ไขจุดอ่อน จุดด้อยของตัวเอง^{๑๗๘}

๓๙) ไม่ใช้ปัญญา พิจารณาไคร่ครวญ ตรวจสอบเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง^{๑๗๙}

๔๐) สักแต่ว่าทำงาน แม้จะรักงานแค่ไหน บากบั่นเพียงใด หรือเอาใจจดจ่ออยู่ตลอดเวลา แต่ถ้าขาดการใช้ปัญญาพิจารณางานด้วยแล้ว ผลที่สุดงานก็ค้างค้ำและผิดพลาดจนได้^{๑๘๐}

๔๑) ไม่สามารถปรับตนเอง ให้ถูกต้อง ทำงานให้ถูกต้อง ทั้งคดีโลกคดีธรรม^{๑๘๑}

๔๒) ไม่มีการปรับปรุงงานให้ดีขึ้นกว่าเดิม จนอาจนำมาสู่การปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงาน หรือวิธีการทำงานใหม่ๆ ที่ทำให้งานที่เรารับผิดชอบมีความรวดเร็วมากขึ้น^{๑๘๒}

๔๓) ไม่ใช้ความรู้ ความสามารถที่ตนเองมี มาคิด ไตร่ตรองให้ละเอียดรอบคอบ^{๑๘๓}

๔๔) ไม่มีความรู้ในงาน ไม่รู้บริบทของงาน กระบวนการต่างๆ ไม่มีการประเมินผลการปฏิบัติงาน^{๑๘๔}

๔๕) ไม่ปรับความคิด ปรับทัศนคติในการทำงาน มีการวิเคราะห์ถึงผลได้ผลเสียของผลงาน^{๑๘๕}

^{๑๗๗} สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผัสสธมโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๑๗๘} สัมภาษณ์ พระราชสุวรรณมุนี (แคล้ว อุตตโม ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๑๗๙} สัมภาษณ์ พระราชธีรธรรมคณี (ผ่อง สุวีโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๑๘๐} สัมภาษณ์ พระเทพสิทธิวิมล (ละเอียด สุทนโต), เจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, เจ้าอาวาสวัดคลองวาฬ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๑๘๑} สัมภาษณ์ พระสมุทรธรรมคณี (จำลอง อาสโณ ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, เจ้าอาวาสวัดกลางเหนือ จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๑๘๒} สัมภาษณ์ พระครูพิศาลวัชรกิจ (เขาวลิต มหาปัญญา), รองเจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดนาปรัง, ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๑๘๓} สัมภาษณ์ นายเกริกชัย ขาดีไทยไตรรงค์, วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๑๘๔} สัมภาษณ์ นายฉวีปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๑๘๕} สัมภาษณ์ นางประนอม คลังทอง, วัฒนธรรมจังหวัดราชบุรี, ๖ สิงหาคม ๒๕๕๗.

๔๖) ขาดวิสัยจะทำงานผิดพลาดๆ เปลืองทุนเปลืองแรงเปลืองเวลาและทำให้โง่เขลา^{๑๘๖}

๔๗) ผู้บริหารไม่มีความมั่นใจในการใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล^{๑๘๗}

๔๘) ไม่มีการตรวจสอบ ไตร่ตรอง วิเคราะห์ ไม่ปรับปรุงตนเองให้พัฒนาขึ้นอยู่เสมอๆ^{๑๘๘}

ตารางที่ ๔.๔ แสดงตารางสรุปความถี่ ร้อยละ และจำนวนผู้ตอบประเด็นสภาพปัญหาและอุปสรรค การอนุรักษ์โบราณสถานโดยหลักอิทธิบาท ๔ ด้านวิมังสา

ประเด็น	ปริมาณ	
	ความถี่	รูป/คนที่
๑. ขาดการตรวจสอบ ไตร่ตรอง วิเคราะห์ในขณะทำงาน	๑๔	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙, ๑๑, ๑๔, ๑๕, ๑๖, ๑๘
๒. ขาดปัญญาพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในการทำงาน	๑๐	๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙, ๑๑, ๑๔, ๑๖

๔.๑.๒ สภาพทั่วไปของการอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักการจัดการ

สภาพปัญหาและอุปสรรคของการอนุรักษ์โบราณสถานด้านการวางแผน

๑) กระบวนการบริหารที่เริ่มต้นจากการวางแผนถือว่า เป็นการมองไปในอนาคตแล้วกำหนดว่าจะทำอะไร ที่ไหน กับใคร อย่างไร เป็นการเชื่อมทิศทางระหว่างตัวเรากับเป้าหมายที่เราต้องการจะไปกำหนดสู่ทางดำเนินการเป็นขั้นตอนไว้ล่วงหน้าเพื่อให้เป้าหมายที่ต้องการนั้นประสบผลสำเร็จ^{๑๘๙}

๒) การพิจารณากำหนดเป้าหมายและพัฒนาทางเพื่อเลือกสำหรับการกระทำในอนาคต เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวการวางแผนรวมถึงระเบียบวิธีสำหรับการลดจำนวนทางเพื่อเลือกหลายๆทางให้น้อยลงเพื่อกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ได้รับความเห็นชอบมาแล้วการวางแผนจึงมิใช่เป็นเพียงการกำหนดเป้าหมายเท่านั้นแต่ยังรวมถึงขั้นตอนการปฏิบัติงานการประสานงานและการกำหนดมาตรฐาน

^{๑๘๖} สัมภาษณ์นางสาวนารินทร์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๑๘๗} สัมภาษณ์นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๑๘๘} สัมภาษณ์นายสุทธิรักษ์ หนูแจ้ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๑๘๙} สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสธมโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

การทำงานเพื่อประโยชน์ทางการควบคุมซึ่งจะเป็นหลักประกันว่ากิจกรรมหรือเหตุการณ์จะเป็นไปตามที่แผนที่วางไว้^{๑๙๐}

๓) การวางแผนเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งของผู้บริหารและให้เหตุผลสรุปได้ เช่น การวางแผนเป็นหน้าที่อันดับแรกของผู้บริหาร^{๑๙๑}

๔) เป็นแนวทางปฏิบัติที่สำคัญเป็นตัวกำหนดทิศทางและความรู้สึกในเรื่องของความมุ่งหมายสำหรับองค์การให้ผู้ปฏิบัติงานทุกคนได้รู้เป็นตัวกำหนดทิศทางและความรู้สึก^{๑๙๒}

๕) ในเรื่องของความมุ่งหมายสำหรับองค์การให้ผู้ปฏิบัติงานทุกคนได้รู้ เป็นการตัดสินใจที่มีเหตุผล เป็นการวางแผนเป็นเรื่องการเตรียมการไว้ก่อนล่วงหน้า เป็นการวางแผนมีส่วนช่วยให้มนุษย์เปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ ได้มากเป็นการวางแผนเป็นตัวนำในการพัฒนา^{๑๙๓}

๖) องค์กรควรที่จะกำหนดแผนงานกิจการ เพื่อให้ หมู่สมาชิก หรือบุคลากรในองค์กรมีทิศทางในการปฏิบัติงานหรือทำงานร่วมกันอย่างกลมกลืนไปในทางเดียวกัน ประเทศไทยต้องยอมรับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งถือว่าเป็นประเด็นที่สำคัญของสังคมไทย หรือองค์กร^{๑๙๔}

๗) ประชาชนทุกคนควรมีส่วนร่วมในการดูแล รักษา อนุรักษ์โบราณสถานนั้นๆ เพราะโบราณสถานเป็นสมบัติของชาติที่มีมาเป็นระยะเวลายาวนาน ควรจะมีการวางแผนป้องกันทั้งระยะสั้นและระยะยาวอย่างต่อเนื่อง^{๑๙๕}

๘) ผู้บริหารจะต้องทำการศึกษาสภาพแวดล้อมด้านต่างๆ เพื่อเตรียมนำองค์การเข้าแข่งขันในสภาพแวดล้อมภายนอกที่อาจเกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว^{๑๙๖}

๙) วิธีทางที่จะทำให้บรรลุผลที่พึงปรารถยานั้น แต่เนื่องจากวิธีทางที่จะทำให้บรรลุผลนั้นมีมากมาย ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการวางแผนเพื่อตัดสินใจเลือกวิธีหรือวิธีการที่ดีที่สุด^{๑๙๗}

^{๑๙๐} สัมภาษณ์ พระราชสุวรรณมณี (แคล้ว อดุตโม ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๑๙๑} สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณี (ผ่อง สุวีโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๑๙๒} สัมภาษณ์ นายทองรุ่ง เอมโษษฐ, ศิลปินแห่งชาติ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๑๙๓} สัมภาษณ์ นายสาโรจน์ บุญประเสริฐ, นายช่างผู้ชำนาญด้านลงรักปิดทอง, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๑๙๔} สัมภาษณ์ นายอเนก สีหามาตย์, อธิบดีกรมศิลปากร, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๗.

^{๑๙๕} สัมภาษณ์ นางประนอม คลังทอง, วัฒนธรรมจังหวัดราชบุรี, ๖ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๑๙๖} สัมภาษณ์ นายฉวีปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๑๙๗} สัมภาษณ์ นายบัญญัติ แสงวงศ์, วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

๑๐) แผนเป็นเรื่องเกี่ยวกับการใช้ความรู้ในทางวิทยาการและวิจารณ์ญาณวินิจัยเหตุการณ์ในอนาคต แล้วกำหนดวิธีการโดยถูกต้อง และมีเหตุผลเพื่อให้การดำเนินงานตามแผนเป็นไปโดยเรียบร้อย สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพที่สุด^{๑๙๘}

๑๑) เป้าหมายของการกระทำที่ต้องอาศัยขั้นตอนที่สัมพันธ์กันมีการแบ่งเป็นหมวดหมู่ตามความเหมาะสมตามลำดับให้ทราบว่าขั้นตอนใดควรกระทำก่อน และขั้นตอนลำดับถัดไปคืออะไร ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนเสียหายได้^{๑๙๙}

๑๒) ทุกฝ่ายให้ความสำคัญกับการวางแผนเพราะเป็นเสมือนเป็นก้าวแรกที่จะเริ่มเดินทางไปสู่เส้นชัยโดยที่มีรางวัลหรือเดิมพันรออยู่ถ้าวางแผนดีได้รับชัยชนะก็ได้รับรางวัลที่เดิมพันไว้ แถมด้วยชื่อเสียงเกียรติยศเป็นที่น่ายินดีแต่ถ้าฝ่ายแพ้ก็ต้องสูญเสียเดิมพันสูญเสียชื่อเสียง^{๒๐๐}

๑๓) จุดอ่อนคือไม่มีบุคลากรที่มีอยู่ก็ไม่สนใจการอนุรักษ์โบราณสถาน^{๒๐๑}

๑๔) พระสังฆาธิการ จะต้องปณิธาตตอนเช้าเลี้ยงชีพด้วยตนเอง สวดมนต์ไหว้พระ ทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็น กวาดอาวาสเสนาสะ ดูแลรักษากุฏิสงฆ์ เก็บกวาดขยะหน้าห้อง ของตนเองให้สะอาด ดูแลสุขภาพของตนให้ดี และดูแลบริวารของตนให้ดี เป็นต้น^{๒๐๒}

๑๕) จุดอ่อนการวางแผนบุคคล คือ บุคลากรไม่ประพฤติปฏิบัติตามกฎหมายกติกา ไม่ทำตามกฎระเบียบของมหาเถรสมาคมและกรมศิลปากร^{๒๐๓}

๑๖) จุดอ่อนของเจ้าหน้าที่คือไม่ดูแลงานที่ตนเองรับผิดชอบ ไม่ตรงต่อเวลา มาทำงานสาย ไม่มีสมาธิในการทำงาน^{๒๐๔}

^{๑๙๘}สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๑๙๙}สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๒๐๐}สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูแจ้ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๒๐๑}สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสฺสธมโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๒๐๒}สัมภาษณ์ พระราชสุวรรณมุนี (แคล้ว อุตฺตโม ป.ธ.๗), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๒๐๓}สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณี (ผ่อง สุวีโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๒๐๔}สัมภาษณ์ นายทองร่วง เอ็มโษษฐ, ศิลปินแห่งชาติ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

๑๗) จุดอ่อนการวางแผน คือ ตามปกติแล้วก็ปฏิบัติตามธรรมเนียมที่ได้ปฏิบัติสืบ ทอดกันมา ไม่มีกาพัฒนารูปแบบเด่นชัดเท่าที่ควร^{๒๐๕}

๑๘) เงินงบประมาณที่เบิกจ่ายค่าใช้จ่ายในการดำเนินการอนุรักษ์โบราณสถาน มีจำนวนไม่มาก คือ ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในเวลาปัจจุบันนี้^{๒๐๖}

๑๙) การวางแผน คือ เมื่อมีการของบประมาณเพิ่มขึ้นหรือลดลง ที่ เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน จะต้องมีการพิจารณาอย่างรอบคอบ และรอการอนุมัติจากหน่วยงานราชการ^{๒๐๗}

๒๐) จุดอ่อนการวางแผน คือ กรมศิลปากรจะเป็นผู้กำกับดูแลการเงินที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน ส่วนพระสังฆาธิการไม่สามารถมีส่วนในการดำเนินการจึงไม่รู้ถึงแผนการเงินที่ชัดเจนได้^{๒๐๘}

๒๑) จุดอ่อนการวางแผน คือ กรมศิลปากรจะเป็นผู้ดำเนินการแทนพระสังฆาธิการ โดยมีการประชุมปรึกษาหารือกันภายในเท่านั้น แล้วก็ขอมติความเห็นชอบในที่ประชุมสงฆ์ ส่วนจะ ดำเนินการได้ผลมากน้อยแค่ไหนก็ขึ้นอยู่กับกรมศิลปากรและพระสังฆาธิการ ตามแผนการพัฒนาของพระสังฆาธิการ ตามปกติแล้วก็ปฏิบัติตามธรรมเนียมที่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมา^{๒๐๙}

๒๒) การวางแผนบุคคลจึงทำได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น ยังต้องมีการปรับปรุงพัฒนาเปลี่ยนแปลง ตลอดถึงกระบวนการอนุรักษ์โบราณสถานให้มีความชัดเจนกว้างเดิม^{๒๑๐}

๒๓) การเปลี่ยนแปลงเป็นไปเพื่อต้องการให้บุคลากรทุกรูปได้มีส่วนได้ ส่วนเสีย และมีส่วนร่วมกับการอนุรักษ์โบราณสถานภายในวัด^{๒๑๑}

๒๔) จุดอ่อน คือ ไม่มีเทคนิคการอนุรักษ์ที่ถูกวิธี ทำให้บุคลากรไม่สนใจงาน จุดอ่อนของบุคลากรคือไม่มีความรักที่จะอนุรักษ์โบราณสถาน^{๒๑๒}

^{๒๐๕}สัมภาษณ์ นายนายสาโรจน์ บุญประเสริฐ, นายช่างผู้ชำนาญด้านลงรักปิดทอง, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๒๐๖}สัมภาษณ์ นายอเนก สีหามาศย์, อธิบดีกรมศิลปากร, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๗.

^{๒๐๗}สัมภาษณ์ นายเกริกชัย ขาดีไทยไตรรงค์, วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๒๐๘}สัมภาษณ์ นายฉัฐปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๒๐๙}สัมภาษณ์ นายบัญญัติ แสงวดี, วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๒๑๐}สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๒๑๑}สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๒๑๒}สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูแจ้ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

๒๕) โอกาสการวางแผน คือ พระสังฆาธิการ และเจ้าหน้าที่ ก็จะมีการประชุม ร่วมกัน เดือนละ ๑ ครั้ง เพื่อจะได้กำหนดแนวทาง^{๒๑๓}

๒๖) การวางแผนบุคคล ทางพระสังฆาธิการจะเรียกประชุมคณะทำงาน มา ประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อกำหนดวิธีการทำงานให้เหมาะสมกับงบประมาณ^{๒๑๔}

๒๗) โอกาสการวางแผนบุคคล คือ สำนักเรียนกำหนดให้มีการประชุมปรึกษาหารือการเรียนการสอนทั้งภายใน โดยกำหนดให้ครู อาจารย์ทุกรูปมีส่วนร่วมในการวางแผนบุคคล^{๒๑๕}

๒๘) การวางแผนการเงิน คือ รายรับได้จากการบริจาคทำบุญทั่วไป และผู้มีจิตศรัทธา มา ทำบุญ^{๒๑๖}

๒๙) กรมศิลปากรจะเป็นผู้กำหนดแผนการเพื่อนำมาบริหารจัดการ โดยจะจัดทำงบประมาณส่วนหนึ่งเสนอต่อพระสังฆาธิการ เมื่อได้รับทราบแล้ว ก็ จะพิจารณาอย่างรอบคอบแล้วจึงจะได้อนุมัติงบประมาณที่เหมาะสม^{๒๑๗}

๓๐) โอกาสการวางแผนการเงิน คือ คณะสงฆ์มีการประชุมปรึกษาหารือการอนุรักษ์โบราณสถาน สอนทั้งภายในพรรษาและนอกพรรษา^{๒๑๘}

๓๑) การวางแผนการเงิน คือ คณะสงฆ์มอบหมายให้พระสังฆาธิการเป็นตัวแทนในการ ดำเนินการ เมื่อมีการของบประมาณเพิ่มขึ้นหรือลดลง^{๒๑๙}

๓๒) สำนักเรียนจะเป็นผู้กำกับดูแลเรื่องการเงินเพื่ออุดหนุนให้แก่คณะครู อาจารย์ ที่ ได้รับมอบหมายให้สอนนักเรียนแต่ละประโยค^{๒๒๐}

๓๓) คณะสงฆ์จะเป็นผู้ดำเนินการวางแผนไปตามขั้นตอนในระเบียบปฏิบัติ^{๒๒๑}

^{๒๑๓}สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสสธโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๒๑๔}สัมภาษณ์ พระราชสุวรรณมุนี (แคล้ว อุตตโม ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๒๑๕}สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณี (ผ่อง สุวีโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๒๑๖}สัมภาษณ์ นางประนอม คลังทอง, วัฒนธรรมจังหวัดราชบุรี, ๖ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๒๑๗}สัมภาษณ์ นายนายสาโรจน์ บุญประเสริฐ, นายช่างผู้ชำนาญด้านลงรักปิดทอง, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๒๑๘}สัมภาษณ์ นายอเนก สีหามาศย์, อธิบดีกรมศิลปากร, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๗.

^{๒๑๙}สัมภาษณ์ นายเกริกชัย ชชาติไทยไตรรงค์, วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๒๒๐}สัมภาษณ์ นายฉวีปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๒๒๑}สัมภาษณ์ นายบัญญัติ แสงวงศ์, วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

๓๔) พระสังฆาธิการมีวิสัยทัศน์ คือ ต้องการให้การอนุรักษ์โบราณสถานได้ปฏิบัติตามคำสอนของ พระพุทธเจ้า มีพันธกิจคือดำเนินการตามกฎหมายระเบียบของกรมศิลปากรและมหาเถรสมาคม^{๒๒๒}

๓๕) การวางแผน คือ ต้องการส่งเสริมให้บุคลากรทุกรูป/คน ได้รับ ความสะดวกสบาย^{๒๒๓}

๓๖) พระสังฆาธิการจะเป็นผู้กำหนดตัวบุคคล เพื่อให้มาทำหน้าที่การอนุรักษ์โบราณสถานตามแต่ที่ตัวบุคคลถนัด^{๒๒๔}

๓๗) ปัญหาอุปสรรคการวางแผน คือ กรมศิลปากรจะเป็นผู้ดำเนินการแทนพระสังฆาธิการดำเนินการได้ผลมากน้อยแค่ไหนก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ^{๒๒๕}

๓๘) วาระการประชุมปรึกษา มีผลการประชุมไม่มีสาระสำคัญ นอกจากจะพูดคุยกันไปตามเรื่องราวเท่านั้น ไม่ค่อยจะมีหลักการที่น่าติดตามผล^{๒๒๖}

๓๙) บุคลากรที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องไม่ประพฤติปฏิบัติตามกฎกติกา ไม่รักษาวินัยตามกฎหมายระเบียบ^{๒๒๗}

๔๐) ทางวัดไม่มีบุคลากรมาเพิ่ม บุคลากรที่มีอยู่ก็ไม่สนใจการอนุรักษ์โบราณสถาน^{๒๒๘}

๔๑) การอนุรักษ์โบราณสถาน คณะสงฆ์มีความ พยายามแก้ไขปัญหาอุปสรรคการวางแผนบุคคลให้มีความเหมาะสมกับจำนวนบุคคล^{๒๒๙}

๔๒) การเปลี่ยนแปลงบุคลากร เป็นไปเพื่อต้องการให้บุคลากรทุกรูป ได้มีส่วนได้ ส่วนเสีย และมีส่วนร่วมกับการอนุรักษ์โบราณสถาน^{๒๓๐}

^{๒๒๒}สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ปริชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๒๒๓}สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๒๒๔}สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูแจ้ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๒๒๕}สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสสธโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๒๒๖}สัมภาษณ์ พระราชสุวรรณมุนี (แคล้ว อุตตโม ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๒๒๗}สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณี (ผ่อง สุวีโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๒๒๘}สัมภาษณ์ นายทองร่วง เอ็มโษษฐ, ศิลปินแห่งชาติ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๒๒๙}สัมภาษณ์ นายนายสาโรจน์ บุญประเสริฐ, นายช่างผู้ชำนาญด้านลงรักปิดทอง, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๒๓๐}สัมภาษณ์ นายอเนก สีหามาศย์, อธิบดีกรมศิลปากร, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๗.

๔๓) การวางแผนไปตามเรื่องราวไม่มีการประเมินผล ปัญหาของบุคลากร คือ มีหน้าที่ในการอนุรักษ์โบราณสถาน แต่ไม่มีเทคนิคการอนุรักษ์โบราณสถาน^{๒๓๑}

๔๔) ปัญหาอุปสรรคการวางแผน คือ รายรับไม่แน่นอน และขาดเงินทุนสำรอง ล่วงหน้า^{๒๓๒}

๔๕) ปัญหาอุปสรรคการวางแผน คือ กรมศิลปากรเป็นผู้ดำเนินการวางแผนการ พัฒนาตามปกติแล้วก็ปฏิบัติตามธรรมเนียมที่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมา ไม่มีประสิทธิภาพ^{๒๓๓}

๔๖) การวางแผน คือ หน่วยงานราชการดูแลการเงิน มีเงินไม่เพียงพอในการดำเนินการ^{๒๓๔}

๔๗) การเงิน กรมศิลปากรจะเป็นผู้ดำเนินการวางแผนทั้งหมด พระสังฆาธิการจะไม่มีโอกาสทราบตัวเลขที่ชัดเจน^{๒๓๕}

๔๘) ปัญหาอุปสรรคการวางแผน คือ กรมศิลปากร จะเป็นผู้กำกับดูแลการเงินที่ เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน ไม่สามารถมีส่วนในการดำเนินการจึงไม่ รู้ถึงแผนการเงินที่ชัดเจนได้^{๒๓๖}

ตารางที่ ๔.๕ : แสดงตารางสรุปความถี่ ร้อยละ และจำนวนผู้ตอบประเด็นสภาพปัญหาและอุปสรรคการอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักการจัดการ ด้านการวางแผน

ประเด็น	ปริมาณ	
	ความถี่	รูป/คนที่
๑. หน่วยงานราชการขาดการประสานกับวัดในการวางแผนอนุรักษ์โบราณสถานของวัด	๑๓	๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙, ๑๑, ๑๔, ๑๕, ๑๖, ๑๘
๒. ขาดการวางแผนการทำงานร่วมกัน	๑๑	๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙, ๑๑, ๑๔, ๑๖, ๑๗

^{๒๓๑} สัมภาษณ์ นายเกริกชัย ขาดีไทยไตรรงค์, วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๒๓๒} สัมภาษณ์ นายฉัฐปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๒๓๓} สัมภาษณ์ นายบัญญัติ แสงวงศ์, วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๒๓๔} สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๒๓๕} สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๒๓๖} สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูแจ้ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

ด้านการจัดการ

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในแต่ละเขตปกครองคณะสงฆ์ จะพบว่ามีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- ๑) รวบรวมข้อมูลของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทั้งหมดขององค์การ^{๒๓๗}
- ๒) พิจารณาความเกี่ยวข้องกันระหว่างปัจจัยต่างๆ^{๒๓๘}
- ๓) พิจารณาผลกระทบของปัจจัยต่างๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อองค์การอย่างมีนัยสำคัญ^{๒๓๙}
- ๔) สรุปสถานการณ์ในอนาคตที่คาดว่าจะเกิดขึ้น (Scenario development) ในขั้นนี้อาจต้องสรุปเป็นหลายทางเลือก (alternative) เนื่องจากสถานการณ์ภายนอกเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน^{๒๔๐}
- ๕) ทำการคาดการณ์ในสิ่งที่จะมีความเป็นไปได้สูงสุด (Forecasting)^{๒๔๑}
- ๖) ผู้บริหารก็สามารถพิจารณาโครงสร้างองค์การ เพื่อหาแนวทางในการใช้หน้าที่ต่าง ๆ แก้ปัญหาแรงกดดันจากปัจจัยภายนอกได้^{๒๔๒}
- ๗) ธุรกิจที่สามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีระดับสูงและอินเทอร์เน็ต จะสามารถเพิ่มคุณค่าให้กับกิจการของตนด้วยต้นทุนที่ต่ำมาก ไม่ว่าจะเป็นในแง่ของผู้ซื้อวัตถุดิบ ในแง่ของผู้ขายสินค้า จะต้องทำการเผยแพร่สินค้าของตนสู่ผู้บริโภค^{๒๔๓}
- ๘) การบริหารจัดการโดยสามารถจัดหาแหล่งข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจทางการบริหารได้รวดเร็ว และสามารถหาจากแหล่งต่างๆ เพื่อเปรียบเทียบกับอีกด้วย^{๒๔๔}
- ๙) บุคคลสามารถศึกษาไว้ซึ่งข่าวสารข้อมูลหรือเผยแพร่แจกกระจายข่าวสารข้อมูลนับว่าเป็นสิ่งสำคัญ สมาชิกขององค์การที่มีเล่ห์เหลี่ยมจะคอยเก็บรักษาข่าวสารข้อมูลไว้ อย่างดี เพื่อเป็นการเพิ่มอำนาจให้ตัวเอง^{๒๔๕}

^{๒๓๗} สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสธมโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๒๓๘} สัมภาษณ์ พระราชสุวรรณมุนี (แคล้ว อุตตโม ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๒๓๙} สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณี (ผ่อง สุวีโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๒๔๐} สัมภาษณ์ นายทองรุ่ง ेमโษษฐ, ศิลปินแห่งชาติ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๒๔๑} สัมภาษณ์ นายนายสารโรจน์ บุญประเสริฐ, นายช่างผู้ชำนาญด้านลงรักปิดทอง, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๒๔๒} สัมภาษณ์ นางประนอม คลังทอง, วัฒนธรรมจังหวัดราชบุรี, ๖ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๒๔๓} สัมภาษณ์ นายเกริกชัย ชชาติไทยไตรรงค์, วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๒๔๔} สัมภาษณ์ นายฉวีปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๒๔๕} สัมภาษณ์ นายบัญญัติ แสงวงศ์, วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

๑๐) กระบวนการใช้อำนาจและอิทธิพลที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตาม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งขององค์การ^{๒๔๖}

๑๑) ช่วยประสานความขัดแย้งต่างๆ ภายในหน่วยงาน กล่าวคือถ้าผู้บริหารในหน่วยงานมีภาวะผู้นำที่มีคนยอมรับนับถือแล้ว ก็จะประสานหรือช่วยบรรเทาความขัดแย้งระหว่างบุคคลในหน่วยงานได้^{๒๔๗}

๑๒) เป็นหลักยึดให้แก่บุคลากรเมื่อหน่วยงานเผชิญสภาวะคับขัน กล่าวคือ เมื่อใดก็ตามที่หน่วยงานต้องเผชิญกับสภาวะคับขันหรือสภาวะที่อาจกระทบถึงความอยู่รอด^{๒๔๘}

๑๓) จุดอ่อนการจัดองค์การ คือ กรมศิลปากรจะเป็นผู้ดำเนินการแทนพระสังฆาธิการ มีการประชุมปรึกษาหารือกันภายในน้อยมาก นานๆ จะมีการขอความเห็นชอบในที่ประชุมสงฆ์^{๒๔๙}

๑๔) จุดอ่อนการจัดองค์การ เช่น บุคลากรและเจ้าหน้าที่ ก็ให้ดูแลใน วัสดุอุปกรณ์และอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน มีการแบ่งเบาภาระหน้าที่กันดูแลรักษาวัสดุสิ่งของ แต่การดูแลรักษาไม่ทั่วถึงทำให้วัสดุสิ่งของ เสียบ้าง ตกหักบ้าง หายสาบสูญเป็นต้น^{๒๕๐}

๑๕) ด้านบุคคลไม่มีทีมงานที่มีความชำนาญ ด้านการเงินมีอยู่จำกัดในปริมาณน้อย ไม่เพียงพอกับปริมาณของบุคลากร^{๒๕๑}

๑๖) การจัดการของคณะสงฆ์ เป็นภาระหน้าที่ของพระสังฆาธิการเพื่อดูแลรักษา กฎระเบียบ^{๒๕๒}

๑๗) จุดอ่อนการจัดองค์การ คือ คณะสงฆ์ให้มีการประชุม ปรึกษาหารือการอนุรักษ์โบราณสถาน ทั้งภายในพรรษาและนอกพรรษาน้อยมาก^{๒๕๓}

^{๒๔๖} สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๒๔๗} สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๒๔๘} สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูแข็ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๒๔๙} สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสสธโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๒๕๐} สัมภาษณ์ พระราชสุวรรณมณี (แคล้ว อุตตโม ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๒๕๑} สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณี (ผ่อง สุวีโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๒๕๒} สัมภาษณ์ นายทองร่วง เอมโอษฐ์, ศิลปินแห่งชาติ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๒๕๓} สัมภาษณ์ นายนายสาโรจน์ บุญประเสริฐ, นายช่างผู้ชำนาญด้านลงรักปิดทอง, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

๑๘) นโยบายของกรมศิลปากรดีหมด แต่ว่าการปฏิบัติตามได้น้อย บุคลากรในเขตปกครอง
คณะสงฆ์ จะมีหน้าที่ในการดูแลเฉพาะที่ตนเองรับผิดชอบ^{๒๕๔}

๑๙) จุดอ่อนการจัดองค์การ คือ กรมศิลปากรและพระสังฆาธิการ จะเป็นผู้กำหนด ปัจจัย
การอนุรักษ์โบราณสถาน แต่ไม่ได้มีการพิจารณาถึงทรัพยากรที่มีอยู่^{๒๕๕}

๒๐) งบประมาณให้แก่บุคลากร เจ้าหน้าที่ น้อยมาก เรื่องนี้เป็นที่ทราบกันดีภายใน
หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง^{๒๕๖}

๒๑) การจัดหาเจ้าภาพ การกำหนดวิธีการทำงาน การประชุม การติดต่อประสานงาน
เป็นต้นที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน^{๒๕๗}

๒๒) ขาดการควบคุมดูแลให้รัดกุม ขาดการพิจารณาบุคคลให้รอบคอบ มีอุปกรณ์เสื่อม
คุณภาพ เนื่องจากขาดการ บำรุงรักษาวัสดุอุปกรณ์^{๒๕๘}

๒๓) กรมศิลปากรและคณะสงฆ์เป็นผู้สนับสนุน ไม่ให้ความร่วมมือ ไม่ให้การช่วยเหลือ
ไม่มีมนุษยสัมพันธ์ ไม่มีจิตวิทยาในการสร้างสรรค์^{๒๕๙}

๒๔) ไม่มีกลยุทธ์ในการหาเจ้าภาพเข้าทำบุญในเขตปกครองคณะสงฆ์^{๒๖๐}

๒๕) กรมศิลปากรจะเป็นผู้ดำเนินการแทนพระสังฆาธิการ มีการประชุมปรึกษาหารือกัน
ภายในน้อยมาก นานๆ จะมีการขอความเห็นชอบในที่ประชุมสงฆ์^{๒๖๑}

๒๖) บุคลากรและเจ้าหน้าที่ ก็ให้ดูแลใน วัสดุอุปกรณ์และอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์
โบราณสถาน มีการแบ่งเบาภาระหน้าที่กันดูแลรักษาวัสดุสิ่งของ^{๒๖๒}

^{๒๕๔}สัมภาษณ์ นายอเนก สีหามาตย์, อธิบดีกรมศิลปากร, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๗.

^{๒๕๕}สัมภาษณ์ นายเกริกชัย ขาดีไทยไตรรงค์, วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๒๕๖}สัมภาษณ์ นายฉัฐปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี,
๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๒๕๗}สัมภาษณ์ นายบัญญัติ แสงดี, วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๒๕๘}สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน
๒๕๕๗.

^{๒๕๙}สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์,
๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๒๖๐}สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูแข็ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน
๒๕๕๗.

^{๒๖๑}สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผัสสมโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐม
เจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๒๖๒}สัมภาษณ์ พระราชสุวรรณมณี (แคล้ว อุตตโม ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาส
วัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

๒๗) กระบวนการจัดการ (Process) เช่น การดำเนินการระยะสั้น ระยะยาว ติดตามผลการดำเนินการ แกไขงานเป็นต้น ปัจจัยนำ ออก (Output)^{๒๖๓}

๒๘) คณะสงฆ์มอบหมายให้พระสังฆาธิการ กำกับดูแลทั้งบุคคล การเงิน และวัสดุอุปกรณ์^{๒๖๔}

๒๙) การจัดองค์การ เช่น ด้านบุคคล ด้านการเงิน ด้านวัสดุอุปกรณ์เป็นต้น พระสังฆาธิการจะมีบทบาทหน้าที่กำกับดูแลรักษาตามกฎระเบียบของกรมศิลปากร^{๒๖๕}

๓๐) การจัดองค์การของคณะสงฆ์ เป็นภาระหน้าที่ของพระสังฆาธิการดูแลรักษากฎระเบียบ คือ มีหน้าที่ในการดำเนินการสำเร็จตามเวลา^{๒๖๖}

๓๑) กรมศิลปากรและคณะสงฆ์ จะเป็นผู้กำกับ ดูแลการจัดการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน เช่น ปัจจัยนำเข้า (Input) เช่นพระสังฆาธิการรับ บุคลากรและเจ้าหน้าที่เพิ่มเติมให้ความสนับสนุนเป็นต้น^{๒๖๗}

๓๒) พระสังฆาธิการจะดูแลเรื่องนโยบายของการอนุรักษ์โบราณสถาน กรมศิลปากรจะดูแลเรื่องวิธีการอนุรักษ์โบราณสถาน สอนเฉพาะส่วนที่ตนเองรับผิดชอบ^{๒๖๘}

๓๓) คณะสงฆ์ให้มีการประชุม บริหารหรือการอนุรักษ์โบราณสถาน ทั้งภายในพรรษา และนอกพรรษา^{๒๖๙}

๓๔) กรมศิลปากรและพระสังฆาธิการจะเป็นผู้จัดการทั้งหมด เช่น การ จัดหาเจ้าภาพ การกำหนดวิธีการทำงาน การประชุม การติดต่อประสานงานเป็นต้นที่เกี่ยวข้อง^{๒๗๐}

๓๕) กรมศิลปากรและพระสังฆาธิการ จะเป็นผู้ดำเนินการวางแผนการจัดการทั้งหมดในเรื่องบุคคล และเรื่องวัสดุอุปกรณ์^{๒๗๑}

^{๒๖๓}สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณิ (ผ่อง สุวีโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๒๖๔}สัมภาษณ์ นายทองร่วง เอ็มโฆษฐ, ศิลปินแห่งชาติ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๒๖๕}สัมภาษณ์ นายนายสาโรจน์ บุญประเสริฐ, นายช่างผู้ชำนาญด้านลงรักปิดทอง, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๒๖๖}สัมภาษณ์ นายอเนก สีหามาตย์, อธิบดีกรมศิลปากร, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๗.

^{๒๖๗}สัมภาษณ์ นางประนอม คลังทอง, วัฒนธรรมจังหวัดราชบุรี, ๖ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๒๖๘}สัมภาษณ์ นายฉัฐปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๒๖๙}สัมภาษณ์ นายบัญญัติ แสงวงศ์, วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๒๗๐}สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๒๗๑}สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

๓๖) กรมศิลปากรและพระสังฆาธิการเป็นผู้ดำเนินการทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ เช่น การหาเงินทุนสำรอง การบริหารบุคคล การบริหาร วัสดุอุปกรณ์^{๒๗๒}

๓๗) กรมศิลปากรจะเป็นผู้ดำเนินการแทนพระสังฆาธิการ มีการประชุมปรึกษาหารือกัน ภายในน้อยมาก นานๆ จะมีการขอความเห็นชอบในที่ประชุมสงฆ์^{๒๗๓}

๓๘) บุคลากรและเจ้าหน้าที่ ก็ให้ดูแลใน วัสดุอุปกรณ์และอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ โบราณสถาน มีการแบ่งเบาภาระหน้าที่กันดูแลรักษาวัสดุสิ่งของ แต่การดูแลรักษาไม่ทั่วถึง^{๒๗๔}

๓๙) ไม่มีทีมงานที่มีความชำนาญ ด้านการเงินมีอยู่จำกัดในปริมาณน้อย ไม่เพียงพอ ต่อสถานภาพในปัจจุบัน^{๒๗๕}

๔๐) การจัดการของคณะสงฆ์ เป็นภาระหน้าที่ของพระสังฆาธิการเพื่อดูแลรักษา ภูมริเปียบ^{๒๗๖}

๔๑) นโยบายดีแต่การปฏิบัติตามได้น้อย บุคลากรในเขตปกครองคณะสงฆ์ จะมีหน้าที่ ในการดูแลเฉพาะที่ตนเองรับผิดชอบ^{๒๗๗}

๔๒) คณะสงฆ์ให้มีการประชุม ปรึกษาหารือการอนุรักษ์โบราณสถาน ทั้งภายในพรรษาและ นอกพรรษาน้อยมาก^{๒๗๘}

๔๓) กรมศิลปากรและพระสังฆาธิการ จะเป็นผู้กำหนด ปัจจัยการอนุรักษ์โบราณสถาน แต่ไม่ได้มีการพิจารณาถึงทรัพยากรที่มีอยู่^{๒๗๙}

๔๔) งบประมาณให้แก่บุคลากร เจ้าหน้าที่ น้อยมาก เรื่องนี้เป็นที่ทราบกันดีภายใน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง^{๒๘๐}

^{๒๗๒} สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูแจ้ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๒๗๓} สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสธมโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๒๗๔} สัมภาษณ์ พระราชสุวธรรมมุนี (แคล้ว อุตตโม ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๒๗๕} สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณิ (ผ่อง สุวิโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๒๗๖} สัมภาษณ์ นายทองร่วง เอมโอษฐ์, ศิลปินแห่งชาติ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๒๗๗} สัมภาษณ์ นายนายสารโรจน์ บุญประเสริฐ, นายช่างผู้ชำนาญด้านลงรักปิดทอง, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๒๗๘} สัมภาษณ์ นายอเนก สีหามาศย์, อธิบดีกรมศิลปากร, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๗.

^{๒๗๙} สัมภาษณ์ นายเกริกชัย ชชาติไทยไตรรงค์, วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๒๘๐} สัมภาษณ์ นายฉัฐปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

๔๕) ไม่มีการจัดหาเจ้าภาพ การกำหนดวิธีการทำงาน การประชุม การติดต่อประสานงาน เป็นต้นที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน^{๒๘๑}

๔๖) ขาดการควบคุมดูแลให้รัดกุม ขาดการพิจารณาบุคคลให้รอบคอบ มีอุปกรณ์เสื่อมคุณภาพ^{๒๘๒}

๔๗) ไม่ให้ความร่วมมือ ไม่ให้การช่วยเหลือ ไม่มีมนุษยสัมพันธ์ ไม่มีจิตวิทยาในการสร้างสรรค์^{๒๘๓}

๔๘) ไม่มีกลยุทธ์ในการหาเจ้าภาพเข้าทำบุญในเขตปกครองคณะสงฆ์^{๒๘๔}

ตารางที่ ๔.๖ : แสดงตารางสรุปความถี่ ร้อยละ และจำนวนผู้ตอบประเด็นสภาพปัญหาและอุปสรรค การอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักการจัดการ ด้านการจัดองค์การ

ประเด็น	ปริมาณ	
	ความถี่	รูป/คนที่
๑. ขาดการแบ่งหน้าที่การทำงานอย่างเหมาะสม	๑๒	๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙, ๑๑, ๑๔, ๑๕, ๑๘
๒. ขาดการร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆ และวัด	๗	๓, ๔, ๖, ๙, ๑๑, ๑๔, ๑๗

ด้านการบริหารบุคคล

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในแต่ละเขตปกครองคณะสงฆ์ จะพบว่ามีรายละเอียดดังต่อไปนี้

^{๒๘๑} สัมภาษณ์ นายบัญญัติ แสงวดี, วัดนวมราชวรวิหาร กรุงเทพมหานคร, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๒๘๒} สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชิต, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๒๘๓} สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๒๘๔} สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูแจ้ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

๑) การสรรหา หมายถึง การเสาะแสวงหาเพื่อเลือกสรรให้ได้คนที่มีความรู้ ความสามารถ เหมาะสมกับงาน และที่สำคัญที่สุดก็คือ สามารถปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมของบริษัท หรือขององค์กร^{๒๘๕}

๒) การรักษาวินัยนอกเหนือจากการพัฒนาตัวบุคคลแล้ว การที่จะสามารถจัดหาบุคลากรที่ดี ได้หน่วยงานจำเป็นต้องจัดให้มีสวัสดิการ และบริการด้านสงเคราะห์ต่างๆ ให้เหมาะสมด้วย เช่น สิทธิการลา การรักษาพยาบาล และบำเหน็จบำนาญ^{๒๘๖}

๓) การธำรงรักษาและพัฒนาบุคลากรและบริหาร การที่บุคลากรในหน่วยงานปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีการบำรุงรักษาและพัฒนาอยู่เสมอ^{๒๘๗}

๔) การกำหนดความต้องการด้านบุคลากร เป็นกิจกรรมหลักขั้นต้นของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่จะต้องกำหนดความต้องการบุคลากรของหน่วยงานเป็นระยะๆ ความต้องการของหน่วยงานซึ่งต้องแสดงทั้งปริมาณและคุณภาพของบุคลากรที่ต้องการตามลักษณะงานและตำแหน่ง ที่จำเป็นต้องกำหนดขึ้น รวมทั้งโครงสร้างของค่าตอบแทน เช่น เงินเดือน ค่าจ้าง^{๒๘๘}

๕) การตอบสนองความต้องการของบุคลากร เมื่อกำหนดความต้องการด้านบุคลากรเป็น กรอบอัตรากำลังไว้แล้ว การจัดการทรัพยากรมนุษย์จะต้องทำหน้าที่เสาะแสวงหาบุคลากรตามที่ต้องการ โดยกระบวนการสรรหา การคัดเลือก บรรจุแต่งตั้งที่เหมาะสมตามระบบคุณธรรมรวมทั้งการเตรียม บุคลากรใหม่เข้าสู่หน่วยงาน เช่น การจัดปฐมนิเทศ การมอบหมายงาน และการจัดระบบนิเทศงานที่จะ ช่วยให้บุคลากรใหม่เข้าสู่หน่วยงานด้วยความราบรื่น สามารถปรับตัวได้เร็วและปฏิบัติงานได้ตาม เป้าหมายตั้งแต่แรก^{๒๘๙}

๖) การรักษานักงาน (Retention) หมายถึง ความพยายามที่จะทำให้พนักงานพึงพอใจในการ ปฏิบัติงาน ด้วยการสร้างบรรยากาศให้ผู้ปฏิบัติงานมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานมีโอกาสเติบโต ก้าวหน้าในหน้าที่การงานด้านตำแหน่ง และมีรายได้พอเพียงกับความเป็นอยู่ ทั้งนี้ เป็นความพยายาม ของบริษัทในการบริหาร เพื่อสนองความต้องการของพนักงานให้ได้มากที่สุดภายใต้กฎระเบียบและ

^{๒๘๕} สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสฺสธมฺโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๒๘๖} สัมภาษณ์ พระราชสุวรรณมุนี (แคล้ว อุตฺตโม ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๒๘๗} สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณี (ผ่อง สุวีโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๒๘๘} สัมภาษณ์ นายทองร่วง เอมโอษฐ์, ศิลปินแห่งชาติ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๒๘๙} สัมภาษณ์ นายนายสาโรจน์ บุญประเสริฐ, นายช่างผู้ชำนาญด้านลงรักปิดทอง, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

หลักเกณฑ์ที่จะอำนวยให้สิ่งตอบแทนและบริการต่าง ๆ ที่หน่วยงานจัดให้พนักงานซึ่งเป็นสิ่งจูงใจในการปฏิบัติงานอย่างหนึ่ง^{๒๙๐}

๗) การพัฒนาเป็นกิจกรรมสำคัญที่อาจทำได้ทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม โดยการศึกษาอบรม การดูงาน การเข้าร่วมสัมมนา การจัดการทรัพยากรมนุษย์ในชั้นตอนนี้ยังจำเป็นต้องจัดให้มีการประเมินผลการปฏิบัติงานที่ยุติธรรมเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาความดีความชอบ การเลื่อนตำแหน่ง^{๒๙๑}

๘) การพัฒนา หมายถึง การดำเนินการที่จะส่งเสริมให้พนักงานมีความรู้ ความสามารถ ทักษะและประสบการณ์เพิ่มขึ้นในรูปแบบของการฝึกอบรม การศึกษาของพนักงาน การพัฒนาพนักงาน เพื่อให้พนักงานสามารถปฏิบัติงานในตำแหน่งปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันก็ดำเนินการพัฒนาอาชีพพนักงาน ให้พร้อมที่จะรับผิดชอบหรือเติบโตในตำแหน่งสูงขึ้นรวมถึงการปรับหรือพัฒนาองค์การ ให้เป็นองค์การที่ชนะในการแข่งขันได้ในที่สุด^{๒๙๒}

๙) การสรรหาบุคลากร คณะสงฆ์มีหน้าที่กำกับดูแลกระบวนการเลือกและการสรรหา บุคลากรภายในเขตปกครอง^{๒๙๓}

๑๐) การสรรหาบุคลากร จะมีการประชุมปรึกษากันภายในคณะสงฆ์ก่อนแล้วนำเสนอการสรรหาบุคลากรต่อผู้บังคับบัญชา ทราบก่อน รอการพิจารณาตามขั้นตอน^{๒๙๔}

๑๑) การคัดเลือกบุคลากร คือ คณะสงฆ์หรือพระสังฆาธิการจะเป็นผู้คัดเลือกบุคลากร^{๒๙๕}

๑๒) การคัดเลือกบุคลากร จะเป็นหน้าที่ของคณะสงฆ์หรือพระสังฆาธิการ จะเป็นผู้พิจารณาการคัดเลือกบุคลากร ตามปกติแล้ว จะให้มีการประชุมปรึกษากัน ภายในก่อนแล้ว จึงจะได้มีการขออนุญาต อนุมัติการคัดเลือกบุคลากร ตามกฎระเบียบของกรมศิลปากร และตามกฎหมายของมหาเถรสมาคม^{๒๙๖}

^{๒๙๐} สัมภาษณ์ นายอเนก สีหามาตย์, อธิบดีกรมศิลปากร, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๗.

^{๒๙๑} สัมภาษณ์ นายเกริกชัย ขาดีไทยไตรรงค์, วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๒๙๒} สัมภาษณ์ นายฉัฐปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๒๙๓} สัมภาษณ์ นายบัญญัติ แสงวดี, วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๒๙๔} สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๒๙๕} สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๒๙๖} สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูแจ้ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

๑๓) การบริหารบุคคล คือ กรมศิลปากรจะเป็นผู้ดำเนินการแทนพระสังฆาธิการ มีการประชุมปรึกษาหารือกันภายในน้อยมาก นานๆ จะมีการขอความเห็นชอบในที่ประชุมสงฆ์^{๒๙๗}

๑๔) การบริหารบุคคล เช่น บุคลากรและเจ้าหน้าที่ ก็ให้ดูแลใน วัสดุอุปกรณ์และอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน มีการแบ่งเบาภาระหน้าที่กันดูแลรักษาวัสดุสิ่งของ แต่การดูแลรักษาไม่ทั่วถึงทำให้วัสดุสิ่งของ เสียบ้าง ตกหักบ้าง หายสาบสูญเป็นต้น^{๒๙๘}

๑๕) ด้านบุคคลไม่มีทีมงานที่มีความชำนาญ ด้านการเงินมีอยู่จำกัดในปริมาณน้อย ไม่เพียงพอกับปริมาณของบุคลากร^{๒๙๙}

๑๖) การบริหารบุคคลและการจัดการของคณะสงฆ์ เป็นภาระหน้าที่ของพระสังฆาธิการเพื่อดูแลรักษาภุระเบียบ^{๓๐๐}

๑๗) จุดอ่อนการบริหารบุคคล คือ คณะสงฆ์ให้มีการประชุม ปรึกษาหารือการอนุรักษ์โบราณสถาน ทั้งภายในพรรษาและนอกพรรษาน้อยมาก^{๓๐๑}

๑๘) จุดอ่อนคือไม่มีบุคลากรที่มีอยู่ก็ไม่สนใจการอนุรักษ์โบราณสถาน^{๓๐๒}

๑๙) จุดอ่อนการบริหารบุคคล คือ บุคลากรไม่ประพฤติปฏิบัติตามกฎหมายกติกา ไม่ทำตามกฎระเบียบของมหาเถรสมาคมและกรมศิลปากร^{๓๐๓}

๒๐) จุดอ่อนของเจ้าหน้าที่คือไม่ดูแลงานที่ตนเองรับผิดชอบ ไม่ตรงต่อเวลา มาทำงานสาย ไม่มีสมาธิในการทำงาน^{๓๐๔}

๒๑) จุดอ่อนการบริหาร คือ ตามปกติแล้วก็ปฏิบัติตามธรรมเนียมที่ได้ปฏิบัติสืบ ทอดกันมา ไม่มีกาพัฒนาปรับเปลี่ยนขั้นตอนเท่าที่ควร^{๓๐๕}

^{๒๙๗} สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสธมโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๒๙๘} สัมภาษณ์ พระราชสุวรรณมุนี (แคล้ว อุตตโม ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๒๙๙} สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณิ (ผ่อง สุวีโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๓๐๐} สัมภาษณ์ นายทองร่วง เอมโอษฐ์, ศิลปินแห่งชาติ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๓๐๑} สัมภาษณ์ นายนายสาโรจน์ บุญประเสริฐ, นายช่างผู้ชำนาญด้านลงรักปิดทอง, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๓๐๒} สัมภาษณ์ นายอเนก สีสยามาตย์, อธิบดีกรมศิลปากร, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๗.

^{๓๐๓} สัมภาษณ์ นายเกริกชัย ขาดีไทยไตรงค์, วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๓๐๔} สัมภาษณ์ นายฉวีปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๓๐๕} สัมภาษณ์ นายบัญญัติ แสงวงศ์, วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

๒๒) เงินงบประมาณที่เบิกจ่ายค่าใช้จ่ายในการดำเนินการอนุรักษ์โบราณสถาน มีจำนวนไม่มาก คือ ไม่เพียงพอค่าใช้จ่ายในเวลาปัจจุบันนี้^{๓๐๖}

๒๓) การบริหารบุคคลจึงทำได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น ยังต้องมีการปรับปรุงพัฒนา เปลี่ยนแปลงตลอดถึงกระบวนการอนุรักษ์โบราณสถานให้มีความชัดเจนกว้างเดิม^{๓๐๗}

๒๔) การเปลี่ยนแปลงเป็นไปเพื่อต้องการให้บุคลากรทุกรูปได้มีส่วนได้ ส่วนเสีย และมีส่วนร่วมกับการอนุรักษ์โบราณสถานภายในวัด^{๓๐๘}

๒๕) โอกาสการบริหารบุคคล คือ พระสังฆาธิการ และเจ้าหน้าที่ ก็จะทำให้มีการประชุมร่วมกันเดือนละ ๑ ครั้ง เพื่อจะได้กำหนดแนวทาง^{๓๐๙}

๒๖) การบริหารบุคคล ทางพระสังฆาธิการจะเรียกประชุมคณะทำงาน มาประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อกำหนดวิธีการทำงานให้เหมาะสมกับงบประมาณ^{๓๑๐}

๒๗) โอกาสการบริหารบุคคล คือ สำนักเรียนกำหนดให้มีการประชุมปรึกษาหารือการอนุรักษ์โบราณสถานทั้งภายใน โดยกำหนดให้ครู อาจารย์ทุกรูปมีส่วนร่วมในการวางแผนบุคคล^{๓๑๑}

๒๘) การบริหารบุคคล คือ รายรับได้จากการบริจาคทำบุญทั่วไป และผู้มีจิตศรัทธา มา ทำบุญ^{๓๑๒}

๒๙) กรมศิลปากรจะเป็นผู้กำหนดแผนการเพื่อนำมาบริหารจัดการ โดยจะจัดทำงบประมาณส่วนหนึ่งเสนอต่อพระสังฆาธิการ เมื่อได้รับทราบแล้ว ก็ จะพิจารณาอย่างรอบคอบแล้วจึงจะได้อนุมัติงบประมาณที่เหมาะสม^{๓๑๓}

^{๓๐๖} สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๓๐๗} สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๓๐๘} สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูแข็ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๓๐๙} สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผัสสมโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๓๑๐} สัมภาษณ์ พระราชสุวรรณมณี (แคล้ว อุตตโม ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๓๑๑} สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณิ (ผ่อง สุวีโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๓๑๒} สัมภาษณ์ นายทองร่วง เอมโอษฐ์, ศิลปินแห่งชาติ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๓๑๓} สัมภาษณ์ นายนายสาโรจน์ บุญประเสริฐ, นายช่างผู้ชำนาญด้านลงรักปิดทอง, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

๓๐) โอกาสการบริหารบุคคล คือ คณะสงฆ์มีการประชุมปรึกษาหารือการอนุรักษ์โบราณสถาน สอนทั้งภายในพรหมและนอกพรหม^{๓๑๔}

๓๑) การบริหารบุคคล คือ คณะสงฆ์มอบหมายให้พระสังฆาธิการเป็นตัวแทนในการดำเนินการ เมื่อมีการของบประมาณเพิ่มขึ้นหรือลดลง^{๓๑๕}

๓๒) สำนักเรียนจะเป็นผู้กำกับดูแลเรื่องการเงินเพื่ออุดหนุนให้แก่คณะครู อาจารย์ ที่ได้รับมอบหมายให้สอนนักเรียนแต่ละประโยค^{๓๑๖}

๓๓) คณะสงฆ์จะเป็นผู้ดำเนินการบริหารบุคคล ไปตามขั้นตอนในระเบียบปฏิบัติ^{๓๑๗}

๓๔) พระสังฆาธิการมีวิสัยทัศน์ คือ ต้องการให้การอนุรักษ์โบราณสถานได้ปฏิบัติตามคำสอนของ พระพุทธเจ้า มีพันธกิจคือดำเนินการตามกฎหมายของกรมศิลปากรและมหาเถรสมาคม^{๓๑๘}

๓๕) การบริหารบุคคล คือ ต้องการส่งเสริมให้บุคลากรทุกรูป/คน ได้รับความสะดวกสบาย^{๓๑๙}

๓๖) พระสังฆาธิการจะเป็นผู้กำหนดตัวบุคคล เพื่อให้มาทำหน้าที่การอนุรักษ์โบราณสถานตามแผนที่ตัวบุคคลนัด^{๓๒๐}

๓๗) กรมศิลปากรจะเป็นผู้ดำเนินการแทนพระสังฆาธิการ มีการประชุมปรึกษาหารือกันภายในบ่อยมาก นานๆ จะมีการขอความเห็นชอบในที่ประชุมสงฆ์^{๓๒๑}

๓๘) บุคลากรและเจ้าหน้าที่ ก็ให้ดูแลใน วัสดุอุปกรณ์และอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน มีการแบ่งเบาภาระหน้าที่กันดูแลรักษาวัสดุสิ่งของ แต่การดูแลรักษาไม่ทั่วถึง^{๓๒๒}

^{๓๑๔} สัมภาษณ์ นายอเนก สีหามาตย์, อธิบดีกรมศิลปากร, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๗.

^{๓๑๕} สัมภาษณ์ นายเกริกชัย ขาดีไทยไตรงค์, วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๓๑๖} สัมภาษณ์ นายฉัฐวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๓๑๗} สัมภาษณ์ นายบุญฤดี แสงวดี, วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๓๑๘} สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๓๑๙} สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๓๒๐} สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูแข็ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๓๒๑} สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผัสสมโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๓๒๒} สัมภาษณ์ พระราชสุวรรณมณี (แคล้ว อุตตโม ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

๓๙) ไม่มีทีมงานที่มีความชำนาญ ด้านการเงินมีอยู่จำกัดในปริมาณน้อย ไม่ เพียงพอ ต่อสถานภาพในปัจจุบัน^{๓๒๓}

๔๐) การจัดการของคณะสงฆ์ เป็นภาระหน้าที่ของพระสังฆาธิการเพื่อดูแลรักษา กฎระเบียบ^{๓๒๔}

๔๑) นโยบายดีแต่การปฏิบัติตามได้น้อย บุคลากรในเขตปกครองคณะสงฆ์ จะมีหน้าที่ใน การดูแลเฉพาะที่ตนเองรับผิดชอบ^{๓๒๕}

๔๒) คณะสงฆ์ให้มีการประชุม ปรีกษาหารือการอนุรักษ์โบราณสถาน ทั้งภายในพรรษา และนอกพรรษาน้อยมาก^{๓๒๖}

๔๓) กรมศิลปากรและพระสังฆาธิการ จะเป็นผู้กำหนด ปัจจัยการอนุรักษ์โบราณสถาน แต่ไม่ได้มีการพิจารณาถึงทรัพยากรที่มีอยู่^{๓๒๗}

๔๔) งบประมาณให้แก่บุคลากร เจ้าหน้าที่ น้อยมาก เรื่องนี้เป็นที่ทราบกันดีภายใน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง^{๓๒๘}

๔๕) ไม่มีการจัดหาเจ้าภาพ การกำหนดวิธีการทำงาน การประชุม การติดต่อประสานงาน เป็นต้นที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน^{๓๒๙}

๔๖) ขาดการควบคุมดูแลให้รัดกุม ขาดการพิจารณาบุคคลให้รอบคอบ มีอุปกรณ์เสื่อม คุณภาพ^{๓๓๐}

๔๗) ไม่ให้ความร่วมมือ ไม่ให้การช่วยเหลือ ไม่มีมนุษยสัมพันธ์ ไม่มีจิตวิทยาใน การสร้างสรรค์^{๓๓๑}

^{๓๒๓} สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณิ (ผ่อง สุวีโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๓๒๔} สัมภาษณ์ นายทองร่วง เอ็มโอสฐ, ศิลปินแห่งชาติ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๓๒๕} สัมภาษณ์ นายนายสาโรจน์ บุญประเสริฐ, นายช่างผู้ชำนาญด้านลงรักปิดทอง, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๓๒๖} สัมภาษณ์ นายอเนก สีหามาตย์, อธิบดีกรมศิลปากร, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๗.

^{๓๒๗} สัมภาษณ์ นายเกริกชัย ขาดีไทยไตรงค์, วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๓๒๘} สัมภาษณ์ นายฉัฐปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๓๒๙} สัมภาษณ์ นายบัญญัติ แสงวดี, วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๓๓๐} สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๓๓๑} สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

๔๘) ไม่มีกลยุทธ์ในการหาเจ้าภาพเข้าทำบุญในเขตปกครองคณะสงฆ์^{๓๓๒}

ตารางที่ ๔.๗ แสดงตารางสรุปความถี่ ร้อยละ และจำนวนผู้ตอบประเด็นสภาพทั่วไปของการอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักการจัดการ ด้านการบริหารบุคคล

ประเด็น	ปริมาณ	
	ความถี่	รูป/คนที่
๑. ขาดการประชุม ปรึกษาหารือการอนุรักษ์โบราณสถาน	๑๑	๑, ๓, ๔, ๕, ๖, ๘, ๙, ๑๑, ๑๔, ๑๕, ๑๘
๒. ขาดงบประมาณจัดจ้างผู้เชี่ยวชาญ	๖	๓, ๔, ๖, ๙, ๑๔, ๑๘
๓. ขาดผู้รับผิดชอบหลักในการการอนุรักษ์โบราณสถาน	๔	๖, ๙, ๑๑, ๑๗

ด้านการอำนวยการ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในแต่ละเขตปกครองคณะสงฆ์ จะพบว่ามีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) องค์กรต้องมีการวินิจฉัยสั่งการที่รวดเร็วแม่นยำ รวมทั้งข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัย เพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจของผู้บริหารองค์กร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร^{๓๓๓}

๒) หลักการบริหารสมัยใหม่มากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการระบุนทรัพยากรบุคคลว่ามีความสามารถ และความรู้ที่หลากหลาย รวมทั้งเป็นผู้มีความสามารถดีที่สุดในที่สุด^{๓๓๔}

^{๓๓๒} สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูแข็ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๓๓๓} สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสสธโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๓๓๔} สัมภาษณ์ พระราชสุวรรณหมนี (แคล้ว อุตตโม ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

๓) หลักการบริหารงานสมัยใหม่กับหลักการบริหารงานเชิงพุทธศาสตร์ในเชิงเปรียบเทียบว่า สามารถบูรณาการ รวมเข้ากันได้ และเป็นแนวทางที่มีความสอดคล้องกับหลักการบริหารสมัยใหม่ได้อย่างเหลือเชื่อ^{๓๓๕}

๔) การบริหารงานมีความซับซ้อน ต้องใช้กลยุทธ์ด้านต่าง ๆ มาปรับเข้ากับระบบการบริหารงาน เน้นการแข่งขัน และผลกำไรสูงสุด เพื่อสนองระบบบริโภคนิยม^{๓๓๖}

๕) องค์กรสงฆ์ ต้องเป็นตัวอย่างที่ดี มุ่งเน้นให้การศึกษาแก่คณะสงฆ์อย่างต่อเนื่องและจริงจัง พัฒนาบุคลากรและเสริมสร้างความรู้ความสามารถให้แก่บุคลากร ด้วยการจัดทำโครงการอบรมบุคลากร เพื่อการเผยแผ่อย่างต่อเนื่อง^{๓๓๗}

๖) องค์กรจะต้องมีการตรวจสอบข้อมูลผลการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ การรายงานข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ และเป็นข้อมูลที่เป็นมาตรฐาน เทียบตรง มีมาตรฐาน รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาสนับสนุนข้อมูล จะทำให้การบริหารองค์กรได้อย่างแม่นยำ รวดเร็วต่อผู้บริหาร^{๓๓๘}

๗) การมีส่วนร่วมระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ปฏิบัติการควรมีแนวทางทำงานร่วมกันอย่างชัดเจน วางกรอบ นโยบาย การประเมินผลที่ชัดเจน^{๓๓๙}

๘) การพัฒนาระบบการบริหารงาน เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงขององค์กรตามโลกาภิวัตน์ที่มีการแข่งขันสูง จึงมีการสร้างระบบการบริหารงานที่เน้นคนมากยิ่งขึ้น รวมทั้งปรับปรุงและพัฒนาระบบการบริหารงานสมัยใหม่ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายขึ้น^{๓๔๐}

๙) วิธีทางที่จะทำให้บรรลุผลที่พึงปรารถยานั้น แต่เนื่องจากวิธีทางที่จะทำให้บรรลุผลนั้นมีมากมาย ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการวางแผนเพื่อตัดสินใจเลือกวิธีหรือวิธีการที่ดีที่สุด^{๓๔๑}

๑๐) การอำนวยการเป็นเรื่องเกี่ยวกับการใช้ความรู้ในทางวิทยาการและวิจารณ์ญาณวินิจฉัยเหตุการณ์ในอนาคต แล้วกำหนดวิธีการโดยถูกต้อง และมีเหตุผลเพื่อให้การดำเนินงานตามแผนเป็นไปโดยเรียบร้อย สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพที่สุด^{๓๔๒}

^{๓๓๕} สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณิ (ผ่อง สุวีโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๓๓๖} สัมภาษณ์ นายทองรุ่ง เอ็มโอสฐ, ศิลปินแห่งชาติ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๓๓๗} สัมภาษณ์ นายนายสาโรจน์ บุญประเสริฐ, นายช่างผู้ชำนาญด้านลงรักปิดทอง, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๓๓๘} สัมภาษณ์ นายอเนก สีหามาตย์, อธิบดีกรมศิลปากร, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๗.

^{๓๓๙} สัมภาษณ์ นายเกริกชัย ขาดีไทยไตรรงค์, วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๓๔๐} สัมภาษณ์ นายฉัฐปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๓๔๑} สัมภาษณ์ นายบัญญัติ แสงวดี, วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๓๔๒} สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

๑๑) เป้าหมายของการกระทำที่ต้องอาศัยขั้นตอนที่สัมพันธ์กันมีการแบ่งเป็นหมวดหมู่ตามความเหมาะสมตามลำดับให้ทราบว่าขั้นตอนใดควรกระทำก่อน และขั้นตอนลำดับถัดไปคืออะไร ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนเสียหายได้^{๓๔๓}

๑๒) ทุกฝ่ายให้ความสำคัญกับการอำนวยความสะดวก เพราะเป็นเสมือนเป็นก้าวแรกที่จะเริ่มเดินทางไปสู่เส้นชัยโดยที่มีรางวัลหรือเดิมพันรออยู่ถ้าวางแผนดีได้รับชัยชนะก็ได้รับรางวัลที่เดิมพันไว้ แล้วยังชื่อเสียงเกียรติยศเป็นที่น่ายินดีแต่ถ้าฝ่ายแพ้ก็ต้องสูญเสียเดิมพันสูญเสียชื่อเสียง^{๓๔๔}

๑๓) ขาดบุคลากรที่มีอยู่ที่ไม่สนใจการอนุรักษ์โบราณสถาน^{๓๔๕}

๑๔) พระสังฆาธิการ จะต้องบิณฑบาตตอนเช้าเลี้ยงชีพด้วยตนเอง สวดมนต์ไหว้พระ ทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็น กวาดอาวาสเสนาสะ ดูแลรักษากุฏิสงฆ์ เก็บกวาดขยะหน้าห้อง ของตนเองให้สะอาด ดูแลสุขภาพของตนให้ดี และดูแลบริวารของตนให้ดี เป็นต้น^{๓๔๖}

๑๕) บุคลากรไม่ประพฤติปฏิบัติตามกฎหมายกติกา ไม่ทำตาม กฎระเบียบของมหาเถรสมาคม และกรมศิลปากร^{๓๔๗}

๑๖) เจ้าหน้าที่คือไม่ดูแลงานที่ตนเองรับผิดชอบ ไม่ตรงต่อเวลา มาทำงานสาย ไม่มีสมาธิในการทำงาน^{๓๔๘}

๑๗) การปฏิบัติตามธรรมเนียมที่ได้ปฏิบัติสืบ ทอดกันมา ไม่มีกาพัฒนารูปแบบเด่นชัดเท่าที่ควร^{๓๔๙}

๑๘) การเงินงบประมาณที่เบิกจ่ายค่าใช้จ่ายในการดำเนินการอนุรักษ์โบราณสถาน มีจำนวนไม่มาก คือ ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในเวลาปัจจุบันนี้^{๓๕๐}

^{๓๔๓} สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๓๔๔} สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูแข็ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๓๔๕} สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสสธโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๓๔๖} สัมภาษณ์ พระราชสุวรรณมุนี (แคล้ว อุตตโม ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๓๔๗} สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณี (ผ่อง สุวีโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๓๔๘} สัมภาษณ์ นายทองร่วง เอ็มโษษฐ, ศิลปินแห่งชาติ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๓๔๙} สัมภาษณ์ นายนายสาโรจน์ บุญประเสริฐ, นายช่างผู้ชำนาญด้านลงรักปิดทอง, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๓๕๐} สัมภาษณ์ นายอเนก สีหามาศย์, อธิบดีกรมศิลปากร, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๗.

๑๙) การของบประมาณเพิ่มขึ้นหรือลดลง ที่ เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน จะต้องมีการพิจารณาอย่างรอบคอบ และรอการอนุมัติจากหน่วยงานราชการ^{๓๕๑}

๒๐) กรมศิลปากรจะเป็นผู้กำกับดูแลการเงินที่เกี่ยวข้องกับ การอนุรักษ์โบราณสถาน ส่วนพระสังฆาธิการไม่สามารถมีส่วนในการดำเนินการจึงไม่รู้ถึงแผนการเงินที่ชัดเจนได้^{๓๕๒}

๒๑) กรมศิลปากรจะเป็นผู้ดำเนินการแทนพระสังฆาธิการ โดยมีการประชุมปรึกษาหารือกันภายในเท่านั้น แล้วก็ขอความคิดเห็นชอบในที่ประชุมสงฆ์ ส่วนจะ ดำเนินการได้ผลมากน้อยแค่ไหนก็ขึ้นอยู่กับกรมศิลปากรและพระสังฆาธิการ ตามแผนการพัฒนาของพระสังฆาธิการ ตามปกติแล้วก็ปฏิบัติตามธรรมเนียมที่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมา^{๓๕๓}

๒๒) การปรับปรุงพัฒนา เปลี่ยนแปลง ตลอดถึงกระบวนการอนุรักษ์โบราณสถานให้มีความชัดเจนกว่าเดิม^{๓๕๔}

๒๓) การเปลี่ยนแปลงเป็นไปเพื่อต้องการให้บุคลากรทุกรูปได้มีส่วนได้ ส่วนเสีย และมีส่วนร่วมกับการอนุรักษ์โบราณสถานภายในวัด^{๓๕๕}

๒๔) จุดอ่อนการอำนวยการ คือ ไม่มีเทคนิคการอนุรักษ์ที่ถูกต้อง ทำให้บุคลากรไม่สนใจงานจุดอ่อนของบุคลากรคือไม่มีความรักที่จะอนุรักษ์โบราณสถาน^{๓๕๖}

๒๕) พระสังฆาธิการ และเจ้าหน้าที่ ก็จะให้มีการประชุม ร่วมกันเดือนละ ๑ ครั้ง เพื่อจะได้กำหนดแนวทาง^{๓๕๗}

๒๖) พระสังฆาธิการจะเรียกประชุมคณะทำงาน มา ประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อกำหนดวิธีการทำงานให้เหมาะสมกับงบประมาณ^{๓๕๘}

^{๓๕๑}สัมภาษณ์ นายเกริกชัย ขาดีไทยไตรรงค์, วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๓๕๒}สัมภาษณ์ นายฉัฐปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๓๕๓}สัมภาษณ์ นายบัญญัติ แสงดี, วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๓๕๔}สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๓๕๕}สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๓๕๖}สัมภาษณ์นายสุทธิรักษ์ หนูแจ้ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๓๕๗}สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสธมโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๓๕๘}สัมภาษณ์ พระราชสุวรรณมุนี (แคล้ว อุตตโม ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

๒๗) สำนักเรียนกำหนดให้มีการประชุมปรึกษาหารือการ เรียนการสอนทั้งภายใน โดยกำหนดให้ครู อาจารย์ทุกรูปมีส่วนร่วมในการวางแผนบุคคล^{๓๕๙}

๒๘) การบริจาคทำบุญทั่วไป และผู้มีจิตศรัทธามา ทำบุญ^{๓๖๐}

๒๙) กรมศิลปากรจะเป็นผู้กำหนดแผนการเพื่อนำมาบริหารจัดการ โดยจะจัดทำงบประมาณ ส่วนหนึ่งเสนอต่อพระสังฆาธิการ เมื่อได้รับทราบแล้ว ก็ จะพิจารณาอย่างรอบคอบแล้วจึงจะได้อนุมัติ งบประมาณที่เหมาะสม^{๓๖๑}

๓๐) คณะสงฆ์มีการประชุมปรึกษาหารือการอนุรักษ์โบราณสถาน สอนทั้งภายในพรรษา และนอกพรรษา^{๓๖๒}

๓๑) คณะสงฆ์มอบหมายให้พระสังฆาธิการเป็นตัวแทนในการ ดำเนินการ เมื่อมีการ ของงบประมาณเพิ่มขึ้นหรือลดลง^{๓๖๓}

๓๒) พระสังฆาธิการจะเป็นผู้กำกับดูแลเรื่องการเงินเพื่ออุดหนุนให้แก่บุคลากรและเจ้าหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมายงาน^{๓๖๔}

๓๓) คณะสงฆ์จะเป็นผู้ดำเนินการวางแผนไปตามขั้นตอนในระเบียบปฏิบัติ^{๓๖๕}

๓๔) พระสังฆาธิการมีวิสัยทัศน์ คือ ต้องการให้การอนุรักษ์โบราณสถานได้ปฏิบัติตามคำสอน ของ พระพุทธเจ้า มีพันธกิจคือดำเนินการตามกฎหมายระเบียบของกรมศิลปากรและมหาเถรสมาคม^{๓๖๖}

๓๕) การส่งเสริมให้บุคลากรทุกรูป/คน ได้รับ ความสะดวกสบาย^{๓๖๗}

^{๓๕๙}สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณิ (ผ่อง สุวีโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๓๖๐}สัมภาษณ์ นายทองร่วง เอ็มโฆษฐ, ศิลปินแห่งชาติ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๓๖๑}สัมภาษณ์ นายสาโรจน์ บุญประเสริฐ, นายช่างผู้ชำนาญด้านลงรักปิดทอง, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๓๖๒}สัมภาษณ์ นายอเนก สีหามาตย์, อธิบดีกรมศิลปากร, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๗.

^{๓๖๓}สัมภาษณ์ นายเกริกชัย ขาดีไทยไตรรงค์, วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๓๖๔}สัมภาษณ์ นายฉัฐปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๓๖๕}สัมภาษณ์ นายบัญญัติ แสงวดี, วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๓๖๖}สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๓๖๗}สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

๓๖) พระสังฆาธิการจะเป็นผู้กำหนดตัวบุคคล เพื่อให้มาทำหน้าที่การอนุรักษ์โบราณสถานตามแต่ที่ตัวบุคคลถนัด^{๓๖๘}

๓๗) ปัญหาอุปสรรคการอำนวยความสะดวก คือ กรมศิลปากรจะเป็นผู้ดำเนินการแทนพระสังฆาธิการ การดำเนินการได้ผลมากน้อยแค่ไหนก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ^{๓๖๙}

๓๘) การอำนวยความสะดวก วาระการประชุมปรึกษา มีผลการประชุมไม่มีสาระสำคัญ นอกจากจะพูดคุยกันไป ตามเรื่องราวเท่านั้น ไม่ค่อยจะมีหลักการที่น่าติดตามผล^{๓๗๐}

๓๙) การอำนวยความสะดวกที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องไม่ประพฤติปฏิบัติตามกฎหมายกติกา ไม่รักษาวินัยตามกฎหมายระเบียบ^{๓๗๑}

๔๐) ทางวัดไม่มีบุคลากรเพิ่ม บุคลากรที่มีอยู่ก็ไม่สนใจการอนุรักษ์โบราณสถาน^{๓๗๒}

๔๑) ปัญหาการอำนวยความสะดวก คือการอนุรักษ์โบราณสถาน คณะสงฆ์มีความพยายามแก้ไข ปัญหาอุปสรรคการวางแผนบุคคลให้มีความเหมาะสมกับจำนวนบุคคล^{๓๗๓}

๔๒) การเปลี่ยนแปลงบุคลากร เป็นไปเพื่อต้องการให้บุคลากรทุกรูป ได้มีส่วนได้ ส่วนเสีย และมีส่วนร่วมกับการอนุรักษ์โบราณสถาน^{๓๗๔}

๔๓) การอำนวยความสะดวก เป็นไปตามเรื่องราวไม่มีการประเมินผล ปัญหาของบุคลากร คือ มีหน้าที่ในการอนุรักษ์โบราณสถาน แต่ไม่มีเทคนิคการอนุรักษ์โบราณสถาน^{๓๗๕}

๔๔) ปัญหาอุปสรรคการอำนวยความสะดวก คือ รายรับไม่แน่นอน และขาดเงินทุนสำรองล่วงหน้า^{๓๗๖}

^{๓๖๘} สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูแจ้ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๓๖๙} สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสธมโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๓๗๐} สัมภาษณ์ พระราชสุวรรณมณี (แคล้ว อุตตโม ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๓๗๑} สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณี (ผ่อง สุวีโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๓๗๒} สัมภาษณ์ นายทองร่วง เอมโอษฐ์, ศิลปินแห่งชาติ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๓๗๓} สัมภาษณ์ นายนายสารโรจน์ บุญประเสริฐ, นายช่างผู้ชำนาญด้านลงรักปิดทอง, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๓๗๔} สัมภาษณ์ นายอเนก สีหามาศย์, อธิบดีกรมศิลปากร, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๗.

^{๓๗๕} สัมภาษณ์ นายเกริกชัย ชชาติไทยไตรรงค์, วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๓๗๖} สัมภาษณ์ นายฉัฐปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

๔๕) ปัญหาอุปสรรคการอำนวยความสะดวก คือ กรมศิลปากรเป็นผู้ดำเนินการวางแผนการ พัฒนาตามปกติแล้วก็ปฏิบัติตามธรรมเนียมที่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมา ไม่มีประสิทธิภาพ^{๓๗๗}

๔๖) การอำนวยความสะดวก คือ หน่วยงานราชการดูแลการเงิน มีเงินไม่เพียงพอในการดำเนินการ^{๓๗๘}

๔๗) ปัญหาอุปสรรคการอำนวยความสะดวก คือ กรมศิลปากรจะเป็นผู้ดำเนินการวางแผนทั้งหมด พระสังฆาธิการจะไม่มีโอกาสทราบตัวเลขที่ชัดเจน^{๓๗๙}

๔๘) ปัญหาอุปสรรคการอำนวยความสะดวก คือ กรมศิลปากร จะเป็นผู้กำกับดูแลการเงินที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน ไม่สามารถมีส่วนในการดำเนินการจึงไม่ รู้ถึงแผนการเงินที่ชัดเจนได้^{๓๘๐}

ตารางที่ ๔.๘ แสดงตารางสรุปความถี่ ร้อยละ และจำนวนผู้ตอบประเด็นสภาพปัญหาและอุปสรรคการอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักการจัดการ ด้านการอำนวยความสะดวก

ประเด็น	ปริมาณ	
	ความถี่	รูป/คนที่
๑. กรมศิลปากรเป็นผู้ดำเนินการทั้งหมดฝ่ายเดียว	๘	๑, ๔, ๖, ๘, ๙, ๑๑, ๑๔, ๑๕
๒. ผู้รับผิดชอบขาดวิสัยทัศน์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน	๕	๓, ๖, ๙, ๑๔, ๑๘
๓. ขาดงบประมาณสนับสนุนในการอนุรักษ์โบราณสถาน	๔	๖, ๙, ๑๑, ๑๗

^{๓๗๗} สัมภาษณ์ นายบัญญัติ แสงวดี, วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๓๗๘} สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๓๗๙} สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๓๘๐} สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูแจ้ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

ด้านการควบคุม

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในแต่ละเขตปกครองคณะสงฆ์ จะพบว่ามียาละเอียดดังต่อไปนี้

๑) การใช้ระเบียบและระบบที่จัดวางขึ้น เป็นเครื่องมือสร้างโอกาสให้คนหรือสงฆ์ได้พัฒนาชีวิตให้ดียิ่งขึ้น^{๓๘๑}

๒) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ จึงถือว่ามีความสำคัญต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา เป็นการสร้างความเข้มแข็งของสถาบันสงฆ์^{๓๘๒}

๓) การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์จึงมีความจำเป็น เพราะนั่นคือการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวรตลอดไป^{๓๘๓}

๔) การเปลี่ยนแปลงมาตรการการควบคุมสถาบันสงฆ์เกือบทุกครั้ง มักจะยังผลให้การจัดโครงสร้างขององค์การและการบริหารกิจการคณะสงฆ์กลายเป็นส่วนขยายของระบบราชการมากขึ้น^{๓๘๔}

๕) ถ้าเราพัฒนาค่านิยมที่ดี ช่วยกันเชิดชูคนที่พัฒนาตน ผู้ที่มีการศึกษาที่ถูกต้อง สังคมก็จะดีขึ้น มนุษย์ที่เกิดมาภายหลังก็จะถือตามเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ ว่าอะไรดี อะไรเป็นที่เชิดชูนิยมนั้นในสังคมแล้วก็จะพยายามทำตาม^{๓๘๕}

๖) จัดองค์กรสงฆ์ไทยให้พระสงฆ์มีจิตสำนึกในการพระศาสนา มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อพระศาสนา หรือมีจิตสำนึกในความมีส่วนร่วมในพระศาสนาอยู่ด้วย เพียงเท่านี้ก็จะช่วยพระศาสนาได้มาก^{๓๘๖}

๗) จัดองค์กรสงฆ์ไทยให้ได้ทำหน้าที่ของตนเองอย่างอิสระ คอยสั่งสอนแนะนำประชาชนไปตามหน้าที่ของท่าน ให้ประชาชนรู้จักธรรมะ รู้สิ่งที่ชอบที่ควร ประพฤติปฏิบัติชอบธรรมพัฒนาทั้งกาย ศีล จิต ปัญญา^{๓๘๗}

^{๓๘๑} สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ฝสฺสธมฺโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๓๘๒} สัมภาษณ์ พระราชสุวรรณหมฺณี (แคล้ว อุตฺตโม ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๓๘๓} สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณิ (ผ่อง สุวีโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๓๘๔} สัมภาษณ์ นายทองร่วง เอมโอษฐ์, ศิลปินแห่งชาติ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๓๘๕} สัมภาษณ์ นายนายสาโรจน์ บุญประเสริฐ, นายช่างผู้ชำนาญด้านลงรักปิดทอง, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๓๘๖} สัมภาษณ์ นายอเนก สีหามาตย์, อธิบดีกรมศิลปากร, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๗.

^{๓๘๗} สัมภาษณ์ นายเกริกชัย ชาดีไทยไตรรงค์, วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

๘) การควบคุมสงฆ์ไทยให้เตรียมพร้อมเพื่อที่จะได้มาทำหน้าที่ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ หรือบริหารการพระศาสนาโดยมีหลักสูตรโรงเรียนพระสังฆาธิการทุกระดับ^{๓๘๘}

๙) การควบกิจการคือการรวมบริษัทตั้งแต่ ๒ บริษัทขึ้นไปเป็นบริษัทใหม่ เป็นกลยุทธ์ ที่ใช้เพื่อลดความไม่แน่นอนของสภาพแวดล้อมภายนอก^{๓๘๙}

๑๐) การดำรงอยู่ของคณะสงฆ์คือเป็นตัวแทนที่เป็นสาวกของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทำหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจเผยแผ่ สืบสาน และถ่ายทอดพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์^{๓๙๐}

๑๑) การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ไทย ย่อมมีเอกลักษณ์เป็นการเฉพาะ นอกจาก จะเป็นไปตามพระธรรมวินัยแล้ว ยังได้มีแบบแผนตามที่ได้กำหนดขึ้นมาในประเทศไทยเป็นการเฉพาะ อีกด้วย^{๓๙๑}

๑๒) หรือการชักนำดูแลให้คนใช้ระเบียบและระบบนั้นเป็นเครื่องมือที่จะช่วยกันทำให้สังคม เป็นแหล่งอำนวยโอกาสในการพัฒนาชีวิตของตน^{๓๙๒}

๑๓) จุดอ่อนการควบคุม คือ กรมศิลปากรจะเป็นผู้ดำเนินการแทนพระสังฆาธิการ มีการประชุมปรึกษาหารือกันภายในน้อยมาก นานๆ จะมีการขอความเห็นชอบในที่ประชุมสงฆ์^{๓๙๓}

๑๔) จุดอ่อนการควบคุม เช่น บุคลากรและเจ้าหน้าที่ ก็ให้ดูแลใน วัสดุอุปกรณ์และอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน มีการแบ่งเบาภาระหน้าที่กันดูแลรักษาวัสดุสิ่งของ แต่การดูแลรักษา ไม่ทั่วถึงทำให้วัสดุสิ่งของ เสียบ้าง ตกหักบ้าง หายสาบสูญเป็นต้น^{๓๙๔}

^{๓๘๘}สัมภาษณ์ นายฉัฐปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๓๘๙}สัมภาษณ์ นายบัญญัติ แสงดี, วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๓๙๐}สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๓๙๑}สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๓๙๒}สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูแจ้ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๓๙๓}สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสธมโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕ เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๓๙๔}สัมภาษณ์ พระราชสุวรรณมุนี (แคล้ว อุตตโม ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

๑๕) การควบคุมด้านบุคคลไม่มีทีมงานที่มีความชำนาญ ด้านการเงินมีอยู่จำกัดในปริมาณน้อย ไม่ เพียงกับปริมาณของบุคลากร^{๓๙๕}

๑๖) การควบคุมการจัดการของคณะสงฆ์ เป็นภาระหน้าที่ของพระสังฆาธิการเพื่อดูแลรักษากฎระเบียบ^{๓๙๖}

๑๗) จุดอ่อนการควบคุม คือ คณะสงฆ์ให้มีการประชุม ปรีกษาหาหรือการอนุรักษ์โบราณสถาน ทั้งภายในพรรษาและนอกพรรษาน้อยมาก^{๓๙๗}

๑๘) นโยบายของกรมศิลปากรดีหมด แต่ว่าการปฏิบัติตามได้น้อย บุคลากรในเขตปกครองคณะสงฆ์ จะมีหน้าที่ในการดูแลเฉพาะที่ตนเองรับผิดชอบ^{๓๙๘}

๑๙) จุดอ่อนการควบคุม คือ กรมศิลปากรและพระสังฆาธิการ จะเป็นผู้กำหนด ปัจจัยการอนุรักษ์โบราณสถาน แต่ไม่ได้มีการพิจารณาถึงทรัพยากรที่มีอยู่^{๓๙๙}

๒๐) งบประมาณให้แก่บุคลากร เจ้าหน้าที่ น้อยมาก เรื่องนี้เป็นที่ทราบกันดีภายในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง^{๔๐๐}

๒๑) การจัดหาเจ้าภาพ การกำหนดวิธีการทำงาน การประชุม การติดต่อประสานงานเป็นต้นที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน^{๔๐๑}

๒๒) ขาดการควบคุมดูแลให้รัดกุม ขาดการพิจารณาบุคคลให้รอบคอบ มีอุปกรณ์เสื่อมคุณภาพ เนื่องจากขาดการบำรุงรักษาวัสดุอุปกรณ์^{๔๐๒}

๒๓) กรมศิลปากรและคณะสงฆ์เป็นผู้สนับสนุน ไม่ให้ความร่วมมือ ไม่ให้การช่วยเหลือ ไม่มีมนุษยสัมพันธ์ ไม่มีจิตวิทยาในการสร้างสรรค์^{๔๐๓}

^{๓๙๕} สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณี (ผ่อง สุวีโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๓๙๖} สัมภาษณ์ นายทองร่วง เอ็มโฆษฐ, ศิลปินแห่งชาติ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๓๙๗} สัมภาษณ์ นางประนอม คลังทอง, วัฒนธรรมจังหวัดราชบุรี, ๖ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๓๙๘} สัมภาษณ์ นายอเนก สีหามาตย์, อธิบดีกรมศิลปากร, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๗.

^{๓๙๙} สัมภาษณ์ นายเกริกชัย ขาดีไทยไตรงรงค์, วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๔๐๐} สัมภาษณ์ นายฉวีปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๔๐๑} สัมภาษณ์ นายบัญญัติ แสงวดี, วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๔๐๒} สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๔๐๓} สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

- ๒๔) ไม่มีกลยุทธ์ในการควบคุมบุคลากรให้ปฏิบัติหน้าที่ได้ดีที่สุด^{๔๐๔}
- ๒๕) กรมศิลปากรจะเป็นผู้ดำเนินการแทนพระสังฆาธิการ มีการประชุมปรึกษาหารือกันภายในน้อยมาก นานๆ จะมีการขอความเห็นชอบในที่ประชุมสงฆ์^{๔๐๕}
- ๒๖) การควบคุมบุคลากรและเจ้าหน้าที่ ก็ให้ดูแลใน วัสดุอุปกรณ์และอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน มีการแบ่งเบาภาระหน้าที่กันดูแลรักษาวัสดุสิ่งของ^{๔๐๖}
- ๒๗) การควบคุม เช่น การดำเนินการระยะสั้น ระยะยาว ติดตามผลการดำเนินการ แก้ไขงานเป็นต้น ปัจจัยนำ ออก (Output) ^{๔๐๗}
- ๒๘) คณะสงฆ์มอบหมายให้พระสังฆาธิการ กำกับดูแลทั้งบุคคล การเงิน และวัสดุอุปกรณ์^{๔๐๘}
- ๒๙) การควบคุม เช่น ด้านบุคคล ด้านการเงิน ด้านวัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น พระสังฆาธิการจะมีบทบาทหน้าที่กำกับดูแลรักษาตามกฎระเบียบของกรมศิลปากร^{๔๐๙}
- ๓๐) การควบคุม ของคณะสงฆ์ เป็นภาระหน้าที่ของพระสังฆาธิการดูแลรักษาตามกฎระเบียบ คือ มีหน้าที่ในการดำเนินการสำเร็จตามเวลา^{๔๑๐}
- ๓๑) กรมศิลปากรและคณะสงฆ์ จะเป็นผู้กำกับ ดูแลการจัดการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน เช่น ปัจจัยนำเข้า (Input) เช่นพระสังฆาธิการรับ บุคลากรและเจ้าหน้าที่เพิ่มเติมให้ความสนับสนุนเป็นต้น^{๔๑๑}
- ๓๒) พระสังฆาธิการจะดูแลเรื่องนโยบายของการอนุรักษ์โบราณสถาน กรมศิลปากรจะดูแลเรื่องวิธีการอนุรักษ์โบราณสถาน สอนเฉพาะส่วนที่ตนเองรับผิดชอบ^{๔๑๒}

^{๔๐๔}สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูเผ็ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๔๐๕}สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสธมโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๔๐๖}สัมภาษณ์ พระราชสุวรรณมณี (แคล้ว อุตตโม ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๔๐๗}สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณี (ผ่อง สุวีโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๔๐๘}สัมภาษณ์ นายทองร่วง เอมโอษฐ์, ศิลปินแห่งชาติ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๔๐๙}สัมภาษณ์ นายนายสาโรจน์ บุญประเสริฐ, นายช่างผู้ชำนาญด้านลงรักปิดทอง, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๔๑๐}สัมภาษณ์ นายอเนก สีหามาศย์, อธิบดีกรมศิลปากร, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๗.

^{๔๑๑}สัมภาษณ์ นายเกริกชัย ชชาติไทยไตรรงค์, วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๔๑๒}สัมภาษณ์นายฉวีปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

๓๓) คณะสงฆ์ให้มีการประชุม ปรีกษาหาหรือการอนุรักษ์โบราณสถาน ทั้งภายในพรรษา และนอกพรรษา^{๔๑๓}

๓๔) กรมศิลปากรและพระสังฆาธิการจะเป็นผู้จัดการทั้งหมด เช่น การ จัดหาเจ้าภาพ การกำหนดวิธีการทำงาน การประชุม การติดต่อประสานงานเป็นต้นที่เกี่ยวข้อง^{๔๑๔}

๓๕) กรมศิลปากรและพระสังฆาธิการ จะเป็นผู้ดำเนินการวางแผนการจัดการทั้งหมดใน สำนักเรียน ทั้งเรื่องบุคคล และเรื่องวัสดุอุปกรณ์^{๔๑๕}

๓๖) กรมศิลปากรและพระสังฆาธิการเป็นผู้ดำเนินการทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ เช่น การหาเงินทุนสำรอง การบริหารบุคคล การบริหาร วัสดุอุปกรณ์^{๔๑๖}

๓๗) กรมศิลปากรจะเป็นผู้ดำเนินการแทนพระสังฆาธิการ มีการประชุมปรึกษาหารือกัน ภายในน้อยมาก นานๆ จะมีการขอความเห็นชอบในที่ประชุมสงฆ์^{๔๑๗}

๓๘) การควบคุมบุคลากรและเจ้าหน้าที่ ก็ให้ดูแลใน วัสดุอุปกรณ์และอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการ อนุรักษ์โบราณสถาน มีการแบ่งเบาภาระหน้าที่กันดูแลรักษาวัสดุสิ่งของ แต่การดูแลรักษาไม่ทั่วถึง^{๔๑๘}

๓๙) ไม่มีทีมงานที่มีความชำนาญ ด้านการเงินมีอยู่จำกัดในปริมาณน้อย ไม่เพียงพอ ต่อสถานภาพในปัจจุบัน^{๔๑๙}

๔๐) การควบคุมการจัดการของคณะสงฆ์ เป็นภาระหน้าที่ของพระสังฆาธิการเพื่อดูแลรักษา กฎระเบียบ^{๔๒๐}

^{๔๑๓} สัมภาษณ์ นายบัญญัติ แสงดี, วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๔๑๔} สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๔๑๕} สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๔๑๖} สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูแข็ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๔๑๗} สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสฺสธมโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๔๑๘} สัมภาษณ์ พระราชสุวรรณหมนี (แคล้ว อุตฺตโม ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี เจ้าอาวาส วัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๔๑๙} สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณี (ผ่อง สุวีโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๔๒๐} สัมภาษณ์ นายทองร่วง เอ็มโษษฐ, ศิลปินแห่งชาติ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

๔๑) นโยบายดีแต่การปฏิบัติตามได้น้อย บุคลากรในเขตปกครองคณะสงฆ์ จะมีหน้าที่ในการดูแลเฉพาะที่ตนเองรับผิดชอบ^{๔๑}

๔๒) คณะสงฆ์ให้มีการประชุม ปรึกษาหารือการอนุรักษ์โบราณสถาน ทั้งภายในพรรษา และนอกพรรษาน้อยมาก^{๔๒}

๔๓) กรมศิลปากรและพระสังฆาธิการ จะเป็นผู้กำหนด ปัจจัยการอนุรักษ์โบราณสถาน แต่ไม่ได้มีการพิจารณาถึงทรัพยากรที่มีอยู่^{๔๓}

๔๔) งบประมาณให้แก่บุคลากร เจ้าหน้าที่ น้อยมาก เรื่องนี้เป็นที่ทราบกันดีภายในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง^{๔๔}

๔๕) ไม่มีการจัดหาเจ้าภาพ การกำหนดวิธีการทำงาน การประชุม การติดต่อประสานงาน เป็นต้นที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน^{๔๕}

๔๖) ขาดการควบคุมดูแลให้รัดกุม ขาดการพิจารณาบุคคลให้รอบคอบ มีอุปกรณ์เสื่อมคุณภาพ^{๔๖}

๔๗) ไม่ให้ความร่วมมือ ไม่ให้การช่วยเหลือ ไม่มีมนุษยสัมพันธ์ ไม่มีจิตวิทยาในการสร้างสรรค์^{๔๗}

๔๘) ขาดกลยุทธ์ในการควบคุมบุคลากรในการปฏิบัติหน้าที่^{๔๘}

^{๔๑}สัมภาษณ์ นายนายสาโรจน์ บุญประเสริฐ, นายช่างผู้ชำนาญด้านลงรักปิดทอง, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๔๒}สัมภาษณ์ นายอเนก สีหามาศย์, อธิบดีกรมศิลปากร, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๗.

^{๔๓}สัมภาษณ์ นายเกริกชัย ขาดีไทยไตรงรงค์, วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๔๔}สัมภาษณ์ นายฉัฐปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๔๕}สัมภาษณ์ นายบัญญัติ แสงวดี, วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๔๖}สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๔๗}สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๔๘}สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูแจ้ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

ตารางที่ ๔.๙ แสดงตารางสรุปความถี่ ร้อยละ และจำนวนผู้ตอบประเด็นสภาพปัญหาและอุปสรรค การอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักการจัดการ ด้านการควบคุม

ประเด็น	ปริมาณ	
	ความถี่	รูป/คนที่
๑. ขาดการตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอ	๘	๑, ๔, ๖, ๘, ๙, ๑๑, ๑๔, ๑๕
๒. ขาดการพิจารณาบุคคลให้รอบคอบ มีอุปกรณ์เสื่อมคุณภาพ	๗	๔, ๖, ๘, ๙, ๑๑, ๑๔, ๑๕

สรุปสภาพปัญหาและอุปสรรคการอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ พบว่า โบราณสถานภายในวัดพระสงฆ์เจ้าอาวาสจะทำการบูรณปฏิสังขรณ์ต้องขออนุญาตจากกรมศิลปากรก่อน ทำให้การบูรณปฏิสังขรณ์การดูแลรักษาไม่ดีเท่าที่ควร เพราะต่างฝ่ายต่างแย่งกันรักษา โบราณสถานภายในวัด วัดควรเป็นผู้รับผิดชอบ เพราะวัดเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย พร้อมทั้งการอนุรักษ์เป็นหน้าที่ของกรมศิลปากร จึงปล่อยให้โบราณสถานชำรุดทรุดโทรม โดยเฉพาะการปกครองคณะสงฆ์ จึงถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญเพราะถ้ามีระบบปกครองดีศาสนาก็มีความเจริญมั่นคง การปกครองหรือการบริหารที่ดีนั้น จะต้องมีความรู้แบบและวิธีการจัดการหรือมีแนวคิดซึ่งขึ้นอยู่กับงานมอบอำนาจกระจายงานให้ผู้อยู่ฝ่ายบริหารระดับต่างๆ รับผิดชอบตามความรู้ความสามารถของตน และพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ไม่มอบหมายให้บุคคลที่ไม่มีความชำนาญหรือประสบการณ์ในการอนุรักษ์ นอกเสียจากว่าจะได้รับคำแนะนำอย่างใกล้ชิดจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างไรก็ตามปัญหาบางประการก็มีลักษณะพิเศษออกไป ซึ่งจะต้องเรียนรู้และแก้ไขในระหว่างการทำงาน ในอดีตอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยียังไม่ทันสมัยเหมือนสมัยปัจจุบันที่มีการนำเทคโนโลยีมาใช้กับงานต่างได้หลากหลาย ซึ่งการอนุรักษ์นั้นอาจนำเทคโนโลยีมาใช้ได้บ้าง แต่บางอย่างต้องใช้งานฝีมือด้านศิลปะ การขาดความรู้ในคุณค่า ขาดปัญญาและความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงในโบราณสถานนั้นๆ การขาดบุคลากรที่จะช่วยทำงานด้านการอนุรักษ์โบราณสถานอย่างจริงจัง ขาดแคลนงบประมาณและขาดบุคลากรในโบราณสถาน และยังมีข้อมูลด้านสารสนเทศที่มีการวิจัยไว้แล้ว องค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์โบราณสถานยังไม่สมบูรณ์และบุคลากรเรื่องนี้ยังมีน้อย การวางแผนยุทธศาสตร์ยังไม่มีประสิทธิภาพ งบประมาณที่รัฐสนับสนุนมีไม่เพียงพอ รัฐไม่เห็นประโยชน์ของโบราณสถาน คนไทยขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการใช้ประโยชน์จากโบราณสถาน การบุกรุก ทำลาย เช่น การเกิดสงคราม การเกิดภัยธรรมชาติ การเห็นประโยชน์ส่วนตนโดยการขุดหาโบราณวัตถุเพื่อมีไว้จำหน่าย การอนุรักษ์โบราณสถานในอดีต เป็นไปตามสมัยของบุคคล ที่ไม่เข้าใจในการอนุรักษ์ มักปล่อยให้ไปตามธรรมชาติ โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์

กล่าวได้ว่า พระสังฆาธิการเป็นผู้มีหน้าที่สำคัญในการอนุรักษ์โบราณสถาน สอดคล้องตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง เป็นการ นำความรู้ในกลยุทธ์การจัดการ ให้แก่พระภิกษุสามเณร ผู้สืบทอดอายุพระพุทธศาสนาในอนาคต สำหรับปัญหาอุปสรรค ในเขตปกครองคณะสงฆ์ มาจากการข้อเสียจากการบริหารปัจจัยไม่เหมาะสมคือ การบริหารบุคคล การบริหาร การเงิน การบริหารวัสดุอุปกรณ์ การจัดการ รวมถึงวิสัยทัศน์ พันธกิจ กระบวนการจัดการไม่ชัดเจน จากสภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคการดังกล่าว และผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ผู้วิจัยประมวลผลได้ว่า สภาพทั่วไปและปัญหา อุปสรรคมีส่วนสำคัญต่อการส่งเสริม ยับยั้งความสำเร็จในการพัฒนากลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน สรุปได้ ตามตารางที่ ๔.๑๐

ตารางที่ ๔.๑๐ สรุปสภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน

ที่	สรุปเนื้อหาสาระสำคัญๆ
๑.	โบราณสถานภายในวัดพระสงฆ์เจ้าอาวาสจะทำการบูรณปฏิสังขรณ์ต้องขออนุญาตจากกรมศิลปากรก่อน ทำให้การบูรณปฏิสังขรณ์การดูแลรักษาไม่ดีเท่าที่ควร เพราะต่างฝ่ายต่างแย่งกันรักษา
๒.	โบราณสถานภายในวัด วัดควรเป็นผู้รับผิดชอบ เพราะวัดเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย
๓.	คิดว่าการอนุรักษ์เป็นหน้าที่ของกรมศิลปากร จึงปล่อยให้โบราณสถานชำรุดทรุดโทรม
๔.	การปกครองคณะสงฆ์ จึงถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญเพราะถ้ามีระบบปกครองดีศาสนาก็มีความเจริญมั่นคง การปกครองหรือการบริหารที่ดีนั้น จะต้องมีการรูปแบบและวิธีการจัดการ กระจายงานให้ผู้อยู่ฝ่ายบริหารระดับต่างๆ รับผิดชอบตามความรู้ความสามารถของตน
๕.	ปัญหาบางประการก็มีลักษณะพิเศษออกไป ซึ่งจะต้องเรียนรู้และแก้ไขในระหว่างการทำงาน
๖.	ในอดีตอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยียังไม่ทันสมัยเหมือนสมัยปัจจุบันที่มีการนำเทคโนโลยีมาใช้กับงานต่างได้หลากหลาย
๗.	การขาดความรู้ในคุณค่า ขาดปัญญาและความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงในโบราณสถานนั้นๆ
๘.	ขาดแคลนงบประมาณและขาดบุคลากรในการโบราณสถาน และยังไม่มีข้อมูลด้านสารสนเทศที่มีการวิจัยไว้แล้ว
๙.	องค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์โบราณสถานยังไม่สมบูรณ์และบุคลากรเรื่องนี้ยังมีน้อย
๑๐.	งบประมาณที่รัฐสนับสนุนมีไม่เพียงพอ รัฐไม่เห็นประโยชน์ของโบราณสถาน
๑๑.	การบุกรุก ทำลาย เช่น การเกิดสงคราม การเกิดภัยธรรมชาติ การเห็นประโยชน์ส่วนตน
๑๒.	การอนุรักษ์โบราณสถานในอดีต เป็นไปตามสมัยของบุคคล ที่ไม่เข้าใจในการอนุรักษ์ มักปล่อยให้เป็นไปตามธรรมชาติ โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์

๔.๒ กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด ๑๘ รูป/คน ทำให้เห็นสภาพปัญหาอุปสรรคที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์โบราณสถานอันเป็นสิ่งล้ำค่าต่ออารยธรรม และวัฒนธรรมสำหรับพระพุทธศาสนาที่ยังรากลึกลงไปในจิตใจของชาวพุทธทั่วทั้งประเทศจึงทำให้มีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่จะศึกษาวิจัยโดยการนำแนวคิดเรื่องกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานตามแนวพระพุทธศาสนาและกลยุทธ์ตามหลักการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพเพื่อการรักษาไว้ให้คงอยู่ต่อไป ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๔.๒.๑ กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานโดยหลักอิทธิบาทธรรม

จากการศึกษาอิทธิบาท ๔ สำหรับการบูรณาการหรือการประยุกต์ใช้กับกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน คือ ตามหลักอิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมให้เกิดความสำเร็จพระสังฆาธิการสามารถนำมาบูรณาการหรือการประยุกต์ใช้กับกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน อย่างมีคุณภาพซึ่งหลักพุทธธรรมไม่มีการจำกัด กาล เวลา สถานที่ บุคคลทุกระดับ สามารถนำประยุกต์ใช้ดำเนินชีวิตได้อย่างมีหลักการอันจะเป็นหนทางนำไปสู่ความสำเร็จ โดยได้แบ่งรายด้าน ดังนี้

๑ ด้านฉันทะ

ความพอใจ ได้แก่ ความมีใจรักใคร่สิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่ รักใน จุดหมายของสิ่งที่ทำนั้นอยากทำสิ่งนั้นๆ ให้สำเร็จอยากให้งานนั้นหรือสิ่งนั้นบรรลุพวงๆ ว่ารักงานและรักจุดหมายของงานพูดให้ลึกลงไปในทางธรรมว่าความรักความใฝ่ใจปรารถนาต่อภาวะดังงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้นๆ เมื่อพิจารณาดูจุดแข็ง (S=Strengths) ด้านฉันทะของพระสังฆาธิการจะมีความคิดเห็นแตกต่างกันและไม่แตกต่างกัน เมื่อวิเคราะห์ถึงจุดแข็งของการอนุรักษ์โบราณสถานในแต่ละ เขตปกครองคณะสงฆ์ ด้านฉันทะ ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในแต่ละเขตปกครองคณะสงฆ์ จะพบว่ามีความละเอียดดังต่อไปนี้

การทำความเต็มอกเต็มใจด้วยความสุขใจ เต็มใจทำ ฉันทะนี้มีความสำคัญอย่างมาก ๆ ต่อการทำงานทุกๆ อย่าง^{๔๒๙} ด้วยความพอใจ รักใคร่ที่จะทำความดี ด้วยความ เต็มใจและตั้งใจอย่างแรงกล้า ซึ่งความดีที่ควรทำนั้นมีประการต่างๆ^{๔๓๐} มีความรักในการปฏิบัติธรรม อยากเข้าถึงธรรมได้อย่างเย็นๆ มีความผูกสมัค รักใคร่ในธรรม อยากให้เข้าถึงดวงธรรม อยากถึงธรรมกาย อยากเข้าถึงกลางได้ อยากได้สุขที่เกิดจากการหยุดการนิ่งภายใน มีแค่ฉันทะพอ อย่าให้ฉันทะมีมากจนกระทั่งไปเป็นความอยาก ถ้าอยากมากเกินไปแล้วกลุ้ม ถ้านั่งไม่ได้ผลแล้วเบื่อ พอเบื่อแล้วก็โทษนั่นโทษนี่ น้อยก็น้อยใจกัน

^{๔๒๙}สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสสธโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๔๓๐}สัมภาษณ์ พระราชสุวรรณมุนี (แคล้ว อุตตโม ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

ไป เพราะฉะนั้นให้มี ฉันทะแค่นั้นพอ มีความรักมีความชอบมีความพึงพอใจที่จะเข้าถึงธรรมอย่างเย็นๆ เบาๆ สบาย พอฉันทะซึ่งเป็นหัวเรือใหญ่ เป็นหัวหน้าทีมตั้งขึ้นได้ วิริยะความเพียรจะมาเอง^{๔๓๑} ด้วย เริ่มต้นง่าย ๆ ด้วยการตั้งคำถามกับตัวเอง ฉันททำงานเพื่ออะไร ฉันทมีความสุขหรือไม่หากงานที่ทำอยู่ไม่ใช่ งานที่รักเสียทีเดียว เพื่อเราจะได้มีเวลาค้นหาและปรับเปลี่ยนตัวเอง หรือปรับศรัทธาของตัวเองให้เข้ากับ งานที่ทำอยู่^{๔๓๒}

การจะทำงานให้สำเร็จได้นั้น เราต้องวางเป้าหมายไว้ เพราะหากทำไม่สำเร็จ ก็เหมือนเป็นการหยีบโหยง ขาดความน่าเชื่อถือ การเป็นผู้บริหารต้องทำให้ลูกน้องมั่นใจว่าเราทำสำเร็จ ให้มีความสุขกับการทำงานและเมื่องานนั้นสำเร็จเราก็จะมีความสุข^{๔๓๓} จำเป็นจะต้องวางเป้าหมายไว้ เพราะหากทำไม่สำเร็จ ก็เหมือนเป็นการหยีบโหยง ขาดความน่าเชื่อถือ^{๔๓๔} เพราะการเป็นผู้บริหารต้องทำให้ลูกน้องมั่นใจว่าเราทำสำเร็จ ให้มีความสุขกับการทำงานและเมื่องานนั้นสำเร็จเราก็จะมีความสุข นอกจากนี้ เมื่อผู้บริหารมีงานมาก ก็จำเป็นต้องหาผู้ช่วย และมีสายตาทียาวไกลโดยพยายามกระจายงานตามศักยภาพ เมื่อใดที่ลูกน้องทำผิดแล้ว ดูเขาต่อหน้าคนอื่น เขาจะรู้สึกไม่ดีไปตลอด ในขณะที่การชื่นชมลูกน้อง ต่อหน้าคนอื่น จะทำให้เขารู้สึกดี" ตรงนี้ถือเป็นเคล็ดลับอีกขั้นหนึ่งที่ผู้บริหารพึงมี^{๔๓๕} มีความพอใจในสิ่งนั้น บรรณานาที่จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ - ไม่ว่าสิ่งที่เราพอใจ สิ่งที่เราบรรณานานั้น จะเป็นสิ่งที่เรากำลังทำอยู่ แล้ว กำลังดำเนินการอยู่แล้ว หรือเป็นสิ่งที่เราเพียงแต่คิดอยากจะทำ ความพอใจ ชอบในสิ่งนั้น เป็นคุณธรรมข้อแรกที่จะทำสิ่งนั้นให้สำเร็จได้^{๔๓๖} เมื่อมีความประสงค์ต้องการและรักในสิ่งที่ต้องการอย่างใด อย่างหนึ่งซึ่งมากกว่าสิ่งอื่นๆ เลือกสิ่งนั้นไว้ด้วยความพอใจอย่างยิ่งแล้วเห็นคุณค่ามากกว่าอย่างอื่นๆ คิดว่าดี มีคุณค่าสูง พอใจ โดยสรุปต้องทำสิ่งนั้นให้สำเร็จเป็นเป้าหมายหลัก^{๔๓๗} ซึ่งความพอใจที่จะเป็น ศรัทธา ต่อสิ่งที่จะทำ สิ่งใดก็ตามทั้งที่เป็นชีวิต การดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ ฉันทะสร้างขึ้นได้ จากการศึกษาหาความรู้ ประสบการณ์จนได้รับแก่นสาร มีความชอบเกิดขึ้น พึงพอใจต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนเกิดสิ่งที่เรียกว่าศรัทธา ที่หนุนเนื่องอยู่ภายในบุคคล ผลักดันให้เกิดความต้องการจะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

^{๔๓๑} สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณี (ผ่อง สุวีโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี] เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๔๓๒} สัมภาษณ์ พระเทพสิทธิวิมล (ละเอียด สุทนโต), เจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, เจ้าอาวาส วัดคลองวาฬ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๔๓๓} สัมภาษณ์ พระสมุทรธรรมคณี (จำลอง อาสโภ ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, เจ้าอาวาส วัดกลางเหนือ จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๔๓๔} สัมภาษณ์ นายอเนก สีหามาตย์, อธิบดีกรมศิลปากร, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๗.

^{๔๓๕} สัมภาษณ์ นายเกริกชัย ขาดีไทยไตรรงค์, วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๔๓๖} สัมภาษณ์ นายฉัฐปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๔๓๗} สัมภาษณ์ นายปัญญาธิ แสงวงศ์, วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

ขึ้น^{๔๓๘} มีความภาคภูมิใจในสิ่งที่ตัวเองทำอยู่ นั่นคือการทำงานในอาชีพของคุณ นี่คือพื้นฐานง่ายๆ ของเคล็ดลับการทำงานใดๆ ในประสบความสำเร็จ^{๔๓๙} ในฐานะเป็นสิ่งที่ ตนถือว่า ดีที่สุด ที่มนุษย์เรา ควรจะได้ข้อนี้ เป็นกำลังใจ อันแรก ที่ทำให้เกิด คุณธรรม ข้อต่อไป ทุกข้อ^{๔๔๐}

กล่าวได้ว่า ความรักในการปฏิบัติธรรม อยากเข้าถึงธรรมได้อย่างเย็นๆ มีความผูกสมัค รักใคร่ในธรรม อยากให้เข้าถึงดวงธรรม อยากถึงธรรมกาย อยากเข้าถึงกลางได้ อยากได้สุขที่เกิดจากการหยุดการนิ่งภายใน เพราะการเป็นผู้บริหารต้องทำให้ลูกน้องมั่นใจว่าเราทำสำเร็จ ให้มีความสุขกับการทำงานและเมื่องานนั้นสำเร็จเราก็จะมีความสุข นอกจากนี้ เมื่อผู้บริหารมีงานมาก ก็จำเป็นต้องหาผู้ช่วย และมีสายตาทียาวไกลโดยพยายามกระจายงานตามศักยภาพ รวมทั้งการหาบุคลากรที่มีความชำนาญในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมนั้นยากนักแต่ที่ยากยิ่งกว่าคือ การหาบุคลากรที่มีความรู้ ความชำนาญ และความเต็มใจที่จะทำงานนั้น ๆ

๒ ด้านวิริยะ

คำศัพท์แล้วมาจากคำว่า วิริยะ แปลว่า กล้า ก็คือ มีความกล้าที่จะผจญกับอุปสรรค ทุกชนิด เห็นอุปสรรคแล้วมีความรู้สึกเหมือนทหารกล้าเห็นชนม หรือเห็นอุปสรรคต่างๆ แล้วมีความรู้สึกเหมือนทหารกล้าเห็นไอศกรีม เห็นช็อคโกแลต เห็นแล้วก็อยากจะกิน อยากจะลิ้มลอง อยากจะพิสูจน์ วิริยะเมื่อเกิดขึ้นกับใครแล้ว จะทำให้มีความขยันหมั่นเพียรและความพากเพียรบากบั่นในการทำงานนั้นๆ ไม่ยอมแพ้ต่อความเกียจคร้าน ความขี้เกียจ ความเฉื่อยชา ซึมเซา คือบางทีขี้เกียจ อยากจะพัก อยากจะนอน อยากจะเล่น แต่ก็ขี้เกียจแพ้ต่อความอยากเหล่านั้น ไม่ขี้เกียจแข่งใจสู้ ต้องทำไปไม่ยอมแพ้ นี่คือ วิริยะ เมื่อพิจารณาดูด้านวิริยะ ของพระสังฆาธิการจะมีความคิดเห็นแตกต่างกันและไม่แตกต่างกัน เมื่อวิเคราะห์ถึงจุดแข็งของการอนุรักษ์โบราณสถานในแต่ละ เขตปกครองคณะสงฆ์ ด้านวิริยะ ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในแต่ละเขตปกครองคณะสงฆ์ จะพบว่า

ความมีวิริยะมีความสำคัญต่อการทำงานทางใจ คือ จะให้สำเร็จได้ต้องมีวิริยะความพากเพียร นิ่งนิกร อย่างเดียวไม่สำเร็จ ต้องลงมือทำถึงจะสำเร็จ^{๔๔๑} จะต้องป้องกันศัตรูตัวร้ายที่มาทำร้ายวิริยะ คือ อบายมุข ทั้งการสุมบุญหรีด ต้มเหล้า การเที่ยวเตร่เฮฮา การสุมบุญหรีดต่างๆ ความเจ้าชู้ คบคนไม่ดีความเกียจคร้านต่างๆ ใครเคยต้มเหล้าหัวราน้ำ ต้องเพลา ต้องเลิกต้องงด ฯลฯ เพราะสิ่งเหล่านี้ทำให้เสียสุขภาพ

^{๔๓๘}สัมภาษณ์นางสาวนารินทร์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๔๓๙}สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๔๔๐}สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูแจ้ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๔๔๑}สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสสธโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

เมื่อสุขภาพไม่ดีพอถึงคราวจะทำงาน ก็ไม่ยอมทำ ต้มเหล้ามาดื่มเข้าก็ยังมันอยู่ ยังไม่สร้าง ทำให้ขยันไม่ออกเพราะสภาพร่างกายไม่พร้อม พักผ่อนไม่พอ ร่างกายไม่แข็งแรง ต้องเว้นอบายมุขเสียก่อน เมื่อสุขภาพดี จึงจะทำการงานได้^{๔๔๒} มีขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง ทางพระพุทธศาสนา คือ “ภิกษุย่อมเจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยวิริยสมาธิและปธานสังขาร^{๔๔๓} การงานทุกอย่างจะสำเร็จได้ต้องอาศัยความขยันหมั่นเพียร ความวิริยะจึงเป็นเครื่องมืออีกอย่างหนึ่งที่จะนำคุณไปสู่ความสำเร็จได้ ยิ่งคุณขยันเท่าไรผลตอบแทนที่คุณจะได้รับมันก็มีมากเท่านั้น ที่สำคัญความวิริยะจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยความรักในงานจากฉันทะนั่นเอง^{๔๔๔} เพราะความวิริยะไม่ใช่การทำงานแบบเอาเป็นเอาตาย แต่เป็นการหมั่นฝึกฝนตนเองต่างหาก จะต้องขยันด้วยกันทั้งหัวหน้าและลูกน้อง ยิ่งผู้เป็นหัวหน้ายิ่งสำคัญมาก ถ้าเป็นคนเกียจคร้าน คิดกินแรงอย่างเดียว^{๔๔๕} ซึ่งการกระทำที่ติดต่อกันไม่ขาดตอน เป็นระยะยาว จนประสบความสำเร็จ คำนี้มีความหมายของความกล้าหาญ เจื้อยอยู่ด้วย^{๔๔๖} เมื่อเริ่มรักงาน และเห็นความสำคัญของงานที่ทำ ท่านก็มีความมานะพยายามที่จะทำงานนั้นให้ประสบความสำเร็จอย่างดีที่สุด หรือรับผิดชอบงานนั้นอย่างเต็มกำลังความสามารถที่เรามีอยู่ และก็จะพยายามทำงานนั้นให้ดีที่สุดอยู่เสมอๆ^{๔๔๗} ที่จะทำสิ่งนั้นอย่างไม่ทอดทิ้ง ไม่เลิกล้มความตั้งใจเสียก่อน - เมื่อเราชอบในสิ่งนั้นแล้ว ถ้าเป็นสิ่งที่เรากำลังทำอยู่ เราต้องทำไปด้วยความขยันหมั่นเพียร ใช้ความพยายามทุ่มเททำในสิ่งนั้นให้สำเร็จ หรือถ้าเป็นสิ่งที่เราเพียงแต่คิดอยากจะทำ เราก็ต้องเพียรพยายามหาหนทางที่จะทำสิ่งที่เราปรารถนาให้ได้เสมอ เป็นคุณธรรมข้อที่สองที่จะทำสิ่งนั้นให้สำเร็จได้^{๔๔๘} เมื่อตกลงจะทำอะไรแล้วก็วางแผนการดำเนินงานต่างๆ อย่างมีขั้นตอน แล้วดำเนินการทำอย่างรอบคอบ เอาใจใส่ สม่ำเสมอ อย่างเต็มที่ ติดตามทุกขั้นตอน^{๔๔๙} มีความมุ่งมั่นที่จะทำสิ่งที่ศรัทธานั้นให้สำเร็จ ไม่ย่อท้อต่อปัญหา มีปัญหาที่แก้ไขด้วยความอดทน กล้าหาญ และกล้ารับผิดชอบ ด้วยเหตุและผล สิ่งใดที่เป็นการที่เกี่ยวข้องกับวิชาการ ความรู้ก็นำวิชาการองค์ความรู้ หลักการเข้ามาแก้ไขปัญหา หากไม่เกี่ยวข้องก็ใช้

^{๔๔๒} สัมภาษณ์ พระราชสุวรมณีย์ (แคล้ว อดุตโม ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๔๔๓} สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณี (ผ่อง สุวีโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๔๔๔} สัมภาษณ์ พระเทพสิทธิวิมล (ละเอียด สุทนโต), เจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, เจ้าอาวาสวัดคลองวาฬ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๔๔๕} สัมภาษณ์ พระสมุทรธรรมคณี (จำลอง อาสโภ ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, เจ้าอาวาสวัดกลางเหนือ จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๔๔๖} สัมภาษณ์ นายอเนก สีหามาตย์, อธิบดีกรมศิลปากร, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๗.

^{๔๔๗} สัมภาษณ์ นายเกริกชัย ชาติไทยไตรรงค์, วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๔๔๘} สัมภาษณ์ นายฉัฐปวิญญู จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๔๔๙} สัมภาษณ์ นายปัญญาธิ แสงวงศ์, วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

สามัญสำนึกในการแก้ไขปัญหา^{๔๕๐} ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีความขยันหมั่นเพียร ในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้ง หมั่นฝึกฝนตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น^{๔๕๑}

กล่าวได้ว่า วิริยะ คือ ความมุ่งมั่นทุ่มเท เป็นความมุ่งมั่นทุ่มเททั้งกายและใจ ที่จะเรียนรู้และทำให้เข้าถึงแก่นแท้ของสิ่งนั้นเรื่องนั้น ถ้าหากกระทำก็จะทำจนเชี่ยวชาญจนเป็นผู้รู้ ถ้าหากศึกษาก็จะศึกษาให้รู้จนถึงรากเหง้าของเรื่องราวต่างๆ ดังนั้น คำว่า "วิริยะ" จึงหมายถึงความเพียรพยายามอย่างสูงที่จะทำตามฉันทะหรือศรัทธาของตัวเอง หากเราไม่มีความเพียรแล้วก็อนุมานได้ว่าเรามีฉันทะหลอกๆ หรือศรัทธาหลอกๆ ทั้งโกหกตัวเองและหลอกผู้อื่น เพื่ออะไรนั้น ผลงานที่เขาทำจะชี้ชัดออกมาเองว่าทำเพื่ออะไร ดังนั้น นักวิจัยท้องถิ่น จึงต้องมีใจที่รักต่อคนท้องถิ่นและรักต่อการทำงานวิจัยเพื่อแก้ปัญหาคนท้องถิ่น อันเป็นศรัทธาสูงสุด หากไม่เป็นเช่นนั้น ก็ได้แต่เพียงศรัทธาปากเปล่าที่ไร้แก่นใจของความมุ่งมั่นและทุ่มเท หากแต่มีศรัทธาอื่นให้ครุ่นคิดและกระทำอยู่

๓. ด้านจิตตะ

จิตตะ หมายถึง มีใจจดจ่อ ไม่วอกแวก เรียกว่าตั้งใจทำ ไม่ใช่ขยันแต่ไม่ตั้งใจทำ ไม่ใช่ขยันไปอย่างนั้น ใจคิดโน้นคิดนี้ งานก็ไม่เกิด เกิดก็ไม่เต็มที่ คนที่ขาดจิตตะ เปรียบเหมือนน้ำประปาที่ไหลๆ หยุดๆ เปิดน้ำไหลกะปริบกะปรอย รอน้ำตั้งนานกว่าจะเต็มโถ เพราะความที่มันคอยฟุ้งซ่าน บางตอนมันก็คิด ชักพิกก็ไปฟุ้งถึงเรื่องอื่น กว่าจะได้ผลงาบน้ำสักโถรอตั้งนาน แต่ความคิดของคน มีจิตตะ ความคิดของเขาจะไหล เห็นโล่งโปร่ง เปรียบเหมือนน้ำที่ไหลโจ๊ก พักเดียว เต็มโถเลย ไม่มีขาด ไม่มีหยุด เต็มกำลังเต็มแรง ใช้เวลาเท่ากันแต่ประสิทธิภาพอาจแตกต่างกันหลายเท่าตัว

การอนุรักษ์โบราณสถานในแต่ละ เขตปกครองคณะสงฆ์ ด้านจิตตะ ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในแต่ละเขตปกครองคณะสงฆ์ จะพบว่า การทำงานของจิตตะเป็นการทำงานอย่างต่อเนื่องในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ซึ่งคนที่มีจิตตะอย่างสมบูรณ์ไม่ว่าจะกระทำกิจใด ก็จะพัฒนาแนวทางการทำกิจกรรมนั้นๆ อย่างต่อเนื่อง ไปจนกว่า จะสำเร็จ ลักษณะการทำซ้ำๆ บ่อยๆ เป็นลักษณะที่สำคัญของจิตตะ^{๔๕๒} การทำสมาธิซ้ำ ๆ จนเกิดเป็นนิสัยขาดไม่ได้ ซึ่งเป็นการแสดงว่าคนๆ นั้น มีจิตตะที่สมบูรณ์ ซึ่ง จะแตกต่างจากวิริยะที่เป็นความกล้าในการเปลี่ยนแปลง แต่จิตตะเป็นการตอกย้ำซ้ำๆ ในงานนั้นๆ^{๔๕๓} เพราะการสร้างจิตตะที่จะทำสิ่งใด ต้องสร้างบรรยากาศรอบตัวให้เอื้อต่อ สิ่งนั้น เช่น จะนั่ง

^{๔๕๐}สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๔๕๑}สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูแจ้ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๔๕๒}สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสธมโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๔๕๓}สัมภาษณ์ พระราชสุวรรณมุนี (แคล้ว อุตตโม ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

สมาธิ ก็ต้องสร้างบรรยากาศการปฏิบัติธรรม จัดสถานที่ให้อำนวยต่อการปฏิบัติ พุดคุยกันเรื่องธรรมะ และสิ่งสำคัญประการหนึ่งของบรรยากาศ ก็คือ บรรยากาศพื้นฐานให้ใจสบาย ใจสงบ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการทำกิจกรรมทางโลกทุกอย่าง ก็ต้องเริ่มจากการรักษาความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย^{๔๔} ต้องมีจิตใจที่จดจ่อกับงานล้วนเกิดผลดีต่องานที่ทำ จิตตะเป็นธรรมะที่แสดงถึงสติ ความรอบคอบและความรับผิดชอบที่จะตามมา ซึ่งในสังคมการทำงานปัจจุบันนี้ มุ่งเน้นแย่งชิงตำแหน่งกัน และขัดขวางจนลืมนึกไปว่า งานที่ตนเองต้องรับผิดชอบนั้นคือสิ่งใดกันแน่ จิตตะจึงมีความสำคัญในการทำงานโดยไม่วอกแวกออกไปนอกกลุ่มนอกทาง^{๔๕} จะเป็นเสมือนรั้วของเส้นทางที่ไม่ให้ไขว้เขวออกนอกทางสู่ความสำเร็จได้ อย่างไรก็ตาม ปกติคนที่โตเป็นผู้ใหญ่รับผิดชอบ มักจะใส่ใจกับงานอยู่แล้ว เพราะธรรมชาติจะทำให้หยุดคิดยาก แต่เสียอยู่อย่างเดียวคือ ขอบคิดเจ้ากี้เจ้าการแต่เรื่องงานของคนอื่น คอยติ คอยสอดแทรก คอยวิพากษ์วิจารณ์ ในขณะที่ฐานะของตัวเองกลับไม่คิดไม่ดู ซึ่งไม่ส่งผลให้งานของเราดีขึ้น^{๔๖} มีความรับผิดชอบงาน ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีจิตใจ หรือ สมาธิจดจ่อกับงานที่ทำ รวมถึง มีความรอบคอบและความรับผิดชอบในงานที่ทำอย่างเต็มสติกำลัง ความคิดฝักใฝ่ เอาใจใส่อยู่กับสิ่งที่ทำ หนักแน่น มั่นคง ไม่วอกแวก^{๔๗} ซึ่งในขณะที่เรากำลังทำงานนั้นๆอยู่ เราต้องดูแลเอาใจใส่จดจ่อกับงานที่เราทำนั้น ไม่วอกแวก ทำงานด้วยสมาธิ ไม่สะเพร่า หรือถ้าเป็นสิ่งที่เราปรารถนาอยากจะทำเราก็ต้องมุ่งมั่นเตรียมตัวเราทุกวิถีทางที่จะได้ไปสู่จุดมุ่งหมายนั้นให้จงได้^{๔๘}มีความคิดผูกพันจดจ่อสนใจใน เรื่องใดเรื่องหนึ่ง คนผู้นั้นจะไม่สนใจรับรู้เรื่องอื่นๆ ย่อมเป็นเหตุให้เกิดสมาธิพร้อมกับความคิดจดจ่อ สนใจนั้น^{๔๙} มีการทำงานแบบมีการติดตาม ตรวจสอบ เอาใจใส่ มีการกำหนดระยะเวลาและกิจกรรมอย่างชัดเจน สม่ำเสมอ ทำงานด้วยความตั้งใจ รู้ความเป็นไป ความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรคและดำเนินการกับงานนั้นๆ สู่เป้าหมาย^{๕๐}มีความตั้งมั่นในสิ่งที่ทำ อย่างมีใจจดจ่อเป็นสมาธิ ไม่ลี้ลมเลิก กระทำอย่างต่อเนื่อง อาศัยความเพียร วิจารณ์ อดทนเข้าประกอบ เพื่อให้สิ่งที่เรากำลังทำนั้นสำเร็จลุล่วงได้^{๕๑} จะส่งผลต่อตัวเราทั้ง ความคิด คำพูด และการกระทำได้ จิตตะจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยบรรยากาศรอบตัวเป็นส่วนช่วย ลอง

^{๔๔} สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณี (ผ่อง สุวีโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๔๕} สัมภาษณ์ พระเทพสิทธิวิมล (ละเอียด สุทนโต), เจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, เจ้าอาวาสวัดคลองวาฬ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๔๖} สัมภาษณ์ พระสมุทรธรรมคณี (จำลอง อาสโภ ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, เจ้าอาวาสวัดกลางเหนือ จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๔๗} สัมภาษณ์ นายอนเนก สีหามาตย์, อธิบดีกรมศิลปากร, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๗.

^{๔๘} สัมภาษณ์ นายเกริกชัย ขาดีไทยไตรงค์, วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๔๙} สัมภาษณ์ นายฉัฐปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๕๐} สัมภาษณ์ นายบุญญิต แสงดี, วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๑} สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

สังเกตดู ถ้าเราмаวัด ก็เป็นบรรยากาศของการปฏิบัติธรรม การนั่งสมาธิการฟังเทศน์ สิ่งนี้ก็คือเป็นเรื่องปกติ เพราะบรรยากาศ ทุกอย่างเอื้อให้นึกถึงเรื่องบุญ เรื่องธรรมะ เรื่องบุญเรื่องกุศล แต่ถ้าใครไปขายทะเล บรรยากาศ ความรู้สึก ก็จะไปอีกแบบ ใจก็จะคิดไปอีกเรื่อง ฉะนั้น บรรยากาศรอบตัวจะมีผลต่อความรู้สึกนึกคิด^{๔๖๒} ความไม่ทอดทิ้ง สิ่งนั้น ไปจากความรู้สึก ของตัว ทำสิ่งซึ่งเป็น วัตถุประสงค์นั้นให้เด่นชัด อยู่ในใจเสมอ คำนี้ รวมความหมาย ของคำว่า สมาธิ อยู่ด้วยอย่างเต็มที่ เมื่อมีความมานะอยากจะทำหน้าที่รับผิดชอบให้ดีที่สุด เราจักมีความใส่ใจในงานที่เรารับผิดชอบ มีความตั้งใจจริง มีความเอาใจใส่ในงานของเรามากขึ้น และมีความมุ่งมั่นที่จะทำให้งานที่เรารับผิดชอบไปสู่ผลสำเร็จ^{๔๖๓}

กล่าวได้ว่า ความรอบคอบจะเกิดขึ้นไม่ได้เลยหากไม่รอบรู้ ดังนั้น การที่คนจะรอบรู้ได้นั้น ต้องหมั่นศึกษาเรียนรู้อยู่เป็นเนืองนิจ ติดตามข่าวสารบ้านเมืองสม่ำเสมอ ต้องอ่านหนังสืออย่าให้ขาดและหลากหลายโดยไม่ยึดติดกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ประการสำคัญต้องฝึกตั้งคำถามกับตัวเองกับเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวเราพร้อมกับค้นหาคำตอบให้ได้ การฝึกสนทนากับผู้รู้บ่อยๆ ก็เป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งเมื่อเราทำได้อย่างนี้แล้ว เราก็จะเป็นผู้ที่เข้าใจความรอบรู้ไปโดยปริยาย

๔. ด้านวิม้งสา

ความไตร่ตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้นๆ หมายความว่า ใช้ปัญญาสอดส่องเทียบเคียงเปรียบเทียบ ทั้งเหตุ ทั้งผลในความดีต่างๆ ที่ตนกระทำแล้ว คือ ย้อนกลับไปดูว่าตนได้ทำเหตุปลูกฉันทะใช้วิริยะ ได้ตั้งจิตตะในการนั้นๆ ไว้มากน้อยเท่าไรแล้วได้ผลเท่าไร แม้ในปัจจุบันกำลังทำเหตุ คือ ปลูกฉันทะเป็นต้นไว้เท่าไร ต่อไปคงจะได้ผลเท่าไร เมื่อพิจารณาคุณด้านวิม้งสาของพระสังฆาธิการจะมีความคิดเห็นแตกต่างกันและไม่แตกต่างกัน เมื่อวิเคราะห์ถึงจุดแข็งของการอนุรักษ์โบราณสถานในแต่ละเขตปกครองคณะสงฆ์ ด้านวิม้งสา พบว่า ธรรมทั้ง ๓ ประการข้างต้น คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ ต้องมีวิม้งสาเป็นตัวช่วย เพราะถ้ามีฉันทะ ไม่พอดี คือ หย่อนเกินไป ไม่ค่อยจะรักในการปฏิบัติธรรมเท่าที่ควร หรือมีฉันทะมากเกินไปจนกลายเป็นความอยาก การปฏิบัติจะผิดวิธี และไม่สำเร็จผล^{๔๖๔} ควรหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น หรือความไตร่ตรอง ทบทวน ตรวจสอบนั่นเอง ทั้งข้อดีและข้อผิดพลาดในสิ่งที่เราได้ทำลงไปหรือกำลังทำอยู่ เพื่อนำมาแก้ไขจุดอ่อน จุดด้อยของตัวเอง และเป็นประสบการณ์ที่จะเอาไว้ในครั้งต่อไป^{๔๖๕} หมั่นใช้ปัญญา พิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อน

^{๔๖๒}สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๔๖๓}สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูแจ้ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๔๖๔}สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสธมโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๔๖๕}สัมภาษณ์ พระราชสุวรรณมุนี (แคล้ว อุตตโม ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

ในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น ตัวอย่างคำสอนทางพระพุทธศาสนา คือ “ภิกษุย่อมเจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยวิมมังสาสมาธิและปธานสังขาร ดังนี้ ว่า วิมังสาของเราจักไม่ย่อหย่อนเกินไป ไม่ต้องประคองเกินไป ไม่หุดหู่ในภายใน ไม่ฟุ้งซ่านไป ภายนอก และเธอมีความสำคัญใน เบื้องหลังและเบื้องหน้าอยู่ว่า เบื้องหน้าฉันใด เบื้องหลังก็ฉัน นั้น เบื้องหลังฉันใด เบื้องหน้าก็ฉันนั้น เบื้อง ล่างฉันใด เบื้องบนก็ฉันนั้น เบื้องบนฉันใด เบื้องล่างก็ฉันนั้น กลางวันฉันใด กลางคืนก็ฉันนั้น กลางคืนฉัน ใด กลางวันก็ฉันนั้น เธอมี ใจเปิดเผย ไม่มีอะไรหุ้มห่อ อบรมจิตให้สว่างอยู่^{๔๖๖} เพราะเป็นสุดยอดของวิธี ทำงานให้สำเร็จอยู่ในอิทธิบาทข้อสุดท้ายนี้ วิมังสา แปลว่า การพินิจพิเคราะห์ หมายความว่า ทำงาน ด้วยปัญญา ด้วยสมองคิด ไม่ใช่สักแต่ว่าทำ คนเราแม้จะรักงานแค่ไหน บากบั่นเพียงใด หรือเอาใจจดจ่อ อยู่ตลอดเวลา แต่ถ้าขาดการใช้ปัญญาพิจารณางานด้วยแล้ว ผลที่สุดงานก็คั่งค้างและผิดพลาดจนได้^{๔๖๗} ใช้ในการทำงาน เป็นเรื่องง่าย ๆ ใกล้ตัว หากเรานำ อิทธิบาท ๔ มาปรับใช้ในการทำงาน รักงานที่ทำ ขยันทำงาน รับผิดชอบงาน และรู้จักไตร่ตรองให้ถี่ถ้วน ทางแห่งความสำเร็จคงไม่เกินเอื้อม...เชื่อเถอะ คุณก็ทำได้ ทุกอย่างอยู่ที่ใจ^{๔๖๘} มีการปรับปรุงงานให้ดีขึ้นกว่าเดิม จนอาจนำมาสู่การปรับเปลี่ยน กระบวนการทำงาน หรือวิธีการทำงานใหม่ๆ ที่ทำให้งานที่เรารับผิดชอบมีความรวดเร็วมากขึ้น มีคุณภาพในงานมากขึ้น หรือเกิดนวัตกรรมใหม่ๆ ให้กับงานของเรา ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลง ใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง นำไปสู่ความสำเร็จในชีวิตนั่นเอง^{๔๖๙} หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหา เหตุผลและตรวจสอบข้อบกพร่องในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง - ในขณะที่ เราทำงานขึ้นนั้นๆ นอกจากจะทำด้วยความชอบ ทำอย่างต่อเนื่องด้วยความอดสาหพยายาม^{๔๗๐} มีสมาธิอยู่กับสิ่งที่ทำ ดูแลเอาใจใส่งานที่เราทำให้ดีแล้ว เรายังต้องหมั่นทบทวนดูว่างานที่เราทำอยู่นั้นมี ข้อบกพร่องอะไรบ้าง มีปัญหาอะไรเกิดขึ้น สาเหตุของปัญหานั้นมาจากอะไร จะหาหนทางแก้ไขได้ อย่างไร ถ้างานไม่บกพร่องจะไม่มีปัญหาก็ก็น่าคิดไตร่ตรองให้ดีว่า จะมีหนทางปรับปรุงและพัฒนางาน ให้ดีขึ้นได้ไหม^{๔๗๑} มีความรู้งาน รู้บริบทงาน กระบวนการต่างๆ มีการประเมินผลและปฏิบัติงาน ว่าได้ ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทุกระยะ มีการบริหารจัดการปรับปรุงงานอย่างมีหลักการและวิชาการ^{๔๗๒}

^{๔๖๖} สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณี (ผ่อง สุวีโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๔๖๗} สัมภาษณ์ พระเทพสิทธิวิมล (ละเอียด สุทนโต), เจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, เจ้าอาวาส วัดคลองวาฬ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๔๖๘} สัมภาษณ์ พระสมุทรธรรมคณี (จำลอง อาสโภ ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, เจ้าอาวาส วัดกลางเหนือ จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๔๖๙} สัมภาษณ์ นางประนอม คลังทอง, วัฒนธรรมจังหวัดราชบุรี, ๖ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๔๗๐} สัมภาษณ์ นายเกริกชัย ชาติไทยไตรรงค์, วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๔๗๑} สัมภาษณ์ นายฉัฐปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๔๗๒} สัมภาษณ์ นายปัญญาธิ แสงวงศ์, วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

มีเข้าใจในงาน มีความรู้ที่เกี่ยวกับงานที่รับผิดชอบโดยตรง หมั่นให้มีการตรวจสอบการปฏิบัติงานว่าเป็นไปตามแผนที่ตั้งไว้หรือไม่เพื่อจะนำไปสู่เป้าหมายของงาน^{๔๗๓} มีการพินิจพิจารณาและใช้ปัญญาตรวจสอบงานผู้ปฏิบัติงานจะต้องทำงานด้วยปัญญา ด้วยสมองคิด รวมถึง การมีความเข้าใจในงานอย่างลึกซึ้งทั้งในแง่ขั้นตอนและผลสำเร็จ/ผลสัมฤทธิ์ของงาน^{๔๗๔} เลือทางออกที่ดีที่สุดของการทำงานที่ไม่ชอบ คือ ตั้งสติแล้วลองปรับทัศนคติใหม่ อย่ามัวแต่หนีปัญหา เพราะจะทำให้คุณเสียโอกาสหลายๆ อย่างเลยทีเดียว ซึ่งมีแนวทางในการคิดตามหลักอิทธิบาท ๔ ตามแนวทางที่พระพุทธองค์ทรงสอนในยุคสองพันกว่าปีที่แล้ว^{๔๗๕}

กล่าวได้ว่า การหาความรู้ ฝึกฝนตนเองเสมอแล้วเราชาวพุทธมีอาวุธลับสำคัญคือ “ธรรมะ” ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งทันสมัยที่สุดในโลกไม่มีวันชေးเพราะเป็น อกาลิก คือ ไม่ขึ้นกับกาลเวลานั้นเอง ใครศึกษาธรรมจนกระทั่งเข้าใจ จะมีกรอบความคิดสำเร็จรูปที่ตั้งโดยพระสัพพัญญู คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เรามั่นใจว่าถูกต้องแน่นอนยิ่งกว่าผู้รู้ใดๆ ในโลกนี้ เมื่อเรารู้ธรรมของพระพุทธเจ้าแล้วไปศึกษาเรื่องอื่นๆ เราจะสามารถจัดระบบความคิดของเราได้อย่างเป็นระเบียบและจะมองอะไรลึกซึ้งกว่าคนอื่น เพราะเรามีหลักธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นตัวจับ นี่คือข้อได้เปรียบของเรา เราจึงต้องนำมาใช้ให้คุ้มกับที่ได้เกิดมาเป็นชาวพุทธ จะเห็นได้ว่า จากสิ่งที่กล่าวทั้งสี่สามารถกำหนดกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการตามหลักอิทธิบาทธรรม ได้แก่ หลักฉันทะ คือ การปรับศรัทธาของตัวเองให้เข้ากับโบราณสถาน ซึ่งมีตัวชี้วัดความสำเร็จที่ร้อยละของพระสังฆาธิการมีความสามารถในการสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นต่อโบราณสถาน ซึ่งมีกรอบระยะเวลา ๓ เดือน โดยให้คณะสงฆ์ภาค ๑๕ มีบทบาทในการกำกับดูแลและรับผิดชอบ หลักวิริยะ มีแนวทาง คือ การหาบุคลากรที่มีความรู้ ความชำนาญ และความเต็มใจที่จะทำงาน และแรงจูงใจที่จะทำให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างไม่ย่อท้อ ซึ่งมีตัวชี้วัดความสำเร็จที่ร้อยละของพระสังฆาธิการสามารถดึงผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญให้เข้ามาอนุรักษ์โบราณสถานด้วยความเต็มใจ ซึ่งกรอบระยะเวลา ๓ เดือน โดยมีกรมศิลปากร, องค์การท่องเที่ยว และวัดในเขตคณะสงฆ์ภาค ๑๕ เป็นผู้ที่มีบทบาทในการจัดการ ด้านจิตตะ มีแนวทางคือสร้างความรู้ ภูมิปัญญา กระบวนการต่างๆ มีการประเมินผลและปฏิบัติงานต่อการอนุรักษ์โบราณสถานโดยมีตัวชี้วัดความสำเร็จที่จำนวนของพระสังฆาธิการมีการปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่องมีความมุ่งมั่น จดจ่ออยู่กับการอนุรักษ์โบราณสถาน (๗๐ %) ซึ่งสามารถปฏิบัติได้ทุก ๆ วัน ซึ่งมีคณะสงฆ์ภาค ๑๕ เป็นผู้ที่มีบทบาทหลัก และหลักวิมังสา มีแนวทาง คือ การสร้างความรู้ ภูมิปัญญา กระบวนการต่างๆ มีการประเมินผลและปฏิบัติงาน

^{๔๗๓}สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๔๗๔}สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๔๗๕}สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูแจ้ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

ต่อการอนุรักษ์โบราณสถานซึ่งมีตัวชี้วัดความสำเร็จ คือ ร้อยละของพระสังฆาธิการมีหลักการ วิธีการ และองค์ความรู้ในการอนุรักษ์โบราณสถานโดยมีกรอบระยะเวลาในการสร้างความรู้ทั้งหมด ๑ ปี โดยมี กรมศิลปากร, องค์กรท้องถิ่น และวัดในเขตคณะสงฆ์ภาค ๑๕เป็นผู้ที่มีบทบาทในการจัดการ ซึ่งมี รายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑๑ : แสดงกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักอิทธิบาทธรรม

กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักอิทธิบาทธรรม				
เป้าหมายหลัก	แนวทางการอนุรักษ์	ตัวชี้วัดความสำเร็จ	ระยะเวลา	เจ้าภาพหลัก
ฉันทะ	การปรับศรัทธาของตนเองให้เข้ากับโบราณสถาน	ร้อยละของพระสังฆาธิการมีความสามารถในการสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นต่อโบราณสถาน	๓ เดือน	คณ ะ ส ง ษ์ ภาค ๑๕
วิริยะ	การหาบุคลากรที่มีความรู้ ความชำนาญ และความเต็มใจที่จะทำงาน และแรงจูงใจที่จะทำให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างไม่ย่อท้อ	ร้อยละของพระสังฆาธิการสามารถดึงผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญให้เข้ามาอนุรักษ์โบราณสถานด้วยความเต็มใจ	๓ เดือน	กรมศิลปากร , องค์ กร ท้องถิ่น และ วัด ใน เขต คณ ะ ส ง ษ์ ภาค ๑๕
จิตตะ	การทำงานอย่างต่อเนื่องในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง	จำนวนของพระสังฆาธิการมีการปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่องมีความมุ่งมั่น จดจ่ออยู่กับการอนุรักษ์โบราณสถาน (๗๐ %)	ทุก ๆ วัน	คณ ะ ส ง ษ์ ภาค ๑๕
วิมังสา	สร้างความรู้ รับรู้ บท กระบวนการต่างๆ มีการ ประเมินผลและปฏิบัติงานต่อการอนุรักษ์โบราณสถาน	ร้อยละของพระสังฆาธิการมีหลักการ วิธีการ และองค์ความรู้ในการอนุรักษ์โบราณสถาน	๑ ปี	กรมศิลปากร , องค์ กร ท้องถิ่น และ วัด ใน เขต คณ ะ ส ง ษ์ ภาค ๑๕

๔.๒.๒ กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักการจัดการ

กลยุทธ์ (Strategy) หมายถึง การรบที่มีเล่ห์เหลี่ยมหรือวิธีการต่อสู้ ต้องใช้อุบาย ต่าง ๆ หรือเป็นศาสตร์และศิลป์ในการสั่งการกองทัพ มีการนำมาใช้ในการบริหารจัดการธุรกิจ กลยุทธ์จะเป็นเค้าโครง (Outline) ของขั้นตอนที่ผู้บริหารวางแผนในการบรรลุเป้าหมายในระยะยาวขององค์กร เรียกว่า การวางแผนอย่างกว้าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในระยะยาว ส่วนการจัดการกลยุทธ์ (Strategies Management) เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องในการสำรวจสภาพแวดล้อม เปรียบเทียบกับความต้องการและสถานะขององค์กร โดยผู้บริหารต้องคำนึงถึงสถานการณ์ขององค์กรในระยะยาว แล้วนำมากำหนดแผนงาน การปฏิบัติ และการควบคุม ซึ่งเป็นแนวทางหลักในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน (Competitive Advantages) สามารถบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ตามหลักการจัดการ คือ การวางแผน การจัดองค์การ การบริหารบุคคล การอำนวยความสะดวก และการควบคุม เมื่อพิจารณาจุดแข็ง (S=Strengths) ตามหลักการจัดการของพระสังฆาธิการจะมีความคิดเห็นแตกต่างกันและไม่แตกต่างกัน เมื่อวิเคราะห์ถึงจุดแข็งของการอนุรักษ์โบราณสถานในแต่ละ เขตปกครองคณะสงฆ์ ตามหลักการจัดการผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในแต่ละเขตปกครองคณะสงฆ์ จะพบว่า มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. ด้านการวางแผน

การวางแผนสามารถทำได้ในหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับเหตุผลนานาประการที่ใช้ในการวางแผน แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่าแผนนั้นจะเป็นแผนที่ดีเลิศสักเพียงใดก็ตามหากผู้เกี่ยวข้องกับแผนไม่ดำเนินการตามแผนหรือให้ความสนใจกับแผนไม่เต็มที่แล้วแผนนั้นก็ไร้ความหมายดังนี้นักบริหารจึงให้ความสำคัญกับแผนงานเริ่มตั้งแต่กระบวนการวางแผนเป็นต้นมา

กระบวนการบริหารที่เริ่มต้นจากการวางแผนถือว่า เป็นการมองไปในอนาคตแล้วกำหนดว่าจะทำอะไร ที่ไหน กับใคร อย่างไร เป็นการเชื่อมทิศทางระหว่างตัวเรากับเป้าหมายที่เราต้องการจะไป กำหนดลู่ทางดำเนินการเป็นขั้นตอนไว้ล่วงหน้าเพื่อให้เป้าหมายที่ต้องการนั้นประสบผลสำเร็จ^{๔๗๖} เพราะการพิจารณากำหนดเป้าหมายและพัฒนาทางเพื่อเลือกสำหรับการกระทำในอนาคตเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวการวางแผนรวมถึงระเบียบวิธีสำหรับการลดจำนวนทางเพื่อเลือกหลายๆ ทางให้น้อยลงเพื่อกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ได้รับความเห็นชอบมาแล้วการวางแผนจึงมิใช่เป็นเพียงการกำหนดเป้าหมายเท่านั้นแต่ยังรวมถึงขั้นตอนการปฏิบัติงานการประสานงานและการกำหนดมาตรฐานการทำงานเพื่อประโยชน์ทางการควบคุมซึ่งจะเป็นหลักประกันว่ากิจกรรมหรือเหตุการณ์จะเป็นไปตามที่

^{๔๗๖}สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสสธโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

แผนที่วางไว้^{๔๗๗} เป็นหน้าที่อย่างหนึ่งของผู้บริหารและให้เหตุผลสรุปได้ เช่น การวางแผนเป็นหน้าที่อันดับแรกของผู้บริหาร^{๔๗๘} อันเป็นแนวทางปฏิบัติที่สำคัญเป็นตัวกำหนดทิศทางและความรู้สึกในเรื่องของความมุ่งหมายสำหรับองค์การให้ผู้ปฏิบัติงานทุกคนได้รู้เป็นตัวกำหนดทิศทางและความรู้สึก^{๔๗๙} ในเรื่องของความมุ่งหมายสำหรับองค์การให้ผู้ปฏิบัติงานทุกคนได้รู้ เป็นการตัดสินใจที่มีเหตุผลเป็นการวางแผนเป็นเรื่องการเตรียมการไว้ก่อนล่วงหน้า เป็นการวางแผนมีส่วนช่วยให้มนุษย์เปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ ได้มากเป็นการวางแผนเป็นตัวนำในการพัฒนา^{๔๘๐}

องค์กรควรจะกำหนดแผนงานกิจการ เพื่อให้ หมู่สมาชิก หรือบุคลากรในองค์กรมีทิศทางในการปฏิบัติงานหรือทำงานร่วมกันอย่างกลมกลืนไปในทางเดียวกัน ประเทศไทยต้องยอมรับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งถือว่าเป็นประเด็นที่สำคัญของสังคมไทย หรือองค์กร^{๔๘๑} ส่วนประชาชนทุกคนควรมีส่วนร่วมในการดูแล รักษาอนุรักษ์โบราณสถานนั้นๆ เพราะโบราณสถานเป็นสมบัติของชาติที่มีมาเป็นระยะเวลายาวนาน ควรจะมีการวางแผนป้องกันทั้งระยะสั้นและระยะยาวอย่างต่อเนื่อง^{๔๘๒} ผู้บริหารจะต้องทำการศึกษาสภาพแวดล้อมด้านต่างๆ เพื่อเตรียมการนำองค์การเข้าแข่งขันในสภาพแวดล้อมภายนอกที่อาจเกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว^{๔๘๓} ในวิถีทางที่จะทำให้บรรลุผลที่พึงปรารถนานั้น แต่เนื่องจากวิถีทางที่จะทำให้บรรลุผลนั้นมีมากมาย ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการวางแผนเพื่อตัดสินใจเลือกวิถีหรือวิธีการที่ดีที่สุด^{๔๘๔} มีแผนเป็นเรื่องเกี่ยวกับการใช้ความรู้ในทางวิทยาการและวิจารณ์ญาณวินิจฉัยเหตุการณ์ในอนาคต แล้วกำหนดวิธีการโดยถูกต้อง และมีเหตุผลเพื่อให้การดำเนินงานตามแผนเป็นไปโดยเรียบร้อย สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพที่สุด^{๔๘๕} มีเป้าหมายของการกระทำที่ต้องอาศัยขั้นตอนที่สัมพันธ์กันมีการแบ่งเป็นหมวดหมู่ตามความเหมาะสมตามลำดับให้ทราบว่าขั้นตอนใดควรกระทำก่อน และขั้นตอนลำดับถัดไปคืออะไร ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อน

^{๔๗๗} สัมภาษณ์ พระราชสุวรรณมณี (แล้ว อุตุตโม ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๔๗๘} สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณี (ผ่อง สุวีโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๔๗๙} สัมภาษณ์ นายทองร่วง เอมโอษฐ์, ศิลปินแห่งชาติ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๔๘๐} สัมภาษณ์ นายสาโรจน์ บุญประเสริฐ, นายช่างผู้ชำนาญด้านลงรักปิดทอง, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๔๘๑} สัมภาษณ์ นายอเนก สีหามาตย์, อธิบดีกรมศิลปากร, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๗.

^{๔๘๒} สัมภาษณ์ นายเกริกชัย ชาติไทยไตรรงค์, วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๔๘๓} สัมภาษณ์ นายฉัฐปวิขญ์ จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๔๘๔} สัมภาษณ์ นายบัญญัติ แสงดี, วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๔๘๕} สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

เสียหายได้^{๔๘๖}ทุกฝ่ายให้ความสำคัญกับการวางแผนเพราะเป็นเสมือนเป็นก้าวแรกที่จะเริ่มเดินทางไปสู่เส้นชัยโดยที่มีรางวัลหรือเดิมพันรออยู่ถ้าวางแผนดีได้รับชัยชนะก็ได้รับรางวัลที่เดิมพันไว้แถมด้วยชื่อเสียงเกียรติยศเป็นที่น่ายินดีแต่ถ้าฝ่ายแพ้ก็ต้องสูญเสียเดิมพันสูญเสียชื่อเสียง^{๔๘๗}

กล่าวได้ว่า การวางแผนมีลักษณะเป็นการร่วมมือของกลุ่มบุคคลเพื่อกำหนดขั้นตอนวิธีการและขยายแนวทางตามวัตถุประสงค์ นโยบาย โครงการ การกำหนดขอบเขตของปัญหา การค้นหาปัญหา การหาวิธีแก้ปัญหาลงจนถึงการค้นคิดค้นหาแนวทางที่เหมาะสมที่สุดประหยัดที่สุดมีประสิทธิภาพที่สุดง่ายที่สุดและรวดเร็วที่สุด ซึ่งภายในแผนจะมีขั้นตอนการทํากิจการเป็นลำดับสำคัญก่อนหลัง มีการจัดสรรทรัพยากร มีการประสานงาน มีการจัดทำงบประมาณ มีการกำหนดการควบคุมงาน ที่จะทำให้การดำเนินการสามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ นอกจากนี้แนวทางของแผนยังมีประเด็นที่น่าสนใจคล้ายๆกับองค์ประกอบที่ได้กล่าวมาแล้วข้างบน เพียงแต่มีความแตกต่างกันบางประการคือ ๑) จะต้องเกี่ยวข้องกับอนาคต ๒) จะต้องเกี่ยวข้องกับการกระทำ ๓) จะต้องมีความเห็นแนวทางชี้เข้าไปในเรื่องส่วนตัวหรือเรื่องขององค์การ

๒. ด้านการจัดองค์การ

องค์การต่าง ๆ จะให้ความสำคัญเป็นอย่างมากต่อสภาพแวดล้อมภายนอก เพราะมีความไม่แน่นอน ยากที่จะกำหนดทิศทางให้ตายตัวลงไปได้ ผู้บริหารต้องออกแบบองค์การให้สามารถปรับตัวเพื่อเผชิญหน้ากับสภาพแวดล้อมเหล่านั้น หรือไม่ก็ต้องมีอิทธิพลเหนือสภาพแวดล้อมเหล่านั้นให้ได้ เมื่อพิจารณาจุดแข็ง (S=Strengths) ด้านการจัดองค์การ ของพระสังฆาธิการจะมีความคิดเห็นแตกต่างกันและไม่แตกต่างกัน เมื่อวิเคราะห์ถึงจุดแข็งของการอนุรักษ์โบราณสถานในแต่ละ เขตปกครองคณะสงฆ์ ด้านการจัดองค์การ ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในแต่ละเขตปกครองคณะสงฆ์ จะพบว่ามีรายละเอียดดังต่อไปนี้

นักบริหารองค์การจะต้องวิเคราะห์สภาพแวดล้อมจากหลายปัจจัยประกอบเข้าด้วยกัน และพิจารณาถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบไปยังอีกปัจจัยหนึ่ง เช่น การพิจารณาแนวโน้มเศรษฐกิจไทยในอนาคตนั้นไม่สามารถมองแค่ภายในประเทศเท่านั้น แต่ต้องมองเศรษฐกิจในภาพรวมทั้งโลก ก็จะเป็นการพิจารณาอย่างเป็นระบบ การพิจารณาในองค์รวมอาจทำได้ คือการรวบรวมข้อมูลของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทั้งหมดขององค์การ^{๔๘๘} การพิจารณาความ

^{๔๘๖}สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๔๘๗}สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูแฉ่ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๔๘๘}สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสสธโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕ เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

เกี่ยวข้องกันระหว่างปัจจัยต่างๆ^{๔๘๙} การพิจารณาผลกระทบของปัจจัยต่างๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อองค์การอย่างมีนัยสำคัญ^{๔๙๐} การสรุปสถานการณ์ในอนาคตที่คาดว่าจะเกิดขึ้น (Scenario development) ในขั้นนี้อาจต้องสรุปเป็นหลายทางเลือก (alternative) เนื่องจากสถานการณ์ภายนอกเป็นสิ่งที่ไม่น่าแน่นอน^{๔๙๑} การคาดการณ์ในสิ่งที่จะมีความเป็นไปได้สูงสุด (Forecasting)^{๔๙๒} ส่วนผู้บริหารก็สามารถพิจารณาโครงสร้างองค์การ เพื่อหาแนวทางในการใช้หน้าที่ต่าง ๆ แก้ปัญหาแรงกดดันจากปัจจัยภายนอกได้^{๔๙๓} ที่สามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีระดับสูงและอินเทอร์เน็ต จะสามารถเพิ่มคุณค่าให้กับกิจการของตนด้วยต้นทุนที่ต่ำมาก ไม่ว่าจะเป็นในแง่ของผู้ซื้อวัตถุดิบ ในแง่ของผู้ขายสินค้าจะต้องทำการเผยแพร่สินค้าของตนสู่ผู้บริโภค^{๔๙๔}

การบริหารจัดการโดยสามารถจัดหาแหล่งข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจทางการบริหารได้รวดเร็ว และสามารถหาจากแหล่งต่างๆ เพื่อเปรียบเทียบอีกด้วย^{๔๙๕} อีกทั้งบุคคลสามารถรักษาไว้ซึ่งข่าวสารข้อมูลหรือเผยแพร่แจกกระจายข่าวสารข้อมูลนับว่าเป็นสิ่งสำคัญ สมาชิกขององค์การที่มีเล่ห์เหลี่ยมจะคอยเก็บรักษาข่าวสารข้อมูลไว้ อย่างดี เพื่อเป็นการเพิ่มอำนาจให้ตัวเอง^{๔๙๖} ในกระบวนการใช้อำนาจและอิทธิพลที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตาม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งขององค์การ^{๔๙๗} ที่ช่วยประสานความขัดแย้งต่างๆ ภายในหน่วยงาน กล่าวคือถ้าผู้บริหารในหน่วยงานมีภาวะผู้นำที่มีคนยอมรับนับถือแล้ว ก็จะประสานหรือช่วยบรรเทาความขัดแย้งระหว่างบุคคลในหน่วยงานได้^{๔๙๘} อันเป็นหลักยึดให้แกบุคคลากรเมื่อหน่วยงานเผชิญสภาวะคับขัน กล่าวคือ เมื่อใดก็ตามที่หน่วยงานต้องเผชิญกับสภาวะคับขันหรือสภาวะที่อาจกระทบถึงความอยู่รอด^{๔๙๙}

^{๔๘๙} สัมภาษณ์ พระราชสุวรรณมณี (แคล้ว อุตตโม ป.ธ.๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๔๙๐} สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณี (ผ่อง สุวีโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๔๙๑} สัมภาษณ์ นายทองร่วง เอ็มโฆษฐ, ศิลปินแห่งชาติ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๔๙๒} สัมภาษณ์ นายสาโรจน์ บุญประเสริฐ, นายช่างผู้ชำนาญด้านลงรักปิดทอง, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๔๙๓} สัมภาษณ์ นายอนนก สีหามาศย์, อธิบดีกรมศิลปากร, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๗.

^{๔๙๔} สัมภาษณ์ นายเกริกชัย ขาดีไทยไตรงรงค์, วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๔๙๕} สัมภาษณ์ นายฉัฐปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๔๙๖} สัมภาษณ์ นายบัญญัติ แสงดี, วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๔๙๗} สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๔๙๘} สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๔๙๙} สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูแข็ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

กล่าวได้ว่า การบริหารจัดการองค์การใดให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์นั้นต้องอาศัย ความรู้ความสามารถและความรับผิดชอบของผู้บริหารเป็นอย่างยิ่ง ในขณะเดียวกันผู้บริหารก็ต้องสร้างความผูกพัน (Commitment) และความร่วมมือร่วม (Participation) ในหมู่พนักงานให้มีสำนึกว่า หน่วยงานนั้นเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตตน เพราะความเจริญหรือความเสื่อมขององค์การย่อมหมายถึงความ เจริญและความเสื่อมของตัวเองด้วย ผู้บริหารองค์การต้องมีวิสัยทัศน์ คือมองเห็นการณ์ไกล สามารถ วิเคราะห์สถานการณ์ในปัจจุบันและคาดการณ์ในสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคตได้ด้วย คุณสมบัติดังกล่าว ครอบคลุมถึงการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของการจัดการได้เป็นอย่างดี

๓ ด้านการบริหารบุคคล

ทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource) หมายถึง คนหรือมนุษย์ เป็นทรัพยากรประเภทหนึ่ง ที่จำเป็นต้องใช้ในการจัดการและเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าที่สุดเมื่อเทียบกับทรัพยากรทั้งหมดที่เป็นปัจจัย ในการดำเนินธุรกิจขององค์การ บุคคลซึ่งมีความพร้อม มีความจริงใจและสามารถที่จะทำงานให้บรรลุ เป้าหมายขององค์การ หรือเป็นบุคคลในองค์กรที่สามารถสร้างคุณค่าของระบบการบริหารให้บรรลุ วัตถุประสงค์ที่ต้องการได้ ดังนั้น องค์กรจึงมีหน้าที่ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้ปฏิบัติงานจน บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ เมื่อพิจารณาจุดแข็ง (S=Strengths) ด้านการบริหารบุคคล ของพระสังฆาธิการจะมีความคิดเห็นแตกต่างกันและไม่แตกต่างกัน เมื่อวิเคราะห์ถึงจุดแข็งของการ อนุรักษ์โบราณสถานในแต่ละ เขตปกครองคณะสงฆ์ ด้านการบริหารบุคคล ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ ข้อมูลสำคัญในแต่ละเขตปกครองคณะสงฆ์ จะพบว่า

๑) การสรรหา หมายถึง การเสาะแสวงหาเพื่อเลือกสรรให้ได้คนที่มีความรู้ ความสามารถ เหมาะสมกับงาน และที่สำคัญที่สุดก็คือ สามารถปรับตัวเองเข้ากับวัฒนธรรมของบริษัท หรือ ขององค์การ^{๕๐๐}

๒) การรักษาวินัยนอกเหนือจากการพัฒนาตัวบุคคลแล้ว การที่จะสามารถจัดหาบุคลากรที่ดี ได้หน่วยงานจำเป็นต้องจัดให้มีสวัสดิการ และบริการด้านสงเคราะห์ต่างๆ ให้เหมาะสมด้วย เช่น สิทธิ การลา การรักษาพยาบาล และบำเหน็จบำนาญ^{๕๐๑}

๓) การธำรงรักษาและพัฒนาบุคลากรและบริหาร การที่บุคลากรในหน่วยงานปฏิบัติงานได้ อย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีการบำรุงรักษาและพัฒนาอยู่เสมอ^{๕๐๒}

^{๕๐๐}สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสธมโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๕๐๑}สัมภาษณ์ พระราชสุวรรธมณี (แคล้ว อุตตโม ป.ธ. ๗), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๕๐๒}สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณี (ผ่อง สุวีโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

๔) การกำหนดความต้องการด้านบุคลากร เป็นกิจกรรมหลักขั้นต้นของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่จะต้องกำหนดความต้องการบุคลากรของหน่วยงานเป็นระยะๆ ความต้องการของหน่วยงานซึ่งต้องแสดงทั้งปริมาณและคุณภาพของบุคลากรที่ต้องการตามลักษณะงานและตำแหน่งที่จำเป็นต้องกำหนดขึ้น รวมทั้งโครงสร้างของค่าตอบแทน เช่น เงินเดือน ค่าจ้าง^{๕๐๓}

๕) การตอบสนองความต้องการของบุคลากร เมื่อกำหนดความต้องการด้านบุคลากรเป็นกรอบอัตรากำลังไว้แล้ว การจัดการทรัพยากรมนุษย์จะต้องทำหน้าที่เสาะแสวงหาบุคลากรตามที่ต้องการ โดยกระบวนการสรรหา การคัดเลือก บรรจุแต่งตั้งที่เหมาะสมตามระบบคุณธรรมรวมทั้งการเตรียมบุคลากรใหม่เข้าสู่หน่วยงาน เช่น การจัดปฐมนิเทศ การมอบหมายงาน และการจัดระบบนิเทศงานที่จะช่วยให้บุคลากรใหม่เข้าสู่หน่วยงานด้วยความราบรื่น สามารถปรับตัวได้เร็วและปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมายตั้งแต่แรก^{๕๐๔}

๖) การรักษาพนักงาน (Retention) หมายถึง ความพยายามที่จะทำให้พนักงานพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ด้วยการสร้างบรรยากาศให้ผู้ปฏิบัติงานมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานมีโอกาสเติบโตก้าวหน้าในหน้าที่การงานด้านตำแหน่ง และมีรายได้พอเพียงกับความเป็นอยู่ ทั้งนี้ เป็นความพยายามของบริษัทในการบริหาร เพื่อสนองความต้องการของพนักงานให้ได้มากที่สุดภายใต้กฎระเบียบและหลักเกณฑ์ที่จะอำนวยความสะดวกและบริการต่าง ๆ ที่หน่วยงานจัดให้พนักงานซึ่งเป็นสิ่งจูงใจในการปฏิบัติงานอย่างหนึ่ง^{๕๐๕}

๗) การพัฒนาเป็นกิจกรรมสำคัญที่อาจทำได้ทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม โดยการศึกษาอบรม การดูงาน การเข้าร่วมสัมมนา การจัดการทรัพยากรมนุษย์ในขั้นตอนนี้ยังจำเป็นต้องจัดให้มีการประเมินผลการปฏิบัติงานที่ยึดถือเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาความดีความชอบ การเลื่อนตำแหน่ง^{๕๐๖}

๘) การพัฒนา หมายถึง การดำเนินการที่จะส่งเสริมให้พนักงานมีความรู้ ความสามารถ ทักษะและประสบการณ์เพิ่มขึ้นในรูปแบบของการฝึกอบรม การศึกษาของพนักงาน การพัฒนาพนักงาน เพื่อให้พนักงานสามารถปฏิบัติงานในตำแหน่งปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันก็ดำเนินการพัฒนาอาชีพพนักงาน ให้พร้อมที่จะรับผิดชอบหรือเติบโตในตำแหน่งสูงขึ้นรวมถึงการปรับหรือพัฒนาองค์การ ให้เป็นองค์การที่ชนะในการแข่งขันได้ในที่สุด^{๕๐๗}

^{๕๐๓} สัมภาษณ์ นายทองรุ่ง เอ็มโษษฐิ์ ศิลปินแห่งชาติ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๕๐๔} สัมภาษณ์ นายสาโรจน์ บุญประเสริฐ, นายช่างผู้ชำนาญด้านลงรักปิดทอง, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๕๐๕} สัมภาษณ์ นายอนุก สีสยามาตย์, อธิบดีกรมศิลปากร, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๗.

^{๕๐๖} สัมภาษณ์ นายเกริกชัย ขาดีไทยไตรงค์, วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๕๐๗} สัมภาษณ์ นายฉัฐปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

๙) การสรรหาบุคลากร คณะสงฆ์มีหน้าที่กำกับดูแลกระบวนการสรรหาบุคลากรภายในเขตปกครอง^{๕๐๘}

๑๐) การสรรหาบุคลากร จะมีการประชุมปรึกษากันภายในคณะสงฆ์ก่อนแล้วนำเสนอการสรรหาบุคลากรต่อผู้บังคับบัญชา ทราบก่อน รอการพิจารณาตามขั้นตอน^{๕๐๙}

๑๑) การคัดเลือกบุคลากร คือ คณะสงฆ์หรือพระสังฆาธิการจะเป็นผู้คัดเลือกบุคลากร^{๕๑๐}

๑๒) การคัดเลือกบุคลากร จะเป็นหน้าที่ของคณะสงฆ์หรือพระสังฆาธิการ จะเป็นผู้พิจารณาการคัดเลือกบุคลากร ตามปกติแล้ว จะให้มีการประชุมปรึกษากัน ภายในก่อนแล้ว จึงจะได้มีการขออนุญาต อนุมัติการคัดเลือกบุคลากร ตามกฎระเบียบของกรมศิลปากร และตามกฎหมายของมหาเถรสมาคม^{๕๑๑}

กล่าวได้ว่า การบริหารบุคคล เป็นงานเริ่มต้นของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ ในการกำหนดความต้องการด้านกำลังคนเพื่อดำเนินงานตามพันธกิจและตอบสนองเป้าหมายขององค์การ โดยจะต้องมีการพยากรณ์ยอดขายหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อความต้องการอัตรากำลังคนทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ องค์การจะต้องพยากรณ์ทั้งในแง่อุปสงค์และอุปทานของกำลังคนว่าจะขาดแคลนกำลังคนในตำแหน่งใดหรือไม่ หลังจากนั้นจึงจัดทำแผนปฏิบัติการ เช่น การสรรหาคัดเลือก การฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร

๔. ด้านการอำนวยการ

การอำนวยการหรือการสั่งการเป็นภาระหน้าที่ของผู้นำ การใช้ความสามารถในการสั่งงาน การตัดสินใจ การจูงใจและการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติงานอย่างดีที่สุดจนกระทั่งองค์การสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้ เมื่อพิจารณาคุณด้านการอำนวยการของพระสังฆาธิการจะมีความคิดเห็นแตกต่างกันและไม่แตกต่างกัน เมื่อวิเคราะห์ถึงจุดแข็งของการอนุรักษ์โบราณสถานในแต่ละ เขตปกครองคณะสงฆ์ ด้านการอำนวยการ ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในแต่ละเขตปกครองคณะสงฆ์ จะพบว่า

๑) องค์การต้องมีการวินิจฉัยสั่งการที่รวดเร็วแม่นยำ รวมทั้งข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัย เพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจของผู้บริหารองค์การ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์การ^{๕๑๒}

^{๕๐๘}สัมภาษณ์ นายบัญญัติ แสงดี, วัดนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๐๙}สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๑๐}สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๕๑๑}สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูแฉ่ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๕๑๒}สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสสธโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

๒) หลักการบริหารสมัยใหม่มากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการระบุดูทรัพยากรบุคคลว่ามีความสามารถ และความรู้ที่หลากหลาย รวมทั้งเป็นผู้มีความสามารถดีที่สุดในที่สุด^{๕๑๓}

๓) หลักการบริหารงานสมัยใหม่กับหลักการบริหารงานเชิงพุทธศาสตร์ในเชิงเปรียบเทียบว่า สามารถบูรณาการ รวมเข้ากันได้ และเป็นแนวทางที่มีความสอดคล้องกับหลักการบริหารสมัยใหม่ได้ อย่างเหลือเชื่อ^{๕๑๔}

๔) การบริหารงานมีความซับซ้อน ต้องใช้กลยุทธ์ด้านต่าง ๆ มาปรับเข้ากับระบบ การบริหารงาน เน้นการแข่งขัน และผลกำไรสูงสุด เพื่อสนองระบบบริโภคนิยม^{๕๑๕}

๕) องค์การสงฆ์ ต้องเป็นตัวอย่างที่ดี มุ่งเน้นให้การศึกษาแก่คณะสงฆ์อย่างต่อเนื่องและจริงจัง พัฒนาบุคลากรและเสริมสร้างความรู้ความสามารถให้แก่บุคลากร ด้วยการจัดทำโครงการอบรมบุคลากร เพื่อการเผยแผ่อย่างต่อเนื่อง^{๕๑๖}

๖) องค์การจะต้องมีการตรวจสอบข้อมูลผลการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ การรายงาน ข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ และเป็นข้อมูลที่เป็นมาตรฐาน เทียบตรง มีมาตรฐาน รวมทั้งการใช้เทคโนโลยี ที่ทันสมัยเข้ามาสนับสนุนข้อมูล จะทำให้การบริหารองค์การได้อย่างแม่นยำตรง รวดเร็วต่อผู้บริหาร^{๕๑๗}

๗) การมีส่วนร่วมระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ปฏิบัติการควรจะมีแนวทางทำงานร่วมกันอย่าง ชัดเจน วางกรอบ นโยบาย การประเมินผลที่ชัดเจน^{๕๑๘}

๘) การพัฒนาระบบการบริหารงาน เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงขององค์การตามโลกาภิวัตน์ ที่มีการแข่งขันสูง จึงมีการสร้างระบบการบริหารงานที่เน้นคนมากยิ่งขึ้น รวมทั้งปรับปรุงและพัฒนา ระบบการบริหารงานสมัยใหม่ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายขึ้น^{๕๑๙}

๙) วิถีทางที่จะทำให้บรรลุผลที่พึงปรารถยานั้น แต่เนื่องจากวิถีทางที่จะทำให้บรรลุผลนั้น มีมากมาย ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการวางแผนเพื่อตัดสินใจเลือกวิถีหรือวิธีการที่ดีที่สุด^{๕๒๐}

^{๕๑๓} สัมภาษณ์ พระธรรมปัญญารักษ์ (ไพฑูริย์ ชินวิโส ป.ธ.๗), เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี, เจ้าอาวาส วัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดราชบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๕๑๔} สัมภาษณ์ พระราชธรรมคณี (ผ่อง สุวีโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๕๑๕} สัมภาษณ์ นายทองร่วง เอ็มโษษฐ, ศิลปินแห่งชาติ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๕๑๖} สัมภาษณ์ นายสาโรจน์ บุญประเสริฐ, นายช่างผู้ชำนาญด้านลงรักปิดทอง, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๕๑๗} สัมภาษณ์ นายอเนก สีหามาตย์, อธิบดีกรมศิลปากร, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๗.

^{๕๑๘} สัมภาษณ์ นายเกริกชัย ชาติไทยไตรรงค์, วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๕๑๙} สัมภาษณ์ นายฉัฐปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๕๒๐} สัมภาษณ์ นายปัญญาธิ แสงวงศ์, วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

๑๐) การอำนวยความสะดวกเป็นเรื่องเกี่ยวกับการใช้ความรู้ในทางวิทยาการและวิจารณ์งานวิจัย เหตุการณ์ในอนาคต แล้วกำหนดวิธีการโดยถูกต้อง และมีเหตุผลเพื่อให้การดำเนินงานตามแผนเป็นไปได้ โดยเรียบร้อย สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพที่สุด^{๕๒๑}

๑๑) เป้าหมายของการกระทำที่ต้องอาศัยขั้นตอนที่สัมพันธ์กันมีการแบ่งเป็นหมวดหมู่ตามความเหมาะสมตามลำดับให้ทราบว่าขั้นตอนใดควรกระทำก่อน และขั้นตอนลำดับถัดไปคืออะไร ทั้งนี้ เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนเสียหายได้^{๕๒๒}

๑๒) ทุกฝ่ายให้ความสำคัญกับการอำนวยความสะดวก เพราะเป็นเสมือนเป็นก้าวแรกที่จะเริ่มเดินทางไปสู่เส้นชัยโดยที่มีรางวัลหรือเดิมพันรออยู่ถ้าวางแผนดีได้รับชัยชนะก็ได้รับรางวัลที่เดิมพันไว้ แล้วยังต้องเสี่ยงเกียรตินิยมเป็นที่ยินดีแต่ถ้าพ่ายแพ้ก็ต้องสูญเสียเดิมพันสูญเสียชื่อเสียง^{๕๒๓}

กล่าวได้ว่า การอำนวยความสะดวกเป็นการสังเคราะห์ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ปัจจุบันสังคมได้ให้ความสนใจประเด็นที่สำคัญต่างๆ ซึ่งมีผลต่อสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น ค่าของเงินตราของประเทศ หนี้สินของประเทศ การควบคุมดูแลภาวะมลพิษ สุขภาพและความปลอดภัยของแรงงานในสถานที่ทำงาน ความเท่าเทียมกันเรื่องโอกาสในการเข้าทำงาน ความปลอดภัยและคุณภาพของผลิตภัณฑ์ เป็นต้น ประเด็นต่างๆ เหล่านี้ก่อให้เกิดกฎหมายและข้อบังคับของรัฐบาลมาซึ่งไปจำกัดการประกอบการธุรกิจที่มีผลกระทบต่อสังคมในลักษณะที่ไม่ดี ดังนั้นการจัดการองค์การจะต้องสัมพันธ์กับบทบาทของสังคมและการเมือง องค์การต้องจัดระเบียบตัวเองเพื่อสนองต่อหน้าที่ความรับผิดชอบใหม่ คือผลกระทบต่อสังคม

๕. ด้านการควบคุม

การปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน นอกจากจะมีการปกครองโดยอาศัยพระธรรมวินัยเป็นหลักแล้ว ยังต้องดำเนินการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งการตราพระราชบัญญัติฉบับนี้เกิดจากความต้องการของรัฐบาลสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่มุ่งปรับเปลี่ยนรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ ให้สอดคล้องกับนโยบายและวิธีการปกครองประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่นิยมการรวบอำนาจการตัดสินใจเด็ดขาดไว้กับผู้นำที่เข้มแข็ง^{๕๒๔} เมื่อพิจารณาดู ด้านการควบคุม ของพระสังฆาธิการจะมีความคิดเห็นแตกต่างกันและไม่แตกต่างกัน เมื่อวิเคราะห์ถึงจุดแข็ง

^{๕๒๑} สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๒๒} สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๕๒๓} สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูแจ้ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๕๒๔} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, อ้างแล้ว, หน้า ๔๓.

ของการอนุรักษ์โบราณสถานในแต่ละ เขตปกครองคณะสงฆ์ ด้านการควบคุม ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในแต่ละเขตปกครองคณะสงฆ์ จะพบว่ามียุทธศาสตร์ดังต่อไปนี้

๑) การใช้ระเบียบและระบบที่จัดวางขึ้น เป็นเครื่องมือสร้างโอกาสให้คนหรือสงฆ์ได้พัฒนาชีวิตให้ดียิ่งขึ้น^{๕๒๕}

๒) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ จึงถือว่ามีความสำคัญต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา เป็นการสร้างความเข้มแข็งของสถาบันสงฆ์^{๕๒๖}

๓) การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์จึงมีความจำเป็น เพราะนั่นคือการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวรตลอดไป^{๕๒๗}

๔) การเปลี่ยนแปลงมาตรการการควบคุมสถาบันสงฆ์เกือบทุกครั้ง มักจะยังผลให้การจัดโครงสร้างขององค์การและการบริหารกิจการคณะสงฆ์กลายเป็นส่วนขยายของระบบราชการมากขึ้น^{๕๒๘}

๕) ถ้าเราพัฒนาคนนิยมที่ดี ช่วยกันเชิดชูคนที่พัฒนาตน ผู้ที่มีการศึกษาที่ถูกต้อง สังคมก็จะดีขึ้น มนุษย์ที่เกิดมาภายหลังก็จะถือตามเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ ว่าอะไรดี อะไรเป็นที่เชิดชูนิยมกันในสังคมแล้วก็จะพยายามทำตาม^{๕๒๙}

๖) จัดองค์กรสงฆ์ไทยให้พระสงฆ์มีจิตสำนึกในการพระศาสนา มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อพระศาสนา หรือมีจิตสำนึกในความมีส่วนร่วมในพระศาสนาอยู่ด้วย เพียงเท่านั้นก็จะช่วยพระศาสนาได้มาก^{๕๓๐}

๗) จัดองค์กรสงฆ์ไทยให้ได้ทำหน้าที่ของตนเองอย่างอิสระ คอยสั่งสอนแนะนำประชาชนไปตามหน้าที่ของท่าน ให้ประชาชนรู้จักธรรมะ รู้สิ่งที่ชอบที่ควร ประพฤติปฏิบัติชอบธรรมพัฒนาทั้ง กาย ศีล จิต ปัญญา^{๕๓๑}

๘) การควบคุมสงฆ์ไทยให้เตรียมพร้อมเพื่อที่จะได้มาทำหน้าที่ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์หรือบริหารการพระศาสนาโดยมีหลักสูตรโรงเรียนพระสังฆาธิการทุกระดับ^{๕๓๒}

^{๕๒๕}สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสธมโม ป.ธ.๙), เจ้าคณะภาค ๑๕, เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๕๒๖}สัมภาษณ์ พระธรรมปัญญาภรณ์ (ไพฑูริย์ ชินวิโส ป.ธ.๗), เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี, เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดราชบุรี, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๕๒๗}สัมภาษณ์ พระวชิรธรรมคณี (ผ่อง สุวิโร ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดหนองจอก จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๕๒๘}สัมภาษณ์ นายทองร่วง เอ็มโษษฐ, ศิลปินแห่งชาติ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๕๒๙}สัมภาษณ์ นายสาโรจน์ บุญประเสริฐ, นายช่างผู้ชำนาญด้านลงรักปิดทอง, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๕๓๐}สัมภาษณ์ นายอนุก สีสยามาตย์, อธิบดีกรมศิลปากร, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๗.

^{๕๓๑}สัมภาษณ์ นายเกริกชัย ขาดีไทยไตรงรงค์, วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๕๓๒}สัมภาษณ์ นายฉัฐปวิชัย จินาพงศ์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗.

๙) การควบกิจการคือการรวมบริษัทตั้งแต่ ๒ บริษัทขึ้นไปเป็นบริษัทใหม่ เป็นกลยุทธ์ที่ใช้เพื่อลดความไม่แน่นอนของสภาพแวดล้อมภายนอก^{๕๓๓}

๑๐) การดำรงอยู่ของคณะสงฆ์คือเป็นตัวแทนที่เป็นสาวกของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทำหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจเผยแผ่ สืบสาน และถ่ายทอดพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์^{๕๓๔}

๑๑) การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ไทย ย่อมมีเอกลักษณ์เป็นการเฉพาะ นอกจากจะเป็นไปตามพระธรรมวินัยแล้ว ยังได้มีแบบแผนตามที่ได้กำหนดขึ้นมาในประเทศไทยเป็นการเฉพาะอีกด้วย^{๕๓๕}

๑๒) หรือการชักนำดูแลให้คนใช้ระเบียบและระบบนั้นเป็นเครื่องมือที่จะช่วยกันทำให้สังคมเป็นแหล่งอำนวยความสะดวกในการพัฒนาชีวิตของตน^{๕๓๖}

กล่าวได้ว่า การควบคุมและการบริหารจัดการองค์การได้ให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์นั้นต้องอาศัยความรู้ความสามารถและความรับผิดชอบของผู้บริหารเป็นอย่างยิ่ง ในขณะเดียวกันผู้บริหารก็ต้องสร้างความผูกพัน (Commitment) และมีส่วนร่วม (Participation) ในหมู่พนักงานให้มีความจงรักภักดีหน่วยงานนั้นเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตตน เพราะความเจริญหรือความเสื่อมขององค์การย่อมหมายถึงความเจริญและความเสื่อมของตัวเองด้วย ผู้บริหารองค์การต้องมีวิสัยทัศน์ คือมองเห็นการณ์ไกล สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ในปัจจุบันและคาดการณ์ในสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ด้วย คุณสมบัติดังกล่าวครอบคลุมถึงการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของการจัดการได้เป็นอย่างดี กล่าวได้ว่า กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักการจัดการมรดกโลกได้แก่ ด้านการวางแผนที่ตรงเป้าหมาย โดยมีแนวทาง คือ การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน การระดมความคิด และการระบุทิศทางระหว่างตัวเรากับเป้าหมายอย่างชัดเจน มีตัวชี้วัดความสำเร็จได้แก่จำนวนพระสังฆาธิการ บุคลากร ประชาชน และกรมศิลปากร มีส่วนร่วมในการวางแผนและเป้าหมายที่ชัดเจน มีกรอบระยะเวลา ๓ เดือน ซึ่งมีผู้รับผิดชอบ คือ กรมศิลปากร, องค์การท้องถิ่น และวัดในเขตคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ด้านการจัดองค์กรที่มีความยืดหยุ่น โดยมีแนวทาง คือ การสร้างระบบการกระจายอำนาจไปสู่หน่วยงานย่อยเพื่อใช้ในการตัดสินใจทางการบริหารได้รวดเร็ว มีตัวชี้วัดความสำเร็จ คือ ร้อยละของหน่วยงานมีการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นและคณะสงฆ์ให้ร่วมกันรับผิดชอบในการดูแล รักษาโบราณสถาน มีกรอบระยะเวลา ๓ เดือน ซึ่งมีผู้รับผิดชอบ คือ กรมศิลปากร, องค์การท้องถิ่น และวัดในเขตคณะสงฆ์ภาค ๑๕

^{๕๓๓}สัมภาษณ์ นายบัญญัติ แสงดี, วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๓๔}สัมภาษณ์ นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์, ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๔ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๓๕}สัมภาษณ์ นายเจริญ ศรีคำมูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๕๓๖}สัมภาษณ์ นายสุทธิรักษ์ หนูแข็ง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

ด้าน การจัดบุคลากรที่ตรงกับสายงาน โดยมีแนวทาง คือ การสร้างประสบการณ์ การฝึกอบรม การศึกษาดูงานของบุคลากรและเจ้าหน้าที่ในดูแล วัสดุอุปกรณ์ และอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ โบราณสถาน มีตัวชี้วัดความสำเร็จ คือ ร้อยละของพระสังฆาธิการ บุคลากรและประชาชนมีประสบการณ์ ในการดูแล รักษาโบราณสถาน มีกรอบระยะเวลา ๑ ปี ซึ่งมีผู้รับผิดชอบ คือ กรมศิลปากร, องค์กร ท้องถิ่น และวัดในเขตคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ด้าน การอำนวยการที่ก่อให้เกิดความชัดเจนของแนวทางการ ปฏิบัติงาน โดยมีแนวทาง คือ การกำหนดแผนงาน ปฏิทินประจำปี และบทบาทหน้าที่ของแต่ละส่วนให้ มีความชัดเจน มีตัวชี้วัดความสำเร็จ คือ ร้อยละของการอำนวยการมีผลต่อการสร้างความชัดเจนถึงแนว ปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง มีกรอบระยะเวลา ๑ ปี ซึ่งมีผู้รับผิดชอบ คือ กรมศิลปากร, องค์กรท้องถิ่น และวัด ในเขตคณะสงฆ์ภาค ๑๕ และการควบคุมที่ระบุดังระเบียบ กติกา และกฎหมายอย่างชัดเจน โดยมี แนวทาง คือ พระสังฆาธิการ บุคลากร การเข้มงวดการปฏิบัติตามกฎระเบียบของมหาเถรสมาคม และกรมศิลปากร มีตัวชี้วัดความสำเร็จ คือ ร้อยละของพระสังฆาธิการสามารถให้คนให้โทษแก่ผู้ที่ละเมิด ระเบียบ กติกา และกฎหมาย มีกรอบระยะเวลา ๓ เดือน ซึ่งมีผู้รับผิดชอบ คือ กรมศิลปากร, องค์กร ท้องถิ่น และวัดในเขตคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ดังรายละเอียดแผนภาพดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑๒ : แสดงกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักการจัดการ

กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักการจัดการ

เป้าหมายหลัก	แนวทางการอนุรักษ์	ตัวชี้วัดความสำเร็จ	ระยะเวลา	เจ้าภาพหลัก
การวางแผนที่ตรงเป้าหมาย	การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน การระดมความคิด และการระบุดีความระหว่างตัวเรากับเป้าหมายอย่างชัดเจน	จำนวนพระสังฆาธิการ บุคลากร ประชาชน และกรมศิลปากร มีส่วนร่วมในการวางแผนและเป้าหมายที่ชัดเจน	๓ เดือน	กรมศิลปากร, องค์กรท้องถิ่น และวัดในเขตคณะสงฆ์ภาค ๑๕
การจัดองค์กรที่มีความยืดหยุ่น	การสร้างระบบการกระจายอำนาจไปสู่หน่วยงานย่อยเพื่อใช้ในการตัดสินใจทางการบริหารได้รวดเร็ว	ร้อยละของหน่วยงานมีการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นและคณะสงฆ์ให้ร่วมกันรับผิดชอบในการดูแล รักษาโบราณสถาน	๓ เดือน	กรมศิลปากร, องค์กรท้องถิ่น และวัดในเขตคณะสงฆ์ภาค ๑๕

กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักการจัดการ

เป้าหมายหลัก	แนวทางการอนุรักษ์	ตัวชี้วัดความสำเร็จ	ระยะเวลา	เจ้าภาพหลัก
การจัดบุคลากรที่ตรงกับสายงาน	การสร้างประสบการณ์ การฝึกอบรม การศึกษาดูงานของบุคลากรและเจ้าหน้าที่ในดูแล วัสดุอุปกรณ์ และอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน	ร้อยละของพระสังฆาธิการ บุคลากรและประชาชน มีประสบการณ์ในการดูแลรักษาโบราณสถาน	๑ ปี	กรมศิลปากร , องค์การท้องถิ่น และวัดในเขตคณะสงฆ์ภาค ๑๕
การอำนวยความสะดวกที่ก่อให้เกิดความชัดเจนของแนวทางการปฏิบัติงาน	การกำหนดแผนงาน ปฏิทินประจำปี และบทบาทหน้าที่ของแต่ละส่วนให้มีความชัดเจน	ร้อยละของการอำนวยความสะดวกมีผลต่อการสร้างความชัดเจนถึงแนวปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง	๑ ปี	กรมศิลปากร , องค์การท้องถิ่น และวัดในเขตคณะสงฆ์ภาค ๑๕
การควบคุมที่ระบุถึงระเบียบกติกากฎหมายอย่างชัดเจน	การเข้มงวดการปฏิบัติตามกฎระเบียบของมหาเถรสมาคม และกรมศิลปากร	ร้อยละของพระสังฆาธิการสามารถให้คุณให้โทษแก่ผู้ที่ละเมิดระเบียบ กติกา และกฎหมาย	๓ เดือน	กรมศิลปากร , องค์การท้องถิ่น และวัดในเขตคณะสงฆ์ภาค ๑๕

สรุปสาระสำคัญการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการ

พระสังฆาธิการเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่จะประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อเป็นเครื่องมือในการที่จะทำงานให้ประสบความสำเร็จ ในคณะสงฆ์ เป็นแนวทางการสร้างความสุข ความเจริญ เป็นกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงการบูรณาการด้วยการพิจารณา ถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และปัญหาอุปสรรค เพื่อหาแนวทางออกที่ดีและเหมาะสมกับกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ในสถานการณ์ปัจจุบันนี้ให้มีรูปแบบสอดคล้องตามหลักอิทธิบาท ๔ ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ดังนี้

๑) ด้านฉันทะ : ความพึงพอใจในงาน พระสังฆาธิการ ได้แก่ ความมีใจรักใคร่สิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่ รักใน จุดหมายของสิ่งที่ทำ นั้นอยากทำ สิ่งนั้นๆ ให้สำเร็จอยากให้งานนั้นหรือสิ่งนั้นบรรลุ พุดง่าย ๆ ว่ารักงานและรักจุดหมายของงานพูดให้ลึกลงไปในทางธรรมว่าความรักความใฝ่ใจปรารถนาต่อ ภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้นๆ มีงานเมื่อไหร่ ก็จะทำด้วยความเต็มอกเต็มใจด้วยความสุขใจ เต็มใจทำ ฉันทะนี้มีความสำคัญอย่างมากๆ ต่อการทำงานทุกๆ อย่าง รู้สึกพอใจ รักใคร่ที่จะทำความดี ด้วยความ เต็มใจและตั้งใจอย่างแรงกล้า ซึ่งความดีที่ควรทำนั้นมีประการต่างๆ ฉันทะคือความรักในการ ปฏิบัติธรรม อยากเข้าถึงธรรมได้อย่างเย็นๆ มีความผูกสมัค รักใคร่ในธรรม อยากให้เข้าถึงดวงธรรม อยากถึงธรรมกาย อยากเข้าถึงกลางใจ อยากได้สุขที่เกิดจาก การหยุดการนิ่งภายใน มีแค่ฉันทะพอ อย่าให้ ฉันทะมีมากจนกระทั่งไปเป็นความอยาก ถ้าอยากมากเกินไปแล้วลุ่ม ถ้านั่งไม่ได้ผลแล้วเบื่อ พอเบื่อแล้ว ก็โทษนั่นโทษนี่ น้อยอกน้อยใจกันไป เพราะฉะนั้นให้มี ฉันทะแค่นั้นพอ มีความรักมีความชอบมีความพึง พอใจที่จะเข้าถึงธรรมอย่างเย็นๆ เบาๆ สบาย พอฉันทะซึ่งเป็นหัวเรือใหญ่ เป็นหัวหน้าที่มั่งคั่งขึ้นได้ เดี่ยววิริยะความเพียรจะมาเอง เริ่มต้นง่าย ๆ ด้วยการตั้งคำถามกับตัวเอง ฉันทำงานเพื่ออะไร ฉันมีความสุขหรือไม่หากงานที่ทำอยู่ไม่ใช่งานที่รักเสียทีเดียว เพื่อเราจะได้มีเวลาค้นหาและปรับเปลี่ยนตัวเอง หรือปรับศรัทธาของตัวเองให้เข้ากับงานที่ทำอยู่ การจะทำงานให้สำเร็จได้นั้น เราต้องวางเป้าหมายไว้ เพราะหากทำไม่สำเร็จ ก็เหมือนเป็นการหยีบโหยง ขาดความน่าเชื่อถือ การเป็นผู้บริหารต้องทำให้ ลูกน้องมั่นใจว่าเราทำสำเร็จ ให้มีความสุขกับการทำงานและเมื่องานนั้นสำเร็จเราก็จะมีความสุข การจะ ทำงานให้สำเร็จได้นั้น เราต้องวางเป้าหมายไว้ เพราะหากทำไม่สำเร็จ ก็เหมือนเป็นการหยีบโหยง ขาดความน่าเชื่อถือ การเป็นผู้บริหารต้องทำให้ลูกน้องมั่นใจว่าเราทำสำเร็จ ให้มีความสุขกับการทำงาน และเมื่องานนั้นสำเร็จเราก็จะมีความสุข นอกจากนี้ เมื่อผู้บริหารมีงานมาก ก็จำเป็นต้องหาผู้ช่วย และมี สายตาที่ยาวไกลโดยพยายามกระจายงานตามศักยภาพ เมื่อใดที่ลูกน้องทำผิดแล้ว ดูเขาต่อหน้าคนอื่น เขาจะรู้สึกไม่ดีไปตลอด ในขณะที่การชื่นชมลูกน้อง ต่อหน้าคนอื่น จะทำให้เขารู้สึกดี" ตรงนี้ถือเป็นเคล็ดลับอีกชั้นหนึ่งที่ผู้บริหารพึงมี มีความพอใจ ในฐานะเป็นสิ่งที่ ตนถือว่า ดีที่สุด ที่มนุษย์เรา ควรจะได้ ข้อนี้ เป็นกำลังใจ อันแรก ที่ทำให้เกิด คุณธรรม ข้อต่อไป ทุกข้อ

๒) ด้านวิริยะ : ความขยันหมั่นเพียร คือ วิริยะ แปลว่า กล้า ก็คือ มีความกล้าที่จะผจญกับ อุปสรรค ทุกชนิด เห็นอุปสรรคแล้วมีความรู้สึกเหมือนทารกเห็นขนม หรือเห็นอุปสรรคต่างๆ แล้วมีความรู้สึกเหมือนทารกเห็นไอศกรีม เห็นช็อคโกแลต เห็นแล้วก็อยากจะกิน อยากจะลิ้มลอง อยากจะ พิสูจน์ วิริยะเมื่อเกิดขึ้นกับใครแล้ว จะทำให้มีความขยันหมั่นเพียรและความพากเพียรบากบั่นในการ ทำงานนั้นๆ ไม่ยอมแพ้ต่อความเกียจคร้าน ความขี้เกียจ ความเฉื่อยชา ซึมเซา คือบางทีขี้เกียจ อยากจะ พัก อยากจะนอน อยากจะเล่น แต่ก็ยังไม่ยอมแพ้ต่อความอยากเหล่านั้น ไม่ขี้เกียจแข่งใจสู้ ต้องทำไปไม่ ยอมแพ้ นี่คือ วิริยะ มีความสำคัญต่อการทำงานทางใจ คือ จะให้สำเร็จได้ต้องมีวิริยะความพากเพียร นิ่งนิก อย่างเดียวไม่สำเร็จ ต้องลงมือทำถึงจะสำเร็จ เราจะต้องป้องกันศัตรูตัวร้ายที่มาทำร้ายวิริยะ

คือ อบายมุข ทั้งการสูบบุหรี่ ดื่มเหล้า การเที่ยวเตร่เฮฮา การสูบบุหรี่ต่างๆ ความเจ้าชู้ คบคนไม่ดี ความเกียจคร้านต่างๆ ใครเคยดื่มเหล้าหัวราน้ำ ต้องเพลา ต้องเลิกต้องงด ฯลฯ เพราะสิ่งเหล่านี้ทำให้เสียสุขภาพ เมื่อสุขภาพไม่ดีพอถึงคราวจะทำงาน ก็ไม่อยากทำ ดื่มเหล้าเมามาตื่นเช้าก็ยังมึนอยู่ ยังไม่สร้างทำให้ขยันไม่ออกเพราะสภาพร่างกายไม่พร้อม พักผ่อนไม่พอ ร่างกายไม่แข็งแรง ต้องเว้นอบายมุขเสียก่อน เมื่อสุขภาพดี จึงจะทำการงานได้ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง ทางพระพุทธศาสนา คือ “ภิกษุย่อมเจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยวิริยสมาธิและปธานสังขาร งานทุกอย่างจะสำเร็จได้ต้องอาศัยความขยันหมั่นเพียร ความวิริยะจึงเป็นเครื่องมืออีกอย่างหนึ่งที่จะนำคุณไปสู่ความสำเร็จได้ ยิ่งคุณขยันเท่าไรผลตอบแทนที่คุณจะได้รับมันก็มีมากเท่านั้น ที่สำคัญความวิริยะจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยความรักในงานจากฉันทะนั่นเอง ความวิริยะไม่ใช่การทำงานแบบเอาเป็นเอาตาย แต่เป็นการหมั่นฝึกฝนตนเองต่างหาก จะต้องขยันด้วยกันทั้งหัวหน้าและลูกน้อง ยิ่งผู้เป็นหัวหน้ายิ่งสำคัญมาก ถ้าเป็นคนเกียจคร้าน คิดกินแรงอย่างเดียว ลูกน้องก็มักขยันไปได้ไม่กี่น้ำ เมื่อเริ่มรักงานและเห็นความสำคัญของงานที่ทำ ท่านก็มีความมานะพยายามที่จะทำงานนั้นให้ประสบความสำเร็จอย่างดีที่สุด หรือรับผิดชอบงานนั้นอย่างเต็มกำลังความสามารถที่เราได้อยู่ และก็จะพยายามทำงานนั้นให้ดีที่สุดอยู่เสมอๆ ความเพียรพยายาม ที่จะทำสิ่งนั้นอย่างไม่ทอดทิ้ง ไม่เลิกล้มความตั้งใจเสียก่อน - เมื่อเราชอบในสิ่งนั้นแล้ว ถ้าเป็นสิ่งที่เรากำลังทำอยู่ เราต้องทำไปด้วยความขยันหมั่นเพียร ใช้ความพยายามทุ่มเททำในสิ่งนั้นให้สำเร็จ หรือถ้าเป็นสิ่งที่เราเพียงแต่คิดอยากจะทำ เราก็ต้องเพียรพยายามหาหนทางที่จะทำสิ่งที่เราปรารถนาให้ได้เสมอ เป็นคุณธรรมข้อที่สองที่จะทำสิ่งนั้นให้สำเร็จได้ เมื่อตกลงจะทำอะไรแล้วก็วางแผนการดำเนินงานต่างๆ อย่างมีขั้นตอน แล้วดำเนินการทำอย่างรอบคอบ เอาใจใส่สม่ำเสมอ อย่างเต็มที่ ติดตามทุกขั้นตอน มุ่งมั่นที่จะทำสิ่งที่ศรัทธานั้นให้สำเร็จ ไม่ย่อท้อต่อปัญหา มีปัญหาที่แก้ไขด้วยความอดทน กล้าหาญ และกล้ารับผิดชอบ ด้วยเหตุและผล สิ่งใดที่เป็นการทำงานเกี่ยวข้องกับวิชาการ ความรู้ก็หาวิชาการองค์ความรู้ หลักการเข้ามาแก้ไขปัญหา หากไม่เกี่ยวข้องก็ใช้สามัญสำนึกในการแก้ไขปัญหา ขยันหมั่นเพียรกับงาน ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีความขยันหมั่นเพียร ในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้ง หมั่นฝึกฝนตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๓) **ด้านจิตตะ** : ความเข้าใจงานหมายถึง มีใจจดจ่อ ไม่วอกแวก เรียกว่าตั้งใจทำ ไม่ใช่ขยันแต่ไม่ตั้งใจทำ ไม่ใช่ขยันไปอย่างนั้น ใจคิดโน้นคิดนี้ งานก็ไม่เกิด เกิดก็ไม่เต็มที่ คนที่ขาดจิตตะเปรียบเหมือนน้ำประปาที่ ไหลๆ หยุดๆ เปิดน้ำไหลกะปริบกะปรอย รอน้ำตั้งนานกว่าจะเต็มโอ่ง เพราะความที่มันคอยฟุ้งซ่าน บางตอนมันก็คิด ชักพิกก็ไปฟุ้งถึงเรื่องอื่น กว่าจะได้ผลงานน้ำสักโอ่งรอน้ำนานแต่ความคิดของคน มีจิตตะ ความคิดของเขาจะไหล เห็นโล่งโปร่ง เปรียบเหมือนน้ำก็ไหลจึก พักเดียวเต็มโอ่งเลย ไม่มีขาด ไม่มีหยุด เต็มกำลังเต็มแรง ใช้เวลาเท่ากันแต่ประสิทธิภาพอาจแตกต่างกันหลายเท่าตัว การทำงานของจิตตะเป็นการทำงานอย่างต่อเนื่องในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ซึ่งคนที่มีจิตตะอย่างสมบูรณ์ไม่ว่าจะกระทำกิจใด ก็จะพัฒนาแนวทางการทำกิจกรรมนั้นๆ อย่างต่อเนื่อง ไปจนกว่า

จะสำเร็จ ลักษณะการทำซ้ำๆ บ่อยๆ เป็นลักษณะที่สำคัญของจิตตะ การทำสมาธิซ้ำๆ จนเกิดเป็นนิสัยขาดไม่ได้ ซึ่งเป็นการแสดงว่าคนๆ นั้น มีจิตตะที่สมบูรณ์ ซึ่ง จะแตกต่างจากวิริยะที่เป็นความกล้าในการเปลี่ยนแปลง แต่จิตตะเป็นการตอกย้ำซ้ำๆ ในงานนั้นๆ การสร้างจิตตะ ถ้าเราต้องการจะทำสิ่งใด ต้องสร้างบรรยากาศรอบตัวให้เอื้อต่อ สิ่งนั้น เช่น จะนั่งสมาธิ ก็ต้องสร้างบรรยากาศการปฏิบัติธรรม จัดสถานที่ให้อำนวยต่อการปฏิบัติ พุดคุยกันเรื่องธรรมะ และสิ่งสำคัญประการหนึ่งของบรรยากาศก็คือ บรรยากาศพื้นฐานให้ใจสบาย ใจสงบ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการทำกิจกรรมทางโลกทุกอย่าง ก็ต้องเริ่มจากการรักษาความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย จิตใจที่จดจ่อกับงานล้วนเกิดผลดีต่องานที่ทำ จิตตะเป็นธรรมะที่แสดงถึงสติ ความรอบคอบและความรับผิดชอบที่จะตามมา ซึ่งในสังคมการทำงานปัจจุบันนี้ มุ่งเน้นแย่งชิงตำแหน่งกัน และขัดขวางจนลืมนึกไปว่า งานที่ตนเองต้องรับผิดชอบนั้นคือสิ่งใดกันแน่ จิตตะจึงมีความสำคัญในการทำงานโดยไม่วอกแวกออกไปนอกกลุ่มนอกทาง จิตตะจะเป็นเสมือนรั้วของเส้นทางที่ไม่ให้ไขว่ไขว่อกนอกทางสู่ความสำเร็จได้ อย่างไรก็ดี ปกติคนที่ใดเป็นผู้ใหญ่รู้ผิดชอบ มักจะใส่ใจกับงานอยู่แล้ว เพราะธรรมชาติจะทำให้หยุดคิดยาก แต่เสียอยู่อย่างเดียวคือ ชอบคิดเจ้ากี้เจ้าการแต่เรื่องงานของคนอื่น คอยติ คอยสอดแทรก คอยวิพากษ์วิจารณ์ ในขณะที่ธุระของตัวเองกลับไม่คิดไม่ดู ซึ่งไม่ส่งผลให้งานของเราดีขึ้น ความเอาใจใส่ หมายถึง ความเอาใจรับผิดชอบงาน ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีจิตใจ หรือ สมาธิจดจ่อกับงานที่ทำ รวมถึง มีความรอบคอบและความรับผิดชอบในงานที่ทำอย่างเต็มสติกำลัง ความคิดฝักใฝ่ เอาใจใส่อยู่กับสิ่งที่ทำ หนักแน่น มั่นคง ไม่โลเล ในขณะที่เรากำลังทำงานนั้นๆ อยู่ เราต้องดูแลเอาใจใส่จดจ่อกับงานที่เราทำนั้น ไม่วอกแวก ทำงานด้วยสมาธิ ไม่สะเพร่า หรือถ้าเป็นสิ่งที่เราปรารถนาอยากจะทำ เราก็ต้องมุ่งมั่น เตรียมตัวเราทุกวิถีทางที่จะได้ไปสู่จุดมุ่งหมายนั้นให้จงได้

๔) ด้านวิมัสสา : ความตรึงตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้นๆ หมายความว่า ใช้ปัญญาสอดส่องเทียบเคียงเปรียบเทียบ ทั้งเหตุ ทั้งผลในความดีต่างๆ ที่ตนกระทำแล้ว คือ ย้อนกลับไปดูว่าตนได้ทำเหตุปลูกฉันทะ ใช้วิริยะ ได้ตั้งจิตตะในการนั้นๆ ไว้มากน้อยเท่าไรแล้วได้ผลเท่าไร แม้ในปัจจุบันกำลังทำเหตุคือ ปลูกฉันทะเป็นต้นไว้เท่าไร ต่อไปคงจะได้ผลเท่าไร หมั่นใช้ปัญญา พิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น ตัวอย่างคำสอนทางพระพุทธศาสนา คือ “ภิกษุย่อมเจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยวิมัสสาสมาธิและปธานสังขาร ดังนี้ ว่า วิมัสสาของเราจักไม่ย่อหย่อนเกินไป ไม่ต้องประคองเกินไป ไม่หลุดในภายในไม่ฟุ้งซ่านไป ภายนอก และเธอมีความสำคัญในเบื้องหลังและเบื้องหน้าอันว่า เบื้องหน้าฉันทะ เบื้องหลังก็ฉันทะ นั้น เบื้องหลังฉันทะ เบื้องหน้าก็ฉันทะนั้น เบื้องล่างฉันทะ เบื้องบนก็ฉันทะนั้น เบื้องบนฉันทะ เบื้องล่างก็ฉันทะนั้น กลางวันฉันทะ กลางคืนก็ฉันทะนั้น กลางคืนฉันทะ กลางวันก็ฉันทะนั้น เธอมี ใจเปิดเผย ไม่มีอะไรหุ้มห่ออบรมจิตให้สว่างอยู่ สุดยอดของวิธีทำงานให้สำเร็จอยู่ในอิทธิบาทข้อสุดท้ายนี้ วิมัสสา แปลว่า การพิจารณาพิเคราะห์ หมายความว่า ทำงานด้วยปัญญา ด้วยสมองคิด ไม่ใช่สักแต่ว่าทำ คนเราแม้จะรักงานแค่ไหนหากมันเพียงใด หรือเอาใจจดจ่อกับอยู่ตลอดเวลา แต่ถ้าขาดการใช้ปัญญาพิจารณางานด้วยแล้ว ผลที่สุด

งานก็คั่งค้างและผิดพลาดจนได้ หลักธรรมะที่ใช้ในการทำงาน เป็นเรื่องง่าย ๆ ใกล้ตัว หากเรานำ อิทธิบาท ๔ มาปรับใช้ในการทำงาน รักงานที่ทำ ขยันทำงาน รับผิดชอบงาน และรู้จักไตร่ตรองให้ถี่ถ้วน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง นำไปสู่ความสำเร็จในชีวิตนั่นเอง ความไตร่ตรอง หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ วิถีแก้ไขปรับปรุง - ในขณะที่เราทำงานชิ้นนั้นๆ นอกจากจะทำด้วยความชอบ ทำอย่างต่อเนื่องด้วยความอุตสาหะพยายาม มีสมาธิอยู่กับสิ่งที่ทำ ดูแลเอาใจใส่งานที่เราทำให้ดีแล้ว เรายังต้องหมั่นทบทวนดูว่า งานที่เราทำอยู่นั้น มีข้อบกพร่องอะไรบ้าง มีปัญหาอะไรเกิดขึ้นกับงานของเราบ้าง สาเหตุของปัญหานั้นมาจากอะไร เราจะหาหนทางแก้ไขได้อย่างไร ถ้างานของเรา ไม่บกพร่อง ไม่มีปัญหา เรายังต้องคิดไตร่ตรองให้ดีว่า เราจะมีหนทางปรับปรุงและพัฒนางานของเราให้ดีขึ้นได้ไหม มีความรู้ งาน รับผิดชอบงาน กระบวนการต่างๆ มีการประเมินผลและปฏิบัติงาน ว่าได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทุกกระยะ มีการบริหารจัดการปรับปรุงงานอย่างมีหลักการและวิชาการ เข้าใจในงาน มีความรู้ที่เกี่ยวกับงานที่รับผิดชอบโดยตรง

นอกจากนี้ พระสังฆาธิการเป็นผู้มีหน้าที่สำคัญในการส่งเสริมกลยุทธิการอนุรักษ์โบราณสถาน เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลแบบบูรณาการเชิงลึกด้วยการพิจารณาถึงกลยุทธิการอนุรักษ์โบราณสถาน ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์การ ด้านการบริหารบุคคล ด้านการอำนวยการ และด้านการควบคุมเป็นต้น เพื่อนำเสนอ แนวทางที่เหมาะสมให้มีความสอดคล้องกับกลยุทธิการอนุรักษ์โบราณสถาน ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ จึงเป็นผู้ดำเนินการ สนับสนุน ส่งเสริมกลยุทธิการอนุรักษ์โบราณสถาน เช่น ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์การ ด้านการบริหารบุคคล ด้านการอำนวยการ และด้านการควบคุม กำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจ การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้รับรู้รับทราบแนวทางการดำเนินการ การขอความอนุเคราะห์ให้รับเป็นเจ้าภาพ การขอความเมตตาอุปถัมภ์ให้การช่วยเหลือในเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถาน นอกจากนี้ กระบวนการสำคัญในกลยุทธิการอนุรักษ์โบราณสถาน คือ การวิเคราะห์สาเหตุที่ส่งผลดีและส่งผลไม่ดีในการจัดการ กำหนดจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และปัญหาอุปสรรค พระสังฆาธิการต้องกำหนดว่า มีอะไรเป็น เหตุดีให้ต้องดำเนินการ และมีอะไรเป็นผลสะท้อนกลับเป็นต้น เมื่อกล่าวถึงการจัดการ นั้นเป็นภาระหน้าที่โดยตรงของพระสังฆาธิการ การพัฒนากลยุทธิการอนุรักษ์โบราณสถาน แต่ละด้านจะมีจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และปัญหาอุปสรรค ที่แตกต่างกันในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ รวมถึงสภาพแวดล้อม ภายในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ตลอดจนถึงชาวชุมชนผู้ให้การสนับสนุนเป็นต้น ผลจากการศึกษาวิจัยในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

พระสังฆาธิการจึงเป็นผู้มีหน้าที่สำคัญในการส่งเสริมกลยุทธิการอนุรักษ์โบราณสถานเมื่อวิเคราะห์ข้อมูลแบบบูรณาการเชิงลึกด้วยการพิจารณาถึงกลยุทธิการอนุรักษ์โบราณสถานด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์การ ด้านการบริหารบุคคล ด้านการอำนวยการ และด้านการควบคุมเป็นต้น

เพื่อนำเสนอ แนวทางที่เหมาะสมให้มีความสอดคล้องกับกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ มีดังนี้

๑. กลยุทธ์ด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถานแก่พระภิกษุ สามเณร และประชาชนเป็นนโยบายหลักในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้น พระสังฆาธิการสามารถกระทำได้เพียงส่วนหนึ่ง ด้วยข้อจำกัดของสื่อการสอนและวิธีการสอนที่ถูกต้อง อาศัยเพียงประสบการณ์ที่ผ่านมายังไม่เพียงพอ ทำให้บทบาทของพระสังฆาธิการไม่ชัดเจน ทั้งนี้ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญอย่างกรมศิลปากรเข้ามาช่วยสนับสนุนพระสังฆาธิการให้มียุทธศาสตร์ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถานก่อนที่จะถ่ายทอดองค์ความรู้นั้นๆ สู่พระภิกษุสามเณร และประชาชนต่อไป

๒. กลยุทธ์ด้านวิธีการอนุรักษ์โบราณสถานภายในวัดต้องคำนึงถึงศักยภาพความสามารถในการรองรับของพื้นที่ และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง พระสังฆาธิการควรยึดเอาหลักเกณฑ์ ขั้นตอน วิธีการที่กรมศิลปากรได้วางคำแนะนำไว้ ทั้งนี้กรมศิลปากรเองควรเร่งประชาสัมพันธ์ จัดพิมพ์เอกสารฝึกอบรมถวายความรู้แก่พระสังฆาธิการให้มีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง ตรงกัน เพื่อให้การดำเนินการเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถานภายในวัดสามารถพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน มิใช่ต่างคนต่างทำ หรือแย่งกันมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์โบราณสถาน เพราะผลที่ตามมาคือความเสียหายของโบราณสถานซึ่งเป็นสมบัติของชาตินั่นเอง ดังนั้นจึงต้องอาศัยความร่วมมือกันทั้งสองฝ่ายในการอนุรักษ์โบราณสถานให้มั่นคงถาวรชั่วลูกชั่วหลานสืบไป

๓. กลยุทธ์ด้านการดูแลรักษาและป้องกันโบราณสถานตามหลักการอนุรักษ์ ซึ่งในปัจจุบันพระสังฆาธิการได้มีส่วนสำคัญในการดูแลรักษาและป้องกันโบราณสถานภายในวัดของตน มีความรู้และความเข้าใจในการดูแลรักษาและป้องกันเป็นอย่างดี บางรูปมีประสบการณ์มาก เช่น ต้องประสบปัญหาภัยธรรมชาติอยู่เป็นประจำ จึงมีความชำนาญในการหาวิธีการหรือแนวทางในการป้องกันภัยธรรมชาตินั้น บางรูปมีประสบการณ์ในการป้องกันการถูกทำลายจากวัชพืช โดยเฉพาะต้นโพธิ์ซึ่งเป็นอันตรายต่อโบราณสถานโดยตรง ปัญหาจากสัตว์ เช่น นกพิราบ เป็นต้น ทั้งนี้หากพระสังฆาธิการสามารถดำเนินการตามคำแนะนำของหน่วยงานราชการอย่างกรมศิลปากรได้ ก็จะสามารถดูแลรักษาและป้องกันโบราณสถานภายในวัดของตนได้อย่างถูกต้อง อันจะเป็นประโยชน์ต่อโบราณสถานด้วย

๔. กลยุทธ์ด้านการติดต่อประสานงานกับบุคคลหรือหน่วยงานภายนอก นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง ลำพังอาศัยพระสังฆาธิการเพียงรูปเดียวไม่สามารถขับเคลื่อนภารกิจการอนุรักษ์โบราณสถานไปได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการช่วยกันติดตามและดูแลโบราณสถานอยู่เสมอ เพราะพระสังฆาธิการจึงมีบทบาทสำคัญในฐานะตัวกลางผู้ประสานงานกับทุกๆ ฝ่าย

๕. กลยุทธ์ด้านการสร้างองค์ความรู้ โอกาส และกระบวนการสืบทอดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม และโบราณคดี อย่างถูกต้องเป็นระบบ โดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่นมี

ความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ตลอดจนเสาะหาผู้รู้ ปราชญ์ท้องถิ่น ด้านศิลปะ วัฒนธรรม และโบราณคดี เพื่อให้มี บทบาทในการเป็นผู้นำด้านการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านั้นให้เข้มแข็ง แพร่หลาย และดำรงอยู่ต่อไป โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนท้องถิ่นให้มากที่สุด โดยองค์กรของรัฐเป็นผู้สนับสนุน

การปฏิบัติงานอันเนื่องด้วยมรดกศิลปวัฒนธรรม ควรคำนึงถึงความเป็นอดีต ปัจจุบัน และอนาคต หมายความว่าอดีตต้องอนุรักษ์ ปัจจุบันต้องสืบทอดปรับปรุงอนาคตต้องสร้างสรรค์ต่อยอดให้ประชาชนสามารถเข้าถึง และได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างเท่าเทียมกัน รวมทั้งต้องสามารถสร้างคุณค่าทั้งทางเศรษฐกิจและทางใจให้แก่สมาชิกในสังคมได้ทั้งมรดกศิลปวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้ และส่วนที่เป็นมรดกภูมิปัญญา ศิลปะวิทยาการต่าง ๆ ดังนั้นการบูรณาการงานร่วมกันให้เป็นเครือข่ายขยายออกไปเป็นวงกว้าง จึงจะเป็นปัจจัยสำคัญในการอนุรักษ์ สืบทอด และสร้างสรรค์มรดกศิลปวัฒนธรรมให้เกิดคุณค่า เพื่อรับใช้สังคมส่วนรวมได้อย่างยั่งยืน และเป็นความภาคภูมิใจร่วมกันของคนในชาติอย่างแท้จริง

๔.๓ ผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

การสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕” แสดงรายละเอียดได้ดังนี้

๔.๓.๑ กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการด้านหลักอิทธิบาทธรรม

๑. ด้านฉันทะ ผู้ทรงคุณวุฒิจะมีความคิดเห็นแตกต่างกันและไม่แตกต่างกัน เมื่อ วิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์โบราณสถานในแต่ละเขตปกครองคณะสงฆ์ ทุกวันนี้ หาบุคลากรที่มีความชำนาญในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมนั้นยากนักแต่ที่ยากยิ่งกว่าคือ การหาบุคลากรที่มีความรู้ ความชำนาญ และความเต็มใจที่จะทำงาน^{๕๓๗} บุคลากรไม่ใส่ใจรายละเอียดในงาน และไม่ละเอียดรอบคอบในขั้นตอนการอนุรักษ์โบราณสถานในวัด^{๕๓๘} การติดต่อประสานงานกับกรมศิลปากรเพื่ออนุรักษ์โบราณสถาน มีความล่าช้าทั้งในส่วน of คณะสงฆ์และส่วน of ราชการ^{๕๓๙} ซึ่งจำนวนพระสงฆ์ในเขตปกครองมีจำนวนน้อยลง วัดกลายเป็นแหล่งธุรกิจ ดำเนินธุรกิจไป^{๕๔๐} เพราะงานแต่ละอย่างไม่มีทางที่คุณจะขึ้นขอบไปทั้งหมดทุกระบวนการ แต่ถ้าคุณพอใจที่จะทำให้ดี สบายใจที่

^{๕๓๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวัชรชลธรรม (ปัญญา เขมปญโญ), เจ้าคณะอำเภอยาย่าง เจ้าอาวาสวัด ชลธรรมาราม จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๓๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูอุดมเจตินารักษ์ (ดนัย นรุตตโน), ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดมหาธาตุวรวิหาร, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๓๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูโสภิตกิตติคุณ (สมชาย สุวิชาโน), เจ้าคณะตำบลหนองปลาไหล เจ้าอาวาสวัดหนองปลาไหล, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๔๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระมหาอัสนี มหาเมธี (ป.ธ.๕), เลขานุการรองเจ้าคณะอำเภอมืองเพชรบุรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

จะต้องเจอมันทุกวันเราเรียกว่าความศรัทธา^{๕๔๑} นอกจากนี้ ผู้บริหารมีงานมาก ก็จำเป็นต้องหาผู้ช่วย และมีสายตาวีแว่นไกลโดยพยายามกระจายงานตามศักยภาพ เมื่อใดที่ลูกน้องทำผิดแล้ว ดุเขาต่อหน้าคนอื่น เขาจะรู้สึกไม่ดีไปตลอด ในขณะที่การชื่นชมลูกน้อง ต่อหน้าคนอื่น จะทำให้เขารู้สึกดี^{๕๔๒} ขาดความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่ทำ เพราะไม่ศรัทธาในสิ่งที่ทำ ไม่มีความตั้งใจแน่วแน่ที่จะปฏิบัติงานให้สำเร็จตามเป้าประสงค์^{๕๔๓} ไม่มีความใส่ใจในงานที่ทำ ไม่ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเองหรือปรับศรัทธาของตนเองให้เข้ากับงานที่ทำอยู่^{๕๔๔} ผู้ที่ทำงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ไม่มีความพึงพอใจในงานที่ทำเนื่องมาจากค่าตอบแทนน้อยต่ำกว่างานที่ทำระยะยาว^{๕๔๕} คนรุ่นใหม่ไม่ให้ความสำคัญ ไม่สนใจ และไม่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถานที่ถูกวิธี^{๕๔๖} ประชาชนทั่วไปและในท้องถิ่นขาดการตระหนัก ถึงคุณค่าของโบราณสถาน^{๕๔๗} เมื่อพิจารณาสภาพปัญหาและอุปสรรคการอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ทำให้พบโอกาสที่นำไปสู่การนำกลยุทธ์การอนุรักษ์ไปใช้ ได้แก่ การทำความเข้าใจและพอใจในการกระทำ มีความตั้งใจที่จะทำการนั้นๆ ให้สำเร็จ การทำให้ชอบในงานที่ทำคือไม่มีสิ่งที่ไม่ชอบก็ให้ชอบในสิ่งที่มี ผูกปรับจิตใจให้ชอบหรือพอใจในงานที่ทำ การทำงานตัวเองชอบและชำนาญ ได้กำลังจากการทำงานได้ผลตอบแทนดีทุกด้าน^{๕๔๘} โดยสละตัวกามฉันทะ มีคุณธรรม จริยธรรม สังคม การเมืองและกฎหมาย มีความรักต่องานที่ตนเองกำลังทำ มีความศรัทธาต่อสิ่งที่ตนเองทำ ตั้งใจแน่วแน่ ผูกพันในสิ่งที่ตนเองทำอยู่ โอกาสย่อมเป็นความสำเร็จในความจริงของผลงาน เป็นแรงจูงใจให้ทำงาน ให้ได้ดี แรงผลักดันในการทำงานให้บรรลุตามเป้าหมายให้สามารถผ่านอุปสรรคได้ รักและยินดีใน

^{๕๔๑} สทนากลุ่มเฉพาะ นางพิสมัย ทองสมนึก, ผู้อำนวยการกลุ่มสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๔๒} สทนากลุ่มเฉพาะ นายชรินทร์ แก้วเสียง, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๔๓} สทนากลุ่มเฉพาะ นายกิตติพงษ์ เทพพานิช, รองนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองเพชรบุรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๔๔} สทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวดาริกา ธนะศักดิ์ศรี, หัวหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนครศรีอยุธยา, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๔๕} สทนากลุ่มเฉพาะ นายสันฐาน ภิรมนัส, อดีตครู ศิลปศึกษา ครูประวัติศาสตร์, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๔๖} สทนากลุ่มเฉพาะ นายกิตติพงษ์ เทพพานิช, รองนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองเพชรบุรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๔๗} สทนากลุ่มเฉพาะ นางพิสมัย ทองสมนึก, ผู้อำนวยการกลุ่มสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๔๘} สทนากลุ่มเฉพาะ พระครูโสภิตกิตติคุณ (สมชาย สุวิชาโน), เจ้าคณะตำบลหนองปลาไหล เจ้าอาวาสวัดหนองปลาไหล, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

งานที่ตนรับผิดชอบได้สามัคคีกันในการทำงาน และมีการต่อยอดในงานที่รับผิดชอบ^{๕๔๙} มีความรับผิดชอบในการทำงานและได้ทำงานตามที่ตัวเองรำเรียนมา และมีความพอใจในงานนั้นๆ พร้อมทั้งการศึกษาจุดด้อย ข้อบกพร่อง จุดแข็งของตนเองสม่ำเสมอ มีความอดทน ต่อสถานการณ์ต่างๆ ในสถานที่ทำงาน แต่ละอย่างนั้น ไม่มีทางที่ใครจะชื่นชอบไปทั้งหมดทุกกระบวนการ ดังนั้นถ้าพอใจที่จะทำและมีความสุขกับงาน เชื่อว่างานที่คุณทำอยู่ต้องออกมาดีแน่ๆ^{๕๕๐}

กล่าวได้ว่า ความรักในการปฏิบัติธรรม อยากเข้าถึงธรรมได้อย่างยั่งยืนๆ มีความผูกสมักรักใคร่ในธรรม อยากให้เข้าถึงดวงธรรม อยากถึงธรรมกาย อยากเข้าถึงกลางได้ อยากได้สุขที่เกิดจากการหยุดการนิ่งภายใน การเริ่มต้นง่าย ๆ ด้วยการตั้งคำถามกับตัวเอง ฉันทำงานเพื่ออะไร ฉันมีความสุขหรือไม่หากงานที่ทำอยู่ไม่ใช่งานที่รักเสียทีเดียว เพื่อเราจะได้มีเวลาค้นหาและปรับเปลี่ยนตัวเอง หรือปรับศรัทธาของตัวเองให้เข้ากับงานที่ทำอยู่ การเป็นผู้บริหารต้องทำให้ลูกน้องมั่นใจว่าเราทำสำเร็จ ให้มีความสุขกับการทำงานและเมื่องานนั้นสำเร็จเราก็จะมีความสุข นอกจากนี้ เมื่อผู้บริหารมีงานมาก ก็จำเป็นต้องหาผู้ช่วย และมีสายตาที่ยาวไกลโดยพยายามกระจายงานตามศักยภาพ หากบุคลากรที่มีความชำนาญในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมนั้นยากนักแต่ที่ยากยิ่งกว่าคือ การหาบุคลากรที่มีความรู้ ความชำนาญ และความเต็มใจที่จะทำงาน ซึ่งโอกาสย่อมเป็นมีความสำเร็จในความจริงของผลงานเป็นแรงจูงใจให้ทำงานให้ได้

๒. ด้านวิริยะ ผู้ทรงคุณวุฒิได้แสดงความคิดเห็นมากมาย หากจะประสบความสำเร็จในชีวิตไม่ว่าจะทำธุรกิจการงานอะไรก็ตามทางโลกหรือทางธรรม เราต้องมีวิริยะ ความขยันหมั่นเพียร^{๕๕๑} จะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยความรักในงานจากฉันทะนั่นเอง^{๕๕๒} เกิดความมุ่งมั่นทุ่มเท เป็นความมุ่งมั่นทุ่มเททั้งกายและใจ ที่จะเรียนรู้และทำให้เข้าถึงแก่นแท้ของสิ่งนั้นเรื่องนั้น ถ้าหากกระทำก็จะทำจนเชี่ยวชาญ^{๕๕๓} จะต้องป้องกันศัตรูตัวร้ายที่มาทำร้ายวิริยะ คือ อบายมุข ทั้งการสับสนหวั่นไหว ตีแผ่เหล่า การเที่ยวเตร่เฮฮา การสับสนต่างๆ ความเจ้าชู้ คบคนไม่ดีความเกียจคร้านต่างๆ^{๕๕๔} เกิดความสำเร็จที่ได้มาจากหยาดเหงื่อ

^{๕๔๙} สทนากลุ่มเฉพาะ นายสันฐาน ภิรมย์ส, อดีตครู ศิลปศึกษา ครูประวัติศาสตร์, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๕๐} สทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวดาริกา ธนะศักดิ์ศรี, หัวหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนครคีรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๕๑} สทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวัชรชลธรรม (ปัญญา เขมปญโญ), เจ้าคณะอำเภอท่ายาง เจ้าอาวาสวัดชลธาราราม จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๕๒} สทนากลุ่มเฉพาะ พระครูอุดมเจตินารักษ์ (ดนัย นรุตตโน), ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดมหาธาตุวรวิหาร, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๕๓} สทนากลุ่มเฉพาะ พระครูโสภิตกิตติคุณ (สมชาย สุวิชาโน), เจ้าคณะตำบลหนองปลาไหล เจ้าอาวาสวัดหนองปลาไหล, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๕๔} สทนากลุ่มเฉพาะ พระมหาอัสนี มหาเมธี (ป.ธ.๕), เลขานุการรองเจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

แรงงาน ไม่ใช่ได้ทรัพย์มาอย่างลอย ๆ ไม่มีที่มาที่ไป^{๕๕๕} มีความหวังที่จะเอาชนะอุปสรรคทั้งปวง โดยมี ศรัทธาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ นำใจ และเตือนใจ ความอดทนเป็นเครื่องมือสำหรับคนใจเย็นและใจ งามด้วย^{๕๕๖} เกิดศรัทธาที่มั่นคงด้วยไม่ว่าจะมีอุปสรรคใดๆมากกระทบก็ตามก็จะไม่เปลี่ยนแปลง แต่อาจ ปล่อยว้างหรือวางเฉยในบางเวลาบางสถานการณ์บ้าง เพื่อรอสภาวะที่เหมาะสมกว่า^{๕๕๗} ซึ่งคงไม่มีใครคน ไหนประสบความสำเร็จโดยปราศจากความเพียร เป็นคำคมที่แปลง่ายแต่ความหมายเห็นดยิ่งนัก เพราะความวิริยะนั้นเป็นเครื่องมืออีกอย่างหนึ่งที่จะนำคุณไปสู่ความสำเร็จ ได้^{๕๕๘} เกิดความสุขในการ ทำงานเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ร่วมกับความขยันหมั่นเพียร ไม่เฉยชาที่จะต้อนรับลูกค้า กระตือรือร้น อยู่เสมอ มีวินัยในการทำงาน^{๕๕๙} หากมีความชอบอะไรแล้ว ไม่ต้องมีคนบอก ไม่ต้องมีคนชี้ ถึงเวลาเรา ก็จะทำเองเลย เพราะเราชอบ จิตใจจะอยู่กับสิ่งนั้นๆ การกระทำจะเป็นไปได้ดี ผลต่างๆที่ ประปรารณาก็จะตามมา^{๕๖๐} การกระทำเพื่อให้ได้มาบำบัดความต้องการให้มีความมั่งคั่งอุดมสมบูรณ์ มีความเป็นอยู่ที่มั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ^{๕๖๑} และการจะทำการสิ่งใดจะให้ประสบความสำเร็จนั้นต้องมีความ เพียรทำอย่างสม่ำเสมอ ไม่ใช่เกียจในการทำงาน ความพยายามอยู่ที่ไหนความสำเร็จก็อยู่ที่นั่น นี่เป็น ความจริง^{๕๖๒}

กล่าวได้ว่า วิริยะมีความสำคัญต่อการทำงานทางใจ คือ จะให้สำเร็จได้ต้องมีวิริยะความ พากเพียร นั่งนึก อย่างเดียวไม่สำเร็จ ต้องลงมือทำถึงจะสำเร็จ จะต้องป้องกันศัตรูตัวร้ายที่มาทำร้าย วิริยะ คือ อบายมุข ทั้งการสูบบุหรี่ ดื่มเหล้า การเที่ยวเตร่เฮฮา การสูบบุหรี่ต่างๆ ความเจ้าชู้ คบคนไม่ดี ความเกียจคร้านต่างๆ ใครเคยดื่มเหล้าหัวราน้ำ ต้องเพลา ต้องเลิกต้องงด เพราะงานทุกอย่างจะสำเร็จได้ ต้องอาศัยความขยันหมั่นเพียร ความวิริยะจึงเป็นเครื่องมืออีกอย่างหนึ่งที่จะนำคุณไปสู่ความสำเร็จได้

^{๕๕๕} สทนากลุ่มเฉพาะ นางพิสมัย ทองสมนึก, ผู้อำนวยการกลุ่มสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๕๖} สทนากลุ่มเฉพาะ นายวรสิน แก้วเสียง, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๕๗} สทนากลุ่มเฉพาะ นายกิตติพงษ์ เทพพานิช, รองนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองเพชรบุรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๕๘} สทนากลุ่มเฉพาะ พระมหาอัสนี มหาเมธี (ป.ธ.๕), เลขานุการรองเจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๕๙} สทนากลุ่มเฉพาะ นางพิสมัย ทองสมนึก, ผู้อำนวยการกลุ่มสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๖๐} สทนากลุ่มเฉพาะ นายวรสิน แก้วเสียง, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๖๑} สทนากลุ่มเฉพาะ นายกิตติพงษ์ เทพพานิช, รองนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองเพชรบุรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๖๒} สทนากลุ่มเฉพาะ นายสันฐาน ภิรมนัส, อดีตครู ศิลปศึกษา ครูประวัติศาสตร์, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

ยิ่งคุณขยันเท่าไรผลตอบแทนที่คุณจะได้รับมันก็มีมากเท่านั้น ที่สำคัญความวิริยะจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยความรักในงานจากฉันทะ ความอดทนเป็นเครื่องมือสำหรับคนใจเย็นและใจงามด้วย ไม่ใช่มีทะเลาะดุดันรบเร้า และรุ่มร้อน เพราะมันจะทำให้มีโอกาสผิดพลาดได้ง่าย จะต้องเกิดความมุ่งมั่นทุ่มเท เป็นความมุ่งมั่นทุ่มเททั้งกายและใจ ที่จะเรียนรู้และทำให้เข้าถึงแก่นแท้ของสิ่งนั้นเรื่องนั้น ถ้าหากกระทำก็จะทำจนเชี่ยวชาญ มีความหวังที่จะเอาชนะอุปสรรคทั้งปวง โดยมีศรัทธาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ นำใจและเตือนใจ ความอดทนเป็นเครื่องมือสำหรับคนใจเย็นและใจงามด้วย และเกิดศรัทธาที่มั่นคงด้วยไม่ว่าจะมีอุปสรรคใดๆมากระทบก็ตามก็จะไม่เปลี่ยนแปลง แต่อาจปล่อยวางหรือวางเฉยในบางเวลา บางสถานการณ์บ้าง เพื่อรอสถานะที่เหมาะสมกว่า

๓. ด้านจิตตะ ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นต่อประเด็นนี้ว่า จิตตะมีความสำคัญในการทำงาน โดยไม่วอกแวกออกไปนอกกลุ่มนอกทาง เมื่อคุณมีทั้งฉันทะและวิริยะแล้ว จิตตะจะเป็นเสมือนรั้วของเส้นทางที่ไม่ให้ไขว่เขวออกนอกทางสู่ความสำเร็จได้ จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยบรรยากาศรอบตัวเป็นส่วนช่วย ลองสังเกตดู ถ้าเรามาวัด ก็เป็นบรรยากาศของการปฏิบัติธรรม การนั่งสมาธิการฟังเทศน์ สิ่งนี้ก็ถือเป็นเรื่องปกติ เพราะบรรยากาศ ทุกอย่างเอื้อให้นึกถึงเรื่องบุญ เรื่องธรรมะ เรื่องบุญเรื่องกุศล แต่ถ้าใครไปชายหาด บรรยากาศ ความรู้สึก ก็จะไปอีกแบบ ใจก็จะคิดไปอีกเรื่อง ฉะนั้น บรรยากาศรอบตัวจะมีผลต่อความรู้สึกนึกคิด ของตัวเราเอง^{๕๖๓} เพราะการทำงานของจิตตะเป็นการทำงานอย่างต่อเนื่องในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ซึ่งคนที่มีจิตตะอย่างสมบูรณ์ไม่ว่าจะกระทำกิจใด ก็จะพัฒนาแนวทางการทำกิจกรรมนั้นๆ อย่างต่อเนื่อง ไปจนกว่า จะสำเร็จสามารถพิจารณาและตรึงตรองในเนื้อแท้ของสิ่งต่าง ๆ นั้นได้อย่างเหมาะสม เพราะความตั้งใจตามแบบอย่างของคุณธรรมตามหลักศาสนาและจริยธรรมของสังคมนั้นเป็นสิ่งเดียวที่จะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างปรกติสุข^{๕๖๔} หากต้องการจะทำการสิ่งใด ต้องสร้างบรรยากาศรอบตัวให้เอื้อต่อ สิ่งนั้น เช่น จะนั่งสมาธิ ก็ต้องสร้างบรรยากาศการปฏิบัติธรรม จัดสถานที่ให้อำนวยต่อการปฏิบัติ พุดคุยกันเรื่องธรรมะ^{๕๖๕} จิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิดที่แน่วแน่ ไม่ไขว่เขว ไม่ทอดทิ้งความตั้งใจที่มี ในการจะเสนอขายสินค้า และควรจดจำไว้วัตถุประสงค์หรือความมุ่งมั่นดังกล่าวเอาไว้ในใจเสมอ จนกว่าจะสำเร็จจุล่ง^{๕๖๖} ทำสิ่งซึ่งเป็น วัตถุประสงค์ นั้นให้เด่นชัด อยู่ในใจเสมอ คำนี้ รวมความหมาย ของคำว่า สมาธิ อยู่ด้วยอย่างเต็มตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้น ด้วย

^{๕๖๓} สทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวัชรชลธรรม (ปัญญา เขมปญโญ), เจ้าคณะอำเภอท่ายาง เจ้าอาวาสวัดชลธาราราม จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๖๔} สทนากลุ่มเฉพาะ พระครูอุดมเจตินารักษ์ (ดนัย นรุตตโน), ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดมหาธาตุวรวิหาร, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๖๕} สทนากลุ่มเฉพาะ พระมหาอัสนี มหาเมธี (ป.ธ.๕), เลขาธิการรองเจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๖๖} สทนากลุ่มเฉพาะ นางพิสมัย ทองสมนึก, ผู้อำนวยการกลุ่มสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

ความคิด เอาจิตฝึกฝน ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไปมีจิตใจ หรือ สมาธิจดจ่อกับงานที่ทำ รวมถึง มีความรอบคอบและความรับผิดชอบในงานที่ทำอย่างเต็มสติกำลัง^{๕๖๗} เมื่อมีความมานะ อยากจะทำงาน ที่รับผิดชอบให้ดีที่สุด เราก็จะมีความใส่ใจในงานที่เรารับผิดชอบ มีความตั้งใจจริง มีความเอาใจใส่ในงาน ของเรามากขึ้นมีความคิดฝึกฝน เอาใจใส่อยู่กับสิ่งที่ทำ หนักแน่น มั่นคง ไม่โลเล - ในขณะที่เรากำลัง ทำงานนั้นๆอยู่ เราต้องดูแลเอาใจใส่จดจ่อกับงานที่เราทำนั้นทำให้ไม่วกแวก ทำงานด้วย สมาธิ ไม่สะเพร่า หรือถ้าเป็นสิ่งที่เราปรารถนาอยากจะทำ เราก็ต้องมุ่งมั่น เตรียมตัวเราทุกวิถีทาง ที่จะได้ไปสู่จุดมุ่งหมายนั้นให้จงได้^{๕๖๘}

กล่าวได้ว่า การทำงานของจิตจะเป็นการทำงานอย่างต่อเนื่องในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ซึ่ง คนที่มีจิตตะอย่างสมบูรณ์ไม่ว่าจะกระทำกิจใด ก็พัฒนาแนวทางการทำกิจกรรมนั้นๆ อย่างต่อเนื่อง ไปจนกว่า จะสำเร็จ ลักษณะการทำซ้ำๆ บ่อยๆ เป็นลักษณะที่สำคัญของจิตตะจะเป็นเสมือนรื้อของ เส้นทางที่ไม่ให้ไขว้เขวออกนอกทางสู่ความสำเร็จได้ อย่างไรก็ดี ปกติคนที่ใดเป็นผู้ใหญ่รับผิดชอบ มักจะใส่ใจกับงานอยู่แล้ว เพราะธรรมชาติจะทำให้หยุดคิดยาก ความเอาใจใส่ หมายถึง ความเอาใจรับผิดชอบ งาน ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีจิตใจ หรือ สมาธิจดจ่อกับงานที่ทำ รวมถึง มีความรอบคอบและ ความรับผิดชอบในงานที่ทำอย่างเต็มสติกำลัง ความคิดฝึกฝน เอาใจใส่อยู่กับสิ่งที่ทำ หนักแน่น มั่นคง ไม่โลเล การจะทำได้ ต้องสร้างบรรยากาศรอบตัวให้เอื้อต่อ สิ่งนั้น เช่น จะนั่งสมาธิ ก็ต้อง สร้างบรรยากาศการปฏิบัติธรรม จัดสถานที่ให้อำนวยต่อการปฏิบัติ พินิจพิจารณาและตรึกตรองในเนื้อ แท้ของสิ่งต่างๆนั้นได้อย่างเหมาะสม เพราะความดีงามตามแบบอย่างของคุณธรรมตามหลักศาสนาและ จริยธรรมของสังคม การทำสิ่งซึ่งเป็น วัตถุประสงค์ นั้นให้เด่นชัด อยู่ในใจเสมอ คำนี้ รวมความหมาย ของคำว่า สมาธิ อยู่ด้วยอย่างเต็มที่

๔. หลักวิมangsa ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็น คือ ความหมั่นใคร่ครวญสอดส่องดูว่า วิธีการ ที่ทำไปนั้นมียะไรขาดตกบกพร่องบ้าง รับแก้ไข อย่างนั้นไม่ดีเปลี่ยนแปลงอย่างนี้ลองดูใหม่ เช่น นั่งภาวนาใน ที่นอนมักจะง่วง ก็เปลี่ยนมานั่งเสียดที่อื่น^{๕๖๙} บุคคลเมื่อประกอบด้วย คุณธรรม ๔ อย่างนี้แล้ว ย่อมประสบความสำเร็จ ในสิ่งที่ ไม่เหลือวิสัยของมนุษย์ ซึ่งโดยตรงทางหมายถึงความดับทุกข์โดยสิ้นเชิง ที่เรียกว่า นิพพาน^{๕๗๐} วิสัยของใคร ทำให้เขาเจริญอิทธิบาทได้มากเท่าใด เขาย่อมได้รับผลเต็มกำลังของ

^{๕๖๗} สนนากลุ่มเฉพาะ นายวรสิน แก้วเสียง, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๖๘} สนนากลุ่มเฉพาะ นายกิตติพงษ์ เทพพานิช, รองนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองเพชรบุรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๖๙} สนนากลุ่มเฉพาะ พระครูวัชรพลธรรม (ปัญญา เขมปญโญ), เจ้าคณะอำเภอท่าทาง เจ้าอาวาสวัด ชลธาราม จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๗๐} สนนากลุ่มเฉพาะ พระครูอุดมเจตินารักษ์ (ดนัย นรุตตโน), ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดมหาธาตุวรวิหาร, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

อิทธิบาทนั้น^{๕๗๑} ใช้วิธีะ ได้ตั้งจิตตะในการนั้นๆ ไว้มากน้อยเท่าไรแล้วได้ผลเท่าไร แม้ในปัจจุบันกำลังทำเหตุ คือ ปลุกฉันทะเป็นต้นไว้เท่าไร ต่อไปคงจะได้ผลเท่าไร^{๕๗๒} สามารถปรับตนเอง ให้ถูกต้อง ทำงานให้ถูกต้อง ทั้งคติโลกคตินิยม ก็ย่อมสำเร็จกิจตามวัตถุประสงค์ที่ไม่เหลือวิสัยทุกประการ^{๕๗๓} การทำงานให้ประสบความสำเร็จสิ่งที่สำคัญคือการพิจารณาพิจารณาว่าทำงานด้วยปัญญาใช้สมองหรือไม่ได้ใช้ความรู้ความสามารถที่ตนเองมี มาคิด ไตร่ตรองให้ละเอียดรอบคอบ^{๕๗๔} ได้ไตร่ตรองจิตคิดอยู่กับงาน ทำงานด้วยความมั่นใจและไม่ทิ้งงาน ทำตามหน้าที่ด้วยสติปัญญา มีการปรับความคิด ปรับทัศนคติในการทำงาน มีการวิเคราะห์ถึงผลได้ผลเสียของผลงานที่ได้รับมอบหมายช่วยทำให้งานไม่ผิดพลาดและทำให้มองเห็นลู่ทางที่จะทำงานได้ผลดีถ้าขาดวิมังสาจะทำงานผิดพลาดๆ เปลืองทุนเปลืองแรงเปลืองเวลาและทำให้โง่งเงา^{๕๗๕} ผู้บริหารมีความมั่นใจใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล ได้ตรวจสอบวิเคราะห์อยู่ตลอดเวลาเปลี่ยนแปลงพัฒนาตนเองอยู่อย่างสม่ำเสมอ^{๕๗๖}

กล่าวได้ว่า วิมังสา เป็นสุดยอดของวิธีทำงานให้สำเร็จอยู่ในอิทธิบาทข้อสุดท้ายนี้ วิมังสาแปลว่า การพิจารณาพิจารณา หมายความว่า ทำงานด้วยปัญญา ด้วยสมองคิด มีการปรับปรุงงานให้ดีขึ้นกว่าเดิม จนอาจนำมาสู่การปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงาน หรือวิธีการทำงานใหม่ๆ ที่ทำให้งานที่เรารับผิดชอบมีความรวดเร็วมากขึ้น มีความรู้งาน รู้บริบทงาน กระบวนการต่างๆ มีการประเมินผลและปฏิบัติงาน ว่าได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทุกกระยะ หมั่นใคร่ครวญสอดส่องดูว่า วิธีการที่ทำไปนั้นมีอะไรขาดตกบกพร่องบ้าง รีบแก้ไข อย่างนั้นไม่ดีเปลี่ยนอย่างนี้ลองดูใหม่ ตรวจสอบ วิเคราะห์อยู่ตลอดเวลาเปลี่ยนแปลงพัฒนาตนเองอยู่อย่างสม่ำเสมอ การปรับความคิด ปรับทัศนคติในการทำงาน มีการวิเคราะห์ถึงผลได้ผลเสียของผลงานที่ได้รับมอบหมาย

^{๕๗๑} สอนหนักกลุ่มเฉพาะ พระครูโสภิตกิตติคุณ (สมชาย สุวิชาโน), เจ้าคณะตำบลหนองปลาไหล เจ้าอาวาสวัดหนองปลาไหล, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๗๒} สอนหนักกลุ่มเฉพาะ พระมหาอศนี มหาเมธี (ป.ธ.๕), เลขานุการรองเจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๗๓} สอนหนักกลุ่มเฉพาะ นางสาวดาริกา ธนะศักดิ์ศรี, หัวหน้าพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนครศรีอยุธยา, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๗๔} สอนหนักกลุ่มเฉพาะ นายสันฐาน ธิรมนัส, อดีตครู ศิลปศึกษา ครูประวัติศาสตร์, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๗๕} สอนหนักกลุ่มเฉพาะ นายกิตติพงษ์ เทพพานิช, รองนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองเพชรบุรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๗๖} สอนหนักกลุ่มเฉพาะ นายวรสิน แก้วเสียง, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

๔.๔.๒ กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการด้านหลักการจัดการ

๑. ด้านการวางแผน

กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการด้านหลักการจัดการ ตามข้อมูลที่ปรากฏ ฝ่ายกรมศิลปากรจะเป็นผู้กำกับดูแลการเงินที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน ส่วนพระสังฆาธิการไม่สามารถมีส่วนในการดำเนินการจึงไม่รู้ถึงแผนการเงินที่ชัดเจนได้^{๕๗๗} เมื่อมีการของบประมาณเพิ่มขึ้นหรือลดลง ที่ เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน จะต้องมีการพิจารณาอย่างรอบคอบ และรอการอนุมัติจากหน่วยงานราชการ^{๕๗๘} ตามปกติแล้วก็ปฏิบัติตามธรรมเนียมที่ได้ปฏิบัติสืบ ทอดกันมา ไม่มีการพัฒนา รูปแบบเด่นชัดเท่าที่ควร ทางกรมศิลปากรจะเป็นผู้ดำเนินการแทนพระสังฆาธิการโดยมีการประชุมปรึกษาหารือกันภายในเท่านั้น แล้วก็ขอมติความเห็นชอบในที่ประชุมสงฆ์ ส่วนจะ ดำเนินการได้ผลมากน้อยแค่ไหนก็ขึ้นอยู่กับกรมศิลปากรและพระสังฆาธิการ ตามแผนการพัฒนาของพระสังฆาธิการตามปกติแล้วก็ปฏิบัติตามธรรมเนียมที่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมา^{๕๗๙}

นอกจากนี้ การเปิดให้พระสังฆาธิการ ประชาชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องเข้ามามีโอกาสการวางแผน คือ พระสังฆาธิการ และเจ้าหน้าที่ ก็จะให้มีการประชุม ร่วมกันเดือนละ ๑ ครั้ง เพื่อจะได้กำหนดแนวทาง^{๕๘๐} การวางแผนบุคคล ทางพระสังฆาธิการจะเรียกประชุมคณะทำงาน มา ประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อกำหนดวิธีการทำงานให้เหมาะสมกับงบประมาณ สำนักเรียนกำหนดให้มีการประชุมปรึกษาหารือการ เรียนการสอนทั้งภายใน โดยกำหนดให้ครู อาจารย์ทุกรูปมีส่วนร่วมในการวางแผนบุคคล^{๕๘๑} การวางแผนการเงิน คือ รายรับได้จากการบริจาคทำบุญทั่วไป และผู้มีจิตศรัทธามา ทำบุญซึ่งกรมศิลปากรจะเป็นผู้กำหนดแผนการเพื่อนำมาบริหารจัดการ โดยจะจัดทำงบประมาณ ส่วนหนึ่งเสนอต่อพระสังฆาธิการ เมื่อได้รับทราบแล้ว ก็ จะพิจารณาอย่างรอบคอบแล้วจึงจะได้อนุมัติคณะสงฆ์มีการประชุมปรึกษาหารือการอนุรักษ์โบราณสถาน สอนทั้งภายในพรรษาและนอกพรรษา^{๕๘๒}มอบหมาย

^{๕๗๗} สทนากลุ่มเฉพาะ นายกิตติพงษ์ เทพพานิช, รองนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองเพชรบุรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๗๘} สทนากลุ่มเฉพาะ นายวรสิน แก้วเสียง, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๗๙} สทนากลุ่มเฉพาะ นายกิตติพงษ์ เทพพานิช, รองนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองเพชรบุรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๘๐} สทนากลุ่มเฉพาะ พระครูอุดมเจตินารักษ์ (ดนัย นรุตตโน), ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดมหาธาตุวรวิหาร, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๘๑} สทนากลุ่มเฉพาะ พระครูโสภิตกิตติคุณ (สมชาย สุวิชาโน), เจ้าคณะตำบลหนองปลาไหล เจ้าอาวาสวัดหนองปลาไหล, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๘๒} สทนากลุ่มเฉพาะ พระครูโสภิตกิตติคุณ (สมชาย สุวิชาโน), เจ้าคณะตำบลหนองปลาไหล เจ้าอาวาสวัดหนองปลาไหล, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

ให้พระสังฆาธิการเป็นตัวแทนในการ ดำเนินการ เมื่อมีการของบประมาณเพิ่มขึ้นหรือลดลงสำนักเรียนจะเป็นผู้กำกับดูแลเรื่องการเงินเพื่ออุดหนุนให้แก่คณะครู อาจารย์ ที่ ได้รับมอบหมายให้สอนนักเรียนแต่ละประโยค คณะสงฆ์จะเป็นผู้ดำเนินการวางแผนไปตามขั้นตอนในระเบียบปฏิบัติ^{๕๘๓} การมีวิสัยทัศน์คือ ต้องการให้การอนุรักษ์โบราณสถานได้ปฏิบัติตามคำสอนของ พระพุทธเจ้า มีพันธกิจคือดำเนินการตามกฎระเบียบของกรมศิลปากรและมหาเถรสมาคม^{๕๘๔} ต้องการส่งเสริมให้บุคลากรทุกรูป/คนได้รับ ความสะดวกสบาย และพระสังฆาธิการจะเป็นผู้กำหนดตัวบุคคล เพื่อให้มาทำหน้าที่การอนุรักษ์โบราณสถานตามแต่ที่ตัวบุคคลถนัด^{๕๘๕}

กล่าวได้ว่า กระบวนการบริหารที่เริ่มต้นจากการวางแผนถือว่า เป็นการมองไปในอนาคตแล้ว กำหนดว่าจะทำอะไร ที่ไหน กับใคร อย่างไร เป็นการเชื่อมทิศทางระหว่างตัวเรากับเป้าหมายที่เราต้องการจะไปกำหนดคู่ทางดำเนินการ การพิจารณากำหนดเป้าหมายและพัฒนาทางเพื่อเลือกสำหรับการกระทำในอนาคตเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวการวางแผนรวมถึงระเบียบวิธีสำหรับการลดจำนวนทางเพื่อเลือกหลายๆ ทางให้น้อยลง วิถีทางที่จะทำให้บรรลุผลที่พึงปรารถนานั้น แต่เนื่องจากวิถีทางที่จะทำให้บรรลุผลนั้นมีมากมาย ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการวางแผนเพื่อตัดสินใจเลือกวิถีหรือวิธีการที่ดีที่สุด พระสังฆาธิการ และเจ้าหน้าที่ ก็จะมีการประชุม ร่วมกันเดือนละ ๑ ครั้ง เพื่อจะได้กำหนดแนวทาง คณะสงฆ์มีการประชุมปรึกษาหารือการอนุรักษ์โบราณสถาน สอนทั้งภายในพรรษาและนอกพรรษาพระสังฆาธิการจะเป็นผู้กำหนดตัวบุคคล เพื่อให้มาทำหน้าที่การอนุรักษ์โบราณสถานตามแต่ที่ตัวบุคคลถนัด

^{๕๘๓} สทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวดาริกา ธนะศักดิ์ศรี, หัวหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนครศรีอยุธยา, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๘๔} สทนากลุ่มเฉพาะ นางพิสมัย ทองสมนึก, ผู้อำนวยการกลุ่มสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๘๕} สทนากลุ่มเฉพาะ นายวรสิน แก้วเสียง, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

๒. ด้านการจัดองค์กร

กรมศิลปากรจะเป็นผู้ดำเนินการแทนพระสังฆาธิการ มีการประชุมปรึกษาหารือกันภายใน จะมีการขอความเห็นชอบในที่ประชุมสงฆ์^{๕๘๖} บุคลากรและเจ้าหน้าที่ ก็ให้ดูแลใน วัสดุอุปกรณ์และอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน มีการแบ่งเบาภาระหน้าที่กันดูแลรักษาวัสดุสิ่งของกระบวนการจัดการ เช่น การดำเนินการระยะสั้นระยะยาว ติดตามผลการดำเนินการ แก้ไขงานเป็นต้น ปัจจุบันนำออก^{๕๘๗} ซึ่งทางคณะสงฆ์มอบหมายให้พระสังฆาธิการ กำกับดูแลทั้งบุคคล การเงิน และวัสดุอุปกรณ์ทั้งด้านบุคคล ด้านการเงิน ด้านวัสดุอุปกรณ์เป็นต้น พระสังฆาธิการจะมีบทบาทหน้าที่กำกับดูแลรักษาตามกฎระเบียบของกรมศิลปากร เป็นภาระหน้าที่ของพระสังฆาธิการดูแลรักษากฎระเบียบ คือ มีหน้าที่ในการดำเนินการสำเร็จตามเวลา^{๕๘๘} นอกจากนี้ กรมศิลปากรและคณะสงฆ์ จะเป็นผู้กำกับ ดูแลการจัดการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน เช่น ปัจจุบันนำเข้าไป เช่น พระสังฆาธิการรับบุคลากรและเจ้าหน้าที่เพิ่มเติม ให้ความสนับสนุนเป็นต้น^{๕๘๙} ฝ่ายพระสังฆาธิการจะดูแลเรื่องนโยบายของการอนุรักษ์โบราณสถาน กรมศิลปากรจะดูแลเรื่องวิธีการอนุรักษ์โบราณสถาน สอนเฉพาะส่วนที่ตนเองรับผิดชอบ^{๕๙๐}ให้มีการประชุม ปรึกษาหารือการอนุรักษ์โบราณสถาน ทั้งภายในพรรษาและนอกพรรษา จะเป็นผู้จัดการทั้งหมด เช่น การ จัดหาเจ้าภาพ การกำหนดวิธีการทำงาน การประชุม การติดต่อประสานงานเป็นต้นที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ดำเนินการวางแผนการจัดการทั้งหมดใน สำนักเรียน ทั้งเรื่องบุคคล และเรื่องวัสดุอุปกรณ์ การหาเงินทุนสำรอง การบริหารบุคคล การบริหาร วัสดุอุปกรณ์^{๕๙๑}

กล่าวว่า ผู้บริหารก็สามารถพิจารณาโครงสร้างองค์การ เพื่อหาแนวทางในการใช้หน้าที่ต่าง ๆ แก้ปัญหาแรงกดดันจากปัจจัยภายนอกได้ การบริหารจัดการโดยสามารถจัดหาแหล่งข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจทางการบริหารได้รวดเร็ว และสามารถหาจากแหล่งต่างๆ เพื่อเปรียบเทียบอีกด้วย กระบวนการใช้อำนาจและอิทธิพลที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตาม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งของการจัดหาเจ้าภาพ การกำหนดวิธีการทำงาน การประชุม การติดต่อประสานงาน

^{๕๘๖} สনทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวัชรชลธรรม (ปัญญา เขมปญโญ), เจ้าคณะอำเภอท่ายาง เจ้าอาวาส วัด ชลธรราม จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๘๗} สনทนากลุ่มเฉพาะ พระครูอุดมเจตินารักษ์ (ดนัย นรุตตโน), ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดมหาธาตุวรวิหาร, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๘๘} สনทนากลุ่มเฉพาะ พระครูโสภิตกิตติคุณ (สมชาย สุวิชาโน), เจ้าคณะตำบลหนองปลาไหล เจ้าอาวาส วัดหนองปลาไหล, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๘๙} สনทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวดาริกา ธนะศักดิ์ศรี, หัวหน้าพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนครศรีอยุธยา, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๙๐} สনทนากลุ่มเฉพาะ พระมหาอัสนี มหาเมธี (ป.ธ.๕), เลขานุการรองเจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๙๑} สনทนากลุ่มเฉพาะ นางพิสมัย ทองสมนึก, ผู้อำนวยการกลุ่มสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

เป็นต้นที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน คณะสงฆ์มอบหมายให้พระสังฆาธิการ กำกับดูแล ทั้งบุคคล การเงิน และวัสดุอุปกรณ์ คณะสงฆ์ให้มีการประชุม ปรีกษาหาหรือการอนุรักษ์โบราณสถาน ทั้งภายในพรรษาและนอกพรรษา

๓. ด้านการจัดบุคลากร

การจัดบุคลากรให้เรื่องประเด็นของผู้มีอำนาจอย่าง กรมศิลปากร พระสังฆาธิการ และเจ้าหน้าที่ที่เป็นระดับหัวหน้า หรือเรียกว่า การบริหารงานบุคคล ทางพระสังฆาธิการจะเรียกประชุม คณะทำงาน มา ประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อกำหนดวิธีการทำงานให้เหมาะสมกับงบประมาณ^{๕๙๒} โดย กำหนดให้มีการประชุมปรึกษาหารือการ พร้อมรายรับได้จากการบริจาคทำบุญทั่วไป และผู้มีจิตศรัทธา มา ทำบุญ^{๕๙๓}ทางฝ่ายกรมศิลปากรจะเป็นผู้กำหนดแผนการเพื่อนำมาบริหารจัดการ โดยจะจัดทำ งบประมาณ ส่วนหนึ่งเสนอต่อพระสังฆาธิการ เมื่อได้รับทราบแล้ว ก็ จะพิจารณาอย่างรอบคอบแล้วจึง จะได้อนุมัติงบประมาณที่เหมาะสม^{๕๙๔} คณะสงฆ์มีการประชุมปรึกษาหารือการอนุรักษ์โบราณสถาน สอนทั้งภายในพรรษาและนอกพรรษามอบหมายให้พระสังฆาธิการเป็นตัวแทนในการ ดำเนินการ เมื่อมี การของงบประมาณเพิ่มขึ้นหรือลดลงจะเป็นผู้ดำเนินการบริหารบุคคล ไปตามขั้นตอนในระเบียบ ปฏิบัติ^{๕๙๕}ที่สำคัญจะต้องมีวิสัยทัศน์ คือ ต้องการให้การอนุรักษ์โบราณสถานได้ปฏิบัติตามคำสอนของ พระพุทธเจ้า มีพันธกิจคือดำเนินการตามกฎหมายระเบียบของกรมศิลปากรและมหาเถรสมาคม^{๕๙๖} ต้องการ ส่งเสริมให้บุคลากรทุกรูป/คน ได้รับ ความสะดวกสบาย และพระสังฆาธิการจะเป็นผู้กำหนดตัวบุคคล เพื่อให้มาทำหน้าที่การอนุรักษ์โบราณสถานตามแต่ที่ตัวบุคคลถนัด^{๕๙๗}

กล่าวได้ว่า การจัดการบุคลากรอยู่ที่กรมศิลปากรและพระสังฆาธิการระดับผู้ปกครองคณะ สงฆ์ที่พิจารณาถึงโครงสร้างองค์การ เพื่อหาแนวทางในการใช้หน้าที่ต่าง ๆ แก้ปัญหาแรงกดดันจากปัจจัย ภายนอกได้ การบริหารจัดการโดยสามารถจัดหาแหล่งข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจทางการบริหารได้

^{๕๙๒} สอนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูโสภิตกิตติคุณ (สมชาย สุวิชาโน), เจ้าคณะตำบลหนองปลาไหล เจ้าอาวาส วัดหนองปลาไหล, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๙๓} สอนทนากลุ่มเฉพาะ พระมหาอัสนี มหาเมธี (ป.ธ.๕), เลขานุการรองเจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๙๔} สอนทนากลุ่มเฉพาะ นายสันฐาน ธิรมนัส, อดีตครู ศิลปศึกษา ครูประวัติศาสตร์, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๙๕} สอนทนากลุ่มเฉพาะ นายวรสิน แก้วเสียง, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๙๖} สอนทนากลุ่มเฉพาะ นายกิตติพงษ์ เทพพานิช, รองนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองเพชรบุรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๙๗} สอนทนากลุ่มเฉพาะ นางพิสมัย ทองสมนึก, ผู้อำนวยการกลุ่มสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

รวดเร็ว และสามารถหาจากแหล่งต่างๆ เพื่อเปรียบเทียบอีกด้วย กระบวนการใช้อำนาจและอิทธิพลที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตาม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งของ การเปลี่ยนแปลงเป็นไปเพื่อต้องการให้บุคลากรทุกรูปได้มีส่วนได้ ส่วนเสีย และมี ส่วนร่วมกับการอนุรักษ์ โบราณสถานภายในวัด

๔. การอำนวยการ

กระบวนการบริหารที่เริ่มต้นจากการวางแผนถือว่า เป็นการมองไปในอนาคตแล้วกำหนดว่า จะทำอะไร ที่ไหน กับใคร อย่างไร^{๕๙๘} เป็นการเชื่อมทิศทางระหว่างตัวเรากับเป้าหมายที่เราต้องการ จะไปกำหนดสู่ทางดำเนินการ การพิจารณากำหนดเป้าหมายและพัฒนาทางเพื่อเลือกสำหรับการกระทำ ในอนาคตเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว^{๕๙๙} การวางแผนรวมถึงระเบียบวิธีสำหรับการลดจำนวนทางเพื่อ เลือกหลายๆ ทางให้น้อยลงวิธีทางที่จะทำให้บรรลุผลที่พึงปรารถนานั้น^{๖๐๐} แต่เนื่องจากวิธีทางที่จะทำให้ บรรลุผลนั้นมีมากมาย ดังนั้น การอำนวยการจะต้องมีเตรียมข้อมูลสำหรับการตัดสินใจเลือกวิธีหรือ วิธีการที่ดีที่สุด กรมศิลปากรเป็นผู้ดำเนินการวางแผนการ พัฒนา ตามปกติแล้วก็ปฏิบัติตามธรรมเนียม ที่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมา ไม่มีประสิทธิภาพ เป็นไปตามเรื่องราวไม่มีการประเมินผล ปัญหาของบุคลากร คือ มีหน้าที่ในการอนุรักษ์โบราณสถาน แต่ไม่มีเทคนิคการอนุรักษ์โบราณสถาน

๕. ด้านการควบคุม

กรมศิลปากรจะเป็นผู้ดำเนินการแทนพระสังฆาธิการ มีการประชุมปรึกษาหารือกันภายใน น้อยมาก นานๆ จะมีการขอความเห็นชอบในที่ประชุมสงฆ์^{๖๐๑}ก็ให้ดูแลใน วัสดุอุปกรณ์และอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน มีการแบ่งเบาภาระหน้าที่กันดูแลรักษาวัสดุสิ่งของ^{๖๐๒} เช่น การดำเนินการระยะสั้น ระยะยาว ติดตามผลการดำเนินการ แก้ไขงานเป็นต้น ปัจจัยนำ ออกคณะสงฆ์ มอบหมายให้พระสังฆาธิการ กำกับดูแลทั้งบุคคล การเงิน และวัสดุอุปกรณ์^{๖๐๓} พระสังฆาธิการจะมี

^{๕๙๘}สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวดาริกา ธนะศักดิ์ศรี, หัวหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนครศรีอยุธยา, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๕๙๙}สนทนากลุ่มเฉพาะ นายสันฐาน ธิรมนัส, อดีตครู ศิลปศึกษา ครูประวัติศาสตร์, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๖๐๐}สนทนากลุ่มเฉพาะ นายกิตติพงษ์ เทพพานิช, รองนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองเพชรบุรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๖๐๑}สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูอุดมเจตินารักษ์ (ดนัย นรุตตโน), ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดมหาธาตุวรวิหาร, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๖๐๒}สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูโสภิตกิตติคุณ (สมชาย สุวิชาโน), เจ้าคณะตำบลหนองปลาไหล เจ้าอาวาส วัดหนองปลาไหล, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๖๐๓}สนทนากลุ่มเฉพาะ พระมหาอัสนี มหาเมธี (ป.ธ.๕), เลขานุการรองเจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

บทบาทหน้าที่กำกับดูแลรักษาตามกฎระเบียบของกรมศิลปากร^{๒๐๔} นอกจากนี้ระบบการดูแลเป็นภาระหน้าที่ของพระสังฆาธิการดูแลรักษาตามกฎระเบียบ คือ มีหน้าที่ในการดำเนินการสำเร็จตามเวลาที่จะเป็นผู้กำกับ ดูแลการจัดการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน เช่น ปัจจัยนำเข้า (Input) เช่น พระสังฆาธิการรับ บุคลากรและเจ้าหน้าที่เพิ่มเติม ให้ความสนับสนุนเป็นต้นการดูแลเรื่องนโยบายของการอนุรักษ์โบราณสถาน กรมศิลปากรจะดูแลเรื่องวิธีการอนุรักษ์โบราณสถาน สอนเฉพาะส่วนที่ตนเองรับผิดชอบ^{๒๐๕} เช่น การ จัดหาเจ้าภาพ การกำหนดวิธีการทำงาน การประชุม การติดต่อประสานงาน เป็นต้นที่เกี่ยวข้อง และการหาเงินทุนสำรอง การบริหารบุคคล การบริหาร และวัสดุอุปกรณ์^{๒๐๖}

กล่าวได้ว่า จากสิ่งที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอความคิดเห็นพร้อมทั้งทำให้เห็นว่า การใช้หลักอหิชาธรรมมาเสริมสร้างกระบวนการอนุรักษ์โบราณสถานมีความเหมาะสมสำหรับการการวางแผนกลยุทธ์อย่างมากเพราะนำไปสู่ความรัก (ฉันทะ) ในวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่ารวมทั้งมีความพยายามในการรักษาเพราะได้ปลูกฝังความเชื่อหรือความศรัทธา (วิริยะ) ต่อสิ่งที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้เป็นอนุสรณ์สถานอย่างสูงสุด จึงทำให้เกิดความผูกพันที่มุ่งมั่นจดจ่อ ตั้งใจ (จิตตะ) รวมทั้งการใช้อำนาจความ ใช้ประสบการณ์ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อให้ก้าวไปสู่ภาคการท่องเที่ยวเกี่ยวกับโบราณสถานที่สามารถทำเงินเข้าสู่ประเทศปีละหลายแสนล้านบาท หากพระสังฆาธิการมีความรัก ความผูกพันจะช่วยให้การดำเนินงานภายใต้กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานด้านอิทธิบาทธรรมในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาคเกิดความสำเร็จและบรรลุเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานด้านการจัดการที่มุ่งไปสู่ระบบการวางแผนเพื่อให้มีความชัดเจนของเป้าหมายที่สามารถปฏิบัติออกมาอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งการวางแผนเพื่อการปกป้อง ป้องกันความเสื่อมโทรมที่กำลังเกิดขึ้นทุกขณะเพราะโบราณสถานผ่านอายุมาหลายชั่วอายุคน ทำให้การวางแผนจะต้องมีความครอบคลุมในทุกมิติ โดยเฉพาะระบบการกระจายอำนาจให้กับผู้ที่อยู่ในพื้นที่ให้มีอำนาจการตัดสินใจต่อการอนุรักษ์โบราณสถาน พร้อมทั้งการอำนวยความสะดวกที่มีเป้าหมายและกรอบทิศทางที่บุคลากรสามารถปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรมเพื่อประสิทธิภาพต่อคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเพื่อป้องกันความผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้นตามมา และระบบการควบคุมโดยใช้กติกา กฎเกณฑ์อย่างมีผลต่อการบังคับใช้เพื่อลดการทำลายโบราณสถานในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ต่อไป

^{๒๐๔} สทนากลุ่มเฉพาะ นางพิสมัย ทองสมนึก, ผู้อำนวยการกลุ่มสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๒๐๕} สทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวดาริกา ธนะศักดิ์ศรี, หัวหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนครศรีอยุธยา, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๒๐๖} สทนากลุ่มเฉพาะ นายสันฐาน ธิรมนัส, อติศครู ศิลปศึกษา ครูประวัติศาสตร์, ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

๔.๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริม กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

๔.๔.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม สถานภาพ
อายุ วุฒิการศึกษาชั้นธรรม รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๓

ตารางที่ ๔.๑๓ จำนวน ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

(n = ๓๑๖)

สถานภาพส่วนบุคคล		จำนวน (รูป)	ร้อยละ
๑.สถานภาพ			
	เจ้าอาวาส	๒๗๔	๘๖.๖
	รองเจ้าอาวาส	๑๓๒	๑๐.๑
	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	๔	๑.๓
	อื่นๆ	๖	๒.๐
รวม		๓๑๖	๑๐๐.๐๐
๒. อายุ			
	๒๕ – ๓๐ ปี	๑๐๙	๓๔.๔
	๓๑ – ๔๐ ปี	๗๒	๒๒.๗
	๔๑ – ๕๐ ปี	๖๗	๒๑.๒
	๕๑ขึ้นไป	๖๘	๒๑.๔
รวม		๓๑๖	๑๐๐.๐๐

ตารางที่ ๔.๑๓ จำนวน ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

(n = ๓๑๖)

๓. วุฒิการศึกษาชั้นธรรม			
	ไม่มีวุฒิทางธรรม	๔๒	๑๓.๒
	นักธรรมชั้นตรี	๗๐	๒๒.๔
	นักธรรมชั้นโท	๘๙	๒๘.๑
	นักธรรมชั้นเอก	๑๑๕	๓๖.๓
รวม		๓๑๖	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุ จำนวน ๓๑๖ รูป มีตำแหน่งเจ้าอาวาส จำนวน ๒๗๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๖ มีอายุตั้งแต่ ๒๐ – ๓๐ ปี จำนวน ๑๐๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๔ และมีวุฒิการศึกษานักธรรมชั้นเอกจำนวน ๑๑๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๓

๔.๔.๒ สภาพการอนุรักษ์โบราณสถานตามความคิดเห็นของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

สภาพกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานตามความคิดเห็นของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานออกเป็น ๒ ส่วน คือ การวิเคราะห์กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักอิทธิบาท ๔ และการวิเคราะห์กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักการจัดการ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) การวิเคราะห์กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักอิทธิบาท ๔

ผลการวิเคราะห์สภาพกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ ตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง โดยภาพรวมและจำแนกตามรายด้านได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา มีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๔-๔.๑๘

ตารางที่ ๔.๑๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ ที่มีต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวม

(n = ๓๑๖)

ลำดับ	กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวม	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๑.	ด้านฉันทะ : ความพึงพอใจในงาน	๓.๒๗	๑.๐๓	ปานกลาง
๒.	ด้านวิริยะ : ความขยันหมั่นเพียร	๓.๒๙	๐.๙๓	ปานกลาง
๓.	ด้านจิตตะ : ความเข้าใจงาน	๓.๓๕	๐.๙๔	ปานกลาง
๔.	ด้านวิมังสา : ไตร่ตรองหาเหตุผล	๓.๑๓	๐.๘๙	ปานกลาง
ภาพรวม		๓.๒๖	๐.๘๖	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นต่อสภาพกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลัก อิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง ($\bar{X}$ =๓.๒๖) และมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก (S.D.=๐.๘๖) เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีคิดเห็นอยู่

ในระดับปานกลางทุกด้าน และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก ยกเว้นด้านฉันทะเป็นการคิดเห็นที่สอดคล้องกันปานกลาง

ตารางที่ ๔.๑๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านฉันทะ

(n = ๓๑๖)

ลำดับ	กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลัก อิทธิบาท ๔ ด้านฉันทะ	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๑.	พระสงฆ์สามารถได้ทุ่มเทกำลังใจอนุรักษ์โบราณสถานด้วย ความรู้ ความสามารถ	๓.๕๒	๑.๖๑	มาก
๒.	มีการพัฒนาพระสงฆ์ให้มีความรู้และประสบการณ์ ในการอนุรักษ์โบราณสถานในยุคโลกาภิวัตน์	๓.๑๙	๑.๑๒	ปานกลาง
๓.	มีการประชุมวางแผนกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ให้แก่พระสงฆ์อย่างเป็นระบบ	๓.๒๕	๑.๑๕	ปานกลาง
๔.	มีการผลักดันวัตถุประสงค์ในกลยุทธ์การอนุรักษ์ โบราณสถานอย่างเป็นระเบียบและมีคุณภาพ	๓.๒๒	๑.๑๖	ปานกลาง
๕	มีการประเมินผลกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานทุกปี เพื่อให้ทราบข้อดีและข้อเสีย	๓.๑๖	๑.๒๐	ปานกลาง
ผลรวมทุกข้อ		๓.๒๗	๑.๐๓	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านฉันทะ : ความพึงพอใจในงานโดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง ($\bar{X}$ =๓.๒๗) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก (S.D.=๑.๐๓) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ได้แก่ พระสงฆ์ทุ่มเทกำลังใจด้วยกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานด้วยความรู้ ความสามารถ เป็นต้น สำหรับข้ออื่นๆ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันปานกลางทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๑๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อกิจกรรม
การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านวิริยะ

(n = ๓๑๖)

ลำดับ	กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลัก อิทธิบาท ๔ ด้านวิริยะ	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๑.	มีการจัดการอนุรักษ์โบราณสถาน ทั้งเชิงรุกและเชิงรับด้วยความเพียรพยายามตามนโยบายของมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์	๓.๒๓	๑.๑๑	ปานกลาง
๒.	มีการพัฒนาระบบการอนุรักษ์โบราณสถานให้มีความยืดหยุ่นตามสภาพสังคมวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป	๓.๐๗	๑.๐๘	ปานกลาง
๓.	มีความเพียรพยายามส่งพระสงฆ์เข้าอบรมการอนุรักษ์โบราณสถานตามความรู้ความสามารถ	๓.๔๔	๑.๑๓	ปานกลาง
๔.	มีการย้าเตือนพระสงฆ์ให้อนุรักษ์โบราณสถานอย่างเคร่งครัด ตามกฎเกณฑ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์	๓.๔๒	๑.๑๗	ปานกลาง
๕	มีการติดตามผลการอนุรักษ์โบราณสถาน เพื่อสนับสนุนเรื่องต่างๆ ที่เป็นประโยชน์แก่พระสงฆ์	๓.๓๐	๑.๑๒	ปานกลาง
ผลรวมทุกข้อ		๓.๒๙	๐.๙๔	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านวิริยะ : ความขยันหมั่นเพียร โดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง ($\bar{X}$ =๓.๒๙) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก ($S.D$ =๐.๙๔) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลางทุกข้อ และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๔.๑๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อกิจกรรม
การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านจิตตะ

(n = ๓๑๖)

ลำดับ	กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลัก อิทธิบาท ๔ ด้านจิตตะ	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๑.	มีการสร้างขวัญและกำลังใจแก่พระสงฆ์ ด้วยการสนับสนุนทุนและรางวัล	๓.๒๗	๑.๑๓	ปานกลาง
๒.	มีการจัดหาทุนและรางวัลให้แก่พระสงฆ์ เพื่อส่งเสริมเป็นขวัญและกำลังใจ	๓.๔๐	๑.๑๖	ปานกลาง

ตารางที่ ๔.๑๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อกลยุทธ์
การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านจิตตะ (ต่อ)
(n = ๓๑๖)

ลำดับ	กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลัก อิทธิบาท ๔ ด้านจิตตะ	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๓.	ได้อธิบายประโยชน์การอนุรักษ์โบราณสถานให้แก่พระสงฆ์ ทราบข้อดีและข้อเสีย จะได้เกิดจิตศรัทธาในการอนุรักษ์ โบราณสถาน	๓.๒๘	๑.๑๑	ปานกลาง
๔.	กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานแก่พระสงฆ์การเพื่อให้รู้ หลักการ ทราบหลักปริยัติธรรม จะได้ทำหน้าที่สืบทอดอายุพระ ศาสนาต่อไป	๓.๔๐	๑.๑๒	ปานกลาง
๕	เป้าหมายหลักของกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน คือ ให้พระ สงฆ์รู้หลักด้าน ปริยัติ ปฏิบัติและปฏิเวธ	๓.๓๙	๑.๑๐	ปานกลาง
ผลรวมทุกข้อ		๓.๓๕	๐.๙๔	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๗ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์
โบราณสถาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านจิตตะ : ความเข้าใจงาน โดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปาน
กลาง ($\bar{X}$ =๓.๓๕) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก (S.D.=๐.๙๔) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า
กลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลางทุกข้อ และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับ
ปานกลาง

ตารางที่ ๔.๑๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อกลยุทธ์
การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านวิมังสา (n = ๓๑๖)

ลำดับ	กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลัก อิทธิบาท ๔ ด้านวิมังสา	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๑.	ตรวจสอบพระสงฆ์การให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้องตาม กฎหมาย ในยุคโลกาภิวัตน์	๓.๐๙	๑.๐๐	ปานกลาง
๒.	กำกับดูแลระบบการเงิน การวางแผน การประสานงานกับ หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน	๓.๐๙	๑.๐๐	ปานกลาง
๓.	มีการประเมินผลการปฏิบัติงานของพระสงฆ์การ ตาม แผนการพัฒนากลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน	๓.๐๘	๑.๐๖	ปานกลาง

๔.	ตรวจสอบสภาพโบราณสถานของวัดต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่สมควรจะดำเนินการให้ตามความเหมาะสม	๓.๑๕	๑.๐๒	ปานกลาง
๕	ติดตามผลและประเมินผลการอนุรักษ์โบราณสถาน เพื่อเป็นข้อมูลในอนาคต	๓.๒๕	๑.๐๗	ปานกลาง
ผลรวมทุกข้อ		๓.๑๓	๐.๘๙	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๘ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านวิมังสา : ไตร่ตรองหาเหตุผล โดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง ($\bar{X}$ =๓.๑๓) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก ($S.D.$ =๐.๘๙) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลางทุกข้อ และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับปานกลาง

๒) การวิเคราะห์กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักการจัดการ

ผลการวิเคราะห์กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักการจัดการ ตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง โดยภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์การ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการอำนวยความสะดวก และด้านการควบคุม มีรายละเอียดแสดงในตารางที่ ๔.๑๙ ถึง ตารางที่ ๔.๒๔ รายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อกิจกรรมการอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักการจัดการ โดยภาพรวม

(n = ๓๑๖)

ลำดับ	กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักการจัดการ โดยภาพรวม	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๑.	ด้านการวางแผน (Planning)	๓.๒๓	๐.๙๔	ปานกลาง
๒.	ด้านการจัดองค์การ (Organizing)	๓.๑๕	๐.๙๒	ปานกลาง
๓.	ด้านการบริหารบุคคล (Staffing)	๓.๙๒	๐.๙๘	ปานกลาง
๔.	ด้านการอำนวยความสะดวก (Directing)	๓.๑๖	๐.๙๓	ปานกลาง
๕	ด้านการควบคุม (Controlling)	๓.๒๓	๐.๘๗	ปานกลาง
ผลรวมทุกข้อ		๓.๑๔	๐.๘๑	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๙ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักการจัดการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง ($\bar{X}$ =๓.๑๔) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก ($S.D.$ =๐.๘๑) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลางทุกข้อ และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๔.๒๐ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักการจัดการ ด้านการวางแผน

(n = ๓๑๖)

ลำดับ	กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักการจัดการ ด้านการวางแผน	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๑.	พระสังฆาธิการมีการวางแผนการอนุรักษ์โบราณสถาน ทั้งระยะสั้นและระยะยาว ตามหลักการอนุรักษ์ที่เหมาะสม	๓.๑๔	๑.๑๒	ปานกลาง
๒.	วางแผนการอนุรักษ์โบราณสถานให้มีเป้าหมายที่ชัดเจน	๓.๒๖	๑.๐๘	ปานกลาง
๓.	วางแผนการบริหารบุคคลให้ถูกต้องตามกฎหมายของมหาเถรสมาคมและกฎระเบียบอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน	๓.๒๖	๑.๐๓	ปานกลาง
๔.	วางแผนการอำนวยความสะดวกโดยมีการแบ่งงานกับคณะผู้ทำงานตามที่กรมศิลปากรและมหาเถรสมาคมกำหนด	๓.๒๔	๑.๐๕	ปานกลาง
๕.	วางแผนหาเงินทุนและรางวัล เพื่อให้แก่ผู้ปฏิบัติงานเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ	๓.๒๕	๑.๑๔	ปานกลาง
ผลรวมทุกข้อ		๓.๒๓	๐.๙๔	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๒๐ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักการจัดการ ด้านการวางแผน โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง ($\bar{X}$ =๓.๒๓) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก (S.D.=๐.๙๔) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลางทุกข้อ และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๔.๒๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักการจัดการ ด้านการจัดองค์การ

(n = ๓๑๖)

ลำดับ	กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักการจัดการ ด้านการจัดองค์การ	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๑.	พระสังฆาธิการได้จัดโครงสร้างการบริหารการอนุรักษ์โบราณสถานที่เป็นระบบ ตามประเพณีนิยมที่ปฏิบัติกันสืบทอดกันมา	๓.๓๑	๑.๑๖	ปานกลาง
๒.	มีการแต่งตั้งบุคลากรต่างๆ ให้มีความพร้อมเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามแผนการอนุรักษ์โบราณสถาน	๓.๓๒	๑.๑๒	ปานกลาง
๓.	มีการกำหนดหน้าที่ให้แก่บุคลากรแก่ผู้ปฏิบัติงานอนุรักษ์โบราณสถานที่ชัดเจน	๓.๑๕	๑.๑๐	ปานกลาง

ตารางที่ ๔.๒๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อกลยุทธ์
การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักการจัดการ ด้านการจัดองค์การ (ต่อ)

(n = ๓๑๖)

ลำดับ	กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักการจัดการ ด้านการจัดองค์การ	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๔.	จัดหาผู้เชี่ยวชาญพิเศษมาเป็นวิทยากรส่งเสริมความรู้ให้แก่บุคลากรได้ทราบทักษะและประสบการณ์เชิงลึก	๒.๘๑	๑.๒๐	ปานกลาง
๕	องค์การได้กำหนดให้พระสังฆาธิการและบุคลากรตั้งอยู่ในกฎระเบียบของกรมศิลปากรและมหาเถรสมาคม	๓.๑๘	๑.๐๘	ปานกลาง
ผลรวมทุกข้อ		๓.๑๕	๐.๙๒	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๒๑ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักการจัดการ ด้านการจัดองค์การ โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง ($\bar{X}$ = ๓.๑๕) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก (S.D.=๐.๙๒) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลางทุกข้อ และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๔.๒๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อกลยุทธ์
การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักการจัดการ ด้านการบริหารบุคคล

(n = ๓๑๖)

ลำดับ	กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักการจัดการ ด้านการบริหารบุคคล	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๑.	พระสังฆาธิการได้ส่งเสริมบุคลากรที่ปฏิบัติงาน เข้าประชุมอบรม สัมมนา ไปศึกษาดูงานในสถานที่ปฏิบัติงานจริง	๒.๙๘	๑.๑๒	ปานกลาง
๒.	มีการจัดฝึกอบรม สัมมนาเชิงวิชาการ เพื่อสร้างทีมงานให้เกิดความสัมพันธ์ต่อการปฏิบัติงานเชิงลึก	๒.๙๑	๑.๐๘	ปานกลาง

ตารางที่ ๔.๒๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อกลยุทธ์
การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักการจัดการ ด้านการบริหารบุคคล (ต่อ)
(n = ๓๑๖)

ลำดับ	กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักการจัดการ ด้านการบริหารบุคคล	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๓.	มีการจัดกิจกรรมเสริมความรู้แก่บุคลากร เช่น เทคนิคการอนุรักษ์โบราณสถาน และการอนุรักษ์โดยไม่เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม	๒.๘๓	๑.๑๒	ปานกลาง
๔.	สนับสนุนทุนทรัพย์และพัฒนาบุคลากร ให้ปฏิบัติงานตามสติปัญญาความรู้ ความสามารถ	๒.๙๔	๑.๑๔	ปานกลาง
๕	วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถานในยุคโลกาภิวัตน์	๒.๙๓	๑.๑๐	ปานกลาง
ผลรวมทุกข้อ		๒.๙๒	๐.๙๘	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๒๒ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักการจัดการ ด้านการบริหารบุคคล โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง ($\bar{X}=๒.๙๒$) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก ($S.D.=๐.๙๘$) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลางทุกข้อ และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๔.๒๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อกลยุทธ์
การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักการจัดการด้านการอำนวยการ
(n = ๓๑๖)

ลำดับ	กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักการจัดการ ด้านการอำนวยการ	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๑.	พระสงฆ์สามารถดำเนินการ รวมทั้งจัดทำสถิติการปฏิบัติงานของวัด อย่างถูกต้อง	๓.๐๗	๑.๐๗	ปานกลาง

ตารางที่ ๔.๒๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักการจัดการด้านการอำนวยความสะดวก (ต่อ)

(n = ๓๑๖)

ลำดับ	กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักการจัดการ ด้านการอำนวยความสะดวก	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๒.	ดำเนินการเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน ตรวจสอบบัญชีตามกฎระเบียบของมหาเถรสมาคม	๓.๒๔	๑.๐๕	ปานกลาง
๓.	จัดทำบัญชีศาสนสมบัติของวัด เก็บรักษา และบำรุงรักษาวัตถุสิ่งของ ของวัดอย่างเป็นระบบ	๓.๑๖	๑.๐๘	ปานกลาง
๔.	ติดตามและควบคุมการใช้จ่ายงบประมาณการอนุรักษ์โบราณสถาน เช่น ค่าแรง ค่าวัสดุ ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด เป็นต้น	๓.๑๕	๑.๐๕	ปานกลาง
๕.	รวบรวมเก็บรักษาเอกสาร กฎระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่งที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน ให้คงอยู่ถาวร	๓.๑๗	๑.๐๗	ปานกลาง
ผลรวมทุกข้อ		๓.๑๖	๐.๙๓	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๒๓ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักการจัดการ ด้านการอำนวยความสะดวก โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง ($\bar{X}$ =๓.๑๖) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก (S.D.=๐.๙๓) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลางทุกข้อ และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๔.๒๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักการจัดการ ด้านการควบคุม

(n = ๓๑๖)

ลำดับ	กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักการจัดการ ด้านการควบคุม	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๑.	ควบคุมดูแลบุคลากร ในแต่ละวัดให้ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายของกรมศิลปากรและมหาเถรสมาคม	๓.๒๒	๑.๐๙	ปานกลาง

ตารางที่ ๔.๒๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อ
กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักการจัดการ ด้านการควบคุม (ต่อ)

(n = ๓๑๖)

ลำดับ	กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักการจัดการ ด้านการควบคุม	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๒.	ควบคุมงบประมาณ ทั้งรายรับและรายจ่าย เพื่อส่งจ่ายให้แก่บุคลากร และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน	๓.๑๗	๑.๐๔	ปานกลาง
๓.	ดูแลรักษาศาสนสมบัติและโบราณสถานของวัด ให้มีความมั่นคงถาวร	๓.๒๓	๑.๐๒	ปานกลาง
๔.	กำกับดูแลทรัพย์สินสมบัติของวัด เช่น เอกสาร ฎกระเบียบ ตำรา ศึกษาเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน พงศาวดาร เป็นต้น	๓.๒๓	๑.๐๑	ปานกลาง
๕	ควบคุมการอนุรักษ์โบราณสถานให้เป็นไปตามที่กรมศิลปากร และมหาเถรสมาคมกำหนด	๓.๓๖	๑.๐๐	ปานกลาง
ผลรวมทุกข้อ		๓.๒๓	๐.๘๗	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๒๔ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักการจัดการ ด้านการควบคุม โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง ($\bar{X}$ =๓.๒๓) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก (S.D.=๐.๘๗) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลางทุกข้อ และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับปานกลาง

สรุปสาระสำคัญผลการวิจัยเชิงปริมาณ

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ จำแนกตาม สถานภาพปัจจุบัน อายุ การศึกษานักธรรม กลุ่มตัวอย่างของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเจ้าอาวาส จำนวน ๒๗๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๖ มีอายุตั้งแต่ ๒๐ – ๓๐ ปี จำนวน ๑๐๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๔ และมีวุฒิการศึกษานักธรรมชั้นเอกจำนวน ๑๑๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๓ ๓

พระสังฆาธิการมีความคิดเห็น ต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย ปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ มีความคิดเห็น ต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน อยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลางดังต่อไปนี้

๑) ด้านฉันทะ : ความพึงพอใจในงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง เมื่อ พิจารณารายละเอียดพบว่า พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ มีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ด้านฉันทะ : ความพึงพอใจในงาน คือ พระสังฆาธิการได้ทุ่มเทกำลังใจ

ด้วยการจัดการการอนุรักษ์โบราณสถาน ด้วยความรู้ ความสามารถ มีความ คิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วย มาก ส่วนข้ออื่นๆ ที่เหลือ พระสังฆาธิการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลางทุกข้อ

๒) ด้านวิริยะ : ความขยันหมั่นเพียร ด้านวิริยะ : ความขยันหมั่นเพียร โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับเห็นด้วยปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า พระสังฆาธิการ มีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การ อนุรักษ์โบราณสถาน ด้านวิริยะ : ความขยันหมั่นเพียรอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลางทุกข้อ

๓) ด้านจิตตะ : ความเข้าใจงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลางเมื่อพิจารณา รายละเอียดพบว่า พระสังฆาธิการ มีความคิดเห็น ต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ด้านจิตตะ : ความเข้าใจงานอยู่ในระดับเห็น ด้วยปานกลางทุกข้อ

๔) ด้านวิมังสา : ไตร่ตรองหาเหตุผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง เมื่อ พิจารณารายละเอียดพบว่า พระสังฆาธิการ มีความคิดเห็น ต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ด้านวิมังสา : ไตร่ตรองหาเหตุผล อยู่ใน ระดับเห็นด้วยปานกลางทุกข้อ

พระสังฆาธิการ มีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักการจัดการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย ปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า พระสังฆาธิการมีความคิดเห็น ต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน อยู่ในระดับเห็นด้วยปาน กลาง ดังต่อไปนี้

๑) ด้านการวางแผน (Planning) โดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลางเมื่อพิจารณา รายละเอียดพบว่า พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ มีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์ การอนุรักษ์โบราณสถาน ด้านการวางแผน อยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง ทุกข้อ

๒) ด้านการจัดองค์การ (Organizing) โดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลางเมื่อพิจารณา รายละเอียดพบว่า พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ มีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์ การอนุรักษ์โบราณสถาน ด้านการจัดองค์การ อยู่ในระดับเห็นด้วย ปานกลางทุกข้อ

๓) ด้านการบริหารบุคคล (Staffing) โดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลางเมื่อพิจารณา รายละเอียดพบว่า พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ มีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์ การอนุรักษ์โบราณสถาน ด้านการบริหารบุคคล อยู่ในระดับเห็นด้วย ปานกลางทุกข้อ

๔) ด้านการอำนวยการ (Directing) โดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลางเมื่อพิจารณา รายละเอียดพบว่า พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ มีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์ การอนุรักษ์โบราณสถาน ด้านการอำนวยการ อยู่ในระดับเห็นด้วย ปานกลางทุกข้อ

๕) ด้านการควบคุม (Controlling) โดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง เมื่อพิจารณา รายละเอียดพบว่า พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ มีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์ การอนุรักษ์โบราณสถาน ด้านการควบคุม อยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง ทุกข้อ

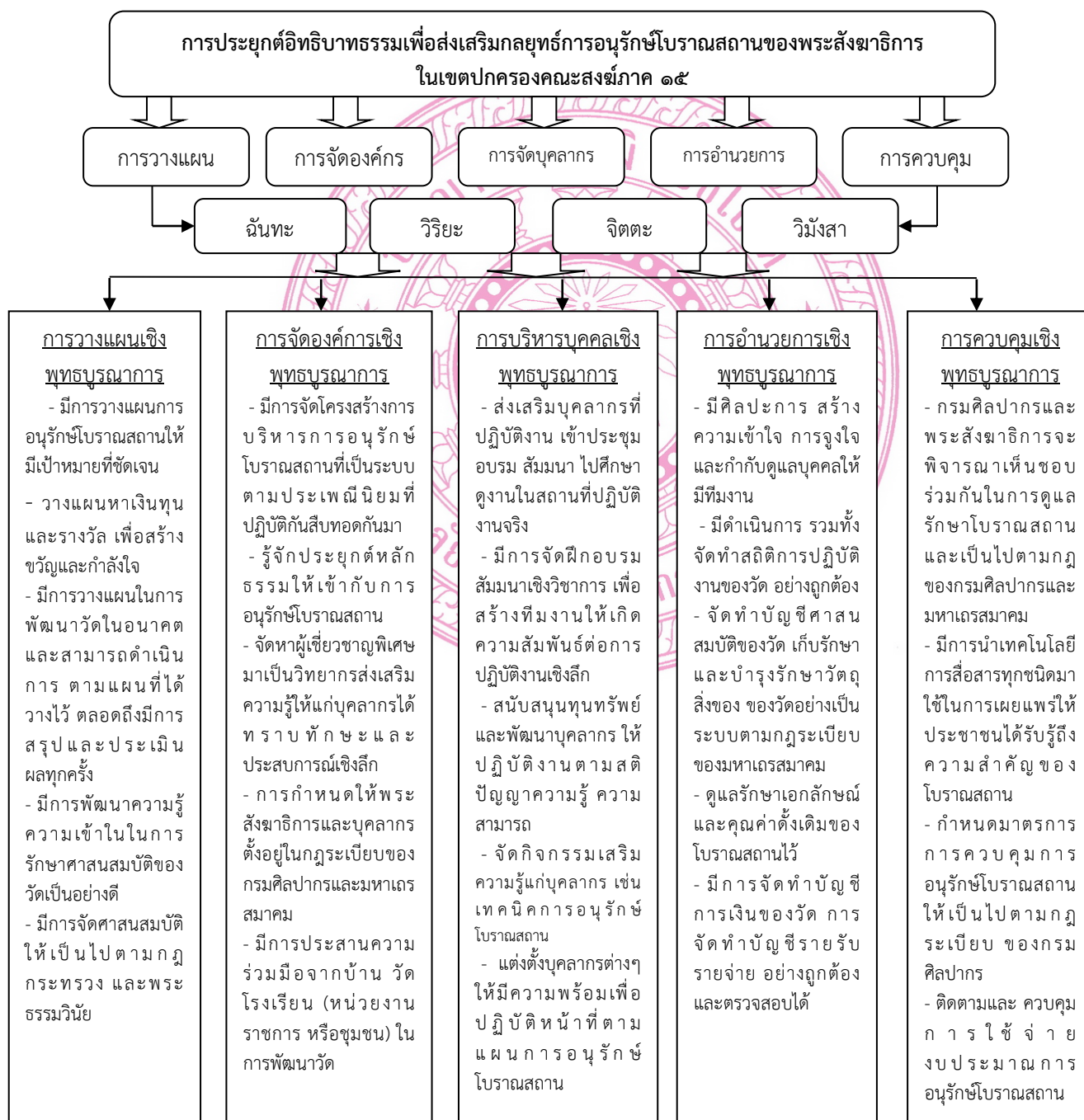
เมื่อกล่าวโดยผลการวิจัยเชิงปริมาณดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า กลยุทธ์ การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามความคิดเห็นของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ที่เป็น

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้วิเคราะห์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ ได้พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง ($\bar{X}=3.26$) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก ($S.D.=0.86$) นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่า พระสังฆาธิการ มีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักอิทธิบาท ๔ ไม่แตกต่างกัน ตลอดจนพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ก็ยังมีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานไม่แตกต่างกัน เช่นเดียวกัน และผลการวิเคราะห์กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ตามหลักการจัดการ ได้พบว่ากลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง ($\bar{X}=3.14$) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก ($S.D.=0.81$) ดังนั้น จึงสมควรมีการพัฒนากลยุทธ์การจัดการการอนุรักษ์โบราณสถานในปัจจุบันนี้ให้มีคุณภาพ เพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานให้พระสังฆาธิการ ได้ศึกษาถึงศิลปวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นผลการวิจัยที่สนับสนุนถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานให้มีความเหมาะสมต่อไป นอกจากนี้ ยังเป็นการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้อยู่มั่นคงถาวร ในประเทศไทยไปอีกนานแสนนาน

๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อธิปไตยธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕” ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพมีการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๑๘ รูป/คน เชิงปริมาณมีการดำเนินการแจกแบบสอบถามจำนวน ๓๑๖ ชุด และการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๙ รูป/คน จึงได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย จะได้อธิบายขยายความโดยสังเขปดังต่อไปนี้

จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล ทางเอกสาร งานวิจัยต่างๆ และข้อมูลเชิงลึกที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ได้ข้อมูลที่สังเคราะห์กลยุทธ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานว่าหน่วยงานของรัฐระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด ระดับรัฐ ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่กรมศิลปากร เจ้าหน้าที่สำนักพระพุทธศาสนา เจ้าหน้าที่ และผู้เชี่ยวชาญด้านโบราณคดี ควบบูรณาการหน้าที่การทำงานเข้าด้วยกันทุกภาคส่วน โดยมีกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ดังนี้

การวางแผนเชิงพุทธบูรณาการ พระสังฆาธิการจะต้องวางแผนให้ชัดเจน สอดคล้องกับกฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ของมหาเถรสมาคมและกรมศิลปากร และมองเป้าหมายในการดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์โบราณสถาน การพัฒนาทางเลือกที่เหมาะสม การวางมาตรฐานของเป้าหมายและกระบวนการในการอนุรักษ์โดยมีพระสังฆาธิการในผู้ปกครองสงฆ์ระดับสูงพร้อมกับการชี้แจงทำความเข้าใจในแผนงานที่จะต้องปฏิบัติให้เป็นความรับผิดชอบของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งลักษณะการป้องกันการแก้ไข การดูแลรักษาทั้งแผนระยะสั้นและระยะยาวอย่างต่อเนื่อง

การบริหารบุคคลเชิงพุทธบูรณาการ พระสังฆาธิการจะต้องส่งเสริมและฝึกอบรมบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน และเสาะแสวงหาเพื่อเลือกสรรให้ได้คนที่มีความรู้ ความสามารถเหมาะสมกับงานในการอนุรักษ์หรือผู้ที่มีความรักต่อโบราณอย่างสูงสุดเข้ามาทำหน้าที่ในการดูแลปกป้อง พร้อมทั้งจัดให้มีสวัสดิการ และบริการด้านสงเคราะห์ต่างๆ ให้เหมาะสมด้วย เช่น สิทธิการลา การรักษาพยาบาล และบำเหน็จบำนาญ นอกจากนี้ องค์การยังสามารถใช้วิธีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในรูปแบบอื่น ๆ เช่น การจัดปฐมนิเทศ การมอบหมายงาน และการจัดระบบนิเทศงานที่จะช่วยให้บุคลากรใหม่เข้าสู่หน่วยงานด้วยความราบรื่น สามารถปรับตัวได้เร็วและปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมายตั้งแต่แรก

การจัดองค์การเชิงพุทธบูรณาการ พระสังฆาธิการต้องแต่งตั้งเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรเพื่อดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนงานของวัดและกรมศิลปากรอนุรักษ์โบราณสถานร่วมกัน องค์การของคณะสงฆ์จะต้องรวบรวมข้อมูลของปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่เหมาะสมกับโครงสร้าง องค์การในการดำเนินกิจกรรมให้มีความคล่องตัว เพื่อใช้ในการตัดสินใจทางการบริหารได้รวดเร็ว การจัดหน่วยงานหรือจัดตั้งทีมงานที่มีคุณภาพพร้อมทั้งให้มีระบบการประชาสัมพันธ์ และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพรวมทั้งกระบวนการใช้อำนาจและอิทธิพลที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตาม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งของการปฏิบัติงานในองค์กร

การอำนวยการเชิงพุทธบูรณาการ พระสังฆาธิการจะต้องจัดทำระบบบัญชี รายรับ – รายจ่าย ในการอนุรักษ์โบราณสถานอย่างเป็นระบบ และเก็บรวบรวมเอกสารให้เป็นระเบียบเรียบร้อย และต้องมีความรู้และข้อมูลอย่างลึกซึ้งที่สามารถนำไปกำหนดการวินิจฉัยสั่งการที่รวดเร็วแม่นยำ พร้อมทั้งการเปิดโอกาสให้มีการตรวจสอบข้อมูลผลการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ การรายงานข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ และเป็นข้อมูลที่เป็นมาตรฐาน เทียบตรง มีมาตรวัด รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาสนับสนุนข้อมูลให้เป็นไปเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานได้ในระดับสูงสุดที่สามารถกำหนดกฎเกณฑ์ ระเบียบ กติกา เพื่อประชาชนเห็นคุณค่า รู้จักหวงแหนจนบังเกิดผลสำเร็จได้ในที่สุด

การควบคุมเชิงพุทธบูรณาการ พระสังฆาธิการต้องเน้นการควบคุมการอนุรักษ์โบราณสถานให้ไปตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ของ มหาเถรสมาคมและกรมศิลปากร และต้องใช้ระเบียบและระบบที่จัดวางขึ้นเพื่อพัฒนาระบบของจิตสำนึก มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อพระศาสนา มีความสามารถในการทำหน้าที่ของตนเองอย่างอิสระโดยไม่ขัดแย้งกับหลักพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง พระสังฆาธิการจะต้องคอยสั่งสอนแนะนำประชาชนไปตามหน้าที่ของตนเอง ให้ประชาชนรู้จักธรรมะ รู้สิ่งที่ชอบที่ควร ประพฤติปฏิบัติชอบธรรมพัฒนาทั้งกาย ศีล จิต ปัญญา และหน้าที่ในการอนุรักษ์โบราณสถาน

สรุปได้ว่า งานวิจัยกลยุทธ์ที่เป็นกระบวนการสร้างสมดุลให้กับการอนุรักษ์โบราณสถานและผลลัพธ์ที่เป็นตัวทางเลือกนี้ จะช่วยให้เกิดนโยบาย แผน และโครงการสำหรับการอนุรักษ์โบราณสถานที่น่าหนักแน่นเนื่องจากเป็นที่เห็นชอบจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและอยู่ในกำลังรองรับการพัฒนาของสิ่งแวดล้อมในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ แนวความคิดการอนุรักษ์โบราณสถานที่มีสมดุล (balanced conservation concept) ซึ่งในงานวิจัยนี้จะเอื้อให้เกิดความเข้าใจว่าการอนุรักษ์โบราณสถานเป็นเรื่องของสังคมและไม่สามารถประสบความสำเร็จได้หากขาดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจากสาธารณชน

บทบาทสำคัญในจุดเปลี่ยนของพัฒนาการปรัชญาการอนุรักษ์ว่านอกจากวิธีการทางผังเมืองแล้วยังมีกระบวนการใหม่คือการวางแผนให้เกิดความร่วมมือ (Collaborative Planning Process) ที่จะช่วยเพิ่มโอกาสในการสร้างนโยบายการอนุรักษ์-พัฒนาให้เป็นที่ยอมรับ และจะนำไปสู่ความร่วมมือในทางปฏิบัติอันจะทำให้เกิดการบรรลุความมุ่งหมายร่วมกันในการดำรงรักษามรดกวัฒนธรรม, เอกลักษณ์เมือง และคุณภาพสิ่งแวดล้อมเมืองที่ดีไว้ได้ ก่อให้เกิดการจ้างงานและรายได้ในท้องถิ่น รวมทั้งการเป็นชุมชนเข้มแข็งและน่าอยู่ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการสร้างความรุ่งเรืองมั่งคั่งให้กับประเทศชาติ กระบวนการวิจัยซึ่งทำการสร้างสมดุลให้กับความคิดเห็นและความมุ่งหวังในการอนุรักษ์โบราณสถานเพื่อสร้างเสริมคุณค่าให้กับสิ่งแวดล้อมเมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทยนี้จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับเมืองเก่าในอื่นๆ ที่มีความขัดแย้งทางความคิดและทางปฏิบัติระหว่างการอนุรักษ์โบราณสถานส่งผลให้เกิดสถานะไม่เป็นที่ต้องการในสังคมและสิ่งแวดล้อม งานวิจัยนี้ขอย้ำว่าการอนุรักษ์โบราณสถานเป็นทั้งเรื่องของสังคมและเรื่องทางเทคนิค ดังนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (stakeholders) จะมีความสำคัญอย่างยิ่งในการเพิ่มประสิทธิผลให้กับนโยบายทั้งในการยอมรับจากสังคมและการดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายการอนุรักษ์และพัฒนา

อย่างไรก็ตามเพื่อให้การปฏิบัติตามกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรที่จะมีการศึกษาวิจัยในด้านการหากลยุทธ์รองรับของระบบนิเวศเมืองที่อาจจะมีปัญหาคุณภาพน้ำในแม่น้ำและคลองเนื่องการส่งเสริมกิจกรรมเพื่อดึงดูดให้ประชากรมาเพิ่มขึ้น การศึกษาต่อไปในด้านสถาปัตยกรรมไทยสำหรับเป็นฐานให้กับการพัฒนาโบราณสถานเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งในเรื่องรูปร่างการจัดพื้นที่ วัสดุ สี พื้นผิวและ รายละเอียดที่จำเป็นสำหรับการออกแบบ ก่อสร้าง เพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์เมือง นอกจากนี้ควรที่จะมีการศึกษาว่าทำอย่างไรจะให้เกิดความเป็นไปได้ในทางเศรษฐกิจกับ

โครงการฟื้นฟูบูรณะโบราณสถานเพื่อดึงดูดการลงทุนจากภาคเอกชนเข้ามาทำโครงการให้เป็นจริง สำหรับการศึกษาทางด้านเทคนิคในเรื่องการใช้นวัตกรรมให้เกิดความสามารถสูงสุดในการรองรับการจราจรก็ เป็นสิ่งสำคัญเนื่องจากถนนที่แคบในปัจจุบันสร้างบนถนนโบราณ โดยสรุปแนวความคิด ,การอนุรักษ์ โบราณสถานที่สุดนี้ได้นำมาศึกษาความมุ่งหวังของการอนุรักษ์ไว้ในเรื่องของการสืบสานมรดก วัฒนธรรมที่มีมาแต่อดีตให้คงมีอยู่ในปัจจุบันและอนาคตขณะที่สนับสนุนให้เกิดการพัฒนาที่เหมาะสมใน สิ่งแวดล้อมอันเป็นประวัติศาสตร์ของโบราณสถานในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ โดยแสดงให้เห็นว่า ถ้าปราศจากความเห็นพ้องต้องกันเกี่ยวกับความต้องการและวิสัยทัศน์สำหรับการอนุรักษ์โบราณสถาน จากประชาคมที่เกี่ยวข้องแล้วสิ่งแวดล้อมอันเป็นประวัติศาสตร์ก็ไม่สามารถดำรงคงอยู่ได้ ดังนั้นกลยุทธ์ การอนุรักษ์โบราณสถานที่สุดจะเกิดขึ้นได้โดยการบูรณาการผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าในกระบวนการตัดสินใจ ในอันที่จะนำมาซึ่งการอนุรักษ์โบราณสถานที่ยอมรับได้ในสังคมและสิ่งแวดล้อมทางประวัติศาสตร์ ในหนทางนี้การอนุรักษ์จะรวมถึงการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมตามความ จำเป็นของประชากรและเมือง โบราณสถานควรจะได้รับ การถนอมรักษาเพื่อสนองต่อความต้องการ ของประชากรภายในกำลังรองรับของสิ่งแวดล้อมทางประวัติศาสตร์ที่ไม่ถูกทำให้ด้อยคุณค่าลง แต่กลับ ทำให้เกิดการใช้อย่างเหมาะสมในปัจจุบันเพื่อเสริมสร้างชีวิตเมืองทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ในอันที่จะช่วยให้ศูนย์กลางเมืองยังคงดำรงอยู่ในอนาคตสำหรับเป็นรากเหง้า ทางวัฒนธรรมให้กับชนรุ่นหลังต่อไป

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ ได้แก่ ๑) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคการประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ๒) เพื่อศึกษาการบูรณาการระหว่างแนวคิดทฤษฎีและหลักอิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการ และ ๓) เพื่อเสนอการประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ โดยมีขอบเขตพื้นที่การปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ จำนวน ๔ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดราชบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดสมุทรสงคราม ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบเจาะจงรวมทั้งสิ้น ๑๘ รูปหรือคน โดยใช้ในการด้วยวิเคราะห์แบบพรรณนาความวิเคราะห์ และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยทำการวิจัยเชิงสำรวจโดยมีกลุ่มประชากรที่ศึกษาจำนวน ๘๖๗ รูปได้กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้นจำนวน ๓๑๖ รูป ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามทั้งหมดมาวิเคราะห์ และประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้สถิติต่าง ๆ ดังนี้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากผลการวิจัยสามารถสรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาการประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

๕.๑.๑ สภาพปัญหาทั่วไปของการอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการถ่ายทอดความรู้แก่พระภิกษุสามเณร และประชาชนส่วนใหญ่เกิดจากการที่พระสังฆาธิการยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ประกอบการสื่อที่ใช้ในการช่วยอธิบายนั้นน้อย ไม่เพียงพอ คณะสงฆ์หรือหน่วยงานราชการจึงควรร่วมมือกันในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานให้แก่พระสังฆาธิการ เพื่อให้พระสังฆาธิการเป็นแกนนำในการเผยแผ่ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถานต่อไป รวมถึงการผลิตสื่อต่างๆ ออกมาเพื่อเป็นสาธารณประโยชน์ต่อการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วย ในการดำเนินการอนุรักษ์โบราณสถานนั้น ที่มีปัญหาอยู่ทุกวันนี้ นอกจากพระสังฆาธิการส่วนใหญ่ไม่มีการวางแผนที่ชัดเจนแล้ว ยังขาดการปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญและไม่ดำเนินการตามขั้นตอนหรือแผนที่ถูกต้อง จึงเป็น

อุปสรรคในการอนุรักษ์ ฉะนั้นคณะสงฆ์และหน่วยงานราชการจึงควรร่วมมือกันประสานงานกับพระสังฆาธิการเพื่อวางแผนร่วมกันในการบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถานให้ได้รับการอนุรักษ์ที่ถูกต้องต่อไป

ปัญหาและอุปสรรคด้านการดูแลรักษาและป้องกันโบราณสถานนั้น ปัญหาที่สำคัญ คือ ปัญหาจากมนุษย์เป็นอันดับหนึ่ง เพราะมนุษย์เป็นตัวการในการทำลายโบราณสถานโดยตรง เช่น การบุกรุกพื้นที่ของโบราณสถานเพื่อสร้างที่อยู่อาศัย การโจรกรรมวัตถุโบราณจากโบราณสถานมีการขุดเจาะ และทำลายเป็นต้น ปัญหารองลงมาคือ ปัญหาจากภัยธรรมชาติที่ไม่สามารถยับยั้งได้ มีเพียงการป้องกันเป็นครั้งคราวเท่านั้น ส่วนปัญหาด้านอื่นๆ นั้นพระสังฆาธิการสามารถแก้ไขปัญหาคืออยู่ในระดับดี ในการติดต่อประสานงานกับบุคคลหรือหน่วยงานภายนอก เช่น กรมศิลปากร นั้น พระสังฆาธิการส่วนใหญ่ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี ส่วนน้อยที่ไม่ได้รับความร่วมมือ อาจเป็นเพราะสาเหตุของระเบียบทางราชการค่อนข้างมีระบบระเบียบและขั้นตอนมาก เมื่อขาดการติดต่อประสานที่ดีแล้ว ก็ทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานราชการอย่างจริงจัง

อย่างไรก็ตามจากการทำกิจกรรมสนทนากลุ่ม (Focus Group discussion) พบว่า ปัญหาและอุปสรรคส่วนใหญ่เกิดจากการที่พระสังฆาธิการยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ประกอบการสื่อที่ใช้ในการช่วยอธิบายนั้นมีน้อย ไม่เพียงพอ คณะสงฆ์หรือหน่วยงานราชการจึงควรร่วมมือกันในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานให้แก่พระสังฆาธิการเพื่อให้พระสังฆาธิการเป็นแกนนำในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถานต่อไป รวมถึงการผลิตสื่อต่าง ๆ ออกมาเพื่อเป็นสาธารณประโยชน์ต่อการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วย

๕.๑.๒ หลักอิทธิบาทธรรม แนวคิด และทฤษฎี เพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ พบว่า

ระดับการวางแผน พบว่า พระสังฆาธิการจะต้องมองเป้าหมายในการดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์โบราณสถาน การพัฒนาทางเลือกที่เหมาะสม การวางมาตรฐานของเป้าหมายและกระบวนการในการอนุรักษ์โดยมีพระสังฆาธิการในผู้ปกครองสงฆ์ระดับสูงพร้อมกับการชี้แจงทำความเข้าใจในแผนงานที่จะต้องปฏิบัติให้เป็นความรับผิดชอบของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งลักษณะการป้องกันการแก้ไข การดูแลรักษาทั้งแผนระยะสั้นและระยะยาวอย่างต่อเนื่อง

ระดับการจัดองค์การ พบว่า องค์การจะต้องรวบรวมข้อมูลของปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่เหมาะสมกับโครงสร้างองค์การในการดำเนินกิจกรรมให้มีความคล่องตัว เพื่อใช้ในการตัดสินใจทางการบริหารได้รวดเร็ว การจัดหน่วยงานหรือจัดตั้งทีมงานที่มีคุณภาพพร้อมทั้งให้มีระบบการประชาสัมพันธ์ และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งกระบวนการใช้อำนาจและอิทธิพลที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตาม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งขององค์การ

ระดับการบริหารบุคคล พบว่า การเสาะแสวงหาเพื่อเลือกสรรให้ได้คนที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับงานในการอนุรักษ์หรือผู้ที่มีความรักต่อโบราณอย่างสูงสุดเข้ามาทำหน้าที่

ในการดูแลปกป้อง พร้อมทั้งจัดให้มีสวัสดิการ และบริการด้านสงเคราะห์ต่างๆ ให้เหมาะสมด้วย เช่น สิทธิการลา การรักษาพยาบาล และบำเหน็จบำนาญ นอกจากนี้ องค์กรยังสามารถใช้วิธีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในรูปแบบอื่น ๆ เช่น การจัดปฐมนิเทศ การมอบหมายงาน และการจัดระบบนิเทศงานที่จะช่วยให้บุคลากรใหม่เข้าสู่หน่วยงานด้วยความราบรื่น สามารถปรับตัวได้เร็วและปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมายตั้งแต่แรก

ระดับการอำนวยความสะดวก พบว่า พระสังฆาธิการจะต้องมีความรู้และข้อมูลอย่างลึกซึ้งที่สามารถนำไปกำหนดการวินิจฉัยสั่งการที่รวดเร็วแม่นยำ พร้อมทั้งการเปิดโอกาสให้มีการตรวจสอบข้อมูลผลการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ การรายงานข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ และเป็นข้อมูลที่เป็นมาตรฐาน เที่ยงตรง มีมาตรวัด รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาสนับสนุนข้อมูลให้เป็นไปเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานได้ในระดับสูงสุด

ระดับการควบคุม พบว่า การใช้ระเบียบและระบบที่จัดวางขึ้น พระสังฆาธิการจะต้องพัฒนาระบบของจิตสำนึก มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อพระศาสนา มีความสามารถในการทำหน้าที่ของตนเองอย่างอิสระโดยไม่ขัดแย้งกับหลักพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง พระสังฆาธิการจะต้องคอยสั่งสอนแนะนำประชาชนไปตามหน้าที่ของตนเอง ให้ประชาชนรู้จักธรรมะ รู้สิ่งที่ชอบที่ควรประพฤติปฏิบัติชอบธรรมพัฒนาทั้งกาย ศีล จิต ปัญญา และหน้าที่ในการอนุรักษ์โบราณสถาน

พระสังฆาธิการ มีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักการจัดการโดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย ปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า พระสังฆาธิการ มีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน อยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง ดังต่อไปนี้

๑) ด้านการวางแผน (Planning) โดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลางเมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ มีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ด้านการวางแผน อยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง ทุกข้อ

๒) ด้านการจัดองค์การ (Organizing) โดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลางเมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ มีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ด้านการจัดองค์การ อยู่ในระดับเห็นด้วย ปานกลางทุกข้อ

๓) ด้านการบริหารบุคคล (Staffing) โดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลางเมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ มีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ด้านการบริหารบุคคล อยู่ในระดับเห็นด้วย ปานกลางทุกข้อ

๔) ด้านการอำนวยความสะดวก (Directing) โดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลางเมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ มีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ด้านการอำนวยความสะดวก อยู่ในระดับเห็นด้วย ปานกลางทุกข้อ

๕) ด้านการควบคุม (Controlling) โดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลางเมื่อพิจารณา รายละเอียดพบว่า พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ มีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ด้านการควบคุม อยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลางทุกข้อ

สำหรับการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ กับการนำกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานไปใช้ คือ พระสังฆาธิการควรจะมีความรู้ความเข้าใจประเด็นสำคัญ ซึ่งใช้เป็นหลักกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานเป็นข้อปฏิบัติที่พระสังฆาธิการควรจะต้องประยุกต์กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานเพื่อให้เกิดประโยชน์ พระสังฆาธิการจะต้องมีวิจยารณญาณและใช้สติปัญญาหาเหตุผลกลั่นกรองที่จะนำหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการอนุรักษ์โบราณสถานเพื่อเป็นกรณีบังชี้ถึงความสำเร็จในกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานตามเป้าหมายเพื่อให้เกิดผลเป็นเครื่องจูงใจและเป็นปัจจัยที่จะผลักดันให้ พระสังฆาธิการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการอนุรักษ์โบราณสถานอย่างถูกต้อง

๑. ด้านฉันทะ พระสังฆาธิการต้องมีความใส่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งขึ้นไปเป็นอาการที่จิตใฝ่ปรารถนาอยากทำสิ่งนั้นด้วยความสุจริตอยากทำสิ่งดีงามเพื่อให้ความถูกต้องเกิดขึ้นอยากให้สิ่งนั้นเข้าถึงหรือดำรงอยู่ในภาวะที่ประณีตงดงามเมื่อมีความใฝ่ใจใคร่จะทำเช่นนั้นคนเราก็จะมีความเพียรสร้างสรรค์ทำสิ่งนั้นให้สำเร็จลงได้ความอยากทำที่จัดเป็นฉันทะนี้จะต่างจากความอยากที่จัดเป็นตัณหาที่เป็นความอยากในทางสนองความต้องการทางกามารมณ์อยากเป็นโน่นเป็นนี่ในทางทุจริตเป็นต้นฉันทะนี้เป็นคุณธรรมสำคัญในเบื้องต้นที่ผู้ปรารถนาความเจริญพึงทำให้เกิดมีในตนเพื่อขจัดความเกียจคร้านให้หมดไปแล้วใฝ่หาความเจริญก้าวหน้าหันมาเอาใจใส่ต่อกิจการที่สามารถทำให้สมปรารถนาได้ถ้าคนเราขาดฉันทะนี้แล้วก็เท่ากับว่าประสบความสำเร็จล้มเหลวตั้งแต่ต้นเพราะไม่ปรารถนาแม้แต่จะลองทำคนที่ขาดฉันทะก็จะมีแต่ความหมดกำลังใจ

ด้านวิริยะ พระสังฆาธิการต้องมีความขยันหมั่นเพียรประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็งอดทนเอาธุระไม่ทอดทิ้งความเพียรประกอบความดีความบากบั่นในการศึกษาศิลปวิทยาความเพียรในการระวังและละอกุศลหรือความเพียรในการทำและรักษากุศลเป็นต้นด้วยความกล้าหาญไม่กลัวต่อความยากลำบากโดยตระหนักตามพุทธภาษิตที่ว่า “วิริเยนทุกขมจเจติคนจะล่วงทุกข์ได้เพราะความเพียร” คนที่มีความเพียรเท่ากับมีแรงหนุนเวลาทำงานหรือปฏิบัติธรรมก็ตามจิตใจจะแน่วแน่นมั่นคงพุ่งตรงต่อจุดหมาย

ด้านจิตตะ พระสังฆาธิการต้องมีความตั้งใจรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิดเอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยจิตให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยหมั่นใส่ใจสนใจฝึกใฝ่ในความดีด้วยความมั่นใจผู้ที่มี อิทธิบาทข้อนี้จะประกอบกิจการสิ่งใดก็จะทำด้วยความมีชีวิตชีวามีความกระตือรือร้นสดชื่นอยู่ใน ขณะที่ทำงานเสมอหรือเรียกว่า “มีกะจิตกะใจทำงาน” การที่คนเรามีความคิดผูกพันจดจ่อสนใจใน เรื่องใดเรื่องหนึ่งคนผู้นั้นจะไม่สนใจรับรู้เรื่องอื่นย่อมเป็นเหตุให้เกิดสมาธิพร้อมกับความคิดจดจ่อ สนใจนั้นอย่างไรก็ตามการทำงานทุกอย่างย่อมมีความผิดพลาดเพราะคนที่ไม่มีผิดพลาดคือคน ที่ไม่ได้ทำ

อะไรเลยแต่งงานของผู้มีอิทธิบาทคือจิตตะนี้จะมีความผิดพลาดน้อยมากและผลงานที่ทำสำเร็จลงก็มีผลเป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่ง

ด้านวิมังสา พระสังฆาธิการต้องใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหา เหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหรือหย่อนในสิ่งที่ทำนั้นโดยมีการวางแผนคิดค้นหาวิธีแก้ไขปรับปรุงอยู่ เสมอการที่คนเราใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญตรวจตราเหตุผลในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยคิดหาเหตุผลและสอบสวนเช่นนี้ย่อมช่วยรวมจิตใจให้คอยกำหนดและติดตามเรื่องที่พิจารณาอย่างใกล้ชิด ตลอดเวลาทั้งยังเป็นเหตุให้จิตแน่วแน่แล่นไปดิ่งไปกับเรื่องที่พิจารณานั้นโดยไม่ฟุ้งซ่านไม่วกแวก

การนำหลักอิทธิบาท ๔ เข้ามาบูรณาการใช้ในกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน มีการประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ กับหน้าที่การจัดการเชิงกลยุทธ์ซึ่งประกอบไปด้วย ขั้นตอนการวางแผน การจัดองค์การ การบริหารบุคคล การอำนวยการและการควบคุม ที่จะผสมและเชื่อมต่อในการบูรณาการเข้ากับการอนุรักษ์โบราณสถาน การให้ความรู้แก่พระสังฆาธิการ ด้านวิธีการดูแล รักษา โบราณสถาน การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตามหลักธรรมภิบาลคือ หลักอิทธิบาท ๔ สำหรับการบูรณาการกับกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน คือ พระสังฆาธิการควรจะมีรู้ความเข้าใจอิทธิบาท ๔ ที่เป็นประเด็นสำคัญซึ่งสามารถปรับใช้กับ กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน คือพระสังฆาธิการควรมีฉันทะความใส่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งขึ้นไป ควรมีวิริยะความขยันหมั่นเพียรประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายามอดทน ควรมีจิตตะความตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิดมีความกระตือรือร้นสดชื่นอยู่ในขณะที่ทำงานเสมอ และควรมีวิมังสาใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราเหตุผลและตรวจสอบ การวางแผนคิดค้นหาวิธีแก้ไขปรับปรุงอยู่เสมอ

๕.๑.๓ การประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ พบว่า เขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ มี ๔ จังหวัด คือ จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดราชบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และจังหวัดสมุทรสงครามนั้น แต่ละจังหวัดประกอบไปด้วยวัดวาอารามจำนวนมากทั้งที่ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก และที่ถูกปล่อยทิ้งให้เป็นวัดร้างอยู่ในปัจจุบัน พระสังฆาธิการจึงเป็นผู้มีหน้าที่สำคัญในการส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลแบบบูรณาการเชิงลึกด้วยการพิจารณาถึงกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์การ ด้านการบริหารบุคคล ด้านการอำนวยการ และด้านการควบคุมเป็นต้น เพื่อนำเสนอ แนวทางที่เหมาะสมให้มีความสอดคล้องกับกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ มีดังนี้

การวางแผนเชิงพุทธบูรณาการ พระสังฆาธิการจะต้องวางแผนให้ชัดเจน สอดคล้องกับ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ของมหาเถรสมาคมและกรมศิลปากร

การบริหารบุคคลเชิงพุทธบูรณาการ พระสังฆาธิการจะต้องส่งเสริมและฝึกอบรมบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน

การจัดองค์การเชิงพุทธบูรณาการ พระสังฆาธิการต้องแต่งตั้งเจ้าหน้าที่หรือบุคลากร เพื่อดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนงานของวัดและกรมศิลปากรอนุรักษ์โบราณสถานร่วมกัน

การอำนวยการเชิงพุทธบูรณาการ พระสังฆาธิการจะต้องตัดทำระบบบัญชี รายรับ – รายจ่าย ในการอนุรักษ์โบราณสถานอย่างเป็นระบบ และเก็บรวบรวมเอกสารให้เป็นระเบียบเรียบร้อย

การควบคุมเชิงพุทธบูรณาการ พระสังฆาธิการต้องเน้นการควบคุมการอนุรักษ์ โบราณสถานให้ไปตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ของ มหาเถรสมาคมและกรมศิลปากร

นอกจากนี้ การปฏิบัติงานอันเนื่องด้วยมรดกศิลปวัฒนธรรม ควรคำนึงถึงความเป็นอดีต ปัจจุบัน และอนาคต หมายความว่าอดีตต้องอนุรักษ์ ปัจจุบันต้องสืบทอดปรับปรุงอนาคตต้อง สร้างสรรค์ต่อยอดให้ประชาชนสามารถเข้าถึง และได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างเท่าเทียมกัน รวมทั้งต้อง สามารถสร้างคุณค่าทั้งทางเศรษฐกิจและทางใจให้แก่สมาชิกในสังคมได้ทั้งมรดกศิลปวัฒนธรรมที่เป็น รูปธรรมจับต้องได้ และส่วนที่เป็นมรดกภูมิปัญญา ศิลปะวิทยาการต่าง ๆ ดังนั้นการบูรณาการงาน ร่วมกันให้เป็นเครือข่ายขยายออกไปเป็นวงกว้าง จึงจะเป็นปัจจัยสำคัญในการอนุรักษ์ สืบทอด และ สร้างสรรค์มรดกศิลปวัฒนธรรมให้เกิดคุณค่า เพื่อรับใช้สังคมส่วนรวมได้อย่างยั่งยืน และเป็นความ ภาคภูมิใจร่วมกันของคนในชาติอย่างแท้จริง

๕.๒ อภิปรายผล

พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ เป็นผู้ดำเนินการ สนับสนุน ส่งเสริม กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ได้แก่ ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์การ ด้านการบริหารบุคคล ด้านการอำนวยการ และด้านการควบคุม กำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจ การติดต่อประสานงานกับ หน่วยงานที่ เกี่ยวข้องให้รับรู้รับทราบแนวทางการดำเนินการ การขอความอนุเคราะห์ให้ได้รับ เป็น เจ้าภาพ การขอความเมตตาอุปถัมภ์ให้การช่วยเหลือในเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถาน นอกจากนั้น กระบวนการที่สำคัญในกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน คือ การวิเคราะห์สาเหตุที่ส่งผลดีและส่งผลไม่ดี ในการจัดการ กำหนดจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และปัญหาอุปสรรค พระสังฆาธิการต้องกำหนดว่า มีอะไรเป็น เหตุดีให้ต้องดำเนินการ และมีอะไรเป็นผลสะท้อนกลับเป็นต้น เมื่อกล่าวถึงการจัดการ นั้นเป็นภาระหน้าที่โดยตรงของพระสังฆาธิการ ตลอดจนถึงชาวชุมชนผู้ให้การสนับสนุน เป็นต้น ผลจากการศึกษาวิจัยในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ซึ่งพระสังฆาธิการเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่จะ ประยุกต์ใช้หลักอริยบท ๔ เพื่อเป็นเครื่องมือในการที่จะทำงานให้ประสบความสำเร็จ ในคณะสงฆ์ เป็นแนวทางการสร้างความสุข ความเจริญ เป็นกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน เมื่อวิเคราะห์ข้อมูล เชิงการบูรณาการด้วยการพิจารณา ถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และปัญหาอุปสรรค เพื่อหาแนว ทางออกที่ดีและเหมาะสมกับกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ในสถานการณ์ปัจจุบันนี้ให้มีรูปแบบ สอดคล้องตามหลักอริยบท ๔ ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ดังผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

๕.๒.๑ สภาพทั่วไปของการอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการถ่ายทอดความรู้แก่พระภิกษุสามเณร และประชาชนส่วนใหญ่เกิดจากการที่พระสังฆาธิการยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ประกอบการสื่อที่ใช้ในการช่วยอธิบายนั้นมีน้อย ไม่เพียงพอซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาฐานันดร เขมปบุญโญ^๑ พบว่า สภาพปัญหาของพระบัณฑิตอาสาจะขาดบุคลากรเพราะมีจำนวนลดลง ขาดงบประมาณดำเนินงาน ขาดวิธีการบริหารจัดการซึ่งจำเป็นจะต้องสร้างศักยภาพตามทฤษฎีการสื่อสารการนำองค์ความรู้ทางทฤษฎีไปใช้ สร้างศักยภาพในการนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ และการ บูรณาการเพื่อการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการบริหารจัดการสอดคล้องกับงานวิจัยของสุขุมาลัย ประสมศักดิ์^๒ ศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน” พบว่า ประชาชนขาดองค์ความรู้และไม่มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมได้อย่างต่อเนื่องซึ่งจะเห็นได้ว่า ระบบการบริหารจัดการในองค์กรใดก็ตามหากขาดการมีส่วนร่วมจะทำให้เกิดสภาพปัญหาและอุปสรรครอบด้าน ซึ่งหากมองในเชิงของพระสังฆาธิการที่สามารถจะเป็นหลักชัยให้กับชุมชนให้เป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้จะสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้อื่นๆ ได้เป็นอย่างดีสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาเรืองเดช ถาวรธมโม, ดร(ศรีประสม)^๓ พบว่า ปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่ส่งผลให้ภารกิจหรือกิจกรรมของวัดบังเกิดผลสำเร็จ เจ้าอาวาสสามารถสร้างวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้เป็นศูนย์กลางพัฒนาคุณภาพชีวิต ประชาชนและพัฒนาชุมชน

๕.๒.๒ การประยุกต์อิทธิบาทธรรม แนวคิด และทฤษฎี เพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ พบว่า

การวางแผน พบว่า พระสังฆาธิการจะต้องมองเป้าหมายในการดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์โบราณสถาน การพัฒนาทางเลือกที่เหมาะสม การวางมาตรฐานของเป้าหมายและ

^๑พระมหาฐานันดร เขมปบุญโญ, “กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของบัณฑิตอาสาชนที่ราบสูง”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

^๒สุขุมาลัย ประสมศักดิ์, “กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๓๗..

^๓พระมหาเรืองเดช ถาวรธมโม, ดร (ศรีประสม), “การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนวัดไผ่ล้อม ตำบลจันทน์मित อำเภอมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี”, รายงานการวิจัย, หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไผ่ล้อม (พระอารามหลวง), (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ข-ค.

กระบวนการในการอนุรักษ์โดยมีพระสังฆาธิการในผู้ปกครองสงฆ์ระดับสูงพร้อมกับการชี้แจงทำความเข้าใจในแผนงานที่จะต้องปฏิบัติให้เป็นความรับผิดชอบของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งลักษณะการป้องกันการแก้ไข การดูแลรักษาทั้งแผนระยะสั้นและระยะยาวอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ทวิวรรณ อินดา**^๔ พบว่า การบริหารการเปลี่ยนแปลง การมอบหมายให้กลยุทธ์ให้ผู้รับผิดชอบ การจัดทำแผนปฏิบัติการรายปี วัฒนธรรมองค์การ การกำหนดวัตถุประสงค์ระยะสั้น และการใส่ใจและสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วีรชัย อนันต์เอียร**^๕ พบว่า แผนกลยุทธ์ด้านการร่วมนั้นกับเพื่อน ๆ และบุคคลอื่นๆ แผนกลยุทธ์การสร้างเสริมจิตสำนึกด้านจริยธรรมและค่านิยมที่ถูกต้อง แผนด้านการปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบของศีลธรรม และกติกาของสังคม และแผนกลยุทธ์ด้านการสั่งสอนให้มีแนวคิดในการดำเนินชีวิตที่ดี และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุขุมายล์ ประสมศักดิ์**^๖ พบว่า การวางแผนการดำเนินงานการจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ซึ่งได้แก่ การสร้างองค์ความรู้ในเครือข่ายภาคประชาชน โดยมีองค์กรที่รับผิดชอบ การดำเนินงานการจัดการสิ่งแวดล้อมมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละกลุ่ม การติดตามตรวจสอบประเมินผล

การจัดองค์การ พบว่า องค์กรของคณะสงฆ์จะต้องรวบรวมข้อมูลของปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่เหมาะสมกับโครงสร้างองค์การในการดำเนินกิจกรรมให้มีความคล่องตัว เพื่อใช้ในการตัดสินใจทางการบริหารได้รวดเร็ว การจัดหน่วยงานหรือจัดตั้งทีมงานที่มีคุณภาพพร้อมทั้งให้มีระบบการประชาสัมพันธ์ และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพรวมทั้งกระบวนการใช้อำนาจและอิทธิพลที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตาม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งของการปฏิบัติงานในองค์กรสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาไกรวรรณ ปุณฺณขันธ**^๗ พบว่า องค์ประกอบของผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรม ประกอบด้วย ๕ องค์ประกอบ ได้แก่ การวางแผนกลยุทธ์ ภาวะผู้นำ วิสัยทัศน์ คุณธรรมและจริยธรรม และการบริหารองค์กร และสอดคล้องกับ

^๔ทวิวรรณ อินดา, “การพัฒนารูปแบบที่มีประสิทธิภาพของการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒), หน้า ๙๑.

^๕วีรชัย อนันต์เอียร, “กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทย”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต** (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๒๘.

^๖สุขุมายล์ ประสมศักดิ์, “กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต** (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๓๗.

^๗พระมหาไกรวรรณ ปุณฺณขันธ, “ผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรม”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑๐.

งานวิจัยของ**ปชาบดี แยมสุนทร**^๘ พบว่า กลยุทธ์การส่งเสริมความผูกพันระหว่างบุคลากรกับงาน ได้แก่ (ทาน) การจัดให้มีโครงสร้างความรู้ความเข้าใจในลักษณะงานเพื่อสร้างความชำนาญ (ปิยวาจา) มีระบบการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ลักษณะงานที่ดี และเหมาะสม การจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานที่ถูกต้อง (อรรถกริยา) การมอบหมายงานให้สอดคล้องกับคุณลักษณะของบุคลากร ความรู้ความสามารถ (สมานัตตตา) การช่วยสนับสนุน และการสร้างแรงจูงใจให้กับพนักงานอยู่เป็นประจำ รวมถึงการบริหารจัดการที่ดีมีคุณภาพมีความเป็นธรรม ไม่ลำเอียงและสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระมหาเรืองเดช ถาวรธมโม, ดร (ศรีประสม)**^๙ พบว่า การสร้างสายสัมพันธ์ในระหว่างวัดกับชุมชน และวัดกับประชาชน เป็นการดึงชุมชนและประชาชนเข้าหาวัด แนะนำวัดสู่ชุมชนและประชาชนเพื่อสร้างความสัมพันธ์และการพึ่งพาซึ่งกันและกัน ๗) การสร้างความรู้สึกรักให้เกิดแก่ประชาชนว่า “วัดเป็นแหล่งชุมชน” โดยประชาชนเข้ามาร่วมใน “ศูนย์การเรียนรู้ของวัด”

การบริหารบุคคล พบว่า พระสังฆาธิการจะต้องเสาะแสวงหาเพื่อเลือกสรรให้ได้คนที่มี ความรู้ ความสามารถเหมาะสมกับงานในการอนุรักษ์หรือผู้ที่มีความรักต่อโบราณอย่างสูงสุดเข้ามาทำหน้าที่ในการดูแลปกป้อง พร้อมทั้งจัดให้มีสวัสดิการ และบริการด้านสงเคราะห์ต่างๆ ให้เหมาะสมด้วย เช่น สิทธิการลา การรักษาพยาบาล และบำเหน็จบำนาญ นอกจากนี้ องค์กรยังสามารถใช้วิธีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในรูปแบบอื่น ๆ เช่น การจัดปฐมนิเทศ การมอบหมายงาน และการจัดระบบนิเทศงานที่จะช่วยให้บุคลากรใหม่เข้าสู่หน่วยงานด้วยความราบรื่น สามารถปรับตัวได้เร็วและปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมายตั้งแต่แรกสอดคล้องงานวิจัยของ**ธงชัย สิงอุดม**^{๑๐} พบว่า พฤติกรรมของผู้นำที่ต้องให้ความสนใจกับการทำให้เป้าหมายของงาน หรือขององค์การประสบความสำเร็จ จะต้องให้ ความสนใจในการทำให้เป้าหมายและงานประสบความสำเร็จ โดยจะมีการกำหนดเป้าหมายมาตรฐาน มีการมอบหมายงานรวมทั้งการผลักดันให้เกิดความสำเร็จ เหล่านี้คือพฤติกรรมภาวะผู้นำที่

^๘ปชาบดี แยมสุนทร, “กลยุทธ์การส่งเสริมความผูกพันต่อองค์กรตามหลักสังคหวัตถุของแรงงานอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๐๒.

^๙พระมหาเรืองเดช ถาวรธมโม, ดร (ศรีประสม), “การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนวัดไผ่ล้อม ตำบลจันทนิมิต อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี”, **รายงานการวิจัย**, หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไผ่ล้อม (พระอารามหลวง), (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ข-ค.

^{๑๐}ธงชัย สิงอุดม, “การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๘”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖). บทคัดย่อ.

มีประสิทธิภาพได้และสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระมหาอำนาจ ปวทณโน**^{๑๑} พบว่า ผู้บริหารที่ยึดหลักอิทธิบาทธรรมที่นำไปบูรณาการหรือการประยุกต์ใช้กับการพัฒนารูปแบบการจัดการ คือ หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมความขยัน อุตสาหะ หมั่นเพียร คือ หลักอิทธิบาท ๔ เป็นหลักคุณธรรมที่เป็นเหตุนำไปสู่ความสำเร็จ คือ ฉันทะ พอใจรักใคร่ในหน้าที่การงานที่ตนรับผิดชอบ วิริยะ เพียรประกอบการเรียนการสอนตามเวลาหรือการปฏิบัติหน้าที่ตามเวลา จิตตะ เอาใจใส่ต่อกระบวนการจัดการ วิมังสา หมั่นตรึงตรองพิจารณาเหตุผลข้อดีข้อเสียและสอดคล้องกับงานวิจัย**พระมหาธฤติ วิโรจโน**^{๑๒} พบว่าพัฒนาพระสังฆาธิการที่มุ่งเน้นด้านการศึกษา ประกอบด้วย ๑.อธิศีลสิกขา คือ การฝึกความประพฤติสุจริตกาย วาจาและสัมมาอาชีวะ เป็นเรื่องของการฝึกฝนด้านพฤติกรรม ๒.อธิจิตตสิกขา คือ การฝึกฝนในด้านคุณภาพและสมรรถนะทางจิตใจ เป็นส่วนของการฝึกฝนด้านจิตใจ และ ๓.อธิปัญญาสิกขา คือ การฝึกปรีชาปัญญาให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ**โชติ บติรัฐ**^{๑๓} พบว่า วิธีการพัฒนาการบริหารงานคณะสงฆ์ภาค ๔ ควรมียุทธศาสตร์พัฒนาคนให้เก่ง มีความรู้ความสามารถ มีการพัฒนาสมรรถนะด้านการบริหารงาน โดยอบรมให้พระสังฆาธิการเป็นผู้นำในการพัฒนาจิตใจ จริยธรรมคุณธรรมและให้มีความรู้และทักษะในเรื่องการป้องกันไม่ให้พุทธศาสนิกชนเสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนา

การอำนวยการ พบว่า พระสังฆาธิการจะต้องมีความรู้และข้อมูลอย่างลึกซึ้งซึ่งที่สามารถนำไปกำหนดการวินิจฉัยสั่งการที่รวดเร็วแม่นยำ รวมทั้งการเปิดโอกาสให้มีการตรวจสอบข้อมูลผลการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ การรายงานข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ และเป็นข้อมูลที่เป็นมาตรฐานเที่ยงตรง มีมาตรวัด รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาสนับสนุนข้อมูลให้เป็นไปเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานได้ในระดับสูงสุดที่สามารถกำหนดกฎเกณฑ์ ระเบียบ กติกา เพื่อประชาชนเห็นคุณค่ารู้จักหวงแหนจนบังเกิดผลสำเร็จได้ในที่สุดสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระมหาเรืองเดช ถาวรธมโม**,

^{๑๑}พระมหาอำนาจ ปวทณโน, “การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๐๖..

^{๑๒}พระมหาธฤติ วิโรจโน, “รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๕๓.

^{๑๓}โชติ บติรัฐ, “การบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา”, **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ๒๕๕๔), หน้า ๙๒.

ดร (ศรีประสม)^{๑๔} พบว่า พระสงฆ์ชั้นปกครองของวัด ได้ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด เป็นแบบอย่างที่ดี สร้างความศรัทธาให้เกิดแก่ประชาชน เมื่อประชาชนเกิดความศรัทธา วัดจึงสามารถปฏิบัติภารกิจต่างๆ จนบังเกิดผลสำเร็จได้ในที่สุดมีการจัดระบบการบริหารงานในวัด โดยการวางระเบียบและมอบอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจต่างๆ ของวัดให้แก่รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระภิกษุสงฆ์ในวัด ตามความรู้ความสามารถรวมถึงการตัดสินใจ ได้ตามความเห็นเหมาะสมทำให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินงานต่างๆ ตามภารกิจของวัดอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น ซึ่งหากขาดกฎเกณฑ์ในการจัดการอนุรักษ์โบราณสถานก็จะถูกทิ้งให้ไร้คุณค่าไปอย่างน่าเสียดายและจะไม่ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานรัฐหรือหน่วยงานอื่น ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุนีย์ ทองจันทร์ และคณะ**^{๑๕} พบว่า กรมศิลปากรและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างมีอำนาจในการบริหารจัดการพื้นที่โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ตั้งอยู่ในเกาะเมืองจังหวัด พระนครศรีอยุธยา และต่างฝ่ายได้ใช้อำนาจของตนเอง จึงเกิดปัญหาการบังคับใช้กฎหมายที่ทับซ้อนกัน จึงทำให้โบราณสถาน โบราณวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เสียหาย ถูกทำลาย สูญหาย และภูมิทัศน์โดยรอบเกิดทัศนอุจาด อาจจะถูกถอดออกจากการเป็นมรดกโลกได้ในอนาคต เพราะการบริหารจัดการพื้นที่ในเขตโบราณสถาน โบราณวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ของอนุสัญญาการคุ้มครองมรดกโลก (The World Heritage Convention) กำหนดไว้

การควบคุม พบว่า คณะสงฆ์จะต้องใช้ระเบียบและระบบที่จัดวางขึ้นเพื่อการพัฒนา ระบบของจิตสำนึก มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อพระศาสนา มีความสามารถในการทำหน้าที่ของตนเองอย่างอิสระโดยไม่ขัดแย้งกับหลักพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง พระสังฆาธิการจะต้องคอยสั่งสอนแนะนำประชาชนไปตามหน้าที่ของตนเอง ให้ประชาชนรู้จักธรรมะ รู้สิ่งที่ดีที่ควร ประพฤติปฏิบัติชอบธรรมพัฒนาทั้งกาย ศีล จิต ปัญญา และหน้าที่ในการอนุรักษ์โบราณสถานซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระอานวย หมอกเมฆ**^{๑๖} ได้ทำการวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การบริหารวัดในพระพุทธศาสนาสำหรับเจ้าอาวาสวัดราษฎร์ในเขตหนเหนือ ภาค ๔” ผลการวิจัยพบว่า โดยเฉลี่ยเจ้าอาวาสมีการ

^{๑๔}พระมหาเรืองเดช ถาวรธมโม, ดร (ศรีประสม), “การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนวัดไผ่ล้อม ตำบลจันทน์นิมิต อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี”, รายงานการวิจัย, หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไผ่ล้อม (พระอารามหลวง), (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ข-ค.

^{๑๕}สุนีย์ ทองจันทร์ และคณะ, ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในการบริหารจัดการ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์: ศึกษากรณีเกาะเมืองจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, รายงานการวิจัย, (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ๒๕๕๖), หน้า ๑.

^{๑๖}พระอานวย หมอกเมฆ, “กลยุทธ์การบริหารวัดในพระพุทธศาสนาสำหรับเจ้าอาวาสวัดราษฎร์ในเขตหนเหนือ ภาค ๔”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยภาคกลาง, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

ปฏิบัติหน้าที่ดีมาก ชื่อสัตย์สุจริต บริหารวัดโป่งใส แต่ยังให้ความสำคัญกับหลักความประหยัดความคุ่มค่า และการทำงานเป็นทีมน้อย จึงนำไปสู่การพัฒนากลยุทธ์สำหรับเจ้าอาวาสวัดราษฎร์ เรียกว่า “ปัญจบริหาร” ประกอบด้วย ๑) กลยุทธ์การถือธรรมเป็นใหญ่ ๒) กลยุทธ์การป้องกันความเสี่ยงนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ๓) กลยุทธ์ปฏิบัติหน้าที่ศีลธรรม ๔) กลยุทธ์การทำงานที่ดีให้สำเร็จตามประสงค์ และ ๕) กลยุทธ์การสงเคราะห์อันเป็นความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล เพื่อพัฒนาการด้านการให้การดูแลการควบคุมอย่างทั่วถึงและสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุขุมลย์ ประสมศักดิ์**^{๑๗} ได้วิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน” ผลการวิจัยพบว่า ๑) องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีสภาพที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดการสิ่งแวดล้อม ๒) นโยบายภาครัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถควบคุมและไม่สามารถรักษามาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อมได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ชัยยุทธ์ ชินกุล**^{๑๘} ได้วิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การฝึกอบรมและพัฒนาพระภิกษุสามเณรในจังหวัดชายแดนใต้” ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มนักเผยแผ่มีความจำเป็นในการฝึกอบรม ส่วนผู้บริหารไม่สามารถนำมาใช้ในการกำหนดนโยบายและวางวัตถุประสงค์ของหลักสูตร แต่พระธรรมทูตมีความสนใจอย่างมากต่อการสร้างหลักสูตร ๑๘ ชั่วโมงโดยเน้นไปที่ทฤษฎีทางการจัดการ การสร้างทีมงาน จิตวิทยาการบริหาร และปฏิบัติทางภาษา ซึ่งหลักสูตรดังกล่าวใช้วันละ ๓ ชั่วโมง รวม ๓ วัน โดยเน้นไปที่ภาคการบรรยายและการสัมมนา ซึ่งทำให้ผู้เข้าร่วมอบรมมีความพอใจ ทั้งก่อนฝึกอบรม ขณะฝึกอบรม และหลังการฝึกอบรม ส่วนการดำเนินการฝึกอบรมต้องทำงานร่วมกับนักวิชาการเฉพาะเนื่องจากต้องใช้ความรู้และประสบการณ์มากและควรทำลักษณะ ๓๖๐ องศา

๕.๒.๓ การประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ พบว่า

๑. กลยุทธ์ด้านการวางแผน พบว่า จะต้องมองไปที่การให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถานแก่พระภิกษุ สามเณร และประชาชนเป็นนโยบายหลักในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้น พระสังฆาธิการสามารถกระทำได้เพียงส่วนหนึ่ง ด้วยข้อจำกัดของสื่อการสอนและวิธีการสอนที่ถูกต้อง อาศัยเพียงประสบการณ์ที่ผ่านมาอย่างไม่เพียงพอ ทำให้บทบาทของพระสังฆาธิการไม่ชัดเจน ทั้งนี้ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญอย่างกรมศิลปากรเข้ามาช่วยสนับสนุนพระสังฆาธิการ

^{๑๗}สุขุมลย์ ประสมศักดิ์, “กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖) หน้า ๑๓๗.

^{๑๘}ชัยยุทธ์ ชินกุล, “กลยุทธ์การฝึกอบรมและพัฒนาพระภิกษุสามเณรในจังหวัดชายแดนใต้”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๔๘ .

ให้มืองค์ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถานก่อนที่จะถ่ายทอดองค์ความรู้
นั้นๆ สู่พระภิกษุสามเณร และประชาชนต่อไปซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สาธิต กฤตลักษณ์**^{๑๙} ได้
ศึกษาเรื่อง “การศึกษารูปแบบการอนุรักษ์ ฟันฟู และพัฒนาโบราณสถานในเขตทุ่งกุลาร้องไห้โดยการ
มีส่วนร่วมของชุมชน” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการอนุรักษ์ ฟันฟูโบราณสถานจะต้องเริ่มจากการ
ปรึกษาหารือ ประชุมระดมสมอง ระดมความคิดเห็นจากผู้เป็นเจ้าของโบราณสถาน คือ ประชาชน
เป็นชุมชนอันได้แก่ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ ชุมชน ครู พระสงฆ์ และบุคคลอื่นๆ เพื่อหาทาง หาทุน และ
หาวิธีที่จะดำเนินการฟันฟูต่อไปโดยมีรูปแบบในการฟันฟูอนุรักษ์ คือ การรักษาสภาพเดิมให้ได้มาก
ที่สุด และนานที่สุดเพื่อให้สอดคล้องกับงานวิจัยของ **Jokilehto**^{๒๐} ได้วิจัยเรื่อง การอนุรักษ์
ประวัติศาสตร์ของงานสถาปัตยกรรม : การร่วมมือกันในการเสนอความคิดเห็นของอังกฤษ ฝรั่งเศส
เยอรมัน และอิตาลี ต่อความคิดใน การอนุรักษ์สมบัติทางวัฒนธรรม ซึ่งวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ
การสำรวจประวัติศาสตร์และการพัฒนาการของชาติต่างๆ โดยเป็นการปลูกฝังในลักษณะข้ามชาติ
เกี่ยวกับความคิดและหลักการต่างๆ ที่มีต่อการอนุรักษ์สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ สอดคล้องกับ
งานวิจัยของ **สุนีย์ ทองจันทร์ และคณะ**^{๒๑} ได้วิจัยเรื่อง ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในการบริหาร
จัดการ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์: ศึกษากรณีเกาะเมืองจังหวัด
พระนครศรีอยุธยา พบว่า พระราชบัญญัติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติจึงเกิดปัญหาการบังคับใช้กฎหมายที่ทับซ้อนกัน จึงทำให้โบราณสถาน โบราณวัตถุ และ
สถานที่ศักดิ์สิทธิ์เสียหาย ถูกทำลาย สูญหาย และภูมิทัศน์โดยรอบเกิดทัศนอุจาด "นครประวัติศาสตร์
พระนครศรีอยุธยาและเมืองบริวาร" ที่ได้จดทะเบียนเป็นมรดกโลกจากองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์
และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural
Organization หรือยูเนสโก: UNESCO) อาจจะถูกถอดออกจากการเป็นมรดกโลกได้ในอนาคตเพราะ
การบริหารจัดการพื้นที่ในเขตโบราณสถานโบราณวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ไม่สอดคล้องกับ
หลักเกณฑ์ของอนุสัญญาการคุ้มครองมรดกโลก (The World Heritage Convention) กำหนดไว้

^{๑๙}สาธิต กฤตลักษณ์ “การศึกษารูปแบบการอนุรักษ์ ฟันฟู และพัฒนาโบราณสถานในเขตทุ่งกุลาร้องไห้โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑), หน้า ๒๙๖-๓๐๓

^{๒๐}Jokilehto, Jukka Ilmari, A History of Architectural Conservation : the Contribution of English , French , German and Italian Thought Towards an International Approach to the Conservation of Cultural Property, **Dissertation Abstracts International** 49, 03 (1986) : 337.

^{๒๑}สุนีย์ ทองจันทร์ และคณะ, ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในการบริหารจัดการ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์: ศึกษากรณีเกาะเมืองจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, **รายงานการวิจัย**, (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ๒๕๕๖), หน้า ๑.

๒. กลยุทธ์ด้านการจัดการ พบว่า ควรต้องคำนึงถึงโครงสร้างคณะของคณะสงฆ์ที่มีศักยภาพความสามารถในการรองรับของพื้นที่ และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง พระสังฆาธิการควรยึดเอาหลักเกณฑ์ ขั้นตอน วิธีการ ที่กรมศิลปากรได้วางคำแนะนำไว้ ทั้งนี้กรมศิลปากรเองควรเร่งประชาสัมพันธ์ จัดพิมพ์เอกสาร ฝึกอบรมถวายความรู้แก่พระสังฆาธิการให้มีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง ตรงกัน เพื่อให้การดำเนินการเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถานภายในวัดสามารถพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน มิใช่ต่างคนต่างทำ หรือแย่งกันมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์โบราณสถาน เพราะผลที่ตามมาคือความเสียหายของโบราณสถานซึ่งเป็นสมบัติของชาตินั่นเอง ดังนั้นจึงต้องอาศัยความร่วมมือกันทั้งสองฝ่ายในการอนุรักษ์โบราณสถานให้มั่นคงถาวรชั่วลูกชั่วหลานสืบไปซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวินัย หมั่นคตธรรม^{๒๒} ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการออกแบบและการบูรณะโบราณสถานเพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่เพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานซึ่งเกี่ยวกับการคณะสงฆ์การพระศาสนาเป็นหน้าที่สำคัญของพระสงฆ์ ดังนั้นการพัฒนาสาธารณูปการและการอนุรักษ์โบราณสถานจึงให้เป็นไปตามหลักและวิธีการตามพระธรรมวินัยและความจำเป็นในสังคมปัจจุบัน เป็นหน้าที่ของคณะสงฆ์ทางราชการและประชาชนทั้งหลายจะต้องร่วมกันโดย ทราบ เข้าใจ หลัก วิธีการอย่างแท้จริง และร่วมกันทำความเข้าใจ ชักชวนและส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นร่วมกับเจ้าอาวาสช่วยกันบำรุงรักษาบูรณปฏิสังขรณ์และพัฒนาวัดของตน ควบคุมส่งเสริมให้มีการบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะในวัดให้เหมาะสมกับความจำเป็นความต้องการ และทางราชการกับพระสงฆ์ควรร่วมกันจัดประชุมถวายความรู้แต่เจ้าอาวาสและพระสงฆ์เกี่ยวกับการดูแลรักษาและจัดการศาสนาสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎหมายซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวีรชัย อนันต์เจียร^{๒๓} กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทย” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษากระทำคามผิดประกอบด้วย ๔ ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยตัวเยาวชนเองและสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปชาบดี แยมสุนทร^{๒๔} วิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การส่งเสริมความผูกพันต่อองค์กรตามหลักสังคหวัตถุของแรงงานอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์” พบว่า ประกอบด้วย ๓ กลยุทธ์ ได้แก่

^{๒๒} วินัย หมั่นคตธรรม, การศึกษาแนวทางการออกแบบและการบูรณะโบราณสถานเพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ กรณีศึกษา : อาคารศตูปะไพ อาคารจุฬารัตนาภรณ์ อาคารอาทิตยนิवासและอาคารเอื้อน อาชีวแถมถวัลย์, รายงานการวิจัย, คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๕), หน้า ข-ค.

^{๒๓} วีรชัย อนันต์เจียร, “กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๘๙.

^{๒๔} ปชาบดี แยมสุนทร, “กลยุทธ์การส่งเสริมความผูกพันต่อองค์กรตามหลักสังคหวัตถุของแรงงานอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๐๒.

๑. กลยุทธ์การส่งเสริมความผูกพันระหว่างองค์กรกับงาน ได้แก่ (ทาน) องค์กรควรมีการปรับปรุงพัฒนาโครงสร้างลักษณะงานอยู่เป็นประจำ การจัดให้มีวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ สถานที่เพื่อสร้างความพร้อมในการปฏิบัติงาน (ปิยวาจา) มีการจัดการระบบการสื่อสารการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงถูกต้อง และชัดเจน (อรรถจริย) มีการจัดการโครงการส่งเสริมระบบการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพ การสร้างมาตรฐานการทำงานที่เหมาะสมกับสภาพองค์กร (สมานัตตตา) การบริหารจัดการลักษณะงานและองค์กรอย่างชัดเจน ไม่เลือกปฏิบัติ และการยอมรับฟังปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการทำงาน

๒. กลยุทธ์การส่งเสริมความผูกพันระหว่างองค์กรกับบุคลากร ได้แก่ (ทาน) องค์กรควรมีนโยบายการให้ความรู้ การสอนงาน (ปิยวาจา) การมีระบบการสื่อสาร กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ นโยบาย เป้าหมายขององค์กรอย่างถูกต้องและชัดเจน (อรรถจริย) การจัดให้มีการพิจารณาค่าจ้าง เงินเดือน สวัสดิการอย่างเหมาะสม รวมถึงการให้คุณภาพชีวิตที่ดี (สมานัตตตา) ให้ความเป็นกลาง มีภาวะผู้นำของหัวหน้างานและผู้บริหารที่น่าเคารพ และ ๓. กลยุทธ์การส่งเสริมความผูกพันระหว่างบุคลากรกับงาน ได้แก่ (ทาน) การจัดให้มีโครงสร้างความรู้ความเข้าใจในลักษณะงานเพื่อสร้างความชำนาญ (ปิยวาจา) มีระบบการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ลักษณะงานที่ดี และเหมาะสม การจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานที่ถูกต้อง (อรรถจริย) การมอบหมายงานให้สอดคล้องกับคุณลักษณะของบุคลากร ความรู้ความสามารถ (สมานัตตตา) การช่วยสนับสนุน และการสร้างแรงจูงใจให้กับพนักงานอยู่เป็นประจำ รวมถึงการบริหารจัดการที่ดีมีคุณภาพมีความเป็นธรรม ไม่ลำเอียง

๓. กลยุทธ์ด้านการบริหารบุคคล พบว่า ทรัพยากรบุคคลจะต้องมีศักยภาพในการดูแลรักษาและป้องกันโบราณสถานตามหลักการอนุรักษ์ ซึ่งในปัจจุบันพระสังฆาธิการได้มีส่วนสำคัญในการดูแลรักษาและป้องกันโบราณสถานภายในวัดของตนมีความรู้และความเข้าใจในการดูแลรักษาและป้องกันเป็นอย่างดี บางรูปมีประสบการณ์มาก เช่น ต้องประสบปัญหาภัยธรรมชาติอยู่เป็นประจำ จึงมีความชำนาญในการหาวิธีการหรือแนวทางในการป้องกันภัยธรรมชาตินั้น บางรูปมีประสบการณ์ในการป้องกันการถูกทำลายจากวัชพืช โดยเฉพาะ ต้นโพธิ์ซึ่งเป็นอันตรายต่อโบราณสถานโดยตรง ปัญหาจากสัตว์ เช่น นกพิราบ เป็นต้น ทั้งนี้หากพระสังฆาธิการสามารถดำเนินการตามคำแนะนำของหน่วยงานราชการอย่างกรมศิลปากรได้ ก็จะสามารถดูแลรักษาและป้องกันโบราณสถานภายในวัดของตนได้อย่างถูกต้อง อันจะเป็นประโยชน์ต่อโบราณสถานด้วยซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ธงชัย สิงอุตม**^{๒๕} ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๘ ” ผลการวิจัยพบว่าการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๘ ตามหลักพุทธธรรมประกอบไปด้วย ๒ หลักธรรมหลักธรรมแรกคือ ทุติยปาปนิกสูตรและหลักธรรมที่สองคือ

^{๒๕}ธงชัย สิงอุตม, “การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๘”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

สังฆโสภณสูตรพระสังฆาธิการมีการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักธรรมทูตปาปณิกสูตรมีดังนี้ประการแรก เป็นพฤติกรรมของผู้นำที่ควรให้ความสนใจในสมาชิกโดยผู้นำที่ให้ความสนใจแก่สมาชิกจะส่งเสริมขวัญและกำลังใจให้เกิดขึ้นกับบุคคลากรประการที่สองเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้นำที่ต้องให้ความสนใจกับการทำให้เป้าหมายของงานหรือขององค์การประสบความสำเร็จจะต้องให้ความสนใจในการทำให้เป้าหมายและงานประสบความสำเร็จโดยจะมีการกำหนดเป้าหมายมาตรฐานมีการมอบหมายงานรวมทั้งการผลักดันให้เกิดความสำเร็จ เหล่านี้คือพฤติกรรมภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระมหาอำนาจ ปวทุฒโน**^{๒๖} ศึกษาเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม” พบว่า ผู้บริหารที่ยึดหลักอิทธิบาทธรรมที่นำไปบูรณาการหรือการประยุกต์ใช้กับการพัฒนาแบบการจัดการ คือ หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมความขยัน อุตสาหะ หมั่นเพียร คือ หลักอิทธิบาท ๔ เป็นหลักคุณธรรมที่เป็นเหตุนำไปสู่ความสำเร็จ คือ ฉันทะพอใจรักใคร่ในหน้าที่การงานที่ตนรับผิดชอบ วิริยะ เพียรประกอบการเรียนการสอนตามเวลาหรือการปฏิบัติหน้าที่ตามเวลา จิตตะ เอาใจใส่ต่อกระบวนการจัดการ วิมังสา หมั่นตรองพิจารณาเหตุผลข้อดีข้อเสียซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระมหาธฤติ วิโรจโน**^{๒๗} ศึกษาเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์” พบว่า สิกขา ๓ หรือไตรสิกขา เป็นหลักธรรมในการพัฒนามนุษย์ให้เป็นผู้ประเสริฐหรือเป็นบุคคลผู้มีจิตใจดีซึ่งเหมาะสมกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์หรือการพัฒนาพระสังฆาธิการที่มุ่งเน้นด้านการศึกษาประกอบด้วย ๑.อริศัลสิกขา คือ การฝึกความประพฤติสุจริตกาย วาจาและสัมมาอาชีวะ เป็นเรื่องของการฝึกฝนด้านพฤติกรรม ๒.อริจิตตสิกขา คือ การฝึกฝนในด้านคุณภาพและสมรรถนะทางจิตใจ เป็นส่วนของการฝึกฝนด้านจิตใจ และ ๓.อริปัญญาสิกขา คือ การฝึกปรี้อปัญญาให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง

๔. กลยุทธ์ด้านการอำนวยการ พบว่า การติดต่อประสานงานกับบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง ลำพังอาศัยพระสังฆาธิการเพียงรูปเดียวไม่สามารถขับเคลื่อนภารกิจการอนุรักษ์โบราณสถานไปได้ เพราะสังฆาธิการจึงมีบทบาทสำคัญในฐานะตัวกลางผู้ประสานงานกับทุกฝ่ายซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ**โชติ บติรัฐ**^{๒๘} ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารงานของ

^{๒๖}พระมหาอำนาจ ปวทุฒโน, “การพัฒนาแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๐๖.

^{๒๗}พระมหาธฤติ วิโรจโน, “รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๑๖.

^{๒๘}โชติ บติรัฐ, “การบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา”, **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ๒๕๕๔), หน้า ๘๔.

พระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า ๑) สภาพการบริหารงานคณะสงฆ์ภาค ๔ ในการบริหารคน มีการสร้างและพัฒนาภาวะผู้นำบุคลากรทางพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น การบริหารงาน มีการออกกฎระเบียบในการปกครองคณะสงฆ์ ๒) ประสิทธิภาพการบริหารงานคณะสงฆ์ภาค ๔ ในการบริหารคน มีการดำเนินไปอย่างรวดเร็วสนองต่องานที่มอบหมายให้ทำการบริหารภาระงาน มุ่งบริหารที่สนองต่อความต้องการของผู้มาติดต่อ และการบริหารองค์กร ได้เน้นในเรื่องสร้างศรัทธาเข้าวัด และปฏิบัติธรรมมากขึ้น ๓) ศักยภาพการบริหารงานคณะสงฆ์ภาค ๔ การบริหารคน มีการนำจุดเด่นของบุคลากรมาใช้ในการบริหารงาน การบริหารภาระงาน มีการประยุกต์เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบริหารงาน และการบริหารองค์กร มีการจัดทำแผนงานหรือโครงการเพื่อพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง ๔) วิธีการพัฒนาการบริหารงานคณะสงฆ์ภาค ๔ ครม.มีวิธีการพัฒนาคนให้เก่ง มีความรู้ความสามารถ มีการพัฒนาสมรรถนะด้านการบริหารงาน โดยอบรมให้พระสังฆาธิการเป็นผู้นำในการพัฒนาจิตใจ จริยธรรมคุณธรรมและให้มีความรู้และทักษะในเรื่องการป้องกันไม่ให้พุทธศาสนิกชนเสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนาสอดคล้องกับงานวิจัยของจิตติมา พงษ์ไพบูลย์^{๒๙} ได้ศึกษา “ภาวะผู้นำของพระเทพปริยัติเมธี (สฤณี สิริโร) ผศ.ดร.” ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ ตามทัศนะของนักวิชาการทั่วไปและทัศนะของพระพุทธศาสนาเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีลักษณะที่โดดเด่นเหนือบุคคลอื่น ทั้งในด้านความคิดเทคนิควิธีการในการทำงาน ความมีระเบียบวินัยและมีความรับผิดชอบสามารถให้ความคุ้มครองดูแลผู้ร่วมงานได้อย่างมีความสุข โดยปัจจุบันนี้ได้ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์ ในส่วนผลงานด้านการบริหารคณะสงฆ์นั้นพบว่า ภาวะผู้นำของพระเทพปริยัติเมธี (สฤณี สิริโร) ผศ.ดร.ในการกิจการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยท่านพยายามนำเอาหลักธรรมหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาปรับใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งภาวะผู้นำของพระเทพปริยัติเมธี (สฤณี สิริโร) ผศ.ดร. นั้นในบางประเด็นมีความสอดคล้องกับหลักการบริหารและภาวะผู้นำของนักวิชาการสมัยใหม่ อันแสดงให้เห็นว่าภาวะผู้นำของพระสงฆ์สมัยปัจจุบันที่นำเอาพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้นั้นสามารถที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมได้เป็นอย่างดี

๕. กลยุทธ์ด้านการควบคุม พบว่า พระสังฆาธิการจะต้องมีกระบวนการวางระบบ กฎเกณฑ์ กติกา และระเบียบอย่างชัดเจน และเข้มงวดเกี่ยวกับศีลปะ วัณนธรรม และโบราณคดีย่างถูกต้องเป็นระบบ ควรให้การสนับสนุนสถาบันการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน ในการพัฒนาผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่นมีความสามารถในการบริหาร

^{๒๙}จิตติมา พงษ์ไพบูลย์, “ภาวะผู้นำของ พระเทพปริยัติเมธี (สฤณี สิริโร)”, ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

จัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ตลอดจนเสาะหาผู้รู้ ปราชญ์ท้องถิ่น ด้านศิลปะ วัฒนธรรม และโบราณคดี เพื่อให้มี บทบาทในการเป็นผู้นำด้านการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เหล่านั้นให้เข้มแข็ง แพร่หลาย และดำรงอยู่ต่อไป โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน ท้องถิ่นให้มากที่สุด โดยองค์กรของรัฐเป็นผู้สนับสนุนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศศิวรรณ กำลังสิน เสริม^{๓๐} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธกระบวนทัศน์ในการดำเนินชีวิตยุคบริโภคนิยม” ผลการศึกษาวิจัย พบว่า ผลสำเร็จของกระบวนการบริโภคนิยมอยู่ที่ความสามารถในการกุมความคิดของคนในสังคมให้มี กระบวนทัศน์ในการดำเนินชีวิตว่า ต้องเป็นคนทันสมัย ร่ำรวยสิ่งอำนวยความสะดวก กลายเป็น ค่านิยมที่ไม่ได้ส่งผ่านเฉพาะสื่อสารสนเทศประเภทต่างๆ เท่านั้น และเพื่อให้สังคมไทยมีวิถีชีวิตที่อุดม ด้วยปัญญา พึ่งพาตนเองได้อย่างมีความสุข ความพอดี มุญมิคุ้มกัน รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทั้ง ภายนอกกรอบตัวและภายในจิตใจอย่างชัดเจนโดยไม่ยึดเอาบริโภคนิยมเป็นจุดหมาย แต่อาศัยเป็น เครื่องมือเพื่อยังชีวิตตนให้อยู่ได้ทั้งกายและจิตท่ามกลางกระแสบริโภคนิยม คนไทยต้องปรับเปลี่ยนวิธี คิดหรือกระบวนทัศน์มาสู่พุทธกระบวนทัศน์ด้วยการนำหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา มา ประยุกต์ใช้อย่างจริงจัง จนสามารถฝังรากลึกซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระอานวย หมอกเมฆ^{๓๑} ได้ทำการวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การบริหารวัดในพระพุทธศาสนาสำหรับเจ้าอาวาสวัดราษฎร์ในเขตหน เหนือ ภาค ๔” ผลการวิจัยพบว่า โดยเฉลี่ยเจ้าอาวาสมีการปฏิบัติหน้าที่ดีมาก ซื่อสัตย์สุจริต บริหาร วัดโปร่งใส แต่ยังให้ความสำคัญกับหลักความประหยัดความคุ้มค่า และการทำงานเป็นทีมน้อย จึง นำไปสู่การพัฒนากลยุทธ์สำหรับเจ้าอาวาสวัดราษฎร์ เรียกว่า “ปัญจบริหาร” ประกอบด้วย ๑) กล ยุทธ์การถือธรรมเป็นใหญ่ ๒) กลยุทธ์การป้องกันความเสี่ยงนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ๓) กลยุทธ์ ปฏิบัติหน้าที่ศีลธรรม ๔) กลยุทธ์การทำงานที่ดีให้สำเร็จตามประสงค์ และ ๕) กลยุทธ์การสงเคราะห์ อันเป็นความเอื้อเพื่อเกื้อกูลซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาฐานันดร เขมปญโญ^{๓๒} ได้วิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของบัณฑิตอาสาบที่ราบสูง” ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหา ของพระบัณฑิตอาสา คือ ขาดบุคลากรเพราะมีจำนวนลดลง ขาดงบประมาณดำเนินงาน ขาดวิธีการ บริหารจัดการ เข้าถึงชาวบ้านได้ลำบาก ไม่สามารถสื่อสารกับชาวบ้านได้ในบางพื้นที่ ส่วนแนวทางการ

^{๓๐} ศศิวรรณ กำลังสินเสริม, “พุทธกระบวนทัศน์ในการดำเนินชีวิตยุคบริโภคนิยม”, **วิทยานิพนธ์พุทธ ศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

^{๓๑}พระอานวย หมอกเมฆ, “กลยุทธ์การบริหารวัดในพระพุทธศาสนาสำหรับเจ้าอาวาสวัดราษฎร์ในเขต หนเหนือ ภาค ๔”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยภาคกลาง, ๒๕๕๖), หน้า ๑๔๐.

^{๓๒}พระมหาฐานันดร เขมปญโญ, “กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของบัณฑิตอาสาบที่ราบสูง”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

นำกลยุทธ์การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของบัณฑิตอาสาสมัครที่ราบสูงไปใช้ พบว่า ต้องเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการโครงการพระบัณฑิตอาสา อำนวยความสะดวก การสร้างศักยภาพตามทฤษฎีการสื่อสารการนำองค์ความรู้ทางทฤษฎีไปใช้ สร้างศักยภาพในการนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ และการบูรณาการเพื่อการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕” มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(๑) หน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงภาคประชาสังคม ควรจัดตั้งกองทุนให้แก่วัดที่มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ เพื่อใช้ในการจัดซื้อ จัดหา จัดสร้าง วัสดุอุปกรณ์สำหรับการดูแล รักษา โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ที่มีอยู่ในพื้นที่วัด

(๒) ภาครัฐควรแก้ไขข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ จากแนวทางที่เน้นการบูรณะ ซ่อมแซม และคงสภาพ ให้เป็นไปเพื่อการป้องกันการชำรุด หักพัง เสียหาย ที่เกิดขึ้น

(๓) ภาครัฐโดยหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ องค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น ควรร่วมมือกันจัดทำสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในรูปแบบของเอกสารหรือหนังสือประจำบ้าน และแจกจ่ายให้แก่ทุกหลังคาเรือนในชุมชน โดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่าย

(๔) ภาครัฐโดยหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ควรดำเนินการให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในชุมชน

(๕) หน่วยงานราชการที่ได้รับงบประมาณเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุในชุมชน ควรเปิดเผยรายละเอียดของการใช้งบประมาณแก่ประชาชนอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ประชาชน

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

(๑) ควรมีการจัดตั้งกองอาสาสมัครชุมชนเฝ้าระวังการโจรกรรมโบราณวัตถุและศิลปวัตถุร่วมกับพระสงฆ์ พร้อมทั้งติดตั้งกล้องวงจรปิดเพื่อสามารถติดตามภาพเหตุการณ์โจรกรรมที่อาจเกิดขึ้นได้

(๒) ควรประสานความร่วมมือกับกรมศิลปากรและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในการจัดอบรมถวายความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ แก่พระสงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระสงฆ์ในสังกัดวัดซึ่งเป็นที่ตั้งหรือเก็บรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ

(๓) ควรรณรงค์ให้ประชาชนในท้องถิ่น ตระหนักถึงความสำคัญของโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ปลุกจิตสำนึกการอนุรักษ์แก่ประชาชน และควรมุ่งกลุ่มเป้าหมายไปที่เยาวชน โดยการปลูกฝังค่านิยมการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน

(๔) ควรจัดอบรมหลักสูตรบุคลากรเฉพาะด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ประจำท้องถิ่น แล้วคัดเลือกแต่งตั้ง บุคลากรผู้มีความสามารถที่ผ่านการอบรม ให้เป็นนักวิชาการด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุประจำชุมชน

(๕) คณะสงฆ์และภาครัฐ ควรให้อำนาจรับผิดชอบแก่พระภิกษุผู้มีตำแหน่งเป็นผู้ดูแลโบราณสถาน ให้สามารถประสานงานกับหน่วยงานราชการผู้รับผิดชอบได้โดยตรง โดยข้ามขั้นตอนของสายการบังคับบัญชาบางส่วนที่ไม่จำเป็น เพื่อให้ทันการณ์ความเสียหายที่เกิดขึ้น

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

(๑) ในการวิจัยครั้งต่อไปควรเปลี่ยนประชากรจากพระสงฆ์เป็นประชาชนที่อยู่ในละแวกพื้นที่ที่ตั้งโบราณสถานหรือที่เก็บโบราณวัตถุและศิลปวัตถุ เพื่อเป็นการสำรวจว่า ประชาชนมองการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุและศิลปวัตถุ ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน อย่างไร

(๒) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานในด้านการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ เพื่อจะได้ทราบว่าพระสงฆ์ในปัจจุบันมีบทบาทจริงในการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุที่อยู่ในวัด อย่างไร ซึ่งกล่าวได้ว่า งานในด้านการดูแลรักษานี้เป็นหน้าที่โดยตรงและเป็นบทบาทสำคัญของพระสงฆ์ในฐานะที่เป็นผู้ครอบครองโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ

(๓) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับเทคนิคกลยุทธ์ หรือยุทธศาสตร์ที่พระสงฆ์นำมาใช้ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ เพื่อจะได้ทราบว่า เทคนิค กลยุทธ์ หรือยุทธศาสตร์ใด ที่เหมาะสมกับการนำมาใช้ในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

กมลชุทรัพย์ และ เสถียร เหลืองอร่าม. การบริหาร (Principle of Management).
กรุงเทพมหานคร : แพร์พทยา, ๒๕๑๖.

กองโบราณคดี กรมศิลปากร. จิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทย ชุดที่ ๐๐๒ เล่มที่ ๕ วัดใหญ่
สุวรรณาราม, ๒๕๓๖.

กรมการศาสนา. ประวัติพระพุทธศาสนาแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
การศาสนา, ๒๕๕๒.

กาญจนาท เรืองจิตปกรณ และคณะ. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับธุรกิจ. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย
รามคำแหง, ๒๕๓๕.

กรกนก ทิพรส. องค์การและการจัดการ (Organization and Management). มหาสารคาม :
คณะกรรมการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๓.

กินิกี้, อังเจโล และวิลเลียมส์, เบรน. องค์การและการจัดการ. แปลและเรียบเรียงจากเรื่อง
Management ๓/e โดย กิ่งกาญจน์ วรรณทัศน์และคณะ. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์หนังสือ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

แก้ว ชิตตะชบ. พุทธธรรมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจ. ฝ่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา กองพุทธศาสนศึกษา.
กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๐.

คริสโตเฟอร์ มัวร์ เขียน. วันชัย วัฒนศัพท์ แปล. ๒๕๔๒. กระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง
ขอนแก่น : สถาบันสันติศึกษา, ๒๕๔๒.

จินตนา บุญบงการ และ ณัฐพันธ์ เขจรนนท์. การจัดการเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ด
ยูเคชั่น จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๐.

จินตนา บุญบงการ, รศ. สภาพแวดล้อมทางธุรกิจ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

เจมส์ โค และคณะ ผู้แต่ง. วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ ผู้แปล. คู่มือการเพิ่มพลังความสามารถ
กระบวนการจัดการข้อพิพาท. นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๕.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- เจมส์ แอล เครตัน เขียน. วันชัย วัฒนศัพท์ แปลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน.นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๗.
- ชนงกรณ์ กุณฑลบุตร, รศ.ดร. หลักการจัดการและองค์การและการจัดการ : แนวคิดการบริหารธุรกิจ สถานการณ์ปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. ท้าทายทางเลือก : ความรุนแรง และการไม่ใช้ความรุนแรง. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกลดคีมทอง, ๒๕๓๓.
- ชูบ กาญจนประกร. หลักรัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๐๙.
- ชูชัย สมितिไกร. การฝึกอบรมบุคลากร. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.
- ชำเลื่อง วุฒิจันทร์. การพัฒนากิจการคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๒.
- ณรงค์วิทย์ แสนทอง. การบริหารทรัพยากรมนุษย์สมัยใหม่ ภาคปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เอช อาร์ เซ็นเตอร์ จำกัด, ๒๕๔๖.
- ณัฐพันธ์ เขจรนนท์. การบริหารทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ซีเอ็ด ยูเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๑.
- ณัฐพันธ์ เขจรนนท์. การบริหารทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- ณัฐพันธ์ เขจรนนท์. การจัดการเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด มหาชน, ๒๕๕๒.
- ดนัย เทียนพุฒ. การจัดการทรัพยากรบุคคลภารกิจที่ท้าทาย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บุ๊คแบงค์, ๒๕๔๑.
- ดิน ปรัชญพฤทธิ. ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.
- ตุลา มหาพสุธานนท์. หลักการจัดการ หลักการบริหาร (Principle of Management), กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ พ.ศ. พัฒนาจำกัด, ๒๕๔๗.
- ทวีป ศิริศรีคม. การวางแผนพัฒนาและการประเมินโครงการ. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๔.
- ทรงวิทย์ แก้วศรี. บรรณธิการ. มหาจุฬาวชิการ : ปรัชญาบุรุษิต. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.
- ทวีศักดิ์ สุวคนธ์. วิถีสู่สันติ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไฮเออร์เพรส, ๒๕๔๙.

บรรณานุกรม (ต่อ)

ธารพรชัย สัตยารักษ์. Human Resource Management หลักการและมุมมองจากมืออาชีพ.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ บริษัท วิสเนต จำกัด, ๒๕๔๘.

ธงชัย สันติวงษ์. องค์การและการบริหาร. การศึกษาการจัดการแผนใหม่ (Organization and Management). พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๖.

ธารพรชัย สัตยารักษ์. Human Resource Management หลักการและมุมมองจากมืออาชีพ.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ บริษัท วิสเนต จำกัด, ๒๕๔๘.

นงนุช วงษ์สุวรรณ. การบริหารทรัพยากรมนุษย์. จันทบุรี : อนันตศิลป์, ๒๕๔๓.

นิตยา เงินประเสริฐศรี. ทฤษฎีองค์การ : แนวการศึกษาเชิงบูรณาการ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๔.

พฤติสาณ ชุมพล, ม.ร.ว. “สันติภาพภายใต้เงื่อนไขของความขัดแย้งทางสังคมและการเมือง”. ใน มนุษย์กับสันติภาพ. ศรีเพ็ญ ศุภพิทยากุล บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พยอม วงศ์สารศรี. การบริหารทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพมหานคร : คณะวิทยาการจัดการ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๑.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). ตามหาพุทธกิจ. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๑.

. ภัยแห่งพระพุทธศาสนาในประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๕.

_____ . วัฒนธรรมไทย สู่ยุคเป็นผู้นำและเป็นผู้ให้. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๓๗.

_____ . การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๐.

_____ . ไอ.ที. ภายใต้วัฒนธรรมแห่งปัญญา (ศาสนากับยุคโลกาภิวัตน์), พิมพ์ครั้งที่ ๖, กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๐.

_____ . จาริกบุญ-จาริกธรรม. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๔๗.

_____ . จริยศาสตร์และจริยธรรมนักการเมืองตามแนวพุทธ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๘.

_____ . จัดระเบียบสังคมตามคตินิยมแห่งสังคม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๘.

_____ . หลักแม่บทของการพัฒนาตน. พิมพ์ครั้งที่ ๑๘. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

_____ . พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- **นิติศาสตร์แนวพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๙.
- **พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ**. กรุงเทพมหานคร : คณะธรรมจริยธรรม, ๒๕๒๕.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **พระพุทธศาสนากับความสามัคคีแห่งชาติ**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- **พุทธวิธีบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.
- **วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๔๖.
- **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.
- **พุทธศาสนิกกับชาติไทย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖)
- **สถาบันสงฆ์ในสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๓.
- พระธรรมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม), **ธรรมบทวิเคราะห์**. กรุงเทพมหานคร : ไทยรายวัน, ๒๕๓๐.
- พระไพศาล วิสาโล **ยุทธศาสตร์พระพุทธศาสนากับการพัฒนาประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๔๒.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺญ). **การปกครองคณะสงฆ์และการพระศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.
- พระมหานริศรุต์ จิตสวโร. **คู่มือสมณศักดิ์ พัตยศ ฉบับสมบูรณ์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรม, ๒๕๕๐.
- พระราชธรรมมุนี (เกียรติ สุกิตติ), **มหาชนบท ๑๖ แคว้นในชมพูทวีปสมัยพุทธกาล**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ หจก. ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๔๓.
- พระราชปริยัติ (สฤชดี สิริธโร). **กระบวนการแก้ปัญหาในพระพุทธศาสนาตามหลักอริยสัจธรรม**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาบรรณาคาร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ), **พุทธศาสตร์ปริทัศน์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.
- พระอุดรคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ). **ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในอินเดีย**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.
- พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปัญญา อินทปญฺญ). เรียบเรียง. **พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายเถรสมาคม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๑.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระสมุทรโมลี. สมโภชพระอารามหลวง วัดเพชรสมุทรวรวิหาร. กรุงเทพมหานคร : บริษัท
อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน, ๒๕๓๙.
- พัทตร์พจน วัฒนสินธุ์และพสุ เดชะรินทร์. การจัดการเชิงกลยุทธ์และนโยบายธุรกิจ. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- พัชสิรี ชมพุดำ. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แมค กรอ-ฮิลล์, ๒๕๔๓.
- พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต, ผศ.ดร., องค์การและการบริหารจัดการ. นนทบุรี : ธิงค์ ปัยออนด์ บุ๊คส์,
๒๕๕๒.
- พิบูล ทิปะบาล. การจัดการเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพมหานคร : อมราการพิมพ์, ๒๕๔๖.
- เพียร ปิ่นทอง. คู่มือพุทธประวัติ. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๕๓.
- เพชร ฐปะวิเชตร์. ผศ. ดร., การเรียนรู้ลักษณะการจัดการ : การจัดการข้ามวัฒนธรรม.
กรุงเทพมหานคร : ดวงกลมพับลิชชิ่ง, ๒๕๕๓.
- ภาพร (ศิริอร) ชันหัตถ์, ผศ. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๕๙.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. การจัดการองค์การหน่วยที่ ๖. นนทบุรี : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๖.
- _____. เอกสารการสอนชุดวิชา การบริหารองค์การ. นนทบุรี : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๐.
- _____. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหาร. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๖.
- _____. องค์การและการจัดการ. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๘.
- มัลลิกา ต้นสอน และฉัตยาพร เสมอใจ. กลยุทธ์ธุรกิจ. กรุงเทพมหานคร : เอ็กซ์เปอร์เน็ท, ๒๕๔๘.
- ยงยุทธ เกษสาคร. องค์การและการจัดการด้านทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์เอกสาร
และตำรา สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๑,
- ยีน ชาร์ป เขียน. ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ และคมสันต์ หุตะแพทย์ แปล. อำนาจและยุทธวิธีไร้ความ
รุนแรง. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกลคิมทอง, ๒๕๒๙.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์
พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖.
- วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ. การแก้ปัญหาความขัดแย้งในสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สถาบัน
พระปกเกล้า, ๒๕๔๘.
- วันชัย มีชาติ. พฤติกรรมการบริหารองค์การสาธารณะ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- วันชัย วัฒนศัพท์. **คู่มือเกี่ยวกับความขัดแย้งหลักการ และเครื่องมือแก้ปัญหา**. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาล, ๒๕๔๗.
- วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ. **แปลและเรียบเรียง. คู่มือการเพิ่มพลังความสามารถกระบวนการจัดการข้อพิพาท**. นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๕.
- วิจิตร ศรีสะอ้าน. **หลักการและภาระกิจการบริหารงานบุคคล**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๗.
- วิจิต อุอ้าน. **การจัดการเชิงกลยุทธ์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัทเซ็นทรัล เอ็กซ์เพรส จำกัด, ๒๕๔๘.
- วิเชียร วิทยอดม. **องค์การและการจัดการ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : ธนัชการพิมพ์, ๒๕๕๑.
- วีระ อำพันสุข. **พุทธธรรมกับการบริหารบุคคล**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : เอร่าวัฒนาพิมพ์, ๒๕๒๖.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. **การบริหารเชิงกลยุทธ์และกรณีศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทธีระฟิล์มและโซเท็กซ์, ๒๕๔๒.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. และ คณะ. **องค์การและการจัดการฉบับมาตรฐาน (Organization and Management)**, กรุงเทพมหานคร : บริษัทดวงกมลสมัยจำกัด, ๒๕๓๕.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์, รศ. และคณะ. **การจัดการและพฤติกรรมองค์การ**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทดวงกมลสมัยจำกัด, ๒๕๓๙.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. และคณะ. **การจัดการและพฤติกรรมองค์การ**. กรุงเทพมหานคร : ธีระฟิล์มและโซเท็กซ์ จำกัด, ๒๕๕๐.
- ศิริอร ชันธหัตถ์. **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๓๖.
- ศิริอร ชันธหัตถ์. **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๓๙.
- สดศรี พรประสิทธิ์. **การประเมินผลการปฏิบัติงานเครื่องมือตรวจสอบคุณค่าทรัพยากรบุคคล** : จุฬาลงกรณ์รวิ. ๒/๓, ๘/๙, กรกฎาคม-ธันวาคม, ๒๕๓๕.
- สถาบันพระปกเกล้า. **ยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๕.
- สมคิด บางโม. **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : นำอักษรการพิมพ์, ๒๕๓๘.
- สมบูรณ์ สุขสำราญ. **พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗.
- สมพงษ์ เกษมสิน. **การบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๒ (แก้ไขและปรับปรุง). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยพัฒนาการพิมพ์, ๒๕๑๓.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สิริวัฒน์ คำวันสา. **บทบาทของวัดที่มีต่อสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักเสริมศึกษา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓.
- สัมพันธ์ ภูไพบูลย์. **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พิทักษ์อักษร, ๒๕๔๒.
- เสถียร เหลืองอร่าม. **การวางนโยบายและกระบวนการวางแผน**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๑.
- สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ. **พฤติกรรมองค์การ: ทฤษฎีและการประยุกต์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐.
- สาคร สุขศรีวงศ์. **การจัดการจากมุมมองของนักบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท จี.พี.ไซเบอร์พริ้นท์ จำกัด, ๒๕๕๓.
- สำนักกระชับข้อพิพาท กระทรวงยุติธรรม. **คู่มือระงับข้อพิพาทสำหรับประชาชน**. กรุงเทพมหานคร : จีรรัชการพิมพ์, ๒๕๕๗.
- สำนักงานเจ้าคณะภาค ๑๕. **สถิติพระภิกษุสามเณรจำพรรษาเจ้าคณะภาค ๑๕ พ.ศ. ๒๕๕๖**. นครปฐม : สำนักงานเจ้าคณะภาค ๑๕, ๒๕๕๖.
- สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม. **คู่มือพระสังฆาธิการ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๔.
- สุนทร วงศ์ไวศยวรรณ, รศ. และ เสน่ห์ จัยโต, รศ.ดร., “ภาวะผู้นำ” ใน **เอกสารการสอนชุดวิชา องค์การและการจัดการ**, นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๑.
- สุพานี พฤกษ์ปิติกุล. **การบริหารเชิงกลยุทธ์แนวคิดและทฤษฎี**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด มหาชน, ๒๕๔๘.
- เสน่ห์ จัยโต. **องค์การสมัยใหม่**, นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๑.
- เสนาะ ตีเยาว์. **หลักการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖.
- หลวงวิจิตรวาทการ. **กุศโลบายสร้างความยิ่งใหญ่**. กรุงเทพมหานคร : สามัคคีสาส์น, ๒๕๓๒.
- หลวงวิจิตรวาทการ. **ของดีในอินเดีย**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สร้างสรรค์บุ๊คส์, ๒๕๔๔.
- อนันต์ เกตุวงศ์. **หลักและเทคนิคการวางแผน**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓.
- อรุณ รักธรรม. **ความขัดแย้งในกรุงเทพมหานคร** : กรณีศึกษาเฉพาะระดับเขต. เอกสารอัดสำเนาเย็บเล่ม. สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๘.
- อุดม ทุมโฆสิต. **การจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๔.
- อุทัย หิรัญโต. **สารานุกรมศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์ (การบริหารรัฐกิจ)**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖.

บรรณานุกรม (ต่อ)

เอกชัย กี่สุขพันธ์. การบริหาร : ทักษะและการปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๓๘.

(๒) วิทยานิพนธ์/งานวิจัย

ชัยยุทธ์ ชีโนกุล. “กลยุทธ์การฝึกอบรมและพัฒนาพระภิกษุสามเณรในจังหวัดชายแดนใต้”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

โชติ บดีรัฐ. “การบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา”. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ๒๕๕๔.

จิตติมา พงษ์ไพบูลย์. “ภาวะผู้นำของ พระเทพปริยัติเมธี (สฤษฏ์ สิริธโร)”. ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

ทรงวิทย์ แก้วศรี. “การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

ทวีวรรณ อินดา. “การพัฒนารูปแบบที่มีประสิทธิภาพของการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ”. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒.

ธงชัย สิงอุดม. “การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๘”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

ปชาบดี แยมสุนทร. “กลยุทธ์การส่งเสริมความผูกพันต่อองค์กรตามหลักสังคหวัตถุของแรงงานอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระอานวย หมอกเมฆ. “กลยุทธ์การบริหารวัดในพระพุทธศาสนาสำหรับเจ้าอาวาสวัดราษฎร์ในเขตเหนือ ภาค ๔”. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยภาคกลาง, ๒๕๕๖.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระมหาเรืองเดช ถาวรธมโม, ดร (ศรีประสม). “การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนวัดไผ่ล้อม ตำบลจันทนิมิต อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี”. **รายงานการวิจัย**. หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไผ่ล้อม (พระอารามหลวง). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- พระมหาธฤติ วิโรจโน. “รูปแบบการพัฒนาพระสงฆ์เพื่อการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.
- พระมหาอำนาจ ปวตฺตโน. “การพัฒนาแบบรูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. **รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี : กรณีลุ่มน้ำตาช้าง จังหวัดเชียงใหม่**, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.
- พระมหาฐานันดร เขมปญโญ. “กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของบัณฑิตอาชาบนที่ราบสูง”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต** (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.
- พระมหาไกรวรรณ ปุณฺณขันธ. “ผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรม”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒.
- พงษ์ศักดิ์ สุขพิทักษ์, ทองใบ สุดซารี และบุญชม ศรีสะอาด. “กลยุทธ์การบริหารคุณภาพงานวิชาการ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๓. **วารสารการบริหารและพัฒนามหาวิทยาลัยมหาสารคาม**. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ มกราคม – เมษายน ๒๕๕๕.
- มณฑริกา วิฑูรชาติ. “การพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของสถานศึกษาเอกชนขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ ๑-๒ ในเขตกรุงเทพมหานคร”. **ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, ๒๕๕๑
- วินัย หมั่นคติธรรม. การศึกษาแนวทางการออกแบบและการบูรณะโบราณสถานเพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ กรณีศึกษา : อาคารศตึกพิงค์ประไพ อาคารจุฑารัตนาภรณ์ อาคารอาทรทิพย์นิवासและอาคารเอื้อนอาชวแถมถวัลย์. **รายงานการวิจัย**. คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๕.
- วีรชัย อนันต์เจียร. “กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

บรรณานุกรม (ต่อ)

รวิวรรณ กลิ่นหอม. “การพัฒนารูปแบบการวัดและเครื่องมือวัดภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้อำนวยการโรงเรียนเอกชนสายสามัญ”. **ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, ๒๕๕๐.

ศศิวรรณ กำลังสินเสริม. “พุทธกระบวนทัศน์ในการดำเนินชีวิตยุคบริโภคนิยม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

สีบวงศ์ กาพวงค์. “ตัวแบบสมรรถนะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. คณะรัฐประศาสนศาสตร์ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๔.

สาธิต กฤตลักษณ์. “การศึกษารูปแบบการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาโบราณสถานในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑.

สุขุมายล์ ประสมศักดิ์. “กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

สุนีย์ ทองจันทร์ และคณะ. ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในการบริหารจัดการ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์: ศึกษากรณีเกาะเมืองจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. **รายงานการวิจัย**. สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ๒๕๕๖.

(๓) บทสัมภาษณ์

๑. พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสธมโม ป.ธ.๙) เจ้าคณะภาค ๑๕ เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ ราชวรมหาวิหาร

๒. พระธรรมปัญญาภรณ์ เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี (ไพบุลย์ ชินวิโส ธ.๗) เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดราชบุรี

๓. พระเทพสิทธิวิมล เจ้าคณะจังหวัดประจวบ (ละเอียต สุทนโต) เจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เจ้าอาวาสวัดคลองวาฬ

๔. พระราชสุวรรณมุนี (แคล้ว อุตตโม ป.ธ.๗) ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร

๕. พระวัชรธรรมคณี (ผ่อง สุวิโร ป.ธ.๕) เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี เจ้าอาวาสวัดหนองจอก

๖. พระสมุทรรธรรมคณี (จำลอง อาสโภ ป.ธ.๕) เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม เจ้าอาวาสวัดกลางเหนือ

บรรณานุกรม (ต่อ)

๗. พระครูพิศาลวัชรกิจ (เชาวลิต มหาปณฺเฑ) รองเจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี
เจ้าอาวาสวัดนาพรหม

๘. นายอเนก สีหามาศย์ อธิบดีกรมศิลปากร

๙. นางสาวนารีรัตน์ ปรีชาพิชคุปต์ ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ จังหวัดราชบุรี

๑๐. นายณัฐกร จิรภักพงค์ ผู้อำนวยการสำนักพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม

๑๑. นายฉัฐปวิษญ์ จินาพงศ์ ผู้อำนวยการสำนักพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี

๑๒. นายสุทธิรักษ์ หนูแข็ง ผู้อำนวยการสำนักพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี

๑๓. นายเจริญ ศรีคำมูล ผู้อำนวยการสำนักพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑๔. นางประนอม คลังทอง วัฒนธรรมจังหวัดราชบุรี

๑๕. นายเกริกชัย ชชาติไทยไตรรงค์ วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑๖. นายบัญญัติ แสงดี วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม

๑๗. นายทองร่วง เอ็มโฆษฐ ศิลปินแห่งชาติ

๑๘. นายสาโรจน์ บุญประเสริฐ ศิลปินปุนปั้น

(๔) การสนทนากลุ่มเฉพาะ

พระครูวัชรชลธรรม (ปัญญา เขมปณฺเฑ) เจ้าคณะอำเภอยายาง เจ้าอาวาสวัดชลธารา
ราม จังหวัดเพชรบุรี, วันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

พระครูอุดมเจตินารักษ์ (ดนัย นรุตตโน) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง
วัดมหาธาตุวรวิหาร, วันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

พระครูโสภิตกิตติคุณ (สมชาย สุวิชาโน) เจ้าคณะตำบลหนองปลาไหล เจ้าอาวาสวัด
หนองปลาไหล, วันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

พระมหาอัศนี มหาเมธี (ป.ธ.๕) เลขานุการรองเจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี, วันที่
๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

นางพิสมัย ทองสมนึก ผู้อำนวยการกลุ่มสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี, วันที่
๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

นายวชรสิน แก้วเสียง นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพระพุทธศาสนา
จังหวัดเพชรบุรี, วันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

นายกิตติพงษ์ เทพพานิช รองนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองเพชรบุรี, วันที่ ๒๕
กันยายน ๒๕๕๗.

นายสัณฐาน สิริมนัส อดีตครู ศิลปศึกษา ครูประวัติศาสตร์, วันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

บรรณานุกรม (ต่อ)

นางสาวดาริกา ธนะศักดิ์ศรี หัวหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนครศรี, วันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗.

๒. ภาษาอังกฤษ

Andrew, Dubrin J. and Ireland, Duane. **Management Organization**, 2nd ed. Ohio : South Western Publishing Co., 1993.

Certo, Samuel C. **Modern Management :Diversity, Quality, Ethics and Global Environment**, 6th ed. Boston :Allyn and Bacon, Inc., 1994.

Chapmen, E.N. **Supervisor Survival Kit**, 2nd ed. California :Science Research Associates Inc., 1995.

Chong, Kae H. **Management : Critical Success Factors**. Boston :Allyn and Bacon, Inc., 1987.

Daft, Richard L. **The Organization:Theory and design**, 4th ed. Singapore : Into Access &Distribution Pte Ltd., 1992.

Dale, Ernest. **Management Theory and Practice**. New York : McGraw – Hill Book Co., 1973.

Draft, Richard L. **Management**, 3rd.ed. New York : The Dryden Press, 1988.

Jokilehto, Jukka Ilmari, **A History of Architectural Conservation : theContribution of English , Franch , German and Italian Thought Towards an International Approach to the Conservation of Cultural Property**, **DissertationAbstracts International** 49, 03

Fayol, Henry. **General and Industrial Management**.London : Sir Issac Pitman &Sons Ltd., 1949.

Filley, Alan C. and House, Robert J. **Managerial Process and Organization Bchavior**. Glenview Ill : Scott Foreman and Company, 1969.

Filley. A. C.**Interpersonal conflict resolution**. Illinois : Scott Foreman and Company,1975

Flippo, Edwin B. **Management : A Behaviorial Approach**. Boston :Allyn and Bacon Inc., 1996.

Galtung,Johan.**Peace: Research. Education.Action: Essays in Peace Research**.1. Copenhagen : Christian Ejlers,1975.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Greenwood, William T. **Organization Behavioral Theory: An Indisciplinary Approach**. New York : South - Western Publishing Co., 1965.
- Gulick, Luther and Urwick, Lyndall.ed. **Papers on the Science of Administration**.New York :Institute of Public Administration,1973.
- Galtung, Johan.“Violence Peace and Peace Research”.in**Journal of Peace Research** .Vol.6 VI, 1969.
- Hegel, Carl. **Encyclopedia of Management**. New York : Reinhold Publishing Corporation, 1963.
- Henderson, A.M. and Talcott Parsons (trans. and ed.), Max Weber:**The Theory of Social and Economic Organization**, New York: Free press, 1947.
- Hicks, Herbert G. **The Management of Organization :System and Human Resources Approach**, 2nd ed. New York : McGraw – Hill Book Co., 1972.
- Hodge B.J. and Anthony, William P. **Organization Theory : A Strategic Approach**, 4th ed. Massachusetts :Allyn and Bacon, Inc., 1991.
- John R. Schermerhorn,James G. Hunt and Richard N. Osborn. **Organizational Behavior**, 6th edition, New York : John Wiley & Son inc, 1997.
- Judith R. Gordon and Associates.**Management and Organizational Behavior**, Massachusett :Allyn and Bacon, 1987.
- Koontz, Harold D. and Donnell, Cyrill O. **Principles of Management : An Analysis Managerial Functions**. New York : McGraw – Hill Book Co., 1972.
- Koontz, Harold D. **The Management Theory Jungle**. Journal of the Academy of Management, 4 :3 December, 1961.
- Melarnier, William J. **Management Training**. Illinois : Richard B. Irwin, 1904.
- Moor. Christopher.**The Mediation Process: Practical Strategic for Resolving Conflict**. 2 nd ed. San Francisco.CA :Jossey-Bass Publishers,1996.
- Ralph M. Stogdill ,**Leadership, Membership and Organization**, Psychological Bulletin : January, 1950.
- Richard L. Daff. **Organization Theory and Design**, 14th edition, Singapore : West Publishing Company, 1992.

บันทึกข้อความ

งานสารบรรณ
คณะสังคมศาสตร์
วันที่ ๒๖
วันที่ ๒๗ ม.ค. ๕๙
เวลา ๑๑.๑๕ น.
ผู้รับ: พุร
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐-๒๘๘๒-๓๑๕๔ ภายใน (๒๑๓๘)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๐๖๑

วันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระครูปริยัติกิตติธำรง, ผศ.ดร.

ด้วย พระครูวัชรสุวรรณนารถ ฉายา ธมฺมโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๐๔๓ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(Signature)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

อ.ธ.ธ.ว
๒๖ ม.ค. ๕๙
(พระครูปริยัติกิตติธำรง, ผศ.ดร.)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
๒๗ ม.ค. ๕๙

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐-๒๘๘๒-๓๑๕๔ ภายใน (๒๑๓๘)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๐๖๑

วันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระครูปริมาณุรักษ์, รศ.ดร.

ด้วย พระครูวิสุทธธรรมาทร ฉายา ธมฺมโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๐๔๓ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ศิลาธนาณกิจ (อ.ก.ก.ก.)

amp
๒๗ ม.ค. ๕๗

เจม สุธะพรหม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐-๒๘๘๒-๓๑๕๔ ภายใน (๒๑๓๘)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๐๖๑

วันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขออนุมัติเคราะห้ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกณินธุ์ ศรีทอง

ด้วย พระครูวัชรสุวรรณาท ฉายา ธมฺมโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๐๔๓ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ตรวจ/คนเก็บ
(๐๖/๐๖/๐๖/๐๖)
๕๕๐/๐๖

ดร.โกณินธุ์ ศรีทอง
(แต่ตราครุฑ)

หัวหน้าภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
๓๐ ม.ค. ๕๗

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โทร/แพกซ์ ๐-๒๘๘๒-๓๑๕๔ ภายใน (๒๑๓๘)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๐๖๑

วันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขออนุมัติครุภัณฑ์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช

ด้วย พระครูวิชรสุวรรณนารถ ฉายา ธมฺมโชโต รัทสประจำตวันสิต ๕๕๐๑๕๐๔๐๔๓ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(ผศ.ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช)
ภาควิชารัฐศาสตร์ มจร

...../...../.....

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐-๒๘๘๒-๓๑๕๔ ภายใน (๒๑๓๘)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๐๖๑

วันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขออนุมัติโครงการตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เคิมศักดิ์ ทองอินทร์

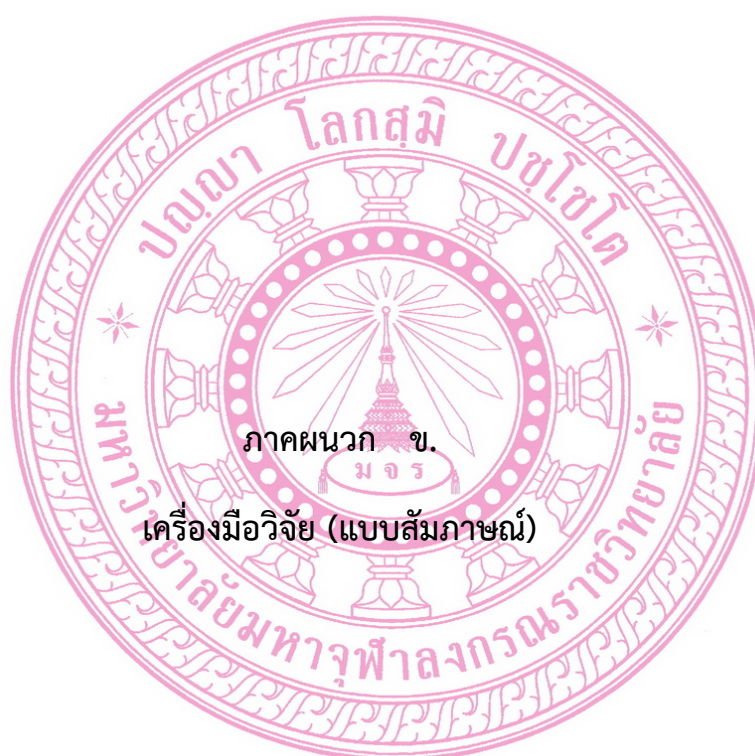
ด้วย พระครูวิชรสุวรรณมหาร ฌายา ธมฺมโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๐๔๓ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ สุธะพจน์)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ศาสตราจารย์ ดร.เคิมศักดิ์
เคิมศักดิ์ ทองอินทร์
๑๓ ม.พ. ๒๕๕๗

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง : การประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการ
ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์บุคคลากร/พระสังฆาธิการ

๑. แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยชุดนี้ จัดทำขึ้นเพื่อการศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕” ซึ่งท่านเป็นบุคคลหนึ่งที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้ถูกสัมภาษณ์แบบสัมภาษณ์ โปรดตอบแบบสัมภาษณ์ตามความคิดเห็นของท่านอย่างแท้จริงให้ครบถ้วนทุกข้อคำถาม

๒. แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยนี้ จัดทำขึ้นเพื่อสัมภาษณ์พระสังฆาธิการ จำนวน ๑ ชุด

ผู้วิจัยหวังว่า จะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์ ในการให้สัมภาษณ์แบบสัมภาษณ์ในครั้งนี้เป็นอย่างดี และขอขอบคุณ/เจริญพรมา ณ โอกาสนี้

.....
(พระครูวัชรสุวรรณาทร)

นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปีการศึกษา ๒๕๕๖

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง : การประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการ

ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์บุคคลากร/พระสังฆาธิการ

กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ โดยแนวทางการสัมภาษณ์จะแบ่งออกเป็น ๔ ตอนคือ

ตอนที่ ๑ เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ เป็นคำถามเกี่ยวกับการจัดการเชิงกลยุทธ์ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหลังอิทธิบาท ๔

ตอนที่ ๓ เป็นคำถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาทั่วไปที่มีผลกระทบต่อการอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

ตอนที่ ๔ เป็นคำถามเกี่ยวกับการจัดการเชิงกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการ ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

ตอนที่ ๕ สนทนากลุ่ม ที่เกี่ยวกับกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

ตอนที่ ๑ เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ชื่อ ฉายา/นามสกุล
 อายุ.....ปี พรรษา..... การศึกษานักธรรม..... เปรียญธรรม ประโยค
 ปริญญา.....อยู่วัด/ที่อยู่ ตำบล
 อำเภอ..... จังหวัด ตำแหน่ง
 โทรศัพท์/มือถือ อีเมล.....

ตอนที่ ๒ เป็นคำถามเกี่ยวกับหลักหลักอิทธิบาทธรรม

๑. อิทธิบาท ๔ หมายถึง ทางดำเนิน ไปสู่ความสำเร็จ” ซึ่งประกอบด้วยหมวดธรรม ๔ ข้อ ควรจะเป็นอย่างไร

๑. ฉันทะ คือ เต็มใจทำ ได้แก่ มีความต้องการที่จะทำมีใจรักที่จะทำใจใฝ่รักที่จะทำ
สิ่งนั้นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๒. วิริยะ คือ แข็งใจทำ ขยันทำสิ่งนั้นด้วยความพยายาม อุตุนไม่ทอดถอย อะไรจะ
เกิดก็แข็งใจทำ ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๓. จิตตะ คือ ตั้งใจทำ มีใจจดจ่อ ทำสิ่งนั้นด้วยความฝักใฝ่ เอาใจใส่เสมอ มีใจจดจ่อ
เป็นสมาธิ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๔. วิมังสา คือ เข้าใจทำ มีความรู้ความสามารถในสิ่งที่ทำ ทำด้วยความพิจารณา
หมั่นตรวจสอบ มีการวางแผน วัตถุประสงค์ ทดลองหาวิธีแก้ไขปรับปรุงได้หรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ ๓ เป็นคำถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาทั่วไปที่มีผลกระทบต่อกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

๑. ปัญหาอุปสรรคการอนุรักษ์โบราณสถาน ในอดีตเกิดจากอะไร

.....

.....

.....

.....

.....

๒. ข้อจำกัดการอนุรักษ์โบราณสถาน ในปัจจุบันนี้คืออะไร จุดอ่อนคืออะไร

.....

.....

.....

.....

.....

๓. ท่านเป็นผู้บริหาร ต้องการให้หน่วยงานใดของรัฐบาลเข้ามาช่วยเหลือ ตามหลักกิติธิบาท ๔ ประการ หมายถึง ธรรมทางดำเนิน ไปสู่ความสำเร็จ ควรจะประยุกต์ให้กับการอนุรักษ์โบราณสถานได้หรือไม่

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ ๔ เป็นคำถามเกี่ยวกับการจัดการเชิงกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ คำถามจะแบ่งเป็น ๕ ประเด็น ดังนี้

๑) ประเด็นคำถามด้านการวางแผนมีดังนี้

๑. การให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถานแก่พระภิกษุ สามเณร และประชาชน ควรจะดำเนินการบาได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

๒. ด้านวิธีการอนุรักษ์โบราณสถานภายในวัดต้องคำนึงถึงศักยภาพความสามารถในการรองรับของพื้นที่ และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง ควรจะดำเนินการอย่างไร

.....

.....

.....

.....

๓. ด้านกลยุทธ์ด้านการดูแลรักษาและป้องกันโบราณสถานตามหลักการอนุรักษ์ ควรจะดำเนินการอย่างไร

.....

.....

.....

.....

๔. ด้านกลยุทธ์ด้านการติดต่อประสานงานกับบุคคลหรือหน่วยงานภายนอก กลยุทธ์ด้านการติดต่อประสานงานกับบุคคลหรือหน่วยงานภายนอก ควรจะเป็นเช่นไร

.....

.....

.....

.....

๕. ด้านการสร้างองค์ความรู้ โอกาส และกระบวนการสืบทอดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม และโบราณคดี อย่างถูกต้องเป็นระบบ ควรจะเป็นเช่นไร

.....

.....

.....

.....

ผู้วิจัย ขออนุโมทนาขอบคุณ ที่ได้รับความเมตตาอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์แบบสัมภาษณ์
ในครั้งนี้เป็นอย่างดี และขอขอบคุณ/เจริญพรมา ณ โอกาสนี้

.....

(พระครูวัชรสุวรรณาทร)

นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปีการศึกษา ๒๕๕๗

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๕๓

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์

ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๑๖ เมษายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 นมัสการ พระเดชพระคุณพระธรรมปริยัติเวที เจ้าคณะภาค ๑๕
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวัชรสุวรรณนารถ ฉายา ธมมโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๐๔๓
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของสังฆาธิการในเขตการปกครอง
 คณะสงฆ์ภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
 อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็น
 ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี และ
 ขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อนึ่ง
 พระเดชพระคุณ
 พระครูวัชรสุวรรณนารถ
 ๑๖ เม.ย. ๕๕

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
 สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูวัชรสุวรรณนารถ ธมมโชโต
 โทรศัพท์ ๐๘๙-๒๓๙-๙๙๗๓

ที่ ศธ ๖๓๐๕.๒/๖๕๓

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชาการศึกษาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยู่ตึก : ๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๓๐

โทร. ๐๖-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๑๖ เมษายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระเดชพระคุณพระธรรมปิฎกญาณมุนี เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวัชรสุวรรณาทธ ฌายา ธมฺมโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๐๔๓
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของสังฆาธิการในเขตการปกครอง
คณะสงฆ์ภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งเป็น
ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี และ
ขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูวัชรสุวรรณาทธ ฌายา ธมฺมโชโต

โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๙-๒๓๙-๙๙๗๓

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๕๓

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๑๖ เมษายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขออนุญาตให้สัตยาบันให้สัตยาบันข้อมูลเพื่อการวิจัย

นมัสการ พระเดชพระคุณพระเทพสิทธิวิมล เจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวัชรสุวรรณนารถ ญาณธมฺมโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๐๔๓ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้สัตยาบันดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อ.วัชร ญาณธมฺมโชโต
๑๖ เม.ย. ๕๗

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูวัชรสุวรรณนารถ ญาณธมฺมโชโต

โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๙-๒๓๙-๙๙๗๓

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๕๓

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์
ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยู่ชยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๑๖ เมษายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระเดชพระคุณพระราชสุธรรมมุนี ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวัชรสุธรรมนาถ ฉายา ธมมโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๕๐๕๓
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของสังฆาธิการในเขตการปกครอง
คณะสงฆ์ภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นที่ต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็น
ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี และ
ขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(Handwritten signature in blue ink)
๑๖ เม.ย. ๕๗

ขอนมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(Handwritten signature in blue ink)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูวัชรสุธรรมนาถ ธมมโชโต
โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๙-๒๓๙-๙๙๗๓

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๕๓

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยู่ภายใน : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอนวน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๑๖ เมษายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้บันทึกเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 นมัสการ พระเดชพระคุณพระวชิรธรรมคณี เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี
 สิ่งที่มาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวัชรสุวรรณาทร ฉายา ธมมโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๐๔๓
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของสังฆาธิการในเขตการปกครอง
 คณะสงฆ์ภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นที่ต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
 อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บันทึกดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็น
 ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี และ
 ขอรบกวนขอพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

อ.ดร. ๗
 ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๕๓
 ๑๖/๔/๕๗

ผู้ประสานงาน : พระครูวัชรสุวรรณาทร ธมมโชโต

โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๙-๒๓๙๙-๙๙๗๓

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๕๓

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอมโนรมย์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๑๖ เมษายน ๒๕๕๗

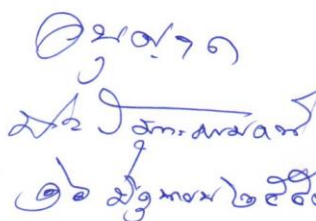
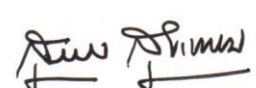
เรื่อง ขออนุมัติขอพระราชทานให้บันทึบทูลเกล้าฯ เพื่อการวิจัย
 นมัสการ พระเดชพระคุณพระสมุทรธรรมคณี เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวัชรสุวรรณาทร ฉายา ธมฺมโชโต รัศมีประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๐๔๓
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของสังฆาธิการในเขตการปกครอง
 คณะสงฆ์ภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นที่ต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
 อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บันทึบทูลเกล้าฯ เสนอการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็น
 ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี และ
 ขอรบกวนขอพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุษะพรหม)
 ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
 สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูวัชรสุวรรณาทร ธมฺมโชโต
 โทรศัพท์. ๐๘๙-๒๓๙-๙๙๗๓

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๕๓

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๓ ตำบลลำไทร อำเภอรังนก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๓๐

โทร. ๐๒-๘๘๖-๓๑๕๕ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๑๖ เมษายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระครูวิศาลวัชรกิจ รองเจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี เจ้าอาวาสวัดนาพรหม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวัชรสุวรรณนารถ ฉายา ธมมโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๐๔๓
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของสังฆาธิการในเขตการปกครอง
คณะสงฆ์ภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็น
ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูวัชรสุวรรณนารถ ธมมโชโต

โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๙-๒๓๓๙-๙๙๗๓

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๕๓

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์
ภาควิชาปรัชญา ศณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยู่ภายใน หมู่ ๓ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓๑๑๓๖
โทร. ๐๒-๘๘๐-๖๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๑, ๒๑๓๒

๑๖ เมษายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน อธิบดีกรมศิลปากร
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวัชรสุวรรณนารถ ฉายา ธมฺมโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๐๔๓
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อนึ่ง นิสิตผู้วิจัยได้ขอ
ลงนามในใบสมัครขอ
ใช้พื้นที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร

(นายเสนก สิทามาตย์)
อธิบดีกรมศิลปากร

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูวัชรสุวรรณนารถ ธมฺมโชโต
โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๙๙-๒๓๙๙-๙๙๗๓

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๕๓

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๖-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๑๖ เมษายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้บันทึกข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นางสาวนริรัตน์ ปรีชาพิชชุต์ ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ จังหวัดราชบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวัชรสุวรรณาทธ ฌายา ธมฺมโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๐๔๓
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของสิ่งขุดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บันทึกดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

(นางสาวนริรัตน์ ปรีชาพิชชุต์) สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี

ผู้ประสานงาน : พระครูวัชรสุวรรณาทธ ฌายา ธมฺมโชโต

โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๙-๒๓๙-๙๙๗๓

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๕๓

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยู่ระยะ : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๓๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๑, ๒๑๓๒

รับเรื่องงานพระพุทธศาสนา	
จังหวัดสมุทรสงคราม	
รับเรื่อง	624
วันที่	6 ส.ค. 2557
เวลา	 น.

๑๖ เมษายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขออนุญาตให้บัณฑิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายณัฐกร จิรภักพงศ์ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวัชรสุวรรณนารถ ฉายา ธมฺมโชโต รัหฺสประจําตัวนิต ๕๕๐๑๕๐๔๐๔๓ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของสังฆาธิการในเขตการปกครอง คณะสงฆ์ภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บัณฑิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

- ๑-ในสำเนา

(นายณัฐกร จิรภักพงศ์)

ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม

ผู้ประสานงาน : พระครูวัชรสุวรรณนารถ ธมฺมโชโต

โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๙-๒๓๙๔-๙๙๗๓

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๕๓

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยู่ประจำ : ๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๗๑๕๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๗๐, ๒๑๗๑, ๒๑๗๓

๑๖ เมษายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน ผู้อำนวยการสำนักพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวัชรสุวรรณมหาร ฉายา ธมฺมโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๐๔๓
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของสังฆาธิการในเขตการปกครอง
คณะสงฆ์ภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงขอความ
อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี และ
ขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนิมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอมนัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูวัชรสุวรรณมหาร ธรรมโชโต

โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๙-๒๓๙๔-๙๙๗๓

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๕๓

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยู่อา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๑๖ เมษายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้บันทึกเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายสุทธิรักษ์ หนูแจ้ง ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวัชรสุวรรณนารถ ฉายา ธมมโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๐๔๓ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บันทึกดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี

ผู้ประสานงาน : พระครูวัชรสุวรรณนารถ ธมมโชโต

โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๙-๒๓๙-๙๙๗๓

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๕๓

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอมโนรมย์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๐๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๑๖ เมษายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายจำเริญ ศรีคำมูล ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวัชรสุวรรณาทร ฉายา ธมฺมโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๐๔๓ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของสิ่งขมาธิการในเขตการปกครอง คณะสงฆ์ภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นที่ต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

มีความยินดีให้การสนับสนุน

(นายจำเริญ ศรีคำมูล)

ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูวัชรสุวรรณาทร ธมฺมโชโต

โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๙-๒๓๙-๙๙๗๓

1513

ที่ ศร ๖๑๐๕.๒/๖๕๓

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุดาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

ໂກຣ. ໐໒-໒໒໒-໗໐໕໕ ທີ່ປີ ບຸນອຸ, ບຸນສຸ, ບຸນສົມ

១៦ មេសាឃ ២៥៥៧

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี
เลขรับ 1513
วันที่ - ๖ สค ๒๕๖๖
เวลา

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการสำนักวัฒนธรรมจังหวัดราชบุรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

๕) ฝ่ายบริหารทั่วไป

• กลุ่มส่งเสริมฯ

กฤษฎีกา

เนื่องจาก พระครูวิสารสุนทรนาท ญา ยธมมโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๐๔๓ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้งเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ให้สิดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

13. วิจัยและประเมินผลการใช้สื่อ

[illegible]

2. อนุกรมกำลังของฟังก์ชัน $f(x)$ ที่ $x=0$ คือ

๔๔๓๓๒๒ พระครูวิมลธรรมดลพร วัดป่าสุพรรณบุรี

๑. หน่วยงานที่ เกี่ยวข้องเมื่อดำเนินการในส่วนนี้ และเก็บ

สมมติว่า $\mu = 100$ และ $\sigma = 10$ แล้วหาความน่าจะเป็นที่

ใบปะต้นของสัตว์ป่าในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง สาขาวิชาการจัดการเชิงพรรณ

ਅਮਰ ੧੬

เมื่อ Nicotiana

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

นางสาวรัชนิภากรณ แสงภักดี,

ผู้ประสานงาน : พระครูธีรธรรมวิมล ฐานานุกรม

โทรติดต่อกับ ๐๘๙-๒๓๙-๙๙๗๓ ๑๕ ส.ค. ๒๕๕๗

(นางวรรณมา สิงห์แก้ว)

นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ

मान - 1800.57

12th April 2020

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๕๓

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์

ภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยู่ระยะ : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๕ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๑๖ เมษายน ๒๕๕๗

สนว.วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
เลขรับ 1827
วันที่
เวลา

เรื่อง ขออนุญาตให้บัณฑิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายเกริกชัย ขาดีไทยไตรงค์ ผู้อำนวยการสำนักวัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวัชรสุวรรณนารถ ฉายา ธมฺมโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๐๔๓ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของสิ่งขามิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียน วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

เพื่อโปรด

☒ ทราบ ☐ อนุมัติ ☐ อนุญาต
☒ พิจารณา ☐ ลงนาม ☐ แจ้งเวียน

อื่น ๆ

.....

(นางสาวนาฏร่ำ โพธิ์มงคลรัตน์)
 นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูวัชรสุวรรณนารถ ธมฺมโชโต
 โทรติดต่อก่อน : ๐๘๙-๒๓๙-๙๙๙๗๓

นสค
 ประสานงาน: อ.เกริกชัย ขาดีไทยไตรงค์

(นายเกริกชัย ขาดีไทยไตรงค์)
 วัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๕๓

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยู่ชยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๑๖ เมษายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการสำนักวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวัชรสุวรรณนารถ ฉายา ธมฺมโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๐๔๓ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของสังฆาธิการในเขตการปกครอง คณะสงฆ์ภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(นายบัญญัติ แสงดี)

วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม

ผู้ประสานงาน : พระครูวัชรสุวรรณนารถ ธมฺมโชโต

โทรติดต่อ. ๐๘๙-๒๓๙-๙๙๗๓

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๕๓

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์
ภาควิชาปรัชญา ศณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยุธยา : หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๑๖ เมษายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขออนุญาตให้บัณฑิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายทองร่วง เอมโอษฐ์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวัชรสุวรรณาทร ฉายา ธมฺมโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๐๔๓
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของสังฆาธิการในเขตการปกครอง
คณะสงฆ์ภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์ให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็น
ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูวัชรสุวรรณาทร ธมฺมโชโต
โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๙-๒๓๙๙-๙๙๗๓

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๕๓

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยู่ยาว : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๓๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๑๖ เมษายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้บันทึกเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายสาโรจน์ บุญประเสริฐ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวัชรสุวรรณาทร ฉายา ธมมโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๐๔๓ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นที่ต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บันทึกดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

Handwritten signature in blue ink: นายสาโรจน์ บุญประเสริฐ

Handwritten signature in black ink: ศ.สุพล สุธะพรหม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูวัชรสุวรรณาทร ธมมโชโต

โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๙-๒๓๙๔-๙๙๗๓

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง : การประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการ
ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

ชื่อ..... นามสกุล/ฉายา..... ตำแหน่ง.....
 อายุ.....ปี พรรษา..... จำนวนปีที่ปฏิบัติงาน.....ปี
 ตอบแบบสัมภาษณ์วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

หมายเหตุ ขออนุญาตในการใช้เครื่องบันทึกเสียงและภาพขณะสัมภาษณ์

ประเด็นคำถาม คือ

๑. วิธีการอนุรักษ์โบราณสถานควรดำเนินการอย่างไรบ้าง
๒. เครื่องมือและอุปกรณ์เทคโนโลยีการอนุรักษ์โบราณสถานที่มีอยู่เหมาะสมกับสมณสาธูปหรือไม่ อย่างไร
๓. พระภิกษุสงฆ์ควรเรียนรู้ในการใช้งานเทคโนโลยีอนุรักษ์โบราณสถานหรือไม่ อย่างไร
๕. มีวิธีการที่จะนำเทคโนโลยีการอนุรักษ์โบราณสถานมาใช้ในการอนุรักษ์โบราณสถานโดยไม่ผิดพระธรรมวินัยอย่างไรบ้าง
๖. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ ควรจะเป็นอย่างไร
๗. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร เกี่ยวกับการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ เพื่อสร้างความสำเร็จ และควรจะไปพัฒนาไปในทิศทางใด
๘. ท่านเป็นผู้บริหารการปกครองคณะสงฆ์ ต้องการให้หน่วยงานใดของรัฐบาลเข้ามาช่วยเหลือ ในเรื่องอะไรบ้าง
๙. ท่านเป็นผู้บริหารการปกครองคณะสงฆ์ ได้ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ ด้วยวิธีการอย่างไร มียุทธศาสตร์ปกครองคณะสงฆ์อย่างไร มีวัตถุประสงค์อย่างไร
๑๐. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันนี้ รูปแบบและวิธีการต่างๆ เหมาะสมหรือไม่อย่างไร ควรจะต้องปรับปรุงวิธีการหรือไม่อย่างไร
๑๒. ด้านปกครองคณะสงฆ์ปัจจุบันนี้ ท่านทราบแล้วมีความคิดเห็นอย่างไร ควรจะต้องมีนโยบายหรือหาทางออกที่เป็นไปในทิศทางใด หรือควรจะต้องดำเนินการอย่างไร
๑๓. กระบวนการบริหาร เช่น การวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ การประสานงาน และการควบคุม ควรจะเป็นอย่างไร

ผู้วิจัยขอขอบคุณ/เจริญพรขอบคุณทุกท่านในความกรุณาสำหรับการให้สัมภาษณ์ในครั้งนี้

พระครูวัชรสุวรรณาทร (ลูกซุบ ธมฺมโชโต)
 พระนิสิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง : การประยุกต์ใช้จริยธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการ
ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

คำชี้แจง : แบบสอบถามบุคคลากร/พระสังฆาธิการ

๑. แบบสอบถามชุดนี้ จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้จริยธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕” ซึ่งท่านเป็นบุคคลหนึ่งที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม โปรดตอบแบบสอบถามตามความคิดเห็นของท่านอย่างแท้จริงให้ครบถ้วนทุกข้อคำถาม คำตอบของท่านผู้วิจัยจะรักษาไว้เป็นความลับ และจะไม่มีผลกระทบต่อการทำงานของท่าน หรือหน่วยงานที่ท่านรับผิดชอบ เนื่องจากผู้วิจัยจะนำคำตอบของท่านไปใช้วิเคราะห์ในภาพรวมเท่านั้น

๒. แบบสอบถามชุดนี้ประกอบด้วย ๓ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยหวังว่า จะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้เป็นอย่างดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

.....
 (พระครูวัชรสุวรรณาท)

นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปีการศึกษา ๒๕๕๗

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง : การประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถาน
ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

โปรดกาเครื่องหมาย / ลงใน ☐ หน้าข้อความตามความเป็นจริง

๑. สถานภาพ

☐ เจ้าอาวาส	☐ รองเจ้าอาวาส
☐ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	☐ อื่นๆ

๒. อายุ

☐ ๒๕-๓๐ ปี	☐ ๓๑-๔๐ ปี
☐ ๔๑-๕๐ ปี	☐ ๕๑ขึ้นไป

๓. การศึกษานักธรรม

☐ ไม่มีวุฒิทางธรรม	☐ นักธรรมตรี
☐ นักธรรมโท	☐ นักธรรมเอก

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

โปรดกาเครื่องหมาย / ลงในช่อง ☐ ที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุดเพียงข้อเดียว

คำชี้แจง ระดับในการพิจารณา โปรดใส่คะแนน +๑, ๐ และ -๑ โปรดพิจารณาว่าข้อคำถามใดตรงตามเนื้อหา ซึ่งมีระดับในการพิจารณา ๓ ระดับ

- ๑) +๑ หมายถึง ข้อคำถามครอบคลุมตรงตามเนื้อหาที่จะศึกษาและสามารถนำไปใช้ได้
- ๒) ๐ หมายถึง ข้อคำถามไม่ครอบคลุมและตรงตามเนื้อหาที่จะศึกษาต้องทำการแก้ไข
- ๓) -๑ หมายถึง ข้อคำถามไม่ครอบคลุมเนื้อหาที่จะศึกษาและไม่สามารถนำไปใช้ได้

ข้อที่	รายการ	ระดับการปฏิบัติงาน				
		๕	๔	๓	๒	๑
	๑.ด้านฉันทะ					
๑	พระสังฆาธิการ ได้ทุ่มเทกำลังใจด้วยการอนุรักษโบราณสถาน ด้วยความรู้ ความสามารถ					
๒	มีการพัฒนาพระสังฆาธิการ ให้มีทักษะ และประสบการณ์ ในการอนุรักษโบราณสถาน ที่ทันสมัยในยุคโลกาภิวัตน์					
๓	มีการวางแผนการพัฒนาก่อนการอนุรักษโบราณสถานให้แก่ พระสังฆาธิการ อย่างเป็นระบบ					
๔	มีการผลักดันวัตถุประสงค์ในการอนุรักษโบราณสถาน ให้ เป็น ระเบียบและมีคุณภาพ					
๕	มีการประเมินผลการอนุรักษโบราณสถาน เพื่อให้ ทราบ ข้อดีและข้อเสีย					
	๒ ด้านวิริยะ					
๖	มีการจัดการอนุรักษโบราณสถานทั้งเชิงรุกและเชิงรับ ด้วย ความ เพียรพยายามตามนโยบายของกรมศิลปากร					
๗	มีการพัฒนาระบบการอนุรักษโบราณสถานให้มีความยืดหยุ่นตามสภาพ สังคมวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป					
๘	มีความเพียรพยายามส่งพระสังฆาธิการเข้าอบรมการ อนุรักษโบราณสถาน ส่งเสริมตามความรู้ความสามารถ					
๙	มีการย้ำเตือนพระสังฆาธิการให้เข้าใจการอนุรักษ โบราณสถานตามกฎหมายของกรมศิลปากรอย่าง เคร่งครัด ตามนโยบายของมหาเถรสมาคม					
๑๐	มีการติดตามผลการอนุรักษโบราณสถาน เพื่อสนับสนุน เรื่องต่างๆ ที่เป็นประโยชน์แก่พระสังฆาธิการ					
	๓.ด้านจิตตะ					
๑๑	มีการสร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากร ด้วยการสนับสนุน ทุนและรางวัล					
๑๒	มีการจัดหาทุนและรางวัลให้แก่พระสังฆาธิการเพื่อส่งเสริม เป็นขวัญและกำลังใจ					
๑๓	ได้อธิบายประโยชน์การอนุรักษโบราณสถานให้พระสังฆา ธิการ ทราบข้อดีและ ข้อเสีย จะได้เกิดจิตศรัทธาในการ อนุรักษโบราณสถาน					

๑๔	การอนุรักษ์โบราณสถานแก่พระสังฆาธิการ เพื่อต้องการให้ รู้หลักการ จะได้ทำหน้าที่สืบทอดอายุพระพุทธศาสนา ต่อไป					
๑๕	เป้าหมายหลักของการอนุรักษ์โบราณสถาน คือ ให้พระ สังฆาธิการรู้หลักการ ด้านปรีชาปฏิบัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ					
	๔.ด้านวิมังสา					
๑๖	ตรวจสอบบุคลากรให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้องตาม กฎระเบียบ ในยุคโลกาภิวัตน์					
๑๗	กำกับดูแลระบบการเงิน การวางแผน การประสานงานกับ หน่วยงาน ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องการอนุรักษ์โบราณสถาน					
๑๘	มีการประเมินผลการปฏิบัติงานของพระสังฆาธิการ ตาม แผนการอนุรักษ์โบราณสถาน					
๑๙	ตรวจสอบสภาพอาคารต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหา อุปสรรคที่ สมควรจะดำเนินการให้ตามความเหมาะสม					
๒๐	ติดตามผลและประเมินผลการอนุรักษ์โบราณสถาน เพื่อ เป็นข้อมูลในอนาคต					
	๑. การวางแผน (Planning)					
๒๑	พระสังฆาธิการ ถึงพร้อมด้วยความมั่นใจในกลยุทธ์การอนุรักษ์ โบราณสถาน					
๒๒	ถึงพร้อมด้วยความมั่นใจเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถาน					
๒๓	ถึงพร้อมด้วยการรักษาการอนุรักษ์โบราณสถานเพื่อปฏิบัติตาม ระเบียบ ตามแผนงานที่วางกรอบแผนงาน					
๒๔	ถึงพร้อมด้วยการรักษาตรวจสอบงานเพื่อความสะดวกและ รวดเร็ว					
๒๕	มีความเป็นอยู่เหมาะสมเพื่อวางแผนหาทุนทรัพย์เพื่อสำรองในการ ดำเนินการก่อสร้างวัด					
	๒. การจัดองค์การ (Organizing)					
๒๖	พระสังฆาธิการ ถึงพร้อมด้วยความมั่นใจกำหนดบุคลากรเพื่อการ อนุรักษ์โบราณสถานให้ชัดเจน					
๒๗	ถึงพร้อมด้วยความมั่นใจปฏิบัติงานนโยบายตามกรอบการอนุรักษ์					

	โบราณสถาน					
๒๘	ถึงพร้อมด้วยการรักษาความเข้าใจสภาพการอนุรักษ์โบราณสถาน					
๒๙	ถึงพร้อมด้วยการรักษาตรวจสอบการอนุรักษ์โบราณสถาน					
๓๐	มีความเป็นอยู่ที่เหมาะสมเพื่อประเมินผลที่ผ่านมาเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาระบบการงานให้ดีขึ้น					
	๓. การสั่งการ (Commanding)					
๓๑	พระสังฆาธิการ ถึงพร้อมด้วยความมั่นใจ เพื่อสั่งให้บุคคลากร เข้าประชุม อบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน					
๓๒	ถึงพร้อมด้วยความมั่นใจเพื่อฝึกอบรมบุคคลากรให้ทราบกฎระเบียบการทำงานเพื่อสังคมสงฆ์					
๓๓	ถึงพร้อมด้วยการรักษาสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน					
๓๔	ถึงพร้อมด้วยการรักษาบุคคลากร เพื่อส่งเสริมและพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถในการทำงาน					
๓๕	มีความเป็นอยู่ที่เหมาะสม เลื่อนตำแหน่งบุคคลากรให้เหมาะสมกับวิทยฐานะของบุคคลากร					
	๔. การประสานงาน (Coordinating)					
๓๖	พระสังฆาธิการ ถึงพร้อมด้วยความมั่นใจประชุมปรึกษาหารือการอนุรักษ์โบราณสถาน					
๓๗	ถึงพร้อมด้วยความมั่นใจดำเนินการเกี่ยวกับการจัดทำแผนงานโครงการ					
๓๘	ถึงพร้อมด้วยการรักษาเข้าใจงานที่รับผิดชอบ					
๓๙	ถึงพร้อมด้วยการรักษา ติดตามการใช้จ่ายงบประมาณด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน					
๔๐	มีความเป็นอยู่ที่เหมาะสม ประเมินผลงานที่ผ่านมาเพื่อเป็นแนวทางการปรับปรุง					

	๕. การควบคุม (Controlling)					
๔๑	พระสังฆาธิการ ถึงพร้อมด้วยความมั่นคงในงานตามกำหนดการ					
๔๒	ถึงพร้อมด้วยความมั่นคงดำเนินงานตามวัตถุประสงค์					
๔๓	ถึงพร้อมด้วยการรักษาเข้าใจการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย					
๔๔	ถึงพร้อมด้วยการรักษาสภาพแวดล้อมภายนอก คือ สิ่งที่เป็นปัญหาอุปสรรค ในการดำเนินการ					
๔๕	คบคนดีเป็นมิตร มีปรีชาหาหรือการควบคุมโครงสร้างภายในองค์การ					

ตอนที่ ๓ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ

คำชี้แจง โปรดให้ข้อมูลในแต่ละประเด็นตามความคิดเห็นของท่าน

.....

.....

.....

.....

ผู้วิจัยขออนุโมทนากราบขอบพระคุณ ที่ได้รับความเมตตาอนุเคราะห์ ในการให้
แจกแบบสอบถามในครั้งนี้เป็นอย่างดีมา ณ โอกาสนี้

.....
(พระครูวัชรสุวรรณาทธ)

นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ง.

หนังสืออาราธนา/เชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ
(Focus Group Discussion)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๕๑๑

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังนก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๑, ๒๑๓๘

๓๑ มีนาคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม

นมัสการ เจ้าอาวาสวัดท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูวัชรสุวรรณนารถ ฉายา ธมมโชโต รัทสประจำตวันสิต ๕๕๐๑๕๐๔๐๔๓
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากบุคลากรภายในสังกัดของพระคุณท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามในการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

พระครูวัชรสุวรรณนารถ
พระครูวัชรสุวรรณนารถ

สุรพล สุธะพรหม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูวัชรสุวรรณนารถ ธมมโชโต

โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๙-๒๒๓๔-๙๙๙๗๓

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
.831	.877	20

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
a1	80.2000	89.131	.434	.625
a2	81.3333	97.264	-.269	.851
a3	81.5667	96.047	-.170	.864
a4	80.0333	94.861	-.232	.838
a5	80.9667	98.654	-.292	.859
a6	80.8667	92.740	-.055	.855
a7	80.1667	85.523	.876	.815
a8	80.5333	78.120	.878	.801
a9	80.5667	78.806	.803	.804
a10	81.2333	73.702	.675	.806
a11	80.2667	85.651	.575	.819
a12	80.5667	79.564	.789	.806
a13	80.1667	86.833	.719	.819
a14	80.4667	80.809	.693	.810
a15	80.2000	85.338	.872	.815
a16	80.5333	77.844	.859	.801
a17	80.8667	70.809	.843	.793
a18	80.2000	86.717	.711	.819
a19	80.8667	85.568	.458	.821
a20	80.8667	74.947	.654	.808

Item-Total Statistics				
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
a31	80.2000	89.131	.434	.825
a32	81.3333	97.264	-.269	.851
a33	81.5667	96.047	-.170	.864
a34	80.0333	94.861	-.232	.838
a35	80.9667	98.654	-.292	.859
a36	80.8667	92.740	-.055	.855
a37	80.1667	85.523	.876	.815
a38	80.5333	78.120	.878	.801
a39	80.5667	78.806	.803	.804
a40	81.2333	73.702	.675	.806
a41	80.2667	85.651	.575	.819
a42	80.5667	79.564	.789	.806
a43	80.1667	86.833	.719	.819
a44	80.4667	80.809	.693	.810
a45	80.2000	85.338	.872	.815

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๑๕๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยู่ชาย : ๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๖๑๑๖
 โทร. ๐๒-๘๘๖-๖๓๕๕ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๑ กันยายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เรียน พระครูวัชรสุรณาท ญาณโมโห เจ้าคณะอำเภอยายาง เจ้าอาวาสวัดชลธาราราม

- สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
 ๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระครูวัชรสุรณาท ญาณโมโห รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๐๔๓
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของสิ่งขมาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕”
 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้ว
 เห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ
 เรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม(Focus Group) เรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของสิ่งขมาธิการใน
 เขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕” ในวันพฤหัสบดี ที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๗ เวลา ๑๐.๐๐ น. เป็นต้นไป
 วัดมหาธาตุวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
 ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

พระครูวัชรสุรณาท ญาณโมโห
เจ้าคณะอำเภอยายาง
เจ้าอาวาสวัดชลธาราราม

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
 สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูวัชรสุรณาท ญาณโมโห

โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๙-๒๓๙-๙๙๗๓๓

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๑๘๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนศาสตร์

ภาควิชาปรัชญา ศณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วิจิตรสุธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังนก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๖-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๑ กันยายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เรียน พระครูอุดมเจตินารักษ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดมหาธาตุวรวิหาร

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ

จำนวน ๑ ฉบับ

๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม

จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระครูวัชรสุวรรณนารถ ฉายา ธมฺมโชโต รัศมีประจักษ์วิมล ๕๕๐๑๕๐๔๐๔๓
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕”
 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้ว
 เห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ
 เรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของสังฆาธิการใน
 เขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕” ในวันพฤหัสบดี ที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๗ เวลา ๑๐.๐๐ น. เป็นต้นไป
 ณ วัดมหาธาตุวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
 ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เลขาฯ
 พระครูวัชรสุวรรณนารถ

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ หังโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูวัชรสุวรรณนารถ ธมฺมโชโต

โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๙-๒๓๙-๙๙๗๓

ที่ ศร ๖๑๐๕.๒/๑๑๘๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์

ภาควิชาปรัชญา ศณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

โทรศัพท์ : ๗๙ ๗๙ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร : ๐๒-๘๘๒-๓๓๕๕ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๑ กันยายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เรียน พระครูโสภิตกิตติคุณ เจ้าคณะตำบลหนองปลาไหล เจ้าอาวาสวัดหนองปลาไหล

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ

จำนวน ๑ ฉบับ

๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม

จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระครูวัชรสุวรรณาทธ ญาณ ธรรมโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๐๔๓
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕”
 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้ว
 เห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ
 เรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม(Focus Group) เรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของสังฆาธิการใน
 เขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕” ในวันพฤหัสบดี ที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๗ เวลา ๑๐.๐๐ น. เป็นต้นไป
 ณ วัดมหาธาตุวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
 ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูวัชรสุวรรณาทธ ธรรมโชโต

โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๙-๒๓๙-๙๙๗๓

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๑๘๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์
ภาควิชาปรัชญา ศณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยู่อา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๖-๘๘๖๖-๓๓๕๔ ต่อ ๒๑๗๐, ๒๑๗๗, ๒๑๗๘

๒๑ กันยายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เรียน พระมหาอัสนี มหาเมธี เลขาธิการรองเจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี วัดมหาธาตุวรวิหาร

- สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระครูวัชรสุวรรณธาร ฉายา ธมฺมโชโต รัทสประจักษ์นิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๐๔๓
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้ว
เห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ
เรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม(Focus Group) เรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของสังฆาธิการใน
เขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕” ในวันพฤหัสบดี ที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๗ เวลา ๑๐.๐๐ น. เป็นต้นไป
ณ วัดมหาธาตุวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

พระครูวัชรสุวรรณธาร
ธมฺมโชโต

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูวัชรสุวรรณธาร ธมฺมโชโต
โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๙-๒๓๙๔-๙๙๗๓

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๑๔๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนาศาสตร์

ภาควิชาปรัชญา ศณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยู่ภายใน : ๗๗ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๙๑๙๐

โทร. ๐๖-๘๘๖๒-๓๑๕๕ ต่อ ๒๑๑๑, ๒๑๑๗, ๒๑๑๘

๒๑ กันยายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เรียน นางพิศมัย ทองสมนึก ผู้อำนวยการกลุ่มสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ

จำนวน ๑ ฉบับ

๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม

จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระครูวัชรสุวรรณนารถ ฉายา ธมฺมโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๐๔๓ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ เรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม(Focus Group) เรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของสังฆาธิการใน เขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕” ในวันพฤหัสบดี ที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๗ เวลา ๑๐.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดมหาธาตุวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ หังโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูวัชรสุวรรณนารถ ธมฺมโชโต

โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๙-๒๓๙๔-๙๙๗๓

ร.ร. ๗๐๔ ๒๕.๙.๕๗

(นางพิศมัย ทองสมนึก)

ผู้อำนวยการกลุ่มยุทธศาสตร์และเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม

ที่ ศร ๖๑๐๕.๒/๑๑๕๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยุธยา : ๓๑ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรุ่งเรือง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๕ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๑ กันยายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เรียน นายกิตติพงษ์ เทพพานิช รองนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองเพชรบุรี

- สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระครูวัชรสุวรรณธาร ฉายา ธมฺมโชโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๐๔๓
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้ว
เห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ
เรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม(Focus Group) เรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของสังฆาธิการใน
เขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕” ในวันพฤหัสบดี ที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๗ เวลา ๑๐.๐๐ น. เป็นต้นไป
ณ วัดมหาธาตุวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทั้งไธ)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(พระครูวัชรสุวรรณธาร ธรรมโชโต)

๕ มี.ค. ๕๘

ผู้ประสานงาน : พระครูวัชรสุวรรณธาร ธรรมโชโต
โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๙-๒๓๙๔-๙๙๗๓

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๑๙๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาวิทยาศาสตร์

ภาควิชาปรัชญา ศณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๙๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๕ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๑ กันยายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เรียน คุณสัณฐาน ภิรมนัส

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ

จำนวน ๑ ฉบับ

๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม

จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระครูวัชรสุวรรณาทธ ญาณ ธมฺมโชโต รัศประจำตวันนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๐๔๓ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ เรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม(Focus Group) เรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของสังฆาธิการใน เขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕” ในวันพฤหัสบดี ที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๗ เวลา ๑๐.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดมหาธาตุวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทั้งโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๖๓๑๕๖๖ ๖๓๑๕๖๖

 (พระครูวัชรสุวรรณาทธ ญาณ)

ผู้ประสานงาน : พระครูวัชรสุวรรณาทธ ญาณ ธมฺมโชโต

โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๙๙-๒๓๙๙-๙๙๗๓

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๑๔๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประศาสนศาสตร์
ภาควิชาปรัชญา ศณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

โทรศัพท์ : ๐๒-๗๙๑๑-๑๒๓๔๕๖๗๘๙ โทรสาร : ๐๒-๗๙๑๑-๑๒๓๔๕๖๗๘๙

โทร : ๐๒-๗๙๑๑-๑๒๓๔๕๖๗๘๙ โทรสาร : ๐๒-๗๙๑๑-๑๒๓๔๕๖๗๘๙

๒๑ กันยายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เรียน นายวรสิน แก้วเสียง นักวิชาการศาสนาชำนาญการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี

- สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระครูวัชรสุวรรณาทธ ญา ยมมโชโต รักษาราชการแทนเจ้าคณะจังหวัด ๕๕๐๑๕๐๔๐๔๓
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้ว
เห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
เรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม(Focus Group) เรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของสังฆาธิการใน
เขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕” ในวันพฤหัสบดี ที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๗ เวลา ๑๐.๐๐ น. เป็นต้นไป
ณ วัดมหาธาตุวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ หังโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

นายวรสิน แก้วเสียง
(Mr. Worasin Kaw-siang)

ผู้ประสานงาน : พระครูวัชรสุวรรณาทธ ญมมโชโต
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๔๔-๒๓๓๔-๔๔๔๗๓

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๑๕๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนาและ
 ภาควิชาปรัชญา ศณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 กรุงเทพมหานคร อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์
 เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๐๐
 อัญญา : พล ญู ๑ ตำบลสำโหระ อำเภอไทรน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จ.อยุธยา
 โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๓๕๕ ต่อ ๒๓๖๐, ๒๓๖๑, ๒๓๖๒

๒๑ กันยายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เรียน นางสาวดาริกา ธนะศักดิ์ศรี หัวหน้าพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนครศรี

สิงห์สงมาด้วย ๑. กำหนดการ

จำนวน ๑ ฉบับ

๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม

จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระครูวัชรสุวรรณาทร ฉายา ธมฺมโชโต รัชสประจําตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๔๐๔๓
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕”
 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้ว
 เห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ
 เรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม(Focus Group) เรื่อง “กลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของสังฆาธิการใน
 เขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕” ในวันพฤหัสบดี ที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๗ เวลา ๑๐.๐๐ น. เป็นต้นไป
 ณ วัดมหาธาตุวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
 ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

พระครูวัชรสุวรรณาทร

อ.ดร. ชินันท์
 อ.ดร. ธนศักดิ์ศิริ

ขอแสดงความนับถือ

ดร.พิเชฐ ทังโต

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
 สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูวัชรสุวรรณาทร ธมฺมโชโต
 โทรศัพท์. ๐๘๙-๒๓๙๔-๙๙๗๓

ภาคผนวก จ.
ประมวลภาพการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group)
และการสอบประชาพิจารณ์

สัมภาษณ์พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ป.ธ.๙) เจ้าคณะภาค ๑๕ เจ้าอาวาสวัดพระ
ปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร วันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗

สัมภาษณ์ พระสมุทรธรรมคณี (จำลอง ป.ธ.๕), เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม,
เจ้าอาวาสวัดกลางเหนือ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

สัมภาษณ์พระราชสุวรนุณี (อุตตโม) ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี
เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

สัมภาษณ์พระวชิรธรรมคณี เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี เจ้าอาวาสวัดหนองจอก
วันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗

สัมภาษณ์ ผอ.สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ราชบุรี
วันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๕๗

สัมภาษณ์ ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๑ จังหวัดราชบุรี วันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๕๗

สัมภาษณ์ ผอ.สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม วันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๕๗

สัมภาษณ์ ผอ.สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม วันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๕๗

สัมภาษณ์ ผอ.สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดราชบุรี วันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๕๗

สัมภาษณ์ ผอ.สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ วันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๕๗

สัมภาษณ์ ผอ.สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ วันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๕๗

สัมภาษณ์ ผอ.สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี วันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๕๗

สัมภาษณ์ นายทองร่วง เอ็มโอบุส วันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๕๗

สัมภาษณ์ นายสารจน์ เภาประเสริฐ วันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๗

สนทนากลุ่ม ผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group) ณ วัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี
วันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๗

สอบประชาพิจารณ์ ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วังน้อย
ณ วันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๕๘

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระครูวัชรสุวรรณนารถ ฐมฺมโชโต (เกตุเขียว)
- เกิด : วันที่ ๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๖
- สถานที่เกิด : ๘๖ หมู่ ๙ ตำบลบางจาน อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา
- การศึกษา : ประถมปีที่ ๔ โรงเรียนวัดดอนผิงแดด
 : ประกาศนียบัตร การบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.)
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๙
 : พุทธศาสตรบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ) มหาวิทยาลัย
 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รุ่น ๕๕ พ.ศ. ๒๕๔๒
 : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ) มหาวิทยาลัย
 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๕๕
 : นักธรรมชั้นเอก
- อุปสมบท : วันที่ ๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๗
- สังกัด : วัดปากน้ำ ต.บางจาน อ.เมืองเพชรบุรี จ.เพชรบุรี
- หน้าที่ : เจ้าอาวาส วัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร (พระอารามหลวง)
 : เจ้าคณะอำเภอมะนัง
 : หัวหน้าศูนย์ปฏิบัติการพระสอนศีลธรรมจังหวัดยะลา
 : ผู้อำนวยการศูนย์พุทธศาสนานันทวิทยา
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร ต.ท่าราบ อ.เมืองเพชรบุรี จ.เพชรบุรี
 : โทร. ๐๘๙ - ๒๓๙๙๙๗๓